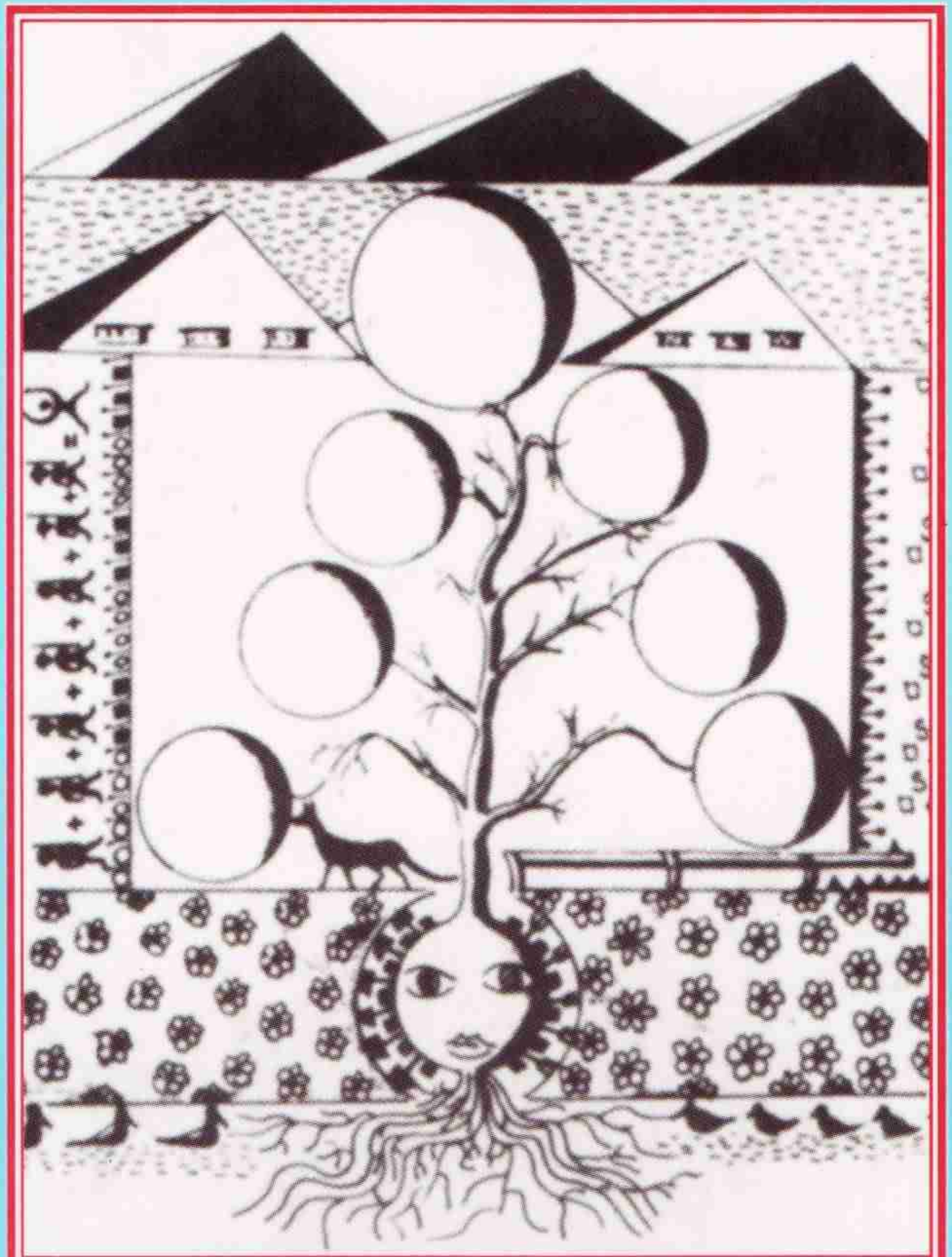
MUZAFFER ORUÇOĞLU

TOHUM

Umut Yayımcılık

7. BASKI

Umut Yayıncılık

TOHUM

MUZAFFER ORUÇOĞLU

MUZAFFER ORUÇOĞLU

TOHUM

UMUT YAYIMCILIK

Umut: 28
ROMAN:1

6. BASKI: ARALIK 1997
7. BASKI: MAYIS 1998

BASKIYA HAZIRLIK: UMUT YAYIMCILIK
BASKI: Ceylan Matbacılık

ISBN: 975-7919-04-7

UMUT YAYIMCILIK VE BASIM SAN. LTD. ŞTI
Yönetim Yeri: SOFULAR MAH. HORHOR CAD.
TEYYARECİ ORHAN SOK. TEMİZ APT. NO: 8 D: 5
AKSARAY/İSTANBUL
TEL: (0212) 531 48 53 FAX:(0212) 62161 33

ÖN AÇIKLAMA

Çıplak gerçeği, aslına sadık kalarak bire bir anlatan roman, dünyanın, yazarına azap çektiren en belalı romanıdır. Kendi hayal dünyanı ve özgür yaratıcılığını prangaya vurmak istiyorsan, olmuşu olduğu gibi anlat. Yani olmuşu, olmuşun ruhuna ve inceliğine, özüne ve biçimine bağlı kalarak anlat. Ne yazık ki bu romanda ben bunu yaptım. Özgür yaratma yeteneğimi, şaşırtıcılığımı, hicvimi, nüktemi ve masalımı, estetiğin ve büyünün başlıca mimarlarından birisi olan dizginsiz palavra gücümü, sorumluluk duygumun ve vicdanımın yağlı urganıyla iğdiş ettim.

Sözkonusu olan, gerçek bir durumun öyküsüdür. Kahramanlar gerçektir. Yer, zaman ve olaylar gerçektir. Bilgi susuzluğuyla kavrulan, bilime ve itiraza asık insanların, modern Donkişotların, dünyayı değiştirme pratiğini anlatmaya çalıştım. Cesaretle özverinin tutuşturduğu bir zaman dilimindesiniz. Ne kadro, ne donatım, ne miras, ne cephe gerisi, ne de kitle temeli aramayın. İnancın ve bilginin çılgınlık dönemidir sözkonusu olan. Uçurumlar, gerçekte olduklarından daha küçük görünmektedir. Uzak dağların maviş dumanlı sinesinde yayılan koyun sürüsü, uyuyan bir orduyu andırmaktadır. Gökkuşağının altından geçmek mümkündür. Bir tanka ya da bir uçağa, küçük bir bıçakla meydan okunabilinir. Demirdeki pası yeşerten güçlü bir devrimci romantizmdir sözkonusu olan. Devin cüceden, gülünecek derecede korktuğu ve elli yıllık bir suskunluğun etkisinden olsa gerek, kahramanların bol bol konuştuğu bir dönemdir.

Güzel gelenekler bırakan, geleceğe atılım ateşi veren dönemleri romanlaştırmak, gelecek kuşağın eğitimi ve tarihin zenginleştirilmesi açısından önemlidir. Sahipsiz, çıplak cesareti ve feda ruhuyla tarihi afallatan 68 kuşağının düşünce ve davranış tarzını, mücadele hayatını çeşitli yönleriyle ışığa çıkarmak, estetiğin konusu haline getirmek önemlidir. Kahramanlık çağındayız halâ. Bireysel ve kitlesel kahramanlık çağında... Kahramanların toprağı goncalayan kan izlerinden, uçurumlara ve parke taşlarına düşen mavi gölgelerinden korkan sanat, kendisine ve halka yabancılaşıyor. Tuza, ateşe ve ekmeğe yabancılaşıyor.

MUZAFFER ORUÇOĞLU

Kapının önünde paltolarını çırptılar, karlı ayaklarıyla girdiler içeri. Odada bir soba, bir karyola vardı. Buz tutan pencere camının kırık yerinden karşı dağın zirvesi görünüyordu. İbo sobanın kapağını kaldırıp içine baktı.

"Evde odun da yok. Biz bu Dağ Mahallesi'nde dişlerimizle çivi keseriz."

Azeroğlu derin derin esnedi, ense kökünü kaşıdı, öksürdü. "Odun bulmalıyız, burada çalışamayız. Soğuktan taşaklarım titriyor."

"Nereden bulacağız, herşey kar altında. Yan odada bir domates sandığı var, onu kırıp yakalım."

İbo yan odadaki sandığı kırmaya başladı. Azeroğlu çantadan çay, şeker, ekmek, peynir ve helva çıkardı. Soba tutuşturuldu, paltolar çıkarıldı. Çaydanlığa dem atıldı. Evin toprak zemini küf ve ekşi armut kokuyordu.

"Önce bir gündem yapalım. İlkin bölgelerdeki durumu gözden geçirelim. Sonra, kongreyi ve ayrılık durumunu tartışalım."

Azeroğlu sümkürerek burnunu temizledi. Çaydan iki fırt çekti, "evet" dedi.

"Evet, o zaman senin bölgendeki son durumu değerlendirelim. Kendi bölgen hakkında ne diyorsun?"

"Valla, sıkıyönetim benim bölgeyi biliyorsun çökertti. Diyarbakır'dan sevk ettiği asker ve polisle Siverek'i bir nevi işgal etti. Eğer camilere girip cemaatın arasına karışmasaydım yakalanmayan tek kişi kalmayacaktı. Siverek şu anda yetim ve sahipsizdir. Geri dönüp orayı canlandırmaktan başka bir şey düşünemiyorum. Bir an önce dönsem iyi olacak."

"Ben dönmene karşıyım" dedi İbo. "Güçlerimiz zayıftır. Sonuç almak için bir ya da iki bölgede yoğunlaşmalıyız. Birinci bölge Dersim olmalıdır, ikincisi Akçadağ'la Elbistan. Dört bir yana yumruk sallıyoruz. Bence sen Dersim'de kalarak buranın sorumluluğunu almalısın."

"Siverek, Diyarbakır, Ergani ve Maden ne olacak? Do

kuz aylık bir çalışmadan sonra buraları bırakabilir miyiz?"

"Bırakılmayacak gibi görünen her şeyi bırakabiliriz. Lenin elli milyonu aşkın insanın yaşadığı geniş toprakları Brest Litovsk'da, üstelik bir çırpıda Almanlara bıraktı. Doğru bir hat çizmeli, tüm faaliyetlerimizi bu hat'ta tabi kılmalıyız. Biz tek elle üç karpuzu aynı anda yerden kaldırmaya çalışıyoruz. Devrimci demek, bir bakıma mucizeler yaratan kişi demektir. Ama hayatın mantığını kavrayamayan, kendi dışındaki olguları ciddiye almayan birisi mucizeler yaratamaz."

"Iyi, güzel, hoş da yani biz şimdi o bölgeleri terk mi edeceğiz?"

"İlişki kurmaya çalışacağız. Oranın yerli kadrolarıyla halletmeliyiz orayı. Antep'i de öyle.. Kürecik'te durum pek iyidir diyemiyorum. Küçük Ali ile Büyük Ali orayı ve Elbistan'ı çekip çevirir. Ancak bunlara perspektif vermek gerekiyor."

"Ben bu Dersim'i pek tanımıyorum. Üstelik kadro da yok."

"Kadro var. Liseden gelme genç ateşli kadrolardır bunlar. Profesyonel çalışmaya hazır en az beş kişi var. Iyi bir ayaklanma geleneği var bu bölgenin. Halk yeniliğe ve ilginçliklere açıktır. Arazisi askeri harekete elverişlidir. Tam sana göre bir bölgedir. Buranın yerli kadrolarıyla tanışıp bir an önce işe başlasan iyi olacak."

Azeroğlu demliğin son damlasını bardağına damlatırken keyifli bir tarzda gülümsedi. Burnunu kaşıdı, geniş geniş esnedi. Geğirdi, deliler gibi yeniden anlamsız anlamsız gülümsedi.

"Benim geçit vermez bıçkın dağlara ihtiyacım var. Siverek ve Viranşehir ovalarında boy hedefiydik. Mağaranın, ormanın, pınarın ve dağın hasretini çekiyorduk. Burda galiba ovanın hasretini çekeceğiz."

"Esas olan çelişkilerin şiddeti ve kitle temelidir. En duru pınar bu temelden fışkırır. Dağ ve ormandır bu temel aynı zamanda."

"Urfa Ovasında kitleyi kazanan kuşkusuz iyi barınır, iyi örgütlenir ve yenilmez kolay kolay. Ama dağın ve ormanın rolünü de küçümseyemeyiz."

"Küçümsemiyorum. Köroğlu kadar ciddiye alıyorum dağları. Ve şu Dersim Dağları seni bekliyor diyorum."

"Kadroları bir an önce tanısam iyi olacak. Hepsi okuyor değil mi?"

"Ali İşçi'nin dışında hepsi öğrencidir. Tatil mevsiminde, yani mayısın sonlarında daha iyi seferber edeceğiz onları."

Sırtını duvara dayadı Azeroğlu. Göbeğini kaşıdı.

"Yani bu bölgede bu işe tıfıl öğrencilerle başlayacağız."

"En gerçek kadro okulu, faaliyetin bizzat kendisidir. İyi bir faaliyet iyi bir kadro okuludur. Her birimiz birer öğretmen olmak zorundayız. Yüksek öğretmen okulundan atılışımız, yepyeni ve gerçek bir öğretmenlik döneminin başlangıcıydı aynı zamanda. Herbirimiz birkaç devrim halefi yetiştirmeliyiz."

Yeniden kar yağmaya başladı. Bacalardan çıkan odun dumanını gümüş renkli bir sis sardı. Karanlık sessiz ve sinsi bir tarzda gelip pencerelere oturdu. Cılız bir lamba ışığıyla aydınlandı camlar. İbo sigarasını lambanın zirvesine sürerek yaktı. Ayrılıkla ilgili tartışmanın son bölümüne gelmişlerdi.

"Sonuç olarak ben ayrılmc: zamanının geldiği kanısındayım. Anti-demokratik bir tarzda düzenlenen ve katıldığımızda bize hiçbir yarar getirmeyecek olan parti kongresine katılmanın gereksizliğini de bir kez daha vurguluyorum. Kongreye katılanların kimler olduğunu biliyoruz. Bunların içinde kazanabileceğimiz bir tek insan bile yoktur. Bir kişiyi kazanabileceğimizi hesaplasam katılmayı ve bu kongreyi gidip kendi içinde teşhir etmeyi yine savunurum."

"Yanlış düşünüyorsun" diye karşı çıktı Azeroğlu. "Biz bunlara karşı birbuçuk yıldır ideolojik mücadele içindeyiz. Kongre bu mücadelenin son alanı, son halkasıdır. Bence bu alandan çekilmememeliyiz. Gidip hem onun anti-demokratik karakterini teşhir etmeliyiz, hem de muhasımlarımızla son

bir kez daha hesaplaşmalıyız."

"Hiç taktik diye bir şey bilmiyorsun. Zaman kazanmaya çalışıyorlar. Ayrılacağımızı bildikleri için bölgelerde aleyhte faaliyetlere şimdiden başladılar. Parti olanaklarına dayanarak bizleri teşhir ve tecrit ediyorlar. Elimizi kolumuzu bağlamışlar. Etkin olabilmek, güç yitirmemek için bir an önce cepheden mücadeleye geçmemiz gerekiyor. Her geçen dakika aleyhimize işliyor. Sen bunu kavrayamıyorsun."

"Kavrıyorum. Tarafların kalıba dökülmüş güçleri artık bellidir. Parti içinde aleyhimize ciddi bir güç toplayacaklarını sanmıyorum. İhtiyatlı bir hat izlemek iyi olacaktır. Bir partide pratikte otorite kazanan ama bileğinin hakkıyla otorite kazanan ve doğru bir çizgi izleyen güçler aleyhine açılan kampanyaların başarı şansı azdır."

İbo çantasını açtı, el yazmalarını masanın üzerine koydu, bir sigara daha yaktı.

"Kürecik ve İstanbul'daki arkadaşlarla da konuşmalıyız. Onların senin gibi düşündüklerini sanmıyorum. Uyanıklık, geleceği önceden görme ve taktik ustalığı sende zayıftır. Hâlâ oturmayı tercih ediyorsun. Hep kendi ağzından çıkana kulak veriyorsun, bir de kendi dışımızdaki gelişmenin ve kargaşanın sesine kulak ver."

"Bakma sen kulağım hassastır. Tektonik felaketlerin titreşimlerini bile önceden alır. Duyarlılığı uyku anında da fena sayılmaz."

"Bu Kafkaslılar hep böyle mi?" diye güldü İbo. "Hiçbir şeyi dert etmeme ve vurdumduymazlık felsefesini mi benimsemişler? Uzun yaşamanın nedenlerinden birisi de gamsızlık, kedersizliktir. Ama kendi vurdumduymazlığının cezasını bize çektirme."

"Güneş iyi parlıyorsa ve sular temizse yani yeşil yedi tonda cilvelenmişse işler iyidir. İşler kötüyse, parlak ruhlu ve perspektifi açık bir insan için işler yine iyidir. Çünkü çözüm bekleyen, sabır ve macera isteyen yeni sorunlarla haşır neşir olacak."

* * *

Baharın ısıtıp büyüttüğü güneş ana, ilkin Munzur Dağlarına gülümsedi. Toprağa çiğdem ve ışkın kokusu çöktü. Gözeler ışıldadı. Bahar diriliğini yüklenen alabalıklar, suların cam göbeği gibi parlayan kesimlerinde kümelendiler. Sisler doruklara çekilirken dağ keçileri su başlarına indiler. Ovaya ahırlardan sıcak gübre meltemi yayıldı. Koruları, nereden geldiği belli olmayan kuş sürüleri bürüdü.

Dağ Mahallesi'nde düzenlenen ayrılık toplantısından sonra Dersim'de ezici çoğunluk İbo'dan yana tavır aldı. Ve böylece eski partiden ayrılanlar, yeni bir partinin kuruluş çalışmalarına başladılar. Eski parti, İbo ile Azeroğlu'nu parti yıkıcılığıyla suçladı ve bu iki kişiyi partiden attığını ilan etti.

Bahar havasında, bu kez paltosuz; ama ayrı bir gecekonduda yeniden bir araya geldiler. Azeroğlu yarım kalmış küçük bir tahta sandığı kırdı. Tahtaları ocak yerinde, soğumuş küllerin üzerinde çattı. Taşları birbirine yanaştırdı. Çaydanlığı demir çubukların üzerine yerleştirerek kibriti çaktı.

"Baharda on ilkeye uymak iyidir. Birincisi kuzuların zıplayışını seyredeceksin. İkincisi, çılgınlar gibi sevecek, yüksek mağaralarda, ormanlık derelerde ya da pınar başlarında ağız tadıyla sevişeceksin. Üçüncüsü, güneşi ilk gören koyak çimenlerinin üzerinde uyuyacaksın. Dördüncüsü, yüksek bir zirvede oturacak, dağların ardından güneşin doğuşunu seyrederken çay içeceksin. Beşincisi, ay ışığı altında yürürken türkü söyleyeceksin. Altıncısı, hasmın seni elek-velek ararken dağların ya da ormanların zulasında kitap okuyacaksın. Yedincisi, Donkişot gibi cüretli serüvenlere gireceksin. Sekizincisi, geniş kalabalıklarda kıyasıya tartışacak ve kahkahalar atacaksın. Dokuzuncusu, olmayacak hayaller kuracak, coşkun bir ruhla yürürken hayatın emirlerine uyacaksın. Onun-

cusu, gözlerini geleceğe yani yüz yıl, bin yıl ötesine dikecek-sin."

İbo kalemini defterin arasına koydu ve çakır bakışlarıyla gülümsedi.

"Sen baharda sıraladığın bu on ilkenin yarısını uygulaya-biliyor musun?" dedi. "Mesela Donkişot gibi hiç cüretli serü-venlere girdin mi? Hiç aşık oldun mu hayatında? Birine aşk ilan ettin mi ya da birisi sana etti mi?"

"Bugüne kadar ciddi bir tarzda hiç kimseye aşık olma-dım."

"Çok kötü."

"Ama, ilkokul dördüncü sınıftayken birisi bana aşık oldu. O çağda aşk olmaz; ama bana resmen aşık oldu."

"O çağda da aşk olur" dedi İbo. "Çocuk aşkı ciddi ve güç-lü bir aşktır. Kız gelip duygularını açtı mı sana?"

"Önceleri bana soyulmuş patates, tulum peyniri ve pişmiş yumurta getiriyordu. O zamanlar köyümüzde okul yoktu, komşu köyün okuluna sabah gidiyor akşam dönüyorduk. Bu yüzden yiyeceklerimizi yanımızda götürmek zorunda kalı-yorduk. Bu kız, okulun olduğu köydendi ve bana hergün ay-nı yiyecekleri getiriyordu. Yumurtayı ve patatesi tertemiz so-yuyor, hatta patatesi soyduktan sonra sobanın üzerinde ha-fifçe kavuruyordu. Patateslerin de en iyilerini, kepekli olanla-rını seçiyordu."

"Tabii paketi açıp lüp lüp yutuyordun."

"Paketi bana her verişinde gülümsüyor, kimseye verme-memi, yalnız başıma yememi tembih ediyordu. Ben kızcağı-zın söylediğine harfiyen uyuyor, yiyeceklerin hesabını yalnız başıma görüyordum. Arada sırada helva da getiriyordu. Ba-zen yağda kızartılmış acayip hamur işleriyle de tanışıyor-dum"

"Yani yiyecekten yana keyfine bir diyecek yoktu."

"Gayet iyiydim. Hatta bir ara kendi evimizden yiyecek bi-le getirmemeye başladım. Bu durum sanırım iki ay kadar sür-dü. Mart ayı mıydı neydi, kar yağıyordu. Tezek sobasının et-

rafında kümelenmiş ısınıyorduk. Bana aşık olan kızın yakın arkadaşlarından bir kız hafiften yanıma yaklaştı, bir cimdik attı bacağıma, gözüyle işaret ederek dışarı çağırdı. Çıktık, dışarıda bana dedi ki, 'Git çantanın arasına bak, sana yine bir şeyler geldi.' Tabii sevindim, 'sabah sabah bana herhalde yağlı çörekler getirmiştir' diyerek sıranın gözündeki çantama koştum."

İbo'nun gülümseyişi gülüşe dönüştü. Azeroğlu mendiliyle burnunu sildi ve sürdürdü.

"Çantayı karıştırdım, baktım yiyecek miyecek yok. Allah allah dedim, yoksa yanımdaki çocuk mu çaldı? Sordum, 'Yok ben bir şey almadım' dedi. Bu sefer gittim aracı kızı değil de bana aşık olan kızı buldum, 'Bu sabah getirip çantama koyduğun yiyecekleri bulamadım' dedim. Kız önce bozuldu, hakarete uğramış gibi oldu. Sonra zoraki bir gülümseyişle, 'Bu sabah getirdiklerim yiyecek değil, başka şeydir. Kitabının arasına koydum, git bak bulursun' dedi. Çantama doğru giderken, acaba ne getirdi bana diye düşünüyor, pestil ya da arasına bal sürülmüş yufka ekmeği getirebileceğini sanıyordum. Kızın 'yiyecek değil' sözünü bile unutmuştum. Gittim kitabı açtım ki ne göreyim, bir işlemeli ak mendil ve arasında bir mektup. Mektupta bir dörtlük var. O zamanın şekerlemelerinden çıkan manimsi aşk kıtalarından. Altına da, 'Ben seni çok seviyorum, sen beni seviyor musun?' diye yazmış ve 'kestane kebap acele cevap' cümlesini de en alta düşmüş. Tabii şaşırdım ve paniğe kapıldım. Kızın beni sevdiğinin ilk kez farkına varıyordum."

İbo yeniden gülmeye başladı.

"Hani Azeriler aşk konusunda duyarlılar diyordun. Amma da duyarsızmışsın."

"Mektupta benim aklım en çok, 'kestane kebap acele cevap' cümlesine takıldı. Ben bu beylik halk cümlesini, eğer bana acele cevap verirsen sana kestaneyle kebap getirebilirim diye yorumladım. Ama kestanenin nasıl bir şey olduğunu bilmiyordum, duymuştum sadece. Yanımdakine sordum, o da

bilmiyordu. Mektup üzerinde iki gün düşünüp taşındıktan sonra şöyle bir cevap yazdım: Ben daha küçüğüm evlenemem. Benden önce evlenmemiş beş abim var. Benim bu acele cevabımdan sonra kestane kebap getirmesen iyi olur. Selamlar."

İbo kahkahalarla ayağa kalktı, çaydanlığa bir avuç çay attı.

"Hay allahın çaylağı... Eeee mektubu sonra götürüp kıza verdin..."

"Götürüp kıza verdim. Şaşkınlığa uğrayan kız, o günden sonra içine kapandı, benimle bir ay hiç konuşmadı. Daha sonraları ise gizli bakışlarla zaman zaman beni seyredip durdu. Bir ara bayramda pasta vermek istedi, tok olduğumu ileri sürerek almadım, usuldan kızarır gibi oldu."

Sohbeti bu minval üzre sürdürüp çaylarını içtiler. İbo soğuk suyla bir leğende başını yıkadı. Minnacık pencereden dışarı baktı. Defteriyle kağıtlarını çıkardı çantasından. Bardağını yeniden çayla doldurdu.

"Çalışmalarımız hakkında önce birbirimizi bilgilendirelim" dedi. "Ben yokken neler yaptınız bu bölgede? Öz olarak bilgilendirir misin?"

Azeroğlu esnedi, İbo'nun defterinden bir kağıt aldı. Kalemini kağıdın üzerine koydu.

"Biliyorsun o herif geldi. Parti müfettişiyim, merkezden geliyorum diyerek bana danışmadan parti sempatizanlarını toplantıya çağırdı. Bu durumu duyar duymaz muhterem müfettişin kaldığı eve gittim. 'Ben DABK üyesiyim ve üstelik de bu bölgenin sorumlusuyum. Bana danışmadan nasıl toplantı çağrısında bulunuyorsun' dedim. Başçavuşun beygiri yellenmiş gibi herif hiç tınmadı bile. Harman öküzünden daha duyarsız bir adam. Bereket versin ki toplantıya beni de çağırdı. Dağ Mahallesi'nde, sürekli eğitim yapılan evde toplandık. On sekiz kişi kadar vardık. Müfettiş bey ikimizin partiden atıldığını, çünkü hizipçi faaliyetlerde bulunduğumuzu açıkladı. Orada bulunanlar, ikimizin Dersim'de hiç hizipçi faaliyetler-

de bulunmadığımızı, kendi özgül görüşlerimizi bile açıklamadığımızı, böyle bir görüş ayrılığını ilk kez müfettişten duyduklarını, bu bakımdan hizipçilik, yıkıcılık suçlamasının inandırıcı olmadığını anlatmaya çalıştılar."

"Görüş ayrılıklarına girmediniz mi?"

"Girdik ama çok yüzeysel oldu. O bizi maceracılıkla suçladı, ben ise onları devrime yan çizmekle, pasifizmle suçladım. Sonuçta on sekiz kişiden bir tanesi onlardan on yedisi ise bizden yana tavır aldı. Bu on yedi kişinin içinde, profesyonel faaliyete hazır üç kişi vardı. Toplantıdan sonra Mazgirt köylerine gittim. Yeni insanlar tanıdım orada. Daha sonra Ali Haydar'la birlikte Nazımiye'ye geçip oradaki köyleri gezdik. Düzgün Dağı'na tırmanıp mağaralara baktık."

"Halkın size karşı davranışları nasıldır? Politikaya ve devrimci propagandaya karşı ilgileri nasıldır?"

"Vallahi halk bize talebe diyor. Devlet elek-velek aradığı için acıyor. Öte yandan propagandamızı ilgiyle dinliyor. Gücünüz yok, devletle baş edemezsiniz yargısını sık sık yineliyor. Kuşku, tereddüt ve korku içindedir. Bize verdiği destek, bilinçli ve gönüllü bir destek değildir. Acıma duygusundan kaynaklanan zoraki bir destektir. Ama ben bunu normal karşılıyorum."

"Tabii normaldir. Bilinçli desteği bizler yaratacağız. Doğru bir devrimci hat bilinci yaratır, gönüllülüğü güçlendirip bir üst aşamaya vardırır. Seninki tamamsa çalışmalarımla ilgili sana bilgi vereyim."

"Benim çalışmalarım öz olarak budur. Yalnız unuttum söylemeyi. Nazımiye'den sonra tek başıma, oradan bir arkadaşın desteği ile Ovacık'a gittim, bazı köylerde yeni ilişkiler kurdum. Hepsi bu..."

"Ben de buradan ayrılınca doğruca Kürecik'e gittim. Arkadaşlarla konuştum. Ayrılmanın tam zamanı olduğunu söylediler. Antep'e uğradıktan sonra İstanbul'a gittim, orada konuştuğum arkadaşların da ayrılığa hazır olduklarını gördüm. Bugün ayrılık, her üç bölgede de fiili olarak gerçekleş-

miştir. Şimdi derhal gayretli bir merkez kurmamız gerekiyor. Daha doğrusu, çalışmaları koordine edip ilerde kongreye götürecek olan bir koordinasyon komitesi oluşturmamız gerekiyor."

"Nasıl oluşturacağız?"

"Sıkıyönetimin ağır baskısı ve takibatı altındayız. Diğer iki devrimci hareketin kurmayını hemen hemen yoketmiş durumdalar. Kuruluş aşamasında dikkatli olmalıyız. Ayrılan tüm ileri kadroları bir araya getirip koordinasyon komitesini onlara seçtirmek en doğru, en demokratik olanıdır. Ama içinde bulunduğumuz bu güç şartlarda bunu yapamayız. Olanaklarımızın kıt oluşu riski artırıyor."

"Demokratik olmayan bir yönteme, tepeden atamaya ya da kuruluşa başvurabiliriz. Bana bu daha uygun geliyor" dedi Azeroğlu.

"Benim planım şudur. Tepeden atamayla önce koordinasyon komitesini kurmalıyız. Seninle daha önce otobüste konuştuğumuz isimlerle oluşmalı bu komite. Yani ikimiz, iki Ali'ler, Cem, Kadir ve Aslan. İkimiz, politbüro gibi çalışacak olan daimi komitede yer almalıyız. Sık sık toplanamayacağımıza göre buna kesin ihtiyaç var."

"Kuracağımız koordinasyon komitesinin görev süresi ne kadar olacak?"

"Birinci kongreye kadar. Bu süre içinde, politik, ideolojik ve askeri mücadelenin sevk ve idaresini üstlenecek. Kurulan partiyi kongreye hazırlayacak. Partinin yayın organını çıkaracak, programa temel teşkil eden görüşleri tamamlayacak, programı ve tüzüğü hazırlayacak. Ve uygun bir anda kongreyi toplayacak. Tüm bunlar ne kadar bir süreyi alır, ona göre düşün."

"Başımıza bir felaket gelmezse iki yılı alır" dedi Azeroğlu.

"İyi çalışırsak bir yılı alır diyorum. Daimi komite olarak biz ikimiz Dersim'e yerleşeceğiz. Daha önce konuştuğumuz politik yayın organını da burada çıkaracağız. Program ve tüzüğü de bizim hazırlamamız gerekiyor. Daimi komitenin aynı

zamanda bir yazı kurulu gibi çalışması iyi olacak."

Azeroğlu sırtını duvara dayadı, "Bu kadar işi bir yıla sığdırabilir miyiz?" diye düşündü. İbo'nun mavişimsi-çakır bakışlarına dikti bakışlarını. "Bu adam bizi yarış beygiri gibi terletecek. Hayalci, hırslı ve çalışkan bir herif" diye sürdürdü düşüncesini.

"Bölgelerdeki çalışmaları da bir düzene sokmamız gerekiyor."

"Her bölgede koordinasyon komitesine bağlı bir komite kuracağız" diye yeniden söze girdi Ibo. "Istanbul'da Aslan'ın sorumluluğunda üç kişilik, Malatya'da iki Ali'den oluşan iki kişilik, Dersim'de ise seninle Ali Haydar'dan oluşan iki kişilik komite olmak üzere üç komite oluşturulmalıdır. Antep'le Siverek'teki çalışmaları, oralardaki sempatizan gruplar aracılığıyla yürütmeye çalışacağız."

"Yeni örgütlenmeye hemen başlamamız gerekiyor."

"Tabii tabii vakit yitirmeden başlamalıyız. Yarın Malatya'ya gideceğim. Orada arkadaşlarla konuştuktan sonra İstanbul'a geçeceğim. Bu arada Filistin'deki arkadaşlarla ilişkiye geçip oradan buraya kadro ve teçhizat aktarmamız gerekiyor. Bölgelerin siyasi ve askeri eğitmenlere ihtiyacı var."

Karşılıklı konuşma birkaç saat daha sürdü. Konuşmanın bitmesinden sonra Azeroğlu'nu tatlı bir uyku bastı. Sırtını kilimli divana vererek kestirmeye başladı. İbo ise eksik kalmış bir yazıyı tamamlamak için kaleme sarıldı. Ayışığı Munzur suyunu bebek gözü gibi ışıltı. Uçurumlardaki kartalların gölgesi parlayan kayaların üzerine düştü. Tilkiler ormanlardan çıkarak su başlarına indiler.

***

Sabah güneşi, kocaman bir pırlanta parçası gibi dorukların tepesinde gülümseyince Ali Haydar uyanarak mağara-

dan dereye indi. Taşlardan zıplayarak tatlı tatlı şırıldayan çayın kenarında on dakika kadar yürüdü. İri kayaların arasına girdi, bir büyük teneke çıkardı. Kuru odun topladı, üç büyük taşın arasında tutuşturdu. Tenekeyi suyla doldurdu, üç taşın üzerine yerleştirdi. Bir müddet sonra soyundu, bir konserve kutusuyla başından aşağı bol bol su dökmeye başladı. Sabunlu kıvırcık saçlarından buğular yükseldi. Yıkandıktan sonra çırılçıplak bir kayanın üzerinde otururak güneşlendi. Bit kontrolü için çamaşırlarını gözden geçirdi. Giyindi. Ateşe odun attı. Tenekeyi suyla doldurarak taşların üzerine oturttu. Yavaş yavaş mağaraya doğru yürüdü. Kayalardan dikkatli bir şekilde tırmanıp uçurumdaki mağaraya girdi. Mağaranın içi çökelek ve tütün kokuyordu. Tabanına serilmiş kuru ot ve yaprakların üzerinde uyuyordu Azeroğlu.

"Hıdır kalk suyun ısınıyor. Sen yıkanıp gelinceye kadar ben de inip köyden ekmek peynir alayım" diye dürttü Azeroğlu'nu.

Azeroğlu kalktı, esnedi. Mağaranın önüne çıktı. Mağaranın önünde sanki elle yapılmış gibi doğal bir balkon vardı. Azeroğlu bulunduğu yükseklikten deredeki güneşli sulara baktı. Sabah kuşlarının, özellikle de kekliklerin ötüşlerine kulak verdi. Uçuruma bir tükürük fırlattı.

"Şu duruluğa, şu güzelliğe bak, padişahlar gibi yaşıyoruz" dedi Azeroğlu.

Ali Haydar da mağaradan balkona geldi.

"Bundan sonra bu mağaranın adı Devrim Mağarası olsun."

Azeroğlu bıyık altından kurnaz kurnaz gülümsedi.

"Olsun" dedi. "Yalnız bu romantik manzaraya devrim adı tam uyuyor mu bilemiyorum. Gerçi devrim, şiirle, hümanist ve natural bir incelikle fazla çatışmaz. Romantizmin hası devrimci romantizmdir."

"Yani mağaranın adında anlaşmış oluyoruz?"

"Evet, uygundur."

"Ben köye gidiyorum, sen de git yıkan, yemekten sonra

oturup konuşalım."

Azeroğlu türkü söyleyerek yıkandı. Su tenekesini ve ateş yerini gizledi. Ali Haydar'la birlikte oturup sabah kahvaltısını yaptılar. Kahvaltıdan sonra Düzgün Dağına çıktılar, kayadan kaynayan soğuk bir pınarın başında, bölgenin sorunlarına daldılar.

"Haydaran-Demenan bölgesine iki profesyonel unsur göndermemiz gerekiyor" dedi Azeroğlu. "Teksir makinasını Mazgirt'ten Düzgün Dağına bugünlerde mutlaka getirmeliyiz. Tüm bölgede yirmiye yakın sempatizan var. Bunların ideolojik eğitimleri zayıftır. Yeniden kalıba dökülmesi gerekiyor."

"İki kişinin Mazgirt, Nazımiye köylerine bakması, en az bir kişinin de Ovacık'ta görevlendirilmesi zorunludur" diye söze girdi Ali Haydar. "Eğer geniş bir propaganda faaliyetine girersek köy gençlerinin uyanık kesimlerinin dikkatini üzerimize çekebiliriz."

"Doğrudur. Bugün beş-altı kişilik bir profesyonel ekibe ihtiyacımız var."

"Profesyonel faaliyete hazır beş kişi var. İki biz, Süleyman, Hüseyin ve Baki. Üç kişi de profesyonelliğe son derece eğilimlidir."

"Kim bunlar?" dedi Azeroğlu.

"İbrahim Akyol, Gavur ve Xeyro. Hatta Kırmızı Tilki'yi de sayabiliriz."

"Bırak Kırmızı Tilki'yi. Abdullah Akyüz'ü unuttun."

"Evet evet, en iyi unsurlardan birisini unuttum. At gibi yürüyor. Ocağı batmış. Uzun yürüyüşleri bu tip adamlarla yapacaksın" diyerek gülümsedi Ali Haydar.

Azeroğlu ağzını kaynayan pınara dayadı, kana kana içti. Kekik ve çiçek kokularının yükseldiği karşı yamaçları seyretti. Ali Haydar tütün torbasını çıkardı, kız saçı gibi ipincecik kıyılmış Muş tütününden bir sigara sardı. Yamaçlara yayılan keçi sürüleri doruklara doğru yöneldi. Dağın öte yakasından, çoban kızın Zazaca söylediği ezgi, uçurumlara yayıldı.

"Kız bizi görünce türküye başladı" dedi Ali Haydar. "Bostan köyündendir. Geçen gün getirdiğim kaynamış yumurtaları bunların evinden aldım."

"Kaynamış yumurta, tulum peyniri ve soyulmuş patates" diyerek hafiften gülmeye başladı Azeroğlu. İbo'ya anlattığı ilkokul aşk macerasını hatırlamıştı.

"Niye gülüyorsun?"

"Eğer bir kız bir delikanlıya kaynamış yumurta, tulum peyniri ve soyulmuş patates verirse bunun anlamı derindir."

"Anlamlı bir halk geleneği midir bu Anadolu'da? Bir aşk ilanı mıdır?"

"Evet, kesinlikle bir aşk ilanıdır" dedi Azeroğlu. Hayatın eğlenceli ayrıntılarına ilişkin sohbetlere ve de arkadaşlarıyla kafa bulmaya bayılıyordu.

"Ama dikkat et, bana üç şey verilmedi, sadece soyulmuş yumurta verildi."

"Doğrudur, bunu o şekilde yorumlayamayız."

Yeni mağaralar bulmak için derin uçurumlara indiler. Köylülerin bilmediği mağaraları arıyorlardı. Ya da çok kullanışlı bir yerde bulunan genişletilebilecek bir çukuru. Ali Haydar önde, Azeroğlu ise arkada yürüyordu.

"Bomba yapacağımız, baskı işleriyle uğraşabileceğimiz iyi bir mağaraya ihtiyacımız var. Köylülerin bilmediği böyle bir mağarayı bulabilecek miyiz?"

"İyi ararsak bulabiliriz" dedi Ali Haydar.

Bir hayli aradılar. Akşama doğru derin bir vadide, dikkati çekmeyen ve içi geniş olan bir mağara buldular. Mağaranın içindeki yarasaları kovdular. İçindeki taşları dışarı çıkardılar, iyice temizlediler içini. Vadiden bol miktarda kuru odun topladılar, kırarak mağaranın bir köşesine yığdılar. Mağaraya yakın bir pınar vardı. Ali Haydar yanında taşıdığı torbasından üç-dört litrelik kutuyu çıkardı. Su doldurup getirdi. Yanmakta olan ateşin üzerine koydu. Azeroğlu ateşin yanında bağdaş kurmuştu.

"Bu mağaranın adı Çayan Mağarası olsun" dedi Ali

Haydar. "Bombaları ve baskıyı burada yapalım. Masallardaki mağaralara benziyor."

"Çayı biraz fazla at, yorgunuz. Kaldığımız mağara ile çalıştığımız mağara farklı olmalıdır. Kaldığımız mağarayı kendimiz yapmalıyız, doğal değil, suni olmalı. Ne olur, ne olmaz. Bu yörede köylülerin bilmediği bir mağaranın olduğuna inanamıyorum."

"Köylü milleti kurnaz ve fetbazdır, ben de inanmıyorum."

Çaylar yudumlanırken Ali Haydar torbasından Mao'nun kızıl kitabını çıkardı. Alevlerin aydınlığında sayfaları çevirmeye başladı. Dışarda hafif rüzgar vardı. Dolunay bir buluttan bir buluta gömülüyordu. Çayın şırıltısı büyük vadide yankılanıyordu. "Parti ile ordu ilişkisini iyi koyuyor. Koca bir bölgede iki kişilik bir komiteyiz. İyi bir parti örgütü ve sağlam bir gerilla ordusu yaratma görevini üstlenmişiz."

"Çetin bir görev" dedi Azeroğlu. "Şekersiz çay da aygır sidiği gibi oluyor. Şu kutudan bir şeker atsana. En iyisi kıtlama içmektir."

Ali Haydar birkaç sayfa okuduktan sonra ocağa odun attı, koltuğunun altını kaşıdı. Kıvırcık saçları alevlerin hışmına karşı parıldıyordu. Torbasından iki battaniye çıkardı. Birini yere serdi.

"Bir battaniye ile üşürüz. Dinamitleri nereden bulacağız?"

"Keban baraj inşaatına gideceğiz. Beş altı işçi var. Onların vasıtasıyla bir işçi grubu oluşturacağız. Dinamitler o zaman kendiliğinden sökün eder. Sadece dinamite değil, makasa, konserve kutusuna, tutkala, fünyeye ve lehim takımına da ihtiyacımız var."

"Cebimizde beş kuruş da paramız yok" dedi Azeroğlu. "Tanrılaşmak, ihtiyacımız olan her şeyi yaratmak zorundayız. Tanrıyı yaratan insan soyu herşeyi yaratır."

Sohbeti kesip ateşin çevresinde uykuya daldılar. Sabah rüzgarı uyanmadan kekliklerin ötüşü başladı. Güneş sular-

la birleşti. Mağaradan mahmur bakışlarla dışarı çıktılar.

"Yavaş yavaş yürüyelim. Buluşma yerine ancak varırız, iki saatimiz var" dedi Ali Haydar.

Buluşma yerine üç kişi gelmişti. Baki, Süleyman ve Düz Ali. Tokalaştılar. Az sonra da Kör Zeyno'nun oğlu Hıdır'la Kırmızı Tilki geldiler.

"Ooo! Merhaba Kırmızı Tilki, ne var ne yok?" diye elini Tilki'ye uzattı.

"Sağlık güzellik var. Devrimi şimdi bu halimizle biz mi yapacağız?" diye güldü Kırmızı Tilki.

Ali Haydar kahkahayı bastı. Kırmızı Tilki'nin sırtına vurdu.

"Ne o gözün tutmadı mı?" dedi. "Hiçbir şey yapamayacak gibi görünen basit insanların işidir devrim. Ovayı dağ, dağı ova yapabiliriz."

"İnanıyorum" dedi Kırmızı Tilki. "Gerçekten bir şeyi hâlâ kavrayamadım, samimi söylüyorum. Devrim komünistlere karşı mı yapılacak yoksa devrimi komünistler mi yapacak?"

"Devrimi komünistlerin önderliğinde halk yapacak" dedi Ali Haydar.

Kırmızı Tilki ovadaki köyleri işaret ederek:

"Bu halk mı yapacak?" dedi. "Şimdiye kadar ben bunların ciddi bir iş yaptıklarını görmedim. Toprakla ve kadınlarının yumuşak kalçalarıyla uğraşmaktan başka bir şey düşünmüyor bunların elleri. Vallahi hiç kafam basmıyor."

"Peki sevgili Kırmızı Tilki, devrimi kiminle yapacağız?" dedi Ali Haydar.

"Düşünüyorum da işin içinden çıkamıyorum. Bir bildiğiniz varsa anlatın öğrenelim."

İki kişilik Dersim Komitesi gelen kişilerle toplandı. Kadro desteğine, maddi imkanlara ve ilişki kurulacak köylülere ve yeni mıntıkalara dair konuşuldu.

Bölge Komutanı Fehmi Altınbilek'in evini bombalayan arkadaşların tavırları eleştirildi. Bölge Komitesi'ne danışmadan, işin aceleye getirilerek kaşla göz arasında, plansız

bir şekilde uygulanmasının yanlış olduğu belirtildi. Karanlık çöktüğünde Bostan köyüne indiler. Kırmızı Tilki kendi köyüne gitti. O gece Düz Ali, Haydaran ve Demenan mağaralarının methiyesini yaptı. Otuzsekiz ayaklanmasında bu mağaraların toplar olmasa düşürülemeyeceğini iddia etti. Mağara teorisini öylesine ileri götürdü ki, herşeyi iki şeyle, mağara ve inançla yenebileceğimizi söyledi.

Düz Ali'yi dinleyenler hafiften gülümseyerek uykuya daldılar.

* * *

Mestanlı Memed Ali, Ali Haydar'la Azeroğlu'nu Düzgün Dağlarında buldu. Sıradağları yayan aşarak gelmişti. Takım elbisesi ve kravatı vardı. Saçları taranmış, pırılpırıldı. Boyalı kunduralarının burnu taşlara çarptığı için soyulmuştu. Eski bir ağa çocuğuydu. Herşeyi bildiğini iddia eder, sigaraya, çaya ve okumuş kadınlara bayılırdı. Güzel kadınlar hakkında bin yıl konuşsan belki de şöyle derdi: "Diline kurban olayım, hiç durmadan bin yıl daha konuş." Memed Ali, devrimcilik konusunda da iddialıydı. Türkiye'de en yaman devrimcilerin Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nden çıktığını tekrarlar, her gittiği yerde kendisinin ODTÜ'den mezun olduğunu söylerdi. Yalnız ODTÜ'yü tam söyleyemez, "Doğu Teknik mezunuyum ben" derdi. Azeroğlu'na ise ortaokuldan ayrıldığını, başarılı bir öğrenci olduğunu anlatırdı.

"Bravo Memed Ali yine yayan yapıldak koca dağları aşıp geldin" dedi Azeroğlu.

Memed Ali hindiler gibi şişindi, gülümsedi ve tepeden süzerek:

"Devrimin teorisine dağ taş vız gelir" dedi.

"Bravo Memed Ali Teoriyle aran nasıl?" dedi Azeroğlu.

"Teoriye bayılırım, teorisiz bir adım dahi yürüyemem ben.

Huyum böyledir benim."

"Bravo, dar pratikçi değilsin. Teorinin ışığında yürümen çok güzel bir şey."

"Marx'ı, Lenin'i okudun mu hiç?" diye alaycıl bir edayla sordu Ali Haydar.

"Acayip bir ruhla ve aynı zamanda zevkle okudum. Korkunç şeyler yazıyorlar."

"Lenin'in Devlet ve İhtilal'ini de okudun tabii" dedi Azeroğlu.

"İki günde bitirdim o kitabı. Beni devrimci eden işte o kitaptır."

"Neden bahsediyor o kitapta Lenin?"

Ali Haydar'ın bu sorusunu kuşkulu ve şaşkın bakışlarla karşıladı Memed Ali.

"Hoppala!.." dedi. "Neden bahsedebilir? Ağaların patronların zulmünden, kalleşliğinden, devletin işkenceciliğinden, ihtilalin ise güzelliğinden bahsediyor."

"Bravo Memed Ali, okumuşsun" dedi Azeroğlu.

Memed Ali rahatladı. Ali Haydar'a kibirli bir edayla baktı. Kayanın üzerinde çömeldi.

"Sanırım Proletarya İhtilali ve Dönek Kautsky kitabını da okumuşsundur Lenin'in?"

"Okuduğumu tam hatırlamıyorum ama mutlaka okumuşumdur."

Ali Haydar yeniden gülümsedi.

"Peki Lenin o kitapta nelerden söz ediyor?" dedi.

"Vallahi iyi hatırlamıyorum ama şunu iyi biliyorum ki Lenin o kitabında, 'döneklik her yerde ve her zaman affedilmelidir ama İhtilal sırasında asla affedilmemelidir' diyor."

"Bravo!" dedi Azeroğlu. "Okuduğu nasıl da belli oluyor."

Ali Haydar kahkahayı basmamak için kendisini zor dizginledi. Memed Ali'nin bilgiçliği ve karşısındakileri avanak yerine koyuşu Azeroğlu'na apayrı bir zevk veriyordu.

"Fakat Lenin'in ilginç bir kitabı daha var. Sol Komünizm, Bir Çocukluk Hastalığı. Bu ünlü eseri okudun mu bilemiyo-

rum?"

"Tabii canım. Zaten bu eseri okumadan, ben Lenin'i kavradım diyemezsin."

"Peki Lenin bu kitapta neler anlatıyor Memed Ali?" dedi Ali Haydar.

"Sen de hep kitapların içine taktın kafayı. Merakını gidermek için anlatayım. Lenin bu kitabında komünizmden ve komünizmde ortaya çıkacak çocuk hastalıklarından söz ediyor."

"Nasıl çocuk hastalıklarından?.. Biraz daha açar mısın?" diye üsteledi Ali Haydar.

"Şu anda sana komünizmi ve çocuk hastalıklarını anlatacak halim yok. Sen çocukluğunda hiç hasta olmadın mı? Su çiçeği, kızamık, boğmaca, kabakulak..."

Ali Haydar yeniden kahkahayı koyverdi. Ciddiyetini zor koruyor, gülmemek için alt dudağını ısırıyordu Azeroğlu. Kravatını, gözlerini, kurnaz ve mağrur edasını, konuşurken mimiklerini dikkatle izliyordu. Devrimin bu tip insanları seferber etmesiyle kendisini bu tip insanlardan koruması gereğini birlikte hayal etmeye çalışıyordu. Göğün maviliğini kara bulutlar zaptetmiş, yağmur yavaş yavaş çiselemeğe başlamıştı. Uzak zirvelere sis çökmüştü. Eteklerden çıngırak ve oğlak sesleri geliyordu.

"Yağmur bastıracak, mağaraya gidelim" dedi Ali Haydar.

Uçurumdan dereye indiler. Dereden mağaraya doğru tırmanmaya başladılar. Yağmur hızlanmıştı.

"Dersim'i avucumun içi gibi biliyorum" dedi Memed Ali tırmanırken. "Bana göre köylerde en devrimci sınıf ebelerdir. Gerillalar gibi bütün köyleri geziyorlar."

"Ebeler sınıf değil. Ebe sınıfı diye bir sınıf yoktur" dedi Ali Haydar.

"Hoppalaaa!.. Bugün köylerde en devrimci sınıf hangisidir? Ebeler sınıf değilse nedir? Yani şey midir, tavuk ya da naylon bebek midir?"

"Ebeler küçük burjuva aydınları içine ya da küçük burjuva memurları içine girer."

"Ebeler resmen emekçidir arkadaş, ne memuru. Gebe karıların o mahvedici doğum kokularını koklaya koklaya çekip çocuk çıkarıyorlar. Köyleri atlarla geziyor, doğum sancılarıyla kıvranan karıların inleyişlerini, ağlayışlarını dinliyorlar. İşçiler ebelerin çektiğini çekseler her gün ayaklanırlar. Öyle kolay iş değil."

Ateş yakıp bir çay demlediler mağaranın içinde. Dağlarda yankılanan gök gürleyişleri sohbetlerini kesiyordu. Ali Haydar'ın kahkahaları odun dumanıyla birlikte kayaları yalayarak yağmur hışırtısına karışıyordu. İçeride, tütünle kirli çorap kokusu, duman kokusunu bastırıyordu. Memed Ali o kravatlı, beyaz gömlekli, ütülü haline rağmen teke gibi kokuyordu.

"Benim şahsen bütün çalışkan ve güzel ebelere saygım ve de sonsuz hürmetim vardır. Devrim mücadelesinde onların sempatik, sıcacık desteklerini çok görmüşüm. Bu bir gerçektir."

"Yeter artık bırakın bu ebe tartışmasını allah aşkına" dedi Azeroğlu.

"Ben Süleyman Nakış'ın evine uğrayıp biraz ekmek peynir alayım" diyerek mağaradan tutuna tutuna indi Ali Haydar.

Karanlık çökünce mağaradan köye indiler. Girdikleri evde iki saat kadar propaganda yaptılar. Kadın ve gençler dikkatle dinlediler. Evin reisi bol bol esneyerek çenesini kaşıdı. Ve genellikle kesik kesik şu cümleleri geveledi: "Tabii öyledir,.. zordur", "Tabii canım olur mu hiç", "Tabii canım itoğlu itliktir", "Haa ha hah tabii canım haklısın". Gece onbirde yatmak için mağaraya gittiler. Envai çeşit kokular içinde horul horul uyudular. Sabah aydınlığı mağara balkonunu yalamaya başlayınca Ali Haydar uyandı.

"Efendiler, ağalar, beyler, beyzadeler, keklikler uyandı hele kalkın bakalım."

Memed Ali belini hart hart kaşırken inledi.

"Bırak uyuyalım yahu" dedi. "Bu mağarada çok bit var, bu gece uyuyamadım."

"Hadi hadi kalkın, Süleyman Nakış'ın evine gidip bir kahvalh yapalım."

Yavaş yavaş kalktılar. Derede yüzlerini yıkadılar. Esnediler. Süleyman Nakış ailesiyle birlikte her şafak vakti düzenli olarak kalkardı. Köyün en yoksul insanı oydu. Oturduğu ev ve küçük bostan onun değildi. Beş çocuğu, iki keçisi vardı. Çocuklarından en büyüğü, Dersim şehir merkezinde garsonluk yapıyordu. Baba Nakış, garsonun getirdiği para ile un, çay ve şeker alıyordu. Keçilerin sütü, bostanın sebzesiyle de bedavadan geçinip gidiyordu. Ama baba Nakış, bununla da kalmıyor, yılın üç ayını tarlalarda ücretli işçilikle geçiriyor, sebzelerin ise azıcık artanını bir torbaya koyarak Nazımiye'de satmaya götürüyordu. Öküz gibi güçlü ve alçakgönüllü bir insandı. Okuma yazması yoktu. Dersim'in dışında hiçbir yeri görmemişti. Yemek yapmayı, bulaşık yıkamayı çok seviyordu.

"O...! Hele bakın sabah sabah kimler geliyor" diyerek karşıladı onları.

Havlayan ala köpeği susturdu. Üçünün de yanaklarından öptü.

"Kaç gündür nerede kaldınız? Düzgün Baba'da aradım, bulamadım hiçbirinizi."

"Ben Mazgirt köylerine gitmiştim, (Ali Haydar'ı göstererek) bu da Karakoçan'daydı."

"Sorması ayıp, ya bu arkadaş kim?"

"Bizim arkadaştır, yeni geldi" dedi Azeroğlu.

Evin önünde oturdular. Bayan Nakış ve çocuklar "hoş geldin" diyerek sırayla el sıktılar. Gelenlerin önünde şafak ocağı yanıyordu. Ocağın üzerinde, kocaman isli bir çaydanlık fokurduyordu. Keçiler, evin önündeki küçük dereye inmişlerdi. Ağacın dibinde duran kırmızı horoz, güneşin doğusunu bekler gibiydi.

"Eee anlatın hele neler ettiniz, ne çalışmalar yürüttünüz?"

dedi Baba Nakış.

"Köyleri, köylüleri ve dağları tanımaya çalışıyoruz" diye cevapladı Ali Haydar.

"Söylemesi ayıp, köylüler ne düşünüyor durum hakkında?"

"Bir şey düşünmüyorlar, şimdilik dinlemekle yetiniyorlar."

Nakış, Ali Haydar'ın bu sözünü acı bir gülümseyiş ve baş sallayışla karşıladı.

"Söylemesi ayıp, onlar benim keçiler gibi daha çok dinler ler sizi. Hergele sürüsünden hiç farkları yoktur. Halbuki iş ne kadar kolaydır. Her yerde birden ayağa kalksalar bu işi bir gecede hallederler. Yazık değil mi bu gençlere bu dağlarda perişan oluyor."

"Devrim kolay değil Nakış" dedi Ali Haydar. "Uzun süreli, bıktırıcı, sabırlı bir iştir. Bir kişinin bir milyon haline gelebilmesi birden olmaz. Elmayı yemek için çeneyi işletmek gerekiyor."

"Söylemesi ayıp, halk yardım ederse teşkilatın bahtı açılır. Ama halkın desteğini nasıl sağlayacaksınız? Halk enayi değil, iş yapanı seviyor. Halkın eşekleştiği zamanlar da vardır. Yani bu kalabalık gürültünün allah belasını versin. Hem iyi hem kötüdür."

Bayan Nakış, ekmekle çökelek getirdi, yanına beş altı şeker indirdi. Çocuklar da ateşin çevresini aldı. Ala köpek Memed Ali'yi merakla seyrediyordu. Sabah yeli, ocağın dumanını Azeroğlu'na doğru üflüyordu. Bostan köyünün horozları ötüşlerini sürdürüyorlardı.

"Bütün köylerdeki ebeler harekete geçirilse uyanış başlar" dedi Memed Ali.

Baba Nakış, Memed Ali'yi garip garip süzdü. Kravatına, dalgalı saçlarına, ütüsüne baktı.

"Söylemesi ayıp, ebeler karı doğurtmaktan fırsat bulup da iki devrim kelimesi söyleyemez. Ebelikle devrim farklı şeylerdir."

"Devrimin baş ustası Marx, şiddeti yeni toplumun ebesi

olarak görür. Yani yeni toplumu eski toplumdan doğurtan bir araç olarak görür" dedi Azeroğlu.

"Söylemesi ayıp, yani şimdi devrimi ebeler mi yapacak?"

"Anlamadın Nakış" diye söze girdi Ali Haydar. "Devrimci şiddetin, devrimci zorun ebe olduğunu söylüyor Marx. Devrimi ebeler yapar demiyor."

"Yahu kardeşim şimdi söylemesi ayıp, devrimci şiddet eğer ebeyse, bu ne anlama gelir. Bu, devrimi resmen ebelerin yapacağı anlamına gelir ki benim kafam buna basmaz. Dallıbahçe'nin ebesi bir katıra binmesini bilmiyor, devrimi nasıl yapacak."

Ebe-gebe, şiddet sohbeti Nakış'ın sorunu kavramasıyla sona erdi. Ama Nakış, otuz milyon insanın bir gecede bir işaretle birden ayağa kalkması teorisinden vazgeçmedi. Bunun için güçlü bir lidere ihtiyaç olduğunu vurguladı. Yanıbaşında duran ala köpeği kovdu, sümkürdü, çayı yarım metre yükseklikten şelale gibi şarıldatarak bardaklara doldurmaya başladı.

***

İbrahim Polat, damın üzerinden, ötelerde pusuya yatan İbo'yla Küçük Ali'ye el kol işaretleri yaptı. Kürecik'in genç devrimcilerinden birisiydi.

"Galiba geliyor, görünmeyelim kaçırabiliriz yat" dedi İbo Küçük Ali'ye.

"Neden bizim beklediğimiz işareti vermedi de değişik işaret verdi?"

"Belki karıştırmış olabilir" dedi İbo. "Bak bak işte geliyor, yat, kafan görünüyor."

Evden çıkan adam, daracık, tozlu patikaya girmişti. Sakal-tutan Gediğinde pusuya yatan İbo'yla Küçük Ali'ye doğru ilerliyordu. Adam elli-ellibeş yaşlarında vardı. Tam pusu nok-

tasına geldiğinde, İbo'yla Küçük Ali, ayağa fırlayarak adamı durdurdular.

"Kıpırdama, ellerini havaya kaldır" dedi İbo. "Bak üzerinde silah var mı?"

Adam şaşkınlık içindeydi. Korkudan dilini yutmuş, benzi ayva sarısına dönmüştü. Gözlerini İbo'nun elindeki tabancaya dikmişti. Dizleri, elleri ve çenesi titriyordu.

"Üzerinde silah milah yok" dedi Küçük Ali.

"Düş önümüze, konuşmadan yürü!"

İbo'nun bu direktifi adamın dilini açtı. Dildeki kilidin açılışıyla birlikte titreme arttı.

"Oğlum siz kimsiniz? Kulunuz kurbanınız olayım, vallahi benim hiç düşmanım yoktur. Ben sizi tanımıyorum, benim size ne kötülüğüm oldu?"

"Sinan Cemgil ve arkadaşlarını ihbar etmekten daha büyük kötülük var mı?" dedi İbo.

"Vallahi, billahi, tillahi ben ihbar etmedim. Bu Kürecik'te kime sorarsanız sorun. Elinizi ayağınızı öpeyim, vallahi ben etmedim. Ben ihbar... Ben, be, be b... Bokunuzu yiyeyim, kulunuz köleniz olayım... Vallahi... İhbar edeni cümle âlem biliyor. Keğallı Muhtarı Mustafa Mordeniz'i cümle âlem biliyor. Vallahi..."

"Mustafa Mordeniz, sen değil misin?" diye sordu İbo.

"Vallahi ben değilim. Muhammed, Ali, Hasan, Hüseyin nuruna and olsun ki ben değilim. Aha benim künyem!"

Cebinden nüfus cüzdanını çıkararak İbo'ya uzattı. İbo'yla Küçük Ali afallamışlardı. İbo cüzdandaki resme ve adama dikkatle baktı. Diğer sayfalara göz attı. Üzgün ve mahcup bir edayla Küçük Ali'ye dönerek;

"Amcaya karşı vahim bir hata işledik. Gerçekten bu değil Mustafa Mordeniz."

İhtiyar gözlerini ferah ferah açmış, rahatlamıştı.

"Amca bizi affet, seni muhtar sandık."

"Affetmek allaha mahsustur oğlum, olur böyle şeyler, canınız sağolsun."

İbo köylünün nüfus cüzdanını geri verdi.

"Kusurumuzu bağışla amca, seni manen mağdur ettik, üzdük, ihbarcı muhtara benzettik, cidden üzüldük" diyerek elini öptü. Bir öpücük de Küçük Ali kondurdu mağdurun eline. "Kusurumuzu bağışla amca, yanlış iş yaptık" dedi.

Yolun kenarındaki çukurda oturdular. İbrahim Polat, hâlâ damın üstündeydi. "Biz mi yanlış anladık yoksa o mu yanlış işaret verdi" diye fikir yürüttüler. Muhtar evde miydi değil miydi? Ama muhtar evde olmasa adam damdan aşağı inerdi. Bu tip yorumları tam yarım saat kadar yaptılar. Gözleri İbrahim Polat'taydı. Polat, birdenbire el kol işaretleri yapmaya başladı. Bu daha önce kararlaştırdıkları işaretti. Az sonra tek bir adam patikaya girerek pusu yerine doğru yürümeye başladı.

İbo tabancasını belinden sıyırarak, "sanırım muhtar budur, kafanı gösterme" dedi.

Muhtar pusuya yatan iki kişiyi gördü. Aralarında onbeş metre kadar bir uzaklık vardı. Kuşkulanmasına rağmen durumu anında kavrayıp kaçamadı. Tam yaklaştığında pusucular ayağa kalkarak muhtarın önünü kestiler.

Tabancasını muhtarın göğsüne doğrultan İbo, "ellerini kaldır ve kıpırdama" dedi.

Muhtar gayet soğukkanlı bir tarzda ellerini kaldırdı, pusucuları tepeden tırnağa süzdü. "Tamam, korktuğum başıma geldi" diye düşündü.

İbo, Küçük Ali'ye, "Şunun üzerini ara ve nüfus cüzdanına dikkatle bak" dedi.

Küçük Ali, muhtara arkadan yanaşarak aramaya başladı. Nüfus cüzdanına dikkatle baktı, "tamam" dedi, "muhtarı kafese aldık."

İbo sert bir direktifle, "önümüze geç, kıpırdamadan yürü!" diye bağırdı.

Muhtar müthiş bir korku anaforuna düştü. Fakat bunu açığa vurmadı. "Beni nereye götürüyorsunuz kardeşim, yanlış iş yapıyorsunuz. Ben sizden ve halktan birisiyim" dedi.

"Çeneni kapa ve yürü!"

Zaman kazanmak için yavaş yürüyordu muhtar. Kurtulmanın çareleri üzerinde yoğunlaşmıştı. "Gayet soğukkanlı olmalı, suçluluk havası içine girmemeliyim. Bunlardan yana görünmek için neler yapabilirim? Gerçekten beni öldürebilirler mi? Ama bu bölgede şimdiye kadar hiç ihbarcı öldürmediler. Birisi kararlı, diğeri ise mülayim bir herife benziyor. Karşılıklı sohbet havası yaratırsam ikisini olmasa bile birisini yumuşatabilirim."

Uzun, nemli ve karanlık bir mağaraya girdiler. Mağaranın orta kısmını oturmak amacıyla düzene sokmuşlardı. Bir battaniye, bir küçük torba dolusu ekmek vardı. Üçü de battaniyenin üzerine oturdular. İbo, tabancasını, emniyetini kapayarak beline soktu.

"Sinan Cemgil ve arkadaşlarını neden ihbar ettin? Sen ihbar etmeseydin onlar belki de Başyurt Yaylasını alelacele terkedip bilinmeyen uzak bölgelere gidip ikinci bir muhtarın ihbarına kurban olmazlardı. Sen onları hangi amaçla ihbar ettin?" dedi İbo.

"Ben onları ihbar etmedim. Ben muhbir olacak kadar alçalmam."

"Tüm Kürecik köylüleri yalan mı söylüyor? Kürecik karakolundaki bir görevli yalan mı söylüyor? Karakoldakiler açıkça söylüyorlar. Onların sana ne kastı ve garezleri olabilir ki?"

"Ben bunların iftira olduğunu söylüyorum. Benim bu bölgede hasımlarım çoktur. Beni harcamak için ellerinden geleni yapıyorlar. Siz de bunların aleti oluyorsunuz."

"Samimi değilsin, inkâr ediyorsun" dedi İbo. "En yakın akrabaların dahi senin ihbarını inkâr etmiyorlar. İnkârcılık seni kurtarmaz ki, durumunu daha da ağırlaştırır. Doğruyu söyle. Para için mi yaptın, devletin gücüne ve politikasına inanarak mı yaptın, yoksa birilerinin gözüne girmek için mi yaptın? Samimi olarak konuş, biz de ona göre davranalım. Senin cezalandırılmanı bizzat halk istiyor. Bu ciddi bir durumdur. Halkın

karşısında inkârı değil, açıklığı ve içtenliği tercih etmelisin. Her muhbir öldürülür diye bir anlayışımız yoktur bizim."

Muhtar kendi ellerine ve ayaklarına baktı. Durgunlaşmıştı. "İtiraf edersem acaba beni öldürürler mi?" diye düşündü. İnkâr kalesine sığınmayı daha uygun buluyordu. "Bu namussuzlara güven olmaz" diyordu bazen kendi kendine. Cesur bir insandı.

"İyi düşün muhtar, biz cellat değiliz. İyi düşün ve ondan sonra konuş. Bildiğin ihbarcı varsa onları da söyle" dedi Küçük Ali.

"Düşünecek bir şey yok kardeşim. Yapmadığım şeyi yaptım diyemem."

Birbirlerine baktılar İbo'yla Küçük Ali, "şimdi ne yapalım" dercesine. İbo, muhtarı samimi ikrara zorlamak için, ülkenin ve halkın durumunu, halk için yapılan özverileri anlattı. Mücadelenin neden ortaya çıktığını ve kaçınılmaz olarak nelere yol açacağını açıkladı. Muhbirliğin halk hayatında lanetlenen bir şey olduğunu ve bir muhbirin bile isterse iyi bir insan haline gelebileceğini, halka hizmet edebileceğini yalın bir dille, örnekler vererek anlattı. Sonunda şu soruyu yöneltti: "Ne diyorsun anlattıklarıma muhtar?"

"Bunları benim için anlatıyorsan boşunadır. Çünkü ben, devrimcilere sevgiyle bakan bir insanım. Anlattıkların benim için bilinmeyen şeyler değil ki. Muhbirlik benim soyuma, benim karakterime yakışmaz. Ben izzet-i nefis sahibi, namuslu bir adamım."

İbo kendi kendine, "İzzet-i nefsine tüküreyim" dedi. Muhtar sözlerine devam etti.

"Asıl ihbarcılar, beni muhbirlikle suçlayanlardır. Dikkatleri kendi üzerlerinden dağıtmak için yapıyorlar bunu. Araştırın, bunun böyle olduğunu göreceksiniz."

"Hiç utanmadan yalan söylüyorsun" dedi Küçük Ali.

"Hayır hiç yalanım yoktur. Tüm bunlara rağmen beni öldürmek istiyorsanız ve ölümüm devrim için yararlı olacak-

sa buyurun öldürün."

Muhtarın bu son cümlesi bir sessizlik yarattı. Sessizliği tüm varlığı ve kılcal damarlarıyla dinleyen muhtar, "herhalde inandırmaya başlıyorum adileri" diye düşündü.

Mağaranın önünden üç sarı çiçek fışkırmıştı. Çiçekleri yosun yeşili narin otlar sarmıştı. Çiçeklerin fışkırdığı kayanın çukurunda dinlenen kertenkeleler mağaranın derinliklerinden gelen konuşmaları dinliyorlardı. Topraktan tohum ve tomurcuk kokusu yükseliyordu. Mağaraya yakın köyden kadın sesleri geliyordu. Güneş kara bulutların ardında dinleniyordu.

İbo sonunda saatine baktı. Küçük Ali'ye, "şunun gözünü bağla" dedi. Küçük Ali'nin benzi sararmış, dudakları kurumuş gibiydi. İbo da huzursuzdu. Yerine getirmek zorunda kaldığı ağır ve "hoş olmayan" bir görevin ağırlığı altında acı çeker gibiydi. Küçük Ali bir bezle muhtarın gözünü bağladı. Muhtar hiç kıpırdamadı. "Yanlış iş yapıyorsunuz kardeşim" dedi. Sonra tereddüt içine düştü. "Muhbirlik suçumu itiraf edip af dilemeliyim. Belki o zaman kurtulurum" diye düşündü. Bu sesi, içinden yükselen şu ses bastırdı: "Sakın itiraf etme, öldürmezler, korkutmak için yapıyorlar."

İbo tabancasını kemerinden çekti, emniyetini usuldan açarak muhtarın şakağına doğrulttu. Mağaranın önündeki kertenkeleler patlayışla birlikte kayanın çatlaklarına kaçtılar. Muhtar acı bir inleyişle yana devrilmiş, boynu, ceketi ve kulağı kan içinde kalmıştı. Üzerini yeniden aradılar, beşyüz lira çıktı.

"Para hangi cepten çıktıysa o cepte kalmalıdır. Beşyüz değil, onbin olsa da almayız" dedi İbo.

Para muhtarın cebine konuldu. Üzerinde 'Tüm azılı halk düşmanlarının sonu böyle olacaktır' yazısı bulunan bir kâğıt muhtarın göğsüne iliştirildi.

Geceleyin derelere inen dağ rüzgarı, suları dalgalandı-

rır, doruklardan çiçeklere kar kokusu taşır. Uçurumlara açılan mağaraların önünde zaman zaman ıslığa dönüşür. Ahırlardaki horozlar, evlerden sızan inleyişlere dikkatle kulak verir. O gece rüzgar Sakaltutan Gediğindeki mağaradan tüten kan kokusunu çimenlere yaydı. Kan kokusunu alan sivrisinekler mağaraya üşüştüler. Muhtarın karısı uyuyamadı. Gece yarısı kalkıp bir bardak su içti. "Nerde kaldı acaba, yoksa bize haber vermeden Malatya'ya mı gitti?" diye mırıldandı.

* * *

Memed Ali sarışın ebeyi arkadan kucakladı, saçlarını tecrübeli bir kurt gibi kokladı, "bitiyorum sana" diye mırıldandı. Ebe uysallığını bozmadı. Sıcak ve isterik bir edayla hovardanın kollarından sıyrıldı, tatlı bir gülümseyişle kalçasını masaya dayadı.

"Otur şurda, acele etme" dedi. "Ne zaman boşanacaksın, artık senin bu yalanlarından bıktım. Bu ilişki bu şekilde süremez."

"Yavaş konuş, arkadaş duymasın."

"Duysun, duymayan mı kaldı ilişkimizi? Kesin bir karar vermelisin artık. Ya ben, ya karın. Biraz daha sürerse adım orospuya çıkacak."

"Sen benimsin güzelim, bana aitsin" diyerek ebenin dizine iştahlı bir öpücük kondurdu Memed Ali. Ebe harlandı. Gülümsedi sezdirmeden. Hovarda usuldan ayağa kalkarak aşığının kulağını, burnunu ve üst dudağını kokladı. Tavladan yeni açılmış delişmen bir aygır gibiydi. Aşığını kucaklayarak karyolaya yatırdı.

Azeroğlu konuşmaları ve fısıltıları dikkatle dinliyordu. Uykusu kaçmış, hayret ve öfkeyle dolmuş, şehvet alevine girmişti. Kapı ve duvarlar ortadan kalkmışcasına, konuşmalar, fısıltılar, iç çekişler berrak bir su gibi Azeroğlu'na ulaşıyordu.

"Kavrulmuş taş gibisin, eritiyor, bitiriyorsun beni!"

"Vay alçak" diye iç geçirdi Azeroğlu. "İtibarımızla oynuyor. Karısının haberi var mı acaba? Bu durumu köylüler biliyor mu acaba? Eğer köylüler biliyorsa, faaliyetlerimiz zarar görür, kimse bakmaz yüzümüze."

"Çıkar, çıkar hepsini çıkar. Islak bir bez getir!"

Azeroğlu yorganın altında hafifçe sağa döndü. Yüreği küt küt vuruyordu. "Acaba hangi aşamadalar" diye sordu kendi kendine. Sert bir yorgan hışırtısı duyuldu. Derken bunu karyola gıcırtısıyla ebenin tatlı inleyişleri izledi. Azeroğlu alnının terini eliyle sildi, soluğunu keserek durumu büyük bir duyarlılıkla dinlemeye koyuldu.

"Hıssssst inleme be! Herifi uyaracaksın."

"Elimde değiiiil, dayaaaaaanaaamıııyooooruuuuum!!"

"Vay be!" diye iç geçirdi yeniden Azeroğlu. "Tam krizin zirvesindeler." Göğsünün terini yorganla sildi. Yanağını avucuna yerleştirerek dinlemesini sürdürdü. "Ebenin de allahı var ama" diye düşündü. "Göğüsler insanoğlunu sorumsuzca kışkırtıyor. Kalçalar belin inceliği ile çatışıyor. Ağız ateşten beter, gözler kocaman. Eda, kırıtış, cazibe ki ayrı bir âlem!"

Azeroğlu, odalara sessizlik çökmesine rağmen sabaha kadar uyuyamadı. Birkaç kere evlendi, birkaç kere devrim yaptı, tanklarla şehirlere girdi, birkaç kere de öldü. Sabah güneşi pencereleri yalamaya başlayınca kalkıp yatağının içinde oturdu. Derin derin esnedi, dışardaki sesleri dinledi. Az sonra ebe içeri girdi, "günaydın, ne çabuk kalktın" diyerek Azeroğlu'nun önünden geçip tuvalet için bahçeye çıktı. Ebeyi arkadan dikkatle inceledi Azeroğlu. Kalçaları ince kızıl geceliğin altında Hint yakutları gibi gülümsüyordu. İç gıcıklayıcı, parfümle karışık hoş bir ter kokusu bırakarak çıkmıştı. "Acaba ayrı bir gezegenden mi sökün edip geldi adına kadın denilen bu şirin yaratıklar?" diye bir ses çınladı içinde. Şimdiye kadar neden aşık olamadığının, bir kızın elinden neden tutamayıp, bir kızla neden öpüşemediğinin üzerinde düşünmeye başladı. Cevabını kendisi verdi sonra: "Buna hiçbir zamcn vaktim olmadı." Aynı anda bu cevabı yerle bir etti: "Aşk arayıştır ve aşkın vakti yoktur."

Güneş kahvaltı masasına vuruyordu. Ebenin saçları parlıyor ve çayı o dolduruyordu. Sürüde on gün aç kalan hovarda montofon boğaları gibi saldırıyordu yiyeceklere Memed Ali. Azeroğlu uykusuz, bulanık ve durgundu. "Bunlar benden daha iştahlıdırlar, akşam mum olup eridiler" diye düşündü.

Evden çıktıklarında çimenler sabah güneşine doymuştu.

"Kurduğun ilişkileri, yani gönül ilişkilerini beğenmiyor, eleştiriyorum Memed Ali."

"İlişkiler gayet normaldir. Ben karımı sevmiyorum, bunu seviyorum. Bu kadın benim içimdeki karanlıkları eritiyor. Sözleri, bakışları, gülüşleri, öpüşleri hoşuma gidiyor. Onun için ben bu kadını tercih ediyorum."

"Tercih edebilirsin, benim buna bir diyeceğim yoktur. Ama bu ilişkileri karından gizlemen doğru değildir. Onunla evli görünüp bununla sarmaş dolaş olman doğru değildir. Sevmediğin birisiyle evlilik ilişkilerini sürdürmen doğru mudur? Senin, aldatma temelinde yürüttüğün bu ilişkilerin bölgedeki politik faaliyetlerimize de zararı vardır."

"Zararı olduğunu sanmıyorum."

"Sanmıyorum deyip kendini aldatma. Davanın çıkarlarını özel çıkarlarımızdan üstün tutmalıyız. Tek tek insanların özel çıkarlarına saygı göstermenin, önem vermenin yolu da bu anlayıştan geçer."

Kızılkale köyünde Memed Ali'den ayrılan Azeroğlu, Muhundu nahiyesine gitmek için yola koyuldu. Memed Ali ile bir hafta sonra Düzgün Dağında buluşacaktı. Muhundu yakınında, daha önce birkaç kere uğradığı Kirve Memo'nun evine gitti.

Kirve Memo, hayatın ayrıntılarına dair sohbetlere bayılan bir insandı. Dinlemekten daha çok konuşmayı seviyordu. On keçisi, bir ineği, sekiz çocuğu vardı. Azeroğlu'na kanı kaynamış, güveni artmıştı. Azeroğlu'nun sessizce dinlemesi, arada sırada gülmesi, onaylaması, sohbeti, "ee! daha sonra n'oldu?" şeklindeki sorularla deşmesi Kirve Memo'nun hoşuna gidiyordu. Akşam yemeğini yedikten sonra yeniden sohbete koyuldular. Tüm çocuklar ve evin hanımı Beser, ocağın etrafında toplanmışlardı. Her zaman olduğu gibi Kirve konuşuyordu.

"Teşkilat nedir? Teşkilat dediğin kuvvettir. Her köyden beş taşaklı adamı namus sözüyle bağladın mı al sana teşkilat olur. Yüz köyde ne eder, beşyüz kişi. Beşyüz kişiyle sen bir orduyu bozarsın. Bir kurt beşyüz koyunluk bir sürüye daldı mı sürünün düzenini perişan ediyor. Kız hele bir çay doldur!"

"Az iç, yavaş iç, arkandan atlı koşturmuyor."

"Zırzır etme, doldur. Rahmetli benim babam tam teşkilat adamıydı. Bir mavzeri, iki tabancası vardı. Gün ışımadan kalkar, Munzur'da yıkanırdı. Biz o zamanlar Tornova'da otururduk. Kış vakti göğsüne kadar buzlu Munzur'a girerdi. Munzur'a ki temmuz ayında giremezsin. Rahmetli sevinçten bağırırdı. Buzları yara yara kıyıya çıkardı. Don giymezdi suda. Buzlardan çıkınca ayıbı öyle bir sertleşir, öyle bir dikleşir, öyle bir ısınırdı ki hararetinden buğular yükselirdi."

"Viiyy Memo! Memo, allah belanı versin misafirden ayıptır."

"Kız sus, insan halidir, ne ayıbı. Zırt vırt edip sözümü kesme!"

Azeroğlu gülmemek için kendisini zaptu-rapt altına almıştı.

"Rahmetli o mübarek haliyle cılcıbıldak eve doğru yürürdü. Evimiz Munzur'a yakındı. Zaten evde soyunur, Munzur'a öyle giderdi. Sabahın köründe köyün karılarıyla genç kızları, pencere aralığından, kapı deliğinden, duvar çatlağından rahmetliyi seyredermiş. Zaten rahmetlinin sırtında, karnında, omuzlarında teke kılı gibi kıllar vardı. Bu yüzden köylüler Rahmetliye Ayıboğan Huso derlerdi. Anamdan başka bu dünyada hiçbir kadın rahmetliye dayanamazdı. Anam da kadındı haa... Kapıdan girdiği zaman kalçaları kapının kenarlarına sürtünürdü. Baldırları besili bebek baldırı gibi bembeyazdı, yürüyünce taze yoğurt gibi yaylanırdı. Büyük danaları, emlik oğlaklar misali kucağına alırdı. Benim gibi iki adamı kucaklayıp sıksa bir ederdi. Buna rağmen anam rahmetliye dayanamazdı."

"Viiyy Memo Memo, allah belanı versin, ayıptır başka şey anlatsana."

"Kız sus, insan halidir, ne ayıbı. Çeneni kapa da bir iki söz edek. Rahmetli evlendiği zaman ilk gece anam öyle bir bağırmış ki bütün köyü ayağa kaldırmış. Köylüler demişler normal-

dir, ilk gecedir, Huso herhal karının ağzına incirle lokum tıkamayı unuttu. İkinci üçüncü gece de bağırmış, normaldir demişler. Ama anamın bağırması sürmüş. Onbeşinci gece köylüler kendi aralarında toplanmışlar. Demişler bu Ayıboğan Huso, karısını her gece mutlak dövüyor, gidip ikaz edelim. Diyelim ki Huso, bak babam, biz senin karını dövmene karşı değiliz ama bizi her gece huzurumuzdan etme. Gece yarısı evin önünde toplanmışlar, kapıyı vurmuşlar. Huso, Huso hele çık demişler. Rahmetli donunu giymiş, terini silmiş cılcıbıldak kapının önüne çıkmış, 'ne var lo' demiş, 'hayırdır inşallah!'. Muhtar topal Hıdo meseleyi anlatmış. Anlatmış ama anlattığına da pişman olmuş. Rahmetli demiş, lo ben karı dövecek kadar karı değilim. Bırakın da karımla bir yatakta kişneşek demiş. Anam da içerden, toprak başınıza demiş, şimdiye kadar hangi biriniz karınızı yatakta bağırtacak kadar erkek çıktınız demiş. Duyurmak için dememiş ama köylüler duymuşlar. Köylüler çaresiz, çekmiş gitmişler. O günden sonra rahmetli yine anamı bağırtıp durmuş. Köylüler demişler lo bu böyle gitmez. Biz gidip bu adama, evini köyün dışına almasını söyleyelim demişler. Sonra düşünmüşler, köyün dışından da ses gelir, köpekler bu sese havlar, biz yine uyuyamayız. Muhtar Topal Hıdo demiş, lo en iyisi biz, Ayıboğan Huso'ya, karısını horoz ötüşünde kişnetmesini söyleyelim. Hepsinin kafasına yatmış. Yine bir gece toplanmışlar, korka korka rahmetliye gelip meseleyi açmışlar. Rahmetli köpürmüş, lo demiş bu köy her meselesini halletti de benim uçkurumu ne zaman çözeceğim mi kaldı. Anam da içerden, toprak başınıza demiş, kendi uçkurunuzu çözüp karınızı kişnetecek mecal kalmamış sizde, bir de gelip benim herifin uçkuruyla uğraşırsınız. Rahmetli yiğit ama anlayışlı adamdı. Köylülerin isteğine uymuş."

"Memo Memo yeter, bırak biraz da misafir konuşsun."

"Kız sus! Adam uzak yoldan gelmiş, yorgundur, ayıptır onu konuşturmak. Zaten senin adetindir, ben iki laf edince kurbağa gibi atlayıp sözümü kesmek."

"Heeeiii iki lafmış... İki laf da laf olsa..."

Azeroğlu gülümsedi. "Bırak konuşsun yenge, ne güzel dinliyoruz" dedi.

Alev, renklerini çocukların yüzlerinde seyrediyordu. Keçilerin geviş kıtırtıları, yanan kuru otların çatırtılarına karışıyordu. Ekmek yanığı, ter ve gübre kokusu çökmüştü Memo'nun sohbetine. Dışarda bahar dolunayı vardı. Tepeler suların akışını yüklenmiş gibiydiler. Gümüş renkli minik tatlı su balıklarının kokusuyla yüklüydü hava. Tilki yavruları, deliklerinden çıkmış, ayı seyrediyorlardı.

"Teşkilata rahmetli babam gibi adamları alacaksın ki, ayağın toprağa bassın, halkı tava getirsin. Yemenin ve çalışmanın hakkını veren adamdı. Otuzsekiz isyanında en son dağdan inen adam oydu. Dersim'in keçi ağaları, dedeleri, seyitleri teslim oldukları zaman rahmetliyi teslim olmaya çağırdılar. O zamanlar Zel Dağındaydı, öyle bir güldü ki, sesi dağlarda yankılandı. Lo dedi ben bizim dağlara laf anlatamadım. Dağlar, benim dağdan inmeme, teslim olmama razı değil."

"Yaman bir direnişçiymiş baban" diyerek sırtını un sandığına dayadı Azeroğlu.

"Hem nasıl! Bir tencere yağı kafaya diker, of demeden lıkır lıkır içerdi. Çalışmadığı gün uyuyamazdı rahmetli. O nesil tükendi. Hani nerde öyle yiğit adam. Her tarafı pust pezevenk sarmış. Namertlik başını almış yürümüş. İki devrimci talebeye bir lokma ekmeği çok gören insanların sayısı az mı?"

Kirve Memo o gece Mazgirt köyleri hakkında geniş bilgiler verdi Azeroğlu'na. Sağlamları, zararsızları, aptalları, ispiyoncuları tek tek sıraladı. Öğretmenler, memurlar, sağlık ocakları, karakollar hakkında bildiklerini sıraladı. Bir ara dayanamadı, köylerde bazı kadınların aşna-fişnasına, gönül maceralarına daldı. Ama Azeroğlu ani bir soruyla konuyu hemen değiştirtti.

"Karakolların halk üzerindeki baskısı ağır mı?"

"Ağır değil, baskı var ama ağır değil. Bu Mazgirt yöre-

sinin en belalı karakolu Muhundu karakoludur. Muhundu'da genç güzel bir gelin vardı. Kocası yoksul, arkasız birisi olduğu için karakol kumandanı bu geline sulandı. Kocası gurbetteyken, bir gece gelini karakoldaki odasına çağırmış. Gelinin memelerini avuçlayınca gelin karşı koymuş. 'Karşı kayma kardeşini tutuklar, Diyarbakır sıkıyönetimine gönderirim, işkence görür' demiş. Gelin çıkmak isteyince arkadan sarılmış. 'Bırak beni, bağırırım askerlerin hepsi duyar' demiş. Kumandan demiş ki, 'askerler seni dövdüğümü sanırlar, hem askerler kaç karıyla koklaştılar' demiş. Gelini zorla altına yatırıp ifadesini almış."

"Gelin bağırmamış mı?"

"Karakolda bağırsa ne çıkar. Bağırmamak bağırmaktan daha çok şüphe çeker. Her neyse, gelin eve gelmiş, başından geçenleri yakınlarına anlatmış. Köylünün ağzında laf mı durur, yayılmış. Ama çaresizsin, kimi kime şikayet edeceksin. Yukarıya şikayet etsen karşına üsteğmen Fehmi çıkacak ki belayı berzah bir adamdır."

"Bayağı ağır bir suç işlemiş kumandan."

"Bununla kalsa iyi. Ramazan bayramında şikayete giden köylüleri, ulan pis kızılbaşlar bu mübarek günde insan karakola gelir mi diyerek hepsini dayaktan geçirmiş. Bununla da kalsa iyi. Köy kahvesine girmiş, herkes ayağa kalkmış, öğretmen kalkmamış. Bu da gitmiş öğretmeni köylülerin gözü önünde dövmüş. Hoşuna gitmeyeni, anarşist talebelere yardım ediyor diyerek tutuklayıp Fehmi'ye, oradan da Diyarbakır'a gönderiyor. Tam fırlatma ki sorma, Yezit fırlatması."

"Halkın bizzat kendisi bu adamı cezalandırmayı düşünmüyor mu?"

"Tauu nerde... Halk kendi öksürüğünden korkuyor, nerde kaldı kumandan cezalandırma. Rahmetli olsaydı bir gecede basar, tarumar ederdi bunların yuvasını. Hareketin olduğu yerde bereket vardır. Hareket, sözün kuvvetini, hükmünü artırır. Hareketin olmadığı yerde, birlik de disip-

lin de yetimdir. Hareketsiz insana gevezelikle kaşıntı acayip musallat olur. Bunlar benim değil, hep rahmetlinin sözleridir."

Gece yarısı olduğunda Kirve Memo devrimin nasıl olacağını anlatıyordu Azeroğlu'na. Çocuklar çoktan uyumuştu. Evin hatunu dinler görünüyor ama fiğ yutmuş güvercin gibi kestiriyordu. Azeroğlu için dinlemek artık işkence halini almıştı. Kirve Memo'nun sohbeti kesmesi için onun önünde gözlerini yumarak uyuklama numarası yaptı. Bu hali gören hatunun çıkışmasıyla döşekler serildi. Dışarda hafif bir dağ rüzgarıyla birlikte uyku faslı başladı.

***

Ali Haydar İbo'yu Dersim il merkezinden alarak Düzgün Dağı'na getirdi. İbo'nun dağa gelişiyle birlikte yeni katılanlar da dahil, sayıları ona yaklaşan kadroların yarısı dağda bir araya geldi. Hemen hepsi, İbo'yu dinledikten sonra, muhtarın cezalandırılmasının tam zamanında yapıldığını ve doğru olduğunu belirtti. Daha sonra Dersim'de imkânlar, toparlanma ve harekete geçme konusu tartışıldı.

"Önce kendi gücümüze güvenmeliyiz" dedi İbo. "Halkın basit ve küçük olanaklarını birleştirmeli, bu güçle büyük olanaklar yaratmalıyız. Malzeme temin etmek için, bizi ve halkı dönüştürecek devrimci eylemler yaratmak için, halkın olanaklarını, elindeki basit malzemelerini seferber etmeliyiz. Biz Kürecik'te, bir iki günlüğüne köylülerden tabanca alıyoruz, sève seve veriyorlar."

"Fakat köylüleri bizzat eyleme sokmak çok zor olacak" dedi Abdullah Akyüz. "Bırak aktif eylemleri, yürüyüşlere bile sokamayız."

Sol gözü seğirdi İbo'nun. Şapkasını dizine geçirerek hafiften gülümsedi. Gözlerinden sonra dikkati en çok çeken

dizilmiş inci tanelerini andıran dişlerinin şaşırtıcı aklığıydı. Çenesini bürüyen kavuniçi kıllar ve kırmızı dudaklar, çehresine cazip bir hava veriyordu. Gırtlağındaki adem elması konuştukça şahmerdan gibi inip inip kalkıyordu.

"Önce şunu kavramalıyız" dedi İbo. "Oniki Mart generallerinin topyekün saldırısı ve amansız baskısı altında hayat bize neyi dayatıyor? İyi örgütlenmiş, donanmış militan çekirdeklerle harekete geçmeyi. Hasım güçlerle hesaplaşmanın esas yolu budur. Bölgede kısa bir propaganda ve ajitasyondan sonra teşhir ve tecrit olmuş hedeflere karşı harekete geçmek... Evet şimdi görev budur. Köylüleri bizzat eyleme sokmanın zor olacağına katılmıyorum. Siz genç köylüler değil misiniz? Şu derelere tepelere serpiştirilmiş köylerden gelmediniz mi?"

"Buralardan geldik ama bizim davranışlarımıza kuşkuyla bakıyorlar. Harekete geçmemizden, yeni bir Dersim kırımına yol açmamızdan korkuyorlar."

"Bu gayet doğal bir durumdur. Daha ilk başlangıcında halkın sizleri bağrına basacağını mı sanıyorsunuz? Onların gönüllü desteğini almak için doğru bir çizgide fedakârlık göstermemiz gerekiyor. İki şeyi birbirinden ayırmalıyız. Halk bize zaman zaman karşı çıkıyor. Zayıfız ve ciddi bir faaliyetimiz olmadığı için bizleri kuşkuyla karşılıyor. Bizim hasım güçlerle hesaplaşamayacağımızı sanıyor. Kırmızı Kamer'in, 'biz otuz sekizde halk olarak tepeden tırnağa silahlıydık yine bir şey yapamadık. Siz ise üç beş kişisiniz, birkaç çakaralmazla ne yapabilirsiniz' demesi tipiktir. Halkın bu köklü ve doğal eğiliminden kalkarak bize karşı çıkmasını, onun devrimci aksiyona karşı olduğu şeklinde yorumlamak yanlıştır. Bu görünüştür. Asıl gerçeğe bakmalıyız. Eğer iyi çalışır, gücünü ve hesaplaşma kararlılığını gösterirsen, doğru bir politika, doğru bir kitle çizgisi izlersen halk sana güvenir, seni destekler, sana katılır. Tüm ezilen halkların doğası böyledir. Görünüşe değil gerçeğe bakmalıyız."

Akyüz'ün bakışlarında hâlâ bir tereddüt ve belirsizlik dumanı vardı. İbo'nun el hareketlerini, mimiklerini, ses tonunu, vurgularını, yalın ve akıcı dilini ilgiyle izliyor, ikna olmuyor ama "korkunç inançlı bir adam" diye düşünüyordu.

İkindiye doğru gök kararadı. Hırlamaya, kıvılcımlanarak çatırdamaya başladı. Sicim gibi inen yağmur, böğürtlen tomurcuklarının, akdikenlerin ve dulavrat otlarının kokusunu eteklere yaydı. Keçi sürüleri korulara sığındı. Dağdakiler ise ikişer ikişer köylere, kömlere dağıldılar. İbo, Ali Haydar ve Azeroğlu Süleyman Nakış'ın evine geldiler. Nakış ve ailesi sevinçle karşıladı onları.

"Ne o hiç sağlam adam buldunuz mu görmeyeli?" diye sordu saf saf Nakış. İbo, elini Nakış'ın omuzuna vurarak gülümsedi, "bulmaz olur muyuz hiç" dedi.

Nakış da gülümsedi, "iyı iyi, çok iyi" diyerek daracık odada yer gösterdi. "Söylemesi ayıp, bu sığır sürüsünün içinden adam çıkması sevindiricidir. Bu hınzır oğlu hınzırların herbirinin birkaç keçisi, bir parça toprağı var. Rahatları güya yerindedir. Hiçbiri birbirinin iyiliğini istemiyor. Birinin bayram etmesi için diğerinin felakete uğraması gerekiyor. Söylemesi ayıp, herbiri kendisini bir bok sanıyor. Yarın bunlar teşkilata girerse herbiri bir baş çeker. Kurtlu boru mantarı nasıl kaymak taşını kemirirse bunlar da teşkilatı öyle kemirirler."

İbo kahkahalarla güldü. "Bütün sınıfları aynı sepete koyuyorsun. Hiç yoksul köylü ile orta köylü bir olur mu? Sen yoksul köylüsün, devrimci bir ruhun var. Kızılkan ise orta köylüdür ve senin kadar devrimci değildir."

"Ben öbürlerini bilmem ama Kızılkan'dan iyi devrimci olmaz. Söylemesi ayıp, utanmasa ölülerin kefenini soyar. Kör şeytanın arka bacağıdır o."

Kemikli suratında efsunlu efsunlu ışıldayan minik gözleri, saflığın iki tükenmez, derin ışık kaynağı gibiydi. Lekesiz, fedakar, mert insanların arayışına çıkan iki seyyah gibi...

"Orta köylülük demokratik devrimde bizim dostumuzdur" dedi İbo. "Eğer onlara karşı düşmanlık politikası izlersek devrimi tehlikeye sokarız."

Nakış sırtını yüklüğe dayamıştı. Ocağın yalazı, tip tip yüzlere vuruyordu. Bayan Nakış, dil bilmediği için sohbetten pek bir şey anlamıyordu. Çocuklar ise sadece misafirlerin yüz hatlarını ve bakışlarındaki ferah ve cesur aydınlığı seyrediyorlardı.

"Nazımiye'de bir tüccar Hasan var. Derova ormanlarını kesip satıyor. Geçenlerde kahveye girdi. Olen devrimcilere, Hüseyin Cevahir'e sövüp saydı. Korkusundan hiç kimse ağzını açıp da bir laf edemedi. Ben adama ters ters bakarak kalkıp çıktım."

"Aynı şeyi öğretmenler de anlattı" diye söze girdi Ali Haydar. "Sadece kahvede değil, her gittiği yerde devrime ve devrim şehitlerine verip veriştiriyormuş."

"Ağır bir şekilde ihtar edin ve ondan sonra davranışlarını gözlemleyin" dedi İbo.

Nakış hafiften köpürerek, "Söylemesi ayıp ihtar değil intihar etmek lazım o puştu" dedi. "Kaç yıldır Derova ormanlarını babasının malı gibi kamyon kamyon kesip satıyor. Kaymakamla, karakol kumandanlarıyla kadeh tokuşturuyor sabahlara kadar."

Dışarda yağmur fırtınaya dönüşünce, küçük kız Zozan keçileri içeri aldı. Kapının açılmasını bekleyen keçiler, aniden içeri dalarak evin karanlık köşesindeki yerlerine geçtiler. Zozan, küçüğü boynuzuna sarılarak gözünden öptü. Zazaca, 'yaramazlık yapmayın, yoksa döverim' dedi. Küçük ala keçi geceleri ev külfeti uykudayken kendisine yakın bir yerde uyuyan Zozan'ın garip garip kulağını, saçlarını kokluyor, çıplak kolunu yalıyordu. Zozan bazen uyanıyor, keçinin burnunu, kulaklarını, ayaklarını sıvazlıyor, akşamdan yanına aldığı bir parça ekmeği sevgiyle sunuyordu ona. Zozan dağlarda yürürken yanından ayrılmıyor, onu izliyordu usul usul.

"Dağların ecel kokan dumanlarına çekeceksin o puştu. Söylemesi ayıp bir yağlı kurşun sıkacaksın yağlı ensesine."

Azeroğlu ocağın rahatlatıcı sıcağında gevşek gevşek güldü, "domuz öldürmüyorsun" dedi. "İnsan denilen mahluku öldürürken bin düşünüp bir biçmek gerekiyor."

Bayan Nakış yüz ifadelerinden kocasının yine yanlış şeyler söylediğini sanıyordu. Bu gençlerin bu dağlarda hükümetten kaçtıkları için bulunduklarını ve zengin düşmanı olduklarını kocasından öğrenmişti. Yüzlerini, mimiklerini, davranışlarını zevkle inceliyor, onlarda saflığın ve kararlılığın dışında pek bir şey bulamıyordu. İçinde, onların eve sık sık gelmesi yönünde bir arzu filizleniyordu.

Süleyman Nakış, elindeki çubukla ateşi karıştırdı. "Bu milletin içinde, dokuz boğumlu kurtlar gibi yüreğimizi oyan insanlar var. Bu insanlar elma gibi içten kemiriyorlar milleti. Bu kurtları görmek zorundayız."

"Devrim, kocaman bir okuldur" dedi İbo. "Milyonlarca insanı eğitecek, ilerletecek, düzeltecek. Insanlara ilerleme arzusu aşılayacak. Devrime şiddetle karşı koyan her unsur onun kahredici ilerleyişi karşısında yıkılıp gidecek. Devrime şiddetle karşı koymadıkça hiç kimseyi yok etmemeliyiz. Zaten sağlam bir devrimin en sevdiği şey, insanları dönüştürmek, kötü insanı iyi insan yapmaktır."

"Kötü insan iyi insan olmaz. Kötü kötüdür. Puşt puştur."

"İnsanları kötü eden şartları yok etmektir önemli olan. Sömürücü olmaktan daha kötü bir şey var mı? Sömürüyü ortadan kaldırırsan, yani sömürücü üreten makinayı yokedersen, kötü insanların sayısını azaltmış olursun. Kötü insanlar ve durmadan kötülük üreten bir sistemin içindeyiz. Sorun tek tek kişilerle değil bu sistemledir."

"Yani şimdi biz sömürücülere saldırmayacağız, öyle mi? Nasıl yani?"

"Elbette sömürücülerle, en başta da kompradorlarla ve

büyük toprak ağalarıyla hesaplaşacağız. Bunlar devrime karşı şiddetle mücadele edecekler. Devrim ise bunların defterini dürecektir. Her devrim önündeki engelleri kaldırarak ilerler."

Yağmur dindi. Derelere dökülen şırlağanların öfkesi dağların sessizliğine egemen oldu. Mağaralardan, kaya duldalarından ve ağıllardan çıkan keçi sürüleri, eteklere doğru yeniden yayılmaya başladılar.

* * *

Azeroğlu ile Ali Haydar, inşaat halinde olan Keban barajına uğradılar. Yatakhanede, inşaatta çalışan beş işçiyle bir toplantı yaptılar. İleri işçilerin, dört-beş kişilik gruplar halinde örgütlenmesi, dinamit, fünye, makas ve para temini üzerinde de durulması gereğini vurguladılar. Ayrılırken işçilerden bir miktar dinamit, fünye ve bir tane de inşaat demirlerini kesen büyük makas aldılar. Akşam, Mazgirt'in Seyitli köprüsünde indiler. Birkaç köy evine uğradıktan sonra geceleyin Kirve Memo'nun evine vardılar. Bir yorgunluk çayı içtikten sonra karınlarını doyurdular. Ocağın kenarında, sıkı dokunmuş kalın bir hasırın üzerinde bağdaş kurdular. Kirve Memo yeniden sohbet ummanına daldı. Karısı sırtını duvara vererek demliğe bir tutam çay attı.

"Çok eski zamanlarda bizim ak sakallı bir Seyit ağamız vardı. Bunun karısı ölünce karının hasretine dayanamadı, köyün iki genç güzel kızını kendisine karı olarak aldı. Kızların her biri onyedi yaşında, ceylan kuzusu gibi kullardı. Seyit ağamız evlendikten iki ay sonra cenabı mevlanın rahmetine kavuştu. Bu Seyit ağamızın da Hıdır diye akıldan piyade, acayip bir oğlu vardı. Babası öldükten sonra, bu Hıdır inat etti, "yooooooo" dedi, "ben bu körpe analıklarımı kimseyle evlendirip, babamın hatırasına saygısızlık

etmem. Ölene kadar, bu iki analığım benim evimde, iki mübarek, iki saf, iki pirü pak kadın olarak kalacaklar."

"Allah allah, herifin anlayışına bak" diye güldü Azeroğlu.

"Yaaaaa sorma, bir boku cinli ki anlatmak mümkün değil. Gel zaman, git zaman, tam iki sene geçiyor. Karılar, erkeksizlikten iç çekiyor, kerbela taşı gibi ısınıyorlar."

"Viiiiiyy Memo Memo, allah belanı versin, yine başladın."

"Kız sus, insan halidir ne olmuş. Vazgeç bu adetinden, iki lafı ağzımda zehir etme. Yahu ben bu insanoğlunun haline şaşmış kalmışım. Her türlü ayıbı yapar, ayıp olmaz, ama ayıbı anlatmak ayıp olur. Allah allah!.. Hele bardaklara su vur, çayları doldur. Söz keseceğine iş yap ki sevaba geçsin."

"Biraz demlensin" dedi Ali Haydar. "Yenge demi daha yeni attı."

"Fakat bu iki körpe analığın da, benim rahmetli babama içten içe çok ince hasreti varmış. Geceleri Munzur'un kenarına iner, ayışığı altında bellerine kadar suya girerlermiş. Su hararetlerini alır, arzularına o gece kilit vururmuş. Munzur'a inerken gözleri hep bizim evde, rahmetlinin üzerindeymiş. O zamanlar da bizim köyde Pışbık Cemo diye bir cadı kadın varmış. Kartal burunlu. Genç kızları, kadınları çok seven kambur bir kadınmış. Bir gün Munzur kıyısında rahmetliye rast gelmiş, 'ula Huso Huso' demiş, 'sende hiç din, hiç iman, hiç merhamet, hiç insanlık kalmadı mı?' Rahmetli şaşırmış, 'kız ne oldu, hayırdır Pışbık?' demiş. Pışbık Cemo, yeniden açmış ağzını yummuş gözünü, 'ula demiş, Huso Huso sana yazıklar olsun. Ula sende hiç mi erkeklik kalmadı. Yoksa senin o gıcikli karın Yeter, senin erkekliğini mi kuruttu? Ula senin şanın ki yedi düveli tutmuş, toprak başına. Ula bu ne haldır Huso, sen niye bu zulme düştün, sen bu zulme düşecek adam mıydın Huso?' demiş."

Ali Haydar'la Azeroğlu gülmeye başlamışlardı. Memo'nun karısı Beser, çayları dolduruyordu. Yanakları kıpkırmızı, gözleri kocaman ve ferahtı.

"Rahmetli demiş, 'allah allah, kız Pışbık ağzında yuvarlama bu mereti, söyle de meraktan çatlatma' demiş. Pışbık rahmetliye iyice yanaşmış, 'ula Huso' demiş, 'erkekliğin bata, bu iki dul geline günah değil mi? Ateşleri başlarına vurmuş senin hasretliğini çeker dururlar. Niye görmezlikten gelir, fukaralara eza çektirirsin?' Babam rahmetli bacağına kurşun yemiş tilkiler gibi irkilmiş. Düşünmüş, af puf çekmiş, 'kız Pışbık' demiş, 'ben iyilik seven bir insanım, düşmanım olsa gık demeden iyiliğimi gösteririm. Bu gelinlerin mübarek ateşini eğer ki bu viran olası köyde söndürecek bir babayiğit yoksa, ben bir dakika olsun beklemem, helâl elimi uzatırım fukaralara' demiş. Pışbık sevincinden göklere uçmuş."

Ali Haydar gülerek, "peki Pışbık neden seviniyor, bunu anlayamıyorum" dedi.

"Pışbık bir acayip, melanet kadındır ki, dulların gizli işlerinden tad alır, yayla kısrakları gibi hır hır edermiş. Her neyse allah belasını versin, günahı kendi boynuna. Pışbık rahmetliye demiş ki, 'Huso can, perşembeyi cumaya bağlayan gece, komşu köyde düğün var, bütün köy o düğüne gidecek. Seyit ağanın oğlu Hıdır da gidecek ama dulları götürmeyecek, analıklarına kimsenin yan gözle bakmasına müsaade etmeyecek. Ben o gece iki genç dulu, Munzur'un kıyısına, çopur kayanın dibine getiririm, hazır ol.' Rahmetlinin içine iki güneş birden doğmuş. Haz etmiş, gülmüş gülmüş bıyıklarını çiğnemiş. 'Hadi gayretini göster Pışbık' demiş. Ama bu Pışbık çok acayip, melanet bir kadındır. Önce gitmiş gelinleri ayarlamış, gelinler sevinçlerinden oturmuş hüngür hüngür ağlamışlar. Sonra gelmiş meseleyi anama açmış. Anam bir gülmüş, bir gülmüş ki, Pışbık'ın şaşkınlıktan gözleri büyümüş."

Köyden yoğun köpek havlamaları ve bir bağırtı geldi.

Memo, "acaba jandarma mı girdi köye?" diyerek dışarı çıktı. Memo'yu Ali Haydar'la Azeroğlu izledi. Dışarda kurbağa korosu ve tomurcuk meltemi vardı. Tepenin eteğinden bir ıslık sesi geliyordu. Ay, batı yakasında bulutlara gömülüyor, havlayışlar giderek zayıflıyordu. Bir durum olmadığını anlayınca içeri girdiler. Memo ocağa birkaç odun attı.

"Rahmetli, genç dullardan önce çopur kayanın dibine, Munzur'un kıyısına gidiyor. Üzerinde bir tek esbab kalmayıncaya kadar soyunup, kayanın dibine gizleniyor. Maksadı, dulların konuşmasını dinlemek, soyunuşlarını seyretmektir."

"Viiiiy Memo Memo, allah belanı versin, misafirlerden ayıptır, orasını geç de bizi rezil rüsva etme. Yine açıldı çenen, allah sana çene vermiş.."

"Kız sus! İnsan halidir, ne olmuş. Vazgeç bu pis âdetinden, iki lafı ağzımda zehir etme! Orasını anlatmam senin de hoşuna gidiyor ama mahsustan hınzırlık etmek sende adet olmuş."

"Teu, teu hoşuma gidermiş. Allah belanı versin."

"Nerde kalmıştım... Haa... O zaman da sıcak bir ağustos gecesiymiş. Genç dullar, çopur kayanın dibine inmişler, gülüşerek yavaş yavaş soyunmaya başlamışlar. Vücutları ay ışığı altında mübarek Munzur suyu gibi parlamış. Gözleri kızgın dişi kedi gözleri gibi ateşe dönmüş. Rahmetli kayanın dibinde daha fazla dayanamamış, derviş kılıcı misali meydana çıkmış. Anam da, çopur kayaya yakın bir başka kayanın dibinde seyran edermiş bu durumu. Rahmetli önce en güzel dulu kucaklayıp Munzur'a girmiş. Taa Munzur'un ortalarına kadar götürmüş. Munzur suyu ay ışığı altında, bunların çevresinde, beyaz sabun köpüğü gibi, ince, mübarek bir köpükten, döne döne çember kurmuş. Dağlardan kopan çiçeklerle meşe yaprakları, bu çemberde güzel kokular saçarak dönmeye başlamışlar. Gencecik dul, kurt yavrusu misali bağırmaya koyulmuş. 'Huso Huso!' de-

miş, 'çenge çenge bitir beni, ocağını Hızır İlyas bereketi bassın, diş diş vur beni' demiş. Munzur'un bütün alabalıkları, bunların çevresinde kırmızı mücevherler gibi toplanmışlar. Bunların etine değen mübarek su fokurdamış, buğular salmış ay ışığına. Seyir seyran içinde olan anam sevincinden çarpılmış. Rahmetli bir saat sonra, kucağında karıyla kıyıya çıkmış. Karıyı toprağa yatırmış, derin bir oh çekmiş, bismillah deyip öbürüne sarılmış."

"Viiiiiiiy Memo Memo allah belanı versin yeter! Yeter anlattığın. Bırak da biraz misafirler konuşsun, hep sen mi vır vır edeceksin."

"Kız sus dedim! İki lafı ağzımda zehir etme. Adamlar uzak yoldan gelmişler, yorgundurlar, sıcak ekmek gibi sohbete ihtiyaçları var. Ayıptır onları konuşturmak."

"Bırak konuşsun yenge, yabancı değiliz. Memo'ya ve bu eve alışmışız" dedi Azeroğlu.

"Ama her gelişinizde size ayıp şeyler anlatıp durur bu adam."

"Kız sus! Ne ayıbı var bunun, normal insan halidir. Bu dünyada bu anlattıklarıma ayıp demek ayıptır. Ne var bunda, normal insan halidir."

Çocuklar uyumak için öbür odaya çekildiler. Yandaki ahırda, öküz direğe sürtündü, bir dananın böğürtüsü duyuldu. Memo tatlı tatlı göğsünü kaşıdı.

"Rahmetli ikinci karıyı kucağına almış, Munzur'u yara yara geçmiş, karşı kıyıda kocaman bir ceviz ağacı varmış, o ceviz ağacının dibine götürmüş. Karıya demiş ki sen ceviz ağacına sarıl, ben de sana sarılacağım. Kocaman ceviz ağacı ay ışığında sallanmaya başladıkça, küçük yeşil cevizler tıp tıp toprağa düşmüş. Karı bir tatlı zulme düştüğü için derin derin inlemiş. 'Hızır sana bin boğa gücünde bereket versin Huso' demiş. Ceviz ağacının toprak üstündeki kökleri çatır çatır kırılmışlar. Karı rahmetliye demiş ki, 'Huso Huso bu ceviz ağacına üç yıldırım düştü de bir şey olmadı, ama senin yıldırımın sersebil etti mübarek ağacı.' Rah-

metli de, 'insan halidir olur' demiş. Bir saat sonra karıyı kucaklayıp öbürünün yanına getirmiş. Her ikisine de, 'başınız dara düşünce çopur kayanın dibine gelin' demiş. O gece anam kayanın dibinden ayrılmış, Tornova'ya yakın bir ziyaret tepesi varmış. Dağ keçileri misali o tepeye tırmanmış, yönünü Tujik dağına çevirmiş, ellerini havaya kaldırmış, 'Seyit ağa, Seyit ağa!' diye bağırmış. Mezarda kemiklerin sızlasın. Erim Huso'nun bu gece karılarına akıttığı döl engerek yılanı olsun da boğazına sarılsın. Munzur'un bu gece alıp gittiği ter (yani güzel karısının teri) öte dünyada sana zehir olsun!"

"Allah allah" dedi Azeroğlu. "Nereden geliyor Seyit ağaya bu korkunç düşmanlık?"

"Bu Seyit ağa, otuzsekiz isyanında, isyancıların safından hükümetin safına geçip milis oldu. O zamanlar hükümet, her isyancı kellesine para verirdi. Dersim merkezinde kelle pazarı kurulmuştu. Subaylar kanlı çuvallardan çıkarılan, masaların üzerine tesbih daneleri gibi dizilen kelleleri, ellerindeki cubuklarla gösterir, yanlarındaki milis başkanlarına söyle sorarlardı: 'Bunu tanır mısınız, isyancı mıydı?' Eğer milis başkanları, 'hayır bu isyancı değil,' derlerse, kelleyi getiren para alamaz, elleri boş geri dönerdi. Bu Seyit ağa, anamın isyancı kardeşini evde üç kişiyle bastırıp öldürdü. Kellesini Dersim'e götürüp yüklü para aldı. Anamın düşmanlığının sebebi budur. Zaten Seyit ağayı köyde kimse sevmezdi. Pışbık da sevmezdi."

"Peki köylüler nasıl oldu da Seyit ağanın ecelle, rahat rahat ölmesine müsaade ettiler, ondan intikam almaya kalkışmadılar?" dedi Ali Haydar.

"Milis vuranı hükümet asıyor, evini yakıyor, kalan ailesini de sürgün ediyordu. O zamanlar Kalan'da Abdullah Alpdoğan namında bir paşa vardı. Muhammed'i, Ali'yi aradan çıkarır, 'önce allah sonra benim' derdi. Celal Bayar'la Fevzi Çakmak, Mareşal, yani paşaların paşası Fevzi Çakmak olmasaydı bu Dersim'in kökünü getirirdi Alpdo-

ğan Paşa. Atatürk'le İsmet Paşa'nın adamıydı."

"Celal Bayar ve Fevzi Çakmak konusunda birçok köylü gibi sen de yanılıyorsun" dedi Ali Haydar. "Bu ikisi de diğerleri gibi komprador burjuvazi ve toprak ağalarının sadık temsilcileridirler."

"Komprador nedir?"

"Yani yabancı emperyalist devletlerle işbirliği yapan para babası demektir. Celal Bayar, isyanın sonunda, yani artık şiddetini kaybettiği bir anda Dersim'e geldiği için, siz sanıyorsunuz ki kırımları azaltan odur. Değil işte. Kırımlar zaten giderek yavaşlamıştı."

"Yoo yoo yo... Rahmetli bana hepsini tek tek anlattı. Mazgirt deresinde yüz kişiyi kurşuna dizmişler. Daha sonra iki yüz kişi toplamış, yine aynı dereye getirmişler. Makinalı tüfeklerin önüne dikmişler. Tam tetiğe basacakları sırada Celal Bayar ciple gelmiş, "ula bu ne haldir, hele durun!" demiş. Bölük komutanı koşup bir selam çakmış, 'sayın başvekilim demiş, bunlar isyancıdır, kurşuna dizeceğiz" demiş. Celal Bayar gülmüş, 'insan halidir, olur o kadar. Şimdiye kadar dizdikleriniz yeter, bunları bana bağışlayın' demiş."

Ali Haydar'la Azeroğlu güldüler.

"Gülmeyin kardeşim, gözleriyle görenler anlatmış bunu."

"Ama bazı Dersim türkülerinde, Celal Bayar'ın köylülere hayın hayın baktığından söz ediliyor. Dersim halk türkülerinde" dedi Azeroğlu.

"Ben duymadım. Otuzsekiz isyanında, Atatürk'le İsmet Paşa birmiş, Celal Bayar'la Fevzi Paşa da bir. Atatürk demiş bir haftada halledin Dersim'i. Halledememişler. Adam sinirinden uyuyamamış. Paşalarına demiş ki beni Dersim'e götürün. Kızına da buyurmuş, demiş, 'teyyareye bin hemen git, ben de peşinden gelirim.' Demenan'a gelmiş, dürbünle Laç deresine bakmış ki pee,.. tüfek barutundan göz gözü görmüyor. Bağırmış, 'ula' demiş, 'ne yapın yapın da,

bu dereyi bu gece alın. O gece bilmem kaç taburu dereye sokmuşlar. Dere, aç ejderhalar gibi taburları yutmuş. Sabah olmuş, paşalar süklüm püklüm Atatürk'ün çadırına girmişler, 'paşam bizi affet' demişler, 'biz bu gece bu dereyi alamadık.' Atatürk'ün kaşları çatılmış, gözlerinde şimşekler çarpışmış, yumruğunu masaya vurmuş, 'tuuuuuuu!...' demiş, 'tu sizin yedi göbek ceddinize. 'Ula' demiş 'ben yedi düveli yedi günde yendim. Haram olsun size verdiğim ekmeğe ki, üç Dersim çıplağının hakkından gelemediniz.' İsmet Paşa da oradaymış, dayanamamış, 'paşam paşam' demiş, 'Sen doğru konuşmuşsun ama bir şeyi unutmuşsun'. Atatürk kızmış, kalpağını masaya vurmuş, 'ne konuşursun ula sağır' demiş, 'ben neyi unutmuşum?' İsmet Paşa hazırola geçmiş, 'Senin yedi günde yedi düveli yendiğin doğrudur. Ama sen o yedi günde yedi düveli, Dersimlilerle yendin. Bu canavar Dersimliler olmasaydı, kusura bakma biraz zor yenerdin' demiş. Sinirden Atatürk'ün saçları oklava gibi dikelmiş, midesine ağrılar girmiş. Bütün paşaları çadırından kovmuş. Tam o sırada bir subay Atatürk'ün çadırına girmiş, selam çakıp, 'paşam' demiş, 'çok kötü bir haberim var'. Atatürk bağırmış, 'söyle ula dürzü' demiş, 'lafı ne dolandırırsın'. Subay, 'paşam' demiş, 'Dersimliler, senin kızın Kutu Deresi'ni bombalarken, bir kurşunla uçağını düşürdüler' Atatürk ayağa kalkmış, sendelemiş, sanmış ki zelzele oldu. 'Vay başıma gelenler, vay kızım, vay midem' demiş. Çadırın dışında bekleyen doktorlar, Atatürk'ün 'vay midem!' bağırmasını duyunca, koşarak çadıra girmişler. Başhekim hazırola geçmiş, 'paşam' demiş, taze keçi sütü mide ağrısına iyi gelir. Isıtıp getirsek nasıl olur?' Atatürk daha da kızmış, 'ula' demiş, 'ben bu Dersim'in keçisinin sütünü içmem. Ben bunları yenmedikçe bunların sütü bana zehir-zıkkımdır, ağudur, haramdır."

Azeroğlu'yla Ali Haydar yeniden gülmeye başladılar.

"Gülmeyin kardeşim, bunların hepsi gerçektir. Kitaplara geçmemişse suç bizim değil. Rahmetliden tek tek dinle-

miş, ezberlemişim ben."

"Anlat, devam et, sonra konuşuruz" dedi Ali Haydar.

"O sırada ikinci bir subay, Atatürk'ün çadırına girmiş, selam vermiş, 'paşam' demiş, 'gözün aydın, senin kızın paraşütle atlayıp kurtulmuş.' Atatürk sevinmiş. Bu sevinçle bütün paşaları toplamış, 'taburları hazır edin' demiş, ' bu gece ben, elimde silahla bu dereye girip, bu dereyi düşüreceğim' demiş. Paşalar şaşırmışlar. 'Aman aman paşam' demişler, 'bu dereye sen girme, bu dereye Laç deresi derler ki çok namlı bir deredir ve üstelik bu dereyi namlı Dersim kahramanı İbiş savunmaktadır ki, çevresinde Ayıboğan Huso gibi nice nişancı yiğitler vardır. Hayatın tehlikeye girer, Allah esirgesin, başına bir iş gelirse biz bu Dersim'i alamayız. Üstelik bu Dersim, dünyayı bizim başımıza dar eder, yedi düvele rezil rüsva oluruz.' Ne demişlerse Atatürk'ü ikna edememişler. Adam ayağını diretmiş, la demiş lo dememiş. En sonunda İsmet Paşa dayanamamış, 'paşam, paşam, benim Atatürk paşam' demiş, 'bu Laç deresi kerbela değil. Mağaraları derin, suları şırıl şırıldır. Bu Laç deresinin de dünyada eşi menendi yoktur.' Ne demişlerse hepsini terslemiş, 'taburları hazırlayın korkak heriffler' demiş. O gece taburlar hazırlanmış. Atatürk eline bir Alman filintası almış, sesadırını beline takmış, taburların başına geçmiş, paşalara demiş 'siz gelmeyin ben hallederim, ne zaman ki yanıma bir paşa almışım, kazandığım zaferi hep kendisine mal etmek istemiş' demiş. O gece Laç deresine, Ovacık yolu tarafından değil de, bu taraftan girmiş. Arkasında askerleriyle dereye inmiş. Dersim kahramanı İbiş'i uyandırmışlar, İbiş gözlerinin çapağını silmiş, bir bakmış ki taburların başında yakışıklı, çatık kaşlı, yiğit bir adam. Rahmetliye dönmüş, 'ula Huso' demiş, 'bu yiğit kimdir? Göğsünde ne kadar altın madalya var. Ben bu kadar çok altın madalyalı kumandan görmedim. Paşalarda bile bu kadar altın madalya yoktur. Bu muhakkak paşalar paşasıdır. Rahmetli demiş, 'valla ne paşası olursa olsun, bi-

ze yağ çökelek getirmediğine göre farketmez. Şimdi saldıracak, nişan alma zamanıdır. Dersim kahramanı İbiş demiş, 'valla benim elim bu yiğidin ölümüne he demez.' İbiş mağaranın arkasına doğru çekilmiş, filintasını dizinin üzerine yatırmış, sırtını mağaraya dayamış, yanındaki keçiyi sıvazlamış. Rahmetli Laç deresindeki yiğitlerin hepsini bir büyük ıslıkla hazır etmiş. İkinci ıslıkta cayırtı başlamış. Taburlar da ateşe başlamışlar. İlk çatışmada beş kurşun yiyip düşmüş Atatürk. Kurşunlardan dört tanesi madalyasına isabet etmiş, bir tanesi de ciğerine girmiş. Hemen dereden çadırına taşımışlar, uçağa koyup Ankara'ya göndermişler. Ankara'da birkaç gün yaşadıktan sonra ölmüş. Bunun üzerine orduların hepsini Dersim'e yığmışlar."

"Atatürk'ün Dersim'e geldiği ve Dersimliler tarafından vurulduğu doğru değil" dedi Azeroğlu. "Bazı yerlerde de köylüler, Demenan'da Atatürk'ün çadırının basıldığını, orada yara aldığını, Ankara'da o yara yüzünden öldüğünü anlatıyorlar. Hiç biri doğru değil."

"Atatürk ne zaman öldü?"

"10 Kasım 1938'de."

"Yaaaaaa gördün mü? 38'de isyan patladı, güzün de Atatürk Dersim'e geldi. Atatürk'ü Dersimlilerin vurduğunu hiç tarih kitapları yazar mı? Yazsa dünyaya rezil rüsva olurlar. Bir millet kendi reisini nasıl vurur diye sormazlar mı?"

"İnat etme Memo, Atatürk 1938'de öldüğü için köylüler bunu böyle uydurmuş. Bir yalancı ortaya bir laf atmış, o da tutmuş" dedi Ali Haydar.

"Peki Atatürk vurulmadıysa ne hastalığından öldü?"

"Atatürk, içki içen bir insandı. Bundan dolayı karaciğer sirozundan öldü."

Azeroğlu'nun bu açıklaması, Memo'yu daha da sevindirdi. "Yaaaa gördün mü" dedi. "Ciğerden ölmüş. İçki sirozundan değil, kurşun sirozundan."

"Boşuna inat ediyorsun" dedi Ali Haydar.

"Yoo yoo... Atatürk'ün burada vurulduğu doğrudur. Sizin bilginiz yanlıştır."

"Viiiiy Memo Memo allah belanı versin, inat etme. Bunlar tahsil görmüş, okumuş yazmış insanlardır, senden daha iyi bilirler."

"Kız sus! Sen ne bilirsin mizikli. Rahmetli kaç kere anlattı bana."

Tartışmalar gece yarısına kadar sürdü. Dışarı çıkıp temiz bir hava aldılar. Esintiyi ve derelerin mırıltısını dinlediler. Tatlı bir uykuya daldılar sonra.

* * *

Azeroğlu Nazımiye'nin küllüklerinden eski tokyo lastikleri, konserve kutuları ve paslı çiviler topladı. Mağaraya geldiğinde Ali Haydar'ın, bomba ve baskı malzemelerini çıkardığını, mağarayı temizlediğini gördü.

"Sen bomba imal et, ben baskıyla uğraşacağım" dedi Azeroğlu.

Ali Haydar onbeş tane konserve kutusunu temizleyerek yan yana dizdi. Ocağı yaktı kuru odunlarla. Tutkal tenekesini üzerine oturttu. Torbadan lehim takımını, insaat demirlerini, dinamitleri, fünye ve fitilleri çıkardı. İnşaat demirlerini, ucu sivri olacak şekilde, iki santim uzunluğunda, büyük makasla kesmeye başladı. Silindir şeklinde olan her konserve kutusunun ortasına, konserve kutusu boyunda küçük bir silindir yerleştirdi. Kestiği inşaat demirlerini, iç içe yerleştirilmiş iki silindirin arasına doldurdu. Demir sarapnellerin üzerine de erimiş ağaç tutkalı döktü. Kutuları, kuruması için mağaranın bir kenarına dizdi. Sonra elektrik fünyelerini kesti, içine on santim uzunluğundaki fitilleri yerleştirdi.

"Her kutuya kaç şarapnel yerleştirdin." dedi Azeroğlu.

"Bazılarına kırk, bazılarına daha fazla, kırk ile elli arası."

"İyi."

Azeroğlu ise tokyo lastiklerini zımparaladı. Siyah ve

kırmızı mürekkeple iki keçeli ıstampa hazırladı. Zımparalanmış tokyo lastiklerinin üzerine resimler çizdi. Resimlerin altına düzgün harflerle sloganları ve partinin adını yazdı. Resimlerin ve yazıların dışını jiletle oymaya başladı sonra. Klişelerin hazırlanması bitince, çizgisiz mektup kağıtları üzerinde iki renkli baskıya geçti.

"Ooooo bravo! Matbaa baskısı gibi... Şahane oluyor" dedi Ali Haydar.

Üç saatte, beşyüz mektup kağıdı boyunda afiş bastı Azeroğlu. Mağara tam bir atölye görünümündeydi. Akşama doğru malzemeleri kaldırıp yemek yediler. Son bir aylık faaliyeti görüştüler. Değerlendirme bittikten sonra ocağa çay koydular. Odun ışığında, yüksek sesle, kızıl kitaptan bölümler okumaya başladı Ali Haydar. Uyuduklarında dereye ay ışığı vuruyordu. Yalnız kalmış bir ötleğen kuşunun acı acı ötüşü yankılanıyordu kayalarda.

İlk sabah aydınlığıyla birlikte uyandılar. Ali Haydar, kuru odun toplamak için mağaradan dereye indi. Su başında bir çift güvercin öpüşüyordu. Mağaradan güvercinleri seyreden Azeroğlu, "güzel, devrimci bir kız bulsam da şu yaylalarda korkusuzca sevişsem" diye düşünüyordu. İçinde bir burukluk vardı. İnsanlığın en ağır görevini omuzlamış gibiydi. Halkın zayıf ve ürkek desteği, kadro ve maddi olanaksızlık, hafif bir hüzün haline gelip bakışlarına yerleşmişti. Kasığından etek kıllarına doğru minik bir bit yavrusu yürüyordu. Kasığını şirin şirin kaşıdı. Karşı kayalara, mavi göğe baktı.

"Bugün bir evden sabun bulup da yıkanalım" diye seslendi Ali Haydar'a.

"Paramız olsaydı gider Nazımiye'den alırdım."

"Akşam Bostan köyüne inelim. Ya Nakış'tan ya da Hüseyin Tekin'in evinden alalım. Hem sıcak bir yemek yemiş oluruz."

"Dallıbahçe ebesi beşyüz lira bağış verecekmiş, bir an önce verse de rahat etsek. Büyük parâdır beşyüz lira."

"Memed Ali yarın gelecek. İkaz edelim, o ebenin evine uğramasın. Herif ebelerin bize olan güvenini yerle bir edecek" diye güldü Azeroğlu.

"O maceraperestin devrime inandığına pek inanmıyorum." "Tipik Dersim Donjuan'ıdır. Bir yerde kulağını kesecekler onun."

"Geldiğinde onunla bu sorunu ciddi bir şekilde konuşalım."

Azeroğlu aşağı indi, tenekeyle su aldı. Ali Haydar'ın topladığı odunların yarısını yüklendi, birlikte mağaraya çıktılar. Sabah kahvaltısından sonra Ali Haydar, tutkallı şarapnelli kutuları yokladı. Tutkal donmuştu. Ortadaki kağıt silindiri çıkardı. Her kutunun ortasındaki boş küçük silindire, kısa bir değnek parçasıyla dinamit basmaya başladı. Fitilli fünyeleri basılan dinamitlere gömdü. Kutuların kapaklarını geçirdi. Fitili ortadaki delikten çıkardı. Kapakları teker teker lehimledi. Onbeş bombanın imalatı bitmişti.

"Bunlardan bir tanesini bu akşam, Paş suyuna yakın deredeki mağaralardan birisinde deneyeceğiz. Emperyalistler bombalarını deniyorlar, biz de deneyeceğiz. Tahrip gücünü öğrenip ona göre kullanalım" dedi Ali Haydar.

"Boş bir evde denesek daha iyi olurdu."

"Buralarda bulamayız öyle bir ev."

Ali Haydar, o gün beş tane de torpido yaptı. Her dinamit lokumu için, dinamit lokumu boyunda beş inşaat çubuğu kesti. Çubuklarda, patlama anında kolay parçalanması için boydan boya kertikler açtı. Sonra bu inşaat çubuklarını dinamit lokumunun çevresine, telle sıkıca sardı. O gece denemeyi başarıyla yaptılar. Patlamadan sonra mağaranın durumuna şaştılar. İçerdeki taşlar parçalanmış, şarapneller mağaranın iç yüzünde küçük çukurlar açmıştı. Patlayış dağlarda yankılanmış, köpek havlayışlarına yol açmıştı.

Ali Haydar gülerek, "bombalar sınavı geçti" dedi.

"Evet ilk kez silahlanmış bulunuyoruz. Dağıtımı nasıl

yapacaksın?"

Ali Haydar şakağını kaşıdı, "İki tanesini Dersim merkezine götüreceğim. Hayrettin İpek'le, Gavur İsmail'e. İki tane Elazığ'a, etti dört. İki Bingöl, üç de Siverek'e, etti dokuz. Birisini denedik, beş tane de bizde kalacak. Artık imal etmeye başlayacağım."

"Yarın gündüz gidip Nazımiyeli tüccar Hasan'ın evinin keşfini yapalım. Aynı günün gecesi de ihtar patlayışını gerçekleştirelim."

"Geçenlerde Eftal ile Veli Hoca, 'bu adamı mutlaka ikaz edin' dedi. Her gittiği yerde devrime ve devrim şehitlerine basıyormuş kalayı."

Gece mağarayı derleyip toparladılar. Derin, renkli rüyaların kucağında uyudular. Sabahleyin Nakış'ta bir kahvaltı yaptıktan sonra Nazımiye yolunu tuttular. Tüccar Hasan'ın evinin etrafında üç dört tur yaptılar. Evin iç planı, ailenin sayısı, uyuma saati vs. hakkında bilgi aldılar. Üçpınar köyüne uğradılar. Hamik dağının öte yüzünde, meşelerin altında geceyi beklediler. Gece, taa uzaklardan, Munzur dağlarının ardından doğrularak, kurbağa seslerinin eşliğinde tüm doğayı kucakladı. Kayalara hoş bir serinlik sindi. Bostanlardan yükselen yeşil soğan kokusu dut ağaçlarını sardı. Hamik dağından Üçpınar köyüne, bakır çalığı, gepe gencecik bir tilki indi. Tavuklar ürpererek ahır pencerelerinden uzaklaştılar.

Ali Haydar'la Azeroğlu, Hamik dağından Nazımiye'ye indiler. Tilkinin kümese yaklaştığı gibi yaklaştılar eve. Azeroğlu fısıltıyla yeniden hatırlattı.

"Sakın dalgınlığa gelip yatak odasına atmıyasın ha!.."

"Evin koridoruna atacağım, koridor boştur, kimsenin orda yattığını sanmıyorum."

Beraberce merdivenden çıktılar. Koridor kapısının önünde durdular. Kapının üstünde küçük bir pencere vardı. Ali Haydar, avucunda gizlediği sigaranın közüyle bombanın fitilini tutuşturdu. Aynı anda Azeroğlu pencereyi kır-

dı. Ali Haydar bombayı koridora atarken Azeroğlu da ihtar mektubunu kapının önüne bıraktı. Mektupta şunlar yazılıydı:

"Tüccar Hasan,

Devrime ve devrim şehitlerine küfür yolunu terket. Bu bombayla seni uyarıyoruz. Tavrını sürdürürsen bombaları yatağında patlatmak zorunda kalırız.

Devrimciler"

Bahçe kapısını koşarak çıkarken bomba patladı. Ses yankılandı. Köpekler havlamaya başladı. Nazımiye'yi çıkıp Düzgün Baba dağını tuttuklarında kazanın elektrikleri yandı. Gece saat onbirde belediye, kazanın elektriğini merkezi olarak söndürüyordu. Patlama, karakolu ve bekçi ıslıklarını da harekete geçirdi.

Azeroğlu ile Ali Haydar, mağaraya geldiklerinde sırılsıklam ter içindeydiler. Kuru odunla mağaranın köşesinde ateş yaktılar. Işığı maskelediler. Alevlerin üzerine de çay suyunu oturttular. Mağarayı odun dumanıyla acı ter kokusu bastı.

"Nazımiye köylülerine bombayla hitap ettik, bakalım ne cevap verecekler."

Azeroğlu'nun bu sözüne hafiften gülümsedi Ali Haydar. "Tütünü, türküyü ve tüfeği sever bu halk. Bombanın yankılarını da sevecek."

"Bir de gerdanlı, koca kalçalı karıları kucaklamasını sever bu halk."

"Karı kucaklama işini tüm insanlık seviyor. Zamparalığa belirli bir hoşgörüyle bakan köylü yığınları daha çok seviyor."

"Karakol acaba harekete geçti mi?"

Çoraplarını çıkarıp dışarı attı Ali Haydar. "Harekete geçmiştir tabii. Tunceli'ye haber bile vermişlerdir. Alışılmış bir ses değil bu. Otuzsekizin getirdiği sessizliği parçalıyor."

Çaylarını içtikten sonra gece saat dörde doğru derin bir

uykuya daldılar. Gün ışığı kayalara vurduğunda mağaraya dereden atılan iki taş düştü.

"Dereden taş attılar çabuk kalk" diyerek Ali Haydar'ı uyandırdı Azeroğlu.

Ali Haydar uyandı, dışarı çıktı, mağaranın balkonundan, aşağıyı, dereyi süzdü. Dereden, sırlağanın kıyısından, Nakış'ın küçük kızı Zozan'la ala keçi yukarı, kayalara bakıyorlardı. Güneş tüm dereyi almıştı.

"Abi, köye iki candarma geldi. Mağaradan çıkın, ötelere gidin."

"Bir şey sordular mı?"

"Yoook, Kızılkan'lara geldiler. Ne için geldiklerini söylemediler."

"Peki oldu, biz gideriz şimdi. Aferin, güzel kız, akıllı kız. Sen bekleme, git."

Ateşi söndürdüler. Külleri torbaya doldurdular. İzleri yokederek eşya torbalarını alıp Zergovit'e doğru yola çıktılar.

"Gel bugün Kolan üzerinden Karakoçan'a gidelim" dedi Ali Haydar. "Kolan'da, Zeki'nin ılıcasında bir güzel yıkanırız. Karnımızı doyurur Karakoçan'a gideriz."

"Gidelim. Bu bölgeden bir hafta uzaklaşmak iyidir."

Kolan ılıcası, Paş suyunun kıyısında, derin bir deredeydi. Ilıcanın yanında fakir, derme çatma bir motel vardı. Güneşten bozarmıştı. Motelin bitişiğinde, üstü sarmaşıklarla kaplı, serin, küçük bir çay bahçesi vardı. Irmaktan yükselen yosun ve balık kokusu sarmaşıklardan çay bahçesine iniyordu. Üstü açık bir ılıca binası vardı ayrıca. Binanın etrafında, hastalar, romatizmalı köylüler, çocuklar, atlar ve katırlar vardı. Asma köprüyü geçerek ılıcaya, motele vardılar. Moteli işleten Zeki onları sevinçle karşıladı. Beraber gidip çay bahçesinde oturdular.

"Buralara uğramaz oldunuz" dedi Zeki. "Halbuki bu kıyı köyler, burdan Peri'nin karşısına kadar hoşgörülü, ezilmiş alevi köylerdir. Hani bizim Karasakal'a da gelecekti-

niz, n'oldu, sözünüzde durmadınız?"

"Az bir kadroyla koca bir bölgeyi kolaçan ediyoruz. Her yere birkaç kere uğramamız mümkün değil" dedi Azeroğlu.

"Siz de haklısınız, ama şu Karakoçan kaymakamını kesin cezalandırmanız gerekiyor. Bu adamın yaptıkları zulüm halini aldı. Başçavuş gibi davranıyor, köy basıyor, adam dövüyor, mezhepçiliği körüklüyor. Bu bölgede köylü, nefret ediyor bu heriften."

"Dur bakalım, acele etme, ona da bir ders vereceğiz" dedi Azeroğlu.

"Karnınız aç mı?"

"Vallahi birşeyler atıştırırsak iyi olur" dedi Ali Haydar.

Zeki domates, peynir, üzüm ve çay getirdi. Güneş toprağı kavuruyordu. Uçurumdaki kovuktan köylüleri seyrediyordu iki dağ keçisi. Sessizliğe cırcır böcekleri egemendi.

"Karakoçan'daki ileri kafaları, devrime meyilli unsurları örgütlememiz gerekiyor" dedi Azeroğlu. "Çeşitli yerlerdeki mahalli örgütleri kurup, oradaki politik ve askeri faaliyetleri bunlara devretmemiz şarttır. Gönüllü unsurların çıkacağını sanıyorum."

"Karakoçan'da var üç, beş kişi. Niyazi İlgazi var. Kahveci Zülfü'yle öğretmen Bircan var. Musa var, birkaç genç daha var" dedi Zeki.

"Onlarla gidip bir toplantı yapmamız, konuşmamız iyi olacak."

Ali Haydar çayını yudumlarken söylüyordu fikrini. "Kitap dağıtır, zaman zaman eğitim toplantıları yaparsak biraz ilerletir, canlandırırız."

"Diğerlerini bilmiyorum ama Niyazi'yle Musa, Karakoçan'da herhangi bir eyleme taraftar değiller. Böyle bir durumda ilkin kendilerinin tutuklanacağını çok iyi biliyorlar. Ama diğerleri sizi desteklerler."

Güldü Ali Haydar. "Mücadelenin getireceği güçlükleri göğüslemek zorundayız. Bazıları tutuklanacak diye dev-

rimci görevleri erteleyemeyiz."

"Bazı demokratlar, radikal devrimci pratikten hoşlanmayabilirler. Biz bunlara kızmayız. Bunların desteğini de almaya çalışırız. Ama bunların iknasına çalışırız."

Ilıcaya girdikten sonra Karakoçan'a doğru yola çıktılar.

* * *

Kürecik'ten Darıca'ya giden jandarma müfrezesi bir ihbar üzerine Memed Ali Erdoğan'ın evini bastı. Müfreze evin ön kapısından girerken İbo ile Küçük Ali arka pencereden atlayıp kaçtılar. Ev aramasında jandarmalar, İbo'nun bazı el notlarına el koydular ve Memed Ali'nin kızı Emine'yi tutuklayıp Diyarbakır'a götürdüler.

İbo bir ay sonra Filistin'den gelen Haydar'ı yanına alarak Dersim'e, Düzgün dağlarına geldi. Çayan adlı mağarada Ali Haydar'la tanıştırdı.

"İki yıl Filistin Demokratik Cephede eğitim görmüş bir yoldaşımızdır. Bundan böyle bu bölgede çalışacak."

Azeroğlu, Haydar'ı Filistin'den tanıdığı için kucaklayıp yanaklarından öptü.

"Ooo Haydarcığım, toparlanmışsın yahuu."

"Sen de zayıflamışsın."

Gülüşüp yeniden sarıldılar birbirlerine.

Dördü hep birlikte dereye, bir pınarın başına indiler. Haydar tütün torbasını cebinden çıkardı, bir sigara sardı. İbo, dizindeki deftere toplantı gündeminin maddelerini sıraladı. Gündem konusunda arkadaşlarının görüşlerini sordu. İlkin Dersim'deki faaliyetler ele alındı. Kitle ilişkilerinin, propaganda ve ajitasyon faaliyetlerinin güçlendirilmesi, silah temini ve bölgenin genel bir sosyo-ekonomik tahlilinin çıkarılması gereği üzerinde duruldu. Ordunun ismi üzerinde duruldu.

"Ben, Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Fedaileri ismini pek sindiremiyorum" dedi Haydar. "Azeroğlu bu ismi iyi bulmuş ama, 'fedaileri' kelimesi isme hafiflik getiriyor. Fedaileri yerine 'Ordusu' kelimesini koymalıyız. Böyle daha uygun geliyor bana."

"Evet, bana da uygun geliyor. Ordusu kelimesi daha doğru bir içerik kazandırıyor genel isme" diye destekledi İbo.

"Bu kelime, düzenli ordu çağrışımı yapmıyor mu?" dedi Ali Haydar.

"Hayır" dedi İbo. "Gerilla ordusu kavramı yok mudur? Bu isim her ikisini de karşılıyor. Deniz'in bulduğu THKO ismi de güzel bir isimdir. Asya, Afrika, Latin Amerika ülkelerinde ortaya çıkan gerilla güçleri kendilerini bu tip isimlerle adlandırıyorlar. Bence iyi bir isimdir. Kızıl ordunun sınıf karakterini de iyi vurguluyor. Tüm gelmiş geçmiş kızıl ordular iki büyük sınıftan, işçilerden ve köylülerden oluştu, yani bu orduların bel kemiğini bu sınıflar oluşturdu."

Değişiklik önerisine Azeroğlu da katıldı. "Parti merkezi bu öneriyi dikkate almalıdır" dedi. "Ben, Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Fedaileri ismini, ayrıldığım partinin saflarındayken ve bir muhalif olarak Siverek'te çalışırken kullanıyordum. Duvarlara ve bildirilere hep TİKKF imzasını attırıyordum. O zamanki parti, yani TİİKP ismini kullanmaktan baskı gelir diye çekindiği için ben bu ismi bulmuştum. Bu yüzden parti merkezi bana ateş püskürdü, hizipçilik ve Çerkez Ethemcilikle suçladı. Gerçekten haklıydılar ama ben de haklıydım."

Hep birlikte güldüler. Toplantı birkaç saat sürdü. Toplantıdan sonra Ali Haydar'la Haydar yiyecek almak için Bostan köyüne gittiler. İbo odun topladı, Azeroğlu, pınardan su aldı, birlikte mağaraya girip ateş yaktılar.

"Emine poliste hiç konuşmamış. Bir yığın dayak atmışlar, gıkı çıkmamış. Sonra da çaresiz, serbest bırakmak zorunda kalmışlar" dedi İbo.

"Bravo be, davranışlarından belliydi zaten" diye gülümsedi Azeroğlu, "Her adam böyle bir sevgili bulamaz. Üstelik güzel bir kız da. İri gözlü, kırmızı yanaklı, narin... Nereden bulacaksın böylesini?"

İbo, yanan odunları ateşe doğru sürerken gülüyordu. "Direnmesine müthiş sevindim. Yüreğim kabardı, kabına sığmaz oldu. Serbest bıraktıklarında gidip yanaklarından öptüm. Pekişmiş, kararlılığı daha da artmış."

"Eeee ciddi bir durumdur aşk" dedi Azeroğlu. "Benim de yüreğim kabına sığmaz sevgilim dirense."

"Bir tane de sen mi buldun yoksa burada?"

"Yok canım, nerede ben garibanda o talih!" diye güldü Azeroğlu. "Bir sürü köylü kızı var bölgede. Ama içlerinde hiç Emine gibisi yok ki. Bilinçsiz kızlardır. Kuzu gibi saf, temiz, yumuşaktırlar. Yaprak ve çökelek kokuyorlar. Ceylanlar gibi süzüyorlar insanı. Pek ilgi duymuyorum. Propaganda konuşmalarımı ilgiyle dinliyorlar ama. Kapıdan dışarı çıktığımda da cebime küçük paketler içinde çay, şeker, yağ, kavurma ya da çökelek sokuşturuyorlar. Planlı bir şekilde baksam, birisini kendime aşık edebilirim, ama bakmıyorum."

"Planlı bakış nasıl oluyor?"

"Yani kızı tepeden tırnağa, yoğun ve planlı, yani sistemli bakış ateşine tutacaksın. Elektrik şokuna uğramış gibi çarpılacak."

İbo kahkahalarla katıla katıla güldü. "Ama böylesine bir bakış, bakış sahibini ev halkına, en başta da babaya dövdürmez mi? Kızına aç kurtlar gibi bakarsan adamın sigortaları atmaz mı?"

"Ama planlı bakışta legal durumla illegal durumu iyi ayarlaman gerekiyor. Kıza legal, ev halkına ise illegal olman zorunludur. Peki siz nasıl birbirinize aşık oldunuz?"

"Planlı ve yoğun bakışa hiç gerek yok" diye yeniden güldü İbo. "Bu durum, yoğun makineli tüfek ateşiyle bir

köprüyü düşürmeye benzemiyor ki. Davranışlarına bakıyor, inancına bakıyor, mizacına bakıyor, fiziğine bakıyor, yani değişik yönlerini tanıyor, aşık oluyor sana. Tabi sen de aşık oluyorsun aynı şekilde ona."

"Ama bir bakışta çarpılıp aşık olanlar da var."

"Pek sağlam bir aşk denmez ona. Sağlam aşk, çok yönlü, derinlemesine tanımaya dayanır. Bir bakışla kazandığın aşkı, bir sözle ya da bir hatayla yitirirsin. Haydan gelen huya gider."

Lastiğini, çorabını çıkardı İbo. Ateşin yöresinde, sağ böğrünün üzerine uzandı, yanağını avucuna dayadı. "Beni de Dersim'e götür, orada, dağda birlikte kalalım" dedi bana. Sence tek bir kadının bizimle birlikte dağda kalma şartı var mı bugün?"

Azeroğlu alevlerin cilvesine daldı. Çenesini kaşıdı ekşi ekşi. "Bazı önemli engeller var" dedi.

"Kitle temelimiz olmadığı için dağ hayatı zor oluyor. Ayrıca köylülerin nasıl karşılayacağını da pek kestiremiyorum. Dedikodulara yol açabilir de."

"Ben de aşağı yukarı aynı şeyleri söyledim. Benimle Dersim'de kalmakta ısrar etti. Bu sorunu henüz halletmiş değilim."

"Gittiğinde buradaki son durumu tüm çıplaklığı ile anlat. Kitle ilişkilerini, barınma olanaklarını, bilinç düzeyindeki geriliği ve silahsız oluşumuzu."

"Pek mesele değil. Devrime bağlı bir unsur olduğu için problem olmuyor."

Haydar'la Ali Haydar, ay yükseldiğinde mağaraya girdiler. Haydar'ın elinde büyükçe bir ekmek torbası vardı. Alevler terlemiş sarışın yüzünü, kavuniçi bıyıklarını parlattı. Gülümseyerek İbo'nun yanına oturdu.

"Saydım, tam onbeş bardak çay içti, durmadan da konuştu" diyerek güldü Ali Haydar.

"Bırak be abartıyorsun, yedi sekiz bardak ancak içtim."

"Ciddi diyorum, saydım tam onbeş bardak."

"Bakıyorum faaliyete hızlı başladın Haydar" diye gülümsedi Azeroğlu. "Köylerde, politik konuşmak, çok konuşmak iyidir. Ama onbeş bardak çay, kitle ilişkilerinin gelişip pekişmesini tehlikeye sokan bir unsurdur."

İbo gülerek gelen ekmek torbasını açmaya başladı. "Haydar'ın köy evlerinde politik sohbetlerle köylüleri etkileyeceğine, askeri bakımdan yararlı olacağına inanıyorum. Çayın fazla kaçırılması hiç mesele değil. Köylüler bir oturuşta yedi sekiz bardak içiyorlar. Genç, emekçi köylüleri etkili bir propagandayla saflara çekmekte başarılı olsun da isterse onbeş bardak içsin."

Torbadan yeşil soğan, ekmek, çökelek, çay ve şeker çıktı. İbo'yla Azeroğlu yanyana gelerek karınlarını doyurdular. Yeniden çay faslı başladı. Uçurumlarda hafif bir esinti vardı. Dereye uçurum çiçeklerinin kokusu dökülüyordu. Kurbağaların korosu güçlenmişti. Tilkiler köylere doğru yöneliyordu. Çitlembik kuşları, çalıların bağrından kopan zengin sese kaptırmışlardı kendilerini. Domuzlar, akşamdan kalan taze keçi gıdılarını (gübrelerini) kokluyorlardı. Batı yakasında kayan yıldız, ışığını Düzgün Dağının zirvesine düşürüyordu.

"Suni sığınakları mükemmel hazırlamalısınız" dedi İbo.

Her sığınakta en az bir aylık yiyecek bulundurulmalıdır. Bozulmayacak kuru yiyecekler. Un, şeker, yağ, çay, barbunya... Ovacık'tan barbunya getirebilirsiniz. İki ay sonra gidip, köylerde barbunya bağışı açabilirsiniz. Soğan, sarımsak, bulgur toplayabilirsiniz."

"Katırla getirebiliriz hepsini."

"Tabii, mesele değil" diye onayladı Ali Haydar'ı İbo. "Ayrıca, inşa edeceğiniz sığınaklara kitap, mum, battaniye, kapkacak ve giyecek de koymalısınız. Bu tedbirleri her mıntıkada almak zorundasınız. Her iki ya da üç kişinin her mıntıkada en az bir suni sığınağının olması şarttır. Düşma-

nın bildiği şu doğal mağaralarda kalamazsınız. Bölgede mücadelenin keskinleşmesiyle birlikte kontrolün sıklaşacağını, tüm mağaraların denetim altına alınacağını bilmelisiniz."

"Kazma kürek bul, yarın seninle birlikte bu mıntıkada bir suni sığınak hazırlayalım" dedi Haydar, Ali Haydar'ı işaret ederek.

"Süleyman Nakış'tan alırım. Düzgün dağları silsilesinde bir yer ayarlarız"

"Ayrıca yeraltında sağlam ve genişçe bir basımeviyle bir "kitap deposu da ayarlamalısınız." dedi İbo. "Bunu daha önce de söylemiştim,"

"Bilinmeyen, girişi çıkışı belli olmayan kör bir mağarayı basımevi haline getirdik" diye söze girdi Azeroğlu. "Yakın olsaydı gösterirdik sana. Mazgirt'ten getirdiğimiz teksir makinesini tamir edemediğimiz için basımevi faaliyete geçmedi. Bir eski daktilomuz da var."

"İleri köylülere yaygın bir şekilde kitap okutabilmeniz için elinizde bol miktarda kitap olması gerekiyor. Kendi gücünüzle kitap temin etmeye bakın. İstanbul'dan Akçadağ'a ve buraya kitap getireceğiz. Savaş iki büyük silahla yürür tüfek ve kitap. Bunlardan birisinin yokluğu devrimci savaşı tek ayak haline getirir."

"Kışa daha çok var ama şimdiden yavaş yavaş kış şartlarına da hazırlanmalıyız" dedi Ali Haydar." Yazın bize dost olan dağlar, kışın düşman kesiliyor."

"İstanbul'dan kadro gelecek, hazırlıklarınızı ona göre yapın. Bir iki mıntıkaya sıkışıp kalmayın, geniş alanlarda seyyar olun" dedi İbo.

Üç kişi yanyana mağarada, Ali Haydar ise mağara balkonunda uyudu. Suların ve guguk kuşunun canlılığı geceye egemen oldu.

Kavak ağaçlarının serinliğine sığınmışlardı. Yanlarında benzin dolu bir naylon bidon vardı. Süleyman Yeşil sırtını

kocaman bir kavak ağacına dayamıştı. Esmer, kıllı ve geniş suratına gömülen küçücük gözleriyle, arabaların yoldan kaldırdığı toz bulutlarını seyrediyordu. Toz bulutlarını, yolda yürüyen kitlelere benzetmeye çalışıyordu. Çoraplarından ve serinlemek için çıkardığı lastik ayakkabılarından burun direğini kıran korkunç bir koku tütüyordu. Dikişinden patlayan daracık pantolonundan bacağının kılları güneşe doğru parıldıyordu. Yeşil, iki de bir apışarasını kaşıyor, uyumamak için kendisini zorluyordu...

Ali Haydar sol böğrünün üzerine uzanmıştı. Ayağında kocaman, siyah, boyasız botları vardı. Taş toprak üzerinde oturmaktan gri pantolonu arazi rengini almıştı. İpincecik kaslarıyla kıvırcık saçları başına çocuksu bir ifade veriyordu. Gözlerinin ve ağzının büyüklüğü bu ifadeyi daha bir güçlendiriyordu. Yeşil'in duruşu ve konuşmasını tatlı, belirsiz bir tebessümle izlemesini seviyordu.

"Şu adamın evinin planını bir daha çiz bakalım" dedi Azeroğlu.

Ali Haydar oturdu, önündeki toprağı eliyle düzeltti, kalın bir çöp aldı. "Şu adamın evi, şu bahçesi, şu da tam bitişiğinde jandarma karakolu. Biz şu yoldan gideceğiz. Yani garaj ve kahveler yolundan."

"Jandarma nöbetçisinin dikkatini çekersek kaçmak da zor olur" dedi Azeroğlu.

Yeşil, topraktaki çizgilere baktı. "Keşif yaparken köpeğe rastlamadık kaymakamın bahçesinde. Giderken yan evlerden birisinden köpek havlarsa uyarılabilir jandarma, hiç belli olmaz." diyerek yeniden baktı çizgilere.

"Hangi yöne doğru kaçacağımızı da iyi ayarlamalıyız."

"Şu dağı aşmamız gerekiyor" dedi Ali Haydar. "Kolan ya da Karasakal köyünden Mazgirt'e geçmemiz şarttır. Operasyonlardan kurtulmak için olay mıntıkasını anında terk etmek durumundayız, yoksa enseleniriz."

"Şehrin elektrikleri saat 11'de sönecek. Söner sönmez harekete geçmeli. Tabi serseri mayınlar gibi dolaşan bekçilere toslamadan" dedi Azeroğlu.

Güneş battığında Silo şehre girdi. Bir ekmek, biraz helva, biraz da zeytin alarak kavak ağaçlarının altına döndü. Yemekten sonra gözlerini şehrin ışıklarına dikerek beklemeye koyuldular.

"Bu namussuz, köylülere zulmetmeseydi başka bir yerde olurduk" dedi Ali Haydar.

"Sılo, eylemden üç dört gün sonra sen Tunceli'ye git. Biz Elazığ'da fazla kalmayacağız. İki gün sonra döneceğiz Düzgün Dağlarına, sen de oraya gelirsin. Eylem hakkında kimseye bir şey söylemeyelim. Soran olursa, 'vallahi parti eylemi olduğu söyleniyor' deriz" dedi Azeroğlu.

İlçenin elektrikleri söndükten bir saat sonra ayağa kalktılar. Kenar mahalleden şehre girdiler. En önde Ali Haydar yürüyordu. Kaymakamın evinin önüne geldiklerinde durup etrafı dinlediler. Rüzgarın salladığı dallar konuşuyordu sadece. Üçü birlikte, yavaş yavaş kaymakamın bahçesine girdiler. Azeroğlu, kapıya doğru yükselen geniş merdivenlerden çıktı, içeri baktı açık pencereden, içerde, kaymakam ve hanımı uyuyordu. Karanlık olduğu için kimseleri göremedi. Ali Haydar kapıyı, pencereleri ve evin duvarlarını benzinlemeye başladı. Naylon bidondan boşalan benzin "lok lok" ederek, oduna, demire, betona ve toprağa yayılıyordu.

Azeroğlu fısıltıyla, "tamam mı?" diye sordu.

"Tamam. Bidon boşaldı, her tarafı benzinledim."

"Dinamitleri hazırlayın" diyerek kibriti çaktı Azeroğlu. Ev aniden tutuştu. Dinamitlerin fitillerini ateşlemeye fırsat bulamayan Sılo'yla Ali Haydar ellerindeki dinamit lokumlarını alevlerin içine fırlattılar. Üçü birden yıldırım hızıyla terketti bahçeyi. Üç-dörtyüz metre uzaklaşmışlardı ki dinamitler peş peşe, şehri sarsarcasına patladı. Patlayış üç kişinin koşusunu daha bir hızlandırdı. En önde Azeroğlu, en

arkada ise Silo koşuyordu. Şehrin kenar mahallesine geldiklerinde, kara, küçük bir köpek Sılo'nun peşine takıldı. Dişlerini Sılo'nun paçasına geçirdi. Silo, "oşt! oşt!" diyerek bir tekme savurdu köpeğe. Köpek tiz bir cayırtıyla üç metre öteye düştü. Fakat yeniden doğrularak saldırısını sürdürdü.

Azeroğlu nefes nefese, "yerimizi açığa vuruyor namussuz köpek, uzaklaştır tekmeyle, çabuk uzaklaştır!" diye bağırdı.

Köpek yeniden yakaladı Sılo'nun paçasını. Köpeğe sol ayağıyla güçlü bir tekme indirdi. Bir ara köpeği kovalar gibi yaptı, birkaç anlamsız küfür savurdu, arkadaşlarına kavuşmak için yeniden kaldırdı tabanları. Tabi köpek üçüncü saldırısını başlattı bu sefer. Hırsla paçasına daldı Sılo'nun. "Oşt! oşt!" diyerek sıçradı, ayağı taşa takıldı, sendeledi, çareyi daha hızlı koşmakta, ama sık sık tekmeler savurarak uzaklaşmakta buldu.

İlçenin elektrikleri patlamadan az sonra yandı. Bekçi düdükleriyle köpeklerin şamatası ilçe sakinlerini evlerin önüne çıkardı. Yangın ve patlamalar çeşitli yorumlara yol açtı. Bazı kadınlar kaymakamın öldüğünü yaydılar. Birkaç kocakarı da karakoldaki fişek deposunun tutuştuğunu ileri sürdü. Bu işi Deniz Gezmiş'in arkadaşlarının yaptığını fısıldayanlar da oldu. İki jandarma cipi Karakoçan'ın içinde fır dönmeye başladı. Sokakta gezen birkaç kişiyi karakola götürdü. Üç kişi Karakoçan dağının eteğindeki ziraat ormanına daldı. Bir çamın dibine tüneyerek dinlendiler biraz. Azeroğlu, "bir buçuk saat içinde şu dağı aşmamız gerekiyor" dedi. Ormana doğru bir askeri cip yaklaştı. Far ışıkları ormanın dibini yaladı. Kaçanlar yüzükoyun yattılar. On dakika sonra geri döndü cip.

"Köpek Sılo'ya fena takıldı" diye güldü Ali Haydar. "Demokrat bir köpek olmadığı her halinden belliydi, paçamı zor kurtardım."

Hep birlikte güldüler. Sonra kalkıp dağı tırmanmaya

koyuldular. Zirveye yaklaştıklarında birbirlerini kaybettiler. Azeroğlu Karasakal köyüne, diğerleri ise Kolan Ilıcanlarına doğru yöneldiler. Karasakal köylüleri Azeroğlu'nu daha önceden tanıdıkları için iki su kabağı verdiler ona. Ve nehri geçerek Mazgirt'e ulaşmasını sağladılar.

Ali Haydar'la Azeroğlu, Elazığ'da, Tunceli garajında buluştular. Güneş masalara, çay bardaklarına inmişti. Pırıl pırıldı Elazığ çayı. Köylüler iyimser, geniş ve konuşkandılar. Ali Haydar'la Azeroğlu şaşılacak derecede rahattılar. Mağara yaşamından gelen bu iki adam, kahvehaneyi konforlu bir ortam olarak hissediyorlardı.

"Yazıyor! Yazıyor! Karakoçan Kaymakamının evinin bombalandığını ve yakıldığını yazıyor! Karakoçan'daki büyük olayı yazıyor!"

Ali Haydar bir gazete aldı hemen. Olay manşet haline gelmişti. Haberi birlikte okumaya başladılar. Gazeteci çocuğun kahveye böylesine girişi köylülerin sohbetini değiştirdi. "Kim, niçin bombaladı?" sorusu kahveye hakim oldu.

"Ev olduğu gibi yanmış. Kaymakamın da karısının bacağı yanmış" dedi Ali Haydar.

"Devrimcilerin insafına şükretsinler. Dinamitleri yatak odasına atsaydık giderlerdi."

"Mektubu bahçeye bırakmamam, unutmam çok kötü oldu."

"Evet, mektubu bıraksaydın örgütün adı yer alırdı gazetelerde."

"Hadi bize gidip karnımızı doyuralım. Bir de yıkanalım" dedi Ali Haydar.

Kalkıp yaya Hüseynik'e gittiler. Yoksul görünümlü bir evdi. Ali Haydar, Azeroğlu'nu anasıyla tanıştırdı. Kadın tepeden tırnağa süzdü Azeroğlu'nu. Sırtında kalın bir kazak vardı Azeroğlu'nun. Yağ lekeleri olan pantolonu diz vermiş haylice yıpranmıştı.

"Ana önce bir yıkanıp bitlerimizden arınsak iyi olur" dedi Ali Haydar.

"Yazık yazık, gençliğinize yazık. Şu halinize bakın. Ser sefil, dağ-bayır gezip tozmanın sonu nereye varacak. Bir gün bir dağ başında, Allah esirgesin, bir jandarma kurşununa rast gelirseniz ne olur o zaman sizin gençliğiniz?"

"Karanlığı biraz daha aydınlatır bizim şehit gençliğimiz" dedi Ali Haydar.

"Hiç kimse hatırlamaz sizi. Ailenizden başka hiç kimse ağlamaz arkanızdan."

"Zulümle uğraşmak iyidir ana. Deniz Gezmiş gibi. Mahir Çayan gibi insanlar zulümle uğraştıkları için, bu uğurda canlarını verdikleri için halk seviyor onları. Karanlığın göbeğinde yanıyorlar kandil gibi."

"Neyi değiştirdiler oğlum? Ölümleriyle halka ne getirdiler?"

"Binlerce insanın uyanışına, bu düzene tehlikeli sorular yöneltmesine yol açtılar. Az iş mi bu? Sen istiyorsun ki her şey birden olsun. Kolay değil ki."

Azeroğlu sedirin üzerinde bağdaş kurmuş, ana ile oğlun tartışmasını izliyordu. Hemen yanıbaşında Ali Haydar'ın küçük kardeşi boyacı Aydın oturuyordu. Bu sırada, evin Ali Haydar'dan sonra en büyük çocuğu olan Cafer girdi içeri. Abisinin ve Azeroğlu'nun elini sıktı.

"Ne işlerle uğraşıyorsun Cafer ağa" diyerek güldü Ali Haydar.

"İşsiz geziyorum sokaklarda, iş yok."

"Bir boya sandığı da sen alsana. Bak Aydın ne güzel boyacılık yapıyor."

"Kardeşlerine akıl veriyorsun ama sen de işsizsin."

"Yanılıyorsun anacığım. Dünyanın en güzel işiyle uğraşıyoruz biz. Kendimiz için değil, tüm dünya için çalışıyoruz."

"Ne işinde çalışıyorsun abi?" diye saf saf sordu Aydın.

Ali Haydar, Azeroğlu'na bakarak güldü. "Güzel ve çok temiz bir iştir Aydın. Sonra anlatırım sana."

"Kendin yetmiyormuşsun gibi bir de kardeşlerini etkile-

me oğlum!"

Anayla oğulun deminki tartışmasını kavrayamayan Aydın'da şimdi bir merak uyanmıştı. "Çalıştığın işte, ayda ne alıyorsun abi?" diye sordu Aydın.

"Bir şey almıyorum, bedava çalışıyorum Aydın."

Kikir kikir gülmeye başladı Aydın. "Hiç bedava iş güzel olur mu?" dedi.

"Olur olur. Sen günde ne kazanıyorsun?"

"Sandığın başında sabahtan akşama kadar otururşam 7-8 lira kazanırım."

Ana sobayı yaktı, üzerine bir teneke su koydu. Banyo leğenini getirdi. Sabunu, lifi, iç çamaşırları yanına koydu. Önce Azeroğlu yıkandı, sonra Ali Haydar. Ana ikisinin de tüm çamaşırlarını kaynatmak için iki ayrı tenekeye bastı. Yağda yumurta kızarttı, ekmek, domates getirdi, çay demledi.

Ertesi sabah, işçilerle konuşmak için Keban Baraj inşaatına gittiler. Akşam üç lise öğretmenini ziyaret ettiler. Bu arada, Elazığ merkeze bağlı birkaç ileri köyle ilişkiye geçmek için lise öğrencileriyle konuştular. Beş parasız, maddi sıkıntı içindeydiler. Dersim'e gideceklerdi yarın. Mutlaka bulmak zorundaydılar yol parasını. Kahveleri kolaçan ediyorlardı.

Sılo, Ali Haydar ve Azeroğlu Düzgün dağında buluştular. Sılo, Memet Ali'nin moralinin bozuk olduğunu, İbo'yla Tunceli şehir merkezinde buluştuklarını, İbo'ya askere gideceğini, dağ hayatına dayanamadığını anlattığına dair açıklamalarda bulundu. Ağır bir yükten kurtulmuşlar gibi sevindiler genç Donjuan'ın askere gidişine. Ali Haydar, "bu adamın uçkuru başımıza bela olacaktı, gözünüz aydın" diyerek güldü. Kızıl kitabı cebinden çıkararak okumaya başladı.

İkindiye doğru Sılo'yla Azeroğlu Mazgirt'e doğru yola çıktılar. Ali Haydar ise Üçpınar köyüne indi. Geceyi bir büyük mağarada geçirdiler: Sabahleyin fena halde aç kalktı-

lar. Çimeni bir kayadan fışkıran suyla yüzlerini yıkadılar.

"Karnımızı doyurmak için Velyant köyüne inelim" dedi Sılo.

"Şimdiye kadar hiç kimsenin evine gitmedik bu köyde. Kime gideceğiz?"

"Uyanık olan bir eve gideriz."

Horoz sesleri ve kadınların çırptığı ayran tulumlarının lokurtularıyla uyanıyordu köy. Sabahın taze havasını keskin bir gübre kokusu karşılıyordu. Deredeki çiçekleri, güneşte ışıl ışıl yanan çiğ damlaları gamzeliyordu.

"Gittiğimiz evde, ne işle uğraştığımızı, nereli olduğumuzu sen uydur Sılo."

Köyün girişinde muhtarla karşılaştılar. Evinin önünde oturuyordu.

"Selamünaleyküm!"

"Aleykümüselam, buyurun. Buyurun şöyle oturun."

Böcek inceler gibi incelemeye koyuldu misafirlerini muhtar. Bu adamların oturuşları, bakışları, kıyafetleri hiç normal değildi. Dersim gençlerininkini andırmıyordu. Apayrı, biraz hüzünlü, biraz tedirgin, ama alabildiğine kararlı bir atmosfer içindeydiler.

"Sorması ayıp, nerelisiniz gençler, nereden geliyorsunuz?" "Ben Şobekliyim, bu arkadaş da Elazığ'lı dır" diye kesip attı Sılo.

"Ooooo bizim köye yakınmışsın. Kimlerdensin?"

"Eskiden Şobek'te oturuyorduk. Şimdi Tunceli'de oturuyoruz. Dayımın dışında kimse kalmadı bizden Şobek'te"

"Dayın kim?"

"Memed var, Memed Erenler."

"Ha ha bilirim, iyi bir insandır, ahbabımdır. Bilmez olurmuyum Memedi."

Muhtar kalkıp eve girdi. Çay, çökelek, ekmek getirmesi için karısını çağırdı. Bu sırada Azeroğlu, "iyi uydurdun bravo" dedi Sılo'ya.

"Şobek'ten duyduğum ve uzaktan bir kere gördüğüm

tek adam vardı, onu da söyledim" diye güldü Silo.

"Ne işle meşgulsünüz delikanlılar."

"Ben Tunceli'de boyacılık yapıyorum. Bu arkadaşın da Elazığ'da bir dükkanı var. Bol bol veresiye mal satmış Mazgirt köylülerine. Beraber alacaklarını topluyoruz. Zor oluyor aına ne yapacaksın."

Muhtar konuklarını yeniden tepeden tırnağa süzmeye başladı. "Elazığ'ın neresindedir senin bakkal?" diye sordu Azeroğlu'na.

Azeroğlu duraksadı, bakışlarıyla Sılo'nun yardımını istedi. Sılo anında girdi araya "istasyon mahallesinde küçük bir bakkaldır. Zaten bir yıl oluyor açılalı."

"Ben oraları iyi bilirim, hangi yana düşüyor?"

"Çimento fabrikasına yakındır. Tam yakın değil ama yakın da sayılır."

"Fabrikanın arkasına mı düşüyor önüne mi? "Arka tarafa düşüyor."

"Allah allah, orda bakkal olmaması lazım. Ablamın evi oralardadır." Çok gitmişim, iyi bilirim oraları. Levhası var mı bakkalın?"

"Var." diye söze girdi Azeroğlu.

"Yok canım, onun tam tersi, yani karşı taraf" diye kestirip attı Azeroğlu.

"Allah allah! Karşı taraf dediğin nere, ora boş arazidir yeğen?"

"Anlatamıyorum ki" diye ensesini kaşıdı Azeroğlu. "Semerci Kazım'ı biliyor musun? O'nun eviyle benim bakkal tam karşı karşıyadır."

"Bu ismi hiç duymadım. Bir Kazım var ama o da semerci değil."

"Hayret!" diye söze gidi Sılo. "Semerci Kazım'ı o mahallede, hatta Elazığ'da bilmeyen çok azdır. Nasıl bilmezsin?"

"Koskaca mahallede ben ne bileyim Semerci Kazım'ı yeğen. Her neyse canım, önemli değil. Buyurun sofraya

yaklaşın, kahvaltımızı yapalım."

"Muhtarı en sonunda pes ettirdik" dercesine göz kırptı Azeroğlu'na. Masada yağ, çökelek, yufka ekmeği ve domates vardı. Muhtarın hanımı konuklara 'hoş geldiniz' dedi. Tıpkı muhtar gibi anlamlı anlamlı süzdü onları. Keçi memesi, taze soğan ve gübre koyuyordu elleri. Gözleri kocaman, yanakları domates kızılı gibiydi. Doğurgan, kemikli ve dolgun bir kadındı. Saçları kumral öbekler halinde avurtlarına fışkırmıştı, iyimser ve dalgacı bir edası vardı.

"Aaaaa baksana kim geliyor " dedi kadın. Minnacık tepeden bir atlı iniyordu muhtarın sofrasına doğru. "Hele şu tesadüfe bak" dedi Muhtar. "Yeğenle dayısı evimde karşılaşıyorlar. Allah nasıl da buluşturuyor." Sılo'yla Azeroğlu'nda şafak atmıştı. Gerçekten gelen, Sılo'nun "dayım" diye kafadan attığı Şobek'li Memed Erenler'di. Muhtar sofradan kalktı, gelene doğru, yavaş yavaş üç beş adım attı.

Silo, Azeroğlu'na fısıltıyla, "yandık, dayım diye kafadan uydurduğum adam geliyor. Muhtarın karşısında rezil olacağız."

"Adam tanıyor mu seni?"

"Çok eskiden bir kere Tunceli'de gördü, ama tanıyacağını sanmıyorum"

"Merhabalar" diyerek atından indi Memed Erenler. Muhtarla tokalaştı. Azeroğlu ile Sılo ayağa kalktılar. Sılo dayısını karşılar gibi, sahte bir gülücükle, "merhaba dayı" dedi. O'nu, "merhaba amca" ile Azeroğlu izledi. Memed Erenler güleç bir insan olduğu için, ferah bir yüzle, "merhaba gençler merhaba" diye karşılık verdi.

"Dayıyla yeğen sabah sabah nasıl da karşılaştılar evimde" diye güldü Muhtar.

Tam bu sırada Muhtar'ın hanımı "hoş geldin" dediği için Memed Erenler muhtar'ın ne demek istediğini kavrayamadı. Hep birlikte sofraya oturdular.

"Sen dayına çekmişsin delikanlı" diye yeniden başladı Muhtar. "Burun, göz, kaş, konuşma tıpkı dayının ki gibi."

Güldü Memed Erenler "Eeeee olur" dedi, "insan insana benzer."

"Hayırdır, sabah sabah nereye gidiyorsun böyle?"

"Çukur köyünde işim var. Birisi Almanya'ya gidecek, kardeşime vermesi için tuluk peyniri götürüyorum." Azeroğlu'nun yüzüne gülümsedi bunları söylerken Erenler.

"Bize müsaade" diyerek ayağa kalktı Sılo. Yalanın açığa çıkmaması için acele ediyordu.

"Otur, dayını bırakıp nereye gidiyorsun?" diye güldü Muhtar"

"Sağ olun işimiz biraz aceledir"cümlesiyle araya girdi Azeroğlu.

"Peki siz bilirsiniz"

"Herşey için çok teşekkür ederiz, zahmete soktuk sizi"

"Zahmetin sözü mü olur delikanlılar. Tanrı misafirliğidir"

Sılo'yla Azeroğlu uzaklaşınca, Erenler, "Kim bu delikanlılar" diye sordu muhtara.

"Nasıl kim, yeğenini tanımadın mı?"

"Yeğenim mi? Kimmiş benim yeğenim?"

"Allah allah! O uzun boylu, esmer delikanlı senin yeğenin değil mi?"

"Yok canım. Sana öyle mi dedi?"

"Haaaa... Şimdi anladım Şiiiiimdi anladım" diyerek güldü Muhtar. "Bunlar Deniz Gezmiş'in arkadaşlarıdır. Devrimci talebelerdir."

Tepeyi aştıklarında Sılo, "ne kadar saf insanlar bu köylüler" dedi. "Taze incir gibi yutuyorlar yalanlar dizisini."

"Ama biz de iyi uyduruyoruz. Yalnız yakın köylerden söylemeyelim akrabalarımızı. Bak Şobek'ten söyledin, nerdeyse açığa çıkıyorduk. Açığa çıkmak bir yana rezil olacaktık. Her köylü, Muhtar gibi aptal olmaz. Kurnaz ve akıllı köylü çook."

Köylülerin saflığı, dar kafalılığı ve aptallığı üzerine konuşa konuşa, güle güle girdiler İbni Mahmut köyüne.

Güneş tahrik olmuş, haylice güzelleşmişti.

"Yok kardeşim yok, yalan söylemek bizim hakkımızdır. Dünyayı gezen bir adamın yalan söylemeye ihtiyacı yoktur, hakkı da yoktur. Ama bizim dünyamız, aha bu iki dağın arası kadardır. Ahır burda, keçiler orda. Şurda birkaç ağaç, orda bir kaç kaya. Aha bizim dünyamız budur. Bize yalanı çok görenler vallahi cahildir. Bizim gibi insanların, gönül gücünü körükleyip güzel yalanlar söylemesinin hiçbir mahzuru yoktur. Sana keçiyi mi anlatacağım? Ahırı, ağaçları, kayaları mı anlatacağım? Ayıptır, günahtır, terbiyesizliktir. Ama adam dünyayı gezmiş, koca dünyayı görmüş. Dondurma yemiş renk renk, icabında kerhaneye gitmiş. Böyle birisinin kalkıp yalan söylemesi terbiyesizliktir. Rahmetli derdi ki, 'yiğit adamın yalanı da yiğitdir!' Eskiden Dersim'de yalan çoktu. Sohbetler çok güzel olurdu. Öyle güzel şeyler anlatılırdı ki gözlerimize fer gelirdi. Sohbeti şekerden şirin olan insanlar güzel yalanlar bulmak için kafa yorarladı. Konuştukları zaman karnımızı tuta tuta gülerdik. Şimdi gençler asortikleşince, millet köyleri boşaltınca herşey boğuntu oldu, kurulaştı. Herkes yalansız konuşmaya başladı çünkü.""Viiiy Memo Memo allah belanı versin yalanın neresi iyidir? Misafirlerden ayıptır. Sohbete söz mü bulamadın" "Kız sus! Kurbağa gibi atılıp iki de bir sözümü kesme. Bütün peygamberler işe yalanla başladılar. Kötü müydü? Onlarınki elbet mübarek yalanlardı, insanlar o güzel yalanlarla ruhlarını tazelediler, umutsuzluklarını umuda çevirdiler. Kötü mü oldu?" "Yani sana göre her yalan iyi midir Memo?" dedi Ali Haydar. "Bu dünyada iki çeşit yalan var babam. Zararlı yalan, yararlı yalan. Gereksiz yalan, gerekli yalan. Güzel yalan, kötü yalan. İnsan soyu yaşadığı müddetçe yalan söyleyecek. Yalanla doğru, ekmekle peynir, geceyle gündüz gibidir. Kim ki bu dünyada bir gün yalan kalkacak diyorsa bilin ki o yalan söylüyor." "Peki bu yalan hangi çeşide giriyor" dedi Azeroğlu."Lüzumsuz zararlı yalana girer bu. Bitim kadar sev-

mem bu tür yalanları. Yalan var ondurur, yalan var öldürür. İsterseniz size iki yalan misal vereyim. Misal bir. Geçenlerde Munzur kıyısına indim. Su başında bir çift ceylan gördüm. Her biri bir kırmızı gülün başındaydı. Munzur suyu ay ışığının altında gümüş gelin kemeri gibiydi. Ceylanlar beni görünce kaçmadılar. Sabaha kadar oturup her ikisiyle de sohbet ettim. Al işte sana bir yalan daha. Misal iki. Geçenlerde Munzur dağlarına ikiyüz asker çıktı. Hiçbir şey sormadan on köylüyü öldürdü. Aha işte gördünüz mü? Birincisi güzel yalandır, tatlıdır, doyurucudur. İkincisi kötü yalandır. Güzel yalan kudret helvasına benzer, yersin yersin doyamazsın.

Öbürü zehir zıkkımdır."

Ali Haydar ceketini çıkarıp duvara asarken Kızıl Kitabı aldı eline."Bu kitabı yazan adam hiçbir yalanın güzel olmadığını söylüyor" dedi. "Hele ver bakayım kimmiş bu adam?" diyerek kitabı aldı. Evirdi çevirdi, açtı. Mao'nun ilk sayfalardaki resmini ciddi ciddi seyre koyuldu. İç sayfaları taradı. "Askerken benim bir Tatar arkadaşım vardı. Tıpkı o. Nereli bu adam?"

"Çinlidir" dedi Ali Haydar hafiften gülümseyerek. "Dünya işçilerinin önderidir."

"Bunun da kendine göre ufak tefek yalanları vardır. Yalansız adam olmaz."

"O, çok büyük bir devrimci önderdir.
Doğruları söylediği için önder oldu."

"İnat etme gözüm. Hiç yalan söylemediği için değil, az yalan söylediği için önder olmuştur muhakkak. Her doğrunun içinde de birazcık yalan var... Her yalanın içinde biraz da doğru var. Bunlar ikiz kardeşe benzer." Sofraya bulgur pilavı, taze soğan ve ayran geldi. Memo yufka ekmekleri ocağın kenarında duran kızgın taşın üzerine yaydı. Küllerin içinde kavrulan patatesleri çıkardı, üfledi, masanın üzerine koydu. Eliyle kucağındaki çocuğun burnunu

sildi. Herkes sofraya sokuldu. Kapağı açılan pilavın kokusu iştahları ve sabırsızlıkları kışkırttı.

"Bu Kürtler konusunda ne düşünüyorsun Memo?" dedi Azeroğlu. "Koca bir millet ama kölelik zinciri altındalar. Kendi dilleriyle eğitim yapmak, türkü söylemek, kitap yazmak haram sayılmış onlara. Hiç bir milli hakları yok. Korkunç eziliyorlar."

"Elleme ezilsinler. Eğer yıkılmışsa bir tekme de sen vur. Cenabı Allah akıl dağıtırken torbanın dibindeki tozlu artığı da bunların kafasının içine atmış. Bu Kürtlerin ağaları var ya haşa bu sofradan, ben bunların körpe kısraklarını, ekilmiş yumuşak tarlanın üzerinde, güneşin altında

"Viiiiy allah belanı versin Memo Memo! Nimet üzerinde bu nasıl söz. Hem benim rahmetli amcam da eski ağalardandı. Allah belanı versin, inşallah!"

"Kız sus, ne olmuş insan halidir. Senin amcanın kısrağını zebaniler görse kaçardı. Kastım o değil. Kürdistan gülistanının en güzel güllerini ağalar almadı mı? Bilmez bilmez konuşursun. Benim göz koyduğum Suna yavrusunu da Hıdo ağanın oğlu almadı mı?" "Haaaa şimdi anladım" diye güldü Ali Haydar. "Senin ağalara neden bu kadar düşman olduğunu şimdi anladım. Murad alamamışsın, bir çaylağa kaptırmışsın gülünü." Bulguru kaşıklarken, "viranistanda çaylak çoktur" dedi Memo. "Şeyh Sait ayaklandı, gittik biz bastırdık. Biz ayaklandık, geldi bizden olan milisler bastırdı. Ağanın başını çektiği ayaklanmanın soluğu ne olur ki? Bir küçük zalimin bir büyük zalime karşı ayaklanması viranistanı nereye kadar kurtarır?" "Bunun için işçilerin önderlik etmesi lazım" dedi Ali Haydar.

"Teuuuu!" diye güldü Memo. "İşçiler kendi kıçlarını temizleyemiyor, nerde kaldı önderlik. Keban Baraj'ında onların da halini gördüm. Suspus, köleden farksız çalışıyorlar, içlerinde yağcının ispiyoncunun, riyakarın haddi hesabı yoktur."

Mendille ellerini, ağzını sildi Azeroğlu, "bilinçli ve teşkilatlı değiller. Yoksa en devrimci, en modern sınıf işçi sınıfıdır. Bizler de işçi sınıfı devrimcileriyiz. O bilinçsiz ve örgütsüz işçilere bakarak yargıda bulunmak doğru olmaz Memo."

"Eeee canım kimi ayıktırsan, teşkilatlasan o da canavardan beter olur. Sığır sürüsünü ürkütsen bir köyü alt üst edersin. Mühim olan ayıktırmadan, teşkilatlamadan devrimci olmasıdır. Generaller hükümete el koyunca işçilerin hiç kılı kıpırdamadı. Madem en devrimci güç onlardır, niye seslerini yükseltmediler?"

"İşçi sınıfının önünde bir yığın engel vardı Memo. En başta da patronlarla senli benli olan sarı sendikalar engeldi. Onu yönlendirecek ciddi, militan bir güç yoktu."

"Nerde kaldı bunların en devrimci sınıf olması? Onu birisi yönlendirecekse nerede kaldı onun marifeti? Neneme önderlik et, o da koparsın kıyametleri."

"Dışardan bilinç vermeden, eğitmeden hiçbir sınıf bilinçli hareket edemez. Modern sanayidir işçi sınıfını modern bir sınıf haline getiren. Bu artık defalarca ispatlandı."

"Her neyse canım, Kürtler konusundaki görüşlerini söyle" diye araya girdi Azeroğlu.

"Dünyadaki bütün Kürtlerin birleşip tek bir büyük devlet kurabilmeleri için en az yüz yıla ihtiyaçları var. Kürdün Kürde zulmetmesi birlik için zararlıdır. Bütün Kürtlerin, soğanı sevdikleri kadar birliği de sevmesi lazım. Sen benim tavuğuma göz dikersen, ben senin karına yan gözle bakarsam birlik kurulur mu, kurulmaz. Rahmetli babam derdi ki, cenabı Allah her millete bir güzel vermek için dünyaya cennetten 72,5 tane güzel indirmiş."

"Yetmişikiyi anladık da buçuğu ne oluyor?"

"Çingenelere vermek içindir o buçuk güzeli. Her millete bir tane vermiş, sıra Kürtlere geldiğinde derin derin düşünmüş. Demiş 'şimdi ben bunlara bir güzel verecem ama bir güzel yüzünden bu Kürtler birbirini yiyecekler huzurum

kaçacak.' Düşünmüş, taşınmış, Cebraile sormuş, Cebrail demiş ki, 'Yaa Zül celal, eğer her millete bir güzel verir de Kürtlere vermezsen, bu savaşçı, bu kahraman millet, sana karşı ayaklanır, seni adaletsizlikle suçlarlar. Yetmişiki bu-çuk millete rezil oluruz' demiş. Allahın asabı bozulmuş, 'peki bir yol göster oğlum' demiş, 'aşağı tükürsen sakal, yukarı tükürsen bıyık bu nasıl olacak' demiş. Cebrail demiş ki, 'Ya Zülcelal!..."

"Zülcelal ne demek?" diye sordu Ali Haydar.

"Ne bileyim. Adam kendine bir yığın sıfat takmış. Kendisinden başka kimse de manasını minvalini bilmiyor ki. Her neyse Cebrail demiş ki, 'Ya Zülcelal, sen bu güzel kadını Kürtlere vermekten korkma. Bu güzel kadın Kürdistan'a gittiğinde Kürtler bunun başına toplanacaklar, bir yığın soru soracaklar. Neyi seviyorsun, neyi sevmiyorsun diye sorduklarında, soğandan nefret ediyorum' desin. O zaman Kürdistan'da bu kadın için kavga olmaz.' Allahın kafası yatmış bu fikre. Bir güzel de Kürdistan'a vermiş"

Ali Haydar'la Azeroğlu içli içli güldüler. Azeroğlu, "Bu tip uydurmalar hangi ulusa aittir acaba? Ezene mi, ezilene mi?" diye sordu.

"Bu tip şeyleri Kürtler de uyduruyor bazen" dedi Ali Haydar.

Azeroğlu Memo'ya dönerek, "sen öyle diyorsun Memo, ama bu Kürtler uyanırsa milli haklarını kazanmakla kalmaz, sömürücüleri de başlarından defederler."

Memo, mendiliyle burnunu sildi, "kafanız işlemiyor" dercesine kafasını salladı. Fokurdayan suya çay attı. Çaydanlığı pırıldayan közün yanına, sönmüş, sıcak odun küllerinin üzerine oturttu. Köşedeki sandıktan uzanarak bir avuç şeker aldı.

"Kürtlerin başı, Ağrı dağının başından daha dumanlıdır. Kürtlerin kini Fırat nehrinin kini kadardır. Kürtler soğanı niye sever, çünkü soğan acıdır. Soğanı ekerken kendilerini zorlar, bol bol osururlar ki soğan acı olsun. Gülmeyin,

bunlar hep gerçektir. Kürtlerin hamuru acıyla yoğrulmuş-tur. Kanları tuzlu değil acıdır."

"Viyyy Memo Memo. Allah belanı versin o nasıl söz. Niye Kürtlerin kanı acı olsun ki. Kürtler de öbür insanlar gi-bi dokuz aylık değil mi?"

"Kız sus! İnsan halidir, ne olmuş. Kürtlerin ezelden beri hali budur. Her millete herşey düştü. Kürtlere de dağlar düştü. Dağların eteklerinde, derin derelerde yaşadılar, gö-ğün kıyısını göremediler. Çok misafirperver oldukları için her güler yüz gösterene kandılar."

"Kürtlere ne olmuş Memo? Evleri var, tarlaları var, am-barları var. Ne olmuş?"

"Kız sus! İnsan, halidir. Ezilen insan var, ezen insan var. Kürt kadersiz insandır, yetim insandır, ezilen insandır. Rah-metli derdi ki, şeytanın en sevdiği koku Kürdistan toprağın-dan tüter. Geceleri Fırat kıyısına giden, Fırat'ın acı acı inle-diğini, yetim çocuklar misali ağladığını duyarmış. Neden, niye, niçin, sebebi ne?"

"Sebebi ne?" diye sordu Ali Haydar.

"Bir türkü var, 'sebebim zalım oldu' der. Fırat, Kürtlerin toprağa düşen gözyaşlarından damla damla doğmuş, ka-dersiz bir nehirdir. Bahtsız Kürt gelinleri acılarını dindir-mek, huzura kavuşmak için kendilerini Fırat'a atarlar. Fırat onların acılarını emer, ruhlarını yüklenir, akar gider Suriye toprağına doğru."

"Kürtlerin bir de Dicle ırmağı var Memo" dedi Azeroğ-lu.

"Bahtı açık bir nehirdir Dicle. Munzur gibi güleç bir su-dur. Kürt zurnası, Kürt davulu gücünü Dicle'den alır. Dic-le'de yıkanan bebek güzelleşir. Fırat Kürtlerin gücüdür. Dicle Kürtlerin insafıdır. Munzur da Kürtlerin ruhudur."

Peri nehrinin dalgalarına parlak bir ay ışığı indi. Tepe-lerde esinti başladı. Ufuk çizgisinden yükselen bulutlar, gö-ğü işgal etmeye başladılar. Göğün açık kalan doğu kesi-minde peşpeşe şimşekler belirdi. Ağıllardaki keçiler gü-

venlik güdüsüyle birbirlerine sokuldular. Batı yakasında göğün homurtusu giderek şiddetlendi, ipek ipliğinden ince bir yağmur döküldü toprağın serin soluğuna.

"Rahmetli derdi ki, ölürsen bahar vakti öl. Kürdün bahar toprağı, ölüyü kız iştahıyla sarar, kendi dünyasına katar, herbir kılını yeşil bir ot gibi filizlendirir, gün ışığına çıkarır. Kış vakti ölme, derdi."

* * *

Mağaranın ağzına sabah aydınlığı vurduğunda Haydar tatlı tatlı kaşındı. Botlarında çimen yeşili vardı. Çorapları kurtlanmış deri gibi kokuyordu. Haydar'ın hemen yanıbaşında Ali Haydar uyuyordu. Pembe mintanı tertemizdi. Boynundan kulağına doğru bir karınca yavrusu tırmanıyordu. Ellerine tütün ve dal kokusu sinmişti. Botlarının üzerine parkasını sermiş, başını ve ensesini bu modern mağara yastığına dayamıştı. Cebinden bozuk para, tütün ve ekmek kırıntısı dökülüyordu sağa sola döndükçe. Azeroğlu başını Ali Haydar'ın yastığına dayamıştı. Açılmış göbek çukurunda pamuk ve toz birikmişti. Tavşan uykusundaydı. Kazağına kuru yapraklar ve otlar tutunmuştu. Sol yanında çay demledikleri teneke kutu ve sönmüş odun külü vardı.

Mağaranın karşısındaki fidana göğsü elvanlı bir kına kuşu kondu. Kuşun türküsüne kulak verdi Azeroğlu. Derin derin esnedi, saatine baktı.

"Hoooop ağalar, beyler, paşalar, hayat yeniden başladı kalkın!"

Ayağa kalktı yavaş yavaş. Çay tenekesini alıp mağaradan çıktı. Kaynak suyunun başında yüzünü puro sabunuyla yıkadı, dişlerini fırçaladı, cebinden çıkardığı horozlu aynayı kayaya dayayarak saçlarını taramaya başladı. Karşı kayalara körpe gün ışığı vuruyordu. Yapraklar çiğ ışıltıla-

rıyla uyanıyordu. Derenin sırıltısı, yamaçları halıya çeviren çimen ummanıyla koklaşıyordu.

"Yüzünüzü soğuk suyla yıkayın, gelin kahvaltımızı yapalım."

Kahvaltıdan sonra sabah güneşinin ısıttığı çalılıklara çekildiler. Güneş dalların arasından toprağı cömertçe ısıtıyordu. Toprak, çim ve palamut tomurcuğu kokuyordu. Yüzlerini güneşe dönerek bağdaş kurdular.

"Hüseyin'le Abdullah saat kaçta gelecekler?"

"Akşam, güneş batmadan burada olmaları gerekiyor" dedi Ali Haydar.

"Karakolun keşfini sağlam yaptın mı?" diye sordu Haydar.

"Memo'yla birlikte gittik karakolun yanına sokulduk, yöresinde tur attık. Toplam onbir jandarma var. Memo'nun söylediğine göre içerde onbir tüfek, bir telsiz, bir tane de tomson var. Tomsonu başçavuş kullanıyormuş."

"Karakolda gece nöbet sisteminin olmaması garip bir durumdur" dedi Azeroğlu. "Gündüz yaptığın gibi gece de keşif yapsaydın çok iyi olurdu."

"Memo, hiçbir gece nöbet tutulmadığını söylüyor."

"Memo'nun söylediklerini değil, kendi tespitlerimizi esas almalıyız" dedi Haydar. "Artık yeni bir gece keşfi yapamayız. Hem karakol uzak, hem de bu gece hareket etmek zorundayız. Silah durumumuz da iyi sayılmaz, iki tabancamız var. Bir tanesini köylülerden iki günlüğüne ödünç aldık. Bir kırma, bir mavzer, iki tane de Çin savunma el bombası var."

"Fakat mavzere güvenemeyiz" dedi Ali Haydar. "Doksanüç harbinden kalma külüstür bir mavzerle karakol basmaya gitmek akıl kārı değil. Beş mermisi vardı bir tanesini denedik kalp çıkmadı. Diğer dört merminin kalp çıkmayacağının hiçbir garantisi yoktur ama."

"İmkansızlıklardan imkanlar yaratmak mantığıyla yürüdüğümüz için bu külüstür mavzere sarılabiliriz, tıpkı sev-

gilimize sarıldığımız gibi" dedi Azeroğlu.

Haydar güldü, "hani nerde" dedi.

"Gerçekte olmasa bile, imajımızda herbirimizin bir güzel sevgilisi vardır."

Ali Haydar gülümseyerek, "imajındaki sevgiliyi tasvir etsene" dedi Azeroğlu'na.

"İmajımda tek bir tip sevgili yoktur. Değişik, çekici, ilginç güzelliklerde belirir. Ağır kalçalı ve sarışın, ya da sülün gibi narin ve kahredici."

"Kahredici nasıl oluyor?"

"Endam kıvraklığı, bakışındaki büyü, zeka parıltısı bir gülüş, mantık ve ipek yumuşaklığını birleştiren akıcı bir konuşma, dinleyişteki maharet ve bebek safiyeti... Ne bileyim akla gelmeyecek değişik özelliklerin tümü kahredicileği oluşturur."

Velyant köyünün keçileri su içmek için dereye indi. Çalıların arasında beyaz bir at göründü, yönünü batıya dönerek içli içli kişnedi. Üçü de dönerek ata baktı.

"Yiyecek hiç ekmeğimiz kalmadı. Akşam hareket edeceğiz burayla karakolun arası dört saat sürer" dedi Ali Haydar.

"Hüseyin'e söyledim, gelirken getirecekler. Biz bu köylerden ekmek alamayız. Nazımiye köylerine benzemez, hiç kitle temelimiz yok buralarda" diye cevap verdi Haydar.

"Desene ikindiye kadar aç kalacağız. Palamut yok mu, ateş yakıp palamut yiyelim. Ateş acısını alır palamutun."

"Kaç aydır et yemiyoruz" dedi Azeroğlu.

"Aslında Düzgün Dağı'nın ziyaret tepesine sık sık uğrasak lokma hakkımızı alırız. Köylüler sık sık keçi kurban ediyorlar" dedi Ali Haydar.

"Kurbanlık et yüzünden garibim köylü gençleri birbirlerine giriyorlar, hem onların kavgalarını da önlemiş oluruz" diye güldü Haydar. Sakat koluyla toprağa dayanarak doğruldu. "Haydin palamut toplayalım biraz."

"Orman az buralarda, palamut bulamayız" diyerek doğruldu Azeroğlu.

Eteklere tırmanmaya başladılar. Tepeden bir duman gördüler. "Ahaaa! Çok iyi biliyorum!" diye bağırdı arkadan Ali Haydar. "Burası da bir ziyaret tepesidir. Bu duman bir kurban dumanıdır mutlaka. Şansımız varmış, hızlanın. Şu boğazdan çıkalım, kestirmedir, yoksa gecikiriz."

Kocaman bir ateşin başında iki ihtiyar kadın oturmuştu. Ötede orta yaşlı bir köylü, genç delikanlılarla birlikte keçiyi doğruyordu. Selam vererek ocağa yaklaştılar. Selama karşılık verildi, kadınlar ayağa kalktılar. Keçiyi doğrayan köylü alnının terini silerek "kurbanda kısmetiniz varmış gençler" dedi. Kurbanda kısmeti olanlar, doğranmış keçiye yutkunarak bakıştılar. "Buyurun oturun" dedi köylü. Davetsiz konuklar ateşin çevresinde bağdaş kurdular. Odun ateşi kıvrım kıvrım dolanıyordu akkoru. Kadınlar kocaman etleri şişlere geçirerek ateşin üzerine sürdüler. Kızarmış et kokusu iştahlarını kışkırttı.

"Nereye gidiyordunuz delikanlılar?" diye sordu.

Haydar sigarasından bir püf çekerek sol gözünü hafiften gizledi. "Nazımiye'ye gidiyorduk amca."

"Dağlardan niye gidiyorsunuz, daha kestirmeden yol var."

"Düzgün Baba'ya da gelmişken bir uğrayalım dedik."

"Nereden geliyorsunuz, nerelisiniz, ne iş görüyorsunuz?"

"Elazığ'dan geliyoruz" dedi Azeroğlu. "Nazımiye'nin içinde ve bazı köylerinde alacaklarımız var. Bir yıldır borçlarını ödemiyorlar."

"Ne alacağıymış bu, delikanlı?"

"Elazığ'ın Hüseynik semtinde bir bakkalımız var. Müşterilerimizin sağ olsunlar yarısı Tunceli'lidir. Ekmek kapımız..."

Kızarmış, burcu burcu tüten etler, bakır bir çanağın içinde bağdaş kuranların önüne geldi. Yufka ekmeklere çuva-

lın üzerinde kat kat yayıldı, yeşil soğan kokusu yufka kokusuna karıştı. Üç kısmetli, ayıp olmasın diye ölçülü yedi.

Yemekten sonra çayları rehavet içinde içtiler. Sohbet biraz politikaya kaydı. Köylü, üç gencin bakkalcı olup olmadığı konusunda kuşkuya düştü.

İkindi güneşi, ışıklarını yağmur bulutlarının arasından dağlara düşürdüğünde Hüseyin, Hasan ve Abdullah mağaraya geldiler. Ekmek getirmemişlerdi.

"Niye getirmediniz?" dedi Azeroğlu.

"Getirdik ama yolda yedik" diye yutkundu Hüseyin, "İnsan yürüyünce korkunç acıkıyor. Acele oldu, yeteri kadar ekmek alamadık."

"Baskına gidiyoruz, yanımızda ekmek yok. İşçi sınıfına ve halka karşı sorumluluk duygusuyla hareket etmek zorundayız. Eğer büyük geleceğin meşalesini taşıyorsak, bu meşalenin ışığıyla yürüyorsak, sallapati değil kararlı yürümek zorundayız. Bazı arkadaşlar zaman zaman gevşiyor."

"Ne demek istiyorsun?" diye sordu Hüseyin.

"Ne demek istediğim açık değil mi?" diye sertleşti Haydar.

"Tartışıp birbirinizi kırmanın zamanı değil arkadaşlar" dedi Azeroğlu. "Baskına gidiyoruz, kararlı ve şen-şakrak olmalıyız. Baskın güzel bir şeydir, atılımdır, geceye meydan okuyuştur."

"Geceye meydan okuyuştur ama dışarda yağmur havası var" dedi Ali Haydar. "Yolda adam akıllı ıslanacağız. Silahları kalın kalın sarın."

"Silah durumumuzu bir yoklayalım" dedi Haydar. "Bende bir mavzer, dört mermi var. Azeroğlu'nda bir MAP ve bir dolu şarjör. Hüseyin'de bir kırma, Hasan sende ne var?"

"Bir Çin el bombası."

"İyi ki de getirmişim Filistin'den bu bombaları. Abdullah'da da bu bombanın bir eşi var. Ali Haydar'da köylü-

lerden ödünç aldığımız tabanca... Evet hepsi bu. Silah bakımından fena sayılmayız arkadaşlar. Naksalistlerden iyiyiz."

Karanlık basmadan, aralarında bir metre mesafeyle, peş-peşe yola koyuldular. En önde Ali Haydar yürüyordu. Yağmur onları Velyant köyünü geçerken yakaladı. Önce hızlandılar, sonra büyük bir ağacın altına sığındılar. Her birinin ayağında yarım kilo çamur vardı. Şakaklarından buğular yükseliyordu. Paçaları sarı balçıkla cilalanmıştı. Hüseyin'le Azeroğlu titriyordu.

"Yağmur galiba yavaşlıyor" dedi Ali Haydar.

Azeroğlu'nun titredikçe dişleri birbirine değiyordu. "Göğün batı yakası tamamen açık. Bu yağmur uzun sürmez. En iyisi, bu tepenin arkasında, yolumuzun yanında boş bir köm var. Gidip orda bekleyelim yağmurun dinmesini." Yeniden koyuldular yola. Tepeyi zorlanarak, kayarak aştılar. Kömün karanlığını gübre kokusu sarmıştı, Tavanındaki deliklerden su damlıyordu.

"Burada beklemenin bir anlamı yok, yağmur nerdeyse dindi, zaman kaybetmeyelim, yola koyulalım. Saat onbirde ancak varırız karakola." Karanlık iyice bastırmıştı. Yolu zaman zaman kaybediyorlardı. Çalılara girdiklerinde arkadan çatlak sesler yükseliyordu. "Galiba yanlış yola saptık", "Sabaha kadar gezeriz bu dağları", "Açlık-başımıza vurdu, habire arşınlıyoruz." Ali Haydar mırıltıları sabırla sineye çektikten sonra, "Kesin, hepinizi karakola götüreceğim. Onikiden önce sizi sevgilinize, yani sevgili karakolunuza kavuşturacağım" dedi. Bir ara kayalık bir tepede molla verdiler. Dolunay, pırlanta bir sini gibi tepelerin ardından gülümsedi. Yağmurun yıkayıp arındırdığı gökkubbede iri, parlak yıldızlar belirdi. Karanlık, derin, ürpertici derelerden gece kuşlarının ötüşleri yayıldı eteklere. Hafif bir rüzgar yaladı toprağı, yapraklar ışıl ışıl titredi.

"Yolu yarı ettik mi?"

"Yarıyı geçtik. Yolun yarısı, İbni Mahmut'un Armutlu te-

pesidir. Orayı da geçtik.

"Açlıktan yürüyecek takatim kalmadı" dedi Abdullah.

"Al, bende bir armut var" dedi Haydar." "Karakolun mutfağında mutlaka yiyecek vardır. Silahları alırken torbalarımızı da yiyecekle doldururuz."

"Yükümüzü ağırlaştırmamız doğru olmaz. Alacağımız silahlar yeterince ağır olacak, ayrıca yiyecekleri yüklenemeyiz" dedi Hasan.

Haydar ciddi ciddi, "yiyecekleri sırtımıza değil, midemize yükleyeceğiz. Alacağımız silahları da merak etmeyin uzaklara götürecek halimiz yok, yakınlarda sır edeceğiz onları" dedi.

Yeniden koyuldular yola. Bir saat sonra, "Muhundu'ya geldik" dedi Ali Haydar. Gözün rölünü ortadan kaldıran koyu bir karanlık çökmüştü yeniden. Dolunay ve yıldızlardan eser kalmamıştı. Acayip bir sis çökmüştü.

"Köpekler çok kötü havlıyorlar, buranın Muhundu olup olmadığı belli değil, iki kişi yoklayıp gelsin, grup halinde girmeyelim" dedi Azeroğlu.

Ali Haydar'la Hasan, durumu anlamaya gittiler. Köpek havlayışları çoğaldı. Geri geldiklerinde, "Burası Muhundu değil Şobek köyü" dedi Ali Haydar.

"Oooo. Sabaha kadar dağlarda gezeriz desene."

"Üstelik açız da, perişan oluruz."

"Yahu n'oluyor arkadaşlar." diye çıkıştı Ali Haydar. "Şobek'le Muhundu yanyanadır. Merak etmeyin kırk dakika sonra karakoldasınız."

"Yorumları, mırıltıları kesin, doğru diyor, Muhundu uzak değil. Şu dereyi geçmeyip de eteklerden doğruca gitseydik Muhundu'ya varırdık" dedi Azeroğlu.

Dereyi geçtiler, yukarıya doğru tırmandılar. Hızlarını artırdıkları için yarım saatte Muhundu'ya vardılar, iki alıç ağacının arasında durdular. Toprak, yağmur ve alıç kokuyordu Muhundu. Köpekler uykudaydı.

"Saat henüz onbir olmadı. Muhundu'ya vardık. Şu ışığı

yanan yer köy kahvesidir. Karakol kahvenin hemen yanındadır. Sıra halinde gideceğiz, beni takip edeceksiniz. Herkes görevini biliyor. Kararsızlık yok, itiraz ve tartışma yok."

Herkes Ali Haydar'ı dikkatle dinliyordu. Tepelerin ardından garip bir guguk kuşunun ötüşü geliyordu. Yakın evden yükselen çocuk çığlığı sessizliği bıçak gibi yırttı.

"Abdullah ve Hasan geride kalacak, dört kişi içeri girdiğinde onlar önceden kararlaştırdığımız gibi gözcü olarak dışarda kalacaklar. Karakola gelen birisi olursa yüzükoyun yatırıp teslim alacaklar. Direnip aleyhte durum yaratanı bacağından ya da kolundan vurarak ihtar edeceksiniz."

Geceleri nöbet tutulmadığı şeklindeki tespitin aksine, uzun boylu bir jandarma, karakol kapısının önünde, omuzundan sallandırdığı kırıkkale tüfeğiyle nöbet tutuyordu. Fakat kapı açıktı. Açık olan kapının iç karanlığında durduğu için, dışardan bakıldığında görünmüyordu. Karakolun beş altı metre önündeki kahvede köylüler kağıt oynuyorlardı. Lüks lambalarının ışığı dışarı taşıyordu. Karakol kapısına varmak için kahveyi dolanmak gerekiyordu. Kahvenin köşesinde, saçağın altında, kuru yerde, kara bir köpek yatıyordu.

Evlerin önünden geçtiler, kahveye yaklaştıklarında durdular.

Ali Haydar fısıltıyla, "Köylülerin pencereden bizi görmemeleri için kahveye çömelerek, kaz yürüyüşüyle sokulacağız. Sonra kahve duvarının dibinde, aynı yürüyüşle kahveyi dönüp karakola yöneleceğiz. Kahvenin karakola bakan yüzünde pencere yoktur. Sıraya girin."

Eğilerek yavaş yavaş kahveye doğru harekete geçtiler. Yaklaştıklarında iyice çömeldiler. Pencereden görünmemek için duvar dibinde çömelerek ilerleyişi karakol cephesine doğru sürdürdüler. Tam bu sırada kahve duvarının dibinde yatan köpek ayağa kalkarak havlamaya başladı.

Havlayan köpekle aralarında bir metre uzaklık vardı. Köpeğin havlayışını dikkatle dinledi nöbetçi jandarma. Baskıncılar ayağa kalkarak hızla karakolun önüne geldiler. Jandarma tehlikeyi anında kavradı ve tüfeği bir anda omuzundan indirdi. Korkunç bir panik çığlığıyla ateş etti gelenlere.

"Auaaaauuaaa kalkın basıldık kalkın!"

Jandarmanın ilk kurşunu hiç kimseye isabet etmedi. Bu anda Haydar mavzeri jandarmaya doğrultarak tetiğe bastı. Fakat mermi kalp çıktığı için mavzer patlamadı. Aynı anda jandarmanın ikinci kurşunu gruba yönelince, hiç kimse içeri giremedi ve panik halinde karakolun arkasına doğru koştu. Karakolun hemen arkası çamurlu bir dereydi. Yağmur derenin sularını çağıldatmıştı. Baskıncılar kendilerini dereye attılar. İki kişi derenin akış istikametinde dört kişi ise yukarıya doğru bata çıka, düşe kalka koşmaya başladılar. Tüm erat karakolda ayağa kalkmış, silaha sarılarak takip için dışarı çıkmaya başlamıştı. Başçavuş evinden alel acele çıkmış, erlere küfürler ve emirler yağdırıyordu.

Azeroğlu dereden çıkmak isteyince ayağı kaydı, yuvarlanıp kıç üstü çamura düştü. Son derece yorgun olduğu için çamur ona koltuk rahatlığı veriyordu. Dere yanıbaşında gürültülü bir şekilde akıp gidiyordu. Yapayalnız ve rahattı. Karakolla arasında on dakikalık bir uzaklık vardı, "Çamurda oturmak ne kadar rahatmış. Bütün koltukları çamur rahatlığında yapmak mümkün mü acaba?" diye düşündü. Tabancası hala elindeydi. Tabancanın çamurlarını temizlerken şarjörün yerinde olmadığını gördü. "Kaçarken ve belki de dereye düşerken şarjör düğmesine bastım ve düşürdüm şarjörü" diye hayıflandı kendi kendine. Birden ayak sesleri duydu. Birileri derenin aşağı kesiminden kendisine doğru yaklaşıyordu. "Acaba jandarma mı" diye irkildi, soluğu kesilir gibi oldu. "Ama iyi bir yerdeyim, beni görmeden yanımdan geçip giderler. Tabancanın ağzında

bir mermi var, bulurlarsa birisini haklarım" diye düşündü. Aşağıdan gelen insan yalnızdı. Sendeleye sendeleye, bitkin bir halde çamurun direncini kırmaya çalışıyordu. Azeroğlu kendisini gelip geçen kişiyi koyu karanlıkta tanımaya çalıştı tanıyamadı. "Bir jandarma yalnız başına bu dereye giremez, bu bizim arkadaşlardan birisi olmalı" diye düşündü. Geceleyin buluşmak için ıslıkla taklidini yaptıkları guguk kuşunun ötüşüne benzeyen parolayı çaldı Azeroğlu. Adam durdu, parolaya aynen cevap verdi. Azeroğlu çamur koltuğundan doğruldu, karanlıkta karanlıklaşan adama doğru yürüdü. Adam çağıldayan suların içindeydi.

"Ali Haydar!... Hop!... Sen misin Ali Haydar?"

"Benim. Ne yapıyorsun burada? Öbür arkadaşlar nerde?"

"Yoruldum oturuyorum. Arkadaşların herbiri bir dereye dağıldı."

"Ben de çok yoruldum ama oturma zamanı değil. Jandarmalar takibe çıktı. Derede olduğumuzu biliyorlar. Eteklere tırmanıp şu dağı aşalım."

"Bir an önce mağaraya varırsak iyi olacak."

"Onbir jandarmayla bizi bu dağlarda yakalayamazlar."

"Dinle sesler geliyor. Bunlar kesinlikle jandarmadır, çabuk ol, dereden çıkalım."

* * *

Üsteğmen Fehmi Altınbilek, çenesini kaşıdı, Muhundu Başçavuşuna dönerek, "düşürdükleri şu el ilanları, şu Çin yapısı el bombası ve karakolun çevresinde bulunan çok sayıdaki ayak izleri, baskına çok iyi silahlanmış büyük bir baskın grubunun geldiğini gösteriyor. Adamlar dağlarda teşkilatlanıyor, biz ise uyuyoruz."

Teğmen Yusuf'un yanında Mazgirt Başçavuşu oturuyordu. Muhundu Başçavuşu ile araları açıktı. Kalın kaşlarının altında anlamlı anlamlı ışıldıyordu mavis gözleri.

"Aslında karakol beceriksiz davranmıştır komutanım"

dedi. "Çok değil, hafif bir uyanıklıkla anarşistlerin hepsi kuş gibi avlanırdı. Karakol tavşan uykusunda olacağına leş gibi uyumuştur. Öyle sanıyorum ki anarşistler sadece gözdağı için gelmişlerdir."

"Gözdağı için gelen bombasını düşürüp panikle kaçmaz oradan" diye çıkıştı Muhundu Başçavuşu. "Baskına gelmişler ama karakol planlarını suya düşürmüştür."

"Sidik yarışını bırakın da gözünüzü dört açın" diye sertleşti Altınbilek. "Çevrenizdeki köylerde sondajlar yapın, sadık adamlar bulun. Her köyde bir istihbaratçımız olmalıdır. Gerektiğinde bunlara silah dağıtacağız."

Sürekli suskun kalmanın yarattığı sıkıntıyla, "özellikle öğrencilere dikkat etmeliyiz" dedi Teğmen Yusuf. "Dağda gezenlerin çoğu öğrencidir."

"Bırak öğrenciyi möğrenciyi, bu o kadar önemli değil. Dağda kaç silahlı adam var, bunlar nerelerde yuvalanıyorlar, yakın zamana ilişkin niyetleri nedir; bunları bilmek zorundayız. Nazımiye, Haydaran ve Demenan bölgelerine yerleştiklerini tespit ettim. Ama bu bölgeler geniş ve dağlıktır. Kaldıkları noktaları tam tesbit etmek için bu bölgelerde sağlam bir istihbarat ağı oluşturmak gerekiyor."

"Bu sorunu albayımla konuştunuz mu komutanım?"

"Boş ver albayı... Öküz gibi adamdır, ben onunla ne konuşayım. Lüp lüp yutup gevis getirmekten başka bir şey yaptığı yok. İki hafta önce, komutanım bu sorunu görüşelim, MİT merkezinden anarşistlerin bu bölgeye sızdığı ve burada faaliyet yürüttüğüne dair bir rapor daha geldi, sorun ciddidir dedim, 'evladım sen icabına bakıver' diye kesip attı. Harman öküzünden farkı yok ki adamın."

Teğmen Yusuf, akşam karısıyla yaptığı kavgayı, karısının küfürlerini, çay bardağını kendisine nasıl fırlattığını düşündü. "Bana ne dağdaki anarşistten. Kayınpeder elini biraz çabuk tutup da tayini buradan aldırsa iyi olacak" diye düşünmesini sürdürdü. Birden kaşlarını çattı, dağdaki 'anarşiste' gece gündüz kafa yoruyormuş izlenimi vermek

için, "sorun gerçekten ciddidir komutanım" diye söze girdi. "Sıkı bir istihbarat ağı ve sıkı bir takibat şarttır." Kafası yeniden karısının hırçınlıklarına ve küfürlerine takıldı.

"Böyle konuşuyorsun ama senin de hiçbir ciddi çabanı göremiyorum. Burnunun dibinde adamlar faaliyet gösteriyorlar, sen kumru kuşu gibi uyuyorsun. Koca bir Mazgirt sorumluluğun altında değilmiş gibi davranıyorsun. Olmaz böyle şey."

Tam bu sırada kapı çalındı. "Gir!" dedi Altınbilek.

İçeri giren yakışıklı onbaşı bir selam çaktı, "Kırmızı Kamer geldi komutanım" dedi.

"Haa çok güzel" diye sevindi Altınbilek. Başçavuşlarla Teğmene, "Siz dışarı çıkın, ben bu adamla yalnız konuşacağım" dedi.

Kırmızı Kamer kapının önünde, elinde fötr şapkasıyla bekliyordu. Yanında silahsız bir jandarma vardı. Kapıdan çıkan Teğmenle Başçavuşlar Kırmızı Kamer'e yan gözle bakıp dış kapıya doğru yöneldiler. Kamer, "n'oluyor" dercesine gidenlerin, kocaman kalçalarına, botlarına, sarkan tabancalarına baktı. Onbaşı Kamer'i içeri aldı. Kamer masanın önünde dikildi. Altınbilek, evraklarla uğraşıyormuş pozundaydı. Onbaşı, "Ellerini göbeğinin üzerinden indir, esas duruşa geç" dedi. Kamer, ters ters onbaşının yüzüne baktı, sonra yavaşça kollarını sarkıttı.

"Evet Kamer Ağa, seni ne için çağırdığımı biliyorsun."

"Valla bilmiyorum kumandan!"

"Valla diye yemin etme, niçin çağırdığımı çok iyi biliyorsun, Roşnik Köyünün ekmeğini dağdaki anarşistlere ben yedirmiyorum. Durumu olduğu gibi anlatman için çağırdım seni. Bunlar nerde kalıyor, en çok hangi evlere gidiyorlar, silah ve teçhizat durumları nedir, tek tek anlatacaksın bana."

Kırmızı Kamer'in bıyıkları titriyordu. Gözünün altındaki torbacıkları kan bastı. Burnunun sol kanadı ürperdi, soluğu kesilir gibi oldu.

"Yaşım altmışbeşe vardı Kumandan. Bu yaşta elime silah alıp dağa çıkacak halim var mı hiç? Benim onlarla ilişkim milişkim..."

"Yok deme, var Kamer Ağa var. Yaşın bu işlerle bir alakası yok. Sana zaten bu yaşta dağa çıkacaksın diyen de yok. Ama bu adamlar Haydaran'da çalışıyorlar, Roşnik köyüne geliyorlar. Sizin eve de geliyorlar. Bana yalan söyleyemezsin, sizin ekmeğinizi yedi bu adamlar. Size ne zaman kaç kişi geldiğini de söyleyeyim mi?"

"Buyurun söyleyin."

"Baharın ilk ayında, Ali İşçi, yanında iki kişiyle birlikte evinize geldi mi, gelmedi mi? Şerefin üzerine doğru söyle,"

Kırmızı Kamer'in yüreği İrkildi, "vay hınzır!" dedi içinden ve hemen toparlandı, gayet sakin bir tarzda, "Ali İşçi'nin ne zaman geldiğini hatırlamıyorum. Ama Ali İşçi bize zaman zaman uğrar. Akrabamızdır, Haydaran'lıdır. Köyleri aha bu dağın öte yüzündedir. Bundan daha normal ne olabilir ki?"

"Ali İşçi'nin yanında gelenler de akrabaların mıydı senin?"

"Valla Ali İşçi'nin ne işlerle uğraştığına ben karışamam. Ali İşçi'ye ben çok söyledim çoluk çocuğuna bak, evine bak, fakir adamsın, avare avare dolaşma dedim."

"Suyu yokuşa sürme Kamer Ağa, Ali İşçi'nin yanında gelenler kimdi?"

"Vala Ali İşçi'nin, yanında iki kişiyle bizim eve geldiklerini bilmiyorum. Ama siz ille de geldi diyorsanız gelmiştir derim."

Altınbilek yumruğunu masaya vurarak ayağa kalktı. "Bana bak Kamer Ağa" dedi, "adam gibi soruyorum, adam gibi cevap ver. Otuzsekiz isyanının elebaşlarındansın, Haydaran bölgesinde anarşistlerin faaliyetlerinden mutlaka haberin vardır."

"Hiç duymadım."

"Yalan söylüyorsun. Köylüler uçan kuşun haberini getiriyorlar sana."

"Otuzsekizdeydi o. Şimdi devir değişti, kimse kimseyi dinlemiyor."

"Tunceli'ye gelen her anarşist, Haydaran dağlarına mutlaka uğruyor. Geçen sene bir kömde dört anarşisti basıp gebertecektik, ihbarcının ikili oynamasından dolayı kılpayı kaçırdık. Üstelik senin köyün burnunun dibinde konaklamışlardı. Yoksa bu olaydan da mı haberin yok?"

"Onların talebe olup olmadıkları hala belli değil, belki de asker kaçağıydı."

"Kaçarken evde unuttukları Lenin'in kitabı ispat etmiyor mu onların anarşist olduklarını? Kamer Ağa sen çaktırmadan, savunuyorsun anarşistleri. Ayağını denk al, ben yaşa maşa bakmam, falakaya yatırır, ayağını ağzına verdiririm."

Kırmızı Kamer, hiçbir şey duymamış gibi hareket etti. Bıyıklarının ucu titredi. "Ayağımı ağzıma verdirirsin, bu mümkündür. Ama masum bir adamın da günahını almış olursun kumandan."

"Siz Tunceli'lilerin günahını hiçbir insan çekemez. Siz çekebilirsiniz sadece siz. Sizin günahınızı ancak toprak paklar."

"Devlet hakkımızda böyle düşünüyorsa gereğini neden yerine getirmiyor?"

Altınbilek, küfredercesine yavaş yavaş ayağa kalktı, zile bastı, içeri giren çavuşa, "yol göster şu adama oğlum. Kafayı değiştirmezse ben bu adamla ilerde hesaplaşacağım. Devletin gücünü o zaman daha iyi anlayacak."

Kırmızı Kamer sessizce dışarı çıktı. Fötr şapkasını başına oturttu. Elleri arkasında. Hergele Meydanı'nda Kırmızı Kamer'i bekleyenler vardı. Güneş parke taşlarına inmişti. Şehrin alay çocuğu Camoka, meydanda tek başına oturmuş Dağ Mahallesi'ne bakıyordu.

* * *

Değirmen arkının suyu dupduruydu. Envai çeşit renklerle tarazlanmış yeşil bir yılan suyu yararak, akıntıya karşı akıp gidiyordu. Ali Haydar'la Azeroğlu'nu görünce duraksadı, aniden geri döndü. Ali Haydar, "bak bak bak! yılanın büyüklüğüne bak!" diye bağırdı. Aynı anda yerden kocaman bir taş aldı, koşarak yılanın üzerine attı, sırtından yaralanan yılan kıvrıldı, gümüş gibi gülümsedi karnının altı. Aynı anda Azeroğlu'nun taşı indi.

Ali Haydar elindeki kalın sopayla vurmaya başladı. Yılan kıvrılıp duruyordu.

"Başına vurmazsan öldüremezsin."

"Nihat Erim'in sözü geldi aklıma, 'yılanın başını ezdik kuyruğu kaldı.' Bu sözü hatırladığım için içimden gelmiyor şunun kafasını ezmek." Sopayla vurmayı durdurdu, yerinde kıvranan yılanı seyretmeye başladı.

"Kafasına mutlaka darbe yemiştir, yemeseydi debelenmez, doğrulup kaçardı" dedi Azeroğlu,

"Yazık, acı çekiyor" diyerek arkın kenarında oturdu Ali Haydar.

Azeroğlu, Ali Haydar'ın elinden sopayı aldı, "ver de şunu öldüreyim, macerası bitsin" dedi. Sopayla yılanın başına başına vurdu. Yılan hareketsizlendi, gevşedi, uzadı. Azeroğlu sopayla arkın içinden çıkardı yılanı. Derideki renk zenginliği gün ışığına çıkınca deliriverdi.

"Ne kadar güzel bir hayvan, tabiattaki renklerin tümünü derisine almış."

"Şunun uzunluğuna ve kalınlığına bak, iyi eti var" dedi Azeroğlu. "Götürüp şunu yiyelim, etsizlikten kuyruk sokumumuz sızlıyor."

"Nasıl yiyeceğiz?"

"Kafasını keseceğiz, karnını yarıp derisini soyacağız, gerisi kolay" dedi Azeroğlu. Cebinden çıkardığı bir naylon torbanın içine koydu yılanı. Velyan köyüne doğru yürüdüler. Çeşmenin başına geldiler. Azeroğlu yılanı torbadan çıkardı. Başını kesti, karnını yarıp içini temizledi. Tam bu sırada, su almak için bir grup köylü kadını indi çeşmeye. Azeroğlu, başka şeylerden kuşkulanmasınlar diye yılanı gizleyemedi. Kadınlar yılanın kesilmiş başını, naylonun yanında serilmiş upuzun gövdesini görünce, "viiiy mar mar!" diyerek kaçtılar. Çeşmeden biraz uzaklaşınca durdular, elinde bıçakla yılanın başında gülen Azeroğlu'na baktılar.

"Siz o yılanı niye öyle ettiniz?"

"Pişirip yiyeceğiz, başını kestik, içini temizledik" dedi Azeroğlu.

"Oeee" diye öğürür gibi ettiler kadınlar. "Yiyemezsiniz, yerseniz o sizin içinizde canlanır, akar, yüreğinizde çörek-lenir, niyetinizi, kemalinizi bozar, öeeee"

Ali Haydar'la Azeroğlu güldüler. "Bizim yüreğimizde ışık var, ateş var, duman var, yılan giremez" dedi Ali Haydar. Kadınlar, "Teu teu!" diyerek güldüler. Genç bir gelin, iri, kara bakışlarını devirerek kırıttı, "yüreğinizde ışık varsa, gelir ciğerinizde kıvrılır" dedi. "Onun ruhu sizin ruhunuzu yer." Güldüler. Azeroğlu yılanı torbaya koydu, çeşmeden lıkır lıkır su içti, "şu tepeyi aşalım" dedi. "Kavak ağaçlarının altına gidelim, yılanı bunların gözünün önünde yiyemeyiz, köyü başımıza toplarlar."

Tepeyi aştılar. Yaz güneşi, apış aralarını köpürdetti, enselerinden fışkıran ter, sırt çukurundan süzülerek atletlerine sindi. Kavakların altında, kaynak suyunun yanıbaşında ateş yaktılar. Azeroğlu yılanın derisini yüzdü, uzun bir kavak dalının boylu boyunca üzerine geçirdi, kavak kabuklarıyla bağladı, ateşin üzerinde çevirmeye başladı. Et kokusu çöktü toprağa. Yılanı kızardıktan sonra ikiye böldüler.

"Etin lezzeti fena değil, tuzumuz olsaydı tadı damağımızda kalırdı" dedi Azeroğlu.

"Acayip bir kokusu var, neden acaba?"

"İllegal bir hayvandır olur o kadar."

"Şimdi bizim etimiz de böyle midir?"

"Taa doğuştan itibaren illegal olsaydı... Ama insan eti çok tatlıymış."

"Doğanın kaymağını yiyor cenabet, olur tabi" diye gülümsedi Ali Haydar.

Düzgün Dağı'na doğru yeniden yola koyuldular. Sabunlarını çıkararak bir derede yıkandılar, yollarının üzerinde bulunan, her zaman konakladıkları büyük bir mağaraya uğradılar. Mağaranın içinde gizledikleri bavuldan iki kitap aldılar. Şişelerini kayadan fışkıran buzlu suyla doldurdular. Süleyman Nakış'ın evine vardıklarında güneş batmıştı. Nakış, evin önünde ateş yaktı, güzel bir yorgunluk çayı demledi. Konuklarını dört gözle bekliyordu zaten. Köpek, küçük kız Zozan ve ala keçi ateşin çevresindeydiler.

"Duydunuz mu, köylüler Mahir Çayan'ı bugün görmüşler" dedi Süleyman Nakış. "Düzgün Dağı'na çıkmış, ziyaret evinde et yemiş."

Ali Haydar'la Azeroğlu güldüler. "Mahir Çayan'ı, dört ay önce öldürdüler Kızıldere'de Nakış. Nasıl inanıyorsun bu tip söylentilere?" dedi Azeroğiu.

"Söylemesi ayıp, adamlar gözleriyle görmüşler. Uzun boylu, irice kara gözlü, kartal burunlu, geniş omuzlu, güzel mi güzel bir insanmış. Bıyıkları koç boynuzu gibi parlıyormuş."

"Mahir Çayan'ı ben tanıyorum" dedi Azeroğlu. "Köylüleri Tütün Mitingine getirmek için Ödemiş köylerinde beraber gezdik. Hiç senin tarif ettiğin gibi birisi değil. Sarıdır. Mavişçakırımsı gözleri var. Orta boyludur. Bıyıkları koç boynuzuna hiç benzemiyor, sapsarıdır ve uzun değil. Köylüler, hayallerindeki en güzel Dersimli'yi tarif ediyorlar."

"Söylemesi ayıp, bunu bir kişi değil, üç kişi kendi gözleriyle görmüşler. Korkularından yanına yaklaşamamışlar. Kesilen koyunun mu keçinin mi ne tam bir budunu soluk almadan yemiş. Kurbanı kesen adam da anlamış onun Mahir Çayan olduğunu, tutmuş bir yağlı but daha vermiş."

"Nerden anlamış onun Mahir Çayan olduğunu, alnında mı yazıyormuş?

"Vala söylemesi ayıp, nasıl anladığını ben de bilmiyorum. Ama oradakilerin hepsi onun Mahir Çayan olduğunu söylemişler. Mahir Çayan eti yemiş, ağacın dibindeki buzlu sudan kana kana içmiş, bıyıklarını avucunun içiyle silmiş, giderken köylülere şöyle bir bakmış, 'sakın bana kim olduğumu sormayın' demiş, çekip gitmiş."

Bayan Nakış çayları bardaklara doldururken bir ara dolunayın parlayışına daldı.

"Son bir yıldır her köyde bir Deniz Gezmiş, bir Mahir Çayan türedi. Köylüler gördükleri her babayiğit görünümlüyü, her endamlı ve yakışıklı adamı, tereddüt etmeden Deniz, Mahir, Hüseyin ya da Yusuf Aslan yaptılar."

"Para almak için ihbar edenler bile oldu. Polis bir yığın ilgisiz adamı yakalaya yakalaya bıktı, sonunda ihbarlara öylesine değer vermez hale geldi ki, birçok gerçek ihbar da arada kaynayıp gitti" dedi Azeroğlu,

Nakış ala keçinin kulağını sıvazladı. Çayına iki şeker attı, "ama" dedi, "Dallıbahçe'den Sarı Yusuf'un anlattığına göre, Mahir Çayan oradan ayrıldıktan sonra Üçpınar köyüne gitmiş, demiş size bir sır söyleyeceğim ama sırrımı kimseye açmayın. Demiş ben sizin sandığınız o adamım. Mahir Çayan böyle deyince köylüler misafirin ismini sormamışlar." .

Azeroğlu Ali Haydar'a göz kırptı, gülümsedi Ali Haydar, "bu tip söylentilere köylüler inanıyor ama sen inanma Nakış" dedi.

"Söylemesi ayıp Mahir Çayan'ın öldüğünü gözleriyle

gö[illegible]n olmuş mu? Olmamış. Şimdi biz hükümetin açıklamasına mı bel bağlayacağız? Mahir Çayan'ın kaçmadığı nerden belli? Belki adam kaçmış."

"Kaçsaydı bir yerde meydana çıkardı" dedi Ali Haydar.

"Daha ne oldu ki, bunun burasında beş ay oldu, meydana çıkmayacağı ne malum?"

Alevin şavkı çay bardağında, bakışlarda, keçinin ve köpeğin gözlerinde yalazlanıyordu. Yoğun bir yıldız kümesi vardı Hamik Dağı'nın tepesinde. Nakış'ın küçük bostanında, salatalıklar, domatesler, turp ve yeşil soğan ay ışığına bakıyordu iri iri.

"Söylemesi ayıp, zulmün olduğu yerde herşey olur. Güneş batıdan doğarsa şaşırmam. Eşek horoz gibi öterse, horoz havlarsa hiç şaşırmam."

"Efsanelere, masallara fazla inanma Nakış." "Efsaneleri yaratan insandır. İnanmasan da farkında olmadan inanırsın."

"O kadar çok kötülük, o kadar çok kepazelik var ki, iyi şeylere inanmak zorundasın. Cehennemde kalan cennete inanır, daha çok inanır. Söylemesi ayıp, insanoğlu itoğlu ittir."

Azeroğlu gülerken, "insanoğlu için dahi iyi bir tarif yapamaz mısın?" dedi.

"İyi şeyler yapsa eyvallah, iyi tarifi hak eder. Söylemesi ayıp, insanoğlu öküz oğlu öküzdür, öküze ayıptır, öküze hakarettir, öküz gibi güzel hayvan var mı hiç? Orospu çocuğudur bu insanoğlu."

"Taşın gelip bize de dokunuyor" diye güldü Azeroğlu.

"Temiz insanlara dilim varmaz. Ama her temiz insanın da bir günahı var. Nemrut'tan daha kötü insan var mı?"

"Var, Hitler"

"Kimmiş Hitler?"

"Almanların Nemrudu"

"Söylemesi ayıp her milletin bir Nemrud'u var. Ama her

Nemrud'un da bir sevabı, bir iyi yanı var. Irzına lanet herşey karmakarışıktır. İnsanoğlu bu karışıklığı iyice körüklüyor. Düzeltmek için mi karıştırıyor anlamadım gitti. "

"Büyük kargaşalıklardan iyi düzenler doğar" dedi Azeroğlu.

"Söylemesi ayıp, hiç öyle değil. Otuzsekizde, şu Dersim'de büyük bir kargaşalık vardı. Ondan sonra çok kötü, çok zalim bir düzen geldi."

"Tabi her kargaşalıktan devrimci ya da iyi bir düzen doğmaz."

"Söylemesi ayıp, biraz da doğurtana bağlıdır, iyi düzenin doğması. Al işte pasaklı Eftal'ı, ahırı da evi gibi karmakarışıktır. Tavuklar, keçiler, yumurtalar, otlar, pislikler, kürekler, süpürgeler, herşey karmakarışıktır. Ahırda yalnız bir kırmızı ineği var, inek bile bu karışıklık karşısında şaşkındır. Bu karışıklıktan düzen nasıl doğacak? Karısı da bir başka Eftal'dır, hık demiş onun burnundan düşmüş. Burnunun ucundaki sineği elinin ucuyla kovamayacak kadar tembeldir. Al işte düzen nasıl doğacak? Düzen kendi kendine doğmaz ki."

"Eftal'la karısı kendilerini düzeltirlerse ahır düzelir" diyerek güldü Ali Haydar.

"Söylemesi ayıp bir insanın içinde motor yoksa hareket etmesi zordur."

"Devrim, motorsuz insanların içine motor takar, yepyeni insanlar yaratır. Ateşe sokar, örste döver, su verir çelikleştirir."

"Söylemesi ayıp, ondan sonra da ihtiyarlar, ölüp gider."

"Ama onun yerini bu sefer yeni bir devrim alır" dedi Azeroğlu.

"Nereye kadar sürer bu böyle?"

Nakış'ın bu sorusunu Ali Haydar, "sınıfların tam olarak ortadan kalkışına kadar sürer" diye anında cevapladı.

"Yani ondan sonra devrimler durur mu? İnsanoğlu itoğ-

lu ittir, her devir onun içine motor takmak şarttır. Melek değil ki. Eskiyen motorları değiştirmek, motorsuzlara da motor takmak şarttır."

"Devrimler durmaz, ortadan kalkmaz" diye söze girdi Azeroğlu. "Devrimlerin içeriği ve biçimi sürekli değişir, ama devrimler durmaz."

"Haaaa isteee... Devrimler durursa arabalar da durur, itoğlu itlerin sayısı artar, kepazelik ortalığı iyice sarar. Mesele budur, çayınızı soğutmayın."

Dolunay, turuncu, buruk, dumanlı bir bulutun koynunda sislendi.

* * *

Üç günde on köyü gezdiler. Nazımiye köylerinde yiyemedikleri yumurtaları, peynirleri, yağlı ekmekleri gayet kibar bir tarzda, sohbet yufkasına sararak yuttular. Genel propaganda konuşmaları yaptılar, dedikoduları ve köylü palavralarını dinlediler, içli içli sarsılarak güldüler, herkes güldüğü için güldüler, ayıp olmasın diye yani hatır için güldüler, gençlerle özel olarak konuştular. Seyitli köyüne uğradılar, Keban Barajı'nda çalışan İmam'la konuştular. Karanlık çöktüğünde Muhundu'ya doğru yöneldiler. Bir hayli yorulmuşlardı Kirve Memo'nun evine vardıklarında.

"Olur insan halidir" dedi Memo. "Onbeş kişinin tutuklanıp Diyarbakır sıkıyönetimine gönderilmesi normaldir. Beni de neredeyse onbeş kişinin arasına alacaklardı, ama Başçavuşun gelmesi gecikti. İnsan halidir ama Başçavuş gemi iyice azıya aldı."

"Neler yapıyor?" diye sordu Azeroğlu.

"Yapmadığı şey kalmadı. Allahın yarattıktan sonra yarattığına pişman olduğu kullardandır bu adam. Bir lokma

ekmeği bırakmaz ki millet rahat yesin. Kız hele yemek getir misafirlerin karnı açtır."

Beser kadının suratı iki karıştı. Bakışlarında kırk yıllık acının olgunlaştırdığı parlak bir ışık vardı. Memo'yla ağız dalaşı yapmış gibiydi. Yerinden kalkıp iş görmek işkence haline gelmişti. Diken gibi batıyordu Memo'nun buyrukları. Ekmek çökelek getirdi, yeşil soğan koydu bir tutam.

"Kız yağda yumurta kaynatsana, uzak yoldan gelmişler, insan halidir..."

"Viiiiüyyy... allah yardım ede, çenen açıldı gene. Altı yumurta vardı hepsini sen yedin, yumurta mı kaldı? Getir getir, sanki sandık sandık yumurta var."

"Bu karı milletine de buyurmak deveye hendek atlatmaktan zordur."

"Kadınlara karşı yumuşak davranmak lazım" dedi Azeroğlu. "Hem düzen, hem de erkekler tarafından eziliyorlar. Özellikle devrimciler kadınlara karşı yapıcı davranmalıdır."

"Kadın iş yapmadı mı çekilmez olur, iş yaptığı zaman da başının etini yer. İş iştir, insan halidir, ne olmuş, insan bu dünyaya çalışmak için gelmiş. Çalış, az konuş. "

"Evde kadın erkekten çok çalışıyor" diye söze girdi Ali Haydar.

"İnsan halidir, normaldir. Kadın sevmiş ev işini, bu kimsenin değil, benim işimdir demiş. Ben doğurur ben bakarım, ben pişirir ben yıkarım demiş. Erkeğin kalkıp da onun bu işine burnunu sokması terbiyesizliktir, kadına saygısızlıktır."

"Ocağı yakmak, yemeği pişirmek kadına niye saygısızlık olsun ki?"

"Şimdi söyledir böyledir, insan halidir olur. Yemeğin tuzunu az koydun, yemeğin altını yaktın, yağı az koydun. Karı gelip demez mi bu ne haldir? Niye kadın işine karıştın, başka işin mi kalmadı demez mi? İnsan halidir, haklıdır, der, niye demesin. Durup dururken kalkar da bebeğin altını temizlersen karı gelir sana güler. Niye gülmesin, onun

yerine ben olsam ben de gülerim."

Ali Haydar kikir kikir güldü.

"Niye, bunda gülünecek ne var ki?"

"Bütün dünya güler."

"Gülmez gülmez normaldir."

"Valla güler."

"Sen yıka ben gülmem" diye çıkıştı Beser.

"Öyle deme insan halidir, gülersin. O zaman gülmesen başka zaman gülersin."

Bostana bir yaban domuzu yaklaşınca köpek havladı. "Acaba jandarma mı geldi" diye telaşla dışarı çıktılar. Domuz karanlıkta kayboldu. Derenin sırıltısını ve uzaktan gelen köpek havlayışlarını dinlediler.

"Jandarma falan yok" diye mırıldandı Ali Haydar.

"Akşam serinde jandarmanın ne işi var bu dağlarda? Zaten götürdüler onbeş kişiyi, insan halidir, herkesin gece vakti dinlenmesi lazım, normaldir. Jandarma da allahın bir kuludur, zifiri karanlıkta ne işi var benim evimde?"

İçeri girdiler. Memo misafirlerini ambara götürdü, jandarmanın gelmesi halinde onlara ne yapacaklarını gösterdi. Boş ve büyük bir kilenin dibine uzanacaklardı. Memo onların üzerini kilim ve yufka ekmekleriyle kapatacaktı.

"İkinizi iki dakkada gizlerim. Jandarmaya sofra kurar, sohbete tutarım. Normaldir, insan halidir, mayışır beni dinlerler, siz de burada rahat rahat uyur, yorgunluğunuzu çıkarırsınız. Ekmek mübarektir sizi korur, rüyalara düşürür."

O gece jandarmalar Kardere ve Ülman köylerinde arama yaptılar. Hiçbir şey elde edemedikleri için Mazgirt başçavuşları oturup bir evde kafayı çektiler. Başçavuşlardan bir tanesi Tunceli'de anarşist olmadığını söylerken diğerleri dağların anarşistlerle dolu olduğunu, el altından silahlandıklarını, yakında saldırıya geçeceklerini iddia ettiler. Bir tanesi, Diyarbakır Sıkıyönetim Savcılarından Yaşar Değerli'nin Karakoçan'a ve Tunceli'ye gelip incelemeler yap-

tığını, Üsteğmen Fehmi Altınbilek'le kafa kafaya verip konuştuğunu anlattı.

Memo'nun evindeki sohbet geç saatlere kadar sürdü. "Bu Başçavuşa bir iyilik düşünmek lazım" dedi Memo. "Sevaba geçer. Bu Başçavuşun ensesini ısıran küçük bir sinek bile sevap işler, halkın duasını alır."

"Bakalım, bir şeyler düşünürüz" dedi Ali Haydar. "Arkadaşlara götürür tartışırız. Halkın hayırlı isteğini ciddiye almak mesleğimizdir zaten."

"Zaten insan halidir, bu civarda herkes bir devrimci teşkilatın çalıştığını anladı. Gençlerde arzu uyandı, dağa çıkma istahı kabardı. Hükümetin telaşı bundandır."

"Bu başarısız karakol baskını hakkında ne diyor köylüler?" diye sordu Azeroğlu.

Memo ateşe kuru, çıtır çıtır dallar attı, "Köylüler sevindi" dedi, "Köylülere göre devrimcilerden bıyıklı on kişi gelmiş, karakolu zaptetmiş, erlerin ellerini bağlamış, onlara bir nutuk çekmişler. Demişler ki, 'bak hepiniz ana kuzususunuz, silahlarınızı alacaktık vazgeçtik, teskereniz yanmasın, nişanlınız ağlamasın diye dokunmuyoruz.'"

"Köylülerin hayal dünyası zengindir" dedi Ali Haydar. "Birinin uydurduğu masala tümü inanır. Hakkımızda ne güzel yalanlar uyduruyorlar. Benim bile inanacağım geliyor."

"Olur insan halidir. Bir söz var, gelin osurur ama kaynana daha tertipli osurur. Dünya kuruldu kurulalı köylü milleti yalan söyler. Yalanda allahı kandıracak kadar ustadır, istedi mi tertipli yalan uydurur."

Kendi zenginliğini sessizliğe alçakgönüllülükle sunan ılık bir geceydi. Ormanın koyu yeşil karanlığından yükselen ilginç kuş nağmeleri, sırlağanların uğultusunda eriyip gidiyordu. Kurbağalar çiftleşiyor, ayışığı kayalarda köpüklenen çağlayanların ruhunda binbir renge dönüşüyordu. Toprakta acayip bir karınca trafiği vardı. Karşı tepeden Memo'nun evine iki yaban domuzu bakıyordu. Kurtlar gece-

nin derinliğinden, oğlak ve taze süt kokusu tüten ahırlara doğru yöneliyorlardı. Arada bir hançer ucu gibi parlayan genç kız kahkahaları ve eşek anırışları gecenin uğultusunu vahşice yırtıyordu.

O gece Memo, hoyrat, terbiyesiz ve ürkütücü bir tarzda horlayıp durdu, ince ruhlu Beser, "misafirleri kaldıracaksın" diyerek kocasını dürtmek zorunda kaldı. Memo sağdan sola döndü, esnedi, Beser'in kocaman kalçalarını kucakladı. "Kız sus, insan halidir, normaldir" diyerek Beser'in ensesine bir öpücük kondurdu. Tara tüneyen ihtiyar kırmızı horoz, geceyi ötüşleriyle dalgalandırdı. Seherin soluğunu aniden ortaya çıkan gök gürleyişleri parçaladı. Toprağa dolgun, ılık ve bereketli yağmur damlaları düşmeye başladı. Sıpasını emziren boz eşek, ahırın alçak penceresinden yağmurun hızlanışına daldı. Xıran tepelerine koyu bir sis çöktü. Armut ağaçları meyvelerini yağmurun duruluğuna cömertçe sundular. Şafak aydınlığını tomurcuk kokusu kuşattı. Yeryüzü delirmiş, sisli bir doğum sancısına girmiş gibiydi.

Ali Haydar'la Azeroğlu erkenden kalktılar. Kahvaltı yapmadan sabah sislerine daldılar. İbni Mahmut köyüne geldiklerinde anaç bir armut ağacına sokuldular. Kısa bir armut kahvaltısından sonra dereye indiler. Kayalardan yeşil tütün, kuşburnu ve kekik fışkırıyordu.

"Şu deredeki kovukta biraz kestirelim. Öğleye doğru biraz su kurbağası yakalar, kızartıp yeriz" dedi Ali Haydar.

Kovuğun bir köşesinde ateş yaktılar. Kıvrılıp yanında yattılar. Öğleye doğru sisler dağıldı. Maviliğin sinesinde kocaman, iyimser bir güneş belirdi. Su kenarında kurbağa avına başladılar. İki saat içinde yarım kilo kurbağa yakaladılar. Başlarını, tırnaklarını kestiler, karınlarını boşaltıp derilerini soydular. Önceden kovuğun kenarında gizledikleri teneke kutuda, bol yağ içinde kızarttılar.

Kızaran kurbağaları çıtır çıtır çiğneyerek yutuyorlardı.

Karşı yamacın ormanlarından çıkan keçi sürüsü su kenarına indi. Arka bacakları kar aklığında, burnu kül renkli bir oğlak merakla seyretti kurbağa yiyenleri. Oğlağın şirin, eğik ve derin bakışları Azeroğlu'nun dikkatini çekti. Ali Haydar'ı dürterek:

"Bu oğlak galiba kurbağa yediğimizi anladı" diye güldü. Ali Haydar elinin tersiyle ağzının yağını sildi.

"Kızarmış kurbağa lezizdir ama bu oğlağın bakışları çok daha lezizdir."

Tam bu sırada sürünün çobanı genç bir kız belirdi. Kocaman bir söğüt ağacının ardından yabanıl bakışlarla kurbağacıları tahlil etti. Kurbağacılar hiç istiflerini bozmadan kızarmış kurbağaları lüp lüp yutuyorlardı. Sabah güneşinde ağızları parpar parlıyordu. Her ikisi de kızı hafiften süzdü. Uçurumun derinliklerinden bir başka çoban kızın sürüyü yönlendiren sesi yükseldi.

"Kızlar ve keçilerle doludur bu dağlar" dedi Ali Haydar.

"Bereketli dağlardayız. Uçurumlarına bal arılarının tunduğu dağlarda."

İkindi üzeri Düzgün Dağları'na doğru yola koyuldular. Düzgün Dağları'na yakın kayalar demir gibi ısınmıştı. Kaya çukurlarında göllenen suların ısısı şahaneydi. Herbiri birer göleğe soyunarak girdi. Aralarında çok az bir mesafe ve birkaç küçük kaya vardı.

"Canım kurban olsun bu dağlara."

"Al bir o kadar da benden" diye cevapladı Azeroğlu.

"Savaşmak ve iyi yaşamak için dağ hayatı şarttır."

"Yaşasın sıcak kaya suyu, keçi sütü ve kızarmış kurbağa."

Düzgün Dağı'na tırmandıklarında karanlık ağlarını örüyordu. Batıda kocaman bir dolunay belirmişti. Zirvedeki ziyaret ağaçlarının ardından alımlı gülümseyişini sulara düşürüyordu. Zergovit tepesini kaplayan güvercin sürüsü ayışığı altında yıkanıyordu. Köye dönen danaların böğürüşleri köpek seslerine karışıyordu.

* * *

"Son baskının başarısız oluşu, Mürsel'i uslandıracağına iyice kızdırdı" dedi Azeroğlu. "Adamı gayet ağır bir tarzda ihtar etmemiz gerekiyor."

Harlanan ateş mağaranın duvarını yalıyordu. Ateşin üzerinde, üç taşa oturtulmuş, çay için ısıtılan bir küçük teneke dolusu su vardı. Ali Haydar botlarını çıkardı, "herifin evini bombalamamız gerekiyor" dedi. "Yine dört beş kişi tutuklayıp Diyarbakır'a postalamış. O mıntıkada herkes korku içinde yaşıyor. Herif resmen kaşınıyor. Kaşımak zorunda kalacağız."

"Kaşımanın biçimi nasıl olacak?"

"Yüz beygir gücündeki bir bombayı gece evinin boş odalarından birisine atacağız. Oda hallaç pamuğuna dönecek. Yan odada, hanımının kucağında uyuyan kahramanımız patlayışla birlikte altına kaçıracak."

Azeroğlu güldü. "Bu arada hiçbir suçu olmayan zavallı kadının da altına kaçırma ihtimali vardır."

"Eeee ne yapalım eşeği süren onun zart zurtuna da katlanır. "

Derin, karanlık uçurumlarda cırtlak cırtlak yankılandı poyraz kuşunun ötüşü. Tomurcukla karnını doyuran ve keyifle gevişe duran dağ keçileri kulak verdiler bu ötüşe.

"Bu kuşun ötüşü hep bizim çay içişimize denk geliyor."

Azeroğlu ateşi odunla besledi. "Son üç gün içerisinde ordu marşını yazdım" dedi.

"Şair olmak ne güzel şey. Tüm şairler kaplan kadar kabadayı, güvercin kadar özgürdür. Oku dinleyelim."

Azeroğlu cebinden bir kağıt çıkardı. Sırtını yığılmış kuru dallara dayadı. Yavaş yavaş okumaya başladı. Alev ay-

dınlığı büyümüştü. Çay, sigara dumanı ve çökelek kokusu mağarayı karakterize ediyordu. Mağaranın bir köşesinde kitaplar ve kitapların üzerinde elyapısı beş-altı bomba duruyordu. Battaniyelerin yanında, küçük bir torbanın içinde barbunya, un, soğan ve bulgur vardı. Bombadan başka kendilerini savunabilecek hiçbir silahları yoktu. Azeroğlu marşı bir kere daha okudu.

"İyi bir marş" dedi Ali Haydar. "Bakalım İbo beğenecek mi?"

"İbo gelinceye kadar besteleyeceğim. Belki o zaman hep beraber söyleriz. O gelinceye kadar güftesini biraz daha güçlendirmeye çalışacağım."

"Bir marş da öncü için yaz. Ama öncü marşı mükemmel olmalıdır. Aceleye getirilmeden sabır sabır inşa edilmelidir."

"Evet ben de aynı görüşteyim. Yeteneğimi sonuna kadar zorlayacağım."

O gece battaniyelerini alarak mağaranın dışında, iki büyük ağacın altında uyudular. Uçuruma inen sabah ayazı, çiçekleri ve suları ürpertti. Ayaz, gece serinliğinin derin uykusunu parçaladı. Ali Haydar uyandı, battaniyesini dürdü. Azeroğlu'na, "ben Paş köyüne gidiyorum, iki gün sonra Çayan mağarasında buluşuruz" diyerek yola koyuldu.

Ali Haydar, Paş'lı Halil'le köyün önünden geçen Paş suyunun kıyısında buluştu. Halil'in suratının ortasında kartlaşmış havucu andıran kocaman bir burnu vardı. Burnunun kökünde, saflığı ve sükûneti okuyan, fareninki kadar minnacık bir çift parlak göz ilk bakışta dikkati çekiyordu. Saçları Ali Haydar'ınki gibi kıvırcıktı. Anasının biricik erkek kuzusuydu. Anası sık sık onun için, "Halil benim ciğerimin köşesi, gönlümün neşesidir" cümlesini kullanırdı. Halil'in sık sık ama kısacık gülümseyişlerinden şöyle bir felsefe taşıyordu: Oh ne güzel, ben de yaşıyorum.

"Beni iyi dinle Halil. Bu gece Muhundu'ya gidip Başça-

vuşun evinin keşfini yapacağız, yarın gece de bombalaya-cağız."

Şu pınardan gidip su içeceğiz cümlesini duymuş gibi "tamam" dedi Halil. Paş suyunun duru dalgalarına bakarak gülümsedi. Suyun aynasında gözlerini ve burnunu seyretti.

"Yanımıza sizin evden biraz yiyecek alalım. Yolumuzun üzerindeki mağaradan da bombalarımızı alırız."

O gece evin keşfini yaptılar. Evin arka odasında kimse uyumuyordu. Ali Haydar pencereden içeri bakmış, "burası misafir odasıdır, yan odada uyuyorlar" yargısına varmıştı.

Ertesi gün Başçavuş çevre köylerde tahkikata çıktı. Köylülerin ağzını yokladı. Başçavuşa yaranmak isteyen bazı geveze köylüler, talebelerin arada sırada bu bölgeye geldiklerini, Memo'nun evinin bulunduğu derede barındıklarını ağızlarından kaçırdılar. Hatta şaklaban köylülerden birisi Memo'nun onlara sıcak çorba sunduğunu, közde mantar kavurduğunu gülerek anlattı.

Başçavuşun hanımı bir bidon sıcak suyla ağır ağır yıkandı. Göbeğini oğuştururken teknenin içinde biriken suya hafif yollu bıraktı. Suyun fokurdaması hoşuna gidiyordu. Az sonra türkü söylemeye başladı.

Mendilimin içine
Gül koymuşsun içine
Kurban olayım oğlan
Ateş koydun içime

Suyun içinden çıktı. Çırılçıplak beden aynasının önüne geçti. Göğüsleri ayran tulumu gibi göbeğine doğru sarkmıştı. Arkasını döndü. Boynunu kırarak kalçalarına baktı. Kalçalar bir yıl içinde, köylülerin getirdiği tavuklar, yumurtalar, tatlılar sayesinde sorumsuzca büyümüştü. Hafif bir kıpırtıda yağlar domur domur titriyordu.

Ah oğlan oğlan oğlan
Yaktın sen beni oğlan
Gül göndersen ne çare
Gayri bana oldu olan

Kaşıntıyı durdurmak için gövdesine limon suyu sürdü. Zeytinyağının göğüs ağrılarına birebir olduğu inancıyla memelerini halis Ayvalık zeytinyağıyla yağladı. Geceliğini giyerek yatak odasına geçti. Sere serpe uzanıverdi. Kocasının gecikmesine canı sıkıldı. Gıcırtıları dinledi. Rüzgarın pencerede çaldığı ıslığın eşliğinde derin bir uykuya daldı.

Yan odada iki şiddetli patlama oldu. Ev sarsıldı. Duvarlar boydan boya çatladı. Başçavuşun karısı çıldırmışçasına karyoladan aşağı attı kendisini. "Mürsel Mürseeeel!" diye bağırıp ağlamaya başladı. "Allah belanı versin Mürsel. Geberirsin inşallah. Hep senin yüzünden başımıza gelen bu felaketler. "

Az sonra silahlı jandarmalar geldi. Onbaşı kapıyı çaldı. Kadın korkudan açamadı. Titriyor, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu.

"Yenge aç benim ben. Karakoldan geliyorum. Sesimden tanımadın mı, ben onbaşı Zühtü."

"Sen misin Zühtü? Dur geliyorum. Allah gönderdi seni."

En önde afili, kurtarıcı pozlarda Zühtü girdi. Ardından bir düzine silahlı jandarma sökün etti. Zühtü aptal aptal kadının sararmış benzine, perişan haline baktı.

"Patlamayı duydun mu yenge?" diye sordu.

"Duymaz olur muyum?" dedi kadın ağlayarak. "Kulağımın dibinde patladı."

Jandarmalar ipincecik tül altındaki çıplak kadını seyrediyorlardı. Tülün altındaki kadın jandarmalara sıcacık fırın pidesi gibi gülümsüyordu. Ağlayan sadece kadının başıydı.

"Aval aval bakmayın lan, odaları arayın" diye çıkıştı Zühtü.

Misafir odasına giren jandarmalardan birisi, "Abooooo... odanın haline bakın. Varto depremine uğramış sanki." Zühtü el feneriyle ve jandarmalarla birlikte odaya girdi. Herşey tuz buz olmuştu. Pencereler kırılmış, duvarlar boydan boya çatlamış, şarapnel parçalarıyla delik deşik ol-

muştu. Oda toz, dinamit ve dehşet kokuyordu.

Zühtü şaşkınlıkla kadına baktı. "Yenge sen bu odada mı uyuyordun?" dedi. Jandarmalardan birisi dayanamadı, "oğlum sen de aptal aptal soruyorsun. Yok yenge patlamayı duydun mu, yok yenge bu odada mı oturuyordun... Bu odada olsaydı ölürdü" diye çıkıştı.

"Kes lan şom ağızlı " diye kızdı Zühtü.

Başçavuş Mürsel bir saat sonra geldi evine. Gördüğü manzara karşısında beyninden vurulmuşa döndü. Evin çevresine serpiştirilen el ilanlarını toplattırdı. Bir mektup kağıdı boyunda olan ilanların sağ üst köşesinde bir kitap, kitaptan çıkan bir çekiçle bir dirgen vardı. Kitabın tam ortasında kırmızı bir yıldız yer alıyordu. Büyük boyda, yeşil, kırmızı ve siyah mürekkeple basılan cümleleri okudu Mürsel.

Yaşasın Devrim
Yaşasın İşçi-Köylü ittifakı!
Kahrolsun Faşizm!
İmza

"Deniz Gezmiş'in örgütü bu" diye mırıldandı. Elleri titriyordu, ilanın sol üst köşesinde kolkola girmiş işçi ve köylülere baktı. "İşte bunları hep Rusya'dan aldıkları paralarla basıyorlar" dedi. Sonra zarfı açtı. Ali Haydar'ın yazdığı mektubu okumaya başladı sessizce.

Başçavuş Mürsel,

Kırdığın tüm yumurtaların hesabını tutuyoruz. Masum gelinin ırzına zorla geçtiğini unutmadık. Kahvede, sen gelince ayağa kalkmadığı için dövdüğün öğretmenin acısını unutmadık. Bayramda şikayete gelen köylülere attığın dayakları unutmadık. Tutuklayıp Diyarbakır'a gönderdiğin adamların çektiklerini unutmadık. Şimdilik bu eylemle seni ihtar ediyoruz. Kendini düzeltmez de halka karşı suç işlemeye devam edersen, halk mahkemesinin hakkında vereceği ibret cezasından kurtulamazsın.

İmza

Mürsel'in dudakları titredi. Durmaksızın ağlayan karısına baktı. "Zırlama yeter be!" diye bağırdı. Onbaşı Zühtü Başçavuşun burnunun dibine sokulmuştu.

"Bombayı pencereden atmışlar komutanım."

Mürsel Zühtü'nün yanağına güçlü bir Osmanlı tokatı yapıştırdı.

"Pencereden atmayıp da nerden atacak ulan hayvan oğlu hayvan! Siz uyuyun bakalım. Eloğlu dağlarda ordu kurmuş siz hala birbirinizin kıçına parmak atmakla meşgulsünüz."

Zühtü esas duruşa geçmişti. Jandarmalar, komutanlarını korku içinde ve hazırolda dinliyorlardı.

"Burnunuzun dibinde ev bombalanıyor haberiniz olmuyor be! Karakol baskınından sonra size devriye çıkarın dedim. Kaç gece çıkardınız? Nöbeti bile doğru dürüst tuttuğunuzdan kuşkuluyum. Geçin ulan şu tarafa! Dizilin bakalım eşşoğlu eşşekler!"

Jandarmalar süklüm, püklüm yanyana dizildiler. Tüfeklerin ve kütüklüklerin ağırlığı altında küçülmüş gibiydiler. Kadının yatak odasından hıçkırıkları geliyordu. Bazılarının dizleri titriyordu. Mürsel önce herbirinin suratına ikişer tokat attı.

"Zehir-zıkkım olsun ulan bu devletin ekmeği size! İşiniz gücünüz gizliden kağıt oynamak, köyün karılarına sulanmaktır ibneler!"

Güçlü tekmeler indirdi jandarmalara. Bir tanesi sendeleyerek kıçüstü düştü. Bir diğerinin burnu kanadı. Jandarmalar kapıdan, tek tek, usuldan ve efendice kaçmaya başladılar. Tekmeyle tokatı en çok, en son çıkanlar yedi. En yağlı kötekler de Zühtü'nün payına düşmüştü. Mürsel durumu merakla izleyen köylüleri kovdu, kapıyı kapattı.

Jandarmalar karakola giderken durum değerlendirmesi yapıyorlardı.

"Zühtü'nün aptallığının kurbanı olduk."

"Başbakan olacak adamı getirmiş onbaşı yapmışlar."

"Pöçüğüm sızlıyor lan. İbne pöçüğüme kötü vurdu. "

"Pöçüğünün altına da ben vuracam."

"Ben sana çoktan vurdum zaten."

Kısa bir sessizlik oldu. Karakola yaklaşmışlardı.

"Lan gerçekten bunlar ordu mu kurmuş dağlarda?"

"Kurmuşlarsa paparayı yedik. Gelir yine basarlar."

"Birincisinde fazla dokunmadılar, korkutup gittiler, ikincisinde vallahi domaltırlar."

Zühtü ilk kez konuştu.

"Artık her gece devriye çıkaracağız. Kaytarmak yok."

"Devriyeleri keklik gibi avlarlar vallahi."

"Bunlar Deniz Gezen'in adamlarıdır. Yakaladıkları yerde affetmezler, geçirirler adama vallahi. Adamlar kızgındır. Liderlerini astılar."

"Oğlum siz kendi halinize yanın. Ben teskeremi alıp on gün sonra gidiyorum. Bombalarla siz uğraşın."

"Ben Mürsel'in bombasına bomba derim. Memeleri görmüş dünüz mü? Sütyene bile gerek görmemişti."

"Onun ateşine sütyen mi dayanır?"

"Yazık o kadına ki Mürsel mandasına mal olmuş."

"Karıya hiç arkadan baktınız mı, Aboooo... O ne cennet-i alaydı öyle. Elli yaş ihtiyarlattı, viran etti beni."

Geceyarısı serinliğine hafiften yağmur çiselemeye başladı. Batıda gök gürledi. Şobek köyünden köpek havlayışları yükseldi. Başçavuş Mürsel bombalanan odanın penceresinden dışarı, uzak, yağmurlu, karanlık tepelere baktı. Karısının yan odadan horultusu geliyordu. Pencerenin önünden iki kişi geçti. Başçavuş önce irkildi. Bu iki kişinin devriye olduğunu anladı. "Evim bombalandıktan sonra akılları başlarına geldi eşşoğlu eşşeklerin" diye mırıldandı.

Geceyi devriye erlerinden birisinin türküsü yırtıverdi. Türküye köyün başlarında oturan genç bir zağar havlayışlarıyla eşlik etti.

***

Sağ gözünün altı şişmişti. Ön dişlerinden birisi kırılmış, çenesi ve boynu kana bulanmıştı. Kan, tükrük ve su karışımı çopur bir betonun üzerinde oturuyordu. Sırtını duvara dayamış, çıplak kanlı ayaklarını seyrediyordu. Biraz sonra kapı açıldı, içeri Üsteğmen Fehmi Altınbilek, komiser ve bir grup polis girdi.

"İyi düşündün mü Memo?" diye sordu Altınbilek. "O heriflerin kaldıkları yerleri bu sefer söylemezsen bil ki cenazen çıkar bu karakoldan."

"Kumandan vallahi ne onlardan ne de onların barınaklarından haberim yok. Rahmetli babam derdi ki..."

"Bırak rahmetli babanı da mezarında rahat uyusun. Yalanına alet etme onu. Sen sıcak çorbaları, közleme yaptığın mantarları kime ikram ediyordun? Uyuduğumuzu mu sanıyorsun?"

"Olur insan halidir, kapıyı çalan tanrı misafirinin önüne bir tas sıcak çorba konur."

"Haaaaaa... işte öyle yola gel" diyerek keyiflendi Altınbilek.

"Yani ben söz misal söyledim, yanlış anlama."

"Ulan başlarım senin söz misaline hayvan herif" diye bağırdı komiser. "Oyalama bizi burada. Evine kaç adam geldi, kaç kere geldi, ne zaman geldi, ne konuştu bunları söyle."

"Şerefim namusum üzerine yemin ederim ki benim evime o adamlar gelmedi. Eğer gelselerdi içeri alırdım, karınlarını doyururdum. Ama gelmediler. Rahmetli babam gibi ben de yalandan haz etmem. Erkek adam yalan söylemez. Yalanı orospular, kalleşler, karılar söyler."

Altınbilek'le komiser "herif galiba doğru söylüyor" dercesine birbirlerine baktılar. Polisler Memo'nun samimiyetine inanmış gibiydiler.

"O bölgede köpeği geceleri en çok havlayan ev senin evinmiş. Demek ki sana gelip giden çoktur" dedi Altınbilek.

"Doğrudur. Benim köpeğim o bölgenin değil, Tunceli'nin en çok havlayan köpeğidir. Çok terbiyesiz, geveze bir köpektir. Bir yandan havlar bir yandan da cart cart bırakır. Üstelik evim de yol kenarındadır."

"Biraz sonra senin karın yalanlarının hepsini açığa çıkaracak. Gidin yan odadan getirin karıyı buraya" dedi Altınbilek.

Az sonra iki polisin eşliğinde, yalın ayak, ürkek ürkek içeri girdi Beser. Memo'nun beton üzerindeki perişan halini görünce ağlamaya başladı.

"Vıılyyy Memo Memoo... seni mahvetmişler Memoo!"

"Bırak ağlamayı" diye bağırdı Altınbilek. "Bize anlattıklarını burada anlatacaksın. Yoksa Memo'nun ölüsü çıkar buradan. Size kaç kişi geliyordu, ne zaman geliyordu?"

"Gece gelmişlerdi, iki kişiydiler" Gözyaşları göğsüne dökülüyordu.

"Geldiklerinde Memo'yla ne konuşuyorlardı?"

"Memo onlara rahmetli babasının başından geçenleri anlatırdı."

"Otuzsekiz İsyanını mı anlatıyordu?" diye sordu Altınbilek.

"Babası rahmetli Huso'nun, Seyit Ağanın karısıyla aşnafişna ettiğini anlatırdı."

"Peki gelenler ne anlatıyorlardı?" diye sordu komiser.

"Valla hiç aklımda kalmamış. Onlar birşey söylemez hep Memo'yu dinlerlerdi."

"Karakolu basacaklarını, Başçavuşun evine bomba atacaklarını konuşmadılar mı, Memo'ya görev vermediler

mi?"

Beser elinin tersiyle gözyaşlarını sildi, Memo'ya sezdirmeden baktı.

"Bunları hiç konuşmadılar."

"Peki bu iki kişinin adları neydi?"

"Adlarını hiç söylemediler."

Altınbilek botuyla Memo'yu dürterek "yalanların açığa çıktı Memo" diye bağırdı.

"Bu kadına acıdım" dedi Memo. "Hiç bu kadar acımamıştım. Korkusundan kıyamet kadar yalan uydurmuş. Korkudan yalan uydurana acırım. Madem söz misal, bize iki adam gelmiş, gelenlerin fikrini zikrini niye bilmiyor bu kodın? Söz misal onların adını bile bilmiyor."

"Yalanı sen söylüyorsun. Bu kadın doğru söylüyor" diye bağırdı komiser.

Memo avucunun içiyle ıslak betona şap diye vurdu. "Bu mübarek devlet binasında ben yalan söylemem. Üç gündür beni dövüyorsunuz ama yalan uydurmadım. Bu mübarek devlet evinde üç yıl beni dövseniz, derimi soysanız yine yalan uydurmam. Yalanı pezevenkler, dürzüler uydurur. Ayıptır günahtır bu yaşıma kadar yalan söylemedim, bu yaşımdan sonra bana zorla yalan söyletmeyin."

"Konuşacaksın ulan, seni bağırta bağırta konuşturacağım ben. Bir yığın adamı konuşturdum senin gibi bir çakalı mı konuşturamayacağım? "

Beser'in ağlayışı hıçkırığa dönüştü. Polislerin, Memo'nun el ve ayak parmaklarına elektrik kabloları bağladıklarını görünce bağırmaya başladı.

"Viiiy Memo Viiyyy... Vıııyyy ben yalan söyledim vııyyy. Valla yalan söyledim kumandan, hepinize yalan söyledim. Korkumdan yalan söyledim. Bize hiç kimse gelmedi. Elinizi ayağınızı öpeyim n'olur öldürmeyin O'nu. Kıymayın Memo'ma. Benim yalanlarımın kurbanı oldu O.

"Çıkarın şu kadını dışarı" diye bağırdı Altınbilek.

Elektrik şoklarının kesik kesik saldırışları karşısında Memo boğalar gibi böğürüyordu. Ama konuşmadan da edemiyordu.

"Bu mübarek binada ölüm var ama yalan söylemek yok! Allaaaaaah ! Ooooooo.. Uyyyyy... yalan yok. Bu mübarek binada ölüm var kesin yalan söylemek yok. Bir yalan söyleyeceğime bin kere ölürüm daha iyi."

Altınbilek başta olmak üzere tüm polisler şaşkınlık içindeydiler. Komiser bakışlarını Memo'nun patlayan kanlı tabanlarına, elektrik kablolarına ve inandırıcı kararlılığına yöneltip duruyordu. Altınbilek, "kim bilir belki de herif samimidir. Boşuna uğraşıyoruz" diye düşünüyordu. Polislerde acıma duygusu uyanmıştı. Memo'nun donu yırtılmıştı. Maslahatı ve kıllı kalçası dışarı uğramış gibiydi. Ağzında köpük vardı. Gözleri çıldırmış, bir hayli irileşmişti. Betondaki sudan çürük kan ve tükrük kokusu yükseliyordu. Köşede duran falaka sopalarının üzerindeki kan lekeleri kurumuştu.

"Kabloları çözün" dedi Altınbilek. Memo'nun başucuna dikildi. "Beni iyi dinle Memo. Bugün seni serbest bırakacağız. Ama bu seni affettiğimiz anlamına gelmez. Sakın paçayı kurtardım diye düşünme. Soluğumuz ensende olacak her zaman. Eğer bize yardımcı olursan, o adamlar geldiğinde bize haber verirsen seni parayla mükafatlandırırız, iş buluruz üstelik sana."

"Bu haliyle yürüyüp evine gidemez bu adam."

Altınbilek komisere baktı. "Karısı gidip, bir katır bulsun, yükleyip götürsün kocasını. Akşama doğru, karanlık çökerken götürsün. Şehrin içine uğramasın."

* * *

Sabah güneşi ormana çöken sisi usul usul dağıttı. Ormanın koynuna yuvalanan kuşlar şakımaya başladılar. Aşağı-

daki çılgın uçurumun derinliğinden, saçlarını kayalara çırpan suların çağıltısı geliyordu. Peşpeşe yürüyen üç dağ keçisi indi dereye. Erkenden uyanan kadınlar deriden yapılmış yayıklarıyla Deşt köyünü uyandırmaya çalışıyorlardı..

Ormanın iç kısımlarında, Abdullah, İbo, Ali Haydar ve Azeroğlu yanyana uyuyorlardı. İbo gece yarısı gelmişti Kürecik'ten. Ali Haydar'ın ayağında bot, diğerlerinkinde lastik ayakkabılar vardı. İki metre ötelerinde sönmüş bir ateş, bir torba kitap, kuru dal yığını, un ve barbunya vardı, İbo önce kuş seslerini dinledi. Gökyüzünü izledi. Minnacık bir sincapın daldan dala sekişlerine dikkat etti. Acayip acıkmıştı. Abdullah yarı açık ağzı ve kocaman bıyıklarıyla horluyordu. İbo battaniyeyi üzerinden sıyırıp oturdu. Apış arasını kaşıdı. Bitten kuşkulandı. Açıp donuna üstünkörü baktı. Ayağa kalktı. Ötede, kalın bir ağacın köküne işedi. Toprak köpüklendi.

"Arkadaşlar kalkın. Gökyüzünden ışık yağıyor, orman ayaklandı."

Azeroğlu sağdan sola döndü. Hafiften geviş getirdi. Sabahın buzlu serinliğini uykusuna yedirirken, "biz halkız uyanışımız kolay olmaz" dedi.

"Beni açlık uyandırdı. Kalkın açlığımızı yenelim."

Kalktılar. Battaniyeleri topladılar. Abdullah, büyük bir salın üzerinde ateş yaktı. Ali Haydar unun yarısını hamur haline getirdi. Korlanan ateşi salın üzerinden kenara çektiler. Isınmış salın üzerine yaydılar hamuru. Kenardaki odun korlarını ve kızgın külü de hamurun üzerine yığdılar. Sonra kuru dal parçaları attılar korların üzerine. Dumansız aleve dönüştü çıtır çıtır kuru dallar.

"Çökeleğimiz kalmamış. Ben gidip çökelek getireyim köyden" dedi Ali Haydar.

"Biraz da şeker getir."

"Ben gelinceye kadar çayı demleyin."

Bidondaki suyla el-yüz yıkadılar. Kocaman ekmeği ate-

şin altından çıkardılar. Küllerini bezle sildiler, üflediler. Sofra bezi olarak kullandıkları battaniyenin üzerinde dört parçaya böldüler. Biraz sonra Ali Haydar Kırmızı Tilki'yle birlikte geldi. Çökelekle şekeri sofraya koydu.

"Hayvan olsaydık ne iyi olurdu. Uykudan kalkar kalkmaz ormanda yemlenir derede de demlenirdik iş biterdi. Tüm bu merasimlere gerek kalmazdı. Sabah sabah da anamın küfrünü yemezdim" dedi Kırmızı Tilki.

"Neden küfretti?" diye sordu İbo.

"Dağdaki talebeleri biz mi besleyeceğiz diye verip veriştirdi anam. Hayvan olsaydık küfür de yemezdik."

"Ne tür bir hayvan olmayı tercih ederdin?" diye sordu İbo.

Kırmızı Tilki ateşin kenarında bağdaş kurdu. "Keçi olmak isterdim" dedi.

"Neden? Özelliği ne keçinin?"

"Keçi koyun sürüsünün önünde yürür. Yükseklere tırmanmasını sever. Sonra temiz bir hayvandır. Yaprak ve tomurcukla beslenir. Dışkısını dokuz gülle atan kırma namlusu gibi tertemiz dışarı fırlatır. Dünyanın en temiz kıçı keçidedir."

Ali Haydar çayları doldururken gülümsedi. "Sabah sabah ormana yeni teorilerle geldin Kırmızı Tilki. Bizi yine gereksiz tartışmalara sokma allah aşkına"

İbo'nun maviş, çakır bakışlarına tatlı bir gülücük oturmuştu. Kırmızı Tilki'ye dönerek, "birkaç noktada yanılıyorsun" dedi. "Bizim hala hayvan olmadığımızı sanıyorsun ama biz hala hayvanız. Biraz daha ilerlemiş, tehlikeli hale gelmiş bir hayvan. Tüm çabamız, evrimi devrimlerle desteklemek, hızlandırmak ve hayvanlıktan daha çok çıkmaktır. Kim bilir deniz seviyesinden kaç bin metre yüksekteyiz. Yükseklere tırmanışımızın, zulme ormanların ve dağların derinliğinden ateş açmamızın nedeni de budur. Neron'dan ve Hitler'den daha büyük hayvan var mı? Çelişki içindesin.

Çelişkin senin gerçek amacını, yani hayvanlıktan çıkma amacını açığa vuruyor."

"Nedir benim çelişkim?"

Çayını yudumlarken "bak" dedi İbo. "Hem hayvanlığa dönmek istiyorsun hem de keçi gibi önderlikten ve yüksek-lere tırmanmaktan vazgeçmiyorsun. Bu senin asıl yanının ilerlemek ve yükselmek, daha iyi yaşamak olduğunu göste-riyor. Ormanın özünü yemekten yanasın. Minnacık adem elmalarını da özgür özgür gezerken, uçurum kıyılarını ko-laçan ederken arkadan fırlatmaktan yanasın. Oh ne güzel, açılsın sandık, dökülsün fındık."

Orman sofrası kahkahalarla sarsıldı. Kırmızı Tilki'nin kahkahası zorakiydi. Kahvaltıdan sonra Abdullah'la Kırmı-zı Tilki, Süleyman'ın Diyarbakır Cezaevi'nden tahliye olup olmadığını öğrenmek için Dersim'e gittiler.

İbo, Azeroğlu ve Ali Haydar uçurumun derinliğine indi-ler. Derenin soğuk billur suları taşları cilalamıştı. Kıyıdaki yüksek kayalardan sırlağanlar iniyordu dereye. Balıklar sürüler halinde gelip gidiyorlardı. Derileri rengarenk gü-lümseyen kurbağalar, kertenkeleler, kınalı kayalara tutun-muş, güneşi özümlüyorlardı. Uçurumun en yüce, en mağrur kesimine kartallar yuvalanmıştı. Uçarken keskin çığlıklarını ve gölgelerini düşürüyorlardı sulara. Derenin ortasında, su-ların yaladığı, pisti andıran değirmi bir kayanın üzerinde toplantıya başladılar,

İlkin bölgenin genel durumunu ele aldılar. Bölgenin baş çelişkisi merkezi otoriteyle geniş köylü yığınları arasında-dı. İbo geniş geniş açıklamalarda bulunuyordu yine. Aze-roğlu sol böğrünün üzerinde, elini kulağının dibine dayamış dinliyordu. Ali Haydar kaçamak bakışlarla balıkları izleme-den edemiyordu.

"Bence durum iyidir. Altı ay önce kitleler bize bu kadar destek vermiyordu. Köylere sabırla ve ısrarla girmemiz, ge-niş çevrelerle ilişki kurmamız ve daha önemlisi halkın nefret

ettiği hedeflere yönelmemiz, kitlelerin harekete olan sempatisini artırmıştır."

"Merkezi otoritenin kontrolü ve etkinliği de artıyor" dedi Ali Haydar.

"Bu kaçınılmaz bir durumdur" diye yeniden başladı İbo. "Gelişen duruma uygun olarak tedbirlerimizi almak zorundayız. Kadro ve malzeme bakımından biz zayıfız. Ayrıca kitle temelimiz zayıftır. Hasmımız ise taktik olarak çok güçlüdür."

"Somut bir enternasyonal desteğe de sahip değiliz" dedi Azeroğlu.

"Evet, bu gerçek duruma uygun bir savaş stili geliştirmek zorundayız" diye sözünü sürdürdü İbo. "Erzincan'ın, Malatya'nın ve Elazığ'ın Tunceli'ye komşu olan bölgelerini de kapsayan çok geniş bir alanda manevra yapmak zorudayız. Bölgeyi mıntıkalara bölmeli ve her mıntıkaya iki kişi yerleştirmeye çalışmalıyız. Mıntıkalarında çalışanlar kendilerine tek ve ikişer kişilik olmak üzere birden çok, elden geldiğince çok sığınaklar hazırlamalıdırlar. Mücadelenin köstebek stiline girmesi bizim için iyi olacak. Baskın için güçleri topla, saldır ve dağıl. Bir dönem bu şeytani taktiği uygulamak zorundayız. Bir anda birleş ve bir anda dağıl. Gece birleş gök gibi gürle. Gündüz sır ol."

"Peki on onbeş kişilik bir grup haline gelsek ve dağılmadan bunun çok geniş bir alanda seyyalitesini sağlasak nasıl olur?"diye sordu Ali Haydar.

"Bunun bugün şartları yoktur" dedi İbo. "Gerçekçi olmalıyız. Elimizde, ateşte pişmiş ya da eğitilmiş insanlar yoktur. Donatımımız yoktur. Profesyonel gruplar bu ikisiyle kurulur. Kitle temelimiz zayıftır. Daha işin başındayız ve karşı güçlerle yüzyüze gelmenin vehametini kavramak zorundayız. Sinan'ın grubunu yok ettiren hatalara düşmemeliyiz."

"Ama onlar gece değil, gündüz geziyorlardı dağlarda."

"Sorun gündüz gezme, gece gezme sorunu değildir sa-

dece. Kitle temelin çok güçlü olursa, tecrüben ve ateş gücün yüksek olursa, seyyaliten, esnekliğin ve inisiyatifin iyi olursa grubunla gündüz de gezebilirsin dağlarda. Bizde şimdi geceleyin toplanma, gürleme ve dağılma taktiği önem kazanıyor. Tecrübeyi ve teçhizatı bu taktikle kazanabilir ve içinde bulunduğumuz şartlarda ilerlerken kendimizi en iyi bu taktikle koruyabiliriz. Hasmımızla yüzyüze gelemeyiz. Ana güçlerden uzak, tecrit durumunda olan, yeterince az sayıda olan ve gafletinin doruğunda olan güçlere yönelmek durumundayız. Bizi; iyi donanmış, kalabalık, çelik gruplara, kitle temeli güçlü hayat sahalarına bu taktik götürecek."

Azeroğlu kalktı, bağdaş kurdu. "Ama ateşi yoğunlaştırmadan önce iyi hazırlanmak zorundayız" dedi.

İbo sağ gözünü yumarak, "hazırlanmaktan neyi kastediyorsun?" dedi.

"Kitlelerle ilişkileri geliştirmek, gençleri bulmak, yayın organını çıkarmak, araziyi biraz daha iyi tanımak ve benzeri şeyleri."

"Altı aydır bu bölgede çalışıyorsunuz. Yayın organı hariç, saydığın görevlerin hemen hepsini asgari olarak gerçekleştirmiş bulunuyorsunuz. Ve siz kendiniz şimdiye kadar bu bölgede gerçekleştirdiğiniz pratik faaliyetlerin, yani dört ciddi eylemin kitlelerle ilişkilerinizi haylice geliştirdiğini, size saygınlık ve otorite kazandırdığını savunuyorsunuz. Bana göre bunlar şartlara tamamen uygun mücadele biçimleridir. Gayet iyi olmuştur. Bundan sonra yapılması gereken, adım adım bu mücadeleyi geliştirmek, sistemli hale getirmektir. Karşı güçler, sıcak mücadele dışındaki diğer mücadele biçimlerine, grevlere, mitinglere, yürüyüşlere ve benzerlerine hayat hakkı tanımıyor. Onun için, sıcak mücadele her zaman olduğundan çok daha büyük bir öneme sahiptir. Doğru görüşleri ete kemiğe büründürecek olan en kudretli araç odur. Yığınların o korkunç sağırlığını, ölümcül ses-

sizliğini de zamanla kıracak olan odur."

"Hedeflerin doğru ve isabetli olması önemlidir" dedi Ali Haydar. "Eylemlerin halkın gönlünde yankılanması gerekiyor. Son beş eylem şahane olmuştur."

Öğleye doğru Siverek, Diyarbakır ve Antep bölgesinin durumunu değerlendirdiler. Dersim'den gönderilen altı emanetten ikisi, Siverek'te iki toprak ağasına karşı kullanılmıştı. Orada bir komite oluşturulması gerektiği ve bu işle Tunceli Komitesinin ilgilenmesi üzerinde duruldu. Öğle yemeği için Ali Haydar Hakis köyüne gitti. Bal, ceviz ve çökelek getirdi.

"Bu Hakis köylüleri benle Haydar'ı geceleyin ayı diye vuracaklardı."

"Ayıya mı benzettiler?" diye sordu İbo.

"İkimizi de ayıya benzetmişler maalesef" dedi Azeroğlu. "Bunlar dev ceviz ağaçlarının dibinde kırmalarla pusuya yatmışlar. Aksilik bu ya biz de bu ceviz ağaçlarının içinden geçip köye gireceğiz. Bizim karanlıktaki kıpırtılarımızı ve ayak seslerimizi duyan köylüler 'hazır olun iki ayı geliyor' diye birbirlerine fısıldamışlar. Tam ateş edecekleri sırada Haydar, 'kime gidelim' demiş bana. Bu iki kelime sayesinde domdom kurşunlarının kurbanı olmaktan kıl payı kurtulmuşuz."

"Vursalardı çok güç duruma düşerdik" diye güldü Ali Haydar. "Nasıl bir bildiri çıkarırdık bunlar hakkında. Ben herhalde şöyle yazardım. Faşist diktatörlüğe karşı yiğitçe mücadele eden yoldaşlarımız, köylülerin ayılar için gecelerin kurdukları pusu çemberinde direnerek şehit düştüler. Bildiriyi bir tek sloganla noktalardım. Kahrolsun faşist diktatörlük."

İbo gülümsedi, kayanın üzerinde, açılmış, önlerinde duran bala ve cevize baktı. "Köylüler kırmalarını bal ve ceviz hırsızlarına çeviriyorlar ve bizlere bal ve ceviz gönderiyorlar. İyi bir bölgede olduğunuz için kutlarım sizi. Ama aynı

zamanda hassas bir bölgedesiniz. Küçük bir hatadan dolayı ne şehit ne de gazi, resmen niyazi olabilirsiniz."

Yayın organının çıkarılması aralık ayına ertelenmişti. İbo aralık ayında gelip Dersim'e yerleşecekti. O ana kadar Bölge Komitesi, teksir makinesine işlerlik kazandıracak, basım malzemelerini temin edecek, kış için gerekli hazırlıkları yerine getirecekti. Bu süre zarfında siyasal ve askeri faaliyetler sürdürülecekti. Haydar'la Hasan'ın çalıştığı Ovacık Hozat mıntıkasına da İstanbul'dan kadro gonderilecekti.

İkindiye doğru uçuruma, iri, sıcak yağmur damlaları düşmeye başladı. Batıda gök büyük bir gürleyişle yırtıldı. Görkemli yıldırımlar düştü ormana. Aşağıya doğru yürüdüler. Hakis değirmeninin arkasındaki büyük mağaraya sığındılar. Tenekelerini kaynak suyuyla doldurdular. Kuru dallar yığılı duruyordu mağarada.

* * *

Haydar gözlerini açtı, kalkıp oturdu. Dağın eteğinden Ovacık'ın ünlü ovasına baktı. Hasan uyuyordu. Torbayı yokladı, yiyecek namına bir şey yoktu. Karşıya, Munzur Dağları'na baktı. Zirveleri yalayan sabah sisi, eteklere doğru iniyordu. "Vay be ne yapacağız" diye düşündü. "Kadro yok, para yok, araç yok, yiyecek yok, halktan destek yok. Nereden nasıl başlayacağız? Bu halk bizi ele verir. Gündüz evine almıyor. Alsa bile binbir soruyla seni sorguluyor. Bu halkın kafasında milyonlarca soru işareti var. Bu halk bizi görünce gözbebeklerine soru işaretleri oturuyor, kafasındaki soru işaretleri bin kat artıyor. Ne yapacağız? Bu halkın kanı kuşkuyla yoğrulmuş. Soluduğu, kuşkudur. Yediği, içtiği ve giydiği kuşkudur." Ali Haydar'ın söylediklerini hatırladı Haydar, "iyi direnirsek, yıllarca direnirsek bu halkı

ayağa kaldırabiliriz" demişti Ali Haydar. Düşünmesini sürdürdü. "Neyle direneceğiz? Direnseк bile ne kadar sürdüreceğiz? Hani eğitilmiş kadrolar, hani donatım? Filistinlilerde ne güzel donatım vardı. Tüm Arap ülkeleri destekliyordu onları. Dünyanın dört bir yanından gönüllü insanlar geliyordu onlara. Ya bize... Yiyecek bulamıyoruz. Acaba ele verirler mi diye korkumuzdan köylere giremiyoruz. Ne güzel, Lübnan'da kamp komutan yardımcısıydım. Herşey vardı elimin altında. Burada acımdan ölüyorum." Yanında uyuyan Hasan'a baktı. Torbanın altında duran Çin yapısı savunma bombalarını alıp beline taktı. "Varım yoğum bir tabancam vardı. Onu da Vartinik'te kaybettim. Yüzde yüz Kör Zeyno çaldı. Alçak herif. Harmanına, ahır işlerine iki hafta yardım ettim. Karşılığında tabancamı çaldı. Şerefsiz herif. Ben çalmadım sen kaybettin diyor. Yastığın altında duran tabanca firar edecek değil ya. Şerefsiz, bir de utanmadan yalan söylüyor. Halk işte böyledir. Halkın yarısı böyledir. Mülk duygusuna kurban eder en halis inananı. Kuvvete tapar. Yüzbin liranın kokusuna mest olur, asılacağımı bildiği halde beni kendi elleriyle jandarmaya teslim eder. Bu halk denilen reziller sürüsünü iyi ve kötü yanlarıyla tanımayan devrim yapamaz." Munzur silsilelerinin görkemine dikti bakışlarını Haydar. Karşıda görünen evleri gevrek somunlara benzetti.

"Hasan kalk Hasan. Korkunç açız, evlerden birisine uğrayıp ekmek alalım."

Hasan gözlerini oğuşturdu. Sırtını topraktan güçlükle kaldırdı, oturdu, esnedi.

"Nerden alacağız ekmeği? Gündüzün bu evlerden ekmek almak tehlikelidir."

"Acından mı öleceğiz? Bu yakın evlerden birisine uğramak zorundayız."

Kalktılar, torbalarını aldılar. Bıkkın, sallapati bir tarzda ayaklarını sürükleyerek etekten evlere doğru indiler. Kö-

yün dışındaki bir eve yaklaştılar. Küçük bir köpek kibar kibar havlayarak karşıladı onları. Kapı açıldı, ihtiyar bir köylü çıktı. Uzay adamlarını seyreder gibi seyretti gelenleri.

"Ne var gençler, ne istiyorsunuz?"

Haydar yutkunarak "Amca kusura bakma, biraz acıktık. Varsa bir parça ekmek rica ediyoruz, yoksa da canın sağ olsun."

"Ekmek yok. Öğleye doğru hamur ancak mayalanır. Gidin şu evden isteyin."

Haydar, ihtiyarın gösterdiği eve baktı, "peki, hadi eyvallah" dedi.

"Sabah sabah nerden geliyorsunuz böyle?"

Haydar içinden sunturlu bir küfür savurdu. "Yine başladılar alçak herifler" diye mırıldandı. Dönerek, "Tunceli'den" dedi. "Ekmek yerine soru veriyor" diye hafiften söylendi.

"Neyle geldiniz?"

"Otobüsle."

"Otobüsle geldiniz de nerde indiniz?"

"Tornova'da."

"Tornova'da mı indiniz, allah allah!.. Peki nereye gidiyorsunuz?"

Haydar cevaplarını, evden hızla uzaklaşırken veriyordu. Elinden gelse ihtiyarı çiğ çiğ yiyebilirdi. "Şerefsizin çenesi açıldı" diye mırıldandı.

"Heeeey gençler!... Nereye gideceksiniz?"

"Zeranik'e gideceğiz."

"Kime gideceksiniz Zeranik'te?"

"Anamın amcasının küçük kızına, kız istemeye yani. Yanımdakine isteyeceğim."

"İyi iyi hayırlı olsun. Peki Ovacık üzerinden niye gitmediniz, daha yakındı."

"Bir eşşoğlueşşek, bir geveze şerefsiz, bir mal düşkünü alçağın teki bize bu yolu gösterdi. Üstelik bir yığın gereksiz

soruyla beynimizin etini yiyip bitirdi."

"İtoğlu it yanlış yol göstermiş size. Yolunuzu uzatmış."

"Hem yolumuzu uzattı, hem de kulağımızı."

Haydar acı acı güldü. Yanıbaşında yürüyen Hasan'a usuldan, "dünyanın bütün gereksiz sorularını toplayıp doldurmuş aklının ambarına" dedi. "Beni düşmanın kurşunu değil, öldürürse bu tip gevezelerin gevezelikleri öldürecek."

Hasan uyuşuk, muhtaç ve masum masum gülümsedi. Bakışları açlığa açılmış kocaman iki pencere gibiydi. Semirmiş tekeler gibi kokuyordu.

İhtiyarın gösterdiği evin kapısını vurdular. Kapıyı genç bir kadın açtı. Sivri çenesi, iri kehribar bakışlarıyla gelenleri tepeden tırnağa süzdü.

"Yenge kusura bakma, karnımız acıktı, varsa bir parça ekmek rica etsek"

Kadın Zazaca, "evin erkeği evde yok" diyerek kapıyı kapattı. Yandaki eve gittiler. Orta yaşlı bir köylü, kapının önünde kazmaya sap takıyordu. Haydar'ın selamını kibarca kabul etti, ayağa kalkıp ellerini sıktı.

"Abi kusura bakma, karnımız acıktı, varsa bir parça ekmek rica etsek."

"Tabi tabi buyurun oturun. Sabah sabah nereden geliyorsunuz böyle?"

"Tornova'dan" diye kesip attı Haydar, içinden ya sabır çekiyordu. Ya sabır...

"Yolunuz nereye böyle?"

"Zeranik'e. Biraz işlerimiz var."

"Niye Ovacık üzerinden gitmediniz? Ovacık'tan Zeranik'e yol vardı."

"Tornova'da bir şerefsiz adam, yani senin anlayacağın bir aptal, ciğeri beş para etmez bir geveze bize tam bin soru sordu, sonra da yanlış yol gösterdi."

Haydar konuşurken, Hasan, "bu bölgede profesyonel

bir yalancı olup çıkacağız" diye düşünüyordu. "Yalanda bayağı ustalaştı bizim Haydar. Sonumuz hayırdır."

"Zeranik'te kime gidiyorsunuz?"

"Ali'ye"

"Hangi Ali'ye?"

"Uzun Ali'ye."

"Uzun Ali'ye mi? Hasan'ın oğluna mı diyorsun? O daha küçük."

"Yok canım Hasan'ın oğlu değil, Hüseyin'in oğlu. Hasan'ınki tabi küçük."

"Haa Sarı Hüseyin'in."

Haydar, "Çok şükür bu sefer tutturdum" diye düşünürken adam yeniden sordu.

"Hüseyin'in Uzun Ali isimli oğlu yoktur benim bildiğim. Sen hangi Hüseyin'i diyorsun, birkaç Hüseyin var. Bir de benim kirvam Hüseyin var. Haa Sarı Hüseyin'in."

Tam bu sırada evden bir kadın çıktı. Hoş geldin dedi konuklara gülümseyerek.

"Misafirler açmış Gülizar. Ekmek çökelek getir, çay yap, birşeyler hazırla."

Haydar'la Hasan sofraya konulan yiyecekleri, kıtlıktan yeni çıkmış çıplak yetimler gibi silip süpürdüler. Haydar, çaydanlıktaki çayı son damlasına kadar kursağına indirdi. "Ziyade olsun" dediğinde ancak farkedebildi kadının hayret dolu bakışlarını. Bu arada köylü inceden inceye tahlil etmeye çalışmıştı konukları. Ömründe hiç bu tipte, bu davranışta insan görmemiş gibiydi sanki.

"Bu dağlarda hükümetin aradığı kaçak talebelerin gezdiğini söylüyorlar" dedi köylü. "Acıyorum çocuklara. Liderlerini, Deniz Gezen'i yani, hükümet astı. Benim hanım o gün akşama kadar ağladı. Çok yiğit bir adammış. Eba Müslim-i Horasanı gibiymiş dediklerine göre." Acaba siz de onlardan mısınız dercesine bakıyorlardı.

Haydar, köylünün bakışlarından samimi olup olmadığı-

nı çıkarmaya çalıştı. Köylünün ve karısının, saf, mahzun ve samimi atmosferlerinden etkilendi.

"Buralara hiç geliyorlar mı?" diye sordu.

"Dediklerine göre geliyorlarmış. Biz hiç görmedik. Siz yoksa onlardan mısınız?"

Haydar Hasan'a baktı. "Evet biz de onlardanız" dedi.

Köylü gülümsedi. "Buraya oturduğunuzda anladım."

"Nasıl anladın?"

"Halinizden. Çayı alırken belindeki bombayı gördüm. Sonra Zeranik'te Uzun Ali diye birisi yoktur. Eskiden vardı, şimdi yoktur. Anlayınca fazla soru sormadım."

Kadın, eve girdi. Bir torba dolusu ekmek, şeker, çökelek, kavurma ve çay getirdi. Sessizce Haydar'ın yanına koydu. Usuldan kocasının yanına oturdu. Ağlıyordu.

Evden ayrıldıklarında, "başınız sıkıştığında, aç kaldığınızda gelin. Ama geceleyin gelin. Şurdan değil, şu taraftan gelin. Kapıyı beş kere vurun."

Evden ayrılıp, ormana giden patikaya girdiler. Haydar'la Hasan hallerinden gayet memnundular. "Devrimi bu tip insanlarla yapacağız. Görevimiz bölgenin bu tip cevherlerini bulup örgütlemek, burada yenilmez hale gelmek " diye düşünüyordu Haydar. Munzur Dağları'na baktı. Bir hayli mesafe vardı. "Bu tip insanlara dayanmalı ve Munzurları mesken haline getirmeliyiz" dedi Hasan'a.

* * *

"Oy anam oy! Oooooy!.. Oy memleket oy... Oooooooy... körle yatan şaşı kalkarmış. Kız bana bir bardak ayran ooooy!.. Oy devlet oy ! Oy hükümet zalımlar zalımı hükümet oyyyy! Ben o adamı, o Fehmi subayını yumuşak adam bilirdim ooooy! Yumuşak huylu atın çiftesi sert olur-

muş oooooy! İnkara kurban olayım oooooy! Oy canım canım inkar oooo! İnkar yiğidin kalesiymiş oooy! Kaleler kalesine kurban olayım oooy! Yalan baldan lezizmiş oooooy! Beni yalan kurtardı. Dünyanın en adi yalanına kurban olayım oooooy!"

Beser ayranı sevecen bir edayla sundu Memo'ya. "Kendine eza etme Memo, her felakette bir hayır vardır" dedi.

"Hayıra kurban olayım ooooyyy! Olur insan halidir, insan haline kul olayım oooooyyy! İnşallah bir kere daha basarlar ooooy! Baskın basanındır. Baskına kul olayım ooyy! Bir değil, beş değil, inşallah on tane basarlar oooooy! Ondan yüze çıkarlar, yüzden bine tırmanırlar. Oooyy! Tırmanan tırnaklara kurban olayım oooyyy! Onlar falakayla ayak tabanlarımı parçaladılar ooyy! Ben de inad ettim, la dedim lo demedim, ciğerlerini parçaladım oooy! La diyen lo demeyen dillere kul olayım ooooy! Dişlerimi kırdılar, dilimi parçaladılar oooy! Dil diş sorguladılar oooyy! Duvarlara kurban olayım oy! Çatlayan duvarlara oyy! Mürsel'in misafir odasına, karısının gözyaşına kul olayım oooy!"

"Vıssssss.. Memo Memo, yeter Memo, kendine eza etme Memo."

"Çekilen ezalara kurban olayım ooooy! Dünya delirmiş, insanlar çıldırmış, şerefsizlik zincirini kırmış ooooyyy! Yakında bütün ekmekler taş kesilecek. Yakında ayran ağuya dönecek, çökelek barlanacak, gökten yılan çayan yağacak oy!.. Bir büyük bez al, kaynar suya sok, sırtımın terini, yüzümün kirini al oooyy! Taşaklarım kaşınıyor, göbeğim terliyor hayra alamettir oooyy! Keçileri içeri aldın mı, kurda kuşa yem olmasın, nan'a muhtaç kalmayalım oooyy! Benim sebebim kimdir? Hangi köylü, hangi çıplak, hangi yetim, hangi şerefsizdir oyyy! Bu dünyanın başına ne gelirse ihbardan gelecek. Kıyamet koparsa ihbar yüzünden kopacak. Yedi düvel birbirine ihbar yüzünden girdi oyy! Koca Dersim'i bir

ihbar yüzünden kırdılar. Ali Şer bir şerefsiz ihbara kurban gitti ooyy!"

"Vışşş.. Memo Memo, yeter yorulmadın mı Memo?" Beser Memo'nun sırtını sıcak sabunlu bir bezle silmeye başladı. Kalçasından ve apış arasından damızlık boğa kokusunu andıran ve burnu burunluğuna pişman eden keskin bir koku yükseldi. Kanla ve sidikle mayalanan koku karşısında Beser yüzünü ekşitti. "Vışşşş... Memo çürümüşsün Memo" dedi.

"Çürütene değil çürüyene kurban olayım ooooyy! Çürüyenin köpekleri bile kusturan o belalı kokusu, misk-ü amber kokusundan daha güzel, daha mübarektir ooyy! Biraz aşağılara in, aşağılarımı oğuştur. Nemrut zulmünden kurtuldum firdevs bahçesindeyim oooyy! Ooooff aşağılara biraz daha aşağılara iyice aşağılara... Aşağılara diplere kul köle olayım oyyyy! Bizi hep aşağılara sürdüler. Zirvelerde kokumuz bile kalmadı. Yusuf'tan bu yana kuyu diplerinde sürünüp durduk oooyy! Kuyu diplerine kandil olayım, kul olayım ooooyyy!"

Köylüler Memo'nun salıverildiğini anında öğrenmişlerdi. Ortaya bir yığın söylenti çıkmıştı. Köylülerin bir bölümüne göre Memo'ya Hallacı Mansur işkencesi yapılmış ama o bir tek sır vermediği gibi, bütün subayları ve Üsteğmen Altınbilek'i tehdit etmişti. Bazı köylüler ise Memo'nun arkasında dağda barınan silahlı talebelerin olduğunu söylüyorlardı. Onlara göre ise Mazgirt köylerinin horozu Memo'ydu. Birkaç köylü de silahlı çetelerin, Altınbilek'e para yedirerek Memo'yu serbest bıraktırdıklarını yayıyordu. Herkes herşeye inanıyor, inandığını etrafa yayıyordu.

Köylüler iki gün sonra Memo'yu ziyaret etmeye başladılar. Eskisinden daha ciddi, daha saygılıydılar. Eve girenler ilkin Memo'nun patlayan tabanlarına, kırılan dişlerine hayretler içinde bakıyor, Altınbilek'e ve polislere lanetler yağ-

dırıyorlardı. Bazıları içten içe "offf iyi olmuş, keşke iki bacağını da kırsalardı" derken Memo'ya dostça yaklaşıyor, "Yezidin Hüseyin'e yapmadığını yapmışlar sana Memo" diye kızgınlıklarını ifade ediyorlardı. Memo her konuşana, "olur insan halidir geçer" diyordu. Memo'yu Başçavuş Mürsel'e gammazlayan Şaklaban Ali de geldi. Oğulları ölmüş gibi yüzüne korkunç bir yas ifadesi verdi, patlayan tabanları hassasiyetle inceledi, "İnsanoğlu Adem atadan bu yana böyle zulüm görmedi" dedi. Köşede oturan yaşlı köylülerden birisi, "sebep olanın namusu payı mal olsun" dedi. Şaklaban Ali duymazlıktan geldi. Memo pek bir şey anlamadı, gururla baktı misafirlerine.

"Olur insan halidir geçer" dedi. "Rahmetli bana derdi ki inkarın başladığı yer karakolun kapısıdır. Karakolun kapısına sıçan kancığın eniği tek başına bir kurt sürüsünü dağıtır. Kız hele çay yap misafirlere."

"Rahmetlinin her sözünde bir keramet vardı" dedi köşedeki ihtiyar.

"Büyük adamdı. Nerde şimdi öyle adam" diye onayladı Şaklaban Ali.

Köşedeki ihtiyar yüzünü buruşturarak yere tükürdü. "Ali Şer'lerin soyu tükendi, dünya Rayberlerle doldu" dedi, "Seyit Rıza devrinde bir ihbarcıyı yakalamışlar. Başına torba geçirip mağaraya getirmişler. Mağarada beş on kişi varmış, ihbarcı demiş, başımdaki torbayı çıkarın, hepinizin yüzünü tek tek göreyim. Ondan sonra hakkımda ne hüküm verirseniz verin, gam yemem."

Köylüler hayret havasında gülümseyip, "vay be" gibilerinden mırıldandılar. Memo anlatılandan pek bir şey anlamamıştı. Cemaata uymak için o da gülümsedi.

"Olur insan halidir" diyerek esnedi. "Rahmetli derdi ki, insanın ihbarcısı, bulgurun taşı gibidir. Ayıklamasan dişini kırar."

"Ama ayıklayacak babayiğit nerde?" diye bağırdı köşedeki ihtiyar.

Köylüler, ihtiyarla Şaklaban Ali'ye baktılar. Orta yaşlı, sarışın bir köylü sigarasını derin derin yudumlarken "Karakolu basan, Mürsel'in evini nar gibi çatlatan kuvvet bulgurun taşını mı ayıklayamaz" diyerek öksürdü. Şaklaban Ali'nin sırtı terledi, yanaklarına kan hücum etti. Beser çay sinisiyle içeri girmeseydi kalkıp çıkacaktı. Memo işin farkında olmadığı için sohbetin seyrini değiştirdi.

"Tabanlarımın derisini Beser'in çeyiz sandığına koydum. Herkes bu dünyaya bir eser bırakır gider. Rahmetli namını bıraktı. Ali Şer'in sesi kaldı yadigar. Rayber kalleşliğini bırakıp gitti. Seyit Rıza yiğitliğini darağacında bırakıp gitti. Benim bu dünyaya yadigarım da tabanlarımın derisidir."

Köşedeki ihtiyar, koç boynuzlarını andıran beyaz, parlak bıyıklarını sıvazladı. Memo'nun fikrindeki goncayı kavramakta güçlük çekmedi. Çayından bir fırt aldı, sigarasını körükledi, sırtını rehavetle duvara verdi. Bakışlarını Memo'nun ayaklarına çevirdi.

"Üç tırnağın kararmış. Hicran bağlamış kenarları" dedi. "O tırnakların düşerse, onları da tabanından kopan derilerin yanına koy. Bunların yanına da kalın bir sopa koy. Yolunu şaşırmış insanoğluna senden bunlar miras kalsın. Yanına bir de kısa vasiyet yaz. De ki, doğduğumda bana bunları hediye ettin ey ademoğlu. Artık yol göründü bana. Al hediyeni de hayrını gör."

Köylüler birbirlerine bakarak güldüler gevşek gevşek. Yorulmuş peygamberler topluluğunu andırıyorlardı. Gökyüzünden kendilerine inen biricik ayet şöyleydi: "Tembellik yeryüzüne indirdiğim nimetlerin şahıdır. Salaklaşın, esneyin derin derin ve kaşının. Rehavet içinde gevşiş getirerek tatlı tatlı kaşınanların benim indimde makamları yüksektir."

Odada sigara ve odun dumanı vardı. Çayın şirin, kekremsi kızıllığı sohbetin ağırlığıyla ışıldıyordu. Bardağın biri gidip biri geliyordu.

"Olur insan halidir. Adam var ki zenginliğini miras bırakır gider. Benim zenginliğim de bunlardır. Herkes kendi ayağının derisini miras bıraksaydı, Mehdi'yi beklemezdik her gün. Dünya dünyalığına pişman olmazdı."

Köylüleri yavaş yavaş çekip gittiler. Mürsel'in devriyeleri gece yarısına doğru Memo'nun evinin önünden geçtiler. Biri diğerine, "Allah bilir Deniz Gezen'in adamları içerdedir" diye fısıldadı. "Bela bizden uzak dursun, boş ver" cevabını aldı. Hoş bir esinti vardı. Derelerin sırıltısı, karanlığın hükmünü yırtıyordu. Dağlarda yankılanan bu ses, sarıp sarmalıyordu mezraları.

* * *

Süleyman Nakış'ın evine giderken Ho Şi Minh kömünde mola verdiler. Yolculuklarını Nakış'ın evine gece varacak şekilde ayarlamışlardı. Boş kömde yoğun pire vardı. Pireleri dağıtmak için ateş yaktılar, dumansız ateş. İbo arkası yırtılan sağ lastiğini ocağın başında büyük bir iğneyle dikti. Şapkasını çıkardı. Saçlarını taradı. Azeroğlu'ndan horozlu aynayı alarak köse sakalına baktı. Sırtını kaşıdı. Çoraplarını değiştirdi. Cebinden çıkardığı kağıda bir göz attı.

"Marşları beğendim" dedi. "Besteleri de fena olmamış. Ölü değil, gayet canlıdır. Bunların birinci kongrede resmileşmesi gerekiyor. Aklıma gelmişken söyleyeyim. Askeri güçlerin oluşması durumunda ordu kongreleri sistemini de yerleştirmemiz gerekiyor."

"Bu kongrelerin işlevi ne olacak?" dedi Ali Haydar.

"Bu bizim demokratik sistemimizin bir gereğidir. İster askeri isterse sivil olsun, tüm kitle örgütleri demokratik merkeziyetçiliğin gereği olarak kongrelerini yapmak durumundadırlar. Kongreler atılımın ve yenilenmenin manivelalarıdır. Temel kararların, eleştiri ve özeleştirilerin, tahlillerin, hesaplaşmaların, seçimlerin ana zemini kongrelerdir. Ordu kongreleri de tüm orduyu temsil eden delegelerden oluşacaktır. Ordunun teorik ve pratik sorunlarını, iç işleyişini, halkla olan ilişkilerini, askeri ve politik aksiyonlarını, tüketim ve üretim sorunlarını, en üstten en alta kadar komuta kademelerinin demokratik seçimlerle yenilenmesini."

"Tepeden atamalarla seçilmiyor mu komuta kademeleri?" diye kesti sözünü İbo'nun.

"Hayır. Tüm kademelerde, bazı olağanüstü haller hariç, halk ordusunun erleri kendi komutanlarını kendileri seçerler. Ya da komuta konseylerini seçerler, o konsey de komutan ve yardımcısını seçer. Mesela en üst komuta konseyi olan halk ordusu komuta konseyini, halk ordusu kongresi seçer."

Azeroğlu ateşe bir iki kuru odun attı. "Yani senin anlayacağın, İbo'nun açıklamasına göre biz şu durumda anti demokratik bir uygulama içerisindeyiz."

"Evet" dedi İbo. "Ama bu zorunluluğun bize dayattığı bir durumdur. Ordusu olmayan komutanı mecbursun tepeden atamaya. Görünmeyen cinlere onları seçtirecek değilsin ya. Haydar'a dedik ki, sen Ovacık ve Hozat mıntıkasının komutanısın, görevin orada grubunu örgütlemektir."

"Orduda seçim sistemi pek kafama yatmıyor" dedi Ali Haydar.

İbo gülümsedi. "Halk ordusunu diğer ordulardan ayıran önemli kriterlerden birisidir bu. Ordu içindeki bürokrasinin palazlanmasını nasıl engelleyeceksin. Orduyu üretime ve politikaya sokmazsan, demokrasinin nimetlerini onun tüm mensuplarına eşit bir şekilde dağıtmazsan, askeri bürokra-

si ona egemen olur, onu halktan koparır. Halktan kopan bir ordu ise sivil bürokrasiyle birleşerek devrimi vurur. Darbe bile yapabilir."

"Savaşın kuralları farklıdır" dedi Ali Haydar. "Savaş kesin ve anında şeyler ister. Dakikliği sever savaş. Makineli tüfek gibi işlemeyi sever. Demokrasinin ruhuyla savaşın ruhu ve mizacı çelişir. Söylediklerin hayat hakkı bulur mu bilemiyorum. Örneği var mı?"

"Örneği olsun olmasın. Büyük ve köklü doğrular zor uygulanan şeylerdir. Devrim zorluklardan, yeniliklerden kaçmaz. Gelenekselleşmiş, insan ruhuna dal-budak salmış, uygulanması kolay olan eski şeylerden kaçar. Yenilmemek için şarttır bu. Bu zaten devrimin ve halkın mantığıdır."

Azeroğlu ayaklarını ateşe doğru uzattı. "Devrimin mantığı olabilir ama halkın mantığı değildir" dedi. "Halkın mantığı paşa mantığıdır. Taşaklı bir adam gelsin de bizi kurtarsın diye düşünür. Allahı ve Mehdi'yi yaratan halk değil mi? Büyük köylü isyanının önderi Pugaçev kendisini çar ilan etmek zorunda kaldı. Çünkü köylülerin gözünde çar kadar büyümüştü. Babailer kendi önderleri İshak'a, Baba Resul Allah diyorlardı."

İbo, bakışlarına ciddi bir ifade verdi. Maviş, çakırımsı tonlar ışıklanır gibi oldu. "Deryayı yüzeyindeki
şeylerle, renk ve dalga cümbüşüyle değerlendiriyorsunuz. Onun derinliğindeki akıl almaz zenginliklerden haberiniz yoktur. Sizin teorinize göre halk şeflik sistemini sever, kolektif-komünal yönetimi, devrimci demokrasiyi sevmez. Bu biraz da sizin halkı tanımadığınızı gösteriyor. Süleyman Nakış'ın bile sizden daha iyi düşüneceği kanısındayım."

Ali Haydar güldü. "Nasıl olsa akşam O'nun evine gideceğiz, bu konuda ne düşündüğünü öğreniriz" dedi. "Ben Hıdır'ın görüşlerine katılıyorum. Halkın mantığı paşa mantığıdır. Üç bin yıllık mantıktır. Kardere köyünden bir tanesi, geçenlerde bana Enver Paşayı övüp duruyordu."

"Aslında ordu tehlikeli bir kuruluştur" dedi Azeroğlu. "İktidara geldikten sonra dağıtacaksın. Paşayı gören toplum paşalaşıyor."

"Bu noktada sana katılmıyorum" diye çıkıştı Ali Haydar. İbo, onaylar gibi baktı Ali Haydar'a. "İktidara gelince orduyu dağıtan mantık emperyalizm ve proleter devrimleri çağını kavrayamamıştır. Ekim Devrimi'nden önce Lenin, Paris Komünü'nü örnek alıyordu. Ordu sorununu, halkın genel silahlanmasına dayanan bir anlayışa sığınarak çözüyordu. Ama devrim, düzenli, profesyonel ordu gerçeğini dayattı. Emperyalist müdahaleleri kırmanın başka bir yolu yoktu. Zaten dünyanın askeri sistemi ve silah teknolojisi, düzenliliği, profesyonelliği, ihtisaslaşmayı dayatıyor. Ordu sorununu en iyi kavrayan kişilerden birisi Stalin'di. Hitler'in belini bu doğru kavrayışla kırdı. Ama onun da geçmişinde, ders çıkarabileceği somut bir örnek olmadığı için, ikinci dünya savaşı yıllarında ve sonrasında, ordunun bürokratlaşmasını engelleyecek tedbirleri alamadı. Soğuk savaş şartları ve Kore Savaşı bu sorunda yoğunlaşmasını engelledi."

İkindi üzeri kömden çıktılar. Dest Ormanını geçtiler. Hamik Dağı'nın eteğinden Bostan köyüne indiler. Karanlık çökmüştü. Süleyman Nakış yine her zaman olduğu gibi evinin önünde ateş yakmıştı. Köpek gelen üç kişiyi havlayarak karşıladı. Tüm aile ateşin çevresindeydi. Evin arkasındaki dağın zirvesinde kocaman bir dolunay belirmişti. Evin önünden geçen minnacık dere, ışıl ışıl yanıyordu. Karanlığı Süleyman Nakış'ın çıkışı dalgalandırdı.

"Hoşt! Gel buraya hoşt! Buyurun buyurun! Hoşt köpek sus!"

Dereyi geçerek ateşe doğru tırmandılar. Nakış gelenleri tanımıştı. Tüm aile ayağa kalkmıştı. Zozan kız gülümsüyordu. Nakış gelenlerin yanaklarından öptü. Kalkanların yerlerine gelenler oturdu. Hoşbeşten sonra Nakış ocağın üzerine bir tencere dolusu patates koydu.

"Söylemesi ayıp hepimiz açız. Kaynasın da yeşil soğanla, domatesle beraber yiyelim. Puşt dünyanın puşt yemeği olur."

Bayan Nakış sohbeti ayakta dinliyordu. Misafirlerin ayakkabılarına, pantolonlarına, mintanlarına, kaşlarına, gözlerine, saçlarına, gülüşlerine büyük bir merakla bakıyordu. Dereden yükselen balık kokusu, taze soğan ve ahır kokusuna karışıyordu. Zozan'ın keçisi evin açık kalan kapısından misafirleri seyrediyordu. Nakış Bostan köyünün haberlerini bitirdikten sonra, Dallıbahçe nahiyesindeki haberlere geçti. Dallıbahçe'nin karakol komutanı, "benim karakoluma karışmasınlar da ne yaparlarsa yapsınlar" demiş. Aşağı Doluca köyünden Yusuf'un keçisini kurt parçalamış. Kolan'da güvercin avlayan Eftal'ın ağzı eğilmiş. Derede keçiyle uygunsuz vaziyette yakalanan Cafer utancından köyü terkedip İstanbul'a gitmiş.

Tenceredeki patateslerin hepsini yediler. On onbeş soğan sofrada kayıplara karıştı, ilk kaybolanlar domatesler-di. Misafirin sofraya uzanan kollarının yanında, karanlıklardan çıkarak sofraya dalan tip tip çocuk kolları da vardı. Köyde hiç kimse, bu kadar yoksul bir insanın, ne amaçla, bu kadar çocuk yaptığını bilmiyordu. Köylüler tanımadıkları çocukları görünce "herhalde bu da Nakış'ındır" diyorlardı. Yemekten sonra Bayan Nakış ocağa çaydanlığı yerleştirdi.

"Yarın Düzgün Baba'da kurban kesip lokma dağıtacaklar. Söylemesi ayıp, yarın siz de gidin, taze keçi eti alın. Kavurup yersiniz."

"Çocukların et dalaşından bize bir şey düşmez" dedi Ali Haydar.

"Söylemesi ayıp, bu Nazımiye'de sizi tanımayan kalmadı. Çocuklar sizin yanınızda et çekişmesine girmezler. Utanırlar sizden."

Minik Zozan Ali Haydar'ın yanına sokuldu. "Amca ço-

cuklar sizin kaldığınız mağaraya girdiler. Sizin orda kaldığınızı gelip köyde herkese söylediler.."

"Hangi mağaraya girdiler şekerim? Şu deredeki balkonlu mağaraya mı?"

"Heeeee... Ona girdiler."

"Bir şey olmaz" diyerek Zozan'ın yanaklarından öptü. İbo'ya dönerek,

"Jandarmalar köye geldiğinde koşup bize haber veriyor. Bizim istihbarat örgütümüzün üyesidir. Bunun haber vermesiyle bölgeyi terk ediyoruz."

İbo Zozan'ı kucağına aldı. Yanaklarından öptü. "Bunun ikinci adı herhalde 'uçurum kuryesi'dir". İlerde herhalde buna, haber ulaştırmada birincilik nişanını verirsiniz. Büyüyünce de halk ordusu kadın tugayı komutanı olur. Bu dağların Kızıl Amazonu olarak kartallaşır, enginlere açılır."

Süleyman Nakış'la eşi, saf, kocaman ve mahcup bir tarzda gülümsüyordu. Diğer çocuklar kuzu sükunetiyle seyrediyorlardı misafirleri. Köpek, alevlerin parlaklığına dalmış düşünüyordu. Ali Haydar, Azeroğlu'na gülümseyerek göz kırptı.

"Sen biliyor musun Nakış, bizim devrimci orduda, yani Halk Ordusu'nda subayları seçimle erler seçecek" diye Nakış'ı konuşmaya zorladı.

Nakış, kucağındaki çocukla ilgilendiği için soruyu kavrayamamıştı. Ayıp olmaması için birşey söylemek zorunda kaldı. Aklında sadece "seçecek" kelimesi kalmıştı.

"Hayırlı olur, iyi olur inşallah" dedi.

İbo gülümseyerek Ali Haydar'a baktı. "Ben size demedim mi, bu noktada Nakış sizden daha ileridir. Halkın ruhunda ve vicdanında güçlü bir demokratizm vardır."

Azeroğlu Süleyman Nakış'a hayretle baktı. "Halk Ordusu'nda generalleri erlerin seçmesini istiyorsun demek. Erler senin şu komşun Hıdır'ı general seçerse n'olur?"

"Olmaz" diye itiraz etti Nakış.

"Nakış'ı tongaya düşürme" dedi İbo. "Kimler aday gösterilir, seçim ve ordu kongreleri sistemi nasıl işler, bunları bilmeyen bir insanı, komşusu Hıdır'la yanıltmayın. Hıdır'ı zaten sevmiyor."

"Söylemesi ayıp, Hıdır'ı bitim kadar sevmem. Hıdır generalin postalının bağı bile olamaz. General generaldir. Erlerin haddine mi düşmüş onu seçmek. Erler vatani vazifesini yapar, tezkeresini alır evine gider."

Üçü de birbirlerine bakarak gülüyorlardı. Nakışlar, misafirlerin neye güldüklerini anlayamamışlardı. Süleyman Nakış, "bunlar herhalde komşum Hıdır hakkındaki görüşlerime gülüyorlar" diye düşündü. Zozan'ın keçisi ateşe iyice yaklaştı. Misafirleri süzdü, "pişmiş kelleler gibi ne gülüyorsunuz" dercesine hayretini sundu. Gözleri cennet kehribarı gibi parlıyordu. Avurtlarını şişirerek tatlı tatlı geviş getirdi. Tıksırdı, Zozan'a baktı, yanına gitti. Dolunay, göğün zirvesine, yıldızlar harmanına doğru yükselmişti. Çoban yıldızı dolunaya inat çılgınca parlıyordu.

"Söylemesi ayıp, bir general bir orduya bedeldir. General çobansa asker koyundur. Koyun olmasa çoban, çoban olmasa koyun aç kalır. Şimdi biz koyunlara desek, ey koyunlar toplanın da kendinize bir çoban seçin. Ne olur? Hiçbir şey. Belki tutar kendilerine keçiyi çoban seçerler. Keçi de onları alır götürür kayalıklarda perişan eder. İyi bir general bin askere bedeldir."

Köpek havlayarak karanlığa daldı. Ejderhayla karşılaşmış gibi havlayışlarını artırdı. Nakış konuklarını jandarma korkusuyla dağın eteğindeki karanlıklara doğru gönderdi. Köpeğin havladığı kesime gitti. Yolunu kaybetmiş, beyaz bir danayla karşılaştı. Zozan da babasıyla birlikte gelmişti.

"Kızım bu Kızılkanlar'ın danasıdır. Sen götür Kızılkan'lara teslim et, ben misafirleri bulayım. Karanlıkta kaybetme danayı."

Evin önündeki ateş biraz daha büyümüştü. Dolunay ate-

şi kuşatan karanlığın gücünü emiyordu. "Arkadaşlar gelin gelin bir şey yok, gelen danaymış" diye sesleniyordu karanlığa Süleyman Nakış.

* * *

Kırmızı Kamer, fötr şapkasını dizine geçirmişti. Başı dimdikti. Elinde küçük, kara bir tesbih vardı. Püskülü rengarenk, imamesi gümüş işlemeliydi. Üzerinde oturduğu keçe, Tercan Alevilerinden yadigardı. Sırtını alımlı bir jirki halısına dayamıştı. Kocaman, ak bıyıkları bakışlarına mağrur bir ifade veriyordu. Dişleri ve bıyıklarının kökü nikotin sarısını giymişti. Kaşları kartal kanadı gibi kapatmıştı gözlerini. Mavi damarlı, kırışık, kıpkırmızı bir yüzü vardı. Kalın, işlemeli, beyaz yün çorapları, oturduğu keçenin beyazlığında erimiş gibiydi. Hanımı ve birkaç kadın yanında oturuyordu. Sağ ve sol duvar dibine tesbih taneleri gibi dizilmişti Roşnik köylüleri. Saygıyla dinliyorlardı Kırmızı Kamer'i.

"Kör Kamer'in yaptığı yanlıştı ağalar. Karısı önceden gençlere haber vermeseydi üç kişinin jandarma kurşunuyla ölümüne sebep olurdu, ihbarcılık dünyanın en melanet işidir. Sakın ihbarcılık yapmayın. Bu dağlara yerleşen gençlerin birşey yapacakları yok. Çünkü ne silahları var, ne adamları."

Kapının yakınında oturan ortayaşlı bir köylü, "silahları var da gizliyorlar Kamer Ağa" dedi. "Baksana kaç yere bomba attılar. Bombası olanın silahı olmaz mı? Dağlarda bizim görmediğimiz kıyamet kadar adamları var."

Kırmızı Kamer, soğukkanlılıkla bıyıklarını sıvazladı. "Kulak asmayın" dedi. "Kuvvetleri yoktur. Halkı tanımıyorlar. Devletin kuvvetini bilmezlikten geliyorlar. Tuttukları yoldan geri dönmezlerse, devlet hepsini keklik misali bu dağlarda

vurup düşürecek. Otuzsekizde beşyüz kişiye kumandanlık ettim. O zaman gücümüz vardı. Kartalı gözünden vuran kahramanlarımız vardı. Bu dağlar bizimdi. Ormanlarımız vardı. Hükümet bu kadar kuvvetli değildi. Halk yediden yetmişe kadar hükümete karşıydı. Ne oldu? Üç ay dayanamadık."

"Ama Kamer Ağa bu gençlerin her tarafta gücü var" diye söze girdi Hüseyin Deniz. "Ankara, İzmir, İstanbul, Diyarbakır... Her tarafta adamları var. Birine birşey olduğu zaman bütün gazeteler, radyolar haberini veriyorlar. Eskiden bizden yüz kişiyi şu derede kurşuna dizselerdi kimsenin haberi olmazdı, inimiz timimiz kaybolup giderdi."

Kamer ağanın kaşları kalktı. Bir çift parlak bakış belirdi kırışık derilerin arasından. "Kulak asmayın" dedi. "Silahı olmayanın hükmü olmaz. Kartalı kartal eden gagasıyla pençesidir."

"Saldırmayanın ne gagası ne de pençesi bir işe yaramaz" dedi Hüseyin.

Kamer ağa gizlice gülümsedi. "Gagayla pençe kudretine sahip olsaydı güvercin de saldırırdı. Bu gençler bir şey yapamaz hükümete. Bu dağlarda heder olur giderler. Deniz Gezer'i astılar başsız kaldı hepsi. Cahil olmayın. Buralara asker gelirse, askerden yana görünün. Deyin ki biz hiç kimseyi görmedik."

Odaya sigara dumanı dolmuştu. Dışarda dağlar, yeşillikler içinde güneşleniyordu. Altınbilek'in baskısı, köylüleri bu sorunu konuşmaya zorluyordu.

"Geçenlerde Hıdır Ağanın torunu Ali Haydar, yanında bir arkadaşıyla gelmişti. Dedim senin deden koca Dersim'i ayağa kaldırdı da bir şey yapamadı, iki üç kişiyle sen ne yapacaksın? Biz devrimciyiz, biz onlara benzemeyiz dedi."

Kamer Ağa köşede oturan köylüye baktı, "Hıdır ağanın torunu bize de geldi. Rahmetli yaşasaydı torununa ne derdi acaba. Dedim oğlum, bu Roşnik'te hiç kimse seni destek-

lemez. Belki deden Rahmetli Hıdır Ağanın hatırı için bir parça ekmek verirler ama peşinden gitmezler dedim. Git mektebini bitir, bu dağlarda vururlar seni dedim. Güldü. Canımız feda olsun fakir fukaraya dedi."

Kadınlar hüzünlenmişlerdi. Mazlum bir edayla dinliyorlardı Kırmızı Kamer'i. Kırmızı Kamer'in hanımı misafirlere çay getirmek için ayağa kalktığında, "hükümetin ocağı sönsün, ne kadar gencin kanına girdi. Yezid'in Hüseyin'e yapmadığını hükümet gençlere yaptı." Beli eğilmiş, mavi damarlı elleri büyümüştü kadının.

"Dersim kumandanı Fehmi, beni tehdit etti. Bana bak Kamer Ağa dedi. Yüzbin koyun içinde bir koyunun olsa sürüye girer o koyunu bulurum, ayağını denk al dedi. Güldüm. Bana bak kumandan bey dedim, ben fakir bir adamım, benimle uğraşma dedim. Yüzbin koyun içinde bir koyunum olsa senin gelip almana lüzum yok, kurt gelip o koyunu bulur dedim. Bu dünyanın ruhu mülksüz olan şanslı insanlarından birisi de benim dedim. Cahil cahil güldü bana."

İçeri Roşnik köyünün canşenliği Ali girdi. Köylüler Ali'yi görünce gülümsediler.

"Selamünaleyküm ağalar, yine ihtilal, inkilap mı var? Hayırdır inşallah!"

"Aleykümeselam, buyur bir köşeye de sen kurul Ali ağa."

Ali ağa otuziki dişini göstere göstere geçip sağ sırada oturanların arasına sıkıştı. "Dersim'de hükümet kurulsa, bakanlar herhalde senin evinde toplanır Kamer Ağa. Dersim seni reisicumhur ilan eder belki de."

Köylülerin gevrek gülüşleri sigara bulutlarını dalgalandırdı. Kamer Ağanın görkemli bıyıkları ışıl ışıl gülümsedi. Yönünü Ali'ye çevirdi.

"Deli Ali Dersim'de hükümet kurarsa, onun cumhurreisi de benim gibi eli ayağı tutmaz akılsız bir ihtiyar olur" diye gülümsedi.

"Ne olmuş yani Kamer Ağa, şimdiye kadarki Reisicumhurlar senden daha mı akıllıydılar?" diye çıkıştı Deli Ali. "Dünyanın en eşek halkını ayağa kaldırdın. Hangi babayiğit başarırdı bunu."

Kırmızı Kamer, sağ ayağını uzattı, hafiften geğirdi, "dünyanın en ayık halkını ayağa kaldırdık Deli Ali, yanlışın var" dedi.

Deli Ali sigarasını derin derin çekti. Kendisine sunulan çayı, tabağıyla birlikte sol eline aldı. Hiç neden yokken kahkahalarla gülmeye başladı. Çayından iki fırt çekti. Bıyıklarını sıvazladı. "Hey allahım, sen büyüksün" diyerek yeniden gülmeye başladı. Hem gülüyor, hem de sigaradan ve çaydan fırt çekmeyi ihmal etmiyordu. Köylüler de Deli Ali'yle birlikte gülmeye başlamışlardı. Köylülerin toplu halde güldüğünü gören Deli Ali gülüşünü daha bir üst perdeden ve aralıksız sürdürdü. Gülme krizine kadınlar da katılmışlardı. Hiç gülmeyen Kırmızı Kamer'in karısı, köylülerin o ana kadar hiç duymadıkları acayip derecede cırtlak, ürpertici kahkahalarla sarsılıyordu. Kapıdan içeri giren bir grup çocuk, köylülerin bu halini görünce şaşırdılar. Onlar da başladılar gülmeye. Çocukların güldüğünü gören köylüler, gülmelerine derinlik kazandırdılar. Deli Ali aniden elindeki çay bardağını yere koyarak ayağa kalktı.

"Hele şu halimize bakın ağalar. Bu garip, bu yetim Dersim milletinin hali ne olacak? Durduğumuz yerde, orta yerde hiçbir sebep, hiçbir sebebiyet yokken avare danalar misali böğürüp duruyoruz. Derdimiz nedir? Derdimiz derindir. Derdimiz bu cıgaranın külü kadar mübarektir. Ne dersin Kamer ağa, bu dağlar bizim derdimizi anladı mı? Fırat kıyısında meleyen bir kuzunun derdini ezbere bilir de bizim bu vefasız, bu sağır dağlarımız derdimizi bilmez bizim."

Kahkahaların yerini ciddiyet almıştı. Kamer Ağa uyur gibi dinliyordu Deliyi.

"Derdimizi Munzur Suyu'na döksek bin yıl bulanık akar.

Keçi ciğerini çiğ çiğ yesek, gebe karı sidiğini şarap lezzetiyle lıkır lıkır içsek, aç kurdun taşağını muska misali boynumuzda taşısak ne fayda."

Hiç kimsenin suratında gülücüğün zerresi kalmamıştı. Ciddiyet azgınlaşmıştı.

"Yılan derdini toprağa yedirdi, toprak buğdaya. Kuş derdini dala yedirdi, dal meyveye. Balıkların derdini sular yedi, suların derdini süt. Her mahlukun derdini dönüp dolaşıp biz yedik. Dert dönüşüp lanet oldu. Biz bizi yedik."

Deli Ali ağlamaya başladı, iri sıcacık damlalar süzüldü yanaklarına. Evin ortasındaki kilime diz çöktü. Başını avuçlarına gömdü. İnleyişle karışık ilginç bir hüngürdeyiş tuttırdu.

"Vay yetim kaderim vay! Sütü buğdayı aziz bildin, aç kurda taş atmadın, kuzuyla meledin, tayla kişnedin. Vay cahilim vay! Öküzden akıllı eşşekten daha kibar olamadın. Dünya nimetleri haram bana vay!"

Kadınların bakışlarını hüzün bastı. Tedirgin, ağlamaklı, mütevekkil oldular. Deli Ali aniden ayağa kalktı, bağıra bağıra dışarı attı kendisini.

"Hali vakti iyi değil. Buna hepiniz biraz erzak yardımı yapın" dedi Kırmızı Kamer. "Keklik yavrusu gibi bu dağlarda büyüdü. Gün görmedi, gariptir."

Köylülerden birisi, üzerinde silahlı adamlar ve sloganlar bulunan bir bildiri uzattı Kırmızı Kamer'e. "Bunu Mirik'te verdiler bana Kamer Ağa" dedi.

Kamer Ağa bildiriyi gözlerinden bir metre uzaklığa yerleştirerek okumaya başladı. "Tam teşkilat kurmuşlar bunlar" dedi. Her kafadan bir haber fışkırdı.

"Her tarafta dağıtmışlar. Harçik Suyu'nda bile bulmuşlar."

"Her köyde bir adamları var."

"Üsteğmenin evini bombalamışlar. Ayağın deng al, bombayı kıçında patlatırız demişler."

"Muhundu'da karakolu basmışlar"

"Başçavuş'un da evini yerlebir etmişler."

"Karakoçan'da Kaymakamın evini yakmışlar."

"Dereova Ormanlarını kesen tüccar Hasan'ın evine bomba atmışlar."

"Dediklerine göre Nazımiye'ye yakın bir dağda bomba fabrikası açmışlar."

"Hıdır Ağanın torunu Ali Haydar yaptıkları fabrika bombasını gösterdi bana."

"Bunları dağdaki gizli matbaalarında basıyorlarmış." Kamer ağa gülümsedi. Tabakasını açarak tütünü pelür kağıdına yatırdı. "Kulak asmayın bu haberlerin çoğu uydurmadır. Gençlerin kuvveti muvveti yoktur. Biz aç onlar bizden aç. Bu haberleri hükümetin casusları, hafiyeleri mahsustan yayıyor. Maksatları bizi fitlemek, isyan çıkartıp hepimizi kırmaktır. Akıllı olun."

Yaşlılar Kamer Ağayı onayladılar. Kamer Ağanın kararsı, "cahil olmayın" dedi. "Eskiden geceleri köpekler bu kadar havlamazdı. Hükümetin casusları dal budak saldılar. Uyumayın, gözünüzü açın, bura Dersim'dir."

"Onlar casus değil, hepsini ayak seslerinden tanırım, devrimcidir hepsi."

"Sen, evinin önünden manda geçse, gece vakti bu keçi kimin acaba diye duvarın arkasından söylenirsin. Sen hiç konuşma."

"Haksızlık etme kirveme Musa. Fırtınalı bir gecede, taaa Munzur kayalarında bir tesbih böceği gezse farkeder onun ayak seslerini benim Zeynel kirvem."

Roşnik köylüleri karanlık çökünceye kadar tartıştılar Kırmızı Kamer'in evinde. Herhangi bir ihbara yeltenmenin Roşniklilere leke getireceğini önemle vurguladılar. Askere iyi davranacaklardı. Gelen devrimcilere ekmek ve-

receklerdi ama bir daha köye uğramamalarını hatırlatacaklardı. Onları barındıralım, onlara elimizden gelen her türlü desteği verelim diyenler bir iki kişiydi. Bunlar da sonunda seslerini çıkaramaz olmuşlardı. Onaylanan Kamer Ağanın anlayışıydı.

***

Gorcanlı Gavur İsmail, Mazgirtli Düzgün'le Munzur kıyısında buluştu. Gavur'un dişleri, yosun tutmuş kınalı kayaları andırıyordu. İkiz kuzulu koyun kadar uysal ve gamsız olmasına rağmen, gözleri bir çift bela ocağı gibi parlıyordu. Dünyanın en iyi sigara içen adamıydı. Düzgün'e keyifle baktı.

"Bombalamadan sonra bölgeye asker gelecek, ortalıkta fazla görünmeyin" dedi.

Az sonra Cin Niyazi de geldi. Onaltı yaşlarındaydı. Gelir gelmez, "Gavur abi hadi ne bekliyorsun, karanlık çöküyor, ancak varırız" diye çıkıştı. Hemen yola çıktılar. Toprak ayaklarına yapışıyor, balçıklaşıyor, birer balyoz haline geliyordu ayakları.

"Bu şerefsiz toprak iflahımızı kesecek" dedi Düzgün.

Niyazi'nin burnundan pınar suyu gibi billur damlalar düşüyordu toprağa. Kurt yavrusu gibi takip ediyordu Gavur İsmail'i. Kafasında binbir fikir dans ediyordu. Yeryüzündeki tüm haksızlıkların patlayan bombalarla birer birer ortadan kalkacağı kanısındaydı. Teşkilatın gücü muazzamdı ona göre. İki omuzunun arasında kelle değil, kocaman bir soru işareti taşıyordu.

"Müfettişin suçu nedir?"

"Müfettişin suçunu bir katır zor taşır" diye kesip attı Gavur.

"Katırın sırtındaki yükü anlat bana" dedi Niyazi.

"Çok ağırdır, anlatılamaz."

"Anlatılanı zaten dinlemek istemiyorum. Anlatılamazı anlat bana."

"On tane öğretmeni Diyarbakır Sıkıyönetimi'ne ihbar etmiş. İçlerinde bizim Ali İhsan hoca da var. Kızılcık'tan Memed Ali Maklı'yı da ihbar etmiş."

"Vay orospu çocuğu vay" diye başını salladı Niyazi. "Katırın sırtında başka yük var mı Gavur?"

"Bu kadar yük yetmez mi? Bir katırın karı değil bu kadar yük."

"Peki bomba patlar da adam ölürse ne olacak?"

"Ölürse hem dünyaya hem de kendisine iyilik edecek . Kötü bir adam olmaktan kurtulacak, dünya da bir kötüden kurtulacak."

Niyazi birşey anlamamıştı. Canavar ağzını andırıyordu gece. Çalılıklara girdiler. Bir aluç ağacının dibinde oturdular. Kuşburnu, taze tomurcuk ve solucan kokuyordu gece. Çalıların dibine sürüler halinde tüneyen kına kuşlarının cikcikleri duyuluyordu. Toprağı hafif sis sarmıştı. Dolgun yağmur bulutları çalıları öpecek kadar alçalmışlardı. Düzgün suskundu. Niyazi'nin çenesi açılmıştı.

"Bomba patladıktan sonra hangi tarafa kaçacağız?"

"Bu yana kaçarız" dedi Gavur. "Temurtaht'ın altından Göktepe'ye doğru gideriz. Kahvedeymişiz gibi evimize yollanırız."

"Kirzi'nin üst tarafında boş bir köm var. Bu gece orda kalsak?"

"Olmaz" diye kesip attı Gavur. "Evlerimize gidelim, şüphe çeker."

"Peki bizi yakalarlarsa, Deniz Gezmiş gibi asarlar mı?"

Gavur, ucu ışıl ışıl yanan izmaritini, diken böceklerinin kaynadığı ıslak toprağa gömdü. "Hemen asmazlar. Üç ay sonra asarlar."

Niyazi'nin kocaman çocuk gözleri kedininki gibi alazlandı. Hafiften ürpererek esnedi. "Gazeteler yazar o zaman" dedi.

"Tabi yazar. Ön sayfada fotoğraflarımız bile çıkar."

"Radyolar da anlatır."

"Mecliste bir ay bizi tartışırlar" dedi Gavur. "Bütün ülke bizi konuşur. Onaltı yaşında asıldığın için bütün karılar sana ağlarlar."

"Nereye gömerler bizi?"

"Köyümüze getirirler. Muhtara teslim ederler."

"Teşkilat başkanı mezarımızın başında konuşur değil mi?"

"Teşkilat başkanı hiçbir zaman, hiçbir yerde kimselere görünmez. Görünse zaten teşkilat başkanı olmaz."

"Ama ben gördüm dedin? "

"O ilk zamanlardı" diye kesip attı Gavur.

"Teşkilatın görünmez kuvvetleri nerdedir şimdi?"

"Munzur Dağları'nda, Haydaran'da, Demenan'da, Düzgün Dağları'nda. Sakın kimseye söyleme sırdır bunlar. En yakın arkadaşına bile söyleme. Teşkilat başkanına bile söylenmez bu tip sırlar."

"Eyleme gidiyoruz, teşkilat bize niye silah vermiyor?"

"Verdiği bombalar silah değil mi? Bu bildiriler bile silahtır. Bir devrimcinin en büyük silahı yüreğidir."

"Jandarma kurşununa karşı yürek birşey yapamaz."

"Ooohoooo" diye kızdı Gavur. "Sen daha bilinçlenmemişsin. Herşeye yürek gücüyle sahip olacağız. Öyle hazıra konmak yok. Çiviyi çiviyle değil elimizle sökeceğiz. Söktüğümüz çiviyle de diğer çivileri sökeceğiz. Devrimcinin kanunudur bu."

Güneyden Mazgirt'e girdiler. Uzaktan ateş böceklerini andırıyordu Mazgirt'in ışıkları. Susturulmuş cahil ve kinli ve gebe bir kadının mizacına sahipti bu ilçe. Sır tutmasını beceren, sivil ve askeri bürokrasiyi sürekli kuşkulandıran acayip

bir ilçeydi Mazgirt. Öğrencisi ve öğretmeni uyanık, kahveleri politikayı çay gibi tüketen bir ilçeydi. Altınbilek, "bütün melanetler bu ilçeden çıkıyor, bu ilçeye giren polis afyonlanıyor adeta" diye konuşuyordu.

Müfettişin evinin etrafında usuldan bir tur attılar. Gavur, kümesçi kurnaz dağ tilkileri gibi pencerelerden odaları dinledi. Yalnızca bir odada ışık yanıyordu. Küçük afişleri evin etrafına saçtı. Etrafı son kez dinledi. Karanlık odalardan birine yanaştı. Düzgün'e, "etrafa dikkat et" diye fısıldadı. Niyazi cebinden taşı çıkardı. Gavur, avucunun içinde sakladığı sigarayı iyice körükledi. Bombayı cebinden çıkardı. "Hadi camı kır" diye fısıldadı Niyazi'ye. Niyazi taşla camı kırdı. Gavur sigarayla fitili ateşleyip bombayı kırık yerden içeri attı. Koşarak uzaklaştılar evden. Bombanın patlayışıyla birlikte köpek havlayışları ve bekçi düdükleri başladı.

Büyük bir hızla şehirden çıktılar. Söğüt ağaçlarının altında soluk soluğa şehre baktılar. Hayat canlanmıştı. Far ışıkları birbirini kesiyor, gürültüler ıslıklar, havlayışlar çoğalıyordu. Gavur gülümseyerek, keyifle seyretti Mazgirt'in telaşını. Niyazi, eseri karşısında büyülenmişti. Düzgün, "artık teşkilat adamı olduk" diye düşünüyordu. Tepeyi aştılar. Bir müddet sonra herbiri kendi köyünün yolunu tuttu.

Ertesi sabah jandarma bölüğü Mazgirt'e yakın tüm köylerin kahvelerini basarak genel arama yaptı. Mazgirt Başçavuşu, "koynunuzda yılan besliyorsunuz" diyerek köylüleri suçladı. Gençlerin uzamış saçlarını gelişigüzel makaslattı erlere. Birkaç köylüyü patakladı. Yedi-sekiz genci de kelepçeleyerek Mazgirt Jandarma Karakoluna götürdü.

Olaydan birkaç gün sonra Elazığ'dan iki askeri helikopter geldi. Helikopterden inen siviller, Vali'nin, Fehmi Altınbilek'in, Albay'ın ve Emniyet müdürünün katıldığı bir toplantı düzenlediler. Toplantıdan sonra helikopterlerden birisi Düzgün dağlarına diğeri ise Munzur'lara doğru uçtu. Dağlarda silahlı çetelerin barındığına kesin inanmışlardı. Altınbilek'e,

dağlara yakın köylerde birer ajan ayarlaması, özel bir tim kurması direktifini vermişlerdi. Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığı, Tunceli'yi özel bölge statüsüne almıştı.

Gavur, Ali Haydar Yıldız'a bilgi vermek için Tunceli merkezine gitti. Dağ Mahallesinde buluştular. Ali Haydar, Gavur'a iki kişilik Tunceli Şehir Komitesini bildirdi. "Komite sorumlusu sensin" dedi. Beş "emanet", elli afiş daha verdi. "Halk için hayırlı olsun" dedi. Helikopterlerin dağlara gittiğini öğrenciler Ali Haydar'a bildirdiler. Ali Haydar, "işler büyüyor kışa hazırlanmalıyız" diye düşündü. Karnını doyurmak için enişteşinin ortak olduğu İstanbul Lokantasına gitti.

* * *

Emine tavuğu kaynar suya soktu çıkardı. Son kalan tüylerini yoldu. Tüycüklerini odun alevinde yaktı. Odaya tüyle karışık hoş bir et kokusu yayıldı. Yüzünde tarifsiz, apaydınlık bir gülücük vardı. Dudakları yeni yeni olgunlaşan çilek pembesine girmişti. Köylülerin, "kirpiklerinin gölgesi yanaklarına düşen kız" diye tarif ettikleri bu kızın kocaman gözleri, ruhunun fırtınasını karakteristik bir tarzda açığa vuruyordu. Minnacık ama dimdik duran göğüslerine nazaran omuzları bir hayli genişti ve kehribar gibi parlayan gür saçlarının ağırlığı altındaydı. Bu kızın kulak memelerine, gerdanına ya da ak bileklerine altınları neden davet etmediğini köylü kadınları konuşup dururlardı. Bazıları belinin bu denli ince oluşuna bakarak masallardaki su perilerine benzetirlerdi onu. Ayağındaki nakışlı patikler kendi marifetiydi.

Tavuğu parçalarken durup İbo'ya baktı. Duvarın dibinde, arkasını kilime veren ve dizinin üzerine yumularak birşeyler yazan bu adama tüm benliği ile bağlanmıştı. Beyaz

çoraplarına baktı. "Bir çift çorap daha dokumalıyım buna" diye düşündü. Kadife pantolonuna baktı. Burnunun ucu kağıda değecek gibiydi. Açık kahverengi saçlarını yan taramıştı. Bir tutam sarımtırak saç, ipek bir tül parçası gibi sağ kaşının üzerine dökülmüştü. Kulaklarına, burnuna, uzamış-kısacık traşına, oturuş tarzına, kendinden geçişine, genel edasına hayran hayran baktı.

"Şşşşşşşşş!" dedi Emine. "Bana hiç bakmıyorsun."

Başını kaldırarak apak dişleriyle ferah ferah gülümsedi. "Sana gönül gözüyle bakıyorum, içimin zenginliğini ancak gönül gözünün bakışıyla sunabilirim."

Değirmi, cazip çehresine inci dişlerinin beyazlığı egemen oldu. Boynunu kırarak İbo'nun bakışlarına dikti bakışlarını. "Günde yüz kere gözlerime baksan ne çalışırken yorulurum ne de yaşlanırım. Eşler sevdalarını en iyi gözleriyle birbirlerine içirirler. Gözler ruhun ya da sevda kalesinin kapısıdırlar."

"Bravo, aynen katılıyorum. Ozan duyarlılığı var sende. Ne güzel...."

"Her güçlü aşkın semasında bir şiir güneşi vardır. Aşık ister şair olsun isterse olmasın bu böyledir" deyip gülümsedi ve dilini çıkardı İbo'ya.

İbo defteri yere korken güldü. "Aşk çölün vahasıdır. Devrim aşkı da böyledir. Devrim aşkıyla büyülenen ileri bir kafa çölü vahalaştırır, onu yemyeşil bir bedevi kilimi haline getirir."

"Ama ikisi farklıdır" diyerek göz kırptı İbo'ya. "İnsanın insana aşkıyla insanın devrime aşkı farklı şeylerdir."

"Aralarında farklılık vardır. Ama özleri aynıdır, her ikisinin de özünde insan vardır, insan sevgisi vardır. Mayasında güçlü insan sevgisi olmayan birisi iyi bir devrimci olamaz. Herşey insan için, insanın ilerleyişi içindir."

Emine'nin analığı Meri girdi içeri. İbo'yla Emine'ye anlamlı anlamlı bakarak gülümsedi. "Güzel güzel sohbettesi-

niz. Sohbetiniz daha da tatlı olsun" dedi.

"Çocuk uyudu mu ana?" diye sordu Emine.

"Kolunun acısı biraz dinse uyuyacak. Yanık umduğumuzdan daha derindir. Yarın Malatya'ya götürecek babası. Çocuk dayanamıyor acıya."

İbo'nun defterini süzdü. "Hem okudum, hemi de yazdım, yalan dünya senden bezdim demişler. Ama senin bezeceğin mezeceğin yok. Gece gündüz okuyup yazıyorsun. Okuyan yazan adamın hali başkadır."

"Otur Meri otur da biraz dinlen. Sabahtan beridir çamaşır yıkıyorsun, çok yoruldun" diye yanını gösterdi İbo.

"Daha bitmedi işlerim ikice gözüm. Ben gidiyorum, hem çalışın hem de tatlı tatlı sohbet edin. Tavuğun yanına bir de bulgur pilavı yakışır kız" diyerek kapıya yöneldi. Çıkarken, "sizi gidi sizi" dercesine baş sallayıp gülümsedi.

İbo'ya göre Meri, Kürecik'in meleğiydi. Derinliğine dalga dalga çığ düşen güngörmez uçurumların newroz çiçeği gibiydi. Bölgeye gelen devrimcileri iki yıl besleyen Meri, "ben bunlara alıştım, bunlar bu bölgeden giderse ruhumu da beraberlerinde götürecekler. Kuru bir gövdeyle bir başıma kalacağım" diye konuşuyordu. Sinan Cemgil'den İbo'ya kadar tüm firarilerin yuvası haline getirmişti evini. "Herkes evini kartal yuvası haline getirse devrim gerçekleşir" diyordu Meri.

İbo odun kırmak için dışarı çıkmak isteyince Emine engelledi. "Otur" dedi, "ne güzel sohbet ediyoruz. Yemekten sonra beraber kırarız."

Tam bu sırada Küçük Ali ile Büyük Ali içeri girdiler. "Kaynanamız bizi seviyor. Güzel yemeklerin vaktine yetiştik" diye güldü Küçük Ali.

"Bekar adamların kaynanamız bizi seviyor diye konuşmaları neye alamettir" diye gülerek çıkıştı Emine. "Yirmi gündür nerelerdesiniz, hiç görünmüyorsunuz?"

"Elbistan köylerindeydik" dedi Küçük Ali.

İbo gelenleri yanaklarından öptü. Döşeğin üzerinde bağdaş kurdular. Küçük Ali'nin gözbebeklerinden gülücük hiç eksik olmuyordu. Kenar mahallelerde ayı oynatarak para kazanan sıska çingeneleri andırıyordu. Nalbant çekici gibi bir burun, iki minik göz ve tavuk taşlığını andıran kocaman bir dudak. Söylenen her şeye gülen ve anlattığı fıkralarla milleti gülmekten kırıp geçiren şen- şatır birisiydi.

Büyük Ali elma kafalıydı ve yanakları elma kadar kırmızıydı. Köylüler Alileri bazan Kara Ali, Kırmızı Ali diye de çağırırlardı. Kırmızı Ali'nin gözleri büyüktü ve tilkininkinden daha zengin ışıltılarla dokunmuştu. Ünlü bir teorisi vardı. İki günlük yiyin, iki günlük sigara için ve iki günlük uyuyun, eğer iki günlük bir maceraya atılacaksanız tabi. Herkes onun hiç durmadan iki gün yürüyebileceğini, yani kırksekiz saat dağlarda taban tepebileceğini söylüyordu. Filistin kamplarında altı ay eğitim görmüştü. Haydar, "O herif benim öğrencimdir. Devrimcilik olmasa yeryüzünde mesleksiz kalan tek adam olurdu. Devrimciliğe şükretsin" diye konuşurdu onun hakkında. Alilerin her ikisi de Akçadağ-Elbistan mıntıkasında çalışıyorlardı ve Malatya Bölge Komitesi üyesiydiler. Her ikisi de bekardı. Köylerde ceylan kuzusundan daha güzel kızların olduğu kanısındaydılar. Gelgelelim ki aşık olamıyorlardı.

Emine bulguru tencereye korken, "köylülerle aranızın gayet iyi olduğunu biliyorum. Kızlarla aranız nasıl?" dedi.

"Ben bazan Kerem gibi aşık oluyorum ama kimsenin haberi olmuyor" dedi Kara Ali. Emine kahkahayı bastı.

"Aşık olduğun kızın da haberi olmuyor mu?"

"Olmuyor, olsa mesele kalmayacak. Aslı'nın da Kerem'in aşkından haberi yokmuş. Bir gün Kerem abdest almış, 'Yarabbi benim aşkımın üçte birini Aslı'ya ver' diye dua etmiş. Duası kabul olunca ünlü macera başlamış. Devrimci olunca duamızın gücünü de kaybettik."

Emine Büyük Ali'ye baktı, "Senin durumun ne alemde-

dir?" dedi. Cevap vermeye fırsat bırakmadan sözü yeniden Küçük Ali aldı.

"Onun hikayesi Hurşid ile Mahmihri'nin hikayesine benziyor. Hurşid bir dağın zirvesine tırmanır, zirvede kırk pir'e rasgelir. Pirler Hurşid'e derler ki sevgilinle buluşacaksın, ama bu sırrı hiç kimseye açma, açarsan aşk açıklıktan nefret ettiği için buluşamazsın. Bunun çenesinin beş menteşesinden dört tanesi yalama olduğu için, dayanamıyor, tüm sırlarını açıyor bana. Tabi Mahmihri'siyle de hayalinde bulusabiliyor ancak."

İbo, sağ elini Kara Ali'nin ensesine atmış bir durumda gülüyordu. Emine o kocaman gülücüğüyle her üçünü de sarıp sarmalamış gibiydi. Meri yeniden içeri girdi. Gözleri büyümüş, gamzeleri derinleşmişti.

"Oooooooo ikiz güvercinlerim de gelmiş. Yanaklarınızın tadına bakayım."

Önce Küçük Ali'yi, sonra da diğerini yanaklarından öperek bağrına bastı. Oğulları askerden yeni gelmiş dağlı bir ananın sevincini yaşıyordu. Ceylanların görünce kendisinden kaçmadığı, güvercinlerin omuzlarına konduğu, kuzuların meleyerek peşine takıldığı kadınların soyundan geliyordu o köylülere göre.

Az sonra da çocuklarla beraber Meri'nin kocası girdi içeri. "Bu evin idaresi devrimcilere aittir" diyordu Meri'nin kocası. "Odun mu tükenmiş, gazyağı mı azalmış, sabun mu kalmamış beni ilgilendirmez." Belinde Sinan Cemgil'den hatıra bir tabanca taşıyordu. Kürecik'in en çok konuşan adamıydı. Çenesi açıldı mı Meri hemen kalkar, "allah kalanlara sabır versin" diyerek odadan çıkardı. Alileri görünce şapkasını yere vurdu.

"Aha!.. Aha ki ne aha! Güneşten iki ateş parçası daha düşmüş bu eve. Evi yakacaksınız evi. Sinan Cemgil benim yüreğimi yaktı, siz de evimi yakacaksınız. Kurtulacağım bu maymunlar dünyasından."

O da karısı Meri gibi gelenleri yanaklarından öptü. Her zaman yaptığı gibi "sen bayağı zayıflamışsın" dedi. Sonra

İbo'ya dönerek, "bana köyle şehir farkı kalkacak, kafayla kol emeği arasındaki fark kalkacak, bilmem efendim para kalkacak, zorla çalıştırma kalkacak, devlet kalkacak, aile kalkacak diye öğrettiniz, bu Kürecik'in cahil köylüleriyle başım belaya girdi. Kürecik kahvesinde birbirimizi yedik durduk. Harunuşağı'ndan, Cemşik'ten, Balhacı'dan beş-on öküz vardı kahvede. Abooo... devrime yazık ki bunları kurtarmaya çalışıyor. Balhacı'dan bir öküz evladı öküz vardı. Bana ne dese beğenirsin, öküzümün teki öldü, para olmasa pazardan nasıl öküzüme eş alabilirim. Yahu dedim be allahın cahili, devrim dedim zaten herkesin öküzüne el koyacak ne öküz derdine düşmüşsün. Korktu. O zaman dedi ben devrimi desteklemem, öküzüm benim dünyamdır, onlar olmasa ben n'ederim? Asabım bozuldu, kalktım çıktım. Size ezilmek yakışır dedim. Sizin tepenizde zulüm olmazsa siz yaşayamazsınız dedim. Yazık bu devrimcilere ki sizin için can veriyorlar dedim. Sığır sürüsünden ne farkı var bunların?"

"Senin yöntemin çok yanlıştır baba" diye çıkıştı Emine. "Kavramadan, tepeden langur-lungur konuşuyorsun. Konuşmaktan ziyade dinlemeye ihtiyacın var senin."

"Sen çok uzak bir geleceğin sorunlarını, sınıfsız toplumun sorunlarını tartışıyorsun köylülerle" diye yumuşakça girdi İbo. "Onlara demokratik devrimi ve sosyalizmi anlatmamız gerekiyor. Demokratik devrimi ve sosyalizmi hiç bilmeyen köylülerle komünizmi tartışmanın yöntem ve yaklaşım açısından bir yararı yoktur. Ülkenin can alıcı, temel problemlerini tartışmalıyız onlarla."

Büyük bir yer sofrası açtılar, irili ufaklı toplam on kişi sofrayı kuşattı. Siniye yayılan bulgur pilavının üzerinde parçalanmış tavuk duruyordu. Her kaşığın yanında bir parça ekmek, bir çift yeşil soğan, bir bardak ayran duruyordu. Emine önlüğünü açtı, saçlarını geriye doğru savurarak "buyurun" dedi. Buyurun komutuyla birlikte bir yığın el siniye yöneldi. Dışarıda parlak bir güneş ve kaz çığlıkları vardı.

* * *

Altınbilek Başkomiserle birlikte polislerden dört açıkgöz, cinbaz ve biraz da bilgili olanını ayırdı. Bunları devrimci kılığına sokarak çeşitli sorular ve taktiklerle donattı. İkisini Nazımiye, ikisini de Mazgirt köylerine gönderdi. Bunlar önceikle mimlenen köylülerin evlerine gidip ağız yoklayacak, bilgi toplayacak, köylülerin destek dereceleri hakkında rapor düzenleyeceklerdi. Tutuklanması gereken köylüleri de bunlar tespit edeceklerdi.

Mazgirt'e bakanlar, önce Kızılcık, Kuşhane, Seyitli köylerine uğradılar. Köylülerden bazıları bunlara ekmek verdi, bazıları içeri almadı, bazıları da polisleri tanıdığı için, "devlete karşı çıkılmaz, gidin teslim olun" tavsiyesinde bulundu. Devrimci kılığına giren polisler sırasıyla, Basu, Hörs, Kızılkale, Kardere, Ülman, Riçik, Hıştan köylerine uğradılar. Karanlık çöktüğünde Muhundu'ya yöneldiler. Memo'nun karakolda kendilerini görmediği inancıyla, geceyi onda geçirmeye karar verdiler. Herbirinin belinde iki şarjörlü bir tabanca vardı. Sarışın polis, köpeğin havlayışına aldırış etmeden kapıyı çaldı. Beser açtı kapıyı. Ürkek, garip, solmuş benziyle polislere baktı.

"Ne var, birisini mi aradınız?" dedi.

Karayağız polis, "biz devrimciyiz bacı, bu gece bizi misafir eder misiniz?" diye yalvarırcasına, zavallı bir edayla sordu.

"Biz devrimci mevrimci bilmeyiz, başka kapıya" diyerek yüzlerine kapattı. Aynı anda Memo'nun arka odadan sesi çınladı.

"Ne var, nedir, kim gelmiş?"

"İki devrimci gelmiş, bizi misafir alın diye. Başımızın be-

laları.."

"Kız devrimciyse al, dışarda kalmasınlar, dur ben geldim..."

Polisler konuşmaları dinlerken, birbirlerine gülümseyerek göz kırpıyorlardı. Memo kucağında çocuğuyla kapıda belirdi. Çıplak ayaklı ve pantolonsuzdu.

"Buyurun buyurun, içeri buyurun" dedi. İçeri giren polislerin yüzü lamba ışığında belirginleşince Memo diğerini değil ama sarışını hemen tanıdı. Hiç bozuntuya vermedi.

"Buyurun ocağın başına geçin. Olur insan halidir. Gecedir, dağ başıdır. Misafirin iyisi kötüsü olmaz. Ben kocamış aç kurtları misafir etmiş adamım."

Polisler ocağın etrafında oturdular. Gözleriyle sezdirmeden ev araması yapmaya başladılar. Memo'nun aynı boyda yalınayak, donsuz beş çocuğu, misafirleri göz sorgusuna çekti. Gazyağı, ter, odun dumanı ve ekmek yanığı kokuyordu her taraf.

"Olur insan halidir... Hazreti Musa Firavuna demiş ki orospuluk yapma, padişahsan padişahlığını bil dürzü. Susasam sen bana Ağrı Dağından kar vermezsin, ama çölde sen benden su istesen, kursağımdaki suyun hepsini sana veririm. Hazreti İbrahim Nemruda demiş ki, ulan pezevenk sen beni ateşe attın. Sen dağ başında gece evime gelseydin ben seni misafir ederdim. Hazreti Eyüp'ün vücuduna kurt düşmüş, bütün vücudu kıvıl kıvıl kurt mahşerine dönmüş. Bu arada bir kurt yere düşmüş. Peygamber eğilip kurdu yerden almış, nerden düşmüşse oraya koymuş. Ey kurt demiş, ey güzeller güzeli kurt, sen benim vücudumun misafirisin, nereye düşüyorsun."

Sarışın polis, "çok güzel" dedi. "Eskiden ne adamlar varmış. Bugün de aynı yücelikte adamlar var."

"Bugün nerde o adamlar? Onların soyu kalmadı."

"Var var öyle deme" diye diretti sarışın. "Senin konuşmaların bana şefimiz İbrahim Kaypakkaya'yı hatırlattı. Bili-

yorsun O'nun bu bölgedeki takma adı Musa'dır. İbrahim ve Musa adlarını senin ağzından duyunca değerli şefimiz aklıma geldi. Gerçi sen de bilirsin ya.."

Memo'nun kalp vuruşları arttı, sırtı hafiften terledi. "Senin şefini ben tanımam" dedi. "Ne şefidir senin şefin?"

"Örgüt şefi, devrim şefi."

"Olur insan halidir ama Tunceli'de bu tip şefler iş bulamazlar."

"Faşist diktatörlük Tunceli'yi eziyor. Fehmi Altınbilek gibi faşistlerden er geç hesap soracağız. Muhundu Karakol Başçavuşu Mürsel'in başına gelenleri biliyorsun. Sizin gibi değerli insanların desteğini almasaydık yapamazdık bunları."

"Olur insan halidir ama ben adam öldürmeye karşıyım. Bir kurbağanın bile bu mübarek dünyada hakkı vardır. Bir kurbağanın canına kıyanın köküne bin lanet okurum. Senin şefinin maksadı nedir?"

"Zulmü ortadan kaldırmak."

"Ortada bir zulüm yok ki kaldırsınlar. Ne güzel, şen şadıman bir hayatımız var. Bizi ezen mi var bu Muhundu'da? Yok."

"Muhundu'da yok ama memlekette var" diye söze girdi karayağız polis.

"Memlekette ne varmış?"

"Faşist diktatörlük."

"Valla ister faşist diktatörlük olsun, isterse tazyikli diktatörlük, beni hiç alakadar etmez. Diktatörlük kapımı kırıp evime girmedikçe meselem yoktur."

"Yani memlekette bir diktatörlüğün olduğunu sen de kabul ediyorsun?"

"Kabul etmem. Bu memlekette, cumhuriyet idaresi var. Allah rahmet etsin Atatürk'e. Diktatörlüğü kaldırdı. Padişahın osuruğundan az mı çekti bu memleket. Tarih kitaplarının yaprakları çürüdü."

Sarışın polis, çaresiz ensesini kaşıdı. Açlık her ikisini de pençesine almıştı. Karayağızın bakışları Beser'in davranışlarındaydı. "Acaba bize ne getirecek" diye yutkunup duruyordu. Sarışının derdi, Memo'nun gerçek ikilemini öğrenmekti. Memo'nun konuşmaları, Sarışında "bu adamın dünyadan haberi yok" izlenimini uyandırmıştı. Ama kuşku içindeydi.

"Fehmi Altınbilek gibi faşistlerden hesap soracağız."

"Olur insan halidir herşey olur. Ama adamın kimseye kötülüğü olmamıştır. Vatani vazifesini yapan şerefli bir Türk subayıdır."

Sarışın içinden Memo'ya galiz bir küfür savurdu. "Şerefli de olsa o faşistten hesap soracağız" dedi.

"Rahmetli babam Huso derdi ki, tahsildarlar hesap sora sora en sonunda bizi hesapsız bıraktılar."

"Biz tahsildar değil, devrimciyiz" dedi Karayağız.

"Bu Tunceli köylerinde neyi nasıl devireceksiniz, şaşmışım ben.."

Beser, Memo'nun misafirlerle tartışmasını hayretler içinde dinliyordu. Nasıl olurdu da Memo devrimcilerle böyle tartışırdı. Karakol dayağından sonra gözü yılmış, pişman mı olmuştu yoksa? Eski Memo'nun yerinde garip bir Memo vardı. Bu dağ başında desteksiz kalan ve çaresiz Memo'ya sığınan ve kimbilir belki de bölgeye ilk kez gelen bu iki yetim devrimciye acıdı.

"Karnınız aç mı, çekinmeyin söyleyin bra" dedi. Her ikisi de aynı anda, "açız abla" diye atıldılar. Beser çay demledi. Yağ çökelek getirmekle kalmadı, yağda dört yumurta kızartıp önlerine koydu. Gece vakti bostandan yeşil soğan getirdi. "Yiyin bra, utanmayın, kimsesizsiniz, garipsiniz" dedi.

"Olur insan halidir ama bu gariplerin bir an evvel gidip hükümete teslim olmaları lazım. 'Biz ettik siz etmeyin' demeleri lazım. Türk milletinin adaleti büyüktür."

"Vışşş....Memo Memo o nasıl söz. Garipleri asarlar."

"Kız sen sus! Türk milletinin adaleti teslim olanı asmaz. Türk milletinin mübarek adaleti Hızır İlyas'ın adaletinden daha yüksektir."

"Vışşşşşş.... tövbe tövbe de. Deniz Gezen'i niye astılar Memo?"

"Deniz Gezen teslim olmadı. Mahkemede dedi ki, sizin adaletinizin benim öksürüğüm kadar ağırlığı varsa ben eşek olur anırırım. Bu söz paşaların zoruna gitti. Dediler ki, bu sözü söyleyen yarın bizi bostan hıyarı gibi çatır çatır yer. Götürün çifte ilmikle asın, cesedini de kaybedin."

"Biz de o paşaları çatır çatır yiyeceğiz" dedi sarışın.

"Yiyemezsiniz."

"Yeriz yeriz. Atatürk padişahlığı nasıl yediyse biz de öyle yeriz."

"Sen Atatürk'e bakma. O mübarek adamın her osuruğunda bin keramet vardır. Nerde onu yetiştiren toprak."

Polisler, Memo'nun konuşmaları karşısında ağız yoklamaktan vazgeçtiler. Kafalarında Memo'nun zararsız bir adam olduğu yargısı kesinlik kazanmıştı. O gece Memo'da uyudular. Memo gece karısının kulağına "çenene sahip ol bunlar devrimci değil, polistir" diye fısıldadı.

Sabaha doğru, saat dört sularında Muhundu Karakol Komutanı Mürsel, Memo'nun komşusunun ihbarını dikkate alarak evi kuşattı, içerdekilerin polis olduğundan Mürsel'in haberi yoktu. Zaten Altınbilek, devrimci kılığındaki polislerin köy gezilerini son derece gizli tutuyordu.

Köylülerin bu numarayı çakması halinde kesinlikle sır vermeyeceklerini biliyordu. Komiser'in ve gezginci polislerin dışında, kimse bilmiyordu bu tilki taktiğini. Uykunun en tatlı anında Mürsel'in gür sesi yankılandı dağlarda. "Kanun adına teslim olun!" Memo yatağından fırladı. "Arkadaşlar kalkın basıldık" diye bağırdı. Polisler neye uğradıklarını anlayamamışlardı. Önce devrimcilerin bastığını sanarak elle-

rini tabancalarına attılar. Karakolun şanlı sesini duyunca rahatladılar.

"Kanun namına teslim olun! İki dakikaya kadar, ellerinizi başınızın üzerine koyup tek tek evden çıkmazsanız ateş açacağız!"

"Tamam Başçavuşum tamam! Ateş etmeyin evde çoluk çocuk var. Hepimiz teker teker çıkacağız!" diye karşılık verdi Memo.

Polisler tabancalarını bellerine soktular. Sarışın Karayağızın kulağına, "bizim için kötü oldu" diye fısıldadı, "Memo'nun yanında Başçavuş'a polis olduğumuzu söylemeyelim. Memo bilmesin, tüm Mazgirt köylerine yayılır. Karakolda, uygun bir anda Başçavuşa açıklarız." Karayağız başıyla onayladı. Benzi solmuş, bakışlarına durgunluk ve korku oturmuştu. "Bu vartayı atlatsak iyi olacak" diye mırıldandı. Evden ilkin Memo çıktı.

"Yaklaş yaklaş! Dur! Şimdi arkanı dön! Kıpırdarsan kurşunu yersin!"

Polisler dahil, tüm ev halkını, evin önünde, arkaları dönük, elleri başlarının üzerinde sıraya dizdiler. Askerler tüfeklerini doğrultmuş bir vaziyette ayağa kalktılar. Esirlerin etrafındaki çemberi daralttılar. Elinde tomsonla mevzisinden çıkmayan Mürsel, kepini sevinçle yana devirdi.

"Tek tek silah araması yap onbaşı" diye bağırdı.

Onbaşı Zühtü tüfeğini arkadaşına vererek tek tek arkadan, koltuk altlarını ve bellerini aramaya başladı. Memo'nun hemen yanında duran sarışın polisin belinden tabancasını alır almaz başçavuşa dönerek, "Komutanım bu oruspu çocuğundan bir tabanca, bir tane de şarjör çıktı" diye bağırdı.

"Bir asker tabancayla şarjörü bana getirsin" diye gürledi Mürsel.

Zühtü'nün ikinci zafer çığlığı daha görkemliydi. "Komutanım, bir tabancayla iki şarjör de bu ibneden çıktı!"

"Onları da gönder! Vay şerefsizler, bu sefer de beni vurmaya gelmişler. Allahın bütün yıldızlarını size saydırtmasam bana da Mürsel demesinler"

Karayağızın diz titremesi ciddileşti, apış arasını ter bastı. Esirlerin araması bittikten sonra Mürsel mevzisinden çıktı. Memo'ya, polislere, Beser'e ve çocuklara keyifle baktı. Onbaşı Zühtü'ye işaret ederek yanına çağırdı. "Şurdan üç asker al, şu iki anarşisti şurada biraz yumuşat" diye fısıldadı. "Sakın başlarına vurmayın."

Askerler iki polise çok hızlı girdiler. Potin, yumruk, küfür, bağırtı...

"Başçavuşum bir dakka karakolda konuşacağız" diye bağırdı Karayağız.

"Karakolda konuşacaksın tabi eşşoğlueşşek" diyerek Mürsel de girişti.

"Durumu bilmiyorsun Başçavuşum bi dakka" diye inledi sarışın. "Kanunsuz iş yapıyorsun, mahkemelik olursun yapmaaaa!"

Mürsel iyice çıktı zıvanadan. "Ulan karakol basıp ev bombalamak mıdır sizin kanun dediğiniz, pezevenkler! Beni vurmaya geldiniz değil mi itoğlu itler!"

Her ikisini de yerde mayasız hamur gibi tekmelerle yoğuruyorlardı. Karayağızın burnu kanamış, ayakkabısı fırlamıştı. Başını tekmelerden korumaya çalışıyordu. Bir tertiple karşı karşıya olduğunu, kendisine kanlı bir tuzak kurulduğunu düşünen Memo, askerlerin polisleri bu şekilde dövmeleri karşısında şaşırıp kaldı. Bu nasıl bir tertipti. Polisle askerin bu haline içten içe seviniyordu Memo. Bu sırada askerlerden birisi Memo'ya güçlü bir tekme bindirdi.

"Koynunda beslediğin yılan gelip bizi sokuyor yavşak!"

Bir başkası dipçikle kalçasına vurdu. "Bu kapçık ağızlıyı da domaltsanıza lan" diye bağırdı. Aynı anda üç beş asker de Memo'yu aralarına alıp yoğurmaya başladılar. Tekmeleri, yumrukları yiyen Memo'nun gıkı bile çıkmıyordu. Be-

ser ve çocuklar melül melül ağlıyorlardı. Memo'nun komşusu, manzarayı tüm ailesiyle birlikte pencereden izliyordu, "iki kişiyi yakalattığıma göre bana bol para verirler" diye düşünüyordu. Memo'nun tekme darbeleri altında kıvrılmasını zevkle seyrediyordu.

"Yeter artık gidelim" diye bağırdı Mürsel. "Bu üç köpeğe kelepçe vurun. Bu kadınla çocuklar kalsın. Beş jandarmayla birlikte sen de evi iyice ara onbaşı. Bu iki anarşistin cebinden kimlik çıkmadı mı?"

"Çıkmadı komutanım!"

"Neyse karakolda iyice ararız. Kütüklüğünü düzelt ulan eşşoğlueşşek!"

İki polisin ve Memo'nun bilekleri arkalarından zincire vuruldu. Karayağızın beyaz gömleği burnunun kanını sünger gibi emmişti. Sessiz sessiz ağlıyordu. İşkencelere hic bulaşmamış, dayak fasıllarından uzak durmuş birisiydi, isteyerek seçtiği bir meslek değildi polislik. Uyluk kemiğinde bıçak ucu sızısı vardı. Güç bela yürüyordu. En dayakçı polislerden birisi olan sarışın, hayatında hiçbir yerde bu kadar dayak yememişti. Başağrısıyla mide bulantısına yakalanmıştı. Dişi dilini kesmiş, alt dudağı patlamıştı. Memo'nun pek birşeyi yoktu. Tekmeleri en çok sırtıyla kalçasına yediği için kararlıydı. Kürdün en sağlam yeri sırtıyla kalçalarıdır. Tanrı Kürdü yaratırken ona iki şeyi özellikle hatırlattı. Ey kulum, yeryüzünün en ağır yüklerini sen taşıyacaksın. Onun için sırtının derisini on camuş derisi gücünde yaratıyorum. Ey kulum, kayada, kazıkta ve ateşte en çok sen oturacaksın. Onun için kıçında kıvrılan damarların kanını, şeytanı yarattığım ateşin muazzam efsunuyla efsunluyorum.

Karakola girdiklerinde sarışın polis Mürsel'e dönerek, "Başçavuşum size çok önemli bir sırrımı açıklamak istiyorum. Beni ayrı bir odaya alır mısınız? Artık bıktım bu devrimcilikten" dedi.

Mürsel hayret etti. "Oğlum bunu yan odaya alın, üzeri-

ni iyice arayın geliyorum" diyerek kendi odasına girdi. Sevinçle telefona sarıldı. Altınbilek'e iki anarşisti silahlarıyla birlikte, Memo'nun evinde yakaladığı müjdesini verdi. Altınbilek sevinçli bir kahkahayla "bravo" dedi Mürsel'e. Mürsel'i, yüksek sorumluluk duygusundan, cesaretinden ve titizliğinden dolayı överek göklere çıkardı. Her üçünü de derhal Tunceli Merkez Jandarma Karakolu'na getirmesini emretti. Memo için galiz bir küfür savurdu. Memo hakkındaki tahminlerinin doğru çıktığını, bu tip konularda da hiç yanılmadığını söyledi. "Adamı, boşuna ezdik" diyen komiserin, Memo'nun bu durumunu öğrenince utanacağını ekledi. Ve Altınbilek'in son sözü şu oldu: "Tunceli'ye geldiğinde lokantaya gider, bunun şerefine demleniriz. Paralar benden. Hadi gözlerinden öperim. Çabuk getir onları."

Mürsel keyifle ahizeyi yerine koydu. İlkin Memo'yla karayağızın birlikte konulduğu nezarethaneye girdi, içeride tutuklularla uğraşan beş asker vardı.

"Aradınız mı oğlum?"

"Aradık komutanım. Bu anarşistten bir paket sigara, 1200 lira para, bir çakmak, bir tane de cep defteri çıktı. Memo'dan bir mendil, bir anahtar çıktı."

Mürsel Memo'ya Hint horozları gibi yaklaştı. "Ulan ben seni sessiz sedasız bir peygamber koyunu sanırdım. Meğer ki neymişsin. Boşuna dememişler adamın yere bakanından, suyun sessiz akanından, şimşeğin ansızın çakanından korkacaksın. Şerefsiz herif. Git de Diyarbakır zindanlarında domaltsınlar seni."

Askerlerden birisi yılışarak, "Bizim uyuduğumuzu sanıyorlar komutanım. Arı bal alacağı çiçeği bilir" dedi.

"Bunlar bal değil zehirdir" diyerek öbür odaya geçti Mürsel.

Kapıyı açar açmaz, "neymiş senin çok önemli sırların, anlat bakalım" diye sordu ve yavaş yavaş sarışın polise yaklaştı.

"Başçavuşum biz ikimiz de polisiz" dedi yutkunarak.

Mürsel'in fevri döndü. Şok yemişçesine çarpıldı. Dudakları titredi.

"Olamaz yalan söylüyorsun" diye soludu. "Nerde kimlikleriniz?"

"Kimliksiz çıktık köylere, güvenlik açısından."

"Ne güvenliği kardeşim, niçin çıktınız?"

"Altınbilek görevlendirdi. Anarşistlerin ilişki kurdukları köylüleri tespit etmek, onların kaynaklarını ve barındıkları yerleri açığa çıkartmaktı amacımız."

"Millet polise sır açar mı hiç?"

"Devrimci kılığında geziyorduk köyleri."

"Nasıl anlayacağız sizin polis olduğunuzu?"

"Üsteğmen Altınbilek'e telefon edeceksiniz, ben bizzat kendisiyle konuşacağım."

Mürsel'in gözleri kararardı, düşecek gibi oldu. Başını ellerinin arasına aldı. "Tuh" diye bir ses çıkardı. Ensesinin terini sildi, ince bir sızı girdi pöçüğüne.

"Peki önceden niye söylemediniz de bu kadar dayak yediniz kardeşim?"

"Açığa çıkmamak için. Memo'nun yanında söyleyemezdik."

Mürsel sarışını yanına alarak kendi bürosuna girdi. "Ben bu adama ne yüzle telefon edeceğim allahım" diye söyleniyordu. Altınbilek'e önce iki polisin ismini bildirdi. Bunları tanıyıp tanımadığını sordu. Tanıdığını ve niçin sorduğunu öğrenmek istediği cevabını alınca olayı olduğu gibi anlattı. Altınbilek'ten ilkin "allah belanızı versin" cümlesini duydu. Derken bunu diğer suçlamalar izledi. Mürsel'in aptallığı, beceriksizliği, aceleciliği, sorumsuzluğu, korkaklığı sıra sıra ahizeye ulaşıyordu. Hiç değilse olayı Memo çakmamalıydı. Üsteğmenin bu kadar köpürmesinin nedeni iki anarşistin yakalandığı müjdesini Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığı'na ulaştırmasıydı. Mürsel yıkılmış bir halde

ahizeyi sarışına verdi. Altınbilek olayı bir de sarışından öğrendi. Memo hakkında birşeyler sordu. Sarışın Memo'nun iyi ve zararsız bir insan olduğunu, anarşistleri desteklemediğini, hatta kendilerine "gidin teslim olun" tavsiyesinde bulunduğunu anlattı. Mürsel herşeyi can kulağıyla dinliyordu. "Memo gibi iyi bir adama da haksızlık ettik" diye mırıldandı. Sarışın, Altınbilek'in isteği üzerine ahizeyi yeniden Mürsel'e verdi.

"Bana bak Başçavuş" diye sert bir tonla başladı Üsteğmen. "Memo'yu yarın serbest bırak. Bırakırken de ona de ki, yoksul bir insansın sana acıdım. Şimdilik bu yaptığını affediyorum. Yoksa seni bu iki anarşistle yarın Diyarbakır'a postalardım. Hadi git ve bana dua et..."

Mürsel o gece uyuyamadı. On bardak çay içmekle kalmadı hiç gereği yokken yarım kilo da tulum peyniri yedi. "Yüreğim yanıyor" sözünü sık sık tekrarladı, garip garip öksürdü. Karısını memlekete göndermişti. Duvarlarla konuşuyor, feleğin yedi göbekten ceddine küfrediyordu. O gece tarla kuşları da uyumamıştı. Lavanta çiçeklerinin kokusu, derelerden yükselen taze balık ve yosun kokusuna karışıyordu. Mürsel bir ara dışarı çıktı, çalıların dibinde oturarak dağların horultusunu dinledi. Çoban yıldızı, binlerce yıldıza meramını anlatıyordu. Kendi ölülerine ve yoksulluklarına ağlıyordu kurbağalar.

Şafağın soluğu toprağı sarmadan, Mürsel karakola girdi. Memo'yu serbest bıraktı. Hiçbir şey demedi. Memo gittikten sonra, onbaşı Zühtü'yü bürosuna çağırdı. "Gidin o namussuz ihbarcıyı karısının koynundan alıp gelin. Başımıza çullanan belaların sebebi odur" diye bağırdı. "Şu alaca karanlığın yıldızlarını o eşşoğlueşeğe tek tek saydıracağım!"

* * *

Dağ hayatı cazip ve çetindir. Sırtını çiçek savranına gömerek, parlak güneşin altında ya da ısınmış kaya gölgesinde uyuyanların rüyaları binbir renkte dokunur. Saçlarını taşlara çarpan uçurum şırlağanlarının duru ve buzlu sularıyla yıkanırsan ruhun tazelenir, dirileşir. Ama kitleler seni reddederse dağlar çekilmez hale gelir. Dağlar sana kitlelerle birlikte gülümser. Kitlelerin somurttuğu ilk aylar içerisinde, onbeşe yakın insan dağlardan tüydü. Kimisi nöbet tutarken tüydü, kimisi ekmek almaya giderken... "Siz yolunuza devam edin ben şu kayanın dibine işeyeyim" diyerek yürüyüş grubundan ayrılan bir daha geri dönmedi. "Ben şu köyde şuna gidiyorum" diyenler gittikleri köyde bulunamadılar. İlk tüyme şerefi Kırmızı Tilki'ye aittir. Onu Memed Ali ve diğerleri izledi.

Ali Haydar kaçanları tek tek arayıp durdu koca bölgede. Bunlardan on tanesini buldu, üçünü ikna etti. Bir dönem sonra kaçışlar yavaşladı ve giderek durdu. Arazinin ve kitlelerin tanınması, faaliyetin yoğunlaştırılmasıyla birlikte dağ yaşamı renk ve anlam kazandı. Gökkubbe duruladı bir hayli.

Bölgeye ilk kez dışardan, İstanbul'dan üç kadro geldi. Bunlardan birisi Murat Aydın'dı. İbo'nun ve Azeroğlu'nun okul arkadaşıydı. Hiçbir işe yaramayan ve suratını şapşallaştıran irice bir burnu vardı. Herkes gözlerinin neden bu kadar küçük olduğunu soruyordu. Saçları gürdü ama kirpi postunu andırıyordu biraz. Dağdakilerin en uzunu oydu. Düzenli bir tarzda gülümsüyor ve dinliyordu. Dinleyişinde yontulmamış, saf ve hilafsız bir köylü edası vardı. İbo'nun, "hareketin hamalı" dediği ve en çok sevdiği in-

sandı. Murat ilk geldiği günün gecesi, nöbet tutarken elindeki av tüfeğini patlattı. Uçurumlardan ufacık taşlar yuvarlandı. Uyuyanlar "basıldık" diyerek mağaradan çıktılar. Murat'a ne olduğunu sorduklarında, "Bir şey yok, kendi kendime talim yapıyordum kazaleyin patlattım, gidin yatın" cevabını aldılar.

Gelenlerden Lazoğlu karateciydi. Dağda, eğitilmiş büyük grupların dolaştığını sanıyordu. Amacı da bu gruplara judo ve karate öğretmekti. İlk günler iyiydi. Konuşanlara şahin gibi bakıyor, elden geldiğince az gülüyor, ciddi şeyler söylüyor, etrafa çeki-düzen vermeye çalışıyordu. İkinci "kazaleyin" kurşununu da o patlattı. Ama kusurun kendisinde değil, av tüfeğinde olduğunu ileri sürerek askeri ciddiyetine gölge düşürmedi. Keklik sürülerini askere benzetiyordu. Geceleyin uçurum boylarında gezen yabani keçilerin düşürdükleri taşları "basıldık" şeklinde yorumlayarak mağarada uyuyan herkesi ayaklandırıyordu. Mağaranın önüne çıkanlar değişik yorumlar yaptıktan sonra tekrar kafayı vurup uyuyorlardı. Bir başka gün, uçurumun derinliğinden gelen bir tilki pavkırmasını yorumladı. Bunun baskıncılara ait bir iz süren köpeği olduğuna karar verdi. Ama kuşatma tamamlanıp çarpışma başlayıncaya kadar kimseyi haberdar etmeme niyetindeydi. İki saatlik gece nöbetini bir saat daha uzattı. Nöbeti Murat'a devrederken, "seslere dikkat et" diye fısıldadı.

Gelenlerden en sessizi Hüseyin'di. Evrende en çok sevdiği şey uykuydu. İnançlı bir insanın yürürken de uyuyabileceği, hatta rüya bile görebileceği kanısındaydı. Lazoğlu'na göre, insanlığın en pis en kahredici yükü uykuydu. Hüseyin'e göre ise uyku sessizliğin ve insan hayatının halis süzme balıydı. Güzeli uykudayken seyredeceksin. Bebek uyurken güzeldir. Hüseyin, İstanbul Hukuk Fakültesi'nden ayrılıp gelmişti. Yalansızdı ve inancı da uykusu ka-

dar derindi. Askeri botlarla gelmişti. Sırtında, içi tüylü kalın bir parka vardı.

İstanbul kadrolarının gelişinin onbeşinci gününde, beklenmedik bir durum çıktı. Günlerdir kendisiyle hesaplaşan Lazoğlu, mağaradakilere problemini açtı.

"Arkadaşlar, ben İstanbul'a dönmek istiyorum. Buradaki durumu umduğumdan farklı buldum. Herkesin silahlı olduğunu ve halkın bizi desteklediğini sanıyordum. Bakın bu mağarada altı kişiyiz, bazen sekiz-on kişi oluyoruz. Ama bu kadar insanın bir av tüfeği var. Onun da tırnağı bozuktur."

"Mücadeleye yeni başlayan yoksul bir halk için bu normal değil mi?" diye sordu Ali Haydar. Bağdaş kurmuş, dikkatle dinliyorlardı.

"Bence normal değil. Buraya bir baskın olursa hepimizi yokederler. Ölülerimizi arayan düşman bile hayret eder silahsız altı kişinin bu mağarada kaldığına. Köylüler bile eleştiriyor bu durumumuzu."

"Şimdiye kadar altı kişi sürekli bir arada kalmadık ki" dedi Azeroğlu.

"Sürekli köylere dağılıp faaliyet yürütüyoruz. Sen bakma iki haftadır bu mağarada kaldığımıza. Barbunya biraz lezzetli geldi bize..."

"Ben sizin basılacağınıza inanıyorum. Ve böylesi bir çalışma tarzına da güvenmiyorum. Ayrıca annem de hastadır. Onu mutlaka görmem gerekiyor. Tüm bunlardan dolayı dönmek istiyorum."

Beş kişi Lazoğlu'nu ikna etmek için akşama kadar uğraştı. Lazoğlu hareketten ayrılmayacağını ama bölgeden ayrılmak istediğini yineleyip durdu. Ali Haydar'ın önerilerinin tümünü reddetti. Gece büyük bir tenekede barbunya kaynattılar. Tahta kaşıklarla yediler. Adını İhtilal koydukları mağara bir hayli genişti. Mağaranın tavanı odun duma-

nından zifte kesmişti. Ağzının bir bölümünü büyük kayalarla kapatmışlardı. Arka kısmına bol miktarda, derelerden topladıktan kuru odun yığmışlardı.

Ertesi sabah Ali Haydar Lazoğlu'yla birlikte yola çıktılar. Dört saatlik dağ yolculuğundan sonra Paş köyüne vardılar. Lazoğlu otobüse binerken hüzünlüydü. Bölgeyi terketme kararlılığının yerini kuşku ve kalma isteği almıştı. Otobüse ağlayarak ve ayaklarını sürükleyerek bindi.

Birkaç gün sonra yakalandı. Hiçbir şey söylemedi falaka altında. Delil yetersizliğinden serbest bırakıldı.

Ali Haydar geri dönerken on ayrı yerde on yeni ilişki kurdu. Eve girer girmez devrimci olduğunu söylüyordu. Köylüyü dinledikten sonra amaçlarını açıklıyor, dağlarda devrimcilerin kartallar gibi yuvalandıklarını da eklemeden edemiyordu. Eylemleri duyan köylüler, dolaylı ve kurnazca sorularla devrimcilerin güçlerini öğrenmeye çalışıyorlardı. "Her dağa bir kartal yerleştireceğiz" diyordu Ali Haydar. "Kartallar hem zulümle hesaplaşacak hem de ihbarcıların ocağını söndürecek."

Kocaman bir torbayla iki gün sonra döndü mağaraya, iki kişi başka mıntıkalara gitmişti. Azeroğlu yalnızdı. Torbayı merakla açtı, gülümsedi.

"Oooooo!" dedi. "Kitleler bu kadar fedakar olmazdı, hayırdır inşallah!"

"Kitleler fedakardır. Yeter ki iyi mücadele edelim, kararlı ve açık olalım."

Bir torba çay, bir torba şeker çıkardı. Bir paket beyaz peynir ve bol miktarda kuru yemiş çıkardı. Tereyağını şişeye doldurmuşlardı. Bir kilo kadar kavurma çıkardı. Yağlı ekmekleri, pişmiş yumurtaları odunların üzerine koydu. Yarım kızarmış tavukla yufka ekmeklere iştahla baktı. Bir şişe bal, bir şişe de pekmez çıkardı.

"Çok iyi aileler buldum. Altın hazinesinden daha de-

ğerli."

"İyi iyi" dedi, tavuktan bir parça koparıp ağzına attı Azeroğlu. "İyi beslenirsek iyi mücadele ederiz."

"Aç kartal daha iyi saldırmaz mı?"

"Biz kartal değiliz, bilinçli insanlarız. En iyi saldırı, bilinçli, inanmış, tok olan insanların saldırısıdır. Gerçek insani saldırı budur. Halis saldırıdır bu."

"Tavuğa saldırın, halis ve bilinçli bir saldırıya benzemiyor pek."

"Hayvani yanımın esiri oluyorum bazan."

"Onu tepeleme cesaretine ve bilincine sahip olan bir insan için esirlik tehlikeli bir durum değil. Şu balın tadına bak bakalım."

İkindi üzeri ardıç kuşları uçurumlardan subaşlarına indiler. Rengarenk kuş sürüleri girdi suların aynasına. Kurbağalar yosunlu taşlara tutunarak seyrine daldılar kuşların. Danaların böğürtüleri kayalarda yankılanıyordu. Muşmula, hasırotu, taze armut, yosun ve balık kokuyordu gökyüzü. Uçurumun aşağı kesimlerinde, daha da derinlerde, çalıların, kayaların ve yosunların koynunda, kaya göleklerinde, çırılçıplak üç kadın yıkanıyordu. Burun ve yanaklarına güneşin çikolata tadı sinmişti. Saçları kehribarlaşmış, bakışları yumuşamış, göğüsleri sertleşmişti. Kaya gölekleri saç, ter ve aybaşı kokuyor, yaylaların yorgunluğunu taşıyordu.

Ali Haydar'la Azeroğlu kurbağa avlamak için dereye indiler. Güvercinler kümeler halinde güneşleniyorlardı. Kayalara üşüşen kına böcekleri, kertenkeleler, yaban arıları, yakut kuşları, tırtıllar, kelebekler, muhabbet karıncaları güneşin son ışıkları altında ışıl ışıl yanıyorlardı. Görkemli, yekpare granitler gibi yükselen kayalardan zümrüt yeşili bodur ağaçlar fışkırmıştı. Kaya tütünleri, sarmaşıklar, kocakarı perçemleri, kuşburnular, vahşi böğürtlenler, keçi-

boynuzları, bakirecikler öbek öbek sarıp sarmalamıştı uçurumları. Kartal yavrularının cıyaklamaları hançer gibi parçalıyordu sessizliği.

Otuz tane kurbağa yakaladılar karanlık basıncaya kadar. Kocaman bir dolunay belirdi Zergovit zirvelerinin ardından. Dağlar büyüdü. Esrarengiz, ürpertici ve hakim bir tüle büründü. Gecenin tüm ses ve efsun cümbüşü cömertçe açığa çıktı. Kömlerin pencerelerine cılız lamba ışıkları oturdu.

"Devrim mağaralardan ne zaman çıkacak?" diye sordu Azeroğlu, mağaraya dönerlerken.

"Mağaralar devrime dar geldiği zaman."

"Ne yazık ki bugün mağaralar devrime geniş geliyor. Daha gizli, daha dar delikler arıyoruz girmek için. Herşey halkın kafasının ve desteğinin genişlemesine bağlıdır. Kurbağalardan kurtulmamızın başka bir yolu da yok."

Ali Haydar'ın bir elinde kurbağalı torba diğer elinde de yarım teneke dolusu su vardı. Azeroğlu omzuna kocaman bir kuru kütük almıştı. Kayalarla dolu dik bir yokuşu tırmanıyorlardı.

"Halkın kurbağalardan kurtulması kaç yılı alır?" dedi Ali Haydar.

"İktidarın alınışı kurbağalardan kurtuluş anlamına gelmiyor ki. Asıl kurbağalı dönem o zaman başlayacak."

O gece kızarmış kurbağayla bal yediler. Mağara dışında, ardıç ağaçlarının dibinde, alınlarını yıldızların seyrine vererek mışıl mışıl uyudular. Nöbet tutmadan mağarada uyumak tehlikeliydi. Şafak söktüğünde mağaradaki yiyeceklerin bir kısmını yanlarına aldılar. Bir kısmını gizlediler. Posta kutusu olarak kullandıkları ağaç kovuğuna şu pusulayı bıraktılar: "Biz propaganda için gidiyoruz. Üç gün sonra döneceğiz. Yiyecekler üç numaralı kayadadır." Düzgün Dağları'nı aşarak Deşt Ormanlarına doğru yöneldiler.

Patikalardan yürüyorlardı.

"Şu gördüğün Hayri'nin evidir. Çok yoksul bir insandır. Atasözleri gibi öz ve yalındır. Su perisi gibi yetişkin bir kızı var. Karısıyla birlikte üç kişidirler. Tüm varı yoğu altı keçiyle şu küçük tarladır. Bizi korkunç severler,"

Azeroğlu durup eve baktı. "Orman kuşlarının yuvasını andırıyor. Dönünce uğrayalım beni de tanıştır" dedi.

Ormanlık dağlara girdiler. Çam kozalakları, palamutlar, reçineler, mantarlar, sincap sürüleri, kertenkeleler, menekşeler, meşe tavukları, tavşanlar ve envai çeşit kuş savranları deryasına düşmüşlerdi. Sema masmaviydi. Kayalıkların dibinde üç orman tilkisi gördüler. Tilkiler yolculara baktılar merakla. "Bu kadar yakın oldukları halde kaçmıyorlar. Bunların kurnazlıklarında parlak bir zeka var. Orman gerillası bunlara denir."

Ali Haydar yükünü indirerek oturdu. "Şu tepedeki evi görüyor musun?" dedi. "Kazım'ın evidir. Onbeşe yakın keçisi, iki ineği, dokuz tane de küçük çocuğu vardır. Evlerine gittiğimden bu yana artık karısını dövmüyor. Koskoca dağda tek başlarına yaşıyorlar."

"Yalnız yaşayan insanların ilgileri, konukseverlikleri daha derin oluyor."

"Dört arı kovanı, çok güzel de bir bostanı var. Yağ, peynir, domates, hıyar, bal satıyor. Her yıl, iki üç ay Elazığ'da hamallık yapıyor."

Dereye indiler. Azeroğlu cebinden puro sabununu, diş fırçasını çıkardı. Yüzünü yıkayıp dişlerini fırçaladı. Horozlu aynada saçlarını taradı. Dereden çıktılar. Deşt köyünü geçerek Hakis'in karşısındaki uçurumlara yöneldiler. Uçurum kıyısında birbirinden uzak iki ev görünüyordu.

"Şimdiye kadar şu iki eve hiç uğramadım" dedi Ali Haydar. "Yüzlerce evi tanıdım. Tanımadığım evlerin yanından geçmek canımı sıkıyor. İlkin şu baştaki eve uğrayalım.

Veli Hoca'nın devrimci bir öğretmen arkadaşı var. Onun abisinin eviymiş. Uğrayıp biraz propaganda yapalım. Karnımızı da doyururuz."

Azgın bir köpek karşıladı onları. Orta yaşlı birisi çıktı evden. Köpeği uzaklaştırdı. Merhabalaştılar. Birlikte eve girdiler. Köşede, masanın başında kırk yaşlarında, çatık kaşlı, köylülerin Almancı dediği, Almanya'da işçilik yapan birisi oturuyordu. Masada iki tane de kadın vardı. Kadınlar ayağa kalktılar, gelenleri sofraya buyur ettiler. Almancı hiç istifini bozmadı. Soğuk bir "merhaba"yla yetindi. Sofrada çay, kızarmış patates, yufka ve yoğurt vardı. Köşede bir tutam taze soğan duruyordu.

"Nerden gelip nereye gidiyorsunuz gençler?" diye sordu Almancı.

"Nazımiye'den geliyoruz Pülümür'e gideceğiz" dedi Azeroğlu. Aslında Haydaran'a gideceklerdi. Geldikleri ve gidecekleri yerleri sürekli değişik söylüyorlardı.

"Ne iş için gidiyorsunuz?"

"Biz devrimciyiz, propaganda yapmaya gidiyoruz" diye söze girdi Ali Haydar.

Almancının benzinde renk değişiklikleri oldu. Üst dudağı ürperdi. Kaşları bakışlarını gizlercesine çatıldı. Kadınlar merak kesildiler, ikinci adam, abisine baktı. İçeri oniki onüç yaşlarında bir çocuk girdi. Misafirlere "hoşgeldin" dedi.

"Yani siz komünistsiniz?"

"Evet biz komünistiz" diye onayladı Ali Haydar.

Almancı aniden ayağa kalktı, "oğlum git karakola haber ver" diye bağırdı. "Dış kapıyı git kapat. Jandarmalar gelinceye kadar sizi bırakmayacağım."

İkinci adam gidip kapıyı kapattı. Kadınlar birşeyler mırıldandılar. Azeroğlu ile Ali Haydar hiç bozuntuya vermediler.

"Ulan sallanma hayvan, git karakola haber ver" diye

bağırdı çocuğa. Çocuk istemeye istemeye dışarı çıktı. Çocuğun gidip jandarmayı getirişi iki saati aşardı. Onun için konuklar aceleye getirmiyorlardı işi.

"Otur, efendi efendi konuşalım. Misafire bu yapılmaz" dedi Azeroğlu.

"Benim sizinle konuşacak bir şeyim yok" diye kükredi Almancı. "Ben sizin ne mal olduğunuzu Almanya'dan bilirim!"

"Bak üstelik işçisin" dedi Ali Haydar. "Otur da seninle sosyalizmin, komünizmin ne olduğunu tartışalım. Doğru yanlışı ikna etsin, düzeltsin."

"Ben sizinle tartışacak kadar düşmem, konuşmayın. Oturun oturduğunuz yerde."

"Bizim görüşlerimizin, amaçlarımızın ne olduğunu eminim ki sen bilmiyorsun" diye gülümsedi Azeroğlu. Kadınlar mahzun ve sevecen bir havayla dinliyorlardı.

"Kapa çeneni, konuşma diyorum sana. Kalkın bunları ahıra kapatacağız!"

Ali Haydar yumruğunu masaya vurarak elini parkasının cebine soktu.

"Ulan bütün şarjörü senin beynine boşaltırım alçak herif" diye bağırdı.

Azeroğlu ayağa kalkarak Ali Haydar'ın kolunu tuttu. "Bırak be, silah çekmeye kalkışma. Ne düşünürlerse düşünsünler, biz halktan insanlara silah çekmeyiz. Bu evi kan banyosuna çevirmeye gelmedik" diye bağırdı.

Ali Haydar eğilerek yerden torbasını aldı. "Gidiyoruz, hadi şimdi engelleyin bizi. Eceli gelen önüme çıksın" diye haykırdı. Sağ eli parkasının cebindeydi. Ama aynı cepte tabanca yerine meşe palamudu, kuru üzüm ve dut vardı. Aniden geri döndü, sol cebinden bir bomba çıkardı, bombayı Almancı'nın gözlerine yaklaştırdı.

"Size silah çekmeme gerek yok, şunu görüyor musun?"

diye bağırdı. "Şunu dağlarda biz imal ediyoruz. Senin savunduğun düzen gibi Amerika'dan ithal etmiyoruz. Biz kendi donatımımızı kendimiz yaratıyoruz. Bu fitili ateşlersem hepiniz havaya uçarsınız!"

Almancı bombanın fitiline, üzerindeki yıldıza ve yazılara baktı. Benzi safran sarısına kesmiş, bakışları kaymıştı. Kadınlar ağlıyordu, ihtiyar olan Ali Haydar'ın yanına sokuldu. Elinin tersiyle gözyaşlarını sildi.

"Benim oğlum cahillik etti, kusuruna bakma oğlum, bağışla" diye yakardı.

"Şimdi gidiyoruz. Ama ileride bu eve yine geleceğiz. Dileğim, diğer evler gibi bu evin de bizleri dostça karşılamasıdır. İçeri almayacaksanız almayın. Ona da saygı duyarız. Biz halkız, halka asla baskı yapmayız. Ama ihbarcıları da cezalandırırız. Cezalandırmazsak halk bizi cezalandırır."

"Ağlama ana, bizden size zarar gelmez" dedi Azeroğlu. Elini kadının omuzuna koydu, gülümseyerek, "senin şu Almancı oğlun da bir gün ikna olacak. Yeter ki birbirimizi dinleyelim, efendice tartışalım. İnsanları susturmak iyi değil" dedi.

Dışarı çıktılar, dereye inerek Haydaran'a doğru yöneldiler. Yollarının üzerinde, çeşmenin yanında, çocuk oturmuş ağlıyordu. Gelenleri görünce ayağa kalktı.

"Beni karakola gönderdi ama gitmedim. Biliyorum siz Deniz Gezen'in arkadaşlarısınız. Benim babam kötü bir adamdır" diye ağladı.

"Çok memnun olduk sağ ol delikanlı" diyerek çocuğun yanaklarından öptü Ali Haydar, "ileride seni teşkilata alacağız. Yaman bir insan olacaksın."

Güneş batıya kaymıştı. Haydaran'a giriyorlardı. Eski Dersim İsyanının ünlü bölgelerinden birine. Köylerde iki gün propaganda yaptıktan sonra geri döneceklerdi. Dağ-

lar sırt sırta vermiş, amansız bir şekilde, diş diş yükseliyorlardı gökyüzüne. Dağılmış tek tek kömlerde ikişer saat konaklayacaklardı. Babasının memleketine girdiği için sevinçliydi Ali Haydar.

* * *

Topal Cafer, Pülümür'den gelip Tunceli'nin Dağ Mahallesi'ne yerleşti. Köydeyken korkunç derecede yoksuldu. Elli yıl zengin olmak için uğraşmıştı. Bir seferinde beş keçiye sahip olmuş, ama çok geçmeden ikisini kurda yedirmişti. Bir seferinde bir inek almış ama iki yıl sonra sevgili ineği kısırlaşmıştı. Topal Cafer'in en zengin dönemi, on koyuna sahip olduğu dönemdi. Yani yirmi yıl önceki dönem. Koyunların ikisi hastalıktan ölmüş, üçünü de gece hırsızlar ahırdan yürütmüşlerdi. Topal Cafer Tunceli'ye taşınmadan önce radyolardan sürekli yayınlanan önemli haberler duydu. İsmi okunan anarşistlerden herhangi birinin yerini bildirene hükümet yarım milyon ile bir milyon lira arasında para verecekti. Haberi dinleyen Topal Cafer'in kafasında binbir zenginlik tasarısı uyandı. Aç kurtlar gibi koruma ve kollama güdüsünü harekete geçirdi. İlk önce okula gelen müfettişi anarşist diye ihbar etti. Jandarma karakolu komşu köydeydi. İki ay sonra, geceleyin Ali'nin evine giren tapu ve kadastro memurlarından üç tanesini ihbar etti. Operasyondan sonra Başçavuş Topal Cafer'i karakola çağırdı. "Ulan bir ihbar daha yaparsan öbür bacağını da ben kırarım" diye tehdit etti. Bu tehditten beş ay sonra Topal Cafer, kardeşinin yardımıyla berhanesini toplayıp karısıyla beraber Tunceli'ye geldi. Dağ Mahallesi'nde bir gecekonduya yerleşti.

Topal Cafer, sedirin üzerine sırtüstü uzanarak günlerce zenginlik hülyalarına daldı. Karısı Mizikli Yeter, Cafer'in ciddi işlerle meşgul olduğuna inandığı için onu hiç rahatsız etmiyor, "zenginliğin kaynağına bir gün erişecek" diye sık sık mırıldanıp duruyordu. Mizikli Yeter, Cafer'in önüne günde iki öğün ayranla bulgur pilavı ya da domatesle ekmek koyuyordu. Sedirden kalkan Cafer, karısına sadece birkaç soru yöneltiyordu. En son, Yeter'in dedesinin büyük amcasının Ermenilerden kalma bir küp altını nerden bulduğunu sordu. Doyurucu bir cevap alamayınca gidip, sedire uzandı. Babasının, Tujik Dağı'nın kuzey kısmında bazı kayaların altın gibi ışıldadığını anasına anlattığını hatırladı. Aniden ayağa fırladı. Ali Maklı'dan daha geniş bilgi almak için dışarı çıktı. Dağ Mahallesi'nden hızla şehre indi.

Topal Cafer'in gecekondusunun bitişiğinde bir gecekondu daha vardı. Kardeşine aitti. Ama Cafer burayı ahır olarak kullanıyordu. Kardeşi, Cafer abisine bir inek vermişti. "Bunun sütünün yarısı sana yarısı bana" demişti. İneğe Mizikli Yeter bakıyor, hergün sütün yarısını götürüp kaynına veriyordu. İnek hapis hayatı yaşıyordu. Kocaman gözlü, alaca ama alabildiğine tembel bir inekti. Gece gündüz yatar ve yavaş yavaş geviş getirirdi. Ahırda iki tane de tavuk vardı. Mizikli Yeter tavukların yumurtlaması için köşede, ineğin giremeyeceği bir şekilde, özenerek yuva yapmıştı.

Bir sabah Mizikli Yeter kovayı alarak ahıra gitti. Kapıyı zorladı zorladı açamadı, ineğin kapının arkasında yattığını düşünmeden eve koştu. Kocasını telaşla dürterek "kalk hele kalk çabuk" diye uyandırdı.

"Ne var karı hayırdır" diyerek yatağından fırladı Cafer.

"Gece ahıra girmişler. Kaç kişi olduğu belli değil. Uyuyup kalmışlar."

"Tamam. Dağdan geldiler. Yatacak yer bulamadılar.

Bizim ahıra girdiler."

Cafer derhal pantolonunu giydi, kasketini aldı. "Sakın ahıra gitme. Dışarı çıkma. Gelen olursa kimseye birşey söyleme. Gözün ahırın kapısında olsun" diyerek dışarı fırladı. Tek kişi olursa yarım milyon ederdi. Cafer yolda hesaplara başlamıştı bile. İki kişiden az değildi. Üç ya da dört de olabilirdi. Eğer dört olursa iki milyon ederdi. Bir otobüs alır, iki tane de lokanta işletirdi. Dokuz tane olamaz mıydı? Pekala olabilirdi. Dokuz kişi yarım milyondan dörtbuçuk milyon eder ki bu öbür dünyaya bile yeterdi.

Topal Cafer Tunceli Polis Karakolu'na sevinçle daldı. Nöbetçi polisler hemen hareketlendiler. Komiser, Topal'ı ayrı bir odaya aldı. Karşısında oturttu, bir sigara sundu. Topal sigara içmediği halde aldı sigarayı.

"Nerdeler ve kaç kişiler?"

"Benim ahırda uyuyorlar. Bu gece dağdan geldiler. Bana haber vermeden uyumak için ahıra girdiler. Hala ahırdalar."

"Kaç kişiler, hepsi silahlı mı?"

"Valla en az beş kişi varlar. Hepsinde de silah var. Silahsız yok."

Komiser, Emniyet Müdürüne ve Altınbilek'e telefon ederek durumu bildirdi. Bu gece dağdan inen bir grup silahlı anarşist, Cafer Hastürk'ün Dağ Mahallesi'ndeki ahırında konaklamışlardı. Altınbilek'le Emniyet Müdürü soluk soluğa, yüzlerini bile yıkamadan, sabahın köründe karakola damlamışlardı. Karakol asker ve polis kaynıyordu. Durum Albay'la Vali'ye de bildirildi. Asker ve polisten oluşan kırk kişilik bir kuvvet, Fehmi Altınbilek'in komutasında, sabahın er saatlerinde evi kuşattı. Kuşatmanın bu kadar dakik ve başarılı bir şekilde gerçekleşmesine Üsteğmen bile şaşırdı. Kuşatma yerine Albay'la Vali de geldiler. Albayın elinde bir dürbün vardı. Uzaktaki bir evin arkasından ahırı ince-

den inceye tahlil etti. Dürbünü Vali'ye verdi.

"Fena halde kıstırıldılar. Sibel Erkan olayından daha önemli bir olay olacak belki de. Ahıra dikkat ettin mi, kurtulamazlar kesin."

"Evet kaçamazlar" dedi Vali. "İkinci bir Kızıldere de burası olacak."

Altınbilek karısını gidip getirmesi için Topal Cafer'i eve gönderdi. Cafer az sonra Mizikli Yeterle birlikte koşa koşa geldi. Albay kuşatma bölgesine halktan hiç kimsenin yaklaştırılmamasını, durumun Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığı'na derhal bildirilmesini emretti. Vali ise Emniyet Müdürü'nü, İçişleri Bakanlığı'na bilgi vermesi için Vilayet Konağına gönderdi. Yalnız Emniyet Müdürü'nün kulağına da, "kuşatma yerinde olduğumu söylemeyi unutmayın" diye fısıldadı.

Altınbilek megafonu ağzına dayadı. "Dikkat! Dikkat! Ahırda bulunan silahlı gruba hitap ediyorum! Kanun namına teslim olun! İki dakika içerisinde, ellerinizi başınızın üzerine koyarak teker teker dışarı çıkmazsanız ateş açacağız! Dikkat! Dikkat!.." Altınbilek aynı cümleleri üç kere tekrarladı. Saatine baktı. Eve sadece ilk başta üç kişi ateş açacaktı. Altınbilek ve iki nişancı polis. Bir kez daha haykırdıktan sonra üç kişi üç şarjörü aynı anda ahırın kapısına ve duvarlarına boşalttı. Polislerden birisinin silahı teklemişti. Ahırın minnacık, camsız penceresi tarafına mevzilenen askerler, tekleyen silahın dağlarda yankılanmasını ahırın penceresinden ateş edildiği şeklinde yorumladılar. Erlerden palavracı Yasin, yanındaki onbaşıya, pencereden üç el ateş edildiğini söyledi. Onbaşı kale mazgalını andıran ahırın penceresine baktı.

"Komutanım pencereden üç el ateş ettiler" diye bağırdı.

Saflar dalgalandı. Haber Albay'a kadar ulaştı.

"Bu iş galiba uzun sürecek" dedi Vali.

Vali'nin söylediklerinin aksini savunmayı bir yaşam tarzı haline getiren Albay, "olamaz" diye itiraz etti. Altınbilek'i derhal yanına çağırttı.

"Bana bak evladım" dedi geğirerek. "Bu iş uzun sürmemeli. Erlerden iki tanesine çelik yelek ve miğfer giydir. Pencereden ahıra iki adet gaz bombası atsınlar. Onlar dayanamaz çıkarlar. Çıkmazlarsa, çelik yeleklerinizi giyin, başlıklarınızı takın, kapıyı kırıp içeri girin."

"Komutanım savunma bombası atıp içeride imha edelim hepsini."

"Hayır evladım. Şimdilik benim dediğimi yapın."

Albay içten içe kızıyordu Vali'ye. Onun başarıdan kendisine pay biçmesini sindiremiyordu. Durumu İçişleri Bakanlığı'na bildirmenin ne gereği vardı. Bu kadar polise ne gerek vardı. Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığının herşeye egemen olduğunu bilmiyorlar mıydı bu adamlar. Vali de Albay'a diş biliyordu gizliden gizliye. Şehiriçi vakalarda jandarmanın ne işi vardı. Herşeyin kahramanı biziz mi demek istiyorlardı. Altınbilek'in polis karakolunda ağa gibi davranmaya ne hakkı, ne salahiyeti vardı. Operasyonu neden emniyet müdürü ve komiserler yürütmüyordu da bir Üsteğmencik horozlanıp duruyordu.

Ahırda peşpeşe iki gaz bombası patladı. Tavuklar bağırarak kanat çırptılar. İnek kapının ardından, yattığı yerden kalkınca kapı biraz aralandı. Zaten Mizikli Yeter kapıyı yeterince zorlamıştı.

"Komutanım kapı aralandı" diye bağırdı polislerden birisi.

"Gördüm, herhalde çıkacaklar" dedi Altınbilek. Megafonu yeniden dayadı ağzına. "Teslim olmaktan başka kurtuluşunuz yoktur! Vakit geçirmeden kanun namına teslim olun!"

Albay dürbünün gücüyle kapının aralığından içerdeki silahlı güçleri yakalamak istiyor, ama aralığın küçüklüğüne yeniliyordu. Bir müddet sonra miğferli, çelik yelekli üç er, "allah! allah!" diyerek, kapıya omuzlarıyla toslayıp içeri daldılar. Dalar dalmaz karşı duvarı taradılar. Gazdan ve karanlıktan göz gözü görmüyordu. Erler derhal dışarı çıkarak Altınbilek'in yanında mevziye yattılar. Erlerden birisi palavracı Yasin'di.

"N'oldu oğlum? İçerde kaç kişi var?"

"İçerde korkunç duman var komutanım" dedi birisi.

"İki kişinin inleyerek yıkıldığını gördüm komutanım" dedi Yasin.

"Ellerinde silah var mıydı?"

"Vardı ama hepsi sanki ölmüş gibi seriliydiler."

"Ben pek göremedim" dedi onbaşı.

Üsteğmen Yasin'in gözlerine baktı. "Tahminen kaç kişi var?"

"Ahır dolu gibiydi komutanım."

Arkada mevzilenen erlerden birisi. Yasin'in potininde kana benzer bir şey gördü. Elini potinin altına sürdü. Parmağı kızıllaştı.

"Komutanım Yasin'in potininde kan var" diye bağırdı ve parmağını Üsteğmene gösterdi. Yasin kendi söylediklerine iyice inandı.

"Birisini alnından vurdum. Sessizce ayağımın altına düştü" dedi Yasin.

Haber derhal Albay'a ulaştı. Albay emirerinden telsizi aldı. Karakoldaki telsizciye, "Evladım durumu derhal sıkıyönetime bildir. Operasyon başarıyla sonuçlanmıştır. Ele geçen ölü ve yaralıların tespitine başlanmıştır. En kısa zamanda kesin sonuç bildirilecektir de." Telsizi mağrur bir edayla ere vererek dürbüne sarıldı. Kapıdan dumanlar çıkıyordu.

Aynı şekilde Vali bey durumu İçişleri Bakanlığı'na bildirdi. Emniyet Müdürü'yle birlikte operasyonu bizzat sevk ve idare ettiğini de ekledi. Haberi tüm ayrıntılarına kadar Topal Cafer de öğrenmişti. Ölenlerin en az dokuz kişi olduğu kesindi. En iyisi Elazığ'da bir otel almaktı. Otobüsü, eğer para artarsa alabilirdi. Evi de Elazığ'ın İstasyon Mahallesi'nden değil, o güzelim Hüseynik'inden alacaktı. Bahçeli ve iki katlı olacaktı. Mizikli Yeter, suç işlemiş gibi durgun ve hüzünlüydü. Dokunsalar ağlayacaktı.

Dumanın iyice çıkmasını beklediler. Herkes birbirine "kan kokusu geliyor" diyordu. Gerçekten de tavuklardan birisi vurulmuş diğeri yaralanmıştı. Üç kurşun ineğin sırtını sıyırarak geçmişti. Bir diğer kurşun ineğin burnunun ucunu parçalamıştı. Daha önemlisi inek, sağ budundan derin bir kurşun yarası almıştı. Kurşun kemiğe saplanmadığı için inek sadece burnunun farkındaydı. Açılan kapının ardından başka yere kımıldamadığı için içeri giren askerlerin karşı duvarı taramasından kurtulmuştu.

Operasyon güçleri dumanın tamamen çıkmasını beklerlerken, onbaşı bileğindeki sıyrığı farketti. Yakından inceledi.

"Komutanım sanırım yaralılardan bir tanesi bize ateş etti" dedi.

"Gördün mü ateş ettiğini?" diye sordu Altınbilek.

"Görmedim ama bileğimde kurşun sıyrığı var" diyerek bileğini gösterdi.

Yasin başını kaldırıp onbaşının bileğine baktı. "Çabuk davranmasaydım yerde yatanlardan bir tanesi beni öldürecekti" dedi. "On mermi sıktım başına. Paramparça oldu."

Duvardan sıçrayan küçük bir taş parçasının onbaşıyı yaraladığını hiç kimse aklının ucundan geçirmiyordu bile. Artık her şey tartışmasız kesindi.

Dumanın tamamen çıkmasından sonra üç çelik yelekli asker yeniden içeri daldı. Albay durumu dürbünle izliyordu. Ölenlerin kaç kişi olduğunu büyük bir merakla bekliyordu operasyon güçleri, içerden hiç silah sesi gelmedi. Herkes müthiş bir bekleyiş içindeydi. Herkesin öldüğüne ve içeri giren üç erin ölüleri saymakla meşgul olduklarına şüphe yoktu. Altınbilek içeri girmek için ayağa kalktığında Yasin kapıda göründü. Bir elinde ölmüş bir tavuk diğerinde ise tomson vardı. Moralmen çökmüş, binlerce ton yükün altından yeni çıkmış gibiydi. Yasin'in arkasında diğer erle onbaşı belirdi. Er başını önüne sarkıtmış onbaşı ise ağlıyordu. Durumu uzaktan dürbünle izleyen Albay, "tahmin ettiğim gibi çıktı, yaralı yok, tamamı imha olmuş" diye mırıldandı. Altınbilek, "hepsi ölmüş değil mi?" diyerek içeri daldı. Erlerden çıt çıkmıyordu. 'Tezkeremi kesin yakarlar" diye düşünüyordu Yasin. Altınbilek'ten sonra komiser ve birkaç polis daha girdi içeri. Ahırdan ilk çıkan üç er soruları duymuyordu bile. Ahıra girenler ise dışarı çıkmıyordu.

"Evet ölüleri ve silahları sayıyorlar, gidip görelim Vali bey" dedi Albay. Valiyle birlikte yavaş yavaş ahıra doğru ilerlediler. Yasin hala tavuğu elinde tutuyordu. Elinde tavuk olduğunun farkında bile değildi. Operasyon güçleri tekmil mevziden çıkmış, ahıra yaklaşmıştı. Aralarından geçen Albayla Vali'yi selamladılar. Ahıra önce Albay girdi, ardından Vali. Emniyet Müdürü de gelmişti. Ahır kapısının önü bir anda asker ve polise kesti. Ahırın köşesinde korkunç bir suratla oturan Altınbilek, Albayın içeri girmesiyle birlikte ayağa kalktı. Albayın göğüs kafesine sinsi bir ağırlık oturdu. Kulakları zonkladı. Bağırsaklarındaki gaz inanılmaz bir çabuklukta arttı. Önce derin bir nefes aldı, sonra geğirdi. "Rezalet" diye sessizce mırıldandı Vali. Yaralı tavuğa baktı Albay. Sonra ineğe baktı, ineğin

geniş alnında, sıkıyönetim komutanının haşin çehresini görür gibi oldu. Ürperdi. Rahatlamak için yeniden geğirdi, derin derin nefes aldı. Bakışlarına kramp girmiş gibiydi. İnek de Albay'a baktı. Burnundan damlayan tuzlu kanı kocaman pürtüklü diliyle yalıyor, durumu kavramaya çalışıyordu. Gözleri kızarmıştı ve akan gözyaşları büyük damlalar halinde kanlı döşemeye düşüyordu. Gayet anlamlı bir tarzda bakıyordu ahırdakilere ve "kanunsuz işler yapıyorsunuz" der gibiydi. Dışardan ahıra onlarca asker ve polis kafası sarkmıştı.

Hiçbir şey söylemeden yavaş yavaş dışarı çıktı Albay. Musa'nın Kızıl Deniz'i gibi ikiye yarılarak ince bir yol sundu operasyon güçleri. Albay karınca adımlarıyla ilerledi. Arkasından Vali geliyordu, Yasin'in hizasına geldiğinde durdu.

"Bırak o tavuğu elinden evladım" dedi gayet babacan bir tavırla. "Cumhuriyet devrindeyiz. Ve unutma ki sen cumhuriyet askerisin, yeniçeri değilsin. Biz buraya ganimet için gelmedik. Kanunu tesis etmek için geldik."

Elleri arkasındaydı. Geri dönüp ahıra baktı. Askerin ve polisin içler acısı manzarasından etkilendi. "Ne garip şey, insanlar öldürmeyince üzülüyorlar" diye düşündü. Üst üste yığılmış minnacık gecekondulara ve uzaklardan kendisini seyreden kadınlara baktı. Çıplak dağlara, genel sefalete baktı.

"Burayı kim ihbar etti evladım?"

Topal Cafer'i getirip karşısında diktiler Albay'ın. Kirli, piltiklenmiş bir mintan. Keçi kılından dokunmuş, kalın, kara, pasaklı bir pantolon ve kocaman çorapsız ayakların zulmü altında inleyen bir çift lastik ayakkabı. Kısa kır sakallı, kırış kırış bir surat. Topal Cafer'in gözlerine bakmaktan korktu Albay. "Bu kadar askerle polisi bir inek için buraya niye getirdin?"

"Ben görmedim kumandan. Benim karı dedi içerde anarşit var diye. Kapıyı zorlamış açamamış. İneğin kapının ardında yattığını akıl edememiş."

"Diyelim ki o edemedi. Sen de mi edemedin?"

Topal Cafer'den ses çıkmadı. Albay ötede duran Mizikli Yeter'e baktı. "Yazık bu memlekete yazık" diye söylendi.

Operasyon güçleri çekildikten bir müddet sonra Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığı'ndan bir helikopter indi vilayetin önüne. O gece Altınbilek'le Emniyet Müdürü'nün katıldığı dört kişilik bir toplantı yapıldı. Toplantıya katılanların dördü de Milli İstihbarat Teşkilatı'na mensuptu.

Toplantıya otoriter, gür bir ses egemen oldu.

"Ne biçim insansın sen, anlayamıyorum. İlkin dağda yakaladığın yarı-serseri bir asker kaçağını anarşist sandın. Onun palavralarına dayanarak yirmi kişiyi tutukladın. Durumu öğrenen halk, güvenlik güçlerini alaya aldı. Sonra anarşist kılığına sokup köylere saldığın iki polisi jandarma karakolu yakalayıp dayaktan geçirdi. Tabi yine halkın maskarası olduk. Bugün de koskoca Sıkıyönetim Komutanlığı'nı ve İçişleri Bakanlığı'nı bir inek için ayağa kaldırdınız. Yarın bu rezalat de yayılacak bölgede. İyice kepazeleşeceğiz. Bırak bir üsteğmeni, bırak bir eri, bir çoban bile böylesi aptallıklar yapmaz. Açık konuşuyorum, bir daha böyle bir rezalet ortaya çıkarsa seni buradan sürdürmek bir yana emekli ettiririm. Devletin, kendi güvenliğini ciddiye almayanlara sabrı ve müsamahası yoktur."

Toplantıda mevcut durum bir kere daha gözden geçirildi. Köylerde istihbarat ağının kurulmasına ve bazı köylülere silah verilmesine daha çok çaba harcanması görüşünde birleştiler.

* * *

Topal İsmet, Altınbilek'le konuştuktan sonra eve geldi. "Bulacağım" dedi. "Koca devletin bulamadığı bu adamları tek tek bulup çıkaracağım. En belalısı o Ali Haydar'dır. Neden belalı olduğunu da çıkardım. Dersim İsyanının namlı reislerinden Hıdır Ağanın torunuymuş. Dediklerine göre bu Ali Haydar, Dersim'in bütün mağaralarını, ayı inlerini, tilki yuvalarını, geyik barınaklarını tek tek biliyormuş. Her gece bir mağarada, bir ağaç kovuğunda, bir geyik barınağında kalıyormuş. Ama yemin ettim o Hıdır Ağanın torunu Ali Haydar'sa ben de Mustafa Ağanın torunu İsmet'im. Kaçıp karpuz çekirdeğine saklansa da, kara gecede kara tarlada, bin metre mesafeden kara kuzuyu görse de ben onu bulacağım. El mi yaman bey mi yamanmış göstereceğim ona."

Karısı, İsmet'e garip garip baktı. "Yine heyheylerin geldi İsmet" dedi. "Deden Mustafa Ağa milisliğin ne faydasını gördü ki sen de göresin. Vazgeç. Günahtır uğraşma kaçak talebelerle. Dağlara sığınmışlar, sana ne zararları var."

"Bugüne kadar bu Dersim'de kimse benim kadrimi kıymetimi bilmedi. Bendeki cevheri, bendeki feraseti, yiğitliği kimse göremedi. Bu Dersim'in dağına taşına nam salmasam bana da Mustafa Ağanın torunu İsmet demesinler."

Kadın yağda kızarttığı yumurtayı sofraya koydu. Yeşil soğanları getirdi.

"İyi iş yap da nam sal. Kötü işin namı neye yarar. Ondan kolay ne var. İstesem ben de iki günde nam kazanırım. Bir günde Düzgün dağına tırmanır, uyuz köpekler gibi bacağımı kaldırır ziyarete şorul şorul işerim. Orada bir köylü

beni görsün yeter. İki günde namım Dersim'i tutar. Köylüler allandıra ballandıra anlatırlar beni. Biraz da uydurmalarla süslerler. İşedikten sonra beş kere de osurmuş derler. Namım öyle bir nam olur ki, torunlarımın torunları bile alınlarında bu namın damgasıyla gezerler. 'Bu kimin çocuğudur' diyenlere, 'Düzgün Baba ziyaretine işeyen Cadı Fato'nun torunudur' diye cevap verirler."

Topal İsmet suratını ekşitti. "Amaaann kes. Yine başladın" diyerek yumurtaya girişti. "Senin yaptığına nam denmez, rezalet denir. Ben koca devletin yapamadığını yapacağım. Herkes, 'helal olsun' diyecek. 'Devletin yapamadığını İsmet yaptı. Helal olsun İsmet'e' diyecek."

Belinden çıkardığı tabancayı Fato'ya gösterdi. "Şuna bak. Ordusu olan devlet bana muhtaçtır. Dün bunu bana verdi devlet. Aha şu da vesikası. Ölene kadar bu benimdir. Bendeki ferasatı Dersim göremedi ama devlet gördü."

"Yani kaşla göz arasında seni milis ettiler."

"Milis de neymiş. İstihbarat memuru oldum. Devlet hafiyesi yani."

"Hadi gözün aydın. Memur oldun. Kan memuru."

"Memur oldum elbet. Kan memuru da neymiş?"

"Sen talebeleri ele vereceksin, onlar da asacaklar."

"Bu Dersim kansız olmaz karı. Toprağında, ekmeğinde, tuzunda, tütününde kan var bu Dersim'in. Şeytan, göğün yedinci katında, allahın ambarına gizlice girerken kuyruğu çizildi, bir damla kan düştü buğdaylara. Bir Newroz sabahı, allah göğün yedinci katından dünyaya buğday serperken koskoca buğday ambarındaki iki kanlı buğdaydan birisi Kerbela'ya diğeri de Dersim'e düştü. O günden bugüne nefsimize kan bulaşmış oldu. Suç bizim mi?"

Topal İsmet yanına yardımcısı Eftal'i de alarak ertesi sabah Mazgirt köylerine gitti. Kavun köyünde Haydar Koç'la görüştü. Türüşmek'e geçti. Göktepe, Gorcan, Kızılcık üzerinden Peri Suyu'nu izleyerek Seyitli köyüne kadar gitti. Uğ-

radığı her köyde Ali Haydar'la Azeroğlu'nu aradığını, devrimci olduğunu söylüyordu. Birçoklarına Ali Haydar'la Azeroğlu'nun fotoğraflarını gösteriyor, Ali Haydar'ın Dersim'deki takma adının Süleyman, Azeroğlu'nun ise Hıdır olduğunu herkese yayıyordu. Köylülerden bazıları, Süleyman'la Hıdır'ı tanıdıklarını, onların en çok Basu'ya, Seyitli'ye ve Kızılkale köyüne gittiklerini İsmet'e söylediler. Hörst'ten bazı köylüler de onların zaman zaman Kardere mağarasında kaldıklarını, ama bulunmalarının mümkün olmadığını, çünkü mağaranın korkunç derecede uzun olduğunu, elli yıl önce Kardere'den mağaraya bırakılan bir keçinin Kızılkale'den çıktığını anlattılar. Ak sakallı bir ihtiyar, Dersim tarihinde ilk defa, Ali Haydar denilen bu adamın, Kardere'den girerek bu mağarayı iğneden ipliğe aradığını ve Kızılkale'den çıktığını iddia etti. İhtiyara göre bu adam, mağaradan iki küp altınla çıkmıştı. Altınları Pülümür taraflarında satmış, tam ikiyüz tüfek almıştı. Bazı köylüler ihtiyarın anlattıklarının doğru olmadığını, altınların iki küp değil bir küp, silahların ise ikiyüz değil yüz olduğunu ileri sürdüler. Topal İsmet, ihtiyara değil, köylülere inandı. O sabah Hörst'ten Kardere'ye hareket etti. İki azayla görüştü. Bir devrimci olarak köy bekçisini sorguladı. Ali Haydar'ın Azeroğlu ile birlikte mağarada kaldıkları doğrulanmıştı. Bir grup köylüyle mağaranın önüne gitti. Eftal'i yanına alarak içeri girdi. Mağara korkunç bir görünümdeydi. Gittikçe gidiyordu, insanların kaldığına dair ciddi bir ize rastlamadı. En son bir ay önce geldiklerine göre iz olmalıydı. Köylüleri yeniden sorguladı. Hiçbir köylü bu yaman devrimciye dişe dokunur bir şey söylemedi. Yalnız, Ali diye bir köylü fotoğraftakileri tanıdığını, bunların bölgeyi avuçlarının içi gibi bildiklerini anlattı. Kimsenin bir küp altın ve yüz tüfek gerçeğinden haberi yoktu, İsmet herşeyi tek tek defterine not ediyordu.

Ertesi gün Kavaktepe'ye, Kuşhane'ye, Kokariç'e ve diğer köylere uğradı. Canı sıkılan Eftal'i Tunceli'ye gönderdikten sonra araştırmalarını daha da derinleştirdi. İbni Mahmut köyünde ihtiyar bir kadın, Ali Haydar'ın armut yediği ağaçları gösterdi İsmet'e. Eğer uçuruma inerse oradaki mağarada onları bulabileceğini fısıldadı. İsmet derhal uçuruma indi. Uzun bir araştırmadan sonra mağarayı buldu. Odunlara ve ocağın küllerine bakarak gülümsedi. Yeryüzü aydınlanmış, İsmet zindandan özgürlük dünyasına atmıştı adımını. Mağarayı kokladı babaç bir kurt gibi. Derin bir of çekti. Eski bir postal bağı buldu. Yakından inceledi, cebine koydu. İlk ciddi izi bulmuş, Ali Haydar'ı postalının bağından yakalamıştı. Gerçekten de birilerini postalının bağından yakalamıştı. Ama yakalanan Ali Haydar değil, Azeroğlu idi.

Her yerde köylülere devrimci olduğunu söyleyen İsmet, Memo'ya uğramamış, yalnız küçük bir hata yapmış, o gece Muhundu Karakolunda yatmıştı. Sabah erkenden çıkmamış olsaydı, karakolun karşısında kahve olduğu için köylüler O'nu mutlaka görürlerdi. Bir müddet sonra Topal İsmet, Nazımiye bölgesine hareket etti. Velyan pınarının başında, kadınlardan birisi, Ali Haydar'ın vurduğu yılanı burada temizlediğini, köyün aşağısındaki şu kavak ağaçlarının altında da pişirip yediğini anlattı. Onları bulabilmesi için şu dağları aşıp Düzgün Baba silsilelerine ulaşmasını salık verdi. Kadın İsmet'in topallığına acıdı. Eve gidip ekmek peynir getirdi. İsmet'in arkadaşlarına da her zaman ekmek peynir verdiğini mahzun mahzun anlattı. Ismet'in arkasından bakarak ağladı. İsmet kadının adını biraz uzaklaştıktan sonra defterine yazdı. Kavak ağaçlarının altında yılanın pişirildiği yeri aradı. Siyah değirmi bir ateş yeri buldu. "Ne biçim insan ki yılan yiyor" diye mırıldandı. Etrafı iyice inceledi. Yerden kaynayan bir pınar buldu. Yanında oturdu. Defterini çıkardı. Notlarını okudu. Kadının adının karşı-

sına, "Velyan köyünden yardım etmiş" cümlesini yazdı.

Akşama doğru Düzgün Baba yaylalarına ulaştı. İhtiyar bir adamda misafir oldu. İhtiyarın karısı romatizma sızılarını iniltilerle dindirmeye çalışıyordu. Üstüne iki yorgan almıştı. İhtiyar önce sır vermedi. Sonra giderek açıldı. Ali Haydar'ın karşıdaki pireli kömde, gübrelerin üzerinde, bin pirenin arasında iki gece kaldığını, ama pirelerin Ali Haydar'a hiç dokunmadığını anlattı. Pire ile köpek saldırısına uğramayan insanların evliya soyundan olduğunu, kırk gün kırk gece aç susuz dağdan dağa gezebileceklerini ekledi. İhtiyar Ali Haydar'ın yemek yediğini hiç görmemişti. Her derede en az üç ayı vardı. Ama o adam silahsız, tek başına derelerde geziyordu. İsmet, Ali Haydar'ın en çok nerede kaldığını sordu ihtiyara. Onların kurtlardan daha hareketli olduklarını, batıya gider gibi görünüp kuzeye saptıklarını, aslında kuzeye de gitmediklerini, en son amaçlarının güney olup olmadığının da belirsizliğini anlatıp durdu. İhtiyar, Dallıbahçe'den gelen bazı köylülerin, onların en çok Zergovit mağaralarında kaldıklarını söylediklerinden sözetti. O gece İsmet uyuyamadı. Bu adamların izlerini bulamayacağına inanmış gibiydi. "Devletin başaramadığını ben nasıl başarabilirim" diye düşünüyordu.

Sabahın köründe kalkıp Zergovit tepelerine yöneldi. Derin uçurumlarla karşılaştı. Küçük bir çoban kıza sordu. Kız ona derin bir uçurumu gösterdi. Onların kaldığı mağara o uçurumdaydı. Oturdu yükselen güneşe baktı. Ferahlamıştı biraz. Mağarada Ali Haydar ve arkadaşlarıyla karşılaşırsa, "köylüyüm, buradan geçerken ses duydum, herhal çoban var, bir sigara yakayım" diye geldiğini söyleyecekti. Kalktı önündeki küçük tepeyi tırmandı. Uçuruma iniş ağzında ala bir keçiyle karşılaştı. Keçinin az ötesinde, kayanın dibinde, minnacık bir kız çocuğunun oturduğunu farketti. Bu, Süleyman Nakış'ın kızı Zozan'dı. Zozan, Topal'ın geldiğini

görünce ayağa kalktı. Bu dağ başında bu kadar küçük bir kızın bir keçiyle beraber gezmesine hayret etti. Kızın anasını babasını sordu. Bostan'lı olduğunu öğrendi. Kıza, diğer çobanlara yaptığı gibi devrimci olduğunu, arkadaşlarını aradığını, onların bu yakınlarda bir mağarada kaldıklarını, ama mağarayı bulamadığını açıkladı. Babasının uyarılarını hatırlayan Zozan, İsmet'i tepeden tırnağa süzdü. Bölgedeki tüm mağaraların yerlerini bildiği halde "bilmiyorum" dedi. İsmet öbür çoban kızın bilgilerini Zozan'a aktardı, mağaranın uçurum dibinde olduğunu vurguladı. Zozan, uçurum dibinde mağara olmadığını söyledi. İsmet kıza baktı, kafasına yerleşen soru işaretinin ağırlığıyla aksaya aksaya uçurum dibine inmeye başladı. Zozan, boynunu kırarak arkadan süzdü bu apalak adamı. "Kızım çevrede sivil polisler dolaşıyor. Tanımadığın adama açılma" uyarısı yankılandı babasının. Uzaktan, sezdirmeden, kayaların arasından keçiyle birlikte süzüle süzüle Topal'ı takip etti. Uçurumun dibine inen Topal, İhtilal mağarasını eliyle koymuş gibi buldu. Girmeden önce çevreyi dinledi. Yavaş yavaş mağaraya aktı. İçerde odun yığınlarıyla karşılaşınca ağzı kulaklarına vardı. Mağaranın önünü doğal bir tarzda ne de güzel örmüşlerdi. Bir avuç odun külü aldı ocaktan. Mağaranın önüne çıkarak külü yakından inceledi, kokladı. "Buradan yeni ayrılmışlar" diye mırıldandı. Mağaranın karşısındaki kayalıklara gizlenen Zozan, adamın davranışlarına anlam veremiyordu. İsmet yeniden mağaraya girdi. Bu sefer de elinde boş bir konserve kutusuyla çıktı. Kutunun içini kokladı, yüzünü buruşturarak mağaranın önüne, kayalıklara attı. "Acaba bu gece buraya gelirler mi?" diye düşündü. Mağaranın girişini görebilecek şekilde, kocaman bir kaya kovuğuna yerleşti. Topal'ı yitiren Zozan, kayaların dibinden, uçurumun karşı yamacındaki bodur çalıların bağrına daldı. Karşı tarafı incelemeye başladı. Keçi yanıbaşında tomurcuk yiyordu, inceledi inceledi. Aşağı baktı. Yukarı

baktı. Sonunda buldu O'nu. Kıpırdamasa belki de bulamayacaktı. Sağ böğrünün üzerinde yan gelip sigara içiyordu. Şapkasını çıkarmıştı. Zozan ikindiye kadar, keçisiyle beraber, çalıların dibinde onu bekledi. Çekip gitti sonra.

Topal kovuğundan, güneşin dağlara gömülüşünü seyretti. "Bunları mutlaka bulacağım" diye mırıldandı. Karanlık ılık soluğuyla usul usul gelip uçurumu işgal etti. İlkin kurbağaların senfonisi başladı. Yılan ıslığını andıran sesler minnacık zerrin kuşlarının cikciklerine karıştı. Uçurumun hangi zulasına yerleştiği belli olmayan hipopların kesik kesik yükselen flütleri başladı. "Vay be, burada gece ne kadar alengirlidir" diye söylendi Topal. Gözünü mağaranın girişinden ayırmıyordu. Gecenin yarısında, uçurumun mağara kesiminde, üstte üç yaban domuzu durdu. Uçuruma birkaç taş düşürdüler. Taşların düşüşü yankılandı. Tavşan uykusuna dalan Topal irkildi. Mağaranın önünde birkaç karartı görür gibi oldu. Soluğunu keserek uçurumu dinledi. Fısıldamalar duydu. "Geldiler" diye usuldan mırıldandı. Bir taş daha düştü. Uzaklardan gelen yaban keçisinin iç çekişi uçurumu boydan boya geçerek dalgalar halinde söndü. Birkaç çakıl tavuğunun cilvesi yükseldi sonra. Topyekün uçurum yaratıklarına küfretti Topal. Ötmenin, velvelenin zamanı mıydı şimdi? Mağarayı yakından dinlemek için kovuğundan ayrıldı. Tilki yumuşaklığıyla uçurumun dibine indi. Kayalıklarda, ayaklarının dibinden iki keklik kalktı. Olduğu yere çakıldı. Yakalanacağım diye ürperdi. Mağaraya on metre kadar yaklaştı. Uzun bir müddet dinledi.

Kimsecikler yoktu.

Şafağa doğru dizleri ve çenesi titremeye başladı. Uçurumdan çıkıp Nazımiye'ye doğru aşmaya koyuldu dağları. Pınarcık'ta Kazım'la görüştü. Nazımiye'de, kereste tüccarı Hasan'ın evinde konakladı. Öğretmen Veli'nin adını deftere yazdı. Dallıbahçe ebesinin adını daire içine aldı.

Önüne, 'hem yataklık hem de para yardımı' cümlesini yazdı. Öğleden sonra Haydaran'a geçti. Gece Roşnik'te Kamer Gizli'nin evinde kaldı. Kamer Gizli, İsmet'e, artık kimseyi ihbar etmeyeceğini, bir ihbar yaptığı için tutuklanıp Diyarbakır'a gönderildiğini, günümüzde ihbarcılığın çok zor olduğunu, para getirmediğini söyledi. Karısı, ihbara gittiğini önceden anarşistlere söylemeseydi en az üç ölü parası alabilirdi. İhbardan sonra el-aleme rezil olduğunu, birçok insanın yüzüne tükürdüğünü uzun uzun anlattı Ismet'e. Buna rağmen Ismet yine de onların nerelerde barındıklarını öğrenmek için diretti. Kamer Gizli de 'bu artık son olsun' diyerek bazı açıklamalarda bulundu. Bir zamanlar Kör Zeyno'nun onları Vartinik Mezrası'nda barındırdığını, bir ara Zel Dağında kaldıklarını, Mirik'li Hüseyin'in sıcak çorbasını içtiklerini ballandırarak anlattı. Ali Haydar'ın bölgeye sık sık gelip gittiğini, kendisiyle konuşmadığını ama çok iyi atıcı ve cesur birisi olduğunu vurguladı. Kendisini vurmak istediğini ama 'seni Kamer Ağaya bağışlıyorum' diyerek sonradan vazgeçtiğini sözlerine ekledi.

Topal İsmet, ertesi sabah Mirik'e gitti. Köy öğretmeninin evinde kahvaltı yaptıktan sonra Vartinik Mezrasına yöneldi. Mezrada eşya vardı ama kimsecikler yoktu. Uzaktaki sürüye baktı. Gözleri çobanı aradı. "Hangi cehenneme gitti bu kör köpek" diye Zeyno'ya kızdı. Çaresiz, kömü terkederek Körebasanlar'a doğru yöneldi. On günde bir yığın köyü gezmiş, nice heybetli silsileleri aşmıştı. Topal bacağını zor sürüklüyordu. Morali iyi değildi. Karısının ve Kamer Gizli'nin sözleri kafatasında yankılanıp duruyordu. O gece Paşa Kirik'in evinde kaldı. Paşa Kirik İsmet'e, bölgede Haydar ve Hasan adlı iki kişinin faaliyet gösterdiğini, Ali Haydar isimli birisinin hiç uğramadığını anlattı. İsmet notlarını aldı. O gece horlaya horlaya uyudu. Sabahleyin de otobüsle Tunceli'ye döndü. O günün akşamı Altınbilek, Tunceli senatörü Aslan Bora, Kureyşan aşiretinin reisi Hay-

dar Koç ve Topal İsmet bir araya geldiler. İsmet raporunu geniş bir şekilde sundu. Altınbilek ilk kez bu kadar ayrıntılı ve somut istihbaratla tanışıyordu. Bilgilere kuşkuyla yaklaşmasına rağmen Topal'ı takdir etti. Çantasından çıkardığı haritayı masanın üzerine yaydı. Yaşar Değerli'nin verdiği bu Dersim haritasında irili ufaklı tüm mağaraların yerleri siyah bir üçgenle belirlenmişti. Kocaman haritayı yakından izleyen Haydar Koç hayret etti. "Dersim isyanı sırasında çıkardılar bu haritayı herhalde" diye düşündü. Emekli Albay, kıdemli senatör Aslan Bora'ya yabancı bir harita değildi bu. Kendisini devletten daha becerikli sanan Topal'ın ise morali bozuldu.

"Hangi mağarada kalmışlar dedin?"

"Kardere, İbni Mahmut ve Zergovit. Her üçünü de gözlerimle gördüm. İşte Ali Haydar'ın potin bağı. Ocağın yanından aldım."

Altınbilek potin bağına baktı. Yeniden haritaya döndü. "Kardere'deki ünlü mağarayı biliyorum. Zergovit'te üç mağara var. Evet şu da İbni Mahmut mağarası. Bunlar bütün mağaralarda kalıyorlar. İşimiz bundan dolayı zor. Bölgede kaç kişinin faaliyette olduğunu ve silah durumlarını bilmemiz gerekiyor."

"Çok kuvvetli olduklarını söylüyorlar" dedi Haydar Koç.

İsmet hemen atıldı."Dağda otuz silahlı adamlarının olduğunu söylediler bana. Ali Haydar'ın Kardere mağarasından çıkardığı bir küp altınla ikiyüz tüfek almışlar Pülümür'den. Tüfeklerin yarısı otomatikmiş."

"Vay babam vay, kuvvete bak" dedi Haydar Koç.

"Köylülerin palavrasıdır inanmayın" diye gülümsedi Altınbilek. "Bunların pek silahlı olduklarını sanmıyorum. Keşif raporları, bombaları kendilerinin yaptığını gösteriyor. Dağda beş altı kişiden fazla değiller."

"Hayır komutan yanılıyorsun" diye itiraz etti Topal. "Bakın size isim isim sayayım. Hıdır, Ali Haydar, Haydar,

Hasan, Süleyman Yeşil. Bu beşi asıl kadrodur. Ali İşçi, Baki İşçi, Hüseyin Tekin, Abdullah Akyüz, Abdullah Çimen, Ziya Aydın, Musa Doğan, İbrahim Halil Akyol, Mazgirt'ten adlarını tespit edemediğim üç kişi, yani bunların tümü de yedek kadrolardır. Tüm bu kadroların da, bölgede en az otuz sempatizanla ilişkileri var."

"Valla köylüler bana Ali Haydar'ın liderliğinde otuz silahlı adamın olduğunu söylediler. Gözleriyle görmüş, konuşmuşlar" diye üsteledi Topal.

"Palavradır. Bölgede asıl lider Hıdır'dır. Siyasi sorumludur. Ali Haydar askeri sorumludur. Bombalamaları o yapıyor. Bombaları yapan da odur. Zeki, cesur ve tehlikelidir. Tabi teşkilatın başı İbrahim Kaypakkaya'dır. Tüm sıkıyönetim komutanlarının harıl harıl aradığı yılan başıdır. Gittiği her bölgede bir takma isim kullanıyor. Denetleme için bu bölgeye de gelip gidiyor. Burada Musa takma ismini kullanıyor. Diyarbakır Sıkıyönetim Savcısı yüzbaşı Yaşar Değerli, telefonda sık sık onu soruyor bana."

Altınbilek'in verdiği bilgiler karşısında Topal İsmet'in morali daha da bozuldu. Aslan Bora, konuşmaları yarı uyuşuk, hafif hülyalı bir kafayla dinledi. Haydar Koç ise "vay babam!", "Peeeh!", "vay be!" gibi hayret nidalarına başvurdu bol bol. Toplantıdan sonra Aslan Bora ile Haydar Koç Karakoçan'ın Paş köyüne gittiler. İsmet dinlenmek için evin yolunu tuttu.

* * *

Yusuf Dede tam doksanbeş yaşındaydı. Yayla güneşinin kına rengine soktuğu geniş alnında derin yaş çizgileri vardı. Güneş, ak sakalını kavurarak yer yer açık kestane rengine sokmuştu. Burnunun ucunda kırk yıllık derin bir kasatura yarası vardı. Sırtını yayla duvarına vermiş tütün sa-

rıyordu.

"Bir sinek bir camuşu meşgul eder. Kara sinek misali serseri olmak iyi değil. Kara sinek gider camuşun burnuna konar. Camuş diliyle düşürür onu. Gider karnına konar, tekmeyle ezer onu. Gider boynuzuna konar. Camuş rahat eder. Gider tırnağına konar, camuş, 'allah razı olsun' der ona. Gider bokuna konar, camuşu kendisine güldürür. Büvelek misali gidip sırtına konacaksın. Bukağına, taşağına konacaksın. Alnının ortasına, kulağının içine, kıçının kenarına, boynunun şah damarına konacaksın ki delirsin."

"Biz camuşun neresine konuyoruz?" diye sordu Ali Haydar.

"Siz camuşun taşağını ısırıyorsunuz, dinlenmek için de kalkıp tam tekmenin menziline yani karnına konuyorsunuz. Bir tekmeyle ezer sizi. Yerinizi yurdunuzu bulmak için Topal İsmet'i av tazısı misali dağlara salmışlar. Mağaralarda kalınmaz. Köylü milleti mağaraları bilir. Şeytanın en çok korktuğu millet köylü milletidir. Köylü milleti peygamberi allaha ihbar eder. Sonra da gelir peygambere der ki, dikkat et bugünlerde allah senin hakkında iyi düşünmüyor. Köylü milleti dünyanın kara bahtıdır."

Ali Haydar, Zergovit yaylalarından, Velyan'a yöneldi. Zozan'ın, babasına anlattıklarından hareket ederek Topal'ın gezisinin mahiyetini iyice kavramak kararındaydı. Topal acaba nerelere uğramıştı? Topal'ın uğradığı yerlerin birçoğuna tek başına uğradı. Topal'ın deftere notlar aldığını, mağaralara uğradığını, kendisinin ve Azeroğlu'nun resimlerini köylülere gösterdiğini bir haftalık gezi sonucunda açığa çıkardı. Kızılcık köyünde öğretmenlik yapan Memed Ali Maklı, Mazgirt yöresinden topladığı bilgilerin hepsini Ali Haydar'a verdi. Bir müddet, Paş köyünün arkasındaki Hop mezrasında gelip barınmalarını önerdi. Ali Haydar değişik bir yoldan, iki günlük bir yürüyüşle, yeniden Düzgün Dağına döndü. Munzur dağlarına yerleşmek düşüncesindeydi. Ama sonbahara girmişlerdi. Kışın Munzur'larda

barınmak kolay değildi.

Gece, şimdiye kadar kullanmadıkları bir kaya kovuğunda Azeroğlu ile buluştu. Kovuğa ancak tırmanılarak çıkılabilirdi. Azeroğlu'nun yanında, değirmi yüzlü, güleç, gencecik bir delikanlı vardı.

"Bu arkadaş bugün geldi. İbo'nun irtibatçısıdır. Hareketin temel görüşlerinden iki yazı getirdi. Bir tane de mektup getirmiş İbo'dan. Buradan Siverek'e ve Antep'e uğrayacak."

"Ergani, Maden ve Diyarbakır'a da uğrayacağım" dedi delikanlı. Ali Haydar delikanlının halini hatırını sordu. Kürecik'teki son durumu öğrendi. Odun alevinin gür ışığında daktilo edilmiş yazılara kabaca göz attı. İbo'nun mektubunu okudu. Mektupta İbo, Oniki Mart generallerinin THKO ve THKP-C'den sonra tüm güçleriyle partiye yöneldiklerine işaret ediyor. Sıkı disipline, illegaliteye ve kitlelerle kaynaşmaya her zamankinden daha çok önem verilmesi gereği üzerinde duruyordu. Kışa hazırlanma görevlerinin sonbaharda eksiksiz yerine getirilmesi halinde, kışın dezavantajlarından etkilenilmeyeceğini belirtiyordu. Somut hazırlık görevlerini tek tek sıralıyor, gönderilen yazıların çoğaltılarak kadrolara ve ileri sempatizanlara dağıtılmasını istiyordu. İlkbaharda TKP'nin tarihi geçmişinin değerlendirilmesine ilişkin olarak yazdığı bir defter dolusu yazının, Süleyman Yeşil'in babasından yeniden sorulmasını ve gömüldüğü yerin bulunması için çaba gösterilmesini istiyordu.

"Ermenilerin küplerle gömdükleri altınların hikayesine döndü bu yazının hikayesi" diyerek elini ekmek torbasına attı Ali Haydar.

"Süleyman Yeşil'in babasına yine şükretmek lazım" dedi Azeroğlu. "Benim babam darbenin ilk aylarında beni canevimden vurdu. Çapa Yüksek Ögretmen Okulu'ndayken yazdığım iki el yazması kalın romanımı tezeklerle birlikte sobada çay alevine dönüştürdü."

Ali Haydar güldü. "Şu alevlerin üzerinde bir çay demlesek iyi olacak" dedi. Büyük torbadan çay tenekesini çıkardı, su almak için aşağı indi. Geldiğinde sigarası ağzındaydı ve demlenecek çayın keyfiyle ışıl ışıl parlıyordu gözleri. İrtibatçının kanı kaynamıştı Ali Haydar'a.

"Kartal yuvasında çay içmek her adama nasip olmaz" dedi.

Ali Haydar, irtibatçıya bakarak gülümsedi. "Haklısın" dedi. "Bunlar devrimciliğin nimetleridir. Devrimcilik iyi yaşam tarzıdır. Geleceğin özgürlüğünü bugün yaşamak istiyorsan devrimci olacaksın."

"Girmediğimiz mağara kalmadı. Ormanı ve kuşları tanıdık" dedi Azeroğlu.

"Artık mağara dönemi kapandı" diyerek gezisi hakkında ayrıntılı açıklamalara girdi Ali Haydar. Kışa girmeden önce, mıntıkada bol miktarda suni sığınak hazırlamak zorunluluğunu vurguladı. Ya bölge değiştirilecekti ya da bölgede yeraltına girilecekti. Şehir merkezindeki arkadaşların bilgi ulaştırmadıklarından şikayet etti. Teksir makinesi mutlaka işletilmeli, halka bildirilerle, durum hakkında düzenli bilgi verilmeliydi.

"İki ay sonra açık arazide kalamayız."

"Bugünden itibaren suni sığınakları kullanmalı, ateşe ve dumana titizlikle dikkat etmeliyiz" dedi Ali Haydar. Çay attı kaynayan suya.

Her uçuruma dev bir şelale yerleşmiş gibi çağıldadı gece.

"Rüzgar var" dedi Azeroğlu. "Yarın bu yazıları okuyup tartışalım. Ayrıca daktilomuza şerit alıp çoğaltmamız gerekiyor bunları. Kopya kağıdı var."

"Yeşil'e söyleyelim İbo'nun defterini yeniden arasın ya da aratsın."

"Karakoçan Başçavuşunun baskıları müthiş artmış. Benim oraya bir uğramam gerekiyor" dedi Ali Haydar. "Köylerde arama yapıyor durmadan."

Battaniye serip kovukta yanyana uyudular. Ateşi söndürmüşlerdi. Sabah ayazında uyandılar. Titriyorlardı. Eşyaları toplayıp kovuktan indiler. Ali Haydar, Karakoçan'a hareket etti. Azeroğlu da irtibatçıyı yolcu etmek için Nazımiye'ye götürdü. Oradan Hamik Dağının eteklerindeki ormanlara saptı. Bir ağacın altında, kuru yapraklara gömülerek yarım saat kadar kestirmek istedi. Tatlı bir kadın sesi duydu. Gözlerini açtı. Yüzükoyun uzandı. Bakışlarıyla kolaçan etti çevreyi. Biraz ötede ağaç kümelerinin arasından genç bir kadın belirdi. Kadın ormanın derinliklerine, geldiği yere uzun uzun baktı. Sonra bir ağacın dibinde oturup bekledi. Otuz otuzbeş yaşlarında, sırım gibi ince, esmer uzunca bir kadındı. Bir müddet sonra bıyıkları yeni terlemiş, dağ keçileri gibi ürkek ve hareketli bir delikanlı çıktı ağaçların arasından. "Geçen günkü yer daha iyiydi" diyerek kadına yaklaştı. Kadın hemen ayağa kalktı. Delikanlı tomruk kucaklar gibi kadını kucaklayıp kuru yaprakların üzerine yatırdı. Azeroğlu şaşırmıştı. Durumu daha net, rahat ve sağlıklı bir tarzda izlemek için hafiften yana kaydı ve başını birazcık kaldırdı. Kalbi, kurumuş kat kat yaprakları davul gibi dövüyordu. Kadın biraz sonra bal kıvamında, yumuşacık ve içli içli inlemeye başladı. Orman kuşlarının cikcikleri, tırtılların gevezelikleri, bu inleyişin ateşinde eriyip gitmiş, duyulmaz olmuştu. Bir ara kadın birşeyler mırıldandı.

Delikanlı cevap vermedi. Az sonra da ayağa kalktı. Kemerini tokalarken, "yarın gece eve geleceğim" dedi.

"Yarın gelme, cuma günü bu saatte buraya gel" diye itiraz etti kadın. Delikanlı eğilerek kadının yanağından bir makas aldı, "hani sen bana zılfet yapacaktın" dedi. Kadın güldü, "bu da bir zılfettir" diyerek ayağa kalkıp boynuna sarıldı delikanlının.

Azeroğlu başını indirdi. Memed Ali ile ebeyi hatırladı. "Dağ insanları daha azgın oluyorlar. Erimiş tereyağını kaşık kaşık içiyorlar" diye düşündü.

Delikanlının gitmesinden az sonra tombul, hareketsiz bir genç daha çıktı ağaçların arasından. Pişmiş kelleler gibi sırıtıyordu. Gelir gelmez kadını belinden kucakladı. "Bana Sefer'in artığını yedireceksin kız" diyerek kadını havaya kaldırıp yaprakların üzerine uzattı. "Yaşar benim her şeyimdir diyorsun ama Sefer'in ısırdığı çöreği ağzıma tıkıyorsun." Kadın atak bir hareketle Tombul Yaşar'ın üzerine çıktı. "Sefer beni boşaltamadı ama benim kuvvetli Yaşar'ım boşaltacak" diyerek kahkahalarla güldü. "Asıl meyveyi Sefere değil sana sakladım deli." Deli bir anda hareketlenmeye başladı. "Hop" diyerek kadını altına aldı. Azeroğlu başını yeniden dikti. Soluğunu ve kalbinin vuruşlarını zaptederek karşı cepheyi dinlemeye koyuldu. Yaşar'dan acemi, cırtlak ve acayip sesler çıkıyordu. Hamik Dağından tomurcuk, muşmula ve yeşil ot kokusu dökülüyordu ormana. Güneş göğün kubbesine tırmandıkça parlıyor, çılgınlaşıyordu. "Bu ormanlar sırla doludur. Sırlarını açmaya kalkışsalar yer yerinden oynar" diye düşündü.

Bir müddet sonra Yaşar gevşek gevşek gülerek ayağa kalktı. "Sefer'i aşağıda çok beklettim, hemen gideyim" dedi. "Yarın gece eve geliyorum, haberin olsun." "Yarın olmaz" diye itiraz etti kadın. "Pazar günü aynı saatte buraya gel." Yaşar'dan ses çıkmadı. Uzaklardan bir çoban kızın keçileri uyaran tiz bağırtısı geldi. Kuşların ve tırtılların korosu ormana egemen oldu. Yaşar, "Pazarı unutma" diyerek ayrıldı kadından. Kadın mendiliyle sağını solunu sildi. Eşarbını düzeltti. Ağacın dibine tükürdü. Şorul şorul işedi. Etrafına bakındı, ayağa kalktı. Azeroğlu'na doğru gelmeye başladı. Tam hizasında irkilerek durdu. Kaçmak istedi. Azeroğlu'nun gülümsemesi ve merhabası sayesinde durdu. Yanakları karanfil gibi kızarmıştı. Kocaman gözleri vardı.

"Merhaba" diyerek gülümsedi. "Ne zamandan beri burdasın?"

"Senden önce burdaydım" diyerek oturdu Azeroğlu.

Kadın fena halde utandı. Bozuntuya vermemek için gülümsedi. Hançer ucu gibi ışıldadı gamzeleri. Bembeyaz, ışıl ışıl, düzenli dişleri vardı.

"Uykudaydın herhal?"

"Hayır, uyanıktım. Uyumak için gelmiştim, gürültü ettiniz uyuyamadım."

"Bizi mi seyrettin?"

"İlgimi çekti, biraz seyrettim."

Azeroğlu'nun yumuşak ve güleç cevapları kadının hoşuna gitti. Ellerini arkasına bağlamış, kocaman bakışlarını tepeden Azeroğlu'nun bakışlarına dikmişti. Yaban armutları gibi küçük ve sert göğüsleri vardı. Gövdesinin kusursuzluğunu Hamik Dağının güzelliklerine borçluydu. Edasında katışıksız köylü saflığından ziyade gün ışığıyla beslenen uçurum çiçeklerinin vahşi diriliği vardı.

"Ben seni tanıyorum" diyerek karşısına oturdu Azeroğlu'nun.

"Öyle mi? Ama ben seni hiç görmedim."

"Kıvırcık saçlı, yakışıklı bir gençle beraber köye gelmiştiniz. Bahardı."

"Hatırlıyorum. Mesut'un evine gitmiştik."

"Köyden çıktığınızda pınarın başında karşılaştık. Ben yalnızdım. Kim olduğunuzu sordum. 'Biz devrimciyiz' dedi kıvırcık saçlı. Sonra cebinden bir sabun çıkarıp başını yıkadı. Nerelerdedir şimdi o ?"

"Dün beraberdik. Bir başka yere gitti, iki gün sonra gelir."

"Adı nedir onun?"

"Süleyman. Senin adın ne?"

"Naciye. Bana kızdın değil mi? Herkes gibi sen de küfrettin?"

"Kızılacak bir şey yok" diye gülümsedi. "Sanırım her şey gönüllü oluyor. Hoşlanma temelinde oluyor."

Işık ve özgürlük bastı kadının içini. "Doğrudur. Ben hoşlanmadığımı Hamik Dağına çağırmam. Hediye bile kabul

etmem. Gençlerle aram çok iyidir."

"Gençlerin hepsini Hamik Dağına çağırıyor musun?"

"Yok canım, olur mu öyle şey. Hoşlandıklarımı çağırıyorum."

"Evli misin?"

"Evliydim. Kocam Adana'ya gitti. Orada birisini buldu. Bir daha gelmedi. Zaten sevmiyordum kendisini. Ortaokuldan ayırdılar, küçük yaşta evlendirdiler beni. Nefret ettim evlilikten."

"Peki bu hayat zor olmuyor mu senin için?"

Geniş geniş gülümsedi. "Bu hayat çok güzeldir" dedi. "Hamik Dağında binbir çeşit çiçek var. istediğimi istediğim zaman kokluyorum. Bir çiçeği değil, bütün çiçekleri koklama hakkım var. Hayat çok lezzetlidir."

Mutluluktan delirecek gibiydi. Bin yıllık kazının sonucunda keşfedilen halis bir pırlanta külçesine bakar gibi bakıyordu Azeroğlu'na.

"Peki köyde ne diyorlar senin bu durumuna?"

"İlk başta çok patırtı çıkardılar, aldırmadım. Zamanla alıştılar."

"Peki hakkında dedikodu yapmıyorlar mı?"

"Benim kimseye bir zararım dokunmuyor ki. Herkes biliyor. Niye yapsınlar?"

"Kadınlar konuşuyorlar mı seninle?"

"Konuşuyorlar. Niye konuşmasınlar. Bizim köy iyidir. Bazı kadınlar şaka yollu bana diyorlar ki, 'kız Naciye en iyisini sen yapıyorsun.'"

"Neyle geçiniyorsun?"

"Yalnız başına yaşıyorum. Çocuğum olmadı. Köylüler bana kısır Naciye diyorlar. Bir ineğim, dört tane de keçim var. Küçük bir tarlam var, bostanım var."

Kendinden emin ve son derece rahat konuşuyordu. Mutluluk perilerininki gibi parlıyordu saçları. Ayağında naylon bir terlik vardı. Beyaz çiçekli, kırmızı ve tülden ince bir entari giymişti. Durmadan gülümsüyordu.

"Sen evli misin?" diyerek güldü.

"Evlenmeye fırsat bulamadım."

"Kıvırcık saçlı da evli değil herhal?"

"Hayır, değil."

"Dağlarda bekar bekar dolaşıyorsunuz. Hiç kadın arkadaşınız yok mu?"

"Yok."

Boynunu kırarak Azeroğlu'na derin derin baktı. Kıkır kıkır güldü sonra.

"Ne gülüyorsun?"

"Hayatımda hiç kimseyle böyle tatlı tatlı konuşmamıştım. Seni sevdim doğrusu. Kıvırcık saçlı da senin gibi mi? Devrimciler böyle mi hep?"

"Devrimciler bağnaz değil, geniş düşünürler. Aydın ve engindirler. Ama içlerinde bağnaz olanlar da var."

"Bir gün o kıvırcık saçlıyla beraber benim eve gelin. Birkaç gün kalın, günlerce kalın, size bakarım. Kirlilerinizi yıkarım. Sohbet ederiz."

"Köylüler bizi senin evinde görürlerse kötü olur. Yanlış anlama. Bizim davamıza zarar gelir. Çevrede dedikodu yaparlar."

"Ben kirli bir kadın değilim ki. Yalanım, dolanım, gizlim saklım yok ki."

"Hayır yanlış anladın. Bazı kötü insanlar bizleri karalamaya çalışırlar."

"Eğer ben temiz bir kadınsam, benim evime gelmek yanlış değilse, bazılarının karalamasından korkmamak lazım. Onların karalamalarına karşı, benim de bir insan olduğumu söylemeniz lazım. Benim evimin de diğer evlerden farksız olduğunu anlatmanız lazım. Sizi seviyorlar, dinlerler sizi."

"Anlattıkların çok doğru. Ama köylü milletini sen bilmiyor musun?"

"Sen de haklısın" diyerek sol böğrünün üzerine uzandı Naciye. Azeroğlu'na bakıp anlamlı anlamlı güldü yeni-

den. "Yoksa benden mi korkuyorsun?"

"Ben kimseden korkmam."

"Bravo. Ben de hoşlansam da, hatta deliler gibi sevsem de, beni istemeyen hiç kimseyi Hamik Dağına çağırmam. Çağırsam da sohbet için çağırırım."

Ayağa kalktı, eşarbını düzeltti. "Açsan gidip evden yemek getireyim" diyerek üzerini çırptı.

"Hayır teşekkür ederim. Torbamda ekmeğim var."

"Benim ev, köyün girişindeki beyaz evdir. Pınarın yanındaki ev. Sıkışırsanız gece gelin. Üç kere kapıyı vurun. Köpek yoktur korkmayın."

Durdu, garip garip gülmeye başladı. Güneşe ve Hamik Dağının zirvesine baktı.

"Kıvırcığa selamımı söyle. İkinizi de ya evime ya da Hamik Dağına davet ediyorum. Sevişmeye değil tabi, arkadaşça sohbete."

Tiz kahkahalar attı yeniden. Eğilerek dizlerine dayandı. Eşarbı arkaya kaydı. Siyah granit gibi parladı saçları. "İçini olduğu gibi açan ilginç bir kadın" diye düşündü Azeroğlu.

"İnanın ben sohbeti çok seviyorum. Çok da ihtiyacım var. Bana çalışmalarınızı, geçmişinizi anlatırsınız. Bir bakarsınız ben de devrimci olurum, gezerim sizinle dağlarda. Dağlarda gezmekten daha güzel ne var."

Naciye ayrıldıktan sonra Azeroğlu biraz kestireyim derken rüyalı, derin bir uykuya daldı. Yüzüne tek tük yağmur damlalarının düşmesiyle uyandı. Gökyüzünü baştan başa kara bulutlar kaplamıştı. Ormanda hafif bir esinti vardı. Yarpuz ve palamut kokulu esintiler kesiyordu birbirini. Hamik Dağının doğu yakasında dev bir ağaç vardı. Azeroğlu ağacın kovuğuna sığınmak için ormanı geçerek dereye indi. Yokuşu tırmandı, ağaca yaklaştı. Dalları dilek çaputlarıyla rengarenkti. Her gelenin kovuğun içinde konakladığı belli oluyordu. Azeroğlu girip oturdu. Kovuğun içini yontmuş, oymuşlardı biraz. Gözüne kurşun kalemle

yazılmış belirsiz gibi görünen yazılar çarptı. "Bu kutsal ziyaret ağacının kovuğuna ne yazmışlar acaba?" diyerek yazıları okumaya başladı. Önce maniyi andıran alt alta dizilmiş üç kısacık mısrayı okudu.

Naciyeyi soydum
Kovuğa koydum
Dayadım doydum

Azeroğlu buruk bir tadla gülümsedi. Yandaki cümleyi okudu.

"Naciye'ye ilk koyan benim."

Bunun altında kırmızı kalemle yazılmış bir başka cümle vardı.

"Sana ilk koyan kimdir? Onu da yaz."

Yukarda karakalemle yapılmış, ilkokul öğrencilerininkini andıran bir keçi resmi vardı. Sağ bölümde uzun bir cümle tırmanıyordu kovuğa.

"Mübarek ağaca yazı yazanlar hem orospu çocuğudur hem de Muaviye'nin torunlarıdır."

Bu yazının hemen altında, "Seni biliyorum ibne, konuşma" ibaresi yer alıyordu. Eciş bücüş çizgilerin dışında başkaca bir şey yoktu.

Toprağa yaklaşan gökyüzü korkunç patlayışlarla yırtılıyordu. Amansız bir yağmur, sis ve karartı basmıştı ormanı. Köylülerin, ormanın ve dağların sırrını çözmeye çalışır gibi düşünüyordu Azeroğlu. Yirmibeş yaşına basmıştı. Dağlarda yalnız gezdiği için güdüleri bir tilkininki kadar gelişmişti. Uzaklardan gelen çoban kızların bağırtılarını dinledi. Yıldırımlar peşpeşe düşüyordu. Yağmurun duracağı yoktu. Kurumuş yapraklardan yükselen buhar, toprak kokusuyla birlikte ormanın tomurcuk ve reçine kokusunu bastırıyordu.

Yağmur geceboyu sürüp gitti. Azeroğlu ekmek peynir yedi. Üşüdüğü için uyuyamadı. Şafak söktüğünde, kovuktaki yazıları bıçağıyla kazıdı. Yağmur şiddetini kaybetmişti. Şeffaf bir aydınlık inmişti yapraklara. Azeroğlu kovuk-

tan çıktı. Üçpınar Köyüne doğru yol aldı. Patikada bir öküzle karşılaştı. Öküz dertli dertli baktı Azeroğlu'na. Yol verdi. Geri dönüp öküze baktı. Öküz de ona baktı. "Devrimcinin halinden, öküz gibi halis bir emekçi anlayabilir ancak" diye düşündü. Köy uyuyordu. Çeşmenin başında yüzünü yıkadı. Karşıdan bir kocakarı geliyordu. Elinde kova vardı. Hafif kamburumsuydu. Çok yavaş yürüyordu. Azeroğlu'nun yüzüne baktı. Acıdı.

"Kim olduğunu sormama lüzum yok. Sen talebesin, dağdan geliyorsun" dedi.

"Anasız babasız, ser sebil, o dağ senin bu dağ benim vah! vah! vah!"

Azeroğlu mendiliyle yüzünü kuruladı. Kocakarıya bakıp gülümsedi.

"Hızır yardımcınız olsun. Benimle gel de karnını doyur."

Kocakarının elinden kovayı aldı, çeşmeden silme doldurdu. Eve doğru beraber yürümeye başladılar. Yol vıcık vıcık çamurdu, içeri girdiler. Sağ gözü şişmiş, suratı çüriklerle dolu bir kadın karşıladı onları. Elleri hamurluydu. Karnında dört beş çocuk varmışcasına yürüyordu. Hayatında ilk kez bu kadar büyük bir karın görüyordu Azeroğlu. Kadının kalçaları şaşılacak derecede yere yakındı.

Soğuk, isyankar ve çarpık bakıyordu.

"Kocan olacak dürzü yine başladı öksürmeye. Bir bardak sıcak süt g[illegible]ür de boğazı yumuşasın" dedi kocakarı.

"Gebersin de kurtulam!" diye hiddetlendi kadın.

Kapı aniden açıldı, yan odadan buzul çağının insanlarını andıran iri kıyım, haylice kıllı bir adam çıktı. Çıkar çıkmaz da kadını saçlarından yakalayıp yere uzattı. Suratına ve sırtına yumrukları indirmeye başladı.

"Ben geberince sen rahat edeceksin hee!"

Kadın ateşe düşmüş gibi bağırıyordu. Azeroğlu oturduğu yerden fırlayarak adamı kucakladı. Evinde böyle bir yabancının olduğunu yeni farketti adam.

"Bu kim yaaaaa! Bu nerden çıktı" diyerek silkinip attı Azeroğlu'nu kenara.

"Sen yabancısın kenarda dur, karışma işimize!"

"Yazıktır dövme gebe kadını!"

"Tutma çekil dedim sana adam!"

Azeroğlu yeniden sarıldı adamın kollarına. Adam kadının kalçasına tekme savuruyordu habire. Bağırdı, yeniden silkinip kurtuldu Azeroğlu'ndan. Azeroğlu bu sefer adamın önüne geçti. Kocakarı köşeye çömelmiş ağlıyordu.

"Ulan sen bela mı geldin bu eve itoğlu it" diyerek Azeroğlu'nu kolundan yakalayıp kaşla göz arasında dışarı attı. Azeroğlu'na bir yığın küfür sıralayıp kapıyı kapattı. Ayağı kayıp sırtüstü çamura uzanmıştı. Çamurdan yavaş yavaş kalkıp kapıya dayandı. Kadınların ağlayışlarını dinledi. Dayak durmuştu ama adamın bağırtısı ve galiz küfürleri eve egemendi.

"Çay getir, getirmez. Sırtımı kesele, keselemez. Ses etme dersin, ses eder. Pilav yap dersin, çorba yapar. Tavuğu kes dersin, ördeği keser. Karı değil zulümsün zulüm. İnşallah geberirsin de kurtulurum köpeğin eniği!"

Azeroğlu kapıyı vurdu. Adam makineli tüfek gibi konuşuyordu. "Başım belaya girer" diye düşündü. Sırtını temizlemek için pınara gitti. Müthiş acıkmıştı. Sabah ayazı dizlerini ve çenesini titretiyordu. Adamın sesi pınara kadar ulaşıyordu. Yolun ortasında duran ihtiyar köpeğin dışında, köy tekmil uyuyordu.

* * *

Azeroğlu Deşt Mağarasında üç gün hasta yattı. Üç gün aradıktan sonra buldu onu Ali Haydar. Bir yığın mağaraya ve boş köme girmiş, sempatizan köylülere sormuştu. İki posta kutusuna da bakmış ama nerde olduğuna dair her-

hangi bir not bulamamıştı. Mağaraya girdiğinde sıcak bir havayla karşılaştı. Dipte, ateşin yanında kıvrılıp yatmıştı. Ne ekmeği, ne de suyu vardı. Ali Haydar'ı görünce sevinçten gözleri parladı.

"Hızır'a inanmıyordum, bundan sonra inanacağım" dedi.

"Hiç boşuna inanma. Beni sana Hızır göndermedi. İz köpeği gibi üç gündür izindeyim. Aramadığım, girip bakmadığım delik kalmadı."

Aşağı Doluca Yaylasında, köylüler arasında kavga çıkmıştı. Azeroğlu'nu harıl harıl aramasının sebebi buydu. Beraber gidip köylüleri barıştıracaklardı. Azeroğlu başından geçenleri anlattı. Köylü kininin küllenmesi için aradan iki ay geçmesi gerektiğini ileri sürerek barıştırma görevini erteledi.

Ali Haydar'ın beraberinde getirdiği yiyecek torbası yine her zaman olduğu gibi zengindi. Taze ekmek ve tereyağının gribi yeneceği kesindi. Demli çay ve biraz da kavurmayla yeşil soğan koydu sofraya. Pişmiş yumurtadan üç tanesini soydu. Yarım turp kesti. Çulun altından kalkmış, açlıktan refaha ve damak zevkine balıklama dalmıştı Azeroğlu.

"Herkese bal, kavurma, yeşil soğan ve pişmiş yumurta vadeden bereketli bir programa sahibiz."

"Bu programın gerçekleşmesini engelleyecek bir milyona yakın silahlı adam var. Tank, top ve uçak barikatı var" dedi Ali Haydar.

"Bu güçlü barikat yine bir milyona yakın taze bir güçle aşılacak. Bu benim için sorun değildir. Beni asıl düşündüren, biz bunu aşıp iktidara oturduktan sonra bizi hangi güçlerin aşacağıdır" diyerek ateşe odun attı Azeroğlu.

"İktidara yerleşen bir devrim, devrimlerle ilerler. Devrimlerle ilerlemeyen bir iktidara zaten devrimci iktidar diyemeyiz. O takdirde bu iktidarı tabandan gelen yeni bir devrimin aşması kaçınılmaz olur."

Azeroğlu bir yumurta daha soydu, "iktidara oturan bir gücün sürekli olarak devrimlerle ilerlemesine ben inanmıyorum" dedi. "Devlet iktidarı düzen ve sükûnet demektir. Devlet iktidarını elinde tutan devrimci bir güç, belirli bir dönem için devleti devrim uğruna seferber edebilir. Ama sınıfsız topluma kadar, yani bin yıl, üç bin yıl durmadan devleti devrim için seferber edemez. Şu veya bu şekilde devlete sonunda yenilir. Bolşeviklerin yenildiği gibi. Sürekli devrim ateşi, işçi sınıfının ve halkın bağrındadır. Sınıflı toplumlarda genel olarak düzen devlete, anarşi ise halka aittir. Sosyalizm de bir sınıflı toplumdur. Sosyalizmde de yeni bir devrimi tabandan gelen başka devrimler izleyecektir. Bu kaçınılmazdır."

"Desene ki devrimsiz hayat olmaz."

"Kesinlikle olmaz."

"O zaman sınıfsız toplumda da devrim olacaktır" dedi Ali Haydar.

"Tabi olacak. Ama sınıfların olmadığı toplumlarda sınıf gerçekliğine dayanan devrimler de olmaz. İleri ile geri arasındaki ilişki, mücadele ve devrim ilişkisidir. Eskiye karşı yeninin mücadelesi devrimi içerecektir. Yeni, eskinin yerini ya evrim ya da devrimle alacaktır. İnsan hala önemli ölçüde hayvandır. İnsan hayvanlıktan kurtulduğu müddetçe devrimler de hayvani karakterden sıyrılacaklardır. Kansız devrim düşünemiyoruz. Ekonomik ve kültürel gerilik, insanın evrimsel geriliği, sınırlılık gerçeği, herşeyimize kan bulaştırıyor. Halbuki en güzel, en sağlıklı devrimler kansız devrimlerdir."

"Örneğini mumla arayıp da bulamadığımız devrimler yani."

O gün ve o gece mağarada kaldılar. Ertesi sabah, Hakis köyüne, bal ve ceviz aldıkları köylünün ahır ve tarla işlerine yardım için gittiler. İki gün çalıştıktan sonra yeniden Deşt Ormanlarına döndüler. Topladıkları kuru dallardan ve kütüklerden küçük bir hayma ördüler. Daha önce Aze-

roğlu Haydar'la birlikte bir hayma kurmuştu. Gece haymanın bir köşesinde ateş yakıp uyumuşlardı. Hayma tutuşmuş, söndürememişlerdi. Bereket versin ki orman kuru değildi ve o gece de rüzgar yoktu. Yoksa Deşt Ormanlarının bir bölümü yanabilirdi. Tutuşan haymanın ateşini geceleyin yakın köyler görmüş, devrimcilerin ormanda ateş yakıp ısındıklarını sanmışlardı.

Bu seferki haymanın altını kuru yaprakla döşediler. Yağmur sızmasın diye üzerine naylon örtü gerdiler. Tam uçurumun kenarında, iri meşe ağaçlarının altında kurmuşlardı. Uçurumun karşı bölümünden yaban keçilerinin sesleri geliyordu. Burası çobanların ve köylülerin en az uğradığı kesimdi. Haymanın dışında bir ateş çukuru kazdılar. Çukurun etrafını uçurum kayalıklarından getirdikleri yüksek sallarla ördüler, bir kenarını açık tuttular. Artık geceleyin ateşin uzaktan görünmemesine özen gösteriyorlardı.

Ali Haydar gece yaktıkları ateşin uzaktan görünüp görünmediğini kontrol etmek için doğuya ve batıya doğru iki yüz metre uzaklaşıp ateşe baktı, görünmediğini, kamuflajın iyi olduğunu söyledi. O gece ateşe palamut gömdüler. Su ısıtıp hemen ateşin kenarında puro sabunuyla yıkandılar. Azeroğlu büyük bir kaya salını ateşte ısıttı. Isınan salın üzerine kuru yaprakları yaydı ve banyodan sonra üzerinde oturdu. Kuru, dumansız odun alevleri yüzünü yalıyordu. Ormanın gece bekçileri, değişik, renkli ilginç seslerle bitmeyen bir uğultuya başlamışlardı.

"Ormanın bağrında, haymada yaşamak mağaradan daha güzel."

"Tabi" diye onayladı Azeroğlu. "Yeşilliğin, toprağın ve bin-bir çeşit mahlukatın bağrındasın. Taş deliğinde olmaktan farklıdır."

"Yarın uçuruma inip yaban keçileri için pusu kuralım."

"Neyle kuracağız, kırma tüfeğimiz yok" dedi Azeroğlu.

"Deşt köyünün girişinde bir kaya var. Onun altına gizledim. On onbeş tane de mermisi var. Yarım saatlik yoldur.

Yarın gider getiririm."

Gece yarısı haymaya dört kurt yaklaştı. Elli metre kala kurtlardan iki tanesi uzun uzun uludu. Kurtların ulumasıyla uyanan Azeroğlu yanında uyuyan Ali Haydar'ı dürterek kaldırdı.

"Kurtlar geldi kalk. Haymaya iyice yaklaşmışlar."

Ali Haydar irkilerek oturdu. "Silahımız da yok, saldırırlar mı?"

"Sürü halinde gelmişlerse saldırırlar."

"Haymanın kapısı yok, kapıdan girerler."

"Bir bomba patlatalım yaklaşırlarsa. Ya da ateş yakalım."

"Dur biraz dinleyelim."

Az sonra iki kurt yeniden ulumaya başladı. Ali Haydar haymanın aralıklarından kurtların nerede olduklarını çıkarmaya çalışıyordu. Azeroğlu kapıdan baktı. On onbeş metre ilerde kıpırdayan üç dört karartı gördü.

"Gördüm, iyice yaklaşmışlar. Üç dört tane var. Belki daha fazla..."

Kapıdan bakan Ali Haydar, "Evet ben de gördüm" diyerek cebinden kibritini çıkardı. Haymanın kapısının önünde yaprakları yığdı. Kibriti çaktı. Kurtlar haymanın yan tarafına doğru kaydılar.

"Nereye gittiler?"

"Uzaklaştılar galiba."

Ali Haydar haymanın yan tarafına geçip ormana baktı. Alev gözünü aldığı için birşey göremiyordu. Azeroğlu geldi, "aha işte ordalar, gel içeri girelim" dedi. Ateş sönmüştü. Kurtlardan bir tanesi ulumaya başladı.

"Açlar" dedi Azeroğlu. "Altları üstleri belli olmaz saldırabilirler."

"Büyük bir ateş yakalım" dedi Ali Haydar.

Odunlar ve ateş yeri haymadan yedi sekiz metre uzaktaydı. Ali Haydar hiç çekinmeden ateş yerine doğru yürü-

dü. Elinde hayma duvarından çıkardığı kalın ve uzunca bir sopa vardı. Bir odun da Azeroğlu çıkardı. Ali Haydar'ı izledi.

"Çok uzaklaşma saldırırlar."

"Sigaramı yakmışım saldırırlarsa bombayı patlatırım."

"Kibriti çak. Bombayı patlatma."

"Hep hakim sınıfları mı ihtar edeceğiz?"

"Bir kere de hayvanların hakim sınıflarını ihtar edelim."

Odunları ocağa yığdı. Aralarını kuru yapraklarla doldurdu. Cebinde her zaman hazır bulundurduğu lastik parçalarından birisiyle tutuşturdu. Azeroğlu kurtları göremiyordu. Kurtlar gerilere doğru uzaklaşmışlardı. Odunların tutuşmasıyla birlikte Ali Haydar gülmeye başladı. Yanan bir odunu eline aldı.

"Bu meşaleyle kurtları arayacağım" diyerek ormana daldı.

"Uzaklaşma, saldırırlar."

"Yanan odunu ağızlarına sokarım."

Biraz uzaklaşmıştı ki alev söndü. Dumanlanan közlü odunla geri döndü. Ateşin başında oturdular. Ormanı dinlediler. Hipop kuşunun şarkısı başlamıştı.

"Haymanın kapısını kapamadan yatamayız. Uykuda saldırırlar."

"Haymanın kapısında ateş yakıp yatalım" dedi Ali Haydar.

"Hem ateş yakıp hem de yatmak tehlikelidir. Bu sefer de öbür kurtlar basarlar. Deminki kurtlar insaflıdır. Saldırmadan önce uluyarak uyandırıyorlar seni. Öbürleri ise saldırdıktan sonra uluyorlar."

"Haymanın içinde yakalım."

"Haymayı yakarız. Haydar da aynı şeyi yaptı. Haymayı yaktık."

"Benim yöntemim farklıdır" diye işe koyulan Ali Haydar, haymanın köşesine büyük bir sal yatırdı. Salın etrafına sallar dikti. Üstü açık, dörtköşe bir sobaya benziyordu

ocak. Yukarıdan bir duman deliği açtı. Sal sobanın içini kuru odunlarla, aralıklı ördü. Lastikle tutuşturdu.

"Soba sönerse ne olacak?"

"Uyanır, odun atarız."

"Uyanabilirsek tabi" diyerek battaniyenin altına girdi Azeroğlu.

"Zaten sabaha iki saat var. Bu ocak bir birbuçuk saat yanar."

Azeroğlu'nun yanına uzandı Ali Haydar. Yarım saat sonra kurtlar yeniden ulumaya başladılar. Azeroğlu kurtları dinliyor, Ali Haydar ise horluyordu. On dakika sonra ulumalar kesildi. Yaprakları hışırdatarak içeri bir orman faresi girdi. Azeroğlu haymaya kurt girdi sandı. Yanındaki sopaya sarılarak kalkıp oturdu. Ortalıkta hiçbir şey yoktu. Köşede parlayan alev, haymanın içini kesik kesik yalayarak aydınlatıyordu. Kalbi göğüs kafesini çılgınca dövüyordu. Kalkıp ateşe kuru odunlar attı. Ocağın yanında otura-rak sabahı bekledi.

Ortalık aydınlandığında Azeroğlu ocağın başında uyu-yakalmıştı. Üstüste yığılan odun közü haymacıların uykusunu derinleştiriyordu. Rüyasında kurtlarla aynı sofrada yemek yiyordu Azeroğlu. Ocağın etkisi azalıp da sabah ayazı uykuculara ulaştığında uyandılar. İlk gözünü açan Azeroğlu oldu.

"Hop! Hıssssst! Sabah oldu kalk" diyerek Ali Haydar'ı uyandırdı.

Ali Haydar battaniyesine iyice bürünerek sola döndü. Dönerken, "ocağı yak, çayı koy kalkacağım" diye mırıldandı. Azeroğlu su tenekesini alıp uçuruma indi. Sular pırıl pırıldı ve balıklar sürüler halinde seyrana çıkmışlardı. "Bugün balık avlayalım" diye düşündü. Uzanıp beş altı kör ceviz kopardı. Yeşil kılıfından çıkardı. Kırıp yedi. Güneş tüm haşmetiyle uçuruma egemendi.

Tenekeyi doldurdu. Yavaş yavaş uçurumu tırmanmaya başladı. Kaya duldalarında, küme küme fışkıran yeşil otla-

rın arasında bir yığın büyük mantar gördü. Çantasını çıkardı. Topladığı mantarları doldurdu. Biraz daha tırmandı. Kuzukulağı topladı. Haymaya vardığında, Ali Haydar dıştaki ocağı yakmıştı.

"Mantar kahvaltısı yapacağız aslanım."

"Abooooo ne kadar mantar toplamışsın. Zehirli olmasın."

"Zehirli değil. Üstelik en kaliteli uçurum mantarlarıdır. Bizim Azeriler bu mübarek nimete kövelek derler. Etten farkı yoktur."

Azeroğlu mantarları tuzladı. içlerine tereyağı sürdü. Odun közünün üzerine dizdi. Ali Haydar, torbasından ceviziçi çıkardı. Kuzukulaklara sararak yemeye başladı. Ormanı kuş cıvıltısı basmıştı.

"Şu havaya bak. Oksijen zehirlemesinden geberece-ğiz" dedi Azeroğlu.

"Kompradorlar bile böyle kahvaltı yapamazlar."

"Doğru" dedi Azeroğlu. "Bu nimetler de olmasa dağ hayatı çekilmez. Yaşam açısından da dağ hayatının çekilir hale getirilmesi gerekiyor. Uzun yıllar dağda yaşayacak insanlar için bu şarttır. Kaçışları da önler."

"İyi savaşmak ve iyi yaşamak ilkesini birlikte uygulamak en iyisidir."

Azeroğlu ocağın kenarına boş bir çuval serdi. Torbadan ekmek, peynir ve şeker çıkardı. Bardak olarak kullandıkları küçük teneke kutuları suyla çalkalayıp sofraya koydu. Çayı doldurdu. Közde pişen mantarları sofraya getirdi. Mantarın üzerine biraz tulum peyniri ekti.

"Ağaçtaki sincapları görüyor musun bizi seyrediyorlar."

"Sofranın kokusu ormanı iştahlandırdı. Güneşin sofrası derler buna."

"Kurtları çeken senin bu torbanın kokusudur" diyerek güldü Azeroğlu.

Ağız kenarlarından sıcacık, yağlı mantar suyu damlı-

yordu sofra çuvalına. Kuzukulağı ve taze soğandan yem-yeşil olmuştu dişleri.

"Bu sofrada ne eksiktir biliyor musun" diye sordu Azeroğlu.

"Pekmez."

"Yaklaştın. Pekmez kadar tatlıdır. Ama biçim olarak benzemiyor pekmeze."

"Tahin helvası."

"Yaklaşıyorsun ama biraz daha tatlıdır."

"Mesir macunu."

"Bravo iyice yaklaştın. Biliyorsun mesir macunu cinsel gücü korkunç artırıyor. Padişahların en çok tükettiği nimetlerin başında gelir."

Ali Haydar, ağzı mantarla dolu olduğu için, "buldum" dedi boğuk boğuk.

"Nedir söyle bakayım."

"Her nimetten daha tatlıdır. En çok da ruhu doyurur. Hayali gönlümüzde yadigar kalır."

"Biraz daha açıkla."

"Nasıl şairsin, anlamıyorsun."

"Anladım, ama emin olmadığım için biraz daha açıkla."

"En güzel adı şirindir. Uğruna dağlar delinir."

"Bravo! Ver elini" diyerek Ali Haydar'ı kutladı Azeroğlu.

Öğleye kadar İbo'nun yazılarından birisini okuyup bitirdiler. Öğleden sonra balık avlamak için uçuruma indiler. Su tenekesine ip bağlamışlardı. Tenekenin dibine, hamur haline getirdikleri ekmeği sıvayıp, tenekeyi yan yatacak şekilde suyun dibine daldıracaklardı. Azeroğlu'na göre bu, Azeri çobanlarının yöntemiydi. İlk çıkarışlarında altı balık yakaladılar. İki saat içerisinde yirmibeş balık yakalamışlardı. Balıkları çayın kenarında kızartacaklardı. Azeroğlu kuru odun toplamaya çıktı. "Bu çoban yöntemi bizde olduğu müddetçe aç kalmayız" diye düşündü Ali Hay-

dar. Sonbahar güneşi suları ısıtmıştı. Kayaları yalayan meltem, uçurumların bodur ağaçlarından derelere sararmış yapraklar düşürüyordu.

* * *

Karakoçan Karakolu'nun ünlü Başçavuşu Deli Bekir, yolun ortasında buğulanan kocaman inek pisliğini görünce durdu. Burnunun ucundaki ayva tüycüklerine sabah kırağısı düşmüştü. Deli Bekir, elleri arkasında, pisliğin çevresinde iki kere döndü. Askerlere baktı. Oraya toplanan köylüler korku ve merak içindeydiler. Yine ne yapacaktı "deli pezevenk!"

"Şahin'i buraya getirin oğlum" diye bağırdı Deli Bekir.

Şahin'in elleri arkadan kelepçeliydi. Sekiz silahlı jandarmanın arasında süklüm püklüm geldi. İnek pisliğini seyreden Başçavuşa baktı Şahin. Köylüler fısıldaştılar. Çocuklar köylülerin bacakları arasından öne geçtiler.

"Sabah kahvaltısını burada, bu niyaz çöreğiyle yapacaksın Şahin" diye bağırdı Deli Bekir. "Diz çök bir ağız dolusu al. Çiğnemeden lokum yutar gibi yut. Hadi bekleme, diz çok!"

"Çökemem başçavuşum. Kanunda bunun yeri var mı?"

"Çök dedim mi çökeceksin. Senin anarşistleri evinde beslemenin kanunda yeri var mı sanki? Diz çök bir ağız dolusu yut! Hadi bekleme!"

"Çökemem Başçavuşum! Midem kaldırmaz!"

"Yemen savaşında bir mülazım, benim rahmetli babama bir Mardin Devesinin dışkısını yedirmiş. Benim babamın midesi mide değil miydi sanki? Üstelik devenin dışkısı daha katıdır. Rahmetli diyordu ki, o susuz Arap çölünde boğazımı yırta yırta yuttum o kadar dışkıyı. Hepsini yemiş."

Deli Bekir köylülere döndü. Mağrur bir edayla ellerini beline dayadı.

"Asker ben ona derim işte. Komutanın bir emrini iki etmeyeceksin. Dışkı mı? Öküzünmüş, yeni yavrulamış kancık köpeğininmiş, kocakarınınmış, mandanınmış demeden yutacaksın. Vatan için yutacaksın."

Köylüler yüzlerini buruşturdular. Çocuklar birbirlerine bakarak güldüler.

"Rahmetli babam devenin dışkısını tekmil yuttuktan sonra ayağa kalkıp mülazıma bir selam çakmış. Mülazım demiş ki, 'bana bir diyeceğin var mı asker?' Babam bir selam daha çakmış, 'vatan sağolsun' demiş. Bu vatan öyle askerlerin sayesinde kurtuldu. Bu herif ise hala diretiyor. Yutacağı da Antep Pekmezi kıvamında bir kaşık inek dışkısıdır."

Şahin'in kalçasına güçlü bir tekme vurdu. "Diz çök ulan, yutturacağım sana" diye bağırdı. Köylüler dalgalanarak geri çekildiler.

"Yutamam, kusarım başçavuşum. Vallahi yutamam."

"Yutacaksın. Yutmazsan yuttururum. Zorla hepsini yuttururum."

Şahin yardım istercesine köylülere baktı. "Şerefsiz herifler mal gibi seyrediyorlar. Birisinden çıt çıkmıyor" diye içinden kahırlandı.

"Oğlum bu dışkının hepsini bu vicdansıza yutturacaksınız."

Emri alan askerler Şahin'in üzerine çullandılar. Bir tanesi çelme takarak Şahin'i sırtüstü düşürdü. Kollarından çekerek dışkının yanına getirdiler. Sırtını, böğrünü tekmeliyorlardı. Köylülerin önünde duran muhtar, homurtulara, fısıldaşmalara, sezdirmeden savrulan küfürlere dayanamadı. Aniden Başçavuşun yanına geldi. Şapkasını çıkardı.

"Kumandan, Şahin'i bu seferliğine bize bağışla da dışkıyı yutturma."

"Hayır muhtar hayır yutturacağım. Sizin babalarınız se-

ferberlik zamanında atların tersindeki buğdayları toplayıp yerlerdi. Bu kepaze herif bir Türk subayının emrini takmıyor. Taktıracağım ben ona."

"Madem öyle, benim bir teklifim var kumandan."

"Neymiş teklifin?"

"Kalksın elini ayağını öpsün. Af dilesin senden."

"Yoooook ben ona yutturacağım muhtarrr! Yutturacağıııım!"

Bu sırada ağlayarak saçını başını yolan bir kadın çıktı meydana.

"Oğlumun yerine ben yutacağım" diyerek dışkıya yaklaşıp diz çöktü.

Askerler kadını engellediler. İki asker kadını kalabalığın içine attı. Kalabalıktan Rüştü Dede'nin sesi yükseldi. Bastonuna dayanarak öne çıktı.

"Bir teklifim de benim var kumandan bey."

"Neymiş teklifin?"

"Şahin genç bir insandır. Bizim emsalimiz değil. Biz seferberlikte herşey yedik. O zaman o zamandı. Şimdi devir değişti. Gel beni dinle de bu delikanlıya ineğin dışkısını yutturma. Yutacağına bir kereye mahsus olmak üzere ineğin dışkısını öpsün. Birşey olmaz. İnek mübarek bir hayvandır. Onun dışkısıyla sobamızı yakıyor, duvarlarımızı sıvıyoruz. Onun dışkısı gübredir. Arpanın, buğdayın hayat suyudur. Bir kere öpsün yeter. Böylece senin de yüce emrin zedelenmemiş olur."

Kalabalıktan, "yutmasın, öpsün!" sesleri yükseldi. Şahin, dışkının yanında yüzükoyun bekliyordu. Tartışmalar başladığında jandarmalar uygulamayı durdurmuşlardı. "Öpmek yutmaktan iyidir. Öpmesem yutturacaklar bana" diye düşündü. Başçavuş kepini düzeltti. Kalabalığın homurdanmasından çekiniyordu.

"Tamam, dedenin hatırı için kabul ediyorum" dedi. "Öpmeden önce bismillahirrahmanirrahim çekecek. 'Yaşasın millet, yaşasın vatan' diye bağırdıktan sonra öpecek.

Bunu da yapmazsa, dışkıyı zerresine kadar yediririm. Tamam mı?"

"Tamam" dedi Şahin. Dizüstü vaziyeti aldı. Köylülerin bir kısmı gülümsüyor, çocuklar ise katıla katıla gülüyorlardı. Şahin cemaata bakarak başını sallıyordu. Kadınların da gelmesiyle birlikte Şahin ve jandarmalar kitle çemberinde kalmışlardı. Herkes de devrimcilerin Şahin'e gidip geldiğini biliyordu.

"Bismillahirrahmanirrahim! Yaşasın Millet! Yaşasın Vatan!"

"Dudağını değdirmedi komutanım" diye bağırdı erlerden biri.

Gerçekten de Şahin iyice eğilmiş, dudağını değdirmeden öpücük sesi çıkarmıştı. Başçavuşla birlikte tüm köylü yaklaşarak Şahin'in dudaklarına baktı. Kalabalığın bir bölümü öpmüş derken diğer bölümü öpmemiş diyordu. Meryem hariç tüm kadınlar öptüğünü iddia ediyordu. Öpmüş mü öpmemiş mi şeklinde başlayan kitle tartışmasını başçavuş Deli Bekir'in komutu bıçak gibi kesti.

"Susun susun! Öpmemiş! Yeniden öpecek!"

"Başçavuşum vallahi de billahi de öptüm."

"Kes ulan! Yalan yere yemin etme! Öpmemişsin öpeceksin!"

"Hafiften dudağını değdir bir şey olmaz oğlum" diye bağırdı Rüştü Dede.

Kalabalıktan çeşitli bağırtılar yükseldi.

"Öp de bitir bu işi!"

"Korkma dudağın çürümez!"

"Ahırda kokusunu çekiyorsun da öpemiyor musun!"

"İyice kibarlaştın Şahin bee!.."

"Tanımayan, Sadrazamın torunu sanır!"

Şahin kitleden gelen dokundurmalara daha fazla sabredemedi.

"Bismillahirrahmanirrahim! Yaşasın Millet! Yaşasın Vatan!"

Erlerden birisi, öpmek için dışkıya eğilen Şahin'in kafasını ayağıyla iyice bastırdı. Yüzü olduğu gibi gömüldü dışkıya.

"Hayırlı olsun, hadi gidiyoruz" dedi Deli Bekir.

Şahin'in anası ağlaya ağlaya koşarak eteğiyle oğlunun yüzünü sildi. Sarılarak yanaklarından öptü. Kadın hışımla döndü köylülere. Gülenleri görünce daha bir çılgınlaştı.

"Benim oğluma öp öp diyen pezevenkler, yarın bir emirle benim dışkımı lokum gibi yutar, üzerine de sidiğimi lıkır lıkır içerler" diye bağırdı.

İhtiyarlar 'tövbe tövbe' deyip uzaklaştılar. Çocuklar ciddileşti. Gençler sus pus oldu. Kadınlardan birkaçı ağladı. Birkaçı da, "yazık sizin erkekliğinize" diyerek eleştirilere koyuldu.

Köyü çıkmışlardı. En önde Deli Bekir yürüyordu. Onun arkasında Şahin ve jandarmalar. Jandarmaları yirmi metre geriden izliyordu Şahin'in anası. Jandarmalar kadını gelmemesi için çok zorladılar, hatta bir ara kovaladılar ama vazgeçiremediler. Kafileye sokmuyorlardı onu. Ağlaya ağlaya, konuşa konuşa takip ediyordu kafileyi. Ondört yıl sonra oğlu gerillalara katılıp bir çatışmada öldürüldüğünde, onun cenazesini almak için askerleri aynı şekilde ağlaya ağlaya dağlarda takip edecekti.

Deli Bekir köy baskınlarına arabayla çıkmıyordu. Motor gürültüsü ile farların anarşistleri önceden haberdar etmesinden çekiniyordu. Saatlerce yol tepmeye razıydı. Babası ona, koca bir ordunun Adana'dan Yemen'e yayan gittiğini anlatmıştı. Babasına göre şimdiki ordular hazıra alışmışlardı. Bunun için de çetin şartlara dayanamaz ve kesinlikle zoru görünce tabanı yağlarlardı.

Bir çeşme başında mola verdi. Yüzünü yıkadı. Şahin'in kelepçelerini açtırdı. Çeşmede yüzünü iyice yıkadı Şahin. Kana kana su içti. Ayrıca Deli Bekir, tahin helvası, kuru incir ve ekmek verdi Şahin'e. Askerlerden birisi anasına da

götürüp verdi ama kadın almadı. "Benim oğluma dışkı yedirenin ekmeğini yemem ben" diye bağırdı. Deli Bekir karnını tuta tuta güldü. Hatta dengesini kaybedip sırtüstü düştü. Gevrek gevrek, kikir kikir güldü. Bol bol "of anam of" çekip kahkahalarla sarsıldı. Jandarmalar da komutanlarının haline gülüyorlardı. Sırtını yavaş yavaş kaldırıp oturdu şapşalca. Kepini giydi. Koluyla alnının terini sildi.

"Doğru söyle Şahin, geçen kış Mahir Çayan size geldi mi?"

"Yok Başçavuşum. Vallahi yok. Kim söylüyor bu yalanları sana?"

"Oğlum inkar etme gelmiş. Kıvırcık saçlı yakışıklı bir adammış. Sırtında bir tane de kalaşnikov otomatik tüfek varmış. Sizin evin arkasındaki tarlada, yüz metreden sigaranın külünü vurmuş."

"Vallahi hepsi yalandır Başçavuşum, inanma."

"Bana yalan söyleme. Ben hayatımda kül yutmadım oğlum. Diyarbakır Sıkıyönetim Savcısı Yaşar Değerli'nin takdirini almış adamım ben. Karakoçan Kaymakamı'nın evini kundaklayanlar kaçıp senin eve gelmediler mi? Kundakçıların içinde kim bilir belki sen de vardın."

"Beni çekemeyen köylülerin uydurmasıdır Başçavuşum."

"Ateş olmayan yerden duman tüter mi? Sen şimdi inkar ediyorsun ama Diyarbakır'da nar bülbülü gibi ötersin. Sus deseler de susmazsın. Sen o anarşistlerle beraber Okçular'a, Lağan'a, Çiftlik Köyüne, Kovancılara kadar gitmişsin. Karakoçan Barajından dinamit çalıp vermişsin. Senin dosyanı bir katır zor taşır oğlum. İnkarın para etmez."

Kalkıp yola koyuldular. Şahin'in kollarını bu sefer önden kelepçelemişlerdi. Şahin'in anası, Başçavuşun su içtiği çeşmelere bile elini dilini vurmuyordu. Aç ve susuz takip ediyordu müfrezeyi. Erler içlerinden küfredip duruyorlardı Deli Bekir'e. Yollardan yükselen toz boğazlarını kurutuyordu. En arkada yürüyen iki erin potinleri ayaklarını vu-

ruyordu. İkindiye doğru bir çalılıkta konakladılar. Bir saatlik yolları kalmıştı Karakoçan'a. Yirmi metre ötede bir çift aluç ağacı vardı. Ağacın budağına, göğsü bembeyaz, kanatları rengarenk, uzun gagalı bir Munzur Kuşu konmuştu. İçli ve kesik kesik ötüyordu. Birkaç asker dönerek baktı.

"Komutanım şu kuşu vurabilir misin?" dedi içlerinden biri.

Deli Bekir oturduğu yerde dönerek kuşa baktı. Ötüşünü dinledi biraz.

"Günahtır oğlum, vurulur mu bu güzel kuş?" dedi. "Ağzı yok, dili yok, savunması yok. Güzelliğinden ve insafından başka hiçbir şeyi yok. Belki de yavruları var. Aç alavan analarını bekliyorlar belki de. Vursan ne olur onların hali? Hayvana dokunmayacaksın, hayvan masumdur. Ama insan zalimdir. İnsana zulüm yapacaksın. Babama deve dışkısını yedireni ensesinden bir kurşunla bu dünyadan kurtaracaksın. Bu adamın beni öldürmesi doğrudur. Benim de bu adama inek dışkısı yedirmem doğrudur. Çünkü bu adam gece Kaymakamın evini kundakladı. Ya da kundaklayanlara yardımcı oldu. Bu dünyada ne kadar çok zulüm olursa insanlar zulümden o kadar çabuk kurtulurlar. Keşke herkes herkese zulüm etse de çocuklarımız gelecekte zulümsüz yaşasa."

Erlerden birisi yanındakinin kulağına eğilerek, "herif kafayı yemiş lan" diye güldü. Yanındaki ise, "o çoktan kaçırdı oğlum yeni mi anladın?" diye fısıldadı. Kuş ötüşünü değiştirdi. Müziğine kanadıyla tempo tutmaya başladı. Şahin'in anası kuşa bakarak içli içli ağladı. Şu kus yoksa oğlunun tutuklanışını protesto mu ediyordu. Kadının iri gözyaşları, yanaklarının tozunu yüklenerek göğsüne damlıyordu.

Deli Bekir'in Şahin'i karakolda sorgulayıp Diyarbakır'a postalamasından bir müddet sonra Ali Haydar, yeniden Karakoçan'a vardı. Birkaç eve uğradıktan sonra gece

Şemsi Hoca'nın evine geldi. Hoca, Karakoçan'ın dışında, iki odalı bir evde yaşıyordu. Karısı on yıl önce ölmüştü. Liseyi yeni bitirmiş ve yetenekli bir kızından başka çocuğu yoktu. Köşeye kurduğu kitaplığı bir hayli zengindi. Tarihi ve felsefeyi severdi. İyi bir roman okuyucusuydu. Eski Köy Enstitüsü mezunlarından olduğu için, o damardan gelen yazarların hemen hemen tüm kitaplarını okumuştu.

Oturma odasının duvarlarına, Karakeçili Aşiretinden Kürt kızlarının dokuduğu alımlı Siverek kilimleri asmıştı. Yerde Bingöl işi, dibi çakıllı, duru su yataklarını andıran kalın bir halı vardı. Hoca, çikolata renkli sobayı yeni almıştı. Cigerxwun'un fotoğrafını tam köşeye, gümüş gibi parlayan sedef saplı Kürt hançerinin üstüne asmıştı. Sobanın etrafına, duvar dibine çiçekli minderler yaymış, deri yastıklarla da misafirlerin sırtını duvardan tecrit etmişti. Şemsi Hoca dıbız kellesini sıvazlayarak deri yastığa yaslandı. Gülümsedi. Tesbihini dizine geçirerek bir sigara yaktı.

"Deli Bekir Karakoçan'ın son Osmanlısıdır. Zaptiye beygirinden farkı yoktur" dedi. Sigarasını sağ eline aldı. Tesbihini şakırdatmaya başladı. "Balyoz hareketi sırasında on jandarmayla benim evi bastı. Kitaplarımı tek tek inceledi. Fakir Baykurt'un Kaplumbağalar'ını götürmedi. Çalıkuşu romanını da götürmedi. 'Hayvanları anlatan kitaplar zararlı değil, yararlıdır' dedi. Mahmut Makal'ın Bizim Köy'ünü aldı. 'Sizin köyü mü anlatıyor?' dedi. 'Heee' dedim. 'Bizim köyün hayvanlarını falan anlatıyor' onu da götürmedi."

Ali Haydar katıla katıla gülüyordu. Yemek hazırlığıyla uğraşan Ayşe de Aii Haydar'ın gülüşüne gülüyordu. Nedenini bilmediği tatlı bir iksir karışıyordu kanına. Her gelişine seviniyordu O'nun. O gelince yapıyordu en güzel yemeklerini. Bu durum Şemsi Hoca'nın bile dikkatini çekmişti.

"Lenin'in Bir Adım İleri İki Adım Geri adlı kitabına bakıp 'Eskiyi mi anlatıyor yeniyi mi?' diye sordu. Eskiye tutkun ol-

duğunu bildiğim için yeniyi anlatıyor dedim. Onu da götürmedi. 'Eskiden iki adım ileri bir adım geri atarlardı. Kimbilir, rahmetli babamın bana anlattıkları ile bu kitabın anlattıkları belki de aynıdır' dedi. Gülmemek için kendimi zor tuttum. Sona doğru kitaplara hızlı hızlı bakmaya başladı. O kadar hızlı göz atıyordu ki Lenin'in Nisan Tezleri'ni Nisan Tezekleri şeklinde anladı. 'Nisanda tezekler ıslak olur toplanmaz. Bizim orda araziden güzün toplarlar' dedi. Hayvan sorunuyla ilgili olduğu için o kitabı da götürmedi."

Ayşe bu sefer babasının anlattıklarına gülüyordu. Dışarda rüzgar vardı. Odun aleviyle kızaran soba, ampulün soluk ışığı altında odaya ayrı bir tat katıyordu. Sarı dalgırlı minnacık kedi bir odadan diğerine gidip geliyordu. Kızarmış soğan ve et kokusu yayılınca, Ayşe'nin bacaklarına dolanarak miyavlamaya başladı. Şemsi Hoca pencereyi hafif açtı.

"Cigerxwun'un fotoğrafının önünde durdu. Götürmesinden korktuğum için babam olduğunu söyledim. Yemen'e gidip gitmediğini sordu. Tabi gittiğini söyledim. Hatta seferberliğe katılmakla kalmadığını İstiklal Savaşı'nda da iki madalya aldığını ekledim. Hançeri bile götürmedi. Baba yadigarıdır diye..."

"Götürdüğü kitapları geri alabildin mi?"

"Savcılığa başvurdum. Bir kısmını geri verdiler. Bir kısmını da yakmışlar."

Ayşe güzel bir yer sofrası kurdu. Kızarmış et, patates, patlıcan ezmesi, karaciğer, aşure, peynir, salata ve rakı indirdi. Hiçbir zaman kullanmadıkları tabaklardaydı yiyecekler. Kendisi içmediği için iki kadeh getirmişti.

"Ateşe saldıran, ateşi ateş eden her şeye saldırıyor. Kibrite saldırıyor. Kuru odunlara saldırıyor. Boş sobaya saldırıyor. Birgün bu da kuru oduna ve ateşe dönüşecek diye yeni dikilmiş körpe fidanlara da saldırıyor. Devrimci hareket, aydınlanma sürecinden doğdu. Onun için aydınlanmaya neden olan her şeye saldırıyorlar" diyerek ka-

dehlere rakı koymaya başladı Şemsi Hoca.

"Benimkine az koy hocam, alışkın değilim."

"Rakı benim ruhumdaki değerleri ayaklandırıyor. Gizlenmiş cevherlerimi açığa çıkarıyor. Rahmetli hanımla oturur başbaşa içerdik. Kürt ağıtlarına dalardı. Çok güzel söylerdi. Kör oldum da kasete almadım."

Hoca hüzünlenmiş, kızını da etkilemişti. Rakılara su koydu.

"Cigerxwun'un fotoğrafını nereden aldın?" diye konuyu değiştirdi Ali Haydar.

Hoca kadehinden bir yudum aldı. "Diyarbakır'dan, kulakları çınlasın, çok sevdiğim bir dostum gönderdi" dedi. "O'na da Halep'ten birisi getirmiş. Cigerxwun Halep'te oturuyormuş. Kürtlerin yüreğindeki büyük ateşin meramını iki adam anladı. Birisi Kürtlerin Homeros'u Ahmede Xani'dir. Diğeri de Kürtlerin Nazım Hikmet'i olan Cigerxwun'dur. Birincisi, Kürt ulusunun, yalın, destansı ve mazlum renklerle nakışlanmış tarihsel çığlığıdır, ikincisi ise könünü Demirci Kawalardan, Feki Teyranlar'dan alan, Kürt Spartaküslerinin tarihsel nağralarıyla beslenen Kürt sınıf gerçeğinin çığlığıdır. Her ikisine de hayranım."

"Ahmede Xani'nin fotoğrafı yok mu?"

"Fotoğrafı olmaz O'nun. Kadim çağların çocuğudur o. Belki bir yerlerde bir minyatürü vardır. Bilemiyorum."

Şemsi Hoca kadehini ikinci kez doldurdu. Kaldırıp gülümsedi Ali Haydar'a. Birlikte kadeh tokuşturdular. Ayşe zevkle seyrediyordu her ikisini de. Ali Haydar, Şemsi Hoca'yla ilk kez Elazığ TÖS binasında tanışmıştı. O günden bu yana dostluk ilişkisi içindeydiler. Şemsi Hoca'nın evine gelmeden önce derede yıkanıyor, bitlerinden, kirlerinden iyice arınıyordu. Tıraş oluyor, saçlarını tarıyor, ayakkabılarını Karakoçan'da boyatıyordu.

"Hocam, yaşamını hep Karakoçan'da mı geçireceksin?"

"İstanbul'a yerleşmeyi düşünüyorum. Kürt kültürünü

bu köhne orospunun küflenmiş karanlık dehlizlerinde arayacağım. Zaten aydınlanmış Kürtlerin de sığınağıdır bu şehir."

"Herhalde birçok yönüyle hoşuna gidiyor İstanbul?"

"Tevfik Fikret'in ne kadar hoşuna gidiyorsa benim de o kadar gidiyor. Ne de olsa kültür şehridir. Irklar sofrasıdır."

"Evlenmeyi düşünüyor musun?"

Hoca kadehinden bir yudum aldı. Sigarasını tellendirdi, gülümsedi.

"Güzel ve kültürlü bir hatun bulursam, kafa dengi olduğuna kani olursam ve de sevgili kızımın onayını alabilirsem neden olmasın."

Birlikte güldüler. Ayşe'nin hoşuna gitmişti babasının konuşması.

"Benim onayıma gerek yok baba. Özgürsün."

"Kızım sen galiba onaylardan korkuyorsun. Sana yönelik bir onaydan korkma. Onayımı almadan istediğinle evlenebilirsin."

"Hayır korkmuyorum. Seni çok iyi tanıyorum. Benim onayımın doğru olmadığını söylüyorum. Evlilik iki kişiyi ilgilendiren bir sorundur. Üçüncü bir kişinin bu soruna karışmaya hakkı yoktur."

"Yani üçüncü bir kişinin o evlilik hakkında görüş belirtme hakkı da mı yoktur?"

"Vardır ama, onaylayıp onaylamama gibisinden baskı yapma hakkı yoktur."

"Tamam anlaştık" diyerek kızını yanaklarından öptü. "Babasının gözleri kara, kızınınki ise yeşil. Galiba anasına çekmiş" diye düşündü Ali Haydar. Kadehinden bir yudum aldı, burnunu kaşıdı.

"Yengenin fotoğrafı var mı hiç?" diye sordu.

"Var öbür odada. Gidip getireyim" dedi Ayşe.

Çerçevelenmiş büyük bir fotoğraf getirdi. Değirmi yüzlü, iri bakışlı, güzel bir kadının tebessümüyle karşılaştı. Ağzının sağ kenarında bir ben vardı. Saçları şelale gibi omuz-

larından göğüslerine doğru akıyordu.

"Tipik Kürt güzeli buna derim işte" dedi Hoca.

"Siz Zaza değil misiniz Hocam?"

"Ben Zaza'yım ama hanım Kürt'tür. Bana göre Kürtler Zazalar'dan daha güzeldir. Yaşam tarzları, ulusal gelenekleri Zazalarınkinden daha ileridir. Bizim Zazalar, el sanatlarına yabancı, dağ ruhuyla büyümüş vahşi insanlardır. Kültür ve edebiyatta Kürtlerden çok geridirler."

"Ben de Zazayım Hocam. Bana göre de Zazalar gökyüzüne yakın ve özgür ruhlu bir halktır. Kartalların mizacına sahiptirler. Daha ihtilalcidirler. Gerçi soruna sınıf açısından bakmamız en doğrusudur. Ama sanırım halklara özgü bazı karakteristik çizgiler de vardır. Bunları da dikkate almamız gerekiyor. Öyle değil mi?" Hoca çatalını beyaz peynire sapladı. Sol elindeki kadeh kocakarı dudağı gibi titriyordu. Ama rakının ayartıcı efsununa karşı iradeliydi Hoca.

"Kürtler'le Zazalar asırlar boyu içiçe yaşamış, her alanda birbirlerini etkilemiş, etle tırnak gibi birleşmiş kardeş halklardır. Bunlar arasındaki çelişkilerden çok yararlandılar. Aslında bunlar sağlam bir birlik kursalardı, ulusal ve mezhepsel çelişkileri önemsemeselerdi, hiçbir güç bunları yenemezdi. Biz bize ettik."

Ayşe boş tabakları kaldırdı. Kahve için sobaya su koydu. Anasının fotoğrafını bitişik odanın duvarına astı. Üç beş odun attı sobaya. "Babam kafayı buldu mu Kürtlerin dünyasına dalıyor. Sanki konuşacak bir şey yok. Bırak biraz da misafirin konuşsun. Onun senden daha akıllı olduğunu o zaman görürsün" diye düşündü. Yeniden oturdu sofraya. Hoca üçüncü kadehi doldurdu.

"Rahmetli Hatun, Ali Şer'in şiirlerini ezbere bilirdi" diye başladı. "Ali Şer'in şiiri o güzelim kudretini tüfeğinden aldı. Kaç bin yıllık acının ahını yüklenmişti o tüfek. Neşter gibi parlıyordu. Onbinlerce çıplak ayağın, kabarmış onbinlerce şah damarın yılan ıslığıydı o tüfek. Duasını şimşek

alazından almıştı. Ya yoktan var edecek ya da alkanlar içinde toprağa düşerek nağrasını dağlara içirecekti. Rahmetli Hatun nasıl da hayrandı o güzel insana."

"Babam yine başladı" diye düşündü Ayşe. Ali Haydar anladı Ayşe'nin sıkıldığını. Ama Hoca'nın yavaş yavaş, tatlı tatlı konuşması hoşuna gidiyordu. Hoca sırtını yastığa dayamış, bakışlarını karşıya, raflardaki kitaplara dikmişti.

"Bir Kürt Nazım Hikmet'i çıkıp da şu Ali Şer'in destanını yazsaydı ne güzel olurdu. Kürtler ziyadesiyle sevinirdi. Sevinçten geberenler olurdu. İstese Nazım Hikmet de yazabilirdi Ali Şer'i. Hindistan'ı, Afrika'yı, Küba'yı, Paris'i, Prag'ı yazan Nazım Hikmet, asırlardır koyun koyuna yaşadığı, omuz omuza verip düşmana kurşun sıktığı şu mazlum Kürtleri niye yazmadı? Okyanusun dibindeki balıklarla konuşan bu büyük ozan, bahtı kara Kürtlerle niye konuşmadı?"

"Suç Nazım'da değil, suç TKP'dedir Hocam."

"Katılmıyorum. Ozanlar, özgür kafalı ozanlar, günceli ve geleceği partilerden, hükümetlerden, devletlerden daha iyi görürler. Kendi kafalarını esas aldıkları, cesur ve özgür düşündükleri için gerçeği yakalamada daha mahirdirler."

Şemsi Hoca ayağa kalktı. Su dökmek için, karınca ezmez adımlarla dışarı çıktı. Ayşe içten bir oh çekti. Kalkıp kaynayan suyla kahve hazırladı.

"Biliyorum, sıkılıyorsun. Babamın çenesi açıldı mı kapanmak bilmez."

"Hayır sıkılmıyorum. Aksine hoşuma gidiyor. Baban çok bilgili bir adam. Bir yığın şey öğreniyorum ondan. Annen nasıldı?"

"Annem pek o kadar bilgili değildi. Babama çok bağlıydı. Ne öğrendiyse hep babamdan öğrendi. Güzel yaşamayı seven bir kadındı."

"Sizin burada hiç akrabanız yok mu?"

"Yok. Hepsi İstanbul'dalar. Burada çevremiz pek geniş

değil. Babam biraz da ondan sıkılıyor. İstanbul'da kafadarları çok. İki üç ayda bir gidip geliyor."

Hoca kahve dolu fincanları görünce gülümsedi. "Kızımın on parmağında on marifet var. Her bakımdan mükemmeldir. Yalnız önemli bir kusuru var. İlerde inanıyorum ki onun da hakkından gelecek. Okumuyor. Eh ne yapalım. Kürt güzeli de olsa mutlaka bir eksiği, bir kusuru oluyor."

"Ben Kürt mürt değilim baba. Bu tip tartışmaları da sevmiyorum. Benim gözümde hepsi birdir, insan olmak önemlidir bence."

Hoca kahkahalarla güldü. "Gerçekleri söylemekten korkmayalım kızım. İnsanların hangi milliyetten olduklarını cesurca söylemeleri güzel bir şeydir."

"Sonra benim Kürt olduğumu nerden çıkarıyorsun? Annem Kürt, sen Zaza."

"Nesin o zaman sen kızım?"

"İnsanım."

"Allah allah! Anladık, amenna insansın. Milliyetin ne, onu söyle."

"Milliyetim yok!"

Baba ile kız arasındaki tartışma sonuçta babanın pes etmesi ve kızını yanağından öpmesiyle tatlıya bağlandı.

Ali Haydar, ertesi sabah Doğan'la görüştü. Tek başına Şahin'in köyüne hareket etti. Yolda şiddetli bir yağmura tutuldu. Sığınacak yer bulamadığı için iliklerine kadar ıslandı. Akşama doğru köye vardığında dış elbiseleri kurumuştu ama titriyordu. Şahin'in anası umutla karşıladı O'nu.

***

Memo'nun bir kızı daha oldu. Azeroğlu doğumdan on gün sonra, Seyitli Köyünden hareket edip geceleyin Me-

mo'nun evine geldi. Tunceli Polis Karakolu'nda dayak yiyişinden sonra hiç uğramamışlardı Memo'ya. Azeroğlu, dayaktan dolayı geçmiş olsun dileklerini, bebekten dolayı da göz aydınlığını ve tebriklerini sundu. Kirve Memo, "olur insan halidir"le başlayıp dayağın cennetten değil cehennemden çıktığını belirtti. Rahmetli Ayıboğan Huso'nun da anasına ve kendisine dayak attığını ama bu dayakların tamamen yararlı ve eğitici dayaklar olduğunu ve kötü insanlar için nimet sayılabileceğini belirtti. Beser itiraz edince hemen susturdu. İlim kitaplarında bile bu fikirlerin olduğunu vurgulayarak savunmasını güçlendirdi. Rahmetli Huso'nun eğitici ve köreltici olmak üzere iki tür dayaktan söz ettiğini, Huso'nun dayaklarının tamamen eğitici olduğunu tekrarladı. Hatta bazı dul kadınların ve ateşli delibaş gelinlerin sırf dayak yemek için Rahmetliyi ziyaret ettiklerini ileri sürünce Beser'in 'Vışşş Memo Memo'larıyla karşılaştı. Memo derhal Beser'i susturdu, olaya kendi gözleriyle şahit olduğunu söyleyerek anılarından parçalar sundu. Rahmetli Huso'nun, ser-sebil olmuş dul bir kadınla ateşi beynini pişirmiş gencecik bir gelini Tornova Deresinde çevire çevire dövdüğünü, gelinin "allahımsın Huso vur" diye bağırdığını, dulun da "elin Hızır elidir Huso vur" diye inlediğini anlattı. Gelinin göğüslerinin entarisini yırtıp dışarı fırladığını, dikelmiş çılgın memelerinden rahmetlinin bıyıklarına süt fışkırdığını, dulun ise dayak yerken semaha durduğunu, saçlarının topuklarına dolandığını, yemin billah edip sözlerine ekledi. Dayaktan sonra bu iki ateşli ceylan kuzusunun, kışın ortasında buzlu Munzur'a çırılçıplak daldıklarını, acayip çığlıklar atarak ateşlerini, acılarını, sıkıntılarını ve yorgunluklarını mübarek Munzur'un mavi buzlarına emzirdiklerini iddia etti. Kirve Memo karakolda yediği dayakların da kendisi için eğitici ve mübarek dayaklar olduğunu söyleyince Beser'in 'Vışşş Memo Memo'ları şiddetlendi. Memo, cahil kadını, o bilgin edasıyla derhal susturdu. Dayağın kendisinde yarattığı önemli değişikliklerden söz etme-

ye başladı. Karakolun büyük gücünü ve şaşırtıcı cüceliğini daha iyi tanıdığını, bir kişinin koca bir devleti bir karakolun küçük bir odasında yenebileceğini öğrendiğini, az dayağın sözün gücüyle birleşmesi halinde etkili olduğunu, çok dayağın etkisiz ve sahiplerinin başına bela olduğunu söyledi. Karakoldan çıkarken falaka sopasını öptüğünü, "allah senin gibi sopaları başımızdan eksik etmesin" dediğini, buna Beser'in de gözleriyle şahit olduğunu ekledi. Zulmü sopanın yarattığını ve sopadan başka da hiçbir gücün zulmü bu dünyadan kaldıramayacağını söyledi. Komşusu ihbarcı Kazım'ın karakol sopasının sayesinde ihbarcılığa tövbe dediğini, Mürsel'in eline aldığı her sopanın mübarek ışıkla yıkandığını, körlere görüş, sağırlara duyuş gücü kazandırdığını ileri sürdü. Beser'in çıkışlarına aldırmadı. Rahmetli Huso'nun, anasına attığı dayakların tipine ve gücüne ilişkin açıklamalara girişti.

Akşam yemeğinden sonra Kirve Memo bol bol geğirdi. Taze bebeği kucağına itinayla alıp gözlerine baktı. "Rahmetlinin gözlerine benziyor" dedi. Çayına limon sıktı. Azeroğlu'nu dinledi biraz, İstanbul'dan Tunceli'ye kadro getirmenin şimdilik iyi olmadığını, taşıma suyla değirmenin dönmeyeceğini, İstanbul çocuğunun sıkışınca emlik kuzular gibi meleyeceğini söyledi. Sohbetin bir yerinde komşusu Kazım'ın eşeğinin acı acı anırışını duydu. Eşeklerle ilgili anılarını anlatmaya başladı. Birkaç örnek verdi. Beser'i bile güldürdü. Eşek olmasa Nasreddin Hoca'nın bu kadar nam salamayacağını, Hoca'nın zekasının yarısının eşeğe ait olduğunu iddia etti. Beser "tövbe tövbe" deyip ciddileşti. Memo eşeğin insanla cinsel ilişkiden çok büyük zevk aldığını ve ziyadesiyle memnun olduğunu söyleyince Beser, "Vışşş Memo Memo allah belanı versin" diyerek kalkıp dışarı çıktı. Ama sohbetin içeriğini merak ettiği için dayanamayıp yeniden girdi içeri. Aygırın eşekle birleşmesinden katırın türediğini, kancık eşeğin ise aygırdan hoşlanmadığını hatırlattı. Aygırın kendini bilmez, azgın, dişlek ve kaba

bir mahluk olduğunu; eşeğin üzerine çıkınca anlamsız anlamsız hırlayıp kişnediğini, eşeğin bu bağırtılardan ve aygırın o korkunç ağırlığından nefret ettiğini açıkladı. Eşeklerdeki acı anırışların bu zulümden türediğini, hatta bazı kibar ve anlayışlı eşeklerin aygırın altında tıksırarak ekşi ekşi kustuğunu ve ağladığını anlattı. Beser bunların hepsinin uydurma olduğunu söyleyince Memo iddialarını daha da derinleştirdi. Yeryüzünde yükten en çok nefret eden hayvanın eşek olduğunu, aygırın ise azgınlaşınca ağırlığının dört katına fırladığını öne sürdü. Anasının bile, "rahmetli üzerime çıkınca sanırdım ki Tujik Dağının altında kaldım" diye konuştuğunu hatırlattı. Memo'ya göre, kendini bilen, eşekliğinden utanan kamil eşekler babayiğit çobanları tercih ediyorlardı. Diap Ağa devrinde, Hozat taraflarında, beş kere evlenip beş kere boşanan, iki metre boyunda babayiğit bir çobanın, sonunda bir eşekle evlendiğini ileri sürdü. Yüz kilo ağırlığında olan yakışıklı çoban, eşeğini alıp ormanda ıssız bir köme yerleşmiş, herkese de ziyadesiyle mutlu olduğunu anlatmış. Beser bunun da yalan olduğunu söyleyince, doksan yaşındaki Miro Dedeyi şahit gösterdi. "İnanmazsan git sor" dedi. Hatta adamın eşeğe yaprak yedirip pınar suyu içirdiğini, bazan kızarmış ekmekle kuru yemiş verdiğini, eşeğin altını tertemiz tuttuğunu, hiç yular takmadığını, binmediğini, ayda bir sıcak suyla ve kokulu sabunlarla yıkadığını, eşeğin ak alnına kına yaktığını sıraladı. Eşek öldüğünde adamın bir ay yas tuttuğunu, sevgili eşeğini kömün yanına gömdüğünü, başta şı olarak güzel bir tahta diktiğini, tahtaya "Burada Kınalı Hatun yatıyor" yazdığını, yazının çevresine kızgın demirle çiçekler nakşettiğini anlattı. Memo'nun anlattıklarına Memo'dan daha çok, Memo'ya sürekli itiraz eden Beser inanıyordu. Bunca yıllık kocasından, bu kadar yeni ve ilginç şeyler duyan bu kadın, "bu adam bu hikayeleri bunca yıldır bana niye anlatmadı?" diye kendi kendisine sormuyordu bile.

Eşek efsanesinden kalkan Memo, bunların insan hali ve

normal şeyler olduğunu ileri sürdü. Bu dünyada her canlının aynı derecede yaşama hakkı vardı. İsteyen canlı istediğiyle evlenebilirdi. Yeter ki birbirlerini becerebilsinler. Ayılar genç ve güzel kadınları neden inlerine kaçırıyorlardı. Pülümür taraflarında, ormanda bir kocakarıyla güzel gelinine rastlayan bir erkek ayı neden kocakarıyı değil de gelini kaçırmıştı? Ayı hikayelerine giren Memo, teorisini iyice güçlendirdi. Kiğı ormanlarında odun kıran bir genç delikanlının dişi bir ayı tarafından nasıl kaçırıldığını anlatmaya başladı. Ayı delikanlıyla ininde tam bir ay beraber yaşamıştı. İnanmayan gidip Miro Dedeye sorabilirdi. Bir ay sonra inden kaçan delikanlının acısına dayanamayan ayı, ormanda günlerce inledikten sonra uçurumdan düşüp ölmüştü. Beser'in, ayı efsanelerinin doğruluğundan zerrece kuşkusu yoktu. Köylülerin ocakbaşı kış sohbetlerinin malzemelerindendi çünkü.

Azeroğlu Memo'nun sohbetlerini kahkahalarıyla kışkırtıyordu. Biraz da gülme ihtiyacı duyduğu, sessiz dağ hayatından sıkıldığı için geliyordu Memo'ya. Anlatılanların yüzde kaçının Memo'ya ait yalanlar olduğunu çıkaramıyordu. Memo'nun sohbetinde, Memo damgalı yalanların varlığından kuşkusu yoktu. Azeroğlu, Beser'in aksine, hiç itiraz etmeden dinliyordu. Beser'in itirazları da ayrı bir zevk veriyordu O'na. Geç saatlere kadar Memo'yu dinledi. Mazgirt köylerindeki son durumu öğrendi. Topal İsmet'in marifetleri Memo'ya da ulaşmıştı. Topal'dan sonra, Altınbilek ciple on-onbeş köye gitmiş, köylülerin ağzını yoklamıştı. Çevrede Altınbilek'in birkaç köylüye gizlice silah verdiği söylentileri dolaşıyordu.

Azeroğlu ortalık ışımadan çıktı evden. Kızılcık'ta üç ilkokul öğretmeniyle bir toplantı yaptı. Bassu öğretmeni Hüseyin'den bir kırma tüfeği aldı. Mermileriyle birlikte çuvala koyup sırtına attı. Kuşçu'ya bağlı bir köme uğradı. Burada bir Ermeni aile kalıyordu. Mazgirt köylerinde Azeroğlu'nun en güvendiği aile idi bu. Yıkandı. Çamaşırlarını kay-

nattırdı. Bir gece kaldıktan sonra Seyitli köyünde İmamgile gitti. İmam'la Keban işçilerinin örgütlenmesini konuştu. İki broşür verdi. İşçilerden biraz bağış toplamasını istedi. Seyitli'den Peri Suyu kıyısındaki köylere geçti. Tanıdık köylülerden birisi ona küçük bir sepet içinde, uçmaya yeni hazırlanan bir keklik yavrusu hediye etti. Uluman köyüne bağlı bir köme uğradı. Öğretmen Mustafa Budak'ın elli lira bağışını alarak Kardere'ye yöneldi. Düzgün Dağlarına vardığında gece yarısıydı.

Azeroğlu, aylarca önce Haydar'la birlikte yaptığı suni sığınağa girdi. Sığınakta kuru odun, kibrit, çay pişirmek için su tenekesi, kitap ve bir tane de battaniye vardı. Çuvalını köşeye koydu. Sepeti yukarı astı. Ocağı yaktı. Hava haylice soğuktu. Dışarı çıkıp kaynak suyu getirdi. Bir çay yaptı. Ekmek, peynir çıkardı. Karnını, doyurup derin uykulara daldı. Ali Haydar öğleye doğru sığınağa geldiğinde Azeroğlu uyuyordu, "Selamünaleyküm bayım, Çiçek Palas'ta yer var mı?" Giriş taşlarını araladı. Sürüne sürüne içeri girdi, iki elinin arasında yine bir torba vardı. Torbasız gezemezdi zaten.

"Vay aleyküme selam" diyerek uyandı. "Buyurun beyim. Çiçek Palas'ta yerden çok ne var. Sıcak banyolarımız, kuş tüyü yataklarımız. Müşterilerimizi keklik ötüşleriyle kaldırıyoruz. Bir zahmet tavana bakınız beyim."

"Ne var o sepette" diyerek kalkıp baktı. "Nerede yakaladın bunu?"

"Mazgirt'ten bir köylü hediye etti."

Bilgi alış verişi sohbetine daldılar. Birbirlerinin torba içi zenginliklerini yokladılar. Yine Ali Haydar'ınki zengindi. Üstelik torbasında dört tane de kitap vardı. Azeroğlu kızarmış yarım tavuktan önce kitaplara baktı, "nerden aldın?" diye sordu.

"Şemsi Hoca verdi. Tavukla tulum peyniri de ordan."

"Şu senin Şemsi Hoca'nla bir türlü tanışamadım gitti."

Ali Haydar, kavurma, tereyağı, gevrek ve kuru yemiş

dolu bir naylon torba çıkardı. Cebinden çıkardığı çayı, şekeri, tütünü de yanlarına koydu. "Bunları Paş'lı Mümin'in karısı verdi. Sen birşey getirmemişsin."

"Getirmiştim de gece yedim" diye esnedi Azeroğlu.

"Bu kekliği bu sepette hapsetmeyelim, yazıktır."

"Ne yapalım?"

"Bırakalım. Hapishane haline gelen ülkelerde mağaralar özgürlüğün yuvasıdır. Sen özgürlüğün yuvasına küçük bir hapishane getirip asmışsın."

Güneşlenmek için sığınaktan çıktıklarında sepet yanlarındaydı. Kekliği çıkarıp kekik kümelerinin arasına koydular. Güneş yedi renge girdi kekliğin gözlerinde. Sarp kayalara, mavi göğe, ormanlara yan yan baktı. Kekik kümelerinin arasından çıkarak yücelere doğru tırmanmaya başladı.

"Bıraktık ama aç susuz kalır, perişan olur garibim" dedi Azeroğlu.

"Uçamayan yüzlerce keklik yavrusu dolaşıyor bu dağlarda. Bir haftada uçar."

Dereye doğru indiler. Güvercin sürüleriyle karşılaştılar. Diş diş yeşil kayalar yükseliyordu. Vahşi bir görünümü vardı derenin. Sular kekik kokuyordu.

"Önümüzdeki ay içerisinde yirmi kişi toplayalım. Ovacık ve Erzincan'a giden karayolu boyunca sloganlar yazalım" dedi Ali Haydar. "Yol boyunca yükselen görkemli kayalar var. Kayaları sloganlarla donatabiliriz."

"İyi bir hazırlık gerektiriyor. Kolay iş değil."

"Siverek'te nasıl yaptınız bu işi?"

"Onbeş kişi topladık. Üçer kişilik beş gruba ayırdık. Her gruba bir kova bir fırça, bir de yazılacak olan sloganları verdik. Şehrin tüm duvarlarını sloganlarla donatın dedik."

"Sen katıldın mı?" dedi Ali Haydar.

"Tabi herkes katıldı. Çoğunluğu onyedi onsekiz yaşlarındaki gençlerden oluşuyordu. Gruplardan bir tanesi, kendilerine verilen kağıttaki beş sloganı yazıp bitirdikten

sonra 'sloganlar bitti ama boya bitmedi, şimdi ne yapacağız?' diye kendi aralarında konuşmuşlar. Beş sloganı değişik değişik yerlere tek tek, boya bitinceye kadar yazacaklarını akıl edememişler. 'Slogan bitti ama boya var. O halde kafadan slogan uydurup yazalım' demişler. Bazı evlerin duvarlarına 'kahpe faizci', bazı duvarlara 'yavşak ağa', 'pezevenk sömürücü', 'kaşmer faşist', 'namussuza ölüm', 'kahrolsun amerikan uşağı', 'tırşikçilere kurşun' ve benzeri bir yığın slogan yazmışlar."

Azeroğlu'nun ciddi anlatışı karşısında Ali Haydar'ın gülüşü daha da artmıştı. Kusburnu çalılarının kuşattığı bir kayanın üzerinde oturdular. "Ertesi sabah denetlemek için şehre çıktığımda evlerinin önünde kümelenmiş yüzlerce köylüye rasladım. Bağıra bağıra konuşuyorlardı. Bazıları 'bana kahpe faizci diyenin nesini n'ederim' diye bağırıyordu. Bir tanesi 'ben kime tırşikçilik yapmışım?' derken, bir diğeri, 'bana yavşak diyenin anasını avradını.... ben fakir bir insanım' diye bağırıyordu. Çıplak ayaklı bir kadın yanındaki kadınlara, 'Seydo'nun evine de namussuza ölüm! yazmışlar!' diye başlayıp diğer evleri anlatıyordu. Herkes kendisinin hedef seçildiği kanısındaydı."

"Tüm şehir aynı durumda mıydı?"

"Hayır. Şehrin sadece bir mahallesinde durum böyleydi."

Dere boyunca yürüdüler. Dereye, birbirine paralel derin dereler açılıyordu. Bunlardan birisine saptılar. Yukarıya doğru tırmandılar. Bir kaya kovuğunda gizledikleri daktiloyu çıkardılar. Temizleyip yağladılar. Teksir makinasını gizledikleri sığınağa götürdüler. Malzemelerin bir bölümünü bu sığınağa yığmışlardı.

"Kitaplar için ayrı bir yeraltı deposu yapsak iyi olur."

"İlerde hepsini ayıracağız. Basım sığınağı, bomba imalathanesi, kitap deposu; giyecek, yiyecek depoları, tıbbi malzemeler deposu, cephanelik vs. şeklinde."

"Her depoyu en fazla iki kişi bilmelidir."

"Tabi tabi, bir kişinin birden fazla depoyu bilmesi cinayettir."

Düzgün Dağının ziyaret zirvesine doğru yol aldılar. Ziyaret yerinde bir yığın köylüyle karşılaştılar. Almancılar hariç, hemen herkes onları tanıyordu. Almancıların aldığı üç dört tane kurbanlık keçi vardı. Keçileri kendirle birbirlerine boyunlarından bağlamışlardı. Zirvedeki kocaman ziyaret ağacının dibinde gevis getiriyorlardı. Ziyaret evi, kadınlı erkekli kalabalığın baskınına uğramıştı. Evin önünde ateş yakmışlardı. Keçilerin bağlandığı ağacın yanıbaşında kaynayan pınarın suları, ateşin yanından geçip aşağıya, uçuruma doğru akıyordu. Bütün köylülerle tokalaştılar. Kureyşan aşiretinin Bostan'lı dedelerinden Kızılkan da oradaydı. Ali Haydar'la Azeroğlu'nu yanaklarından öptü. Hal hatır sordu.

"Geçenlerde Dallıbahçe Başçavuşuyla tavla oynuyordum. 'Bizim bölgeden uzaklaşıp başka yerlere gitsinler. Yoksa başımız belaya girecek' dedi. Fehmi Altınbilek gelmiş, kendisini sıkıştırmış biraz."

Köylüler yavaş yavaş ikisinin çevresinde toplandılar. "Bizim köye müfreze gelip sizi sordu" dedi birisi. Kırmızı bıyıklı, kiremit bakışlı bir başkası, "Sizi her tarafta tanıyorlar. Köylülerden kendinizi sakının, para için eleverirler" dedi.

"Topal İsmet'le bir tanışıklığınız var mı?" diye sordu bir başkası.

"Aslan Bora'yla Haydar Koç peşinizdedir."

Tüm ailesiyle birlikte Süleyman Nakış da oradaydı. Ama tanımazlıktan geliyorlardı. İlk kez görmüş gibi yaban yaban uzaktan bakıyorlardı.

"Bir alay askerle gelip Nazımiye köylerini elek velek edeceklermiş."

"Köylerin değil de asıl dağların ıcığını cıcığını çıkaracaklarmış."

"Bir şey yapamazlar" dedi aksakallı birisi. "Deliğine gi-

ren fareye kartal ne yapabilir? Boşa konuşmayın."

"Kartal enayi değil Şükrü Dede! Fareye açıkta saldırır."

"Çocuk olma, fare kartalı gölgesinden tanır" diye çıkıştı Şükrü Dede.

"Kartalın gölgesi her zaman düşmez toprağa!" Keçilerin kesileceği haberiyle tartışma durdu. Önce boz keçiyi getirdiler. Almancı'nın isteğiyle Kızılkan kesti bunu. Geride kalan iki kara keçiyi de Şükrü Dedeye kestirdiler. Tüm ziyaretçiler, kesilmiş üç keçinin başında kümelenmişlerdi. Bir yığın da çocuk vardı. Keçiler büyük ve tavlıydı. Yarım saatin içinde soyup parçaladılar. Kalabalık daire şeklinde bağdaş kurdu. Eti dairenin ortasında, büyük bir çarşafın üzerine yığdılar. Bir tanesi ziyaret yerinde bulunan aileleri saydı. Eti aile sayısı kadar, eşit bir şekilde böldü ve dağıttı. Almancılar bozuk para ve lokum dağıttılar. Dağıtıcılar Ali Haydar'la Azeroğlu'na en büyük payı, iki aile payını vermişlerdi. Güneş en parlak ışığını ziyaret zirvesine düşürmüştü. Zirveye yuvalanan binlerce kuşun yuvasından uğultu halinde ses cümbüşü yağıyordu. Zirve'nin batı yakasındaki kayalara yuvalanan yaban arılarının peteklerinden taşan balın kokusu, kaya tütünü, çiçek ve tomurcuk kokusuna karışıyordu.

Etin paylaştırılmasından sonra, kadınlar büyük bardaklar içinde topluluğa çay ikram ettiler. Genç kızlar çayla birlikte yağlı niyaz çöreği dağıttılar. Kızlardan birisi gülümseyerek Ali Haydar'ın torbasını çörekle doldurdu. Ali Haydar çayını yudumlarken Azeroğlu'nun kulağına, "Biraz propaganda yapalım mı?" diye fısıldadı. Azeroğlu Almancıları pek iyi tanımadıkları gerekçesiyle karşı çıktı. Kutsal ziyaret yerinin propagandayla 'kirlenmesine' itiraz edebilirlerdi. Zaten fazla güvenmiyordu Almancılara.

"Köylüler çekildikten sonra bu akşam gelip geceyi ziyaret evinde geçirelim" diye fısıldadı Azeroğlu.

İkindiye doğru köylülerden ayrıldılar. Uzak yerlere gidiyormuşcasına dağın öte yüzüne geçtiler. Köylüler akşa-

ma doğru dağıldılar. İki arkadaş gün batımından az sonra gelip eve yerleştiler. Köşede ocak yeri vardı. Ocağı yarım daire şeklinde büyük bir hasır kuşatmıştı. Uyumak için elverişliydi. Gece ateş yakılsa görünmezdi. Çünkü pencere ve kapı, duvar gibi yükselen kayalara bakıyordu. Kapıyı kapatabilirlerdi ama pencerenin kapağı ve camı yoktu. Pınarın çevresinde kan, barsak, yağ ve çörek parçaları vardı. Ağacın dibine kemikler, deri parçaları saçılmıştı.

"Burayı mezbahaneye çevirmişler."

"Şu kemiklere bak. Et kızartıp yemişler."

Karanlık bastırınca yaktılar ocağı. Etleri közlerin üzerine attılar.

"Daha önce bir kocakarı kalıyordu bu evde."

"Dağın zirvesinde yalnız başına mı?" diye sordu Azeroğlu.

"Bahardan kışa kadar yalnız başına bu evde yaşıyordu. Bir aydır ortalıkta görünmüyor. Ziyaretçilerin bağışlarıyla geçinip gidiyordu."

Etleri çevirdiler. Kocakarının köşeye yığdığı odunlardan birkaç tane alıp ateşe attılar. Su tenekelerini barınakta unuttukları için çaysız kalmışlardı. Ali Haydar bir sigara yaktı.

"Şu buzlu pınarın suyuyla ne şahane çay içecektik."

"Bu etten sonra çay içmemek büyük bir ilkesizliktir" dedi Azeroğlu.

Kızarmış eti lüp lüp yuttuklarında kurt ulumaları duydular.

"Kan kokusuna geldiler" diyerek kalkıp pencereden baktı Ali Haydar.

"Gel bak gel, en az yedi sekiz kurt var. Kapıyı iyi kapayıp odunları arkasına yığalım. Kan kokusu azdırır bunları, bize de saldırırlar."

Azeroğlu pencereden bakarken Ali Haydar odunları kapının arkasına yığdı. Ara çatlaktan dışarı baktı. Kurtlar evin önünde geziniyorlardı.

"Kurtları hiç bu kadar yakından seyretmemiştim" dedi Azeroğlu.

"Kırmayı yanımızda getirseydik bir tanesini vururduk."

Yanan bir odunu pencereden dışarı çıkardı Azeroğlu. Kurtlar evden birazcık uzaklaştılar. İki tanesi ağacın dibinden eve bakıyordu. Ay ışığında ateş parçası gibi parlıyordu bakışları.

"Bunlar, çakal da olabilirler."

"Tilki olamazlar mı?"

"Ama ben tanırım kurdu ulumasından" dedi Ali Haydar.

Ocağın başında oturdular. Kalan etlerini de yediler. Ev ısınmış, ürpertici, büyülü bir havaya girmişti. Ali Haydar yanlamasına uzanıverdi hasıra. Cebinden çıkardığı kitabı, her zaman yaptığı gibi yüksek sesle okumaya başladı. Beş on sayfadan sonra ayak sesleri duydular. Jandarma korkusundan yürekleri çılgınca dövdü göğüs kafeslerini. Ayak sesleri durdu. Azeroğlu alev ışığının pencereye vurmasını önlemek için hasırı kaldırıp ocağın önüne dikti.

"Duydun değil mi, ayak sesleriydi" diye fısıldadı.

"Duydum. Kesin gelenler var."

Ayak sesleri yeniden duyuldu. Duvarın dibinden kapıya doğru yaklaştı ayak sesleri. Kısa bir bekleyişten sonra kapı zorlandı. Odunlar devrilerek düştü.

"Kim var içerde?" diye bir kadın sesi duyuldu.

İçerdekiler güçlü ve ani bir sevinçle ferahladılar. Odunların bir kısmını kapının arkasından çektiler. Açılan kapıdan, sırtında kocaman bir çuvalla ihtiyar bir kadın girdi. Bakışlarında şaşkınlık, merak ve iyimserlik vardı.

"Siz kimsiniz?"

"Devrimciyiz Teyze" dedi Ali Haydar.

"O da nedir?"

"Talebeyiz. Kaçak talebe."

"Haaa... Dağlarda gezen eşkiya talebeler sizsiniz."

Sırtındaki çuvalı yere indirdi. Eteğiyle alnının terini sildi,

yutkundu.

"Kaç gündür burdasınız?"

"Bu gece geldik Teyze."

"Bana Teyze demeyin, Niyajni deyin. Et kokusu var. Nerden buldunuz? Köylülerin keçilerini mi hırsızladınız yoksa?"

"Biz hırsız değiliz Niyajni. Devrimciyiz, halk için çalışırız."

"Halk için çalıştığınıza göre, dede soyundansınız. Niye eşkiya oldunuz?"

"Eşkiya değiliz Niyajni, devrimciyiz."

"Derici nedir? Siz talebesiniz. Hükümetin aradığı talebelerdensiniz. Başınıza para biçilmiş. Korkmayın sizi ele vermem. Bu mübarek ziyarette size hiçbir şey olmaz. Buraya gelen Hızır'ın duasını alır."

Kadının başında beyaz bir puşu vardı. Kırmızı bir tülbentle alnını sarmıştı. Mavi, sarı, eflatun ve yeşil mendiller sokmuş, aşağıya sarkıtarak süslemişti başını. Kırışık geniş alnını iki büyük göz daha da görkemleştiriyordu. Kartal burunluydu. Yanakları diri, ağzı koskocamandı. Yetmişindeydi ama ellisinde gösteriyordu. Perçemleri kına kızılıydı. Ama alnına bir tutam kara saç akmıştı.

Çuvalı ocağın yanına yaklaştırdı. Geçip bağdaş kurdu. Misafirlerini merakla süzdü. Çuvalı önüne çekti. Kendirini çözdü. İki ekmek, bir parça peynir çıkardı. Salatalık ve domatesleri yanına indirdi. Misafirleri de yanıbaşında bağdaş kurmuşlardı. Çuvaldan çıkanları merakla izliyorlardı.

"Al bunu su doldur getir de bir çay koy. Bağrımız yandı."

Ali Haydar çaydanlığı sevinçle kapıp dışarı fırladı. Azeroğlu bu yaşta bir kadının, geceleyin, koca bir çuvalla dağı tırmanmasına hayret ediyordu.

"Buraya gelişinde sana kimse yardım etmedi mi Niyajni?"

"Boz atlı Hızır'dan başka kimsem yoktur."

Kilimden kesilip yapıldığı belli olan bir yelek giymişti. Boynundan sarkan boncuklar göğsünü tavus kuyruğu gibi renk mahşerine çevirmişti. Beline sardığı kuşak kat kattı. Bir yığın mavi nazar boncuğu dikmişti kuşağına. Geyik başları, kuşlar, çiçekler ve kıvrak yaprak motifleriyle bezenmiş beyaz bir entari giymişti. Çuvaldan iki battaniye bir yastık çıkardı. Bir torba un, yağ, tuz, şeker, çay, tulum peyniri ve benzeri ıvır zıvırlar... "Bunun çuvalı Ali Haydar'ınkinden daha zengin" diye düşündü Azeroğlu.

Hasırın üzerindekilere bir göz atan Ali Haydar, çaydanlığı odun közlerinin üzerine yerleştirdi. Çuvalla uğraşan kadına baktı, gülümsedi.

"Bardakların yok mu Niyajni?" diye sordu.

"Bu çuvalda bardak yok. Şimdi gider getiririm" diyerek dışarı çıktı.

"Eşyalarını kayalıklarda gizliyor. Bizim gibi bu da zulacı" dedi Azeroğlu.

"Saf ve iyi niyetli bir kadın. Güleç yüzlü."

Kadın döndüğünde çaydanlık mırıldanarak kaynamaya başlamıştı. Ali Haydar çaydanlığı külün üzerine doğru çekti, çay attı. Kadın getirdiği torbayı kolunu sokup karıştırdı. Üç tane çinko bardak çıkardı.

"Tek başına yaşamaktan korkmuyor musun Niyajni?" diye sordu Azeroğlu.

"Boz atlı Hızır yardımcımdır. Güvercin donunda görünür. Gelir ziyaretin zirvesine konar. Buralar onun nuruna gark olur."

"Hiç bu eve geldi mi Boz atlı Hızır?"

"Geldi ama içeri girmedi. Bembeyaz, nur içinde, pencereye kondu. Baharın başında onu geyik donunda gördüm. Ziyaretin zirvesinde, bir seher vaktinde... Donundan nur döküldü kayalara. Her taraf kıvılcımlandı. O günün gecesi rüyamda gördüm onu. Sakalından nur aktı gözlerime. Hızır dedim, uyandım ki penceremdedir. Karbeyaz bir güvercin donunda, sabah güneşinin ışığında..."

Kadın, Hızır'ı anlatırken kendinden geçiyordu. Bakışlarını pencereye dikiyor, kollarını göğsünün üzerinde çaprazlama kavuşturarak yavaş yavaş konuşuyordu. Bu yaşta kulak memelerine mavi, kırmızı, beyaz boncuklar takmıştı.

"Kurtlardan korkmuyor musun Niyajni?"

"Düzgün Baba Ziyaretgahına gelen bana dokunmaz. Gönlünü nurla doldurur, sıkıntılarından kurtulur, rızkını alır gider. Kurt burda kurtluğunu unutur. Kuzunun merhametiyle, öküzün sabrıyla dolaşır. Yılanın kesesindeki zehir bala döner. Çakallar kusmaz. Gökte uçan kuşlar bu ziyaretin üzerinden geçerken fışkılarını düşürmezler. Güneş ilkin bu ziyarete doğar. Ayın ondördü taze ışıklarını ilkin bu ziyarete gönderir. Topal kuşlar, dermansız ceylanlar, yetim civcivler, hasret çeken keklikler hep gelir Düzgün Baba'ya sığınırlar. Bu yazın topal bir öküz tırmana tırmana gelip ziyarete sığındı. Gözlerinden yaşlar akıyordu. Sırtında yaralar vardı. Belli ki sahibi dövmüştü. Ziyaretin mübarek suyundan içti, kaya diplerindeki dermanlı otlarından yedi, bu efsunlu evde yattı. Üç gün içinde iyileşti. Bir sabah vakti ortada görünmez oldu. Kim bilir belki de mübarek hayvanlar kafilesine karışıp seher ışığında eridi, sır oldu."

Kadının gözlerinin altındaki kırışıklıklar, parlak yanaklarına varmadan eriyordu. Bakışlarında, ruhunun zenginliğini ele veren müthiş bir derinlik vardı. Sesi çilek tadında, binlerce yıl öteden geliyormuş gibi büyüleyici bir etkiye sahipti. Dizlerine kadar beyaz bir çorap giymişti. Çoban keçelerini andıran bu çorabın üzerinde, aluç renginde garip çiçekler, yılan ve kuş başları, yeşil dallar, kınalı daireler, irili ufaklı tip tip yıldız motifleri vardı. Odun alevleri karşısında, arka fonu simsiyah, binbir renk ve ışık cümbüşüyle donanmış mükemmel bir ana figürünü ya da tablosunu andırıyordu.

"Kocan var mı Niyajni?"

Kuru üzümü ağzına attı. Çayından bir yudum aldı. Se-

vecen ve ferahtı.

"Üç kere evlendim. Her üç kocam da öldü. Hiçbirinden çocuğum olmadı. Ondan sonra hiç kimse korkusundan benimle evlenmedi. Suların tersine aktığını gördüm. Armudu aluç dalında, yılanı bal kovanında, tavuğu horozun sırtında gördüm. Kapımdaki köpek havlamaz oldu. Ekmeğimden örümcek ölüsü çıktı. Donum, orospu karıların donu gibi acı acı koktu. Sabun saçlarımda köpürmedi. Yalamaları için üzerine tuz serptiğim kara tuz taşı sabrından çatladı. Toprağın kıtlığı tohumumu çürüttü. Meleyen keçimin tepesine yıldırım düştü. Hızır Hızır diye bağırdım. Kaçıp Düzgün Baba'ya sığındım. Gönlüme Hızır'ın nuru doldu. Gözyaşlarım zifiri karanlıkta has mücevher misali parıl parıl parladı."

Kutudan bir parmak tereyağı aldı. Ellerinin üzerini, alnını, yanaklarını, çenesini, boynunu yavaş yavaş yağladı. Verniklenmiş gibi parlıyordu. Ateşe birkaç odun attı. Çayını doldurdu. Dinç ve egemen bir oturuşu vardı. Kolları her tarafa uzanıyordu. Bileklerine kadar kınalıydı avuçlarının içi.

"Fala bakıyor musun Niyajni?"

"Bakarım. Ziyarete gelenlerin, en çok da karıların fallarına bakarım. Doldururlar bu evi. Genç kızlar, kocakarılar, çocuklar, bebekler..."

"Bizim falımıza da bakar mısın?"

"Yetim çocuklarsınız bakarım. Güvercinler misali gelmiş ziyarete sığınmışsınız. Bakarım, niye bakmayayım."

Ali Haydar'ın avucunu avucunun içine aldı Niyajni. Tereyağı sürdü avucuna Ali Haydar'ın. Bir parça yufka ekmeği koydu. Kuşağından aldığı bir nazar boncuğunu da ekmeğin üzerine indirdi. Dudaklarını kıpırdatarak birşeyler okudu. Boncuğa üç kez üfledi. Yandaki torbadan un çıkardı. Unu tuz eker gibi nazar boncuğunun üzerine ekti. Üç kere 'ya Hızır!' dedi. Gözlerini yumarak sessizce bekledi. Sonra yavaş yavaş açtı gözlerini.

"Sen doğduğunda ağlamamışsın. Bebeğin ilk çığlığı Munzur Dağından ağırdır. Bu ağırlık senin ruhuna çökmüş, içinin ateşini emmiş, sabır taşını parçalayıp kuma çevirmiş. Yüreğin demir mengeneye girmiş. Yüreğinin dilini kesmişler. Ağzındaki dil bin kat güçlenmiş. Meramında seher aydınlığı var. İnsafını kuzudan almışsın. İnadını eşekten, kinini deveden almışsın. Baban öküz kadar masum bir insandır. Yetimlerden beterdir. Seni beş güzel kız sevmiş. Gelgelelim ki senin haberin olmamış."

Niyajni'yi ciddiyetle dinleyen konukların cıvataları gevşedi. Tatlı tatlı gülmeye başladılar. Niyajni derinlere daldığı için farkında bile olmadı.

"Yedibin yıl evvelin hesabını senden soracaklar. Kaçıp karıncanın yüreğinde gizlensen seni bulacaklar. Munzur dağı büyüktür. Ruhuna çöken bu dağı yedikat yerin altındaki kör solucan bile görüyor. Dağdaki geyiklerin taşağındaki leziz yağın kokusuyla alnındaki terin kokusu aynıdır. Beş aç kurt yavrusu, Zel Dağında senin için beş gün ağladı da yine senin haberin olmadı. Sen hasretini hangi dağda yitirdin. Ay ışığında Munzur'a gir. Yönünü Düzgün Baba'ya çevir. Sarı balçıkla yıkan, beş avuç su iç."

Ali Haydar'ın elini usuldan yastığın üzerine koydu. Dışarıdan getirdiği torbayı karıştırmaya başladı. Torbadan tütün renginde bir keçi postu çıkardı. Postu Ali Haydar'ın sırtına attı. Birşeyler mırıldandı. Nazar boncuğunu oniki kere üfledi. Ayağa kalktı. Yedi kere çevresinde döndü Ali Haydar'ın. Üç kere 'ya Hızır!' diyerek bağdaş kurdu. Avucunu avuçladı.

"Donmuş toprağın hasreti cemredir. Ilınmış ham toprağın hasreti tohumdur. Çiçeğin hasreti yeldir. Engelin hasreti cesarettir. Seni gören eşeğin anırmasının sebebi nedir? Koluna kaya kınası yak. Zergovit'te üç gün deli danalar misali dolan. Bulduğun güvercin telekleriyle ekmeğini süpür, sütünü karıştır. Üç gün sonra telekleri Munzur Suyu'na at. Ahlat ağacından üç gonca kopar. Birini oya ba-

karken ye. Birini toprağa göm. Birini de Munzur'a at. Kanlar sana bakıp bakıp gülecekler, sen de onlara gül, gözüne sınır koyma. Sana bir bakana sen iki bak."

Avucundaki yufkayı Ali Haydar'a yedirdi. Nazar boncuğunu alıp kuşağına taktı. Yeni bir nazar boncuğu aldı. Keçi postunu Azeroğlu'nun sırtına attı. Avucunu avucuna aldı. Tereyağı sürmeden yufka koydu. Boncuğu yufkanın ortasına indirdi. Etrafına beş altı tane kuru üzüm saçtı. Biraz un serpti. Azeroğlu'nun gözlerine baktı. Azeroğlu gülümseyince kadın da gülümsedi.

"İçimdeki sırları cevherleri biraz zor sökersin Niyajni" dedi.

"Avucundaki nimet senin içinin aynasıdır. Mübarek nazar boncuğu ise fikrinin pırlantası. Ben aynada gördüklerimi aktaracağım."

"Aynalar bazan yalan söyler."

"Tövbe de. Bu ayna Hızır aynasıdır. Hilafsızdır."

Ali Haydar, Azeroğlu'na kaşlarını çatarak baktı. "Alay etme" dercesine başını salladı. Kadın torbadan bir tülbent çıkardı.

Azeroğlu'nun başına attı. Yufkanın üzerine bir nazar boncuğu daha indirdi. Oniki kere 'ya Hızır' çekerek üfledi nazar boncuklarını. Kısa bir sessizliğe daldı.

"Allah her döle cennet-i aladan üç ışık düşürdü. Her bebek zekasını ferasetini bu üç ışıktan alır. Senin soy dölünde bu üç ışık görünmüyor. Bu döl, kara kıvırcık koçların dölüne benziyor."

"Paparayı yedik' diye usuldan mırıldandı Azeroğlu. Ali Haydar güldü.

"Gönlünün ziyaret tepesinde bir kuzgun var. Kuzgunun pençesinde bir tavşan yavrusu. Bu kuzgun bu tepeden kalkmadan bahtın açılmayacak. Newrozun sıcaklığı kanına işlemeyecek."

"Kuzgun ne zaman kalkacak Niyajni?"

"Belli değil. Gözbebeğinde neden yedi ışık yerine üç

ışık var?"

"Neden?"

"Nedenini nimet göstermiyor. Azgın köpekler havlıyor. Sen onların karşısında cıl cıbıldaksın. Açsın. Elinde bir değneğin bile yok.

"İşte bu doğru" diye mırıldandı Azeroğlu.

"Geceni güneş, gündüzünü ay aydınlatıyor. Yılan kuyruklu, ateş gözlü kancık zağarlar geziniyor ortalıkta. Çok it eniği var. Güvercinleri parçalıyorlar. Üç aygır kişniyor. Kısrakların sadece gözleri görünüyor. Yaban domuzu hıyarları kemiriyor. Bostan, it ölüsünden beter kokuyor."

"Ortalıkta ben görünmüyor muyum?"

"Sulara senin gölgen düşmüş. Gölgene bin balık üşüşmüş. Zelzeleden gölgen sarsılıyor. Balıklar kaçıyor. Gölgen görünmüyor."

Parmağını bardaktaki çaya daldırdı. Tülbenti kaldırıp Azeroğlu'nun alnına sürdü. Sırtındaki keçi postunu ters çevirdi. Üç kere etrafında döndü. Azeroğlu'nun tam tepesine bir parça yufka ekmeği koydu. Üç kere üfledi.

"Bahtı kara bir insanım. Yırtıcı hayvanların arasında kaldım."

"Üstüne üstlük, bir de geri zekalısın" diye güldü Ali Haydar. Niyajni delikanlıların korktuklarını sandı. Bağdaş kurdu. Sessizliğe daldı.

"Yediğin nimete günışığı vurmuş. Seher yerinde al-elvan bir kız var. Gözünü dağlara çevirmiş, muradını arıyor."

"Hah şimdi oldu. Kızın gözleri ne renktir Niyajni?"

"Görünmüyor. Ağzı üzüm kadardır. Yeni doğmuş taylar misali ürkek ürkek bakmıyor. Ak bir güvercinin ağzında nakışlı bir mendil var. Güvercin seher yerinden dağlara doğru uçuyor. Ayva, nar, gül kokusu var..."

"Şansın açılıyor hadi bakalım" dedi Ali Haydar.

"Zekadan nanay kaldım. Hiç olmazsa aşkı kazanayım."

"Sen yine iyisin. Karıncanın yüreğinde bile bana kurtuluş yok."

"Belli değil. Benim de gölgem zelzeleyle silindi."

Konuşmalar kadının hoşuna gitmişti. Demek ki delikanlılar kendisine inanıyorlardı. Azeroğlu'nun tepesindeki yufkaya biraz tuz ve un serpti. "Ya Allah, ya Muhammed ya Ali" diyerek postu yeniden çevirdi. Hafif bir yumruk vurdu Azeroğlu'nun sırtına. Geçip oturdu. Avucunu avuçladı. Bekledi.

"Nazını kıza verdin. Hasretini güvercine verdin. Meramın kartalda kaldı. Cesaretini şahine verdin. Sabrını tosbağa aldı. Çalışkanlığını karınca çaldı. Kinin deveye yadigar oldu. İnadını eşeğe hediye ettin. Koyunluğunu koyun aldı. İnsafın ceylanda kaldı. Merhametin sevdalandı kuzuya. Hamallığın boyunduruk olup boynuna bindi öküzün. Hiddetin aygırın çiftesine, güzelliğin tavus kuyruğuna geçti. Arılandın durulandın. Çölde bir fidan oldun."

"En iyisi de bu" dedi Azeroğlu.

"Geri zekalılıktan daha iyidir. Dikkat edersen tüm manevi değerlerini saydı. Zekayı ya da aklı saymadı."

"Olmayan bir şeyi nasıl saysın."

Kadın tülbenti, postu aldı. Tepedeki ve avuçtaki yufkaları Azeroğlu'na yedirdi. "Hepsi bu kadar" diyerek ayağa kalktı.

"Eline diline sağlık Niyajni."

"Bir çay daha içelim mi?" dedi Ali Haydar.

"Hay sağ olasın. Git su doldur getir içelim" diye sevindi kadın.

Ocak azgınlaştı. Niyajni alev ışığında yatacak yerleri hazırlamaya koyuldu. Hasırın üzerine bir battaniye serdi.

"İkiniz bu battaniyenin altında yatarsınız. Bir battaniyede de ben yatarım. Ev sıcaktır. Üşümezsiniz. Hızır üşütmez sizi."

"Biz alışmışız kuru toprak üzerinde yatmaya. Burası bizim için otel odası gibidir Niyajni."

Ev dağın heybetine sığınmıştı. Görkemli kayalar ve vadiye doğru inişe geçen sarp, çetin dağ eteği, evi kartal yuvasından farksız hale getiriyordu. Kışın bu eve tırmanıp çıkmak haylice zor olduğu için kadın, kışı köyde geçirmek zorunda kalıyordu. Çaylarını içtikten sonra yan yana uzanıp uyudular. Dışarda hafif rüzgar vardı. Gökyüzünü yıldız aydınlığı sarmıştı. Çemen, kan ve kekik kokuyordu her taraf.

* * *

Haydar yüzüne bir avuç Munzur suyu çaldı. Ellerini buz kesmiş gibi oldu. Toprağın don tutması gece yarısında tamamlanmış oluyordu. Dağlardan inen ayaz, ovalarda ıslak, kahredici bir soğuğa dönüşüyordu. Hasan'ın çenesi titriyordu. Ekmeksiz kalmışlardı yine. Gece yarılanmış, toprak donmuştu. Haydar ayağına dolaşan her çalıya küfrediyordu. Bir aydır yıkanmamıştı. Gövdesinde değişik türden, değişik yaşlarda bitler dolanıyordu. Titreyerek, sağını solunu kaşıyarak ve yeryüzündeki tüm canlılara küfrederek yürüyordu. Hasan, Haydar'ın küfürlerine alışmıştı. Haydar susuz yaşayabilirdi ama küfürsüz yaşayamazdı. Filistin kamplarında küfürlerini daha da geliştirmişti. Arapça öğrenmiş, Araplar'ın ilginç küfürleriyle daha bir zenginleştirmişti küfürlerini. Ürdün Ordusunun bindokuzyüzyetmişte Filistin Kurutuluş Ordusu'na saldırısı sırasında, çılgınca çarpışmış, ilerleyen tanka karşı yüzlerce küfür ve de mermi yağdırarak direnmişti. Tank kulesindeki makineli tüfeğin küfürleri susturması ancak Haydar'ın sağ kolunu parçalamasıyla mümkün olmuştu.

Sağ kolunda demirler vardı. Ayazda ağırlaşır gibi oluyordu. Ayağı bir çalıya takıldı. Yüzükoyun kapaklandı.

Toprağa, çalılara ve allaha küfretti. Sol elini donmuş toprağa bastırarak hemen ayağa kalktı. Karanlık merhametsizdi. Hasan, havanın çok soğuk olduğunu söyleyince Haydar'ın tepesi attı. Hasan'ı mankafalıkla suçladı. Sıcak laflar edeceğine soğuk laflar ederek havayı iyice soğuttuğunu ileri sürdü. Soğuğa, gereksiz gevezeliklere ve açlığa küfretti. Hasan bir gün öncesini hatırladı. "Aaaaah bir güneş doğsa da kemiklerimiz ısınsa" demişti. Haydar toprağa tüküreрek Hasan'ı terslemiş, "hayallerle bizi ısıtacağını mı sanıyorsun, biraz gerçekçi ol" diye çıkışmıştı. Karanlık öylesine zalimdi ki, dağların karartısı bile seçilmiyordu. Haydar, Azeroğlu ile Ali Haydar'a küfrediyordu. Ovacık'a yazın gönderselerdi, bu güçlüklere düşmezlerdi. "Alçak heriflerin kafası işlemiyor ki" diye mırıldanıyordu. Sonbaharda Ovacık Munzur'una adam mı gönderilirdi. Ovacık köylüsünün çamurda yatan mandadan ne farkı vardı. Bu mandanın çamurdan kalkıp ahıra gelebilmesi için sıcak bir yaza ihtiyacı vardı. Hasan, mandaların yazın sıcak çamuru daha çok sevdiklerini, onların asıl sonbaharda ahıra girdiklerini söyleyince Haydar'ın sigortaları attı. Hasan'ı mandadan daha geri kafalı olmakla suçladı. Mecazdan, benzetmeden ve edebiyattan hiçbir şey anlamadığını söyledi. Bir ara durdular. Uzaktan gelen sese kulak verdiler. Birisi türkü söylüyordu.

Gara gara gazanlar
Gara yazı yazanlar
Cennet yüzü görmesin
Yarim asker yazanlar

Dönüp dolaşıp yine Tornova'ya gelmişlerdi. Karakol nöbetçisinin nağmelerini dinleyen Haydar, çalılara tükürdü. Torbadan çıkardığı suyu lıkır lıkır içti. Naylon kutunun ağzını kapatıp torbaya attı. Kara kazanlara, kara yazı yazanlara ve cennet yüzü görmeyenlere küfretti. Titreye titreye çalının dibine işedi. Askerlikten bu kadar nefret eden bir halkın, askerliğe kölece boyun eğişine küfretti. Hasan her

zaman olduğu gibi ciddiyetle dinliyordu Haydar'ın görüşlerini. Tartışmaya meydan vermemek için kendi görüşlerini açıklamıyordu.

Ocakbaşı düz daşı
Ben istemem yüzbaşı
Olursa candarma olsun
Dosta düşmana karşı.

Haydar, karanlığın çöküşünden bu yana, ilk kez eksi eksi gülmeye başladı. Nasıl güldüğüne kendisi bile hayret etti. Halkın geçmiş geçenine birkaç kibar küfür salladıktan sonra apış arasını hırsla kaşıdı. "Yüzbaşı olmaktan korkan bir halkı, iktidara oturması için sırtından itekliyoruz" diye söylendi. Apış arasını yeniden kaşıdı. Aniden kemerini çözüp, pantolonunu aşağı indirdi. Kibriti çakıp donuna baktı. Kibrit söndü. Biti göremedi, ikincisini çakayım derken kibrit kutusunun boş olduğunu anladı. Bite küfretti. Hasan, karakolun burnunun dibinde kibritle bit aramanın hata olduğunu söyleyince Haydar, "burada kamp kuracak değiliz" diye çıkıştı. Hareket halinde olan gerillanın uyanık olduğunu söyledi. Gecenin gücüyle hareketin gücünü ustaca birleştiren bir gerillanın yenilmezliğine ilişkin vaazlara girişti. Hasan, donunda bit arayan bir gerillanın bu işi kuytu yerlerde yapmasının daha doğru olduğunu söyledi. Bir bit bir gerilla kolunun yok olmasına pekala yol açabilir. Bunu hiç kimse inkar edemez. Tartışa tartışa bir tepeye çıktılar. Karanlığın derinliğinden köpek havlayışı geliyordu. Orada kesin bir ev vardı ama nerede? Köpek sesine doğru yöneldiler. Haydar'ın ayağı derin bir çukura düştü. Buzlu, sulu, çamurlu bir kütle halinde çıkardı. Küfrederek tükürdü çukura. Ayakkabısını çalılara çarptı. Çorabını sıktı. Ayağını mendiliyle sildi. Sıkılmış çorabı giydi yeniden. Dereye indiler. Yeni bir tepeye tırmandılar. Köpek sesine iyice yaklaşmışlardı. Biraz daha ilerleyince evi karşılarında buldular. Köpek evin köşesinde zincirliydi. Misafirleri sezmiş havlayışlarını iki katına çıkarmıştı. Az sonra ışıklar yandı.

"Orada kim var?" diye bir kadın bağırdı pencereden.
"Biziz yenge, yolcuyuz! Dışarda kaldık, acaba bizi..."
"Boşuna beklemeyin, evde erkek yok!"
"Acaba biraz ekmek peynir..."
"Boşuna beklemeyin, çekin gidin!"
Pencere kapandı. Işık söndü. Haydar usuldan küfretti. Evin arka fonu şaşırtıcı, kocaman mavi bir şimşekle parelendi. Nereden çıktığı belli olmayan buz yüklü, sinsi bir rüzgar sardı tepeleri. Çakal çığlıkları düştü toprağa. Haydar dört yöne baktı. Çömeldi, başını karpuz gibi ellerinin arasına aldı. Sakat kolu sızlıyordu. Çukura düşen ayağı ayazdan hemen etkilenmişti.
"Hadi gidelim beklemek çare değil" dedi Hasan.
"Nereye gidelim? Hiçbir yön bizi davet etmiyor."
"Gidip bir derede ateş yakalım. Üç saattir ev arıyoruz."
"Kibritimiz yok. Bir alçak bitin provokasyonuna geldim."
"Dursak donarız. Yürüyelim hiç değilse."
Haydar ayağa kalktı. Dağların ağırlığını omuzlarında taşıyor gibiydi. Şimdiye kadar ilişki kurduğu evler hayalinde canlandı. Ayağa kalktı, avuçlarının kanını kirli mendiline emdirdi. Sabah ayazına hırsla tükürdü. Düştüğü yere işedi şorul şorul. Ellerini cebine soktu. Titriyordu. Gözleri uçurumlarda tek bir ev arıyordu. Yeryüzünün hamuruna alçaklık mayası katılmıştı. Yaratıcılığa korku kösteği vurulmuştu. Her yerden korkaklık, tevekkül ve ispiyon fışkırıyordu. Kenger dikenlerinden güller görünmüyordu. Durgunluğun pası, potansiyeli iştahla kemiriyordu.
"Kolumdaki demir on kat ağırlaştı. Ayaklarımı kafamın emrine sokamıyorum. Düşüp bayılacağım neredeyse."
"Biraz gayret et" dedi Hasan. "İleride evler var sanırım."
Yürüyüşlerde katırdan daha dayanıklı olan Haydar'ın yorulmasına hayret etmişti Hasan. Morali yorulan adamın bacağı da yorulurdu. Dağların ve halkın zayıf desteği

Haydar'ın bacaklarına pranga mı olmuştu yoksa? Yürürken hayallere dalıyordu Haydar. Kuru, beyaz badanalı, daracık bir oda ve gürül gürül yanan bir soba. Böyle bir sobanın çevresinde, yağda kızarmış yumurta, gevrek ekmekle ne güzel yutulurdu. Dünyanın en güzel çayı olurdu böyle bir sobanın çayı. Ne şahane uyunurdu. Battaniye altına girmeden sere serpe, tatlı horultularla derin uykulara ne güzel dalınırdı. Ağır, acılı bir of çekti. Tam yolun ortasına oturdu. Sağ ayakkabısının altındaki deliğe baktı. "Kösele olsaydı yamardım" diye düşündü. Yere tükürdü. Bakışları derinlik kazanmış, alnına kabus çizgileri oturmuştu. Bu halkın uyanması için güçlü kadrolara ihtiyaç vardı. Dağlar, tek tek insanları desteksiz, bölgeye yabancı insanları yutuyordu. Katırına un yüklemiş, tiftikli, kalın paltolu bir köylü çıktı dönemeçten. Acayip acayip süzdü Haydar'ı. Efendice selam verip geçti. "Selam karın doyurmaz. Selamla kendini kurtaramazsın. Ha yellenmişsin, ha selam vermişsin, farketmez. Kurtulman için bana ekmek verecek-sin. Sobanın kenarında elimi ısıtmama, çay içmeme, rahat rahat uyumama müsaade edeceksin. Benimle dağa çıkacaksın" diye düşündü Haydar. Aniden ayağa kalktı.

"Amca kibritin var mı?" diye bağırdı.

Köylü, yarı donmuş, titreyen, pejmürde kılıklı gence baktı. Merhamet duyguları kabardı. Kibritini uzattı. Haydar kibritlerin yarısını boşalmış kutuya doldurdu. Teşekkür ederek geri verdi. Köylü bunların kaçak talebeler olduğunu tahmin ediyordu. Her ikisini de tepede tırnağa süzdü. Soru sormaktan korkuyordu.

"Amca yanında hiç ekmek var mı?"

Adam katıra yanaştı. Torbaya baktı. Bir parça ekmek çıkardı.

"Az bir ekmeğim var. İsterseniz un vereyim."

"Biraz un verirsen iyi olur" diyerek torbasını uzattı Haydar.

Katırın sırtındaki un çuvalından torbaya biraz un bo-

şalttı. Haydar'ın içine umut ve güç doldu. Şakağının şah damarına bahar girdi. Keyifle gülümsedi. "Halkta bu tip cömertlikler olduğu müddetçe yenilmeyiz" diye düşündü.

"Sağ ol amca. Evin bereketle dolsun. Tuttuğun altın olsun."

"Bu yolda yürümeyin" dedi köylü. "Jandarmayla karşılaşırsınız. İlerde asma köprü var. Asma köprüden geçip karşı köylere gidin. Orman köylerine."

"Sağ ol amca" diyerek köylünün elini sıktı Haydar.

Köylüden ayrıldıktan sonra ekmeği paylaştılar. Asma köprüden geçip ormana daldılar. Dallar sefalet içindeydi. Çırılçıplaktı orman. Altın sarısına dönüşmüştü ormanda sabah aydınlığı. Tepeyi tırmanıp küçük bir dereye indiler. Çalı çırpı topladılar. Kuru yaprak ve çilenmiş odunlarla tutuşturdular çalı yığınını.

Toprağa cennet sıcaklığı ve bereket indi. Dağlar rehavet içinde uyuklamaya başladı. Hasan, Haydar'ın gevşediğini, gülümsediğini, hülyalara dalar gibi olduğunu gördü. Onü ısınmıştı ama sırtı buz gibiydi. Haydar çoraplarını çıkardı. Çıplak ayaklarını yükselen alevlere gömdü.

"Bizi halk ısıtmıyor, ormanlar ısıtsın bari. Güneş karıncaya diyor ki, aman benim seni ısıttığımı kimseye söyleme, uydum üzerinde yaşayan Tepegöz duyarsa beni mahveder. Güneş denilen utanmaz nesne kudretinin bilincinde değil."

"Torbandaki unla, odunu ateşleyen kibriti güneş verdi" dedi Hasan.

"Dilenmeseydik biraz zor verirdi."

Sırtını ısıttı. Cebinden çıkardığı naylon torbaya boşalttı unu. Munzur kıyısına indi. Torbaya su doldurdu biraz, elini sokup karıştırmaya başladı. Ateşin bir bölümünü kenara çekti, naylon içinde yoğurduğu cıvık hamuru kızgın korların üzerine yaydı. Hamurun üzerini de yine korla kapattı.

"Milyonların bilincine ışık taşıyan her kahraman, büyük

acıları, kahredici olanaksızlıkları cesaret ve gülümseyişle karşılamak durumundadır" dedi Haydar.

Sırtını ateşe dönen Hasan, "Şimdi güzel konuştu" diye düşündü. Munzur dağlarına baktı. Zirveleri saran buzlu sis, eteklere doğru iniyordu. Dağların ardı erguvan rengine girmişti. Şafak koyaklarda yedi renge ayrışmış, gri-maviş bir zemin üzerinde göçebe kilimine dönüşmüş gibiydi. Bu sisler kim bilir kaç kurdu, kaç tilkiyi, yaban domuzunu ve çakalı gizliyordu.

"Halk bilinçlenince sise dönüşecek, bizi gizleyecek" dedi Hasan.

Haydar güldü. "Saçmalama" dedi. "Halkın asıl misyonu sise dönüşmek değil, elektrikle yüklenmek ve gürleyerek yıldırıma dönüşmektir."

"Sis kudretlidir. Sis istese dağları bile gizler. Güneşi topraktan tecrit eder. Her deliğe ve kalıba girer. Sis masaldan daha güçlüdür."

"Zırvaladın yine. Sis sinsi ve dayanıksızdır. Sabah güneşini görünce eriyip gider. Halk ise zor ikna olan, ikna olunca da tarihi afallatan bir varlıktır. Sisi düşmana, halkı da güneşe benzetebiliriz."

Munzur dağlarını yıkayan güneş, bir karış daha yükselerek Hasan'la Haydar'ın tartışmasına gülümsedi. Toprağa ve dallara çöken kırağı, cıvıl cıvıl ışıdı. Tilkiler su içmek için dereye indi. Bir yığın kuş, ebem kuşağını andıran şakıyışlarıyla güneşin uyanışını selamladı.

Ekmeği parçalayıp langur longur yuttular. Dişlerinden buhar yükseldi. Haydar'ın burnunun ucunda beliren billur damla, elindeki sıcacık ekmeğe düştü.

"Hayat yağ ve peynir demektir. İnsan beynindeki keramet ışığı, güzelliğini yağa ve peynire borçludur. Ekmeğe en büyük hakaret onu yağ ve peynirle kucaklaştırmadan yavan yavan yemektir."

"Ekmeği taze koyun sütüyle yiyeceksin" dedi Hasan.

"Saçmalama. Çoban kültüründen kurtaramıyorsun

kendini. Eşek sidiğiyle sütün arasında az bir fark var. Yağ sütün ruhudur."

"Bebelerin gülüşünü ve gözlerini parlatan nedir?"

"Kesinlikle süt değil. Bebeklerin sırrında insanlığın en narin hazineleri gizlidir. Parlayan işte bu hazinedir. Ben süt içince ishal oluyorum. Süt sadece insan barsaklarını değil, insan zihnini de ishal ediyor."

Hasan, Haydar'la tartışmanın boşunalığını biliyordu. Farenin istese deve doğurabileceğini Haydar gayet kolaylıkla savunabilirdi. Hiçbir güç inadını kıramazdı O'nun. Savunmasını delillerle besler ve haşince yapardı. O'nun bu garip özelliğini bilen Hasan, pes ederdi her tartışmada. Ateşi söndürdüler. Hangi yöne hareket edeceklerine karar vermek için tepeyi tırmandılar.

"Dört yönde dört özgürlüğümüz var. Dördü de bizi çağırıyor. İstediğimiz yöne yürüyebiliriz. Bir gerilla hareket halinde düşünmesini öğrenmelidir."

"Dinlenerek düşünmek daha sağlıklıdır" dedi Hasan.

"Bu oportünist bir felsefedir. Hareketin gerçeğini ancak hareket yakalayabilir. Akışı oturarak yakalamak, ona bilinçli bir ifade vermek olanaksızdır. Oturan yakalayayım derken müsibetlere yakalanır. Yeryüzünün tüm belalı basurları tembel kıçlara aşık olurlar."

"Ama Marx, hareket halinde olan kapitalizmin yasalarını oturarak yakaladı. Kıçında belalı bir basur var mıydı yok muydu bilemiyorum ama Kapital'leri oturarak yazdı. O kadar çok oturdu ki sakal tıraşı olmaya bile vakit bulamadı."

"Saçmalıyorsun yine. Marx, Birinci Enternasyonal'in başındaydı. İdeolojik ve örgütsel çatışmaların içindeydi. 19. yüzyıl barikatlarından yükselen barut kokusunu soluyarak yaşıyordu. Almandı ve Alman felsefesinin zenginliğini ruhuna yedirmişti. İngiliz ekonomi politiğini bizzat İngiltere'de kovalıyordu. İnsanlığın üçbin yıllık çiçeğine konmuştu. Bu çiçeğin bal özünü harika bir arı gibi özümleyip

bala çeviriyordu. Kıçında değil basur, tüy bile yoktu."

Hasan "bu adamla tartışmak boşunadır" diye düşünmesine rağmen yine de tartışmak zorunda kalıyordu. Dağlar dilsizdi. Taşlar sağırdı. Yürüyen bir insan ise yürüyüşünü ballandırmak için konuşmak zorundaydı. Yoksa yürüyüş çekilmezdi. Moral çöküntüsünü, umutsuzlukları, hatta açlıkları konuşmayla yeniyorlardı. Söz nimetti.

"Şu yöne gidersek yoğun köylerle karşılaşırız" dedi Hasan.

"Hayır. Ova köylerine değil, dağ köylerine yönelelim. Dağlar gökyüzüne daha yakındır. Donuyoruz, güneşe yaklaşmak zorundayız. Güneşe yakın oturanların kafalarının içinde daha az karanlık var."

"Dağlar ovaya göre şimdi daha soğuktur."

"Ovada ya rüzgara ya da jandarmaya yakalanırız. Dağlara yönelelim. Mağara bulalım kendimize bir tane. Uyuyalım sıcakta rahat rahat."

Hasan gereksiz tartışmalara girmemek için çaresiz kabul etti Haydar'ın önerisini. Dağlara doğru yöneldiler. Çalıların dibinden iki tavşan fırladı. Donmuş toprağı tıpır tıpır geçerek kayalıklara doğru tırmandılar. Doğa, egemenliğini kuşlara terketmişti. Toprak sürülüp döllenmek istiyordu. Kışın gelmekte oluşunu unutan dallar, tomurcuklanmıştı. Haydar'a herşey olağanüstü gibi görünüyordu. İnsanlığın doğayı sömürmesine fena halde kızıyordu. Doğal gelişimin önündeki engelleri devrimle kaldırmanın yüceliğine çılgıncasına inanıyordu. İnsanın insanı öldürmesi, hayvanın hayvanı öldürmesinden daha vahim bir suçtu. Ölenler insan olduğu için değil, birbirlerini öldürenler daha ileri ve bilinçli bir hayvan oldukları için vahimdi. İlerleyiş çatışmasız olmuyordu. Tarih, "kandan kurtulmam için kan istiyorum" diye bağırıyordu.

"Tavşan öldürenler ne zaman tutuklanacak?"

"Tavşan öldürmek ihtiyaç ve zevk olmaktan çıktığı zaman."

Cevap Haydar'ı doyurmamıştı. Kendi kendisini doyurmak zorundaydı.

"Yeryüzü hepimize yetecek kadar zengindir. Biz bu zenginliğin nimetlerinden herkesin eşitçe yararlanması için dağa çıkmışız. Bu demektir ki bir yığın adamı halledeceğiz ve karşı taraf da bizi yığın yığın, küme küme halledecek. Bin yıl beklesek durum düzelir. Ama tarih bize beklememeyi emrediyor. Biz beklesek tarih kendisini iptal eder. Çünkü tarihi yapan biziz."

"Bu dereye girersek çok vakit yitiririz."

"Mağara olabilir derede. Girelim, yorgunuz. Tarih bize girmemizi emrediyor. Tarih bizi bu dağlarda mahvedecek. Tarihi biz yaptık, dönüp ona taptık."

"Sen niçin çıktın bu dağlara?"

Haydar, koyuna bakar gibi baktı Hasan'a. Hasan, kızacak diye korktu.

"Koyunluğu kabul etmediğim için. Tarih milyonlarca insana, 'içinizde hiç babayiğit yok mu?' diye bağırdı. Herkes meleyip gevis getirdi. Ben ise 'var!' diyerek çıktım içlerinden."

"Yırtık dondan çıkar gibi."

"Evet, tam da öyle oldu. Çıktım ve soluğu sıcak bir yerde yani Filistin'de aldım."

"Macerayı seviyor muydun?"

"O zaman çok seviyordum. Sınıf maceralarını ortadan kaldırmam için maceralara atılmamı çok sonra kavradım. Kampta kavradım."

"Vurulup nalları diktikten elli yıl sonra unutulacaksın."

"Onemli olan güzel işler yaparak yaşamaktır. Ölüm seni güzel işler yaparken yakalayabilir. Sadece güzel yaşamak değil, güzel ölmek de önemlidir. Güzel insanlar, özgürlüğe güzel şeyler yapmak için ihtiyaç duyarlar."

Dereye indiler. Kızıl yapraklı dal mahşeriyle karşılaştılar. Kayalardan üç dağ keçisi indi zıplayarak. En önde koşan bembeyazdı. Büyük bir taş yuvarlandı derinlere doğ-

ru. Keklik sürüsü havalandı.

"Bu vadide mağara olabilir" dedi Haydar.

Vadinin dibinden köpek sesi geldi. Dikkatle dinlediler sesleri.

"Ev ya da çoban var aşağılarda."

Güç bela, kayalara tutuna tutuna indiler vadi dibine. Büyük dumanlı küçük bir evle karşılaştılar. Köpeği susturan Aksakal, gelenleri göz bebeğinin odağında sorguladı. Şaşırmış gibiydi.

"Hayırdır inşallah. Kartal gibi zirvelerden indiniz."

"Doğrudur zirvelerden indik. Seni gördük sevindik" dedi Haydar.

Aksakal doksan yaşındaydı. El sıkıp hal hatır sordu, gülümsedi.

"Bir soru soracağım, ama doğru, namuslu cevap isterim."

"Sor, doğru cevap vereceğim dede" dedi Haydar.

"Neyin nesisiniz?"

"Hükümetin aradığı kaçak talebeleriz, devrimciyiz."

İhtiyar duraksadı. Sakalını sıvazladı. Haydar'ın çakır gözlerine dikti bakışlarını. Bastonuna dayandı. Hasan'ın melül mahzun duruşundan etkilendi.

"İşemiş önünü iliklememişsin, önünü ilikle delikanlı."

Hasan hemen ilikledi önünü. Evin köşesinde bir kocakarı belirdi.

"Onlar kimdir Resul?" dedi.

Aksakal cevap vermedi. Köpeği bastonuyla uzaklaştırdı.

"Buyurun içeri gelin" dedi. "Başvekil sizi kuru dağlara sürdü, hapislere doldurdu. Ankara'da rahat uyur. Yediğini iyi sindirir."

"Ankara'da rahat uyumuyorlar" dedi Hasan.

"Ankara'da rahat uyumuyorlarsa bizi de rahat uyutmazlar."

Kocakarı misafirleri tilki gibi süzdü. Ayakkabılarına,

traşlarına baktı.

"Bunlar Ankara'dan mı gelmişler Resul?"

"Başvekil bunları Ankara'dan buralara sürmüş" diye güldü Aksakal.

"Viiiiy bunlar öğretmendir. Tayinleri buraya çıkmış."

Haydar içeri girerken kafayı kapının üst tahtasına küt diye bindirdi. Hasan, "evi yıkacaksın yavaş ol" diye güldü. Yerde kocaman bir hasır vardı. Hasırın üzerinde, kanatları kesilmiş iki anaç keklik yanyana duruyordu. Duvara oyulmuş ocağın yanında, kiremit renkli bir kedi uyuyordu. Duvarları yalayan alev, dumanı bacadan defediyordu. Ocağa yakın olan köşeye minder serilmişti. Minderin üzerinde keçi postları vardı. Yastıklara kilim geçirilmişti. Keklikler misafirlere ilgiyle baktılar. Kedi rahatını bozmadı. Gözlerini usuldan açarak gelenlerin kimliklerini suratlarından okudu. Keklikleri süzdükten sonra yumdu gözlerini yeniden.

"Ocağa sokulun da iliğiniz ısınsın" dedi Aksakal.

Kocakarı ocağa kuru dallar attı. "Evinizi barkınızı niye getirmediniz?" dedi. "Yoksa köye getirdiniz mi?"

"Köye gitmedik. Köy buraya uzak mı?" diye sordu Haydar.

"Uzak uzak çok uzak. Muhtarı gidin görün. Ev ayarlasın size."

"Bunlar öğretmen değil karı. Bunlar talebe. Kaçak talebeler."

"Viiiiiyyyy toprak başıma. Duymamış olam. Günah günah. Gençliğinize günah. Ananıza babanıza günah. Aç susuz, per perişan bu dağlarda... Viiiiyyyy"

Kocakarı yeniden süzdü misafirleri. Haydar'ın çorabından çıkan baş parmağına acıdı. "Bunlar bura insanı değil" diye düşündü.

"Sürüye kim çoban olacak. Siz mi Ankara mı? Allah bilir ki mesele burdan çıktı. Siz dediniz ki bu sürüye biz daha iyi bakarız. Ankara'da oturan eski çobanlar buna kar-

şı geldiler. Dediler ki, siz sürüyü kurda kaptırırsınız, çobanlık bizim hakkımızdır. Mesele burdan çıktı."

"Biz halkı sürü olarak görmüyoruz" dedi Haydar. "Kavga halkı sürü olarak görüp halkı sömürenlerle halkın arasındadır Resul dede. Kavga çobanlar arasında değil. Çobanlar arasında da kavga var ama biz çoban değiliz. Biz halkın bilinçlenmiş kesimiyiz."

"Ananıza yazık" diye çıkıştı kocakarı. "Vurulursanız ananız neder? Sürüyü çobanı düşünür mü? Size ne, bırakın çoban çobanlığını koyun da koyunluğunu yapsın. Sürünün işi peşesi melemek, süt vermek, kuzulamaktır."

"Halkın uyanıp haklarına sahip çıkması lazım. Kendisini koyun gibi sağdırmaması lazım. Halk koyun değil ki" dedi Hasan.

Bitler Haydar'ın gövdesinde harekete geçmişlerdi. Aksakal'ın yataklarını istila etmelerinden korkuyordu. Utandığı için kaşınamıyor, kaşınamadığı için de çıldırtıcı, tatlımsı acıların pençesinde işkence çekiyordu. Bitlere karşı köklü bir saldırı başlatmak amacıyla dışarı çıktı. Su dökeceğim diye ormana daldı. Çırılçıplak soyundu. Tüm iri bitleri ayıkladı. Yarım saat sonra titreye titreye geri döndü. Kocakarı sofrayı kurmuş, çaya dem atmıştı. Ev tarçın, tulum peyniri ve kavurma kokuyordu. Haydar mutluluktan geberecekti nerdeyse. Aksakal küpten domates ve lahana turşusu çıkardı.

"Tokluk açlığa demiş ki sen olmasaydın benim değerim olmazdı. Açlığın zoruna gitmiş bu söz. Kalkmış tokluğu yemiş. İnsanlığa bunca zulmettiğimiz yeter demiş. Dağdan gelen açlık tokluğu yiyecek şimdi."

"İyi konuştun Resul dede" dedi Hasan. "Açlığın yarattığı sorunları çözmek kadar utanç verici bir iş olamaz."

"En iyisi, en sağlıklısı tokluğun açlığı yemesidir" diye söze girdi Haydar.

"Gelgelelim ki dünyanın gerçekleri buna müsaade etmiyor. Açlık çırılçıplak ayağa kalkıyor, çatal ve bıçak gü-

cüyle tokluğu parça parça yutuyor."

Kocakarı hiçbir şey anlamamıştı. Eteğiyle burnunu sildi. Öksürdü.

"En iyisi yemeği elle yemektir. Şirikurtu, zılfeti çatalla yesen tadı olmaz" dedi. "Elin bereketi yemeğin lezettini artırır. Rahmetli anam derdi ki..."

"Karı karı rahmetli ananı bırak da şu çayları doldur, sofraya şeker koy."

"Sabır taşına sabrı öğreten anamdır. Anamın her parmağında bin altın bereket vardı. Newroz geldiğinde anamın mübarek gözlerinden..."

"Karı karı bırak ananın mübarek gözlerini de bu çaya biraz dem daha at. Az atmışsın açık olmuş."

Aksakal ilk bardaktan sonra mintanını ve atletini çıkardı.

"Kusura bakmayın delikanlılar benim adetimdir. Terleyince donumla kalırım."

"Canın sağ olsun. İstersen donunu da çıkar Resul dede" dedi Haydar.

Aksakal ikinci bardaktan sonra pantolononu çıkardı. Kocakarı soğuk yoğurt getirdi. Aksakalın sırtına, göğsüne, bacaklarına sürdü. Yedirerek, ustalıkla oğuşturdu. Alnını şakaklarını masajdan geçirdi Kocakarı.

"Bu gördüğünüz karı kırk yıldır aynı şeyi yapar."

"Her çaydan sonra masaj mı yaptırıyorsun?"

"Günde bir sefer yaptırırım. Yapmasa o gece uyku girmez gözüme. Yoğurt vücudumun acılarını, kaşıntılarını, sıkıntılarını alır. Yüreğime ipek yumuşaklığında ferahlık katar. Sohbetimi tatlandırır. Sakalımın parlaklığı artar."

"Yoğurtta bu kadar hüner var mı?" diye sordu Hasan.

Aksakal yoğurdun bütün bilinen ve bilinmeyen kerametlerini sıraladı. Renkli düşlerin kaynağında yoğurt vardı. Gün ışığının goncayı delirten harika bereketi yoğurtta bin kat daha güçlüydü. İnsan dölündeki zenginliğin temelinde yoğurt vardı. Ebem kuşağının yedi rengi yoğurtta

gizliydi. Aksakal üçüncü bardağı kafaya dikti. Dersimlilerin kaynamış tereyağını bardakla lıkır lıkır içtiklerini , aslında bunun zararlı olduğunu anlattı. Gün doğmadan uyandığını, iki saat dağlarda gezdiğini, güneşin doğuşunu seyrederken yoğurt yediğini ballandıra ballandıra anlattı. Hayatında hiç hastalanmamıştı. Nezleyi, gribi hastalıktan saymıyordu.

"On yıl daha yaşadıktan sonra çekip gideceğim. Yüz yıl iyidir. İnsan ömürünün ikiyüz yıla çıkacağına inanıyorum. İkiyüz yıl yaşamayan insana gerçek insan demem. Eğer gayeniz insanı ikiyüz yıl yaşatmaksa mübarek insanlarsınız. İnsana iki şey verildi. Hayat aşkıyla kısa hayat. İnsana bu reva mıydı? On yıl sonra ölmem zulüm değil mi? Haksızlık, adilik, namussuzluk değil mi? İnsanın bir tosbağa kadar yaşamak hakkına sahip olmaması düpedüz itoğlu itlik değil mi? Böyle idare, böyle düzen olur mu? Yarın sabah ayağımı uzatır ölürsem bana haksızlık olmaz mı?"

"Çok büyük haksızlık olur sana" dedi Haydar. "Sadece sana değil bütün insanlığa da felaket derecesinde haksızlık olur."

Haydar'ın derdi sofra ve çaydı. O gece misafir kalmak, rahat rahat uyumak için Aksakal'ın her dediğini onaylamak, O'nun hoşuna giden şeyleri söylemek zorunda hissediyordu kendisini.

"Bana göre Resul dede sen, otuz yıl daha yaşayacaksın" diye devam etti Haydar. "Çünkü kendine çok iyi bakıyorsun. Temiz dağ havasından, kaynak suyundan ve yoğurttan şaşmıyorsun.."

"Hay ömrüne bereket, ben de aynı fikirdeyim. Her türlü derdin devası olan yoğurt beni yüzyirmilere vardıracak. Biraz kavurma daha getir karı."

Hasan gülümsedi. Filozof Berkeley'i hatırladı. O da kızılderililerin hastalarını katran suyu ile iyileştirdiklerini görmüş, bu harika suyun evrendeki en güçlü yaşam öğelerini bağrında barındırdığına inanmıştı. Hatta filozof katran su-

yunun kerametine dair makaleler döktürmüş, kitap bile yazmıştı.

"Şen adamsın Resul dede. Şen şakrak olmak ömrü uzatır" dedi Haydar.

"Yaşlının baharı sevincinde olur demişler. Sevinçli olmasam doksanına varmazdım. Düzenli adamım. Yattığım kalktığım saat bellidir. Demire tavında dilbere çağında vuran bir adamım."

Kahkahalarla güldü Aksakal. Kocakarı beyaz bir çarşaf serdi yere. Aksakal sırtüstü uzanıverdi çarşafa. Ellerini ensesinde kenetledi. Göbeğine dökülen yoğurdu zevkle seyretti. Kocakarının elleri mutluluktan çıldıracak gibiydi. Göbek masajına daha yatkındı.

"Midemdeki, barsaklarımdaki illeti emip alıyor mübarek yoğurt. İştahım artıyor, cennet rüzgarı giriyor barsaklarıma. Geğirdikçe ağzımdan misk-ü amber kokusu taşıyor. Kasıklarıma lokman hekimin ellerinden merhem dökülüyor."

Sofrayı silip süpüren Haydar, otuziki dişiyle gülümseyip duruyordu.

"Bu halis gamsızlık sende oldukça ömrüne ömür eklenir Resul dede."

"Bana ne dünya derdinden" diye gürledi Aksakal. "Ağacı kurt insanı dert yer. Böyle gelmiş böyle gider."

Haydar, 'böyle gelmiş ama böyle gitmez' diyecekti vazgeçti. Akşam misafir olmak zorundaydı. O geceyi de dağlarda geçirip, aç uykusuz, it gibi titremek niyetinde değildi.

"Teyzeyle kaç yıldır berabersin Resul dede?" dedi Haydar.

Gevrek gevrek güldü Aksakal. "Elli yıldır bu karının derdini yüklenmişim ki eşekler yüklense iflah olmazdı. Yirmi yıl da bir başkasının derdini yüklendim. Rahata dayanamadı beni bırakıp bir kadir bilmeze kaçtı."

Aksakal yüzükoyun uzandı. Ensesini, kulaklarının arka-

sını, kollarını yoğurtlu masaja verdi. "Ellerin bahtiyar olsun kocakarı" diyerek şirin şirin inliyordu. Masajdan sonra bir büyük tas tuzsuz ayran içti. İki diş sarımsak yedi. Limonlu, açık çaylarına bağdaş kurarak devam etti.

Haydargil o gece Aksakal'ın evinde mükemmel bir sohbete ve uykuya daldılar. Uçurumların horultusu, kuşların cıvıltısı, tilkilerin pavkırması berrak su ninnileri gibi uykularına derinlik kattı. Renkli, ilginç ve tehlikeli rüyalarla şafağa doğru sürüklendiler.

* * *

Ali Haydar'la Azeroğlu birer yudum su içtiler pınardan. Uzaklardan geldikleri için atletleri terden sırılsıklamdı. Harmandan yeni açılmış atlar gibi kokuyorlardı. Ali Haydar'ın hızlı yürüyüşü Azeroğlu'nu mahvetmişti. Gece buzlu, dilsiz ve anlamlı bir durgunluk içindeydi. Gökyüzünde dağları andıran siyah bulut silsileleri geziniyordu. Ay sırra kadem basmıştı. Yalnızca batıdaki bazı bulut kümelerinin kenarları ışığa sokulan gümüş bir hançer ucu gibi parlıyordu. Köyün tüm köpekleri önceden anlaşmışlarcasına suskunluk içindeydi. Hamik dağının tepesinde ıslığı usul ve soğuk olan bir rüzgar konaklamıştı. Orman üryan, merakçıl ve kimsesizdi.

"Kapıyı vuracağız ama içerde hovardaları varsa ne yapacağız? Hovardalar bizi görürse el-aleme yayarlar rezil oluruz."

"Kapıyı hovarda açmaz ki Naciye açar" dedi Azeroğlu. "Sorarız içerde hovarda varsa girmeyiz. Sen burada bekle ben bir bakayım."

Azeroğlu Naciye'nin evine doğru yürüdü. Evin çevresinde köpek yoktu. Kapıya usuldan yaklaşıp içeriyi dinledi. Karınca incitmez adımlarla pencereye yürüdü. Lamba-

nın mecalsiz ışığı tül perdeyi kavun içine dönüştürmüştü. Azeroğlu, yer sarsıntılarını dinleyen dağ tavukları gibi korkunç bir dikkat kesilmişti. Evde ses seda yoktu. Kapıyı usuldan tıkırdattı. Dikkatle dinledi. Yeniden tıkırdattı.

"Kim o?" diye seslendi Naciye.

"Aç ben Hıdır'ım Naciye."

"Hıdır kim?"

"Hani seninle ormanda konuşmuştuk ya. Kıvırcık saçlının arkadaşı."

Naciye hemen açtı kapıyı. Sevinçle yanağından öptü Azeroğlu'nu.

"İçerde birisi var. Onu şimdi göndereceğim. On dakka sonra gel."

Azeroğlu evden çeşmeye doğru yönelirken yoldan geçen iki köylünün karartısıyla karşılaştı. Köylülerin sırtlarında yükler vardı.

"Naciye'nin müşterisi bakkal Zeynel'in müşterisinden daha çok" dedi birisi.

"İyi mala şapşal öküzler bile gelir" diye güldü ötekisi.

Ali Haydar çeşmenin başından ayrılmıştı. Azeroğlu yakındaki çalılara daldı. Islıkla parola verdi. Taş yığınlarının arkasından çıktı Ali Haydar.

"Evde kimse var mı?"

"Bir kişi varmış. O çıkacak on dakka sonra biz gireceğiz."

"Hovarda inşallah seni görmemiştir."

"Kadın son derece titiz ve gizli çalışıyor. Geldiğimize çok sevindi."

"Bizi ayartmasından korkuyorum."

"Yok canım. Konuşunca göreceksin son derece onurlu bir kadın."

Taşların üzerinde yirmi dakikalık çenebazlıktan sonra eve hareket ettiler. Naciye aralı kalan kapının ardında onları bekliyordu. Azeroğlu'nu yeniden yanağından öptü. Ali Haydar'ın elini kuvvetle sıktı, gülümsedi.

"Kaç gündür yolunuzu bekliyorum. İçeri geçin. Uzaktan geldiğiniz belli, ter kokuyorsunuz."

Daracık bir odaya girdiler. Odanın tam ortasında küçük, eski bir soba yanıyordu. Lambayı köşeye yerleştirmişti. Işık, başı sarıklı, kara sakallı, çerçevesi kırık bir fotoğrafı yalıyordu. Yerde eski bir şilte vardı. Dersim'in tüm yoksullukları çığlık çığlığa kaçıp Naciye'nin bu odasına sığınmıştı. Duvarlar yamulmuş, pul pul dökülmüştü badanası. Yan odadan bir döşek getirip serdi köşeye. Duvara yastıkları dayadı.

"Siz oturun rahat rahat, ben odun atayım sobaya."

Kapının giriş yerine yığdığı dallardan bir tomar getirip sobaya tıktı. Çaydanlığı suyla doldurdu. Tencereye yağ koydu. Yumurtaları getirdi.

"Açsınız size yağda yumurta kızartayım."

Hareketli, hamarat bir edayla çalışıyordu. Ali Haydar, Naciye'nin öküz gözü gibi parlayan gür saçlarına, düzenli cazip kalçalarına, bacaklarına, bronzlaşmış horoz pençesini andıran ayaklarına, topuklarına hayranlıkla bakıyordu. "Çıldırtıcı harika bir dul" diye düşünüyordu.

"Bu gece hem çamaşırlarınızı kaynatacağım. Hem de güzel yıkanacaksınız. Kirli uykuların tadı olmaz. Güvercinler gibi pir-ü pak uyuyun."

"Çamaşırlarımız sabaha kadar kurumaz. Yanımızda yedek çamaşırlarımız da yok" diye itiraz etti Azeroğlu.

"Sobanın çevresine astım mı sabaha kadar kurur. Benim iç çamaşırlarımı giyersiniz. Güzel güzel uyursunuz."

Üçü aynı anda kahkahalarla güldü. Soba giderek kızarıyordu.

"Zaten yarın sizi bırakmam."

"Gelen olur, güç duruma düşeriz" diye itiraz etti Ali Haydar.

"Yarın Nazımiye'de bizim köyden Hüseyin'in düğünü var. Gelen olmaz. Herkes düğüne gidecek. Yarın kimse gelmeyecek. Gelen olsa bile almam içeri. Gün boyu soh-

bet ederiz. Yarın size tavuk keseceğim."

"Fakirsin Naciye. Tavuğunu kesip de yumurtadan olma" dedi Azeroğlu.

"Beş tavuğum var, birisi size feda olsun. Size kesmeyip de kime keseceğim. Hem keseceğim tavuk yumurtlamayı sevmeyen birisidir."

Yarım metre yüksekliğinde kırmızı kerpiçten bir kare yapmış, sobayı bu karenin üzerine oturtmuştu. Soba kerpiçleri ısıtıyor, kerpiçler ise soba sönse bile, uzun süre, kalorifer gibi evi ısıtıyordu. Yandaki odadan bir sofra bezi getirip yere serdi. Yumurta tenceresini gülümseyerek ortaya koydu. Torbadan yufka ekmeği çıkardı. Kuru soğan kesti.

"Kusura bakmayın, fakir sofrası oldu. Önceden haber alsaydım güzel bir sofra hazırlardım size. Herşeyin güzeline ulaşmak güzel şeydir."

"Cömertliğin ve açık yürekliliğinle sofrayı güzelleştiriyorsun."

Azeroğlu'nun iltifatı, yanağını allandırdı Naciye'nin. Tavını bulmuş gibi iri iri gülümsüyor, kaçamak bakışlarla Ali Haydar'ın davranışlarını izliyordu. Pencereyi birisi güçlü bir tarzda takırdattı. Misafirler Naciye'ye baktı.

"Çekinmeyin ben hallederim" diye ayağa fırladı Naciye.

Kapının önünde kısa bir fısıldaşma oldu. Kapı kapandı. Naciye elinde çinko bir tasla geri döndü. Bakışlarından mutluluk dökülüyordu.

"Delikanlılardan birisidir. Yoğurt getirdi. Komşu köyden misafirim var dedim. Hiçbir şey sormadan çekip gitti."

"Peki kıskançlık duygusu içine girmiyorlar mı?" dedi Azeroğlu.

"Benim çok arkadaşım olduğunu biliyorlar. Hangi çayda yıkanacağıma kimse karışmaz. Kahvaltımı nasıl yapacağıma, öğleyin ne yiyeceğime, akşam ne içeceğime hiç kimsenin karışma hakkı yoktur."

Ali Haydar gülmemek için kendisini zor tutuyordu. Azeroğlu ciddiydi.

"Yani kendi hakkında kendin karar veriyorsun."

"İnek olsam sahibim karar verirdi. Ama insanım."

"Birden çok erkekle ilişki normal mi sence? Günümüzde normal karşılanır mı? İnsan ruhuna ters değil mi?" diye sordu Ali Haydar.

Şakakları ısındı. Bakışlarına sertlik ve saldırı yerleşti. Bağdaş kurdu.

"Bana göre normaldir ama normal karşılanmıyor. İnsanın içinde kıyamet kadar istek var. İnsan bebeklerin kucağına verilen çaput bebek değil. Güzellik bir değil. İnsanın içi fakir değil. Dağlarda binbir çeşit çiçek, binbir çeşit meyve var. Gökkuşağında yedi renk var. Uyku zevki var. Yeme zevki var. Gezme zevki var. Eğlenme zevki var. Sohbet zevki var. Sevişme zevki var. Benim hangi meyveyi yiyeceğim seni ilgilendirmez. Ahırdaki ineğin yemini suyunu sahibi ayarlar. Ama biz inek değil, insanız."

Ali Haydar ekmeğini yağa daldırdı. Kadının son derece zeki ve cevval olduğunu düşündü. Bir yumurtanın yarısını mideye indirdi. Çayından bir fırt çekti. "Kadın kendi durumunu meşrulaştıran bir teoriye sarılmış. Doğal hayattan almış teorisini" diye düşündü. Azeroğlu Ali Haydar'a baktı. Naciye'nin yarattığı etkinin çapını Ali Haydar'ın yüzünden öğrenmek ister gibiydi.

"Birden çok varlıkla yaygın cinsel ilişki hayvanlarda görülüyor" diye söze girdi Ali Haydar. "Hayvana yakın olan ilkel insan çok eşliydi. Günümüzün gelişmiş modern insanı tek eşlidir."

"Senin insanların işte bu köyde yaşıyorlar" diye haşin bir tarzda girdi söze Naciye. "Herbirinin bir karısı var. Bu karılar bir ömür boyu bu kocaların ağız kokularını çekmek, küfürlerini yüklenmek, hizmetlerini görmek zorundadırlar. Her aygırın bir kısrağı var. Herkes için güzel bir tanedir. Başka güzel yoktur. Hangi kadın kocasından mem-

nundur? Bu köye, isteyen isteyenle yatsın desek kimseyi kocasının altında göremeyiz. Ağzına bir sakız veriyorum, 'bu sakızı bir ömür boyu çiğne' diyorum. İnsanlık mı bu? Hayvanlardan daha geriyiz. İnsan olmak için önce hayvan olmak lazım."

Son lokma Ali Haydar'ın boğazında kaldı. Yutkundu. Çayı yudumladı. Hakarete uğradığı kanısına kapılmıştı. "Niçin konuşmuyorsun" dercesine Azeroğlu'na baktı. Naciye'nin sözleri Azeroğlu'nun hoşuna gitmiş gibiydi.

"Devrimin hedeflerinden birisi de ailedir" dedi Azeroğlu. "Aile gerici bir kurumdur. İnsan özgürlüğünü yok eden zulüm yuvasıdır. Bu yuvada insan kişiliği zincire vuruluyor. Kişilik erozyonuna uğrayan insan, sömürüye ve zulme daha kolay boyun eğiyor."

"Hay dilini öpeyim senin, güzel konuştun" diye bağırdı Naciye.

Ali Haydar güldü. "Biz aileyi değil, bir insanın birden çok insanla cinsel ilişkisini tartışıyoruz" dedi.

"Aynı şeydir, aynı şeydir" diye bastırdı Naciye. "Aileyi bir vuruşta çil yavrusu gibi dağıttın mı, dağılanlar of ne güzel oldu deyip benim durumuma gelecekler. Benim gibiler de çevre baskısından kurtulacaklar."

"Hiçbir güç aileyi bir vuruşta dağıtamaz. Ailenin beş bin yıllık geçmişi var. Beş bin yıllık da geleceği olacak en az. Aile yavaş yavaş eriyerek dağılacak, kolay değil" diye gülümsedi Ali Haydar.

"Dağılsın da bu lanet yuvası, nasıl dağılırsa dağılsın" dedi Naciye.

Pencere yeniden vuruldu. Naciye Ali Haydar'a bakarak gülümsedi. "Aile dağılsaydı pencere tıkırtısı yüreğini hoplatmazdı" dercesine ayağa kalktı. Kapıya gitti. Ali Haydar Azeroğlu'na güleç bir yüzle bakarken başını salladı.

"Biz yarın bu evde kalırsak açığa çıkarız" dedi. "Baksana sevgilileri sıraya girmiş. Nerdeyse camı kıracaklar."

Naciye geri geldi. "Komşu evin kocakarısı sarımsak istemeye gelmiş" dedi. Yan odaya girdi. Bir baş sarımsakla yeniden kapıya gitti. Odayla kapı arasında küçük bir hol vardı.

"Baksana sarımsak istemeye gelmişler. Köyde fazlaca tecrit olduğunu sanmıyorum. Kadınlarla ilişkisi iyidir" dedi Azeroğlu.

Kapıyı kapattı. Azeroğlu'na göz kırparak odaya girdi Naciye.

"Kadınların çeşme başında dertlerini dinliyorum bol bol" dedi.

"Neler anlatıyorlar?"

"Kocalarının kendileriyle zorla yattığını, kabul etmeyince dövüldüklerini anlatıyorlar. Bir tanesi hep kız doğurduğu için haftada iki öğün dayak yiyor. Kocası askerde olan bir gelin, kaynatasının ahırda kendisine tecavüz ettiğini anlattı bana. Bir kadın rüyasında oğluyla yattığını anlattı. Şemo diye bir ihtiyar var. Bir kadın, bu ihtiyarın kamışına tuz döküp ahırda keçiye yalattığını anlattı. Benim bildiğim beş tane kadın, kocasından gizli, başka erkeklerin altına yatıyor. Dik kafalı bir kadın, kocasını ahırda, atın arkasında yakalamış. Sevinçler içinde anlatıyordu bana."

Naciye'yi gülerek dinliyordu Ali Haydar. Açık sözlülüğüne, dobradoburluğuna, cesaretine hayran kalmıştı. Köyün gizli dünyasını ilk kez farkediyordu. Kadınların özel sırlarını gelip buna açmalarının nedeni üzerinde düşünüyordu. Kadınları belki de buna yaklaştıran, onların evliliğe ve koca baskısına karşı yüreklerinde beslediklerı o korkunç nefretti.

"Baskının olduğu yerde bu tip vakalar kaçınılmazdır" dedi Azeroğlu. "Baskının yarattığı ürünler, birer silah olarak yine baskıya yönelirler."

Naciye hiçbir şey anlamadı. Boş bir tenekeyi alıp dışarı çıktı. Pınardan su doldurdu. Getirip sobanın üzerine yerleştirdi.

"Herbirinize bir teneke kaynar su yeter. Yıkanır pırıl pırıl olursunuz."

"Zahmet etme Naciye. Yıkanmasak da olur. "

"İkiniz de yakışıklı gençlersiniz. Yıkanın güzelliğiniz on kat artsın. Güzelle sohbete değer biçilmez. Kafalarınızın içi de güzeldir. Bu güzelliğe parlayan temiz saç yakışır."

Misafirler keyifle gülüyorlardı. Tüm kadınlar böyle olsaydı işler ne de güzel yürürdü. Dışarı çıktı, tahtadan yapılmış koca bir tekne getirdi. Teknenin yanına sabunla lif koydu. İki tane beyaz, küçük havlu getirdi. Tas getirdi. Kaynayan suyu teknenin yanına indirdi. Sobaya odun attı. İki kova soğuk su daha getirdi. Birisini sobanın üzerine oturttu. Diğerini kaynak suyla karıştırdı. Misafirler emirlere çaresiz uyacaklardı.

"Biriniz soyunun girin tekneye!"

"Burda herkesin gözünün önünde mi yıkanacağız?" dedi Ali Haydar.

"Sen köylü çocuğu değil misin?" diye güldü Naciye. "Hem sırayla yıkanacaksınız hem de sohbet edeceğiz. Gövdenizde kusur mu var yoksa?"

"Bu teknede yıkanırken sohbet etmenin hiçbir sakıncası yoktur" diyerek ayağa kalktı Azeroğlu. "Ben yıkanacağım ama şu anda üzerimde donum yok. Pantolonumu indiremem."

Oda kahkahadan sarsıldı. Naciye'nin müthiş hoşuna gitmişti.

"Sen dağlarda donsuz mu geziyorsun?"

"Donumun lastiği koptu iki gün önce. Takmaya fırsat bulamadım. Dürüp mağaraya koydum. Yedek donum da yoktu yanımda."

Naciye yan odaya girdi. Biraz sonra kucağında çamaşırlarla geldi. Hepsi kendi çamaşırlarıydı. Herbirine birer kadın donuyla atlet verdi.

"Git şu odada şu donu giy gel, yıkanmaya başla. Sana bir kuru don daha bulayım."

Azeroğlu yan odaya geçti. Çırılçıplak soyundu. Naciye'nin donunu giydi. Gelip teknenin içinde bağdaş kurdu. Ali Haydar gülmeye devam ediyordu. Azeroğlu'nun serbest hareketleri Naciye'nin hoşuna gidiyordu. Tasla su döküp sabunlanmaya başladı. Don aramak için yan odaya girdi Naciye. Fedakarlık duygusu zirvesindeydi. Mutluluktan uçuyordu. Misafirleri canını isteseler verecek gibiydi. "Keşke böyle iki sevgilim olsaydı. Başkaca da hiç olmasaydı" diye düşünüyordu. Gözbebeklerinden burnunun ucuna bir çift turuncu ışık düşmüştü. Bluzu, keçiboynuzu ve palamut kokuyordu. Her tarafı didik didik etti, don bulamadı. İki eski picama altı buldu.

"Sen yine donsuz kaldın Hıdır. Don yerine picama altı giyersin."

"Tabi tabi olur" dedi Azeroğlu.

Naciye Azeroğlu'na yaklaştı. Lifi aldı sabunladı. Kıllı bacaklara baktı.

"Sırtını, kollarını keseleyeyim. Perişan olmuşsunuz dağlarda."

"Sen zahmet etme Naciye ben keselerim."

"Bana zahmet değil zevk olur" diyerek gayet mahir bir tarzda Azeroğlu'nun sırtını keselemeye başladı. Soluğunun ısısı Azeroğlu'nun ensesini ısırıyordu. Saçları ikide bir Azeroğlu'nun omuzlarına, alnına, burnuna, çenesine akıyordu. Sof ipekten daha yumuşak, nar ve elma karışımı inanılmaz derecede iç gıcıklayıcı bir cemre buğusu çökmüştü Azeroğlu'nun derinliğine. Yürek atışları haylice şımarmıştı. Kadının boynundaki nazar boncukları tempolu keseleyişe uygun olarak Azeroğlu'nun ensesine ve kulaklarına ürpertici öpücükler konduruyordu. Bıraksalardı bu tatlı misafirini sabaha kadar keseleyebilirdi Naciye. "Söyle bir kocam olsa başka aşklara acaba ihtiyaç duyar mıyım" diye düşündü. Azeroğlu'nun teninden yükselen keskin ter ve sabun kokusunu iştahla soluyordu. Misafirinin elini avucuna aldı. Yavaş yavaş keselemeye başladı kolu-

nu. Dalgalı, gür saçlarından fışkıran ter, cildini ısıtarak damla damla tekneye ve Azeroğlu'nun tenine düşüyordu. Ali Haydar, kadının hamaratlığına, içtenliğine ve çekiciliğine dalıp gitmişti. Dizginsiz, doğal, özgür davranış ne şahane bir şeydi. "Bizdeki hangi cevher çekiyordu bu kadını" diye düşünüyordu. Güzellik güzelliği çeker. Gizli güzellikleri ancak güzellikler açığa çıkarabilir.

Azeroğlu yıkandıktan sonra yan odaya geçti. Naciye'nin atletini, picama altını giydi. Sobanın yanında bağdaş kurdu. Dünyanın yüklerinden, pas, zulüm ve çirkefinden arınmış, kuş kadar hafiflenmiş gibiydi. Naciye, teknedeki kirli suyu dışarı döktü. Sobanın üzerindeki kovayı indirdi. Pınardan bir kova su getirdi. Suyun yarısını boş tenekeye boşalttı. Azeroğlu'nun elbiselerini tenekeye bastı. Sobanın üzerine yerleştirdi tenekeyi.

"Kaynayınca bitlerin hepsi ölür. Kalk soyun sıra sende. İnşallah sen de donsuz değilsin" diye güldü Naciye.

"Benim donum var. Elbiselerimi de dört gün önce kaynattım."

"Hıdır'dan sana bit geçmiştir. Soyun senin elbiselerini de kaynatacağım. Bit çabuk çoğalır, çabuk geçer."

Ali Haydar soyunup tekneye girdi. Ancak sırtını keselemeye müsaade etmedi. Naciye'ye bol bol teşekkürlerini tekrarladı. Yeterince zahmet etmişti. Kendi sırtını kendisi gayet kolay keseleyebilirdi. Naciye sırtındaki bluzu Azeroğlu'na verdi. Sofrayı kaldırdı. Evdeki buharın çıkması için pencereyi hafiften araladı. Kaynayan tenekeye sabun doğradı. Elbiseleri ağaçla karıştırdı.

"Banyo bitsin size tarçın kaynatacağım."

"Tarçını nerden aldın?" dedi Ali Haydar.

"Komşum kocakarı vermişti. Benim hoşuma gidiyor. Ağustosta kayalar tarçın gibi koyuyor. Kayadan yarım kova yaban balı çıkarmıştım. Şansınız yok, dün bitti. Hiç böyle lezzetli bal yememiştim."

"Buralara yakın mağara var mı?" diye sordu Azeroğ-

lu.

"Mağara yok ama büyük ağaç kovukları var."

Yağmurda sığındığı ağaç kovuğunu hatırlayan Azeroğlu gülümsedi. Kovuğa yazılan yazılardan acaba Naciye'nin haberi var mıydı?

"Ağaç kovuğunda barınılmaz."

"Bir kovuk var, iki kişi kolayca barınabilir" dedi Naciye.

"Bölgedeki devrimci faaliyetler hakkında kadınlar ne düşünüyor?"

"Her kafadan bir ses çıkıyor. Ovacık'ta açlıktan iki talebenin öldüğünü anlatıyorlar. Hükümet gizliden bir yığın talebe öldürmüş. Mahir Çayan'ın öldüğü yalanmış. Civarik'te görmüşler. Dağda kaçak kızlar da varmış. Hükümet Dersim'i kıracakmış. Bunlar doğru mu?"

"Hepsi köylülerin uydurması" dedi Azeroğlu.

"Sağda solda patlayan bombaları konuşuyorlar mı?" diye sordu Ali Haydar.

"Karakollarla başçavuşların evlerine saldırmışlar. Tüccar Hasan'ın evini de çok önceleri bombalamışlardı. Siz mi yaptınız?"

"Bizim teşkilat yaptı" dedi Ali Haydar.

"Kaç kişi, kaç kadın var teşkilatınızda?"

"Teşkilatımız yeni kuruldu. Fakir bir teşkilattır."

"Fakirlerin teşkilatı zaten fakir olur. Beni de yazın teşkilata."

"Ne yapabilirsin?"

"Herşey yaparım. Ben de çıkarım dağa. Benim kadar yürüyemezsiniz. Doğru söyleyin, dağda kadın arkadaşınız var mı?"

"Hiç yoktur."

"Kadınları da alın aranıza. Hem mücadele edin hem de sevişin."

Ali Haydar başını sabunlarken güldü. Ona Azeroğlu katıldı.

"Sevişin deyince niye gülüyorsunuz? Sevişmenin uyumaktan, yemek yemekten farkı ne?"

"Farkı yok ama yine de gülüyoruz" dedi Azeroğlu.

"Dağda sevişirsek fısıltıyla yayılır, köylülere rezil oluruz. Bir daha kimse dinlemez bizi" dedi Ali Haydar.

"Hayret" diyerek güldü Naciye. "Köylüler sevişmiyor mu? Yoksa hükümete gelince sevişmeyi yasak mı edeceksiniz? Silahı alır dağa çıkarım size karşı."

"Yanlış anladın. Dikkatli olmamız gereğinden söz ediyoruz."

"Siz yoksa peygamber soyundan mı geliyorsunuz?"

"Peygamber soyundan gelseydik, herbirimizin en az dört karısı olurdu" diyerek ayağa kalktı Azeroğlu.

"Sen de haklısın" dedi Naciye. "Bunlar uçkurlarına haylice sağlam insanlar" diye düşündü.

Köy uyuklamak üzereydi. İhtiyarlar ocak başında küçük hülyalara dalmışlardı. Üç keçi, on keçi haline nasıl gelebilirdi? Beş keçiyi bir inek yapmak daha iyi değil miydi? Peki bir inek on keçiye dönüşse nasıl olurdu? Çocuğa düğün yapılamazdı. Düğün ahırın bereketine kibrit suyu ekerdi. Kaçırsa iyi olurdu. Komşu nasıl oldu da birdenbire zenginleşti? İnşallah ahırına güçlü bir hastalık girer. Aileden birisi Almanya'ya işçi olarak gönderilemez mi?.... Hülyalar hülyaları kovalıyordu. Köpekler, muhtarın ahırda anıran eşeğini dinliyorlardı. Batı yakasında sahte şimşekler çakıyordu.

Naciye kovaları ve tekneyi kaldırdı. Yerdeki suları sildi. Çamaşırları kaynatmış, teknede durulamış, sıkıp özenle sobanın çevresine asmıştı. Çaydanlığın lülesinden çıkan tarçın buharı odaya hoş bir dalga yayıyordu. Soba misafirlerin bacaklarını, ellerini, yüzlerini kızartmıştı. Leziz bir rehavet içindeydiler. Dışardan tek tük havlayışlar geliyordu.

"Sana roman verelim oku Naciye" dedi Azeroğlu.

"Verin okurum. Sizin gibi bilgili olmak istiyorum."

"Zaten kadınları bilinçlendirmen için bilinçlenmen gere-

kiyor. Sana okuman için hem roman hem de politik kitaplar veririz" dedi Ali Haydar.

"Ne zaman vereceksiniz?"

"Gelecek hafta veririz. Bir yer ayarlayalım. Oraya bırakalım, sen alırsın."

"Kovuklu bir ziyaret ağacı var, dağın eteğinde, kayaların yanında."

"Biliyorum" dedi Azeroğlu.

"O ziyaret ağacına üç adım yakınlıkta büyükçe bir kaya parçası var. O kayanın ağaca bakan tarafına, tam dibine, ufak taşların altına koyun. Ben haftanın üç dört günü oralardayım. Alır okurum."

"Haberleştiğimizde de orayı kullanırız."

"Nasıl?"

"Sana haber iletiğimizde yani. Yazar oraya koruz. Sen de yazarsın."

"Oooooo çok güzel olur. Ben orayı güzelce ayarlarım. Çamaşır, yiyecek bile korum, alır gidersiniz. Böylece ben de teşkilata girmiş olurum."

Konuklar Naciye'nin çocuksu gülüşüne güldüler. Hazineyi bulmuşlardı.

"Köyde çok sağlam genç kızlar, genç kadınlar var. Merak etmeyin onların gözlerini açarım. Birer birer teşkilata girerler. Kocakarıları bile etkilerim."

Ali Haydar tarçını bardaklara doldurdu. Kızılcık şırasını andırıyordu. Naciye tam karşılarına oturdu. Azeroğlu'nu sevecen bir edayla süzdü. Bardaklar büyükçeydi. Fokurdayan tarçın, çaydanlığa ıslık çaldırıyordu. Tavandaki fa-relerden birisi, merteğin arkasından tarçın ziyafetini izliyordu.

"Bir gün köyün kızlarını kadınlarını toplayıp ormana getireyim. Gelin onlarla tanışın. Fikirlerinizi anlatın onlara. Bütün köyü tanımak daha iyidir."

"Güzel bir fikir" dedi Azeroğlu.

"Köy kadınları üzerinde gerçekten etkin var mı?" diye

sordu Ali Haydar.

"Ben toplayıp getireyim de etkimin olup olmadığını o zaman görürsünüz."

"Peki köylüler duyunca kızmazlar mı?"

Naciye, "sen köylüleri tanımıyorsun" dercesine baktı Ali Haydar'a. Bir yudum tarçın aldı. "Bizim karılar dağdaki talebelerle konuşmuşlar diye gevezelik eder gülerler. Köylüler size acıyor. Deniz Gezmiş asıldığında çok üzüldüler."

"Peki öyleyse böyle bir toplantıyı ilerde ayarlayalım" dedi Ali Haydar.

Kıvırcık saçlının öneriyi kabul etmesine sevindi Naciye. Kalktı, yan odadan bir döşek bir yorgan getirdi. Yataklar bembeyazdı. Her şey, bu kadının düzenliliğini, titizliğini ve temizliğini haykırıyordu. Saçlarından alnına iki ak telcik düşmüştü. Saçlarının biricik iki telciği, çevre baskısının yarattığı iki çile telciği... Evde eşarp kullanmıyordu.

"Neden ayakkabı giymiyorsun?" diye sordu Azeroğlu.

"Arada sırada giyerim. Ayaklarımın altına bak taş gibidir."

Sağ bacağını kaldırıp, ayağını Azeroğlu'nun yüzüne yaklaştırdı. Azeroğlu eliyle dokundu tabanına.

"Sert kauçukları andırıyor" dedi.

"Pütürlü kayalara, uçurumlara tırmana tırmana bu hale geldi. Tek başıma Sülün dağına kadar gitmişim. Geçen sene Kığı ormanlarına gittim. İki gece kaldım tek başıma. Yoksa yüreğimin sıkıntısını boşaltamam, bomba gibi patlarım. Yediğim hep yalçın kayalardan boşalttığım yaban balıdır. Bu çevrede çıkmadığım kartal yuvası kalmadı. Düzgün Baba'ya ne kadar çıkmışım. Size hiç rastlamadım. Teşkilata alın beni, sizi yaban balıyla, kuş yumurtasıyla, uçurum yemişleriyle besliyeyim."

"Gönüllü, samimi ve çalışkan olan, sözünün eri olan herkes teşkilata girmekte zorluk çekmez. Bizim görevimiz teşkilatı güçlendirmektir" dedi Azeroğlu.

Bu sefer kapı çalındı. Naciye kalkıp baktı. Kapının önünde birileriyle konuştu. Birkaç kahkaha attı. Konuklar, "Naciye'nin herhalde dostları geldi" diye düşündüler. Sohbet fazla uzamadan içeri girdi Naciye.

"İki genç gelmiş. Yarın düğüne gidecekler ya, saç traşı olmaya gelmişler."

"Saç kesmekten anlıyor musun?"

"Çok iyi anlarım. İkinizin de saçı uzamış, bu gece keseyim."

"Banyodan önce olsaydı iyi olurdu" dedi Ali Haydar.

"Yarın gece keseyim. Kestikten sonra yıkarsınız. Anlaştık mı?"

"Anlaştık" diye gülümsedi Azeroğlu.

Kilim dokumada ve dantelada ustaydı Naciye. Ayda bir, tek başına, Paş suyuna gider balık avlardı. Balıkları canlı canlı kovada yüzdürür, en az otuz balık getirirdi eve. Evin arkasına, çalıların dibine yerleştirdiği banyo teknesini silme su doldurur içine çakılları, kaya yosunları, solucan ve ekmek parçaları atar, balıklar için iyi bir havuz haline getirirdi. Otuz-kırk balığı bir ayda posta posta pişirip yerdi. Diğer bir merakı da kuş yuvası aramaktı. Kayalıklarda, ırmak boylarında, çalı diplerinde, çimenliklerde arayıp bulduğu kuş yuvalarını sık sık ziyaret eder, yuvanın yapılışını, yumurtaların çoğalışını, civcivlerin yumurtalardan çıkışını, büyüme evrelerini zevkle izlerdi. Kokulu çiçeklerden demetler yapar, su dolu şişelere özenle yerleştirir, şişeleri de tesbih taneleri gibi iki odanın duvar diplerine, pencerelerine dizerdi. Yaz bahar aylarında Naciye'nin evine girenler görkemli bir çiçek iklimiyle karşılaşırlardı. Dağlardan ve ırmak kenarlarından topladığı renkli taşları tutkalla kütüklere yapıştırır, renkli torba biçimleri verirdi. Kapı büyüklüğündeki düz bir tahtayı renkli çakıllarla kilim haline getirmişti. Köy muhtarı dayanamamış hediye olarak alıp misafir odasının duvarına rampa etmişti.

Döşekler tertemiz, yan yana serildi. Naciye bir yorgan

daha getirdi. Yorganlar elma kurusu ve çiçek kokuyordu.

"İkiniz iki ayrı döşekte rahat rahat uyuyun."

"İnşallah kendi döşeğini bize vermedin" dedi Azeroğlu.

"Merak etmeyin benim döşeğim odadadır. Ben de gidip orada uyurum. Çok iyi tanımadığım insanlara da döşeğimi vermem" diyerek güldü.

"Birden çok insana döşeği vermek iyi değil" dedi Ali Haydar.

"Benim sofram ve döşeğim, güzel işler yapan güzel insanlara açıktır. Yeter ki onların dünyalarını iğneden ipliğe tanıyayım, istahlanayım."

Ali Haydar saf saf gülerek arkaya yaslandı. Naciye'nin orjinalitesi ve şaşırtıcılığı karşısında leziz leziz gülmekten başka bir şey gelmiyordu elinden. Uçurumdan dökülen şelaleyi geriye doğru akması için ikna etmeye kalkışmanın bir yararı yoktu. Bırak ormanın dev çınarı dallarını dört bir yana özgürce dallandırsın. Hangi ceylanın hangi ceylanla çiftleşeceğinden sana ne! Mahlukata özgürlüğü sen mi verdin? Her gövdenin bir kellesi yok mu? Kelleni Murtazalaştırmanın anlamı ne.

"Her kuşun eti yenmez. Her derenin suyu içilmez. Ben yücelere yakın kayalardan kaynayan bakir pınarların sesine tırmanırım. Kolay suları içmem. Kaynağına ineklerin pislediği, göleğinde mandaların yan gelip yattığı, mırıklanmış suları içmem. Ne kadar güzel görünümlü olursa olsun içmem."

Naciye konuşmasını keserek, yan odaya girdi. Rengarenk kuş tüyleriyle yaptığı kuşu gösterdi. Bakışları ve alnı hüner aydınlığına girmişti.

"Bakın" dedi. "Bir insanın niyeti bu kuş gibi rengarenk olmalı. Güneşin ilk doğuşunu yücelere tırmanananlar görür. Sevgi, sabırla çabanın çocuğudur. Ben kolay sevgilere karşıyım."

Yeniden odaya gitti. Kuru çiçeklerle dokuduğu bir ka-

dın papucunu gösterdi. Saçları alnına akmış, sağ gözünü kapatmıştı. Dişleri pırıl pırıldı. Cazibesi ve dişiliği bin kat artmış gibiydi.

"Bu benim ayakkabımdır. Ölünce giyeceğim" diyerek güldü. "Uçarak çiçeklerin üzerinde gezineceğim. Bu ayakkabının üzerinde her sevgimden bir çiçek var. Bütün sevgilerin gücü birleşirse, insan öldükten sonra bu güçle uçabilir. Günahsız çocuklar misali, gökkuşağının altından geçebilir."

Azeroğlu döşeğine sırtüstü uzandı. "Çocuklar gibi masala inanıyor" diye düşündü. Doğanın zenginliğiyle haşır neşir olan her yalnız kır kadını, masala inanır. Bu kadın üstelik yaratıcıdır. Giydiği iç çamaşırları bile rengarenktir. Gülüşü yabanıl, bakışları bilgecedir. Bunun ruhunu zenginleştiren yalnızlığı mıdır yoksa? Gülümsemediği an yok.

"Derinlere daldın. Uyuyacak mısın yoksa?" diyerek Azeroğlu'nun yanına oturdu. Israrla gözlerinin içine bakıyordu.

"Yooo seni dinliyordum."

Papucu Azeroğlu'na uzattı. Azeroğlu koklayarak Ali Haydar'a verdi.

"Şahane kokuyor" dedi Ali Haydar. "Burada çeşit çeşit çiçekler var. Gerçekten bu kadar çok sevgilin var mı?"

"O kadar çok sevgilim yok ama sevgim var. Sevgimin haddi hesabı yok."

Gece saat bire kadar sohbet ettiler. Sobaya odun atıp lambayı söndürdüler. Haşin dağ ve mağara hayatından, tertemiz çiçekli yatakların bağrına düşmüşlerdi. Uyumak haylice güçtü. Sobanın çıtırtılarıyla dışardaki rüzgara kulak vermişlerdi. Çiçek, sabun ve reçine kokuyordu oda. Batını hoşgörüsü olmasaydı bu kadın acaba bu köyde barınabilir miydi? Binbir soru ürcah olmuştu Azeroğlu'nun kafasına. Ali Haydar daha fazla dayanamadı, ağır bir uykuya daldı. İçiçe giren ipek hüyalar Azeroğlu'nu sardı, belirsiz, rüyalı uykulara sürükledi.

İki cesur horuz, toprağın ağardığını üst üste haber vermesine rağmen köylüler uyanmadı. Yalnızca bir iki kocakarı doğruldu. Horozları keçi meleyişleriyle böğüren danalar izledi. İki köpek hiç gereği yokken tiz havlayışlarıyla tatlı uykuları paramparça etti. Naciye kalkıp giyindi, küçük ahıra gitti. Taze sütle döndü eve. Hamur yoğurdu. Sobanın külünü sessizce çekti. Uyuyanları seyretti. Azeroğlu'nun yorgandan çıkan bacağına baktı. Yüzünde, uyuyan bebeklerini imrenerek seyreden titiz bir ananın mutluluğu vardı. Sobayı yaktı. Pınardan su getirdi. Çaydanlığı doldurdu. Hamuru yufka şeklinde açmaya başladı. Sobanın üzerini bir bezle temizledi, yufkayı yaydı. Odaya taze ekmek kokusu yayıldı. Tıkırtıları duyan Azeroğlu gözlerini araladı. Sobanın başında gördü Naciye'yi. Yanakları kızarmış, gözleri büyümüştü.

"Kolay gelsin" dedi.

"Sağol. Daha erkendir, kalkma uyu."

"Kalkıp yardım edeyim sana" diyerek ayağa fırladı.

"Kalkacağınızı bilseydim işe başlamazdım."

Azeroğlu döşeği yorganı kaldırıp öbür odaya götürdü. Elbiseleri kurumuştu, alıp giydi. Köşedeki leğende yüzünü yıkadı. "Sen yufkaları aç, ben pişiririm."

"Ben yaparım sen otur."

"Ben akşam oturdum sen çalıştın. Ama şimdi oturmam."

Naciye yufka açmaya başladı. Ali Haydar uyandı. Farelerin dolaşıp dolaşmadığını anlamak için tavanı süzdü. Apış arasını kaşıdı.

"Ne güzel yufka kokusu yayıldı. Bravo Naciye" diyerek kalkıp yatağında oturdu. Engin engin gülümsüyordu bakışları.

"Nasıl, iyi uyudun mu yakışıklım?" dedi Naciye.

"Son bir yıldır hiç böyle güzel, derin uykuya dalmamıştım."

"Ciddi misin?"

"Gayet ciddiyim."

Pencere pervazına konan minik bir dağ kırlangıcı içeri doğru şakımaya koyuldu. Naciye oklavayı durdurdu, duyarlılıkla dinledi kuşu. Kiğı ormanlarını hatırladı. Kartal yuvasının yanında uyuyup kaldığını, aynı şakıyışla uyandığını, gece ormanda yolunu kaybettiğini hatırladı. Belirsiz, tehlikeli, sürprizlerle dolu yolculuklara nasıl da aşıktı. Kurtlarla karşılaşmayı, ayı inine girmeyi, uçurumlardan sulara taş atmayı, tırmanmayı nasıl da seviyordu.

"Bu kuş her sabah geliyor mu?" dedi Azeroğlu.

"İlk defa geliyor. Çok değerli misafirlerin var, onlarla arkadaş ol, dağlara çık, bilinmedik yerlere git diyor."

"Hazreti Süleyman gibi kuş dilinden anlıyorsun."

"Kuşları seven herkes kuş dilinden anlar. Sevginin dili güçlüdür. Ben birini sevdim mi, duru suların dibine baktığım gibi onun gözlerinin dibindeki renkli taşlara bakarım. Eğer bu taşların renginde yeşillik çoksa beni sevdiğini anlarım. Bu kuş beni seviyor."

"Ama kuşun gözlerine bakmadın" dedi Ali Haydar.

"Sesine baktım."

Ali Haydar kalktı. Elbiselerini giyindi. Yüzünü yıkadı. Naciye'nin verdiği iç çamaşırları özenle katlayıp yan odaya koydu.

"Sen yine donsuz mu gezeceksin Hıdır?" diye güldü Ali Haydar.

"Naciye'nin donuyla gezerim bir müddet."

Kahkahayı bastı Naciye. Müthiş hoşuna gitmişti bu söz. Gözleri yaşardı.

"Hiç değilse beni hatırlar, çabuk gelir evime. Ama ben Hıdır'a bugün bir don dikeceğim. Sağlam bir don. İstersen sana da dikeyim."

"Sağol benim donum var" dedi Ali Haydar. "Yapılacak iş varsa yardım edeyim. Şuraya sofrayı kurayım mı?"

"İstersen kur" dedi Naciye. "Yan odada, sepetin üzerinde sofra örtüsü var getir ser. Aynı sepette, derinin içinde

tulum peyniri de var. Bir tabağa koy getir. Sıcak odun külüne patates gömsek iyi olacak."

Ali Haydar yan odaya girdi. Örtüyü, tulum peynirini, patatesleri getirdi. Sobanın ağzını açıp içine baktı. Patatesleri, közlerin küllenmekte olduğu yere maşayla tek tek gömmeye başladı. Pişen yufkaları üstüste sofraya koydu. Yorganla yatağı yan odaya götürdü. Patateslerden patırtılar geliyordu. Kuş uçup gitmişti.

Üçü aynı anda sofraya oturdu. Naciye bardaklara sıcak süt doldurdu. Közden çıkardığı patateslerin külünü ıslak bir bezle sildi. Pencereden içeri gün ışığı vurdu. Pencere camları buğulanmıştı. Dışarısı haylice soğuktu. Ali Haydar kepeklenmiş patatesi kırıp içine tulum peyniri koydu. Ayşe'yi ve Şemsi Hoca'yı hatırladı. Bir sabah onların evinde de aynı sofraya tanık olmuştu. O zaman sütün yanında ıhlamur da vardı.

* * *

İbo, Küçük ve Büyük Ali ile Darıca'da Memed Ali'nin evinde toplandı. Malatya Bölge Komitesi toplantısıydı bu. Toplantıda Akçadağ ve Elbistan'daki son durum değerlendirildi. Bir yığın köylüyle ilişki kurulmuş fakat bu yaygın ilişkiler, örgütsel güç haline gelmemişti. Bu olumsuz bir durumdu. Muhtar'ın cezalandırılması gençlerin faaliyete olan ilgisini artırmıştı. Örgütlemek ve harekete sokmak konusunda bölge önderliği hantal davranmıştı. İbo, baharda harekete geçmek için kışın sıkı bir tarzda hazırlanmak gereği üzerinde durdu. Sözlü ve bildiri-broşür aracılığıyla propagandada yoğunlaşmak, köy gençliğini dar çekirdekler halinde örgütlemek, donatmaya çalışmak, dağlık ve ormanlık bölgelerde yeraltı barınakları hazırlamak gereğini

vurguladı. Dar bir alana kapanıp kalmanın tehlikelerine işaret etti. Afşin ve Göksun ormanlarına doğru açılmak, Adana'yı, Antep'i ve Adıyaman'ı yakınlaştırmak zorunluluğuna değindi.

İbo'ya göre ileri unsurlar, hareketin ülkeye ve dünyaya ilişkin görüşleriyle eğitilmeli, geniş yığınlara ise siyasal ajitasyon ve propaganda yapılmalıydı. Baharda konulacak her eylem, kitlelerin bilincine silik bir tarzda yerleşen sözün anlamına derinlik kazandıracak, sözün gücünü on kat artıracaktı. Onun için bıkıp usanmadan propaganda, bıkıp usanmadan tekrar prensibine dört elle sarılmak hayati önem taşıyordu. Bizim için tekrar olan, bıktırıcı olan şey işlenmemiş kitleler için yeni ve ilginçti. İbo, bölgenin sosyo-ekonomik yapısının, toplanan somut bilgilerle araştırılması, tüm çelişkilerin tespit edilmesi, kitleleri mevcut durumda en çok ilgilendiren sıcak çelişkilerin isabetli bir tarzda açığa çıkarılması görevini sık sık hatırlatıyordu. Ona göre politika, bilimsel araştırmadan ve halkın engin tecrübesinden beslenmeli, ateşle donanan güçler ise böylesi bir politikanın ışıklı izinde yürümeliydi. O'na göre iyi bir devrimci, aynı zamanda iyi bir araştırmacıydı. Yanında taşıdığı defterler, somut bilgilerle, rakamlarla doluydu. İbo, sadece mevcut durumun değil, aynı zamanda bölge halkının son yüz yıllık mücadele tarihinin de araştırılmasından yanaydı. Kürecik'te çalışırken Kasımoğlu İsyanı hakkında ihtiyarlardan haylice bilgi toplamıştı. Halkın isyana nasıl yaklaştığı ve bu isyanın halk üzerindeki etkilerini merak ediyordu en çok. İhtiyarlara isyanın olumlu ve olumsuz yanlarını soruyordu. İhtiyarlar ise Kasımoğlu'nun idam sehpasındaki yiğit tavrını dönüp dolaşıp anlatıyorlardı O'na.

İbo artık bundan sonra Tunceli'ye yerleşeceğini, Akçadağ'a ancak kurye gönderebileceğini söyledi. Malatya'ya, Filistin'den gelen İrfan Çelik'in gönderilmesi görüşünde olduğunu açıkladı. Askeri eğitim, grupların oluşturulması, donatılması için bu tip insanlara ihtiyaç vardı. Ba-

hara kadar iki şey hazır olmalıydı: Küçük gruplar ve büyük cüretler. Kuru bozkırı ancak bu tip kıvılcımlar tutuşturabilirdi. Ali'ler bozkırın sanıldığı kadar kuru olmadığı kanısındaydılar. İbo bu görüşe katılmıyordu. Ama gerçek böyle de olsa, öncünün görevi kuru yerleri bulmak, buraları tutuşturmaktı. Henüz kurumamış ıslak bölgeleri, kuru bölgelerin alevleri kurutacak ve sonunda buralar da tutuşacaktı.

İbo, "kışı önümüzdeki kongrenin bir hazırlık dönemi olarak değerlendirmeliyiz aynı zamanda" diye konuştu. Ona göre, hareketin çeşitli sorunlara ilişkin teorik görüşleri üzerinde tartışılmalı, bunların hatalı ve eksik yanları varsa saptanmalıydı. Çünkü program, bu teorik temele dayanacaktı. Bu teorik görüşler hali hazırda resmi değildi. Koordinasyon Komitesinin henüz onayından bile geçmemişti. Bu görüşlerin parti görüşü haline gelebilmesi için kongrenin eleştirisinden ve onayından geçmesi gerekiyordu. Yazıları olgunlaştıracak, hata ve zaaflarından arındıracak biricik şey, kolektif tartışmaydı. Yazılar, her deliğine bir beynin yerleştiği devrimci bir elekten geçirilmeliydi. İstanbul, Malatya, Tunceli ve Siverek bölgelerinde bu kışın bu görev de gerçekleşmeliydi. Kongrenin yazın, Dersim dağlarında gerçekleşmesi için, bu ve benzeri görevlerin yerine getirilmesi şarttı.

İbo, Malatya bölgesi için dört aylık bir çalışma programının esasları üzerinde durdu. Teorik ve pratik görevleri, siyasal ve askeri görevleri tek tek sıraladı. Bölgedeki taktik hattı belirginleştirdi. Dar, çekirdeksel örgütlenmeyle geniş kitlesel örgütlenme arasındaki diyalektik ilişki ve işleyişe değindi. Kadro politikası üzerinde geniş açıklamalarda bulundu. Toplantı altı saat sürdü. Ali'ler Balhacı köyüne gittiler. İbo Emine'yle başbaşa kaldı. Diğer odada Meri ile çocuklar vardı.

"İstanbul'dan ne zaman döneceksin?" dedi Emine.

"Bir hafta sonra."

Bakışlarında güçlü bir mahzunluk vardı Emine'nin. Ruhu sahralar gibi ıssız ve fırtınalıydı. Kocaman bir sis ve belirsizlik basmıştı içini. Tunceli'ye beraber gidip gitmeme konusunda, bir gün önce tartışmışlardı. Emine birlikte gitmenin gerekçelerini ve yararlarını yumuşak, içli, sevecen bir dille sıralamıştı. İbo, arkadaşlarının istemediğini ve kış şartlarını öne sürerek reddetmişti. Emine, kışın dağda hiç kimseye yük olmayacağını, gerek yürüme gerekse güçlüklere direnme konusunda herkese örnek olacağını, köy kadınlarıyla sıkı ilişki kuracağını, erzak sorununu halletmede birinci derecede rol oynayacağını, eylemlere bile katılabileceğini anlatıp durdu. Emine'nin anlattıklarına İbo inanıyordu. O'na sonsuz derecede güveni vardı. Ama arkadaşlarının isteklerini hiçe sayarak Dersim'e Emine'yle birlikte gitmek istemiyordu. Dağda hiç kadın yoktu. Ama kadınlarla ilişki açısından bu bir eksiklikti. Emine, "oradaki arkadaşları ben ikna ederim. Sözle ikna ederim. Sözle ikna edemesem bile kesinlikle davranışlarımla ikna ederim" diye diretiyordu. Emine'ye göre onlar bu kadar katı olamazlardı. Birbirini seven iki insanın bir arada başbaşa çalışmasını anlayışla karşılamak zorundaydılar. Dersim'in vahşi kış şartlarının ve kitle temelinin zayıflığını düşünüyordu İbo. Emine'nin baharda gelmesi daha uygun olacaktı. Hem bahara kadar arkadaşları da ikna etmiş olurdu. Belki de başka kadınlar da katılırdı dağ gruplarına. Emine, "bahara daha çok var. Dört ay ben burada ne yapacağım? Beraber gidelim" diye diretiyordu.

İbo, Emine'yi ikna edemeden İstanbul'a hareket etti ertesi sabah. Dönüşte tekrar uğrayacak, birkaç gün kaldıktan sonra Dersim'e hareket edecekti. Otobüste, yol boyu, örgüt sorunlarından ziyade Emine'yi düşündü. Ne kadar da güçlük vardı. Koca deryanın bağrında, dev dalgalarla cebelleşen bir avuç insanın devrim aşkı. Bu aşkın dallarında tomurcuklanan tek tek normal insani aşklar. Hayat, değişik tür ve renklerde aşklardan ibaretti. Topraktan aşk fış-

kırıyordu. Tomurcuk çiçeklenip meyve olma aşkındaydı. Kaynaktan fışkıran duru su, nehirler ve okyanuslarla birleşme aşkı içindeydi. Tane, başak olma aşkını yaşıyordu. Aşkı yaşamaktı yaşamın şahı.

Ankara girişinde polisler otobüsü durdurup kimlik araması yaptılar. Her zaman olduğu gibi aramayı atlattı İbo. Sıkıyönetim'in harıl harıl aradığı bu insanı, Bora Gözen'in yaptığı sağlam sahte kimlik kurtarıyordu. Ankara'dan her geçişinde, babası Ali Kaypakkaya'yı ve kardeşlerini düşünüyordu. Analığının ipek gülücüğü takılıyordu bakışlarına. Her geçişinde inip gecekonduya dalmayı, ziyaret etmeyi düşünüyor ama vazgeçiyordu. Ev gözetim altındaydı. Babası Ali, oğlunun kitaplarını ve araştırma yazılarıyla dolu defterlerini, bazı şiir karalamalarını, bir çuvala doldurup, evin uzağında toprağa gömmüştü. Çocuklar orada oynarken çuvalın ucunu bulmuş, hepsini çıkarmışlardı. Durumu gören bir mahalleli, polisi haberdar etmiş, kitaplardan birinin üzerinde İbrahim Kaypakkaya yazısına raslayan polisler evi basmışlardı. Evi darmadağın ettikten sonra babasını gözaltına almışlardı. Kendi halinde, sessiz bir işçi olan Ali baba, paçayı zor kurtarmıştı.

İkinci arama İstanbul girişinde oldu. Biçim olarak köylülere benzediği için kimliğini hemen geri veriyorlardı. Polislerin aradığı sarkık bıyıklı, delişmen bakışlı, öğrenci havalarında dipdiri gençlerdi. İbo ise şehre çay şeker almaya gelen aşağı orta köylülere benziyordu. Başından onun için çıkarmıyordu kasketini. İbo, İstanbul Bölge Komitesi sorumlusu ve Koordinasyon Komitesi üyesi Aslan Kılıç'ın Üniraniye'de kaldığı eve gitti. Karanlık çökmek üzereydi. Kapıyı Aslan açtı.

"Oooooo... hangi rüzgar attı seni buraya İbo!"

İbo Aslan'ın yanaklarından öptü. Tam bu sırada Meral geldi. Sevinçle İbo'ya sarıldı. Kısa boylu ve haylice güzel bir kızdı. Profesyonel faaliyete girince tıp fakültesinden ayrılmıştı.

"Bir ay önce gelecektin, niçin geciktin?"

Pırlanta gibi ışıyordu kızın gözleri.

"Buraya gelince hastalanıyorum. Ayağımı dağa bastığımda hiçbir şeyim kalmıyor" diye güldü İbo.

"Binbir çeşit çiçeğin, otun soluğunu soluyorsun. Biz ise egzos dumanıyla general Faik Türün'ün osuruğunu soluyoruz. Zehirlenmediğimize şükret" dedi Meral.

"Egzos dumanı generalin gazının yanında esans sayılır" dedi İbo.

Köşedeki masanın üzerinde bir daktilo vardı. İbo doğruca daktilonun yanına gitti. Kağıtları görünce gülümsedi.

"Hala benim yazılarımla mı uğraşıyorsun?" dedi.

Meral İbo'nun yanına geldi. "Bu sonuncu sayfa. Yazılarının tümünü daktilo etme şerefi bana aittir. Yazarken iyi kavrıyorum. Yazıları güçlü bir şekilde özümlediğimi iddia edebilirim."

Odayı sobayla ısıtıyorlardı. Haylice kitap vardı. Kirası ucuz iki odalı bir gecekondu idi. Öbür odada iki karyola vardı. Turşu ve yanık ekmek kokuyordu odalar.

"Faaliyetlerden ne haber? Gelişme var mı?"

"İşçilerden ve gençlikten saflara yeni yeni insanlar katılıyor" dedi Aslan. "Sıkıyönetim tüm gücüyle bize yönelmiş durumdadır. Kitlelerle bağlarımızı sıklaştırmaz ve de doğru taktiklerle ilerlemezsek bizi de çökertebilirler."

"Sıkıyönetimin tüm gücüyle size yöneldiği bir durumda görev, derinlere çekilmektir. Bu ne anlama gelir? İlk olarak, hücreler arasındaki ilişkileri sınırlamak, asgariye indirmek anlamına gelir. İkinci olarak, barındığınız evleri, polisin normal arama için içeri girdiği durumda tamamen sakıncasız, kuşku çekmeyecek duruma getirme anlamına gelir. Üçüncü olarak, halktan insanların evlerinde barınmaların yaygınlaştırılması anlamına gelir. Dördüncü olarak, profesyonel faaliyette tam kapasiteyle çalıştıramadığınız kadroları üretime sokma anlamına gelir. Bu gibi kritik durumlarda kapitalistler gibi davranabiliriz. Yani iki ki-

şilik profesyonel görevi bir kişiye yükleyip diğerini üretime sokabiliriz. Kamuflaj, kitle ilişkisi ve mali kaynak açısından üretim şahanedir. Hasmın karşı saldırısını göğüsleyebilecek duruma gelen bir güç, saldırı hakkını kazanır. Hiç kimse ona niçin ilerliyorsun, niçin saldırıyorsun diyemez."

İbo, yan odaya bir göz attı. "Evin içi, tedbirsizliğinizi açığa vuruyor" dedi. Sandalyeyi çekerek sobanın kenarında oturdu.

"Aç mısın?" diye sordu Aslan.

"Acım. Var mı yiyecek bir şeyleriniz?"

"Mali kriz içindeyiz. Ama midemize atacak bir şeyler buluyoruz."

"Yeni filizlenen bir hareket olduğumuz için mali kriz normaldir. Kitle tabanımız geliştikçe mali kriz hafifleyecek. Koskoca devlet, mali olarak kitleye dayanıyor. Ama mali krizi hafifletmek için kitle tabanının genişlemesini beklemek doğru değildir. Pratik çarelere yönelmeniz gerekiyor."

"Şu anda kadroları eğitmek ve donatmakla meşguluz" dedi Aslan. "Buna yetkinleşme, ayağımızı toprağa sağlam basma faaliyeti de diyebiliriz."

"Eğitim programınız var mı?"

"Var" dedi Aslan. "Hareketin teorik görüşlerinin kavratılmasını esas alıyoruz şu dönemde. Çizginin kafalarda berraklaşması aciliyet arzediyor. Bu, ilk kuruluş döneminde tayin edici bir öneme sahiptir."

İbo'nun tüm kadrolar içinde en çok sevdiği üç dört kişiden birisiydi Aslan. Perspektifi geniştı. Çok yönlü bir ikna gücüne sahipti ve üstelik çalışkandı. İstanbul kadrolarının kendisine karşı büyük bir güveni vardı. İstanbul'u toparlamada birinci derecede rol oynamıştı.

Meral, yanan sobanın üstüne ısınması için iki pide attı. Aslan, tüpü yakıp üstüne çaydanlığı yerleştirdi. Dışarda adamakıllı bir ayaz vardı. İbo çoraplarını çıkardı. Elini, yüzünü, ayaklarını ve çoraplarını yıkadı. Sobanın yanına gel-

diğinde sofra hazırdı. Peynir, ekmek, turşu ve zeytin vardı.

"Kadınlarla ilişkilerin nasıl Meral?"

"Zayıf" dedi Meral. "Üniversite çevrelerinden ilişki içinde olduğum insanlar var. Baskıdan ve alınan ağır darbelerden dolayı gerileyiş var. Eski coşkunluğu, eski fedakarlık ruhunu bulamıyoruz."

İbo, peyniri ve turşuyu pidenin arasına yerleştirip dürüm yaptı.

"Gençliğin şu andaki başlıca eğilimleri ne?"

"Derslere sıkı sarılma, geçimini sağlamak için boş zamanlarında çalışma ve eğlenmedir. Siyasetle ilgilenen dar bir çevredir" dedi Meral.

"Peki çatışmalar, asılmalar, tutuklamalar, sıkıyönetim baskıları onların manevi dünyasında şu veya bu şekilde yankısını bulmuyor mu?"

"Gençlik, özellikle de üniversite gençliği, çoğunluk olarak devrimci mücadeleye sempatiyle bakıyor. Darbeden sonra biliyorsun bir gerileyiş içine girdi. Ama durumun yavaş yavaş değiştiği kanısındayım. Büyük gerileyişin sinesine baktığımızda, canlanma öğelerinin çoğalışını kolayca görebiliriz" dedi Aslan.

"Önümüzdeki yıl, önemli bir yükseliş yılı olacak" dedi İbo. "Eğer bu yıla iyi bir hazırlıkla girersek kitlesellesiriz kesin."

"Biraz zor kitlesellesiriz" diye düşündü Meral. İbo'nun korkunç derecede inançlı, bilgili ve yetkin olduğu kanısındaydı. Ama bazı noktalarda da hayalci olduğunu düşünüyordu. TİİKP'in sağ hatalarına karşı mücadele ederken bazı sol hatalara düşmüş olabileceğinden kuşkulanıyordu.

"Yükselişin önümüzdeki dönemde hızlı olacağını sanmıyorum" dedi Meral.

"Hızlı olacak" diye diretti İbo. "Dünya çapındaki ekonomik kriz giderek derinleşiyor. Bu kriz, ülkedeki krizi katmerleştirecek ve kitlesel mücadele dalgalar halinde yükselecek. Ben şahsen bu dalgaları, böyle gidersek, kucakla-

yamayacağımız, bu dalgaların gerisinde kalacağımız korkusu içindeyim. Kendiliğinden gelişim öncünün gelişiminden bir hayli hızlıdır. Bunu göremiyorsunuz. Göremediğiniz için de mükemmel bir çaba içerisinde değilsiniz, değiliz."

Aslan İbo'yla aynı kanıdaydı. Çalışmalar nasıl hızlandırılabilirdi? Yükselecek kitlesel dalgaları kucaklayacak hale nasıl getirilebilirdi öncü? Bunun taktikleri, araçları ve uygulama tarzları konusunda tam bir berraklığa sahip değildi. Bol bol düşünüyor, çayın ve sigaranın anasını ağlatıyordu.

İbo gece saat ikiye kadar sohbet etti. Aslan'ın paketinden dört sigara çekip tüttürdü. Meral'ın demli çaylarını zevkle yudumladı. Yatmadan önce sakal traşı oldu. Saçlarını yıkadı, dişlerini fırçaladı. Kafayı yastığa kor komaz uyudu. Ertesi sabah İstanbul Bölge Komitesi üyeleriyle bir görüşme yaptı. En sevdiği üyelerden Cem Somel'e bir yığın soru yöneltti. Onun bilgece verdiği cevapları gülümseyerek dinledi. İbo'ya göre Cem Somel, partinin en bilgili, en kibar elamanıydı. O'nunla hayatın her alanında kaliteli sohbetlere dalmak mümkündü. Aristokrat bir aileden gelen bu insanın yalın ve mütevazi yaşamına hayrandı İbo.

Komite üyeleri, İstanbul'un genel durumu, sıkıyönetimin lider kadroları arasındaki durum, fabrika ve sendikalardaki durum, gençliğin ve öğretmenlerin durumu, esnafın durumu, yeraltı devrimci örgütlerin durumu, gerici örgütlerin durumu, egemen sınıf partilerinin durumu hakkında geniş bilgiler verdiler. Geleceğe ilişkin, taktiklere, mücadele biçimlerine, çalışma tarzına, örgütlenmeye ve kadro politikasına ilişkin görüşlerini, eleştirilerini, önerilerini sundular. İbo ayrıntılı notlar aldı. Tüm bu noktalara ilişkin görüşlerini öz ve duru bir tarzda açıkladı. Üyeler notlar aldılar, sorular yönelttiler. İbo akşam toplantıdan ayrıldığında şakakları zonkluyordu. Aslan'la birlikte eve döndüler.

İbo ertesi sabah, daha önceden tanıdığı kadroları, ileri

sempatizanları tek tek ziyaret etti. Onların görüşlerini aldı, kişisel sorunlarını dinledi. Kitlelerle ilişki derecelerini özellikle öğrendi. Bol bol güldü, şakalaştı. Hatta birisiyle kol güreşi tuttu. Büyük bir direnme çabası göstermesine rağmen yenildi. Ahmet Muharrem Çiçek'in askeri sorunlara ilişkin eleştiri ve önerilerini ilginç, yeni ve yararlı buldu.

"Faik Türün'ün has adamı ve kontr-gerillanın başı Memduh Ünlütürk şu anda bizim örgüte yönelmiş durumdadır. Karşı saldırılara girişmezsek bizi yok ederler" diyordu Ahmet Muharrem.

Ahmet Muharrem'in bu önerisini, Muhsin, İsmail ve Zeki Şerit gibi kadrolar destekliyordu. İbo, "İstanbul'da galiba sağ, sol ve merkez olmak üzere üç kanat var" diye düşünüyordu. Ahmet Muharrem'le birlikte büyük kitabevlerini gezdi. Yeni çıkan kitaplara baktı. İstanbul tiyatrolarında hangi eserlerin sahnelendiğini öğrendi. Sinematek hakkında birşeyler sordu. İbrahim Balaban'ın resim sergisine ilişkin bir yazı dikkatini çekti. Yaklaşıp okudu. Kitapçılardan birisine Nazım Hikmet'in şiir kitaplarının serbestçe satılıp satılmadığını sordu. Beyoğlu'nda birkaç tanıdığa rastladı. Kültür ve sanat dünyasına girmeden edemiyordu.

Eski köy enstitüleri, yaratıcılık ve sanat ruhuyla donanmıştı. Enstitülerden sonraki öğretmen okulları, bu geleneklerden, ellili ve altmışlı yıllarda önemli ölçüde yararlandılar. Tamamen kopamadılar. Tamamen kopuş yetmişli yıllarda oldu. İbo, altmışlı yılların Hasanoğlan Öğretmen Okulunda okumuştu. Sanatçı yanını burada derinleştirmişti. Çapa Yüksek Öğretmen Okulu'na geldiğinde bir yığın edebiyat dergisi okuyor, şiir yazıyordu. Yazdığı otuz şiiri, okulda çıkan bir çatışma sonucunda sağcı öğrenciler tarafından yokedilmişti. Bu şiirlerin yokedilişini zaman zaman anardı hüzünlenerek. Kitabevlerini gezerken yeni çıkan şiir kitaplarına özellikle dikkat ediyordu. Parası olmadığı için hiç birisini alamadı.

İstanbul'da geçirdiği bir hafta içerisinde beş kitap oku-

du ve bazı işçilerin evlerini ziyaret etti. İbo'ya yol parası buldular. Yazın görüşmek dileğiyle vedalaştı. Soğuk bir sabah vakti otobüse bindi. Cebinde yirmibeş lira harçlık vardı. Kürecik'e kadar uyumadı. Üçyüz sayfalık bir roman bitirdi. Kürecik'ten Darıca'ya yürüdüğünde yorgundu ve başı ağrıyordu. Kapıyı Emine açtı. Yanaklarından öptü.

"Bugün geleceğin içime doğmuştu" diye gülümsedi.

"Başım fena halde ağrıyor."

"Belli zaten. Benzin saman gibi sararmış."

Emine sıcak sütle yufka getirdi. Yarım saat sonra kafayı vurup uyudu İbo. Rüyasında güvercin donuna girmiş, dağların zirvesinde uçuyordu. Yazdığı yazılar, milyonlarca sayfalar halinde gökyüzünden köylere yağıyordu kar gibi. Milyonlarca insan, elleri havada, çığlık çığlığa sayfaları yakalıyordu. Batı yakası karanlıktı. Milyarlarca yıldızdan milyarlarca bayrak sarkıyordu. "Doğuracağım, doğuracağım" diye bağırıyordu toprak. İbo bir ara gözlerini açtı, pencereye baktı. Dışarısı karanlıktı. Kendisinden başka kimsecikler yoktu odada. Başının ağrısı durmuştu. "Emine gelse de başbaşa sohbet etsek" diye düşündü. Uyuyamadı. Bir saat sonra dışarısı ağarmaya başladı. Çantasından ikinci romanı çıkardı. Ellinci sayfada Emine girdi içeri.

"Kitap okuduğuna göre başının ağrısı durmuş demektir."

"Süt, yufka ve uyku. Üçü de sana ait. Sağlığımın üç sac ayağı."

"İlk ikisi bana, üçüncüsü sana ait. Rüyanda beni mi gördün yoksa?"

İbo romanı kapatıp yanına koydu. Az sonra Meri girdi odaya. Elleri hamurluydu.

"Hoş geldin Mustafa" dedi. "Yediğin içtiğin senin olsun, gördüklerini anlat."

"Güneş yüzlü insanları gördüm. Merdiven kurup yıldızlara tırmanıyorlardı. Parmaklarından bereket yağıyordu toprağa" diyerek göz kırptı İbo.

"Masal ülkesine gitmişsin de haberimiz yok" dedi Meri.

"Belki de bu gece gördüğü rüyayla İstanbul'da gördüklerini karıştırıyor" diye girdi Emine. "Rüyaları renkli bir insandır Mustafa."

Meri'nin isteği üzerine konuşa konuşa öbür odaya geçtiler. İbo'nun yattığı oda haylice soğuktu. Meri'nin odasında soba gürül gürül yanıyordu. Kırılmış odunlar yığılıydı yanında.

"Hiç nasip olmadı şu İstanbul'a gitmek" diye iç çekti Meri. "Beni teşkilata al. Şehirler arasında habercilik görevi ver. Hem işinizi göreyim hem de gezeyim şu fani dünyada."

Analığının her cümlesini kahkahayla noktalıyordu Emine.

"Beni de senin yardımcın yapsınlar ana."

"Polis senden şüphelenir kızım, benden şüphelenmez."

Dışarda kar havası vardı. İklim, kışı haber veriyordu. Nereden geldiği belli olmayan bir yığın karga, dallarda kış şarkılarına başlamıştı. Meri, ilginç fıkralarla evi güldürüyordu. Meri'nin öğretmen okulunda okuyan büyük kızı, Emine'nin İbo'ya gösterdiği ilgiyi imrenerek izliyordu. "Bunları birbirine böylesine ram eden neydi acaba" diye düşünüyordu.

Nurhak dağlarına, Başyurt yaylalarına kar yağıyordu. Ayaz yüklü rüzgarlar köylere sığınıyor, kapı ve pencerelerde ışığa dönüşüyordu. Meri'nin kıştan haberi bile yoktu. Ruhuna haziran güneşi hükmediyordu.

"Senin gözlerin çok güzeldir Mustafa. Seni hiç kimse ele vermez ama gözlerin ele verir."

"Nasıl ele verir?" diye sordu Emine.

"Mustafa'ya bakan polis, onun gözlerindeki canlılıktan, renkten, ışıktan korkar. O korku da yeter O'nun yakalanmasına."

"Ama şimdiye kadar bir yığın kontrolden geçtim Meri."

"Polisin askerin yüzüne baktın mı? Onların gözlerine baktın mı?"

"Pek bakmadım."

"Yaaaa... gördün mü. Baksan kesin yakalanırdın."

Emine, Meri'nin teorisine inanmış gibiydi. Yakalanma sözcüğünü duyunca ürperiyordu. İbo'nun gözlerine baktı. Karşılıklı gülümsediler. "Evlenirsek çocuğumuzun gözleri de böylesine güzel olur, çarpıcı olur" diye düşündü Emine.

* * *

Haydar pantolonunun altına, bacaklarına bezler sarmıştı. Enver Paşa'nın ordusundan kaçan Sarıkamış firarilerini andırıyordu. Sırtında bir torba vardı. Çalıya takılarak yırtılan pantolonunun kalçaya yakın kısmını üstükörü dikmişti. Boynunda, nerden aldığı belli olmayan siyah bir atkı vardı. Başına el dokuması ince bir takke iliştirmişti. Ayakkabılarının pürtükleri aşındığı için sık sık kayarak düşüyor, her düşüşünde ise kara küfrediyordu. Hasan yine her zaman olduğu gibi Haydar'ın arkasındaydı. Yardan, palas pandıras küçük bir dereye indiler. Haydar suların üzerindeki ince buz tabakasına küfretti. Dünyanın mizacına kış diye bir illetin musallat olmasını çok büyük bir talihsizlik olarak değerlendirdi. Sol ayağıyla buzu kırdı. Torbasından çıkardığı naylon tası suya daldırdı. İçmeden önce suyu yakından tahlil etti.

"İç korkma, zehirlenmezsin" diye çıkıştı Hasan.

"Abdi ağanın dereye inen öküzü değilim ben. Bekle, patlama!"

Hasan, gereksiz bir tartışmaya meydan vermemek için sustu. Tartışmalar genellikle Haydar'ın önde yürürken bol bol osurmasından kaynaklanıyordu. Hasan arkada yürüdüğü için zehir mayasını andıran bu melanet gazın mağ-

duru oluyordu. Gayet iknacı bir dille duruma müdahale edince Haydar kıyametleri koparıyordu. Arkada yürümek zorunda olmadığını, arkada yürüse bile araya beş-altı metre mesafe koymak şartıyla problemi çözebileceğini söylüyordu. Kol yürüyüş düzeninde, iki gerilla arasında beş-altı metrelik bir mesafenin gayet doğal ve zorunlu olduğunu tekrarlayıp duruyordu. Haydar'a göre, Hasan yürüyüş kurallarını çiğniyordu. O'na göre, dünyanın hiçbir dağında, hiçbir gerilla, arkadaşına yellenme diyemezdi. Kızılordu kışlalarında bile, hiçbir kışla içi kurallar talimnamesinde, erlerin özgürce yellenemeyeceğine dair bir kayıta rastlanamazdı. Günün yirmidört saati düşman baskısı altında olan bir gerillanın üzerinde bu tip baskılar kurmak, onun özgür eğilimlerini, doğal haklarını zincire vurmaktan ve son tahlilde düşmana hizmet etmekten başka bir anlama gelemezdi. Haydar buna benzer bir yığın örnek, prensip, yargı ve açıklamayla Hasan'ı susturuyor, bununla da kalmıyor, ağır bir şekilde suçluyordu. Hasan Haydar'ın önünde asla yürüyemezdi. "Bizi buradan niye getirdin?", "bu dereye niçin indirdin?", "bu tepeye allahı görmemiz için mi çıkardın?", "yolumuzu uzattın", "yine çıkmaza saptın", "gözümü bağlasalar senden daha iyi tayin ederim yönleri."... Bunun gibi bir yığın lafla Hasan'ı anasından doğduğuna pişman ederdi. Bundan dolayı artçı olmayı tercih ediyordu.

Yarım tas su da Hasan içti. Haydar karşısındaki karlı dağlara baktı. Ürperdi. Titreyiş ve açlık bekliyordu bu dağlarda onları. Barınma ve beslenme telaşı içindeydiler. Haydar gökyüzüne baktı. Kubbe kurşun gibi kapaklanmıştı dağların sırtına. Maviye, ısıya ve ışığa hasretti. Tek tük kar taneleri düşüyordu. Havada karga ve kurt soluğu vardı. Bu yıl erken bastırmıştı kış. Çıplak, suskun ve acımasızdı. Kırılan buzun altında sessiz, duru ve dalgalı akıyordu su. Haydar suya tükürdü. Cebinden aynasını çıkarıp suratına baktı. "İnsanlıktan çıkmışım. Cildim pul pul kavlamış. Du-

daklarım kızarmış. Gözlerim küçülmüş" diye düşündü. Hasan çömelmiş, buzun altında akan suyu seyrediyordu. Fantastik hayaller içindeydi.

"Körebasan köyüne gidelim. Buraya en yakın köy o" dedi Haydar.

Hasan'dan ses çıkmadı. Haydar dereboyu yürümeye başladı. Hasan arkasına takıldı. Bodur çalılar karlara gömülmüştü. Haydar toz karda kaymadığı için yürüyüşünden memnundu. Taşlara basarak dereyi geçti. Yamaca doğru tırmandı. Tırmanırken zorlandı. Gazın kokusunu anında alan Hasan arayı yedi metre açtı. Haydar dönüp Hasan'a baktı.

"Yürüyüş düzenine yavaş yavaş alışıyorsun" dedi.

"Sayende..." diye eleştirel bir çıkış yaptı Hasan. "Tunceli'de hiç fabrika olmadığını sanıyordum. Ovacık dağlarında seyyar bir amonyak fabrikasının olduğunu nerden bilebilirdim."

Haydar geri dönüp ters ters baktı. Hasan'ın ukalalığına bindirebileceği ağır bir sözcük aradı, bulamadı. Tepedeki taş yığınının üzerine çıktı dört yöne baktı. Göğsünü kaşıdı. "Bir saatlik yolumuz kaldı" dedi.

Akşamla beraber girdiler Körebasan köyüne. Kapısını çaldıkları ev, Paşa Kirik'e aitti. Kapıyı Paşa'nın esmer karısı açtı. Gelenlere garip garip baktı. Acıma duygusuyla karışık bir korkuya kapıldı.

"Ne var bra?" diye sordu.

"Dışarda kaldık. Aç kaldık yenge. Bir geceliğine misafir kabul eder misiniz? Yarın sabah erkenden çeker gideriz" dedi Haydar.

Konuşmaları duyan Paşa Kirik'in gür emri geldi içerden.

"Al karı, al içeri!"

Haydar keyifle girdi içeri. Felekten bir gün daha çalmıştı. Ayakkabılarını çıkardı, yırtık kirli çoraplarıyla köşedeki mindere doğru ilerledi. Yan odadan çıkan Paşa Kirik, mi-

safirlerine cömert bir gülücükle yaklaştı.

"Hoş geldiniz, sefalar getirdiniz" diyerek sırayla el sıktı.

Misafirler geçip minderin üzerine bağdaş kurdular. Haydar torbasını toprak zemine indirdi. Odanın tam ortasına kurulan sobaya baktı. Soba yanıyordu ama üzerinde kaynayan birşeycikler yoktu. Kırmızı bir tuğla vardı. Nereden geldikleri belirsiz tip tip çocuklar geldiler. Misafirleri tahlilci bir gözle incelediler. Paşa Kirik hal hatır sordu.

"Ben sizin kim olduğunuzu çıkardım" diyerek gülümsedi. "Dağlarda gezen kaçak talebelersiniz. Her halinizden belli."

Haydar ne diyeceğini şaşırdı. Gülümseyerek Hasan'a baktı. Hasan kalınca kaşlarını çatmış, köy muhtarları gibi oturuyordu.

"Doğru" dedi Haydar. "Biz devrimciyiz."

Paşa ürperdi. Dili tutulur gibi oldu. Sonra güçlü bir sevinç dalgası bastı içini. Sarımtrak dişlerini göstererek şapşalcasına gülümsedi. Cebinden tütün tabakasını, çakmağını çıkararak misafirlerin önüne attı.

"Kız elini çabuk tut! Misafirler açtır! Dağlarda perişan olmuşlar! Çay koy, yağda yumurta kızart" diye bağırdı.

Dünya güzellikleri Haydar'ın olmuştu. Kadın hemen işe koyuldu. Haydar gözleriyle denetliyordu kadının mutfak meşgalelerini. Yutkunuyordu sık sık. Sigara sarmaya başladı. Paşa, Haydar'ın sakat kolunu farketti.

"Kaç aydır buralardasınız?" dedi.

"Fazla değil" diye cevapladı Hasan.

"Sizin bu dağlarda gezdiğinizi köylülerden öğrendim. Ovacık'ın içinde, kahvede konuşuyorlardı. Köylü tilki soyundan gelmedir."

"Sakıncası yok konuşsunlar" dedi Haydar.

Kadın, gaz lambasını yaktı. Kavrulan yağa yumurtaları kırdı. "Yağla yumurta olmasaydı bu Dersim köylüsü ne yapardı" diye düşündü Haydar. Yağın ve yumurtanın ol-

duğu yerde devrim olmazdı. Ekmeği yağa banıp, o güzelim yumurtayı kaz gibi yutan köylü, yan gelip yatacak, tütününü sararken zenginlik hülyalarına dalıp devrimi unutacaktı. Haydar'a göre köylünün harekete geçebilmesi için kendisi gibi dağlarda aç, perperişan olması gerekiyordu. Hasan ise midesine yağlı yumurta giren köylülerin de devrim yapabileceği kanısındaydı. Ona göre devrim, yığınları sadece açlıktan çıplaklıktan kurtarma sorunu değildi. Yığınları daha ileri boyutlarda insanileştirmek sorunuydu. Haydar bu görüşü, "aç köylü savaşır, tok köylü mayışır" cümlesiyle tepiyordu.

"Dağda çok adamlarınızın dolaştığını duydum."

"Uyanığa bak ağzımdan laf almaya çalışıyor" diye düşündü Haydar. Paşa'nın kurnaz kurnaz ışıldayan gözbeneklerine baktı.

"Kaç adam olduğunu ben de bilmiyorum" dedi.

"Hepsi de tepeden tırnağa silahlıymış."

Haydar, bu tip sorular soran köylüleri korkutmayı seçerdi. Köylü milleti kuvvetten anlardı. Zayıfa güvenmez, bel bağlamazdı. Kim doğrudurdan önce kim kuvvetlidire bakardı. Sopanın ucunu onlara göstermek iyiydi.

"Hepsinin tepeden tırnağa silahlı olduğu doğrudur. Ne zaman, nerede, nasıl saldıracakları belli değildir. Tıpkı şeytan ateşi gibi."

Hasan Haydar'a yamuk yamuk baktı. Bakışlarını eksitti. Halka yalan bilgi verilmesine karşıydı.

Propaganda gerçeğe dayanmalıydı. Araçlar, amaçların yüceliğiyle bağdaşmalıydı. Yanlış mücadele tarzları, yanlış araçlar, insan ruhunu da kendi karakterine uygun bir tarzda biçimlendirirdi.

"Vay be" dedi Paşa Kirik. "Gizli kuvvetin tılsımı daha beter olur. Kar yağarken düşen yıldırım misali."

"Bomba nerden düşer içeri pencereden mi, bacadan mı, soba borusundan mı, belli olmaz. Önüne koyduğun karpuz patlayabilir. Ahırın kapısını açarken havaya uçabi-

lirsin. Hiç mi hiç belli olmaz."

Kadın sofrayı kısa bir zamanda hazırladı. Bolca ayran yapıp getirdi. Kızarmış yumurta mis gibi kokuyordu. Üç kişi sofrayı kuşattı. Çocuklar, açlıktan çıkanların atıştırmalarını ilgiyle izlediler ayakta.

"Sen neden konuşmuyorsun delikanlı?" diye sordu Paşa.

"Dinlemek hoşuma gidiyor" dedi Hasan.

Paşa Kirik, Haydar'ın teşkilat başkanı olabileceğini düşünüyordu. Bir teşkilat başkanı ancak bunun gibi otoriter, bunun gibi bilgili olabilirdi.

"Teşkilat başkanının da dağlarda gezdiği söyleniyor."

"Teşkilat başkanı gözbebeği gibi korunur. Ona ulaşmak zordur."

"Doğrudur. Geleceğin reisicumhurudur o. Adını da kimse bilmez."

Haydar, hareketin görüşlerini açıklamanın daha yararlı olacağını düşündü ve tek tek başladı anlatmaya. Açıklamalar Paşa'yı pek sarmadı. Ayıp olmasın diye dinler görünüyordu. Deminki konuşma daha iyiydi.

"Teşkilat silahları nerden alıyor?" diye kesti teoriyi.

"Hasmı kimse ondan alır."

"Zor iş!"

"Tabi zor. Yumurta yemeğe benzemez."

Güçlü ve acılı bir eşek anırışı geldi. Ayran tasını kafaya dikti Haydar.

"Eşek gibi yaşamaktan kurtulmak için zor işlere girmek şarttır" dedi.

"Keşke eşek gibi gamsız kasvetsiz olsak" dedi Paşa.

Canı sıkılmıştı. Ayağa kalktı, esnedi. Kafasında rengarenk, binbir tilki geziniyordu. Hiç böyle ikircimli, sevinçli, karamsar, muammalı, bulanık ve huzursuz olmamıştı. Çaydanlığa su doldurdu, sobanın üzerine koydu.

"Bu yemeğe bir çay gider" dedi.

"Çay" sesini duyan Haydar sevincinden bir sigara sar-

dı.

"Sizin teşkilatın her vilayette adamı var mı?"

"Sadece üç vilayette adamı var" diye alel acele girdi söze Hasan. "Teşkilatımızı gözünde büyütme. Henüz yeni kuruldu. Fazlaca bir gücü yok. Ama doğruları savunduğu ve yiğitçe mücadele ettiği için zamanla güçlenecek."

Haydar içinden küfretti Hasan'a. Bir çuval inciri berbat ettin dercesine baktı. Hasan, daha fazla tahammül edememişti Haydar'ın abartmalarına.

"Yani devlete fil dersek, filin yanında siz tavşan kadarsınız."

"Tavşandan bile küçüğüz, karınca kadarız" dedi Hasan. "Cüssemiz küçük ama fikrimiz güneşten parlaktır. Filin fikri ise mum ışığından cılızdır."

Haydar içinden iki galiz küfür salladı Hasan'a. Paşa Kirik, "bunlar bir bok yapamaz" diye düşündü. Kaynayan çaydanlığa çay attı.

"Bardakları getir karı" dedi. "Yani sizin şimdi gizli bir ordunuz yok. İşe yeni başlamışsınız. Emekleme çağındasınız."

"Sağlam bir gizli ordumuz var" diye çıkıştı Haydar. "Bastığı yeri deprem gibi titretiyor. Radyoları hiç dinlemiyor musun?"

Sıkıyönetim bildirilerini, tutuklamaları, ölümleri, idamları, kellelere konulan mükafatları hatırladı Paşa. Tüm bunları gizli bir ordunun yarattığını düşündü. Haydar'a daha çok hak vermeye başladı.

"Ama sizin en büyük başkanınız Deniz Gezmiş'i astılar. O'nun yardımcısı olan Mahir Çayan'ı da vurdular. Mahsuni onlara ağıt yaktı."

"Deniz Gezmiş bizim teşkilatın başkanı değil" dedi Hasan. "Biz ayrı bir teşkilatız. Birbirine karıştırma."

"Ama hepimiz devrimciyiz" diye tepeden indi Haydar. "Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz içindir. Hasmımız ortaktır. Deniz'in arkadaşlarını ihbar eden muhtarı bizim teşkilat

bir kurşunla tahtalı köye gönderdi. Şimdi tahtalı köyde muhtarlık yapıyor."

Haydar'ın her sözü Paşa'nın iç sıkıntısını artırıyordu. Hasan konuşunca rahatlıyor, Haydar konuşunca yüreği andavallaşıyordu. Bu Haydar mutlaka teşkilat başkanıydı. General gibi konuşuyordu zalımoğlu zalım.

"Öldürenler yakalandılar mı?"

"Ne yakalanmasıymış. Sır olup kırklara karıştılar. Kolay mı?"

Paşa'nın karısı ilgiyle dinliyordu sohbeti. Kadının kafasında her yerde hazır ve nazır bir örgüt imajı oluşmuştu. Haydar ise, böyle konuştuğuna göre bu örgütün ya başkanı ya da çok önemli bir generaliydi. Gözlerini Haydar'dan ayırmıyordu kadın. İlk kez sohbete girme zorunluluğunu duydu.

"Senin maaşın ne kadardır bra?" diye sordu Haydar'a.

Haydar, kadının patlıcanı andıran kocaman burnuna, sempatik bakışlarına, ufacık ağzına, kırmızı yanaklarına baktı. Soru hoşuna gitmişti.

"Biz maaşlı değiliz abla" dedi. "Biz halk için çalışan gönüllü insanlarız. Bu evde olduğu gibi bizi halk besler. Biz ise halkı bilinçlendirir, örgütler, seferber ederiz. Halk için çalışanın karnı doydu mu yetiyor."

Kadın, Haydar'ın boşalan bardağını doldurdu. Yırtık çorabına, perişan haline baktı. Derin bir acıma duygusuna kapıldı.

"Bu dağlarda sizi vururlarsa ananız n'eder?"

"Bu yolda yürüyen, ölümle nişanlı olduğunu unutmayacak. Yıllarca zindan diplerinde dimdik yaşamak, yani direnmek durumunda olduğunu unutmayacak. Ölümün en güzeli, en bereketlisi bu yolda filizlenir."

Paşa oturdu, kalktı, yeniden oturup yeniden kalktı. Demir bir leblebi içinde sıkışmıştı ruhu. Paşanın niyetinde kıyamet kopmuştu. Yetmişiki buçuk azası ateşli bir herc-ü merc içindeydi. Sigara üstüne sigara yakıyordu. Hayatın-

da hiç böyle alengirli, cinbaz, cazip bir anafora düşmemişti. Hiç hesapta yoktu. Nerden uçup geldi bu iki uğursuz dağ kuşu. Aman allaaaah!.. Evin içinde gezinip duruyor, kadının misafirlerle yaptığı sohbeti bile dinleyecek gücü kendisinde bulamıyordu. Hasan, Paşa'nın canının niçin sıkıldığını anlamaya çalışıyordu. Ortada bir anormal durum mu vardı?

"Bir durum mu var? Canın sıkılıyor galiba" diye sordu Hasan.

"Bir şey yok. Niye sıkılsın ki canım. Bu sabah bizim komşumuza canım sıkıldı. Sizle ilgili değil" diye kesip attı.

Hasan rahatladı. Bir kesme şeker attı çayına. Haydar'ın kadına anlattığı devrim teorisine iliştirdi kulağını. Yüz kez dinlemişti belki. Basit anlattığı için köylüleri genelde sıkmıyordu. Hasan'ı sıkıyordu sadece. Haydar bir saat durmadan konuştu. İkinci posta çaydan sonra, Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki mücadeleleri tanıtmaya başladı. Hasan esnedi, uyuklamamak için kendisini dizgine vurdu.

"Vakit geldi, artık yatsak iyi olur" dedi Paşa Kirik.

Hasan onayladı. Haydar sohbeti bağladı. Hep beraber ayağa kalktılar. Paşa misafirlere soldaki odayı gösterdi. Odada hiçbir şey yoktu. Yanyana iki döşek serilmişti. Üzerlerinde birer çiçekli yorgan vardı. Rüzgar pencereyi tıkırdatıyordu. Haydar torbasını alıp geldi.

"Yarın biz erken kalkar gideriz, siz rahatsız olmayın" dedi.

"Biz de kalkarız" dedi kadın. "Torbanıza ekmek peynir korum."

Hayırlı geceler dileyip çıktılar odadan. Haydar ceketini çıkardı. Belinde taşıdığı Çin yapısı el bombalarını torbanın yanına koydu. Öylece girdi yatağa. Hasan da Haydar gibi yaptı. Üzerinde bomba yoktu. Paşa içeri girdi.

"Lamba lazım değilse alayım" dedi.

"Tabi tabi lazım değil."

Lambayı alırken torbanın yanındaki bombaları gördü

ürperdi. Paşa çıktıktan sonra Haydar, "kadın iyi de, adam uyuzun teki" diye mırıldandı. Karşı odaya da Paşa'yla karısı girdiler. Paşa lambayı duvara astı. Alevini kıstı. Yüreği güp güp dövünüyordu. Karısına yaklaştı.

"O herif teşkilat başkanıdır" dedi fısıltıyla. "Onu yakalatana en az yarım milyon lira mükafat verirler."

Kadın kocasının sararmış benzini görünce korktu.

"Bize ne. Ne olursa olsun. Bizden uzak olsun."

"Sussss..... Bu gece ben bunları karakola bildireceğim."

"Deli olma Paşa. Götürür asarlar. Arkadaşları da gelir öldürür seni."

"Bunlar yakalandı mı kör kuyuya düşer. İzi tozu belli olmaz. Köyden birisi muhbirledi deriz. Kim kime dum duma. Sıkıyönetimin ağzı sıkıdır."

"Yapma Paşa. Gençtirler günahtırlar. Bize güvenip bir geceliğine sığındılar. Misafire bu yapılmaz. Baksana muhtarı da öldürmüşler."

"İnanma hepsi yalandır. Bunlar itten aç yılandan çıplaktırlar. Kimi kimseleri yoktur. Hükümet hepsinin hesabını gördü. Bunlar kazan dibidir."

Paşayla karısının tartışması iki saat sürdü. Sonunda paltosunu giydi. Odadan çıkarken karısı koluna yapıştı.

"Yapma Paşa günahtır" diye ağladı. "Yanlarında bomba var. Jandarma gelir. Çatışma çıkar. Evimiz ocağımız yıkılır."

Paşa durdu ciddi ciddi düşündü.

"İyi ki dedin" diye fısıldadı.

Paltosunu çıkardı. Lambayı duvardan aldı. Alevini iyice kıstı.

"Gidip bombaları alacağım. Uyanırlarsa lambayı getirdim. Gece su dökmeye çıkarsanız lazım olur diye düşündüm derim. Şüphelenmezler."

Engel olmaya çalışınca itekledi karısını. Çıldırmış bir edayla ikaz etti. Karların arasından yavaş yavaş ayağa kalkan hortlakları andırıyordu. Benzi bembeyazdı. Gözle-

ri yuvalarından fırlamak üzereydi. Paşa, Paşa olmaktan çıkmıştı. Salona çıktı. Ayağında yün çoraplar vardı. Sobanın yanında durdu. Kapıya yaklaştı. Kulağını dayayarak içeriyi dinledi. Usul usul kapıyı araladı, içeri süzüldü. Misafirler fısıltıyla uyuyorlardı. Paşa bombalarla torbayı eğilip aldı. Yüreği çatladı çatlayacaktı. Usuldan dışarı çıktı. Kapıyı misafirlerin üzerine kilitledi. Karısının yanına geldi.

"İş tamam. Ben gidiyorum. Uyanırlarsa sakın kapıyı açma."

Kadın sessizce ağlıyordu. Başını duvara dayamış, diz üstü çökmüştü.

"Ocağımıza beddualar, lanetler yağacak Paşa!"

Paşa torbayı yokladı. El yapımı bir bomba daha çıkardı. Torbayı boşalttı. Üç bombayı torbaya koydu. Paltosunu giyip alel acele dışarı fırladı. Koşa koşa çıktı köyü. Yolda birkaç kez ayağı kayıp düştü. Bombaların patlamasından korktu. Hayatında hiç bu kadar hızlı, bu kadar uzun koşmamıştı. Karakola girdiğinde kaşları bıyıkları buzlanmıştı.

Başçavuş derhal geldi karakola. Durumu ayrıntılarıyla öğrendi. Ovacık savcısını haberdar etti. Tunceli'ye telefon açtı. Fehmi Altınbilek, hemen yola çıkacağını, yol uzun olduğundan, kendisini beklemeden tüm jandarmaları alıp evi hemen basmasını emretti. Altınbilek evdekilerin eşkalini sordu. Başçavuş telefonu Paşa'ya verdi. Paşa misafirlerinin eşkalini olduğu gibi çizdi ve Haydar'ın teşkilat başkanı olduğunu ekledi. Kaypakkaya'nın eşkaline benzediği için Altınbilek'in heyecanı arttı. Yeni bir hataya mahal vermemek için başçavuştan bombaların tarifini dinledi. Derhal üzerini giydi. Tomson'unu aldı. Cipe atlayıp jandarma karakoluna, oradan da Albayın evine gitti. Albay ipek pijamasıyla, esneye esneye karşıladı Üsteğmeni. Açıklamaları rehavetle dinledi. Evdekilerin yine asker kaçağı olabileceğini ileri sürdü. Hatta ikinci bir inek operasyonundan korktuğunu söyledi. Garip bombaları duyunca kuşkuya kapıldı. Gideceğini söyledi. Ama bu durum, Vali başta ol-

mak üzere hiç kimseye bildirilmemeliydi. Köylülere güvenmek cinayetti. Onlar jandarmayı ikinci bir inek operasyonuna pekala sürükleyebilirlerdi. Burası Tunceli'ydi ve hiçbir vilayete benzemezdi.

Üst üste iki demlik çayı akşamdan mideye indiren Haydar, derin uykusuna rağmen şafağa doğru uyandı. İşeyip rahatlasa iyi olurdu. Kalktı oturdu. Gözlerini oğuşturdu, esnedi, Ayağa kalktığında torbayla bombaların yerinde olmadığını gördü. Pencereden dışarıyı inceledi. Görünürde birşeyler yoktu.

"Hasan çabuk kalk, bombalarla torba yok" dedi.

Kapıya yöneldi. Arkadan kilitlendiğini anlayınca ürperdi.

"Tuzağa düştük" diye bağırdı. "Kapıyı açın! Kapıyı açın diyorum size!"

Hasan yataktan fırladı, ceketini giydi. Haydar'ın yanına geldi.

"Şerefsiz bizi ihbar etti" diyerek kapıya bir omuz vurdu.

Bir manga jandarma köye girmek üzereydi. Havlayışlar başlamıştı. Kapıyı omuz vuruşlarıyla zorlamaya koyuldular.

"Açın diyorum! Arkadaşlarımız sizi doğduğunuza pişman eder!"

"Paşa aç kapıyı! Bizi ihbar etmekle eline bir şey geçmez!"

Kadın, çocukları yanına aldı. Ağlaya ağlaya korkudan dışarı kaçtı. Bir ara kapıyı açmayı düşündü. Paşa'nın "kapıyı açarsan hükümet beni de seni de hapseder, çocuklar ortada kalır" sözünü hatırlayıp vazgeçti.

"Pencereden kaçalım" dedi Hasan.

Açıp dışarı baktılar. Tüm köpekler havlıyordu. İnsan sesi yoktu. Sabah aydınlığı tuzak kokuyordu. Hasan, peşpeşe koşan üç jandarmayı görünce kenara çekildi. Manga evi sarmaya başlamıştı.

"Ev çok önceden kuşatılmış, haberimiz yok."

"Sabahı bekliyorlarmış" dedi Haydar. "Geceden sarmışlar. Biraz sonra basarlar. Pencerenin önünde durmayalım."

Ürpertici bir bekleyişe girmişlerdi. Haydar'ın, heyecanından soluğu kesilir gibi oluyordu. Her ikisinin de sırtını domur domur ölüm teri kaplamıştı. Binbir düşünce tayfunu savrulup duruyordu Haydar'ın beyninde. İnsan en adi yaratıktı. Başta bu adi yaratık olmak üzere tüm hayvanları zulüm çemberinden kurtarmak isteyen iki insan, çembere düşürülüyordu resmen. Küfretti, yere tükürdü. Acayip bir korku dalgası yalayıp geçti yüreğini. Galiz bir küfür daha savurdu. Kapıya bir tekme indirdi.

"Dikkat dikkat! Silahlarınızı pencereden atıp teslim olun!"

İhtar üç kere tekrarlandı. Haydar yaklaşarak pencerenin dibine çömeldi. Dışardaki kıpırdanışları dikkatle dinledi.

"Yanımızda silah milah yok" diye bağırdı.

Başçavuş ihtarını yeniden tekrarladı. Haydar sessizce küfretti.

"Doğru söylüyorum, yanımızda silah yok! O herif götürdü herşeyi!"

Kısa bir sessizlik oldu. Heyecan ve korkudan büyüdü Hasan'ın gözleri. "Niyetleri ne acaba?" diye mırıldandı. Haydar, "İçeri girip bizi öldürebilirler. Bombaları yanımıza kor, çatışmada öldü süsü verebilirler" diye düşünüyordu. Hasan, Altınbilek'in gelmesinden korkuyordu.

"Dikkat! dikkat! Her ikiniz de kollarınızı pencereden dışarı çıkarıp bekleyin! Herhangi bir davranışa kalkışırsanız her ikinizi de öldürürüz! İki dakikaya kadar çıkarın!"

Birbirlerinin yüzlerine baktılar. Şaşkınlık içindeydiler.

"İlk önce ben çıkaracağım. Biraz beklersin. Ateş açmazlarsa sen de çıkarırsın" diyerek ayağa kalkıp pencereden kollarını dışarı çıkardı Haydar.

Yine kısa bir sessizlik oldu. Mevzisinden durumu gözetleyen başçavuş, Hasan'ın da kollarını çıkarmasını ihtar etti. Hasan uydu ihtara. Ha şimdi ateş ettiler, ha edecekler bekleyişi içinde tir tir titriyordu korkudan dizleri. Az sonra beş jandarma tüfeklerini doğrultarak pencereye doğru yavaş yavaş ilerlemeye başladılar. "Kıpırdamayın gebeririz" ihtarını sık sık tekrarlıyorlardı. Birisinin elinde iki kelepçe vardı. Misafirler kelepçeleri görünce peygamber koyunu gibi rahatladılar. İki er kelepçeleri anında geçirdi bileklere. Kelepçelerden tuttular. Paşa dört askerle içeri girdi. Başçavuş pencereye doğru yaklaştı.

"Türk ordusunun elinden kurtulamazsınız oğlum" dedi.

Misafirleri sobanın olduğu orta odaya çıkardılar. Manga odayı doldurdu. Başçavuş esirleri tepeden tırnağa süzdü.

"Teşkilat lideri bu mu Paşa?" diye sordu Haydar'a bakarak.

"Evet budur kumandan."

"Bundan teşkilat lideri olsa ne olur ki... Koyun çobanına benziyor."

Erler birbirlerini dürterek kıkırdadılar. Korkunç mutluluk içindeydiler. Bu vartayı da kazasız belasız atlatmışlardı. Az sonra Ovacık savcısı geldi. Misafirlere acıyormuşcasına baktı. Hiçbir şey sormadı.

"Neyi bekliyorsunuz, alıp gidelim Ovacık'a" dedi Savcı.

"Üsteğmenimle albayım gelecek yarım saate kadar. Onları beklemek zorundayız" dedi Başçavuş.

"O zaman oturalım. Ayakta beklemeyelim. Paşa bir çay yaptır, hava çok soğuk donuyoruz."

"Başüstüne savcı bey" diyerek harekete geçti Paşa.

Haydar'la Hasan da oturdular. Savcının amaca ilişkin bir sorusu üzerine Haydar'ın çenesi açıldı. Gayet usturuplu bir tarzda amacın genel teorik çerçevesini çizdikten sonra halk savaşı stratejisini anlatmaya başladı. Başçavuş da-

yanamayıp öğrenim derecesini sordu Haydar'ın. "Lise mezunu" cevabını alınca inanamadı. Bu adamın bir generalden daha bilgili olduğunu düşündü. Ağzından çıkan sözcüklerin birçoğunu yeni duyuyordu. Cümleler, taranmış su perileri gibi büyüleyici bir rüzgara sahipti. "İç hat durumu", "ricat taktiği", "inisiyatif ve esneklik", "Seyyalite hüneri", "Stratejik denge aşamasının karakteristikleri" vs. vs. Başçavuş kumandanlığını ve askeri bilgisini hissettirmek için Haydar'ın büyülü sözcüklerinden birkaçını yakaladı. Usuldan kendi kendine tekrarladı.

"Ama şurasını hiçbir zaman unutma ki taktik stratejiden daha tehlikeli, daha berbat, daha büyük bir rezilliktir" dedi.

Haydar pek bir şey anlayamadı. Erler ise Başçavuşun da bu işlerden anladığı kanısına vardılar. Savcı için bu gereksiz bir çıkıştı.

"Taktik stratejinin bir parçasıdır" dedi Haydar.

"Öyle görünüyor ama aslında hiç de öyle değil. Strateji taktiğin bir parçasıdır. Senin gibi düşünen çok general var. Ama bilim tersini ispatladı."

"Stratejinin taktiğin bir parçası olduğunu ilk kez senden duyuyorum."

"Yaaaaaa.... gördün mü? Demek ki birçok şey size yanlış öğretilmiş."

Haydar afalladı. Savcıyla Hasan gülümsedi. Erler Başçavuşun ilginç çıkışını, yüksek bilgisini ve Haydar'ı mat edişini takdirle karşıladılar. İnisiyatif, gayet mağrur bir edayla gürleyen Başçavuşun eline geçmişti.

"Sen demin stratejik denge aşamasından söz ettin. Büyük kumandan ve ulu önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün, stratejik denge aşamasının eşsiz bir ustası olduğunu biliyor musun?"

"Anlayamadım. O da ne demek?"

"Anlayamazsın tabi. Zamanında okuyup düşünseydin cevabı anında şap diye yapıştırırdın. İşin püf noktasını bil-

miyorsun."

Haydar, Başçavuşun cehaleti ve ukalalığı karşısında gülümsedi. Savcı şakaklarına masaj yaptı, derin derin esnedi. Kaynayan çaydanlığa baktı. Erler, Başçavuşun karşısında çuvallayan bu sarışın garip adamı dikkatle izliyorlardı. Askerlik ocağından yetişmek bambaşkaydı.

"Atatürk'ün askerlik bilimi bakımından yetkin bir insan olduğunu söyleyebiliriz" dedi Haydar. "Hattı müdafa yok sathı müdafa var. O satıh bütün vatandır taktiği iyi bir taktikti. Bu taktiğin ruhunda, tüm halkın örgütlenmesi ve yaygın bir direnişle, ya da yaygın bir gerilla savaşıyla düşmanın her karış toprakta zorlanması fikri yatıyordu. Savaşın ilk dönemiydi ve güçler dengesi mevzi savaşa fazlaca müsaade etmiyordu. Yani iyi bir taktikti."

"Yine yanlış konuştun. Büyük kumandan ve ulu önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk hazretleri, Deniz Gezmiş gibi gerillacı bir anarşist değil. O, Türk Yıldırım Orduları Başkomutanıdır. Aynı zamanda mareşallar mareşalidir. Terazinin bir kefesine Gazi hazretlerini, diğer kefesine de yüz tane Mareşal Fevzi Çakmak Paşa'yı koysan ancak dengeler."

Paşa, Başçavuş'a hayranlıkla baktı. Kalktı, kaynayan suya dem attı. Bardakları getirdi. Başçavuş, Albayın gelişini önceden haber vermesi için erlerden birisini damın üzerine gönderdi. Haydar, Başçavuşun ukalalığı ve cehaletiyle cebelleşmenin yararsız olduğu kanısına vardı. Sonra erleri düşündü. Vazgeçti bu kanıdan. Değişik konularda konuşmaya başladı. Savcı çay içmeleri için kelepçelerin açılmasını istedi. Başçavuş kelepçeleri açtırdı. Haydar'la Hasan'ı tek kolları serbest kalacak şekilde kol kola kelepçeletti.

Çay faslından sonra damdaki er soluk soluğa içeri girdi. Köye bir askeri ciple cemse yaklaşıyordu. Asker-

ler derhal ayağa kalktı. Bardaklar toplandı. Başçavuş yakalananların üst aramasından çıkan malzemelerin konulduğu torbayı eline aldı. Kapının önüne çıktılar. Albay cipten yavaş yavaş indi. Başçavuş selam çakarak tekmil verdi. Albay ellerini cebine soktu, yakalananlara baktı. Altınbilek gayet laubali bir tarzda esirlerini yakından süzdü. Haydar'ın İbrahim Kaypakkaya olmadığını ilk bakışta anladı. Hasan ise hiç benzemiyordu.

"Adın ne senin?" diye sordu Haydar'a.

"Haydar."

"Gerçek adını söyle, takma adını değil."

Albay yavaş yavaş Haydar'a yaklaştı. Tepeden tırnağa süzdü.

"Örgüt lideri Çarpıkkaya bu mu?"

"Hayır komutanım. Kaypakkaya bu değil" dedi Altınbilek. "Bunun kim olduğunu burada anlamak mümkün değil. Sorguda anlarız. Bülbülün ötmesi için ısınması lazım. Ayazda ötmez."

"Nerelisin evladım?" dedi Albay.

"Trakyalıyım."

Altınbilek Başçavuşla birşeyler konuştu. Askerler misafirleri alıp cemsenin arkasına attılar. İki sıra halinde oturdular. Albayla Üsteğmen cipe bindi. Savcı kendi arabasına atladı. Hep beraber Ovacık'a doğru yola çıktılar. Askerler önceden aldıkları emri uyguluyorlarmış gibi Haydar'la Hasan'ı dövdüler. Cemse langur lungur sallandığı için dayak faslı kısa sürdü. Birkaçının dışında, zaten diğerleri gönülsüzdü. "Yeter lan" diyorlardı. Ovacık'ta fazla beklemediler. Haydar'ı ayrıca kelepçelediler. Albay'ın cipine aldılar. İki araba halinde Tunceli'ye hareket ettiler.

Sarımsak döveni andıran savunma bombalarını ilgiyle izledi Albay.

"Bunlar Çin yapısı mı evladım?"

"Evet Çin yapısı" dedi Haydar.

"Çin devleti mi veriyor size?"

"Hayır. Bizim hiçbir devletle ilişkimiz yok. Kendi gücümüze dayanıyoruz. Kendi bacaklarımız üzerinde doğrulmaya çalışıyoruz. Bunları güneyde kaçakçılardan aldık. Onlar da Suriye'den getiriyorlar."

"Bu nasıl kullanılıyor?"

"Şu kapağı açıyorsun. İçinde halka ve halkaya bağlı ip var. İp bomba manivelasına bağlıdır. Halkayı parmağına geçiriyorsun. Bombayı atıyorsun. İp manivelayı çevirerek elinde kalıyor. Hepsi bu."

Haydar arkada, iki silahlı erin arasında oturuyordu. Altınbilek arkadaki arabadaydı. Haydar, yol boyu propaganda yapıp durdu Albaya. En sonunda, Haydar'ın Antep'te görev yapan Albay enistesi, Albayın yakın arkadaşı çıktı. Albay yarı uykulu, gevrek gevrek güldü. Ellerini göbeğinin üstünde kavuşturmuştu. Yanındaki eri, "yavaş sür evladım", "virajlarda dikkatli ol evladım", "önüne bak evladım" diye ikide bir uyarıyordu.

Ovacık köylerinde iki kişinin yakalandığı haberi, o gün Tunceli içinde yayıldı. Topal İsmet, ihbarı kimin yaptığını araştırmaya başladı. Topal Cafer'le Mizikli Yeter, ihbarcıya ne kadar para verildiğini öğrenmek için tanıdık polisin evine gittiler. Altınbilek, Haydar'la Hasan'ı bekletmeden Diyarbakır sıkıyönetimine gönderdi. Haber, Ali Haydar'la Azeroğlu'nun kulağına dört gün sonra ulaştı. Ali Haydar derhal Tunceli'ye gitti. Dağ Mahallesinde oturan Ovacıklı öğrencileri, ihbarcıyı öğrenmeleri için görevlendirdi. Üç beş eve uğrayıp dağa döndü.

Yakalanma, Altınbilek'in prestijini yükseltti. Diyarbakır Sıkıyönetim Savcısı Yüzbaşı Yaşar Değerli, helikopterle Tunceli'ye geldi, Altınbilek'le başbaşa görüştü. Bölgede tahminen onbeş anarşistin barındığını söyledi. Köylerdeki istihbarat ağının iyice güçlendirilmesi, bazı köylülere silah verilmesi direktifini yineledi.

* * *

Maviş bir duman sarmıştı dağların külahını. Tomurcuk kar kokusu sinmişti sulara. Tan yerine düşen günışığı, kör edici çılgın bir ayaz aydınlığı üflüyordu koyaklara. Güneş cehennemin dibinde, taaa ötelerde, göğün kıyısında gezinip duruyordu. Allarcık söğüt kuşları sarmıştı pınar başlarını. Kayaları delen buzlu temmuz suları, ılıyarak, karı şahrem şahrem parçalıyordu. Dallar tomurcuklanmış, ayaz tomurcukları kırmış, kırılan tomurcukların köklerinden, açelya renginde tomurcuklar fışkırmıştı. Tilki, kurt ve çakal inlerinden gübre buğusu, iştah, dişilik ve tüy kokusu tütüyordu. Silsilelerin beyaz, yumuşak sinesi, yırtıcı hayvanların ayak izleriyle çapraz çapraz nakışlanmıştı.

Her dağın göğsünde bir ev vardı. Her evin yanında bir ahır. Bu kış bir başka kıştı. Hiçbir kışa benzemiyordu. Horoz yumurtayı gagalıyordu. Sıpa öküzü tekmeliyor, fare kediyle alay ediyordu. Öküz ineğe atlıyor, keçiler havlayan köpeklere saldırıyordu. Kocakarılar, cinsel iştahı bin kat artan aksakallıların yatağından can havliyle tüyüp, ahır köşelerinde uyuyordu. Yağ geç kaynıyor, süt köpükleniyor ama taşmıyordu. Herkes çay yerine kaynamış keçi yağı içiyordu. Her evde fala bakan bir kadın türemişti. Falcılar en çok, güneşin utancından göğün yedinci katına kaçtığını söylüyorlardı. Kısır kadınlar doğuracaktı. Her geçitte bir pusu kurulmuştu. Cebinde tilki gözü taşımayan, alnına kurt kokusu sürmeyen, koç taşağını çiğ çiğ yemeyen herkes bu tuzağa düşecekti. Falcılar çok garip şeyler anlatıyorlardı. Onbirinde buluğuna eren kızlar ağlıyordu. Soğanın acısı dört kat artmıştı.

Mağaraya önce Ali Haydar girdi. Onu Süleyman Yeşil, Azeroğlu, Murat, Hüseyin, İbrahim Halil izledi. Hepsi titri-

yordu soğuktan.

"Odunlarımız çıtır çıtırdır. Ateşi çabuk yakalım" dedi Ali Haydar.

Karakoçan'dan yeni gelmişti. Keyfi kahkahalıydı.

"Kışı mağaralarda direnerek geçireceğiz" dedi Azeroğlu.

"Daha hesaplaşmamız gereken karakollar var" diye söze girdi Süleyman. "Bunlarla hesaplaşmadan kışı mağaralarda rahat geçiremeyiz. Tunceli Polis Karakolu bizi bekliyor. İşkence yuvası haline geldi. Yoldan geçenler bağırtıları duyuyor."

"Katılıyorum sana" dedi Azeroğlu. "Ama kışın genel olarak aleyhimize olduğunu bilmeliyiz. Kışın eylemleri yaygınlaştıramayız."

"Tabi tabi" diye onayladı Ali Haydar "Kış bizim için tehlikelidir. Tunceli Polis Karakoluyla Başçavuş Deli Bekir'in evi yetiyor. Bu iki eylemin dışında kalkışılacak herhangi bir eyleme, çetin kış şartlarından dolayı karşıyım. İşin şakası yok."

Alevler mağaranın ayazını kırdı. Ateşin çevresine büyük bir battaniye serip bağdaş kurdular. Süleyman, torbadaki barbunyaları teneke kutuya boşalttı. Az bir suyla yıkadı. Su doldurdu ateşin üzerine yerleştirdi tenekeyi. Ateşe uzanan eller ve yüzler kiraz kızıllığına bürünmüştü. Her bakışta kocaman bir arayış ve bu arayışın odağında gözbebeği gibi ışıldayan ateşli bir umut vardı. Herbirinin iç dünyasını yüzlerinden kolayca okumak mümkündü. Ellerinde tarifsiz, ağır bir mahzunluk vardı. Edalarına, kışın beraberinde getirdiği sorunlar, olanaksızlıklar çökmüştü. Sohbet sofrasına ağızlarından problemler yağıyordu. Ama her problemin canevine bir çözüm formülü yerleştirmişlerdi.

Barbunyaya yağ ve tuz attılar. Ali Haydar, Süleyman ve Azeroğlu dışarı çıktılar. Dereye indiler. Bir kayanın dibinde, Tunceli Polis Karakolu'nun bombalanmasını planla-

dılar. Plana göre, karakol üç güne kadar Ali Haydar, Süleyman ve Hayrettin tarafından bombalanarak ihtar edilecekti. Eylemden sonra Ali Haydar'la Süleyman dağa dönecekler, Hayrettin ise şehirde kalacaktı. Kararı on dakikada alıp mağaraya döndüler. Barbunya fokur fokur kaynıyordu.

"Barbunyanın pişmesini beklemekten daha ağır bir işkence var mı bilemiyorum" dedi Süleyman.

"Biz bu barbunyayı Ovacık'tan, dağa gelen gençlerin sabrını güçlendirmek, geliştirmek için getiriyoruz" diye güldü Ali Haydar. "Normal bir yemek bir saatte kolayca pişer. Barbunyamız üç saatte pişiyor."

"Aç bir insanın, üç saat kaynayan bir yemeğin kokusunu soluması ayrı bir sınavdır" diye söze girdi Murat. "İşkenceye şimdiden alışıyoruz. İşkenceye karşı direnme gücü aşılıyor barbunya."

Azeroğlu ateşe bir iki dal attı. Yayvan yayvan gülümsüyordu.

"Barbunyanın propagandasını yapma Bertal" dedi. "Amcan oğlu Hıdır, Ovacık barbunya ticaretini elinde tutuyor nerdeyse. Yoksa sen köylerde devrim propagandası yerine barbunya propagandası mı yapıyorsun?"

Hep bir ağızdan güldüler. Süleyman Murat'ın sırtına vurdu.

"Gözünüze dizinize dursun" dedi Murat. "Ovacık'ın bedava barbunyasını yiyorsunuz. Daha ne istiyorsunuz allahtan. Barbunya bağışı açalım, topladığımız barbunyaları dağlara depolayalım diye planlar kuruyorsunuz. Her dağa bir teneke barbunya şiarını neredeyse marş haline getireceksiniz. Bir de kalkmış barbunyamızı teşhir ediyorsunuz."

Bir saat süren barbunya tartışması, Hüseyin Tekin'in gelmesiyle kesildi. Tekin selam vererek ateşe sokuldu.

"Ayak izlerine hiç dikkat etmiyorsunuz" dedi.

"Ayak izlerini yok etmek mümkün değil" dedi öbür Hü-

seyin.

Ali Haydar, Tekin'in getirdiği torbayı açtı. Tek tek çıkardı.

"Bravo" dedi. "Epeyce yağ getirmiş. Çayı az getirmiş ama."

"Komandonun bugünlerde genel arama taramaya girişeceği söyleniyor" dedi Tekin. "Hangi dağdan başlayacağı belli değil. Tunceli'ye dört helikopter gelmiş. Dağılmak, yeraltına girmek zorundasınız."

"Ovacık'lılarla konuştun mu?"

"Konuştum" dedi Tekin. "Haydar'la Hasan'ı Paşa Kirik ihbarlamış."

Yakalanmanın nasıl olduğunu anlattı Tekin. Köylülerin, Ovacık'ın içinde Paşa Kirik'in yüzüne tükürdüklerini, O'nu her yerde tecrit ettiklerini, hükümetin ise Paşa'yı mükafatlandırmadığını açıkladı. Tekin'e göre, Paşa Kirik'in adını Tunceli şehir merkezinde duymayan kalmamıştı.

"Paşa Kirik'i ancak baharda tutuklayıp halk mahkemesininin önüne çıkarabiliriz. Kış kötü bastırdı" dedi Ali Haydar.

"Onu mahkeme önüne çıkarmaya bile gerek yok. Ölümü haketti."

"Hayır" diye itiraz etti Tekin'e Ali Haydar. "Ölümü hakedip etmediği mahkemede belli olur. Tüm ihbarcıların ölümü hakettiğini söyleyemeyiz. Her ihbarcının geçmişine, bağlantılarına, ihbarı niçin yaptığına, ihbarı yaptıktan sonraki ruh haline bakmak gerekiyor."

"Halkın sağduyusu güçlüdür" dedi Azeroğlu. "Doğru kararları destekler, yanlış kararlara karşı çıkar. İhbarcıları halk mahkemelerine çıkarmak iyidir. Devrimin güçlü, mantıklı ve adil bir hukuku var. Bu hukuku hayata geçirmek zorundayız. Aslında direniş genişledikçe, kendi zenginliğini her alanda gösterecektir. Siyasal ve askeri alanda, ideolojik, kültürel ve ekonomik alanda... Politikayı, askerlik bilimini, ekonomiyi, felsefeyi, hukuku, edebiyatı, güzel sanat-

ları, direniş toprağında, tüm zenginlikleriyle, ayrı ayrı göreceğiz. Şimdiden direnişin çapını, mahiyetini kavramak zorundayız."

Barbunyaya biraz su kattı Ali Haydar. Tadına baktı. Taneler hala sertti. Yeniden tuzla yağ attı. Herkesin gözü barbunyadaydı. Barbunya dünyanın merkezi haline gelmişti. Murat Aydın, bıçakla tahta kaşık yapıyordu. Kaşıkları bir başka mağarada unutmuşlardı. Yarım saat sonra barbunyayı ateşten indirdiler. İçinde hamur yoğurdukları geniş bir teneke kutuya boşalttılar. Kuru soğan kırdılar. Yufka ekmek çıkardılar torbadan. Hep beraber saldırdılar barbunyaya.

Ali Haydar'la Süleyman ikindi üzeri Tunceli'ye doğru yola çıktılar. Herbirinin üzerinde iki bomba vardı. Düzgün dağlarını aştılar. Çukur köyüne vardıklarında karanlık çökmüştü. Bu köye her varışında anasını düşünüyordu Ali Haydar. Bu köyde doğup büyümüştü anası. Köyün yanından geçip gittiler. Pak Köprüsüne vardıklarında haylice yorulmuşlardı. Bir çeşmenin başında oturup dinlendiler. Gece saat üçte Tunceli'ye vardılar. Gavur İsmail'in kaldığı Dağ Mahallesi'ndeki gecekondunun kapısını tıklattılar. Kapıyı Hayrettin açtı. Gavur, yirmi yıllık külüstür arabalar gibi horluyordu.

"Hıssstttt terbiyeli ol" diye dürttü Gavur'u Ali Haydar.

Gavur gözünü açtı, karanlıkta, başucuna dikilen karartıya baktı. Sesinden tanımıştı Ali Haydar'ı.

"Bu vakitte hayırdır inşallah" dedi. "Yanındaki kim?"

"Baban" diye güldü Süleyman. "Kalk oğlum kalk. Kalk derslerine çalış. Oku adam ol baban gibi, eşek olma."

"Oku da adam ol baban gibi katır olma diyeceksin" dedi Gavur "Bu boy katırda olur, eşekte olmaz."

Hayrettin lambayı yaktı. İt damını andıran tek odalık küçük bir gecekonduydu. Zemini ve tavanı topraktı. Taze toprak kokusu vardı içeride.

"Ocağı yakalım donuyoruz" dedi Ali Haydar.

Köşede üstüste yığılmış odunlar vardı. Odunların üzerinde ayakkabılar.

"Odunları nerden aldınız, geçenlerde yoktu" diye sordu Süleyman.

"Cami avlusundan çaldım" diye güldü Gavur.

"Dikkatli ol hırsızlığa başlıyorsun" dedi Ali Haydar. "Enişteminin lokantasından kaçak yiyorsun, cami avlusundan odun çalıyorsun, iyi vallahi. Ama Azeroğlu duyarsa seni mahveder."

"Onlar camide ısınıyorlar, biz bu inde donuyoruz. Müslümanlığa sığar mı? Rüyamda allah, 'Ya İsmail kulum kalk, evimde bolca odun var. Git biraz getir, ocağına at' diye bağırdı. Gecenin yarısında çuvalı alıp allahın evine gittim. Allah Gavur'unu sever."

Gavur, karyolada oturarak derin derin esnedi. Tutuşan odunlar, bakışlarını parlattı. İyimser, güleç ve ağırbaşlıydı. Alevlerin azgınlaşması dört kişiyi mıknatıs gibi çevresinde halelendirdi. Gavur'u da hesaba katarak karakol sorununu hemen oracıkta ele aldılar. İş gayet basitti. Yarın öğleden sonra keşif yapacaklar, gece saat onikide ise eylemi gerçekleştireceklerdi. Üçer bardak çay içtikten sonra uyudular.

Dağ Mahallesi ay ışığındaydı. Dağın göğsüne tutunan minnacık evler, zirveye kadar yayılmışlardı. Toprak donmuştu. Elektriğin ve suyun uğramadığı bu evlerde koyun koyuna uyuyordu halk. Koca bir şehirde küçücük bir fabrika dahi yoktu. Ticaret ölmüştü. Ay ışığına gülümseyecek ciddi bir zenginlik yoktu. Halkın nasıl geçindiğini bir türlü kavrayamıyordu Vali. Dimdik ayakta gülümseyen bu insanların, neyi nereden nasıl getirip lüp lüp yuttuklarını kavrayamıyordu. Köylerin Tunceli'yi beslediğine dair ortada ciddi bir emare de yoktu. Çoraplarında filtreli sigaraları taşıyan, son moda daracık pantolonlarla şehir meydanında güneşlenen bu afili gençlik neyle geçiniyordu? Saçlarını düzgün tarayan, "bir bomba da bana ver" dercesine salı-

nan bu şık gençliğin Dağ Mahallesi'nin izbelerini hınca hınç doldurduğuna akıl erdiremiyordu Vali. Tüm anarşi haberlerini ilgi ve sevinçle karşılıyorlardı. Vali hayret ediyordu. Bunlarda hiç mi vatan sevgisi yoktu. Halkın arasında dolaşmak bile istemiyordu. Halkın konuşması, konusu, üslubu değişmişti.

"Bebeğin adını Mahir koyduk."

"Öküze eş bulamadım. Yanına mecbur Albayı koşacağım."

"Herifte bir boy, bir endam var ki sanırsın Deniz Gezmiş."

"Kaşınıyor kaşınıyor. Dur bakalım kaşınanı kaşırlar."

"Bırak Zülfü'yü, Camoka'dan bile şüpheleniyorlar.

"Ortalık aynasıza kesti."

"Düdüüüüüük! Düdüklerim haaaaa..."

"Uyumamış iki gece. Bir göz var sanırsın Kızıldere."

"Erim erim eriyesin, bir de benden yiyesin."

"Bu büyükbaşın ne işi var buralarda?"

"Yemi bol olan katır ahırdan çıkmaz."

Vali ciddi ciddi tayinini düşünüyordu. Karısı da bir an evvel bu şehirden gitmek istiyordu. Albay'ın halkın arasında serbestçe dolaşmasına şaşıyordu. Altınbilek'in yarısı kadar bile ciddi ve tedbirli değildi. Koskoca bir Albayın domates fiyatlarına bakması, manavla konuşması olacak iş değildi. Yürürken leblebi yemesi, yaşlıları selamlaması ayrı bir rezaletti.

Albay yaşamından memnundu ve halkın kendisini sevdiği kanısındaydı. İnek operasyonundan sonra, Albaya gülümseyerek selam verenlerin sayısı artmıştı. Halkın, hakkında neler konuştuğunu bilmiyordu. Çenesini kaşıyor, sık sık geğiriyor, güneşli havalarda sokakları arşınlıyordu. Sokakta gördüğü erleri yanına çağırıyor, "evladım git bir sor bakalım, şu bakkalda kavrulmuş fıstık içi var mı" şeklindeki görevlerle sağa sola yolluyordu.

Ali Haydar'la Süleyman, ertesi gün öğleden sonra po-

lis karakolunun keşfini yaptılar. Gece dört kişi bir araya gelip son kez durumu gözden geçirdiler. Saat onikide dört kişi gizlice karakola yaklaştı. Hayrettin'le Gavur iki ayrı noktada kalarak gözcülük yaptılar. Ali Haydar'la Süleyman ise ellerindeki bombaları aynı anda ateşleyerek karakolun arka odasına attılar. Camların şangırtısını, şehri saran dağların patlayışlarla yankılanışı izledi. Ali Haydar'la Süleyman şehri hızla terkederek Düzgün Baba dağlarına doğru yola çıktılar. Hayrettin, Gavur'la birlikte Dağ Mahallesi'ndeki eve sığındı.

Patlamalardan hemen sonra Altınbilek, üçyüz asker ve polisi genel şehir araması için harekete geçirdi. En sıkı arama Dağ Mahallesi'nde yapıldı. Otuzu aşkın genç gözaltına alındı. Bunların içinde, Hayrettin, Gavur ve Gavur'un küçük kardeşi de vardı. İşkenceyi bu üç kişi üzerinde yoğunlaştırdılar. Bombalamaya ilişkin hiçbir kanıt elde edemediler. Gözaltına alınanlardan, Hayrettin'le Gavur'un da içinde olduğu yedi kişiyi tutuklayıp Diyarbakır sıkıyönetimine gönderdiler.

Albay yaralı iki polisi hastanede ziyaret etti. Köfte, pilav, baklava, sebze çorbası, makarna böreği ve salatayı bolca yediği için geğirtileri artmıştı. Paltosunun sağ cebinde kavrulmuş fıstıkla ceviziçi vardı. Bunlar kuru üzümle karışık bir durumda cebin astarını haylice zorluyordu.

"Geçmiş olsun evladım. Olay nasıl oldu?"

Polisler, uyuduklarını, bombaların düştüğü yer ile uyudukları yer arasında tahta bir bölmenin bulunduğunu, herşeyin bir anda tuzla buz olduğunu, duvarın dibine savrulduklarını ayrıntılarıyla anlattılar. Albay büyük bir soğukkanlılıkla dinledi. Çenesini kaşıdı.

"Bombalar Çin bombası mıydı?" diye sordu.

"Bilmiyoruz Albayım. Arkadaşlar, duvarlara bir yığın demir çubuk parçasının saplandığını, teneke parçalarına rastladıklarını anlattılar. Ya Rus ya da Çin bombasıdır. Başka ne olabilir ki."

"Ben biliyorum. Çin bombasıdır" dedi Albay.

"Olabilir" dedi yaralılardan birisi. "Ovacık'ta yakalananların üzerinden Çin bombaları çıkmıştı. Çok etkili bombalardır."

Albay hastaneden çıkarken, bu olayın polisin beceriksizliğini bir kere daha kanıtladığını mırıldanarak çıkıyordu. Asker olmasaydı o yedi kişi de yakalanamazdı. Vali ise İçişleri Bakanlığına verdiği bilgide polisin başarılarını vurguluyordu. Yüksek vatanperver çabalarından dolayı polis hedef haline gelmişti. Patlamanın hemen akabinde failler yakalanmışlardı. Bölge sakinleri polisin bu başarısını takdirle karşılamıştı.

Olaydan sonra kente gelen sıkıyönetim savcısı Yaşar Değerli, operasyonların Düzgün Baba dağlarında yoğunlaştırılması direktifini verdi. Diyarbakır'dan da özel bir kontr-gerilla timi gelecekti. Altınbilek, Yaşar Değerli'ye, "Eğer sıkı nöbet ve devriye sistemi kurmasaydık jandarma karakolunu bombalayacaklardı. Polis uyuyor. Emniyet Müdürü kendi keyfinde" diyerek sıkıyönetime ihbarda bulundu. Yaşar Değerli, polisin kulağını çekeceğini söyledi. Helikopterle Diyarbakır'a döndü. İstihbaratçılar yeniden seferber olmuşlardı.

Gençlerin bakışlarına gizli bir sevinç yerleşmişti. Orta yaşlılar korku içindeydiler. İhtiyarlar, "Otuzsekizdeki gibi yine kıracaklar Dersim'i" diye söylenip duruyorlardı. Topal İsmet acele Mazgirt taraflarına gitmişti. Haydar Koç, sık sık jandarma karakoluna girip çıkıyordu. Topal Cafer'le karısı Mizikli Yeter, Diyarbakır'a götürülen yedi kişiyi kimin ihbar ettiğini ve ne kadar para aldığını merak ediyordu. Hayrettin'in işkenceden dolayı komaya girdiği söyleniyordu. Kirve Memo'nun da içinde olduğu yirmi kişilik bir grubun gözaltına alınarak Mazgirt Jandarma Karakoluna getirildiği haberi yayılıyordu. Şehir merkezinde grup grup sohbet eden halk, haber alıyor, haber üretiyordu habire...

"Bu gece silahlı bir grup Dağ Mahallesi'nden geçip, Mazgirt'e gitmiş"

"Munzur dağlarında yirmi silahlı adam görmüşler."

"Yusuf, Nazımiye'de Mahir Çayan'a rastlamış. Kimseye söylemeyin. "

"Baharda yer yerinden oynayacak. Benden duymamış olun."

"Üsteğmenin evinin önünde iki jandarma nöbet tutuyor."

"Vali'yi dört kişi koruyor."

"Biz korkuyoruz ama onlar bizden daha beter korkuyor."

"Albay karakolda yatıyormuş."

Söylentiler, halkın az şekerli kahvesi ve sigarası haline gelmişti. Mübalağa sanatı, efsaneler, sürpriz haberler olmaksızın yaşayamaz halk. Olağanüstü güzel hayaller kurmak, kaliteli yalanlar uydurmak, düşleri hayra yormak, faldan umut doğurtmak halka mahsustur. "Konuş tatar ağası konuş yalan da olsa hoşuma gidiyor." Hoşuna gitmeyen tek şey suskunluktu. Sağır suskunluk... Koyun da olsan melemelisin.

Ali Haydar'la Süleyman mağaraya akşama doğru vardılar. Karakoçan köylerinden geldikleri süsünü verdiler. Azeroğlu, Ali Haydar'la mağaranın dışında özel olarak konuştu. Eylem hakkında ayrıntılı bilgi aldı. Ali Haydar Düzgün dağlarının tehlikeli bölge haline geldiğini, en geç iki gün içinde dağlardan ayrılıp Dest ormanlarına sığınmak gerektiğini söyledi. Mağaradan hemen ayrılmaya karar verdiler. Mağaraya girdiklerinde millet tatlı tatlı sohbet ediyordu.

"Arkadaşlar toparlanın bu gece bu dağları terkediyoruz" dedi Azeroğlu

"Gideceğimiz yer uzak mı?"

"Hayır, üç-dört saatlik bir yoldur."

Hemen toparlandılar. Ateşi söndürdüler. Mağaradaki

odunları çalılıklara serpiştirdiler. Ekmek kırıntılarını topladılar. Ama girişteki kayalar, yoğun giriş çıkıştan dolayı cilalanmıştı. Dışarda kör bir ayaz vardı. Gece ağırlığını hissettirmeye başlamıştı. Tenekeleri tıkırdamaması için bezle sarıp siyah bir torbaya koydular. Hiç beyaz torbaları yoktu. Beyazı yasaklamışlardı. Un ve barbunyanın olduğu en ağır torbayı Murat Aydın'a verdiler. Bu torbayı hakkıyla taşıyabilecek, mırın kırın etmeyecek bir tek o vardı. İbrahim Halil, Paş köyüne gitti. Azeroğlu, Ali Haydar, Süleyman, Murat Aydın ve Hüseyin vardı. Hüseyin Tekin bir gün önce mağaradan kendi köyü olan Bostan'a dönmüştü.

Gece saat onikide Deşt ormanlarına vardılar. Orman'da, Ho Şi Minh adını verdikleri boş bir orman evine yerleştiler. Terden tekeler gibi kokuyorlardı. Acıkmış ve susamışlardı. Ev tepede, ormanın içindeydi. Ali Haydar, Azeroğlu ve Süleyman bölgeyi avuçlarının içi gibi biliyorlardı. Az ötelerinde görkemli bir uçurum vardı. Uçurumdan yılan gibi kıvrılarak Hakis köyüne inen patikanın kenarında bir pınar vardı. Ali Haydar tenekeyi alarak pınara indi. Üç kişi ormandan kuru odun toplamaya koyuldu. Karanlık merhametsizdi. Murat ocağı yaktı. Alev ve mum ışığında evi temizledi. Toprak kuruydu. Ev, kuru yaprak ve palamut kokuyordu. Şöminesi eğri-büğrü, penceresi küçüktü. Duvarlarını yuvarlak, küçük taşlardan örmüşlerdi.

"Hafif bir deprem olsa yıkılır" dedi Azeroğlu.

"Çok ilginç bir ev. Tarih öncesini hatırlatıyor" diye güldü Murat.

"Keçi damı galiba."

Azeroğlu battaniyeyi ocağın kenarına serdi. Ayakkabısını çıkardı. Alevlerin karşısında bağdaş kurdu. Atleti sırılsıklamdı terden.

"Masalı ve macerayı yaşıyoruz."

"Ruhunda masal ve macera olmayan devrim mi var?" dedi Murat.

Odun avcıları, topladıkları kuru dalları, çürümüş kütükleri evin köşesine yığdılar. İçeri kar kokusu doldu. Soluğuyla ellerini ısıttı Hüseyin.

"Dalları kar kaplamış. Ayağımıza dokununca farkediyoruz."

"Yarın sabah toplarız" dedi Süleyman.

Mezar sessizliğine gömülmüştü orman. Sincaplar neredeydi? Birkaç tilki geziniyordu sadece. Herkes ateşin başına toplanmıştı. Hakis köyü uçurumun karşı yakasında mışıl mışıl uyuyordu. Ali Haydar, çeşmenin başına dikilmiş köyü seyrediyordu. Evler neredeydi? Şu karartılar bulut muydu dağ mıydı? Sandıklarında hala ceviz ve bal var mıydı? Sigarasının ateşini avucunda gizlemişti. Çeşmenin kurnasından fışkıran su, çocuk sidiğinden daha inceydi. Tenekenin dolmasını bekliyordu. Yazın bu uçurumlar nasıl da canlıydı. Ayazın ve karanlığın sessiz egemenliğine nasıl da boyun eğmişti. Bu kadar insanla kışı nerede, nasıl geçireceklerdi? Mıntıkaları düşündü. Haydar'ın yakalanışından sonra Ovacık yetim kalmıştı. Çalışması için Haydaran-Demenan bölgesine gönderilen Abdullah Akyüz; bölgenin vahşi şartlarına dayanamamış, çekip İskenderun'a gitmişti. Dağ şartlarına çok az insan dayanabiliyordu. Parasızlık ve silahsızlık prangasını kıramıyorlardı bir türlü. Ayazda, karanlıkta sigara içmek ne güzeldi. Isınıyor, hayallere dalıyor insan. Pusu kurup dağ keçisi avlamak bile mümkün değildi. Kırmanın dağlarda yankılanan patlayışı grubun yerini açığa çıkarıyordu. Köylüler, talebelerin askeri eğitim manevralarına giriştikleri kuşkusuna kapılıyorlardı. Dolan tenekeyi alıp uçurumu tırmandı. Eve yaklaştı. Bacadan çıkan duman görünmüyordu. Gündüzleri ateş yakamazlardı. Yaksalar bile dumansız ateş yakmak zorundaydılar.

"Susuzluktan kavrulduk nerelerdesin?"

"Bir çay koyalım."

"Murat bir tava biciği yapsın. Güzel oluyor."

"Sabah yaparız. Şimdi açız, ekmek ısıtıp yiyelim çay-

la."

"Peynirimiz var."

"Tereyağı da var. Şimdilik iyiyiz."

Süleyman odun közlerini kenara çekti. Su tenekesini çay için ocak taşlarının üzerine oturttu.

"Yarın sabah ormanda tilkiler ve kurtlar için tuzak kuracağım" dedi Hüseyin. "Tilki ve kurt eti yedireceğim sizlere."

"Uçuruma in, ayı tuzağı kur. Bir kışlık etimiz çıkar. Üstelik postuna da bürünürüz." dedi Azeroğlu.

"Ayılar şimdi kış uykusundadır inlerinden çıkmazlar. Bir kış boyu tabanlarının yağını yalayarak yaşarlar" dedi Murat.

"Ayı soyundan gelseydik ne iyi olurdu" diye güldü Hüseyin. "Kışın yiyecek bulma diye bir derdimiz olmazdı. Bol bol uyurduk."

"İşin gücün uyumak" diye çıkıştı Ali Haydar. "Bir kış boyu ininden çıkmayan bir ayı-insanın, tarihi ilerleyişe omuz verme diye bir derdi olur mu?"

"Yazın omuz verir, kışın uyurdu canım sen de."

Karınlarını doyurup çaylarını içtikten sonra ocağın ve mumun ışığında bir saatlik eğitim yaptılar. Ali Haydar, ikişer saatlik nöbet düzenini ayarladı. Battaniyenin üzerinde, ocağın kırmızı aydınlığı altında yanyana dizilip uyudular. Ocağa sekiz ayak birden uzanmıştı. Batan günün kızıllığını seyreden penguenleri andırıyorlardı.

* * *

Süleyman Nakış'ın evi, dağın eteğinde karlara gömülmüş gibiydi. Bostan köyünün köpekleri ahıra alındığı için köye karın ve karanlığın sessizliği egemendi. Arada bir bulutların yırtığından gülümseyen ay, Düzgün Dağının göl-

gesini eteklerdeki kömlerin üzerine yıkıyordu. Nakış'ın evinin önünden geçen dere donmuştu.

Nakış bulgur pilavını sofraya indirdi. Bir yığın çocuk aynı anda tencereyi sardı. Bayan Nakış bir tomar tahta kaşık attı sofraya. Kuru soğan, ayran ve yufka ekmeği getirdi. Süleyman Nakış soğanları yumruğuyla kırdı. İki tanesini ateşe gömdü. Tencere kaşık saldırısına uğradı.

"Söylemesi ayıp, yavaş yiyin" diye ikaz etti baba Nakış.

Küçük Zozan'ın arkasında duran keçi kaşık hareketine dalmıştı.

"Dün gece mağaradan gitmişler baba" dedi Zozan.

"Belki Düzgün Baba'nın başka mağaralarına sığınmışlar."

"Mağaraların hepsine baktım baba. Kimse yok. Gitmişler."

"Yazık. O kadar adam, kış vakti n'edecek" dedi Bayan Nakış.

"Onlar başka dağlara gittiler ana. Başka dağların, başka mağaralarında unları, yağları var."

"Belki de herkes dağıldı, kendi memleketine gitti."

"Onlar gitmezler ana. Jandarmalar evlerinde yakalar."

"Silahları yok. Onlar da bizim gibi fakirler" diye hüzünlendi Ana.

"Baharda yine gelirler."

Küçük Zozan onlara alışmıştı. O kocaman bakışlarıyla onları izlemekten, onlara bazı şeyleri haber vermekten derin bir zevk alıyordu. Çalıların arasında, minicik gövdesiyle radar gibi çalışıyordu. Ama şimdi dağları kar basmıştı. Ha deyince dağlara çıkmak, saatlerce dolaşmak mümkün değildi. Tipi, pus, kurt ve çığ tehlikesi vardı. Çaresiz baharı bekleyecekti.

"Aç kalırlarsa kışın da gelirler."

"Onlar aç kalmazlar ana."

"Söylemesi ayıp ayran bitti."

Bayan Nakış kalkıp ayran yaptı. Yarım saat içinde sofra soyulmuştu. Nakış, kaşıkları, bardakları boş tencereye koydu. Soğan kabuklarını ocağa attı. Sofra bezini dürüp kaldırdı.

"Dağlarda toz kar var. Yarın sopayla keklik avına çıkacam. Söylemesi ayıp, yarın akşam keklik yeriz. Patates gömeriz kızgın küle."

Süleyman Nakış'ın sopayla keklik avı ünlüydü. Nakış ava çıktı mı en az beş keklikle dönerdi. Toz kara batan keklikleri değnekle avlardı. Keklik gibi öter, yakındaki tüm kekliklerin gelip yanına konmasını sağlardı.

Döşekleri her zaman olduğu gibi yanyana serdiler. Çocuklar dizi dizi, yan yana, ocağa yakın yere uzanıp yattılar. Nakış'la hanımı ocağa uzak yerde, en kenarda yattılar. Her ikisinin de başları un çuvallarına ve yüklüğe ayakları ise kapıya dayanmıştı. Yarım metre ötelerinde köpek, tavuklar ve keçiler yatıyordu. Hayvanlarla insanları, bir metre yüksekliğindeki bir tahta bölme ayırıyordu. Dışarda hafif tipi vardı. Kapının altından sızan ayaz, Nakış'ın ayağını ısırıyordu. Kalkıp keçe parçasıyla kapattı. Tipinin ninnisini dinleyerek uyuklamaya başladılar. Ocağa sürülen kalın odunlar akkorlanmıştı.

Uykunun en derin anında kapı güm güm vuruldu.

"Bizler devrimciyiz, dışarda kaldık. Açız, donuyoruz. Kapıyı açın!"

Süleyman Nakış'la hanımı derhal doğruldular. Kapı yeniden vuruldu.

"Bizler halk için çalışan devrimcileriz! Yardım edin, içeri alın!"

Nakış, açmak istedi ama hemen vazgeçti. Seslerden kuşkulandı.

"Başka yere gidin! Biz kimseye yardım etmeyiz!"

Yirmi kadar asker ve polis evi kuşatmıştı. Fehmi Altınbilek'le iki başçavuş kapının önündeydi. Kapıyı döven ve ko-

nuşan Altınbilek'ti. Gayet sağlam giyinmişlerdi. Herbirinin elinde bir tomson makineli tabanca vardı. Fehmi, istihbaratın doğru olduğunu düşünüyor, kapının açılmamasının nedenini içeride anarşistlerin varlığına bağlıyordu. Hem de en azılıları içerdeydi.

"Donuyoruz, Kaypakkaya'nın arkadaşlarıyız, güvenin bize!"

İçeride anarşistler olmasaydı Nakış hemen açardı kapıyı. Demek ki anarşistler var. Bizim güvenlik güçleri olduğumuzu biliyorlar. Kapıya iki güçlü tekme indirdi. Aynı anda aralanan çürük kapıyı taradı. İçerden bağırtılar çığlıklar yükseldi. Süleyman Nakış'ın karnından giren kurşun, belinden çıkmıştı. Devrilmiş çığlık çığlığa döşeğin üzerinde debeleniyordu. Bir başka kurşun, Zozan'ın sağ kulağının dibinden girerek sağ gözünden çıkmıştı. Kadın korkudan çıldırmış, korkunç bir bağırtıyla ağlıyordu. Ağlayan çocuk kovanına dönmüştü ev. Dağlarda yankılanan silah sesleri, tüm köyü uyandırmıştı. Korkudan lambalarını yakamayan köylüler, evlerinin pencerelerine üşüşmüşlerdi. Dışarda ne olup bittiğini anlamaya çalışıyorlardı. Herkes dağda talebelerle asker arasında çatışma çıktığını sanıyordu. Başçavuşların tekme ve omuz darbeleriyle kapı ardına kadar açıldı. Evdeki anarşistler, silaha silahla cevap vermemişlerdi.

"Teslim olun! Ateş ederseniz hepinizi öldürürüm" diye bağırdı Fehmi.

El fenerleri evdeki faciayı açığa çıkardı. Bir karı, bir koca ve çocukların dışında kimsecikler görünmüyordu. Çığlık, inleyiş ve kan taşıyordu evden. Fehmi ve başçavuşlar afallamışlardı.

"İçeri gir asker! Herkesi dışarı çıkar" direktifini verdi Fehmi.

İçeri giren asker ve polis, herkesi sürükleyerek dışarı çıkardı. Fehmi, fener ışığını Nakış'ın yüzünde ve gövdesinde gezdirdi. Kanlar içindeydi ve inliyordu. Başçavuşlardan bi-

risi, çocukların sürüklenerek dışarı çıkarılışına dayanamadı. Vahşi bir sesle, "sürükleme oğlum" diye bağırdı. Fehmi, fenerini, sırt üstü karlar üzerine uzanmış bir vaziyette inleyen Zozan'ın yüzüne tuttu. Sağ gözü siyah bir kançanağına dönmüş, yüzünün yarısı boynu ve beyaz entarisinin önemli bir bölümü kızıllaşmıştı.

"İçerde kimse yok mu oğlum?" diye bağırdı Fehmi.

"Yok komutanım! Un çuvalları ve hayvanlar var!"

"İyice arayın! Yine aldatıldık!"

Çocuklar karların üzerinde, yarı-çıplak, çığlık çığlığa ağlıyorlardı. Kızının ve kocasının durumunu fener ışığında iyice gören Bayan Nakış, aniden ayağa kalktı. İnanılmaz, kesintisiz bir çığlıkla, adeta uçarcasına, dağlara doğru koşmaya başladı. Dünyanın en sessiz kadınının çığlığını tüm köylüler ve evlerinde ağlayan kadınlar kolayca duyabiliyordu. Askerler kadını yakalayamadılar. Olanaksızdı bu.

"Kadın delirdi" dedi Başçavuş.

"Yakalamazsak donar. Ya da ucurumdan atar kendisini."

"Karanlıkta kayboldu!"

"Onbaşı, yanına dört asker al, aramaya çık" diye bağırdı Başçavuş.

Anlatılamaz bir hayal kırıklığı içindeydi Fehmi. Anarşistleri yakalayamamış, gereksiz yere kan dökmüştü. Sıkıntılar hançer ucu gibi yokluyordu beynini. Eve girdi. Keçilere, tavuklara, köşeye sinen köpeğe baktı. Ocak sönmek üzereydi. Keçi damından ne farkı vardı bu evin. Kötü bir kümese benziyordu.

"Oğlum yaralıları ve çocukları içeri alın" diye bağırdı Başçavuş.

Fehmi'nin yanına geldi. Köyden bir katır bulup yaralıları Nazımiye sağlık ocağına kaldırmayı önerdi. Onayını alınca köye üç asker gönderdi. Asker potinleri içeri girip çıkmaktan döşekleri karlandırmış, mahvetmişti. Çocuklar ağlıyor, askerlere korkuyla bakıyor ve soğuktan titriyor-

lardı. Nakış'ı ve Zozan'ı ocağın kenarına, karlı döşeklerin üzerine yatırdılar. Bir anda döşek kanlandı. Nakış'la Zozan derin derin inliyorlardı. Az sonra kadını aramaya giden beş asker geri geldi.

"Kadını bulamadık komutanım" dedi onbaşı.

"Neyse, günah bizden gitti" diye söze girdi öbür başçavuş.

Köye giden jandarmalar bir katırla döndüler. Katırın yularını kısa boylu bir köylü tutuyordu. Jandarmalar, Nakış'ı ve Zozan'ı kucaklayıp evden çıkardılar. Katırın üzerine bir yorgan attılar. Nakış'ı öne, kızını ise arkaya bindirdiler. Büyük bir yastığı Nakış'ın baş altına yerleştirdiler. Yorganı ve yastığı kendirle bağladılar. Yaralıların üzerine iki battaniye attılar. Önünde köylü, sağ ve solunda ise birer asker olmak üzere Nazımiye'ye doğru yola çıktı katır.

Fehmi, yanındaki asker ve polislerle o gece peşpeşe dört eve baskın düzenledi. Hüseyin Tekin'i tutukladı. Aşağı Doluca köyünden Mehmet Çiçek'i gerdeğe girmeden on dakika önce tutukladı. Düğünde kafayı çeken köylüler, Üsteğmenin yaptığının düpedüz terbiyesizlik olduğunu söyleyerek homurdandılar. İçlerinden bazıları, Mehmet'in gerdekten sonra tutuklanmasını önerdiler ama jandarmalar dinlemedi bile.

Bayan Nakış, evden kaçtıktan sonra deredeki kara saplandı. Üzerinde, üst üste giydiği iki çiçekli entari ve bir bluz vardı. Ayakları çıplaktı. Aç bir kurt gibi uludu. Yekinerek kardan çıktı. Yeniden battı. Yeniden çıktı. Kayalıklara doğru tırmandı. Memelerinin arasına kar dolmuştu. Çıplak ayakları buzlu kayalara yapışıyor, acısı hançer gibi yüreğine işliyordu. Bulutlar alçalmış, iyice kararmış, zirvelere pus çökmüştü. Çılgınlığı soğumuş aklı yavaş yavaş başına gelmişti. Bostan köyüne inmek zorunda olduğunu düşündü. Yoksa donacaktı. Tiz bir çığlık attı. Karşı dağın sinesine çarpan çığlık uçurumların toz karına dökülerek perde perde boğuldu. Bostan köyüne gitmesi için dereye inmek,

karşı dağı tırmanmak ve yeniden köye doğru inmek zorundaydı. Titremeye başlamıştı bile. Kocasının ve kızının öldüğüne inanıyordu. Hayır olamazdı. Ortada hiçbir neden yoktu. Dünyanın en saf insanı ve dünyanın en güzel, en akıllı kızı, bir gecede, hiç ortada neden yokken ölüp gidemezlerdi. Ürpertici, canhıraş bir çığlık daha yankılandı dağlarda. Koşa koşa dereye indi. Göbeğine kadar karlara gömüldü. Çıktı gömüldü, çıktı gömüldü, çıktı gömüldü. Göğüslerini yumrukladı, saçlarını yoldu, tırnaklarıyla yanaklarını yırttı. Çığlık çığlık, taraz taraz ağladı. Donmak üzereydi. Ayaklarıyla bağlantıları kesilmişti. Yekinecek mecali kalmamıştı. Kocasının ve kızının ölmeyebileceğini düşündü. Onlara kavuşmalı, bin kolla kucaklamalı, sarıp sarmalamalıydı onları. Karşı dağın zirvesinde ikisinin de hayalini gördü. İkisi de hamleyle çıktı battı, çıktı battı, çıktı battı. Dağın eteğine vardı. Olağanüstü bir çabayla, emekleyerek tırmandı dağı. Hayaller silindi. Tüm gücü, umudu çekilip gitti. Köy, zirvesine tırmandığı dağın eteğindeydi. El ayak buz kesmişti. Doğrulmak istedi, acılara gömüldü, doğrulamadı. İki vahşi çığlıkla dağları uyardı. Kara, rüzgara, karanlığa hançer gibi sapladı çığlıklarını.

Bayan Nakış'ın çıplak ayakla dağlara kaçtığını öğrenen bazı köylüler, ellerinde ateşlerle O'nu aramaya çıktılar. Dağın eteğinden zirveye doğru tırmanan iki köylü, çığlıkların geldiği yere yöneldiler. Zirveye çıktıklarında Nakış'ın iniltili ağlayışını duydular. Sese doğru yaklaştılar. Bayan Nakış, yumak gibi olmuş, karlı taşların arasında derin iniltilerle ağlıyordu. Köylülerden iriyarı olanı, Nakış'ı kaşla göz arasında sırtladı. Diğeri, paltosunu çıkararak kadının üzerine attı. Eteği hızla inerek köye girdiler. Kadınlar hemen o gece Bayan Nakış'ın ellerini ayaklarını buzlu suyla hareketlendirmeye başladılar. Kadın, sabaha kadar inledi. Yüzü, elleri ve ayakları davul gibi şişti, siyahlaştı. Kadınlar baş ucunda ağlıyorlardı.

"Söyleyin n'olur! Süleyman öldü mü, Zozan öldü mü?"

diye ısrar edip duruyordu.

"Kız ölmedi, hiçbiri ölmedi, vallahi ölmedi. Elazığ'a hastahaneye götürdüler. İnan bize anam."

Altınbilek, sabaha doğru Düzgün Dağındaki üç mağarayı bastı. Zergovit Tepesi'ne çadır karakol kurdurdu. Köylüleri evlerinde sorguladı. Her üç mağarada da kalan anarşistlerin, köylülerden destek görmeksizin beslenmeleri mümkün değildi. Çadır karakoldaki jandarmaların beslenmesini Bostan köyünün sırtına yıktı. Anarşistleri bir yıldır besleyenler, karakolu da besleyeceklerdi. Vatan hainlerinin barındığı yerlerden birisi de, Ziyaret Tepesi'ndeki evdi. Bu evin en kısa zamanda yıktırılması emirini verdi. Kış mevsiminden dolayı, Ziyaret Evi'nden ayrılıp köye yerleşen Niyajni'yi sorguya çekti. Kocakarı, ciddi ve ağırbaşlı yalanlarla Üsteğmeni başından savdı. Ziyaret evi allahın eviydi. Allahın evini yıkanın ise evi yıkılırdı. Yıkılan allahın evini Hızır İlyas bir gecede kurardı.

Baskınları duyan civar köylerin gençleri kaçıp, Tunceli'ye, Karakoçan'a, Elazığ'a, İstanbul'a sığındılar. Baskınlardan sonra Topal Ismet, Düzgün Dağları'na geldi. Altınbilek'e Mazgirt'le ilgili bilgiler verdi.

"Bunlar, basılan mağaralardan yeni ayrılmışlar" dedi.

"Nereye gitmiş olabilirler acaba?"

"Ya Kiğı ormanlarına, ya Mazgirt'e ya da Pülümür'e doğru gitmiş olabilirler."

"Haydaran taraflarına gidemezler mi?" dedi Altınbilek.

"Sanmıyorum. Kışın o dağlarda barınmak imkansızdır."

"Bu adamlar dayanıklı, inatçı adamlardır İsmet. Belli olmaz."

"Bunlar mutlaka Mazgirt'e gittiler. Mazgirt'te çok tanıdıkları var."

"Silah durumlarını, sayılarını hala kesin bilemiyoruz."

"Silahları yok" dedi İsmet. "Bol miktarda bombaları var. Fabrika gibi imal ediyorlar. On kişiden fazla değiller."

"Bomba üretenin silahı olmaz mı?"

"Hiçbir köylü bunları silahlı görmemiş."

"Silahsız karakol basılır mı?" diye ciddileşti Altınbilek. "Adamlar Muhundu Karakolu'nu basmaya kalkıştılar."

Topal İsmet sustu. Gerçekten de karakol, silahsız basılamazdı. Ama öte yandan köylüler, onların bellerinde tabanca bile olmadığını söylüyordu. Bu nasıl işti. Gerçi köylülerin yalanlarına inanılmazdı ya... Mazgirt'li bir kadının, "On kişiydiler, herbirinin elinde bir İngiliz mavzeri vardı" sözünü hatırladı. Yanlış bilgi veren ihbarcıların tutuklandığını düşünerek ürperdi.

"Tabi hiçbir şey belli olmaz. Silahları yeraltına gömer sonra çıkarırlar. Bunlarda tip tip hile var, numara var."

İsmet, Altınbilek'ten korkunç nefret ediyordu. Burnunun dikine giden, kimseyi dinlemeyen, adamlarını azarlayan, dört bir yana direktifler yağdıran, amirlerinin önünde ise dut yemiş bülbüle dönen bu adamın gözlerine bakmaktan korkuyordu. Görevine bu denli bağlı, bu denli gözükara ve atak kaç subay vardı orduda acaba? Ne kadar da pratikti. İki dakika gecikenleri yarım saat azarlıyordu. Sözünün eri bir adamdı. Dalkavuk değildi. Yalan söylemezdi. Dayağa ve küfüre başvurmasa tüm erlerin sevgisini kazanabilirdi. Egemenlik ve üstünlük için yanıp tutuşan İsmet, bu adamın egemenliğini bir türlü sindiremiyordu. Yine başarısız bir operasyon yaptığı için fazla konuşmanın sonuçlarından korkup sustu. İnek operasyonundan sonra tüm askerleri dövmüştü. Ne olur ne olmazdı.

* * *

"Beytullahın kapısıyla karakolun kapısı aynıdır. Vatanın bu mübarek binasında bana yalan söyletemezsiniz!"

Kirve Memo'nun ayaklarını falaka boyunduruğuna ge-

çirmişlerdi. Mazgirt Merkez Karakolu Başçavuşu Fezayir, Memo'yu konuşturmaya ant içmişti. Mazgirt köylerinden elli kişi gözaltına alınmış, başçavuş Fezayir, Memo'yu son anda bu kafileye katmıştı. Muhundu Karakol başçavuşu Mürsel, Fezayir'e, "bu adamı götürme, düşmanları çekemiyor, ihbar ediyor. Bu adam karakolları sever, vatanseverdir" diye itiraz etmiş ama etkili olamamıştı. Fezayir, iki günden beri Memo'yla uğraşıyordu. Askerler bıkmıştı dayak atmaktan. Ama Fezayir inat ediyordu.

"Konuşacaksın Memooo! Yolu yok! Bizimle işbirliği yapıp anarşistleri ele vereceksin. Ben Fezayir'im, Mürsel değilim."

"Fezayir değil, Cevahir bile olsan ben kimseyi ele vermem kumandan. Rahmetli babam, dünyada iki şeyden nefret ederdi. Yalandan, muhbirlikten. Benim evime anarşist gelmemişse gelmiş diyemem!"

Memo'nun tabanları patladığı için askerler tahta copla kalçasına vuruyorladı. Odada yedi sekiz asker vardı.

"Önünde iki yol var Memoo" diye bağırdı Fezayir. "Bu yollardan birisi senin evine gidiyor, diğeri de Mazgirt mezarlığına. Ona göre Memoooo!"

"Ben yalan arabasına binmem. Mezarlığa giden doğruluk arabasına binerim. Bu dünyada rahat etmedim, hiç değilse öbür dünyada rahat edeyim."

Memo'nun kalçası, sırtı, kolları, bacakları kömür gibi kararmıştı. Sağ yanağına, çenesine kadar inen derin bir yara oturmuştu. Boynunda ve mintanında kurumuş kan lekeleri vardı. Sağ gözünün altı vişne çürüğüne kesmişti. Başçavuş Memo'nun perçemini ve bıyıklarının ucunu çakmakla yakmıştı. Dişleri dilini üç yerden parçalamıştı. Kollarına birer asker çökmüştü. Başçavuş Fezayir, ayağıyla Memo'nun alnına basmıştı.

"Senin gibi çakallar olmasa, onlar buralarda zor barınırlar."

"Bizim Dersim'de dağlar insanı aç bırakmaz. Her tepe-

de bir ziyaret var. Her dağda bir köm var. Kucağını herkese açar."

"Sen de açıyor musun kucağını herkese?"

"Açarım. Güvercinden kurda kadar herkese açarım soframı."

"Ambarındaki unların hepsini vatan hainlerine yedirdin."

"Rahmetli babam derdi ki..."

"Anarşistleri besleyin."

"O zamanlarda anarşist yoktu."

"Ne derdi rahmetli baban?"

"Rahmetli babam derdi ki, herhangi bir hayvanın neslini ortadan kaldırmayı kafasına koyan insan, en geri hayvandan daha geridir."

Başçavuş, Memo'nun kendisine dolaylı olarak hayvan dediğini düşündü. Askerlere, Memo'yu çırılçıplak soymalarını emretti. Koyunu dağ başında hırsla parçalayan kurtlar gibi daldılar Memo'ya. Bir anda soydular. Memo sırtüstü yatıyordu. Maslahatını elleriyle gizleme gereğini bile duymuyordu. Yiğidin malını meydana çıkaranların utanması gerekiyordu. Cehenneme çıplak atılan, zebaniden utanır mı hiç.

"İşte size gerçek hayvan! Hayvanat bahçesinde uzanıp yatan maymunlar gibi titriyor" diye bağırdı başçavuş.

Erler, bir kova buzlu su döktüler Memo'nun üzerine. Memo dayanamayıp ilk kez ağladı. Başçavuş sevinç ve şaşkınlık kahkahalarıyla karakolu afallattı. Erler, başçavuş Fezayir'in çıldırdığını sandılar. Güle güle odaları dolaşıyordu. Memo da şaşırdı adamın haline. Kahkaha krizinden sonra gelip Memo'nun başucuna dikildi Fezayir.

"Kaldırın, üzerini giymesine yardım edin. Ben bu adamı ağlattım ya, bu bana yeter. Ağlamak konuşmaktan beterdir. Karılar gibi zırıl zırıl ağladı. Offff anam, güzel anam, rahatladım."

İki gündür bunca dayak yiyen Memo, ne bağırmış, ne

sızlanmış, ne de yalvarmıştı. Sanki sopalar O'na değil de betona iniyormuş gibiydi. İki gündür gıkı çıkmayan adam şimdi ağlıyordu hüngür hüngür.

"Bir kova suya dayanamadı komutanım" diye güldü onbaşı.

"Artık konuşmasa da gam yemem. Bir kova suyun altında dul karılar gibi ağladı. Konuşmaktan beter oldu. Çabuk elbiselerini giydirin. Salıverin gitsin köyüne. Teslim olmanın zaten iki işareti var. Birincisi altına işemek, ikincisi de ağlamaktır. Ağlamak, donuna işemekten daha kötüdür. Gözyaşı beyine yakındır. Sidik de kör barsağa yakındır. Kör barsak teslim olmuş ne çıkar. Önemli olan beyinin teslim olmasıdır."

Memo'yu giydirdiler. Ayağa kaldırmak istediler, kaldıramadılar. Elbiseleri ıslanmıştı. Zangır zangır titriyordu. Başçavuş çıkıp gitti. Askerler bir yolunu bulup Memo'yu köyüne göndermek zorundaydılar.

"Burda tanıdığın var mı Memo?" dedi onbaşı.

"Dayım oğlu var."

Askerler gidip dayıoğlunu buldular. Memo'yu bir battaniyenin üzerine yatırdılar. Eve kadar taşıyıp götürdüler. Çarşıdaki köylüler, Memo'nun ölüsünün askerler tarafından mezarlığa doğru götürüldüğünü yaydılar. Herkes Memo'nun inat edip konuşmadığını, dayak altında öldüğünü sanıyordu.

Dayıoğlu, Memo'ya ılhlamur kaynattı. Gövdesini ak bezle sildi. Temiz çamaşırlar giydirdi. Memo sık sık, "olur, insan halidir, geçer" diyordu. Dayıoğlu, O'nun bu ünlü tekerlemesini bildiği için bir şey demiyordu. Memo traş oldu. Yanmış bıyıklarını kesti. Saçlarını sıfır numaraya vurdurdu. Yaralarına kolonya sürdü. "Mübareğe cenneti ala kokusu sinmiş" diye mırıldandı. Dayıoğlu komşusu ebeyi çağırdı. Memo'nun patlayan tabanlarını gören ebe acı acı buruşturdu yüzünü.

"Oooooo haşat olmuş. Ben buna bir şey yapamam.

Hastahaneye kaldırın, yoksa kangren olur."

"Olur insan halidir, geçer. Bir şey olmaz. Bundan evvel de parçalanmıştı, geçti. Can sağ olsun, bu da geçer."

"Kangren olursun abi" dedi ebe.

"Ben başçavuş sopasıyla kangren olmam. Beni dost sopası kangren eder. Rahmetli dostun fiskesinden korkardı."

"Rahmetli kim?"

"Babası" diye söze girdi Dayıoğlu.

"Olur insan halidir. Zalim dünyada, zalimin vurduğu yerden gül biter. Rahmetli, zalimden korkma, mazlumdan kork derdi."

"Amcam oğlu vardı. Adı Mazlum. İstanbul'da tutuklamış, işkence yapmışlar. Hapse atmışlar" dedi Ebe. Sevgilisinden söz eder gibi bir hali vardı.

"Olur insan halidir. Yel savurur, sac kavurur, gelir geçer."

Beser o günün gecesi geldi. Dövüne dövüne ağladı. Yanında, Memo'yu daha önce ihbar eden, ama Mürsel'den bol dayak yiyerek pişman olan komşusu vardı. Komşusunun gelmesine çok sevindi Memo. Beser'i susturdu.

"Ölen adama ağlanır. Bana ağlama. Başçavuş Fezayir'in durumuna ağla. Bana sopa atan askerlerin durumuna ağla. Otur iki gün, iki gece ağla. Bana ağlama. Nemrud'a ağla. İbrahim'e ağlama. Öyle değil mi Zeynel?"

"Öyledir komşu öyledir. Bana ağla, Memo'ya ağlama."

"Sana niye ağlasın? Sen temiz adamsın."

"Yok yok komşu yok. Benim geçmişime ağlasın. Yana yana ağlasın."

"Geçmişine ağlasın da bugününe ağlamasın."

"Doğrudur. Bugünüme ağlamasın. Şükrolsun bugünüme, şan olsun."

Beser, gece kocasına baktı. Sabah komşusuyla birlikte Memo'yu Muhundu'ya giden minibüse bindirdi. Sırtlayarak yol kenarından eve taşıdı. Memo, köylülerin gözünde, karakolu ikinci kere yenmişti. Ne polis ne de jandarma karakolu Memo'yu konuşturamamıştı. Bundan sonra Memo'yu sorguya çekmek boşunaydı. Babası Ayıboğan Hüso gibi mayası sağlamdı.

Devrimcilerin, Düzgün Dağlarından Mazgirt köylerine kayabilecekleri ihtimalini gözönünde bulunduran Altınbilek, bazı köyleri aniden basarak sıkı aramadan geçirdi. Dik kafalı gençlere dayak attı. Memo'nun komşusunu aradı. Başçavuş Fezayir'in Memo'yu felç ettiğini bildiği için aramaya kalkışmadı. Köylüler, Altınbilek'in Memo'dan çekindiği yorumunu yaptılar. Tunceli'deki aramalarda ise her tarafta harıl harıl aranan Ali İşçi, kıl payı kurtularak tüydü. Polis, Ali İşçi'nin oğlu Baki'yi tutukladı.

İn cin, her şey kar altındaydı. Birçok yerde bir metreyi bulmuştu. Seher vakti ufuk, eflatun rengine giriyordu. Nerden taştığı belli olmayan parlak bir ışık, dorukları diş diş saran buzlu karları billura kesiyordu. Göğün kubbesinde, kurt kuyruğunu andıran parlak şafak parçaları beliriyordu. Güneşin nerede olduğu, nerelerden geçip nerelerde konakladığı belli değildi. Sırt sırta veren kar tığlarını genç ve haşin bir rüzgar savuruyor, narin tarazlar bırakarak derelerde kayboluyordu. Geceyi tipiyle çakallar paylaşıyordu. Açlığın cenderesine düşen yırtıcı hayvanlar, ahırları adeta kuşatıyorlardı. İki şey karakterize ediyordu Dersim kışını. Pranga ve merhamet.

Koltuk değneklerine dayanarak dışarı çıktı Memo. Karanlığın ve tipinin pençesinde buldu kendisini. "Bu kıyamette nerelere sığındılar acaba?" diye mırıldandı. Dağlarda kalınamazdı. Köyler ise emin değildi. İhbarcılar gemi azıya almışlardı. Vay babam vay! Hayat nasıl da saldırganlaşmıştı? Kar nasıl da kuşatmıştı dünyanın iyiliğini? Rahat rahat işedi Memo. Rüzgarı derin derin soludu. İçe-

ri girdi. Toprağın gamı kasveti, karların altından çekilip ruhuna kıvrım kıvrım çöreklendi. Onuru mağrur ve gümüş ışıltısı gibi lekesizdi. Karanlık hem iyiliği hem de kötülüğü gizliyordu. Firari iyiliklerin sığınağı olan karanlıklar, gebe anaların ruhuna ve bereketine sahipti. İyilikleri sütüyle besler, engin karartısı altına alıp korurdu.

"Bir süt kaynat Beser. Aaa ne tez yatmış Gülümser."

"Çocukların hepsi öksürüyor. Soluğu zehirli geldi kış."

Memo, yatağına uzandı. Tüm yeryüzü yaratıklarının dertlerini dinledi, teşhisini koydu, dermanlarını söyledi. Ruhuna çöken kara bulutları savdı. Güneşi alnının çatına yerleştirdi. İksir ırmağının büyülü ışığını bakışlarına içirdi. Of çekti. Parmaklarını kütürdetti. Yeryüzüne bin usta indi. Bin usta arasında bin tartışma patladı. Bin tartışmadan bin öneri doğdu. Bin öneriden birisi uygulanmadı. Yeryüzü krize girdi. Memo dişlerini gıcırdattı. Bu kadar kötülüğün acaba bir nedeni, bir çaresi yok muydu? Kıyamet kadar yıldız, gökkubbeye acaba tüm bu kötülükleri seyretmek için mi toplanmıştı? Gece vakti ahırdaki eşeği anırtan neydi?

"Kaç gündür eşeğe su vermedik Memo!"

"Dünya anırıyor, dünyaya su veren yok. Dünyanın kulakları sağır eden anırtısını duymuyor da eşeğin anırtısını duyuyor. Dünyadaki tüm iyilikler kaçtı, incir çekirdeğinin gözbebeğine gizlendi. Hiç kimse iyilikleri aramaya, bulduğu bir iyilikten bin iyilik doğurmaya cesaret edemiyor. Birkaç kahraman, iyilikleri aramaya çıkan birkaç cesur adam, koca bir dünyayı korkudan titretiyor. Kahramanı yakalayamayan çılgın dünya, hırsından kahramanlara ekmek verenlerin tabanlarını patlatıyor. Tuhhh!!!"

"Vıssssss... ne oldu Memo?"

"Sütü getir, boş ver, insan halidir, olur o kadar."

"Bekle, süt kaynamadı."

"Bu kadar zulmün olduğu yerde süt geç kaynar. Olur o kadar."

"Odun atayım da kaynasın."

"Odun atsan da geç kaynar. Kış zulmü ağırlaştırdı. Herkes kendi ocağına her yıl bin odun atar. Herkes zulmün altındaki ocağa bir odun atsaydı bu zillet çekilmezdi. Ortada zulüm kalmazdı. Kış güzelleşirdi."

Beser, Memo'nun ağırbaşlılığının arttığını, konuşmalarının daha az anlaşılır hale geldiğini farketti. Her dayak faslından sonra Memo'da acayip değişmeler oluyordu. Jandarmanın sopasından birşeyler içiyordu bu adam. Vücudunda kararmamış yer kalmamıştı. Direnen adamın içindeki aydınlık güçlenir, karanlıkları dışarı kovardı. Memo'nun içindeki karanlıklar kaçmış, sinesine sığınmıştı. Gözleri eskisinden daha çok parlıyordu.

"Bu dünyada kaç iyi adam var?"

"Ne bileyim Memo. Sayısından sana ne. Sütünü iç yat."

Sütünü iç yat. Ne iyilikleri düşün ne de kötülükleri. Gökyüzünün neden karardığını, bebek gözü gibi neden birdenbire açıldığını sorma. Her soruyu bir soru izler, soruların sorgusu, içine dert olur, uykunu kaçırır. En iyisi, sütünü iç yat. Herkes böyle düşünürse Nemrut'lar çoğalır. Bak eşek yine anırdı. Eşek kadar direnseydik tarlamıza bereket yağardı.

"Git eşeğe su ver Beser. Eşek suyu haketti. İki bardak da süt kat suyun içine. Gözünden öp. Bundan sonra o eşeğe eşek demek doğru değil. Onun adını Cefakâr koydum. Ona eşek demek ayıptır."

Beser Memo'ya yaklaştı. Gözlerine baktı. Ürperdi. Memo'nun gözlerine rengarenk ışık dolmuştu. Tepeden tırnağa uysallaşmış, kelâmına efsun gücü akmıştı. Duvarda dünyanın manzarasını seyrediyordu. Beser kaynayan süte iki şeker attı. Bardağa doldurup Memo'ya verdi. Sorgucul, garip bakışlarla süzdü kocasını. Eşeğe su vermek için ahıra gitti. Dışarda ıslığı parlak, azgın bir tipi vardı. Dağların uğultusunu kamçılıyordu tipinin ıslığı.

* * *

Ali Haydar, İbo'yu Paş Kahvesinde buldu. Kahve, yolun kenarındaydı. İbrahim Halil Akyol'un babasına aitti. Ali Haydar'ı kucaklayıp yanaklarından öptü İbo. Sabah güneşi, Paş Dağının ardında taranıyordu. Beklemeden yola çıktılar. Çünkü yol kenarındaki kahveler tekin değildi. Aşağı Xarik köyünden geçtiler. Dallıbahçe'ye uğramadan Bostan köyüne vardılar. Hüseyin Tekin'in evine uğradılar. Kapıyı Tekin'in babası açtı. Ali Haydar'ı görünce ürperdi. Gözleri yuvalarından fırlayacakmış gibi oldu, bıyıkları titredi.

"Vay eşşekoğlu eşşekler, hala buralardalar" diye bağırdı. "Sizin yüzünüzden oğlumu hapse attılar itoğlu itler! Sizin yüzünüzden fukara Süleyman'ı vurdular, kızını kör ettiler. Ula gözünüz kör mü pezevenkler, şu Zergovit tepesindeki jandarma çadırını dünya alem gördü de siz görmediniz mi? Ula defolun gidin köpek enikleri!"

Kapı şark diye yüzlerine kapandı. Ali Haydar şaşırmıştı. Yedi aydır destek veren dostane ilişkiler içinde olan köylü, umulmadık bir tarzda saldırmıştı. İbo gülümsüyordu. Durum hakkında, yol boyunca Ali Haydar'dan bilgi alan bu insanın, böylesi bir tepkiyi önceden tahmin ettiği ve kendisini buna hazırladığı belli oluyordu. Ali Haydar'ın koluna girdi.

"Halktan gelen bu tip sert tepkileri normal karşılamalıyız" dedi.

"Ama bu adamla aramız çok iyiydi. Arkadaş gibiydik."

"Halkın bize güvenmesi sorunu, teorimizin ve pratiğimizin gün geçtikçe daha çok parlaması sorunudur. Somurtan hayatı, eylemin gücüyle gülümseteceğiz. Canını sıkma, gidelim. Başka bir zaman gelir ikna ederiz bunu. Oğlu sağla-

rımızda olan insanları daha kolay ikna ederiz."

Konuşa konuşa ufak tepeleri geçtiler. Bazı yerlerde dizlerine kadar kara gömüldüler. Fena halde acıkmışlardı. Hiçbir eve uğramadan doğruca Dest ormanlarına girdiler. Nöbetçi onları uzaktan gördü. Evdekilere haber verdi.

"Ne çabuk geldiler" dedi Azeroğlu.

İbo gülümseyerek yaklaştı, tek tek kucaklaştı. Güle konuşa içeri girdiler. Güneş bulutların yırtığından görünmeye çalışıyordu. Rüzgar göğe yükselmişti. Bulutları dağlara doğru sürüklüyordu. Dumansız ates yaktılar. Toplu halde yediler öğle yemeğini. Çay suyunu ateşin üzerine yerleştirip tartışmaya başladılar.

"Önce bir gündem yapalım arkadaşlar" dedi İbo. "Ben, mevcut durum, kış görevleri ve taktiklerini görüşmeyi öneriyorum. Önerisi olan varsa söylesin."

İbo'nun önerisi kabul edildi. Hemen değerlendirmeye geçildi. İlk sözü Azeroğlu aldı. Bölgedeki durumun genel bir değerlendirmesini yaptı. Kışı, korunma ve hazırlanma dönemi olarak gördü. Somut görevleri sıraladı. Onu diğerleri izledi. Zaman zaman gülüşmeler oldu. İbo'nun, mevcut durumu öğrenmeyi amaçlayan yoğun sorularıyla karşılaşıldı. Çaylar yudumlandı. Sigaralar tellendirildi. Söz sırası en sonunda İbo'ya geldi. Defterine bir yığın not almıştı. Notlardan hareketle kısa bir konuşma planı çıkarmıştı. Onun dışında kimse not almıyordu.

"Arkadaşlar önce şunu belirteyim ki dünyadaki durum lehimizedir. Genel bir devrimci yükseliş vardır. Bu yükselişe değişik türden devrimci siyasetler önderlik ediyor. Ama Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin siyaseti ve ideolojisi etkin bir rol oynuyor. Geleceği bu siyaset ve ideoloji belirleyecektir."

Çayından bir yudum aldı. Lastik ayakkabılarını çıkardı. Rahatça bağdaş kurdu.

"Yükseliş ülkemizi etkileyecektir. Bu etkiyi, müttefik bir güç, enternasyonal bir destek olarak görmeliyiz. Gelelim

ülkemize. Önce egemen sınıflara bakalım. Dikkat ediyorsanız aralarındaki çatışmaların arttığını kolayca görebilirsiniz. İlk zoraki birliğin yerini çatışma aldı. Devrimin büyük ölçüde bastırılması, zoraki birliğin başını yedi. Kaplanı hep beraber etkisizleştiren domuzlar, yiyecek yığını üzerinde birbirlerine girdiler. Bu çatışma iyidir. Bunu da dolaylı bir desteğimiz, bu anlamda müttefik gücümüz olarak görmeliyiz. İkinci olarak, halkın durumuna bakalım. Devrim yenilmesine rağmen halkın durumu iyidir. Görünüşe değil, gerçeğe bakalım. Yenilen devrim, halkın gözünü açtı. Kuşatma altında parlayan her ateş, devrimin şiarlarını ülkenin en ücra köşelerine taşıdı. Muhasımlarımız bizzat sesimizi deryaya duyurdular. Darağaçlarının mesajını milyonlarca köylü biliyor. Halk, şuna eminim ki bu sisteme karşıdır. Bugünkünden daha iyi bir durum istiyor. Bu sistemin zorla tuşa getirilmesinden yanadır."

"Ama bize de çektiriyor" dedi Azeroğlu. "Bir karın ekmek alıncaya kadar akla karayı seçiyoruz."

"Hüseyin Tekin'in babası bizi kovdu. Torbamızı ekmekle değil, küfürle doldurdu" diye güldü Ali Haydar.

"Yapma yahu... O'nunla aramız iyiydi. Nasıl oldu?"

"Bakın arkadaşlar bi dakka... bir durumu anlamıyorsunuz" diye yeniden girdi İbo. "Halkın ruhunun derinliğinde yatan gerçeklere bakın. Onun kaçbin yıllık tarihi bir tecrübesi var. O dostunu düşmanını iyi biliyor. Güven vermeyen beceriksiz dostlarını acımasızca paylıyor. Biz elimizde değnekle dağlarda geziyor, köy köy propaganda yapıyoruz. Halkın, büyük hasmı yenme konusunda bize hemen güveneceğini mi sanıyorsunuz? Bu safdillik olur. Halkın desteği ve seferberliği için doğru görüş yetmiyor. Doğru görüşün maddi güç haline gelmesi, hasmı ciddi bir şekilde uğraştırması gerekiyor. Yargılarınızı münferit olaylara dayandırmayın. Normal şartlarda sizi destekleyenler, şartların amansızlaştığı zamanlarda size aynı desteği vermeyebilirler. Bu onların sistemi destekledikleri ve sizin davanıza

karşı oldukları anlamına gelmez. Olgulara derin ve geniş bakın."

"Nöbet saatim doldu" diyerek içeri girdi Hüseyin. "Uyuma Murat!"

Murat kalktı. Kırma tüfeği Hüseyin'den devraldı. Bombaları ceplerine yerleştirdi. Fişekliği beline bağladı. İbo konuşmasını sürdürüyordu.

"Gelelim bizim durumumuza. Yeni bir hareketiz. Güçlü bir mirasa sahip değiliz. Ayakta kalan tek hareketiz ve 12 Mart cuntası şu anda tüm gücüyle bize yönelmiş durumdadır. Kadrolarımız tecrübesiz, kitle temelimiz zayıftır. Bunlar dezavantajlarımızdır. Öte yandan, yaklaşık bir yıl içinde, bu bölgede yedi ciddi eylem konuldu. Bu bölgede hakim sınıfların ve halkın gözleri önünde alternatif bir güç olarak ortaya çıktık. Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığı bu bölgedeki mücadeleyi, radyo ve basın aracılığıyla tüm ülkeye duyurdu. Bu çok iyi bir şeydir. Şimdi görev, bu durumu daha da ilerletmektir."

Ali Haydar teneke bardakları ikinci kez çayla doldurdu. Bir bardak çay da nöbetçiye götürdü. Sigaralar sohbeti şenlendirdi.

"Ben diyorum ki, kış görevlerini tespit edelim. İkişer ikişer mıntıkalara, köylere dağılalım. Hem bahara hazırlık görevlerini yerine getirelim, hem de kitle ilişkilerimizi güçlendirelim. Köy gençliğinden, yoksul köylülerden birimler oluşturalım. Tüm gücümüzü seferber edip bu birimleri donatalım. Ve bahara, bu birimlerin eylemleriyle, yeni, yepyeni bir atılım ruhuyla girelim. Yayın organının hazırlıklarını tamamlayalım. Programı, tüzüğü hazırlayalım. Yetmişüç yılının bahar ve yaz atılımından sonra, sonbaharda yani, bu bölgede birinci kongreyi toplayalım. Bunlar, kesinlikle gücümüzü aşan görevler değil. Hatta olağanüstü bir çabayı bile gerektirmiyor. Normal, sistematik, disiplinli bir çaba yetiyor. Bu konuda hepinize güveniyorum."

Azeroğlu ocağı odunla besledi. Nöbetçi içeri girdi. Du-

manın uzaktan görünmesinin imkansız olduğunu, ormana sis çöktüğünü söyledi. Azeroğlu ocağa kalın odunlar attı. Yeşil'i, çeşmeden su almaya gönderdi.

"Bu kış Nazımiye'de barınamayız" dedi.

"Neden?" diye sordu İbo.

"Düzgün Dağları ve Nazımiye köyleri ana operasyon bölgesidir. Burada kontrol sıklaştı. Baskı arttı, halk tırstı. Operasyonların olmadığı dağlık bölgelere doğru kaymamız gerekiyor. Buraya gelmemizin nedeni budur. Haydaran-Demenan bölgesine doğru kayacağız. Bu bölgede toplanalım. Köylere, mıntıkalara buradan dağılalım. Şu anda Nazımiye tehlikelidir."

"İstanbul'dan iki kişi daha gelecek" dedi İbo.

"O zaman toplam sekiz kişi oluyoruz. Dört grup halinde ikişer ikişer dağılırız. İki Pülümür, iki Ovacık, iki Mazgirt, iki Haydaran-Demenan..."

"Sayımız artıyor. Fena kadrolar da değiliz" dedi Ali Haydar.

"Silahsızlık güvenliğimizi ortadan kaldırıyor" dedi Hüseyin.

İbo su dökmek için dışarı çıktı. Arkasından gelen Azeroğlu, İbo'ya yaklaştı. Usuldan, "üçümüz bir toplanalım" dedi.

"Ali Haydar'ı çağır, şu büyük ağaçların dibinde konuşalım."

Azeroğlu, Ali Haydar'ı çağırdı. Az sonra üçü, ağaçların altında Karakoçan başçavuşu Deli Bekir'in evinin bombalanıp bombalanmamasını konuşmaya başladılar. Azeroğlu, halkın bunu talep ettiğini açıkladı. Deli Bekir'in yaptıklarını sıraladı. Bu eylemin, geciktirilmeden mutlaka yapılmasını vurguladı.

İbo, "Erteleyin" dedi. "Şu anda Nazımiye ve Karakoçan'da, polis ve asker operasyon hareketliliği içindedir. Eylemi yapanların güvenliği tehlike altına girer."

"Girmez" dedi Ali Haydar. "Gece iki bomba atıp gele-

cekler. Biz zaten on gün önce planladık bunu. İmhayı amaçlamıyor. Ağır ihtar eylemidir."

"İbrahim Halil o bölgeyi avucunun içi gibi biliyor. Hüseyin'le birlikte, bir gecede işi bitirecekler. Sorun değil" diye konuştu Azeroğlu.

"Ben o bölgeyi ve durumu sizin kadar bilmiyorum. Komitesiniz. Kararınızda ısrar ediyorsanız uygulayın. Belki de gereklidir, bilemiyorum. Ama güçler dengesinin, donanım sorununun ve kış şartlarının aleyhimize olduğunu unutmayın."

Üçlü görüşmeyi hemen sonuçlandırıp eve girdiler. Ayaz dalgalar halinde iniyordu ormana. Azeroğlu hiç gecikmeden Hüseyin'e el yapımı üç bomba verip Karakoçan'a gönderdi. Planı ayrıntılarıyla bilen Hüseyin, İbrahim Halil'i Paş köyünden alacak, yarın gece Karakoçan'a hareket edecekti. Kömdekiler, Hüseyin'in gece vakti, tek başına nereye gittiğini sormadılar bile. Kapının önüne çıkıp uğurladılar Hüseyin'i. Uykuyu canı gibi seven insan, sise, ayaza ve çökmekte olan karanlığa daldı. Dört saat yol tepecekti dağlarda. Paş köyünün sıcacık yemekleri, yün döşekleri, ipekten yumuşak uykuları O'nu bekliyordu.

Karanlık, ormanı tüm gücü ve büyüsüyle bastı. Kestane renkli kış kurtçukları, ağaç çatlaklarına doğru çekildi. Ağaç köklerini izleyerek derinliklere dalan kızıl karıncalar, ineklerin dışkılarından toplayarak yuvalarının giriş bölümüne yığdıkları buğdayları derinliklere doğru taşımaya başladılar. Sincaplar, en küçük çıtırtısına kadar ormanın tüm ses zenginliğini dinlemek için kemirme işlerini durdurdular. Ormanda tilki sohbeti kuruldu. Burunları bakır kızılına çalan, postları rengarenk kibar tilkiler çıktı meydana. Az sonra hep beraber, sezdirmeden, efendice köye sokulacak, kümes kokusuna doğru zevkle yürüyeceklerdi. Kurtlar, uçurumdaki kan kokusuna inmişti. Gündüzün ava çıkan bir Hakis köylüsü, vurduğu yaban keçisini uçurum boyu sürükleyerek köye götürmüştü. Nöbetçi evin etrafında dola-

sıyor, dikkatle dinliyordu ormanı.

Ocağın yükselen alevleri odayı aydınlatıyordu. Sıcacık gübre, kar ve duman kokuyordu her şey. Ünlü dağ adamı ve modern eşkiya Kamer Özkan da gelmişti. Ayaklarında, burnu demirli, sağlam Amerikan botları vardı. Maceralı dağ hayatına aşıktı. Genç ve güçlü kurtlar gibi dağlarda yalnız dolaşmasını severdi. Haydaran'lıydı ve o ruhla büyümüştü. Haydaran'la Demenan'ı avucunun içi gibi biliyordu. Dağ yürüyüşlerinde ve tırmanmada üstüne yoktu. Fazla konuşmazdı. Çok geniş bölgeleri kolaçan etmekten ve dizi baskınlardan yanaydı. İyi donanmış bir grup hayaliyle yanıp tutuşurdu.

"Basmazsan birileri gelir, seni basar" dedi Kamer Özkan.

İbo başıyla onayladı. "Eylemsizlik her şeyin ölümüdür" dedi. "Çıplağız ama tam teçhizat donatabiliriz kendimizi. Yoktan var etme ilkesini uygularsak. Eylemle donanmak ilkesine dört elle sarılırsak. Can bedeli, çetin kazanılan şeyler kolay kaybedilmez. Ateşi, gökyüzünden, çıplak ellerimizle koparıp almasını bilmeliyiz. Buna yoktan var etmek derler. Kışın iyi korunup hazırlanmalı, baharda ise dört koldan harekete geçmeliyiz."

Kamer alevlere dalmıştı. "Kışın kritik noktaları daha kolay basarız" dedi.

"Tabi, kışın harekete geçilmez anlayışı yanlıştır. Ama biz bugünkü özel durumumuzu ve dezavantajlarımızı dikkate almak zorundayız."

"Rabat'ı beş kişiyle basabiliriz" dedi Kamer.

Ali Haydar güldü. "Kendini bahara hazırla" dedi. "Her birimiz birer grup kuracağız. Geniş bir bölgeye yayılacağız. Zayıf noktalara, umulmadık anda, tam gafletinde bindireceğiz. Sabret. Kışı kıyameti ve durumumuzu görüyorsun."

"Maceracı bir tarzda ilerlemenin mevsimi değil" diye çıkıştı Murat. "Şartları hesaba katmak zorundayız. Burnu-

muzun dikine gidemeyiz gözüm."

Göğü kat kat, dalga dalga kara bulutlar kaplamıştı. Rüzgar, dizginsiz bir serüvenle sürüklüyordu bulutları. Karlı zirvelere arada bir yıldız alacası düşüyordu. Gökteki fırtınanın aksine yer sakindi. Gökyüzüne bakan nöbetçinin morali bozuluyordu. Çooook uzaklardan geceyi zaman zaman dürten köpek havlayışları geliyordu. Tilkilerin hoşlanmadığı bir durumdu bu.

***

Başçavuş Deli Bekir, karısı Birgül'ü kucaklayıp yatağa attı. Tavladan yeni açılmış ve hiç gün görmemiş besili aygır gibiydi. Birgül şakır şakır gülüyordu. Karakoçan'ın en canlı kısırıydı. Toparlak, güleç, göz kırpan, gamze veren, hopur hopur yürüyen, hayat dolu bir kadındı. Köylüler, Deli Bekir'in, bu kadını, kuru incir ve leblebiyle beslediğini söylüyorlardı. Karasakal köyünden bir ihtiyar, Deli Bekir'in, bu kadına beş kaşık bal yedirdiğini, her akşam ellerini bezir yağına batırarak bu kadını mıncıklama masajından geçirdiğini iddia ediyordu. Karakoçan'lı kocakarıların fikri farklıydı. Onlara göre Birgül, memelerini cevizyağıyla yağlıyor, kolonyalı sıcak su banyosunda nisan perileri gibi tam üç saat uyuyordu. Bol yumurta yiyerek yumurtaya dönen bu kadın, evin kapısına dikilen hediyeci köylülerin sepetini hep "taze mi" sorusuyla açıyordu. Birgül çarşıya çıkıp çikıdım çikıdım yürümeye başlayınca, kahve önlerinde dumanlanan geveze köylü milletinden ahlak yasalarını güç duruma düşüren bir yığın alengirli mırıltı türerdi. Birgül'ün korkunç hoşuna giderdi bu mırıltılar.

"Hey babam heeey! Allahın altın yumurtası!.."

"Gel vur... Vur da kurtar bu zulümden kulunu"

"Halil İbrahim sofrası... ardındaki berekete bak!"

"Vay benim köpek kaderim... Göze zulüm, yüreğe zillet."

"At bir şeş düşsün. Deli deliyle görüşsün."

"Bekletme elinde, birliği at. Vur sineme, beni yeniden yarat."

"Nar danesi, bal küpü, dallandır toprağa kökü."

"Gülistan bağına bağman olayım."

"Deliler delisi, gönül velisi."

"Of anam, nerden geldi bu titreme, bu tufan!"

"Diyemezsin ben tokum, gelirse şeker lokum."

Başçavuş Deli Bekir, Birgül'ü altına aldı. Kalbi gayet delibaz, şaşkın ve renkli çarpıyordu. Birgül'ün aksine kumandan ciddiydi.

"Lüzumsuz gülme Birgül! Ciddi ol! Bugüne bugün senin medar-ı iftiharınım, kocan, dert ortağın, evinin reisiyim. Hele çevir."

"Nem olursan ol, ben gülerim."

"Merasim sırasında tekmil veren güler mi hiç kız. Hele çevir."

"Hayatım, ömrüm hep sana çevirmekle geçti. Bir de sen çevir."

"Terbiyesizlik yapma Birgül. Yarın köylere gideceğim. İşim var, yatmam lazım. Hevesimi kursağıma hapsetme."

"Bıktım senden Bekir. Sohbet yok, gezmek yok, hal hatır sormak yok, incelik yok. Yemeği yer, gider sağda solda sürtersin, yatmaya gelince de hele çevir dersin. Çevirme makinası mıyım ben, hayvan mıyım!"

"Yine başladın karı. Tekmil veren nöbetçiler gibi aynı şeyleri sıralayıp durursun. Mızıkçılık yapma, nazlanma, yarın işim var."

"Benim de işim var."

"O zaman uzatma. Bitsin bu iş."

"Hayır! Kalk üzerimden!"

Kadın sağ yanağına sağlam bir sille yedi. Deli Bekir, galiz küfürlerle kalktı. Öbür odadan döşek getirdi. Sobanın yanına serdi. Kadın sarsıla sarsıla ağlıyordu. Deli Bekir'in beynine bin cin birden ürcah olmuştu.

"Sopaya ara verdim şımardın kancık! Sana yaramıyor insanlık!"

"Ne zaman insanlık gösterdin ki" diye hüngürdedi kadın.

"Sus! Kısır kancık! Süslen püslen, caddelerde gez, sürtük!"

"Sürtük senin anandır!"

Deli Bekir'in cinleri çıldırdı. Ayağa fırladı. Birgül'ü ayağından çekip karyoladan aşağı attı. Tekme tokat girişti. Mahallenin bağırtıyı duymaması için sol eliyle ağzını kapattı. Birgül'ün bacakları havada çılgınca çırpınıyordu. Deli Bekir, kadının donunu bir çırpıda çekip çıkardı. Büyüyen bir çift göz, boğuntu ve çırpınan çıplak bacaklar haline gelmişti kadın. Çuval gibi altına çekti. Çırpıntılı, kızgın, kan ter içinde gerçekleştirdi tecavüzünü. Kadın direnişini sürdürdüğü için ağzını mintanla bağladı. Kollarını hazırol vaziyetinde gövdesine palaskaladı, yüzükoyun yere yatırdı. Deli Bekir korkunç terlemişti. Atletini çıkardı. Havluyla terlerini sildi. Donunu değiştirdi. Kadın yerde sakin sakin ağlıyordu. Lambayı kıstı. Karyolaya uzanıp yorganı üzerine çekti. Komşu köpeğin hav havlarını dinledi. "Yarın bu herifi uyarayım da köpeğine sahip olsun. Bu saatte havlanır mı" diye mırıldandı ve aynı anda yan odanın camları şangırtıyla kırıldı. Başçavuş ayağa fırladı. Şangırtıyı iki güçlü patlama izledi. Ev sarsıldı. Tüm camlar tuz buz oldu. Yan odadan içeri dinamit, toz ve yanık kokusu doldu. Duvarlar çatlamıştı. Deli Bekir'in kulakları ve beyni uğultu anaforundaydı. Patlamadan sonra evin basılacağını sanarak karyolanın altına girdi.

"Git çabuk jandarmaya haber ver! Çabuk kadın" diye bağırdı.

Kadının bağlı olduğunu hatırladı. Çıktı sürünerek, çözdü. Kadın usuldan sırtüstü döndü, içli içli ağladı.

"Bekleme, hadi kalk, jandarmaya haber ver!"

Kadının ağlayışında müthiş bir acındırma öğesi, insaf duygusu vardı. Başçavuş korkusunu bastırıp kadını dikkatle dinledi. Acıma dalgası kapladı içini. Hiç böyle acımamıştı bu kadına. Kalktı, giyindi. Silahını alıp korkusuzca dışarı çıktı. Bekçiler ve jandarmalarla karşılaştı sokakta.

"Komutanım buralarda bir yeri bombaladılar" dedi onbaşı.

"Benim evi bombaladılar orospu çocukları. Kurtulamazlar benden."

"Kaçanları gördüm komutan" dedi bekçi.

"Kaç kişiydiler? Nereye kaçtılar?"

"Şu tarafa doğru kaçtılar: İki kişiydiler. Şehir dışına çıktılar."

Hep beraber kaçış yönüne doğru yürüdüler. İzleri el fenerleriyle tespit ettiler. Araziye açılıyordu. Deli Bekir memnundu.

"Yarın erkenden bu izi süreceğiz" dedi.

Savcıyla karşılaştılar. Eve gittiler. O da tanınmaz haldeydi. Eşyalar un ufak olmuş, şarapnel parçaları duvarlara saplanmıştı. Taşa sarılı bir mektuba rastladılar. Savcı hemen açıp okudu.

"Başçavuş Bekir Becerikli,

Halka zulmetmekten vazgeç. Zulme devam edersen seni halk adına ölüme mahkum ederiz. Bu devrimin ağır ihtarıdır. İyi düşün."

Savcı imzaya baktı. Mektubu Başçavuşa uzattı.

"Aynı örgüt" dedi. "Kaymakamın evini bombalayıp yakanlar."

Deli Bekir'in dudakları titriyordu hırsından. Jandarmalar şaşkındı. Birgül ayağa kalkmış odanın kapısından içeriyi, soğukkanlılıkla seyrediyordu. Savcı, kadının şiş-kin, kızarmış gözlerine baktı.

"Üzülmeyin Birgül hanım" dedi. "Şanslısınız. Kıl payı kurtulmuşsunuz ölümden. Eşya zararını devlet karşılar. Yapanlar da kanunun pençesinden kurtulamazlar."

"Kanun pençesinden kurtulsalar da benim pençemden kurtulamazlar" diye kükredi Deli Bekir. "Saklandıkları delikten çıkaracağım o alçakları!"

Erken sabah ayazında, on jandarmayla iz sürmeye başladı Deli Bekir. İki kişinin izi, bariz bir şekilde Dal Mezrasına doğru gidiyordu. Kar, bazı yerlerde dizi buluyordu. İki saat sonra asker Dal Mezrasını, yani öğretmen Bircan'ın evini kuşattı. Evde Bircan'ın babası, anası ve küçük çocuklar vardı.

Başçavuş, "Anarşistleri nereye sakladın ulan çıkar" diye bağırdı.

Baba inkar edince, evin önünde derhal falakaya yatırıldı. Asker arama için içeri girdi. Herkes tekme tokat dışarı çıkarıldı. Babanın bağırtısı, ananın ve çocukların çığlıklarında boğuluyordu.

"Konuş ulan pezevenk, nereye sakladın onları?"

Baba direniyordu. Askerler, adamın başını ve kollarını bastırıp kara gömmüşlerdi. Başçavuş habire indiriyordu copu ihtiyarın tabanlarına. Bir saat direnebildi ihtiyar. Dün gece yarısı iki kişi eve gelmiş, ısınıp karınlarını doyurduktan sonra çekip gitmişlerdi. Bir tanesi Paş Köyünden İbrahim Halil Akyol'du. Diğerini tanımıyordu. Önceden de görmüşlüğü yoktu. Başçavuş derin bir soluk aldı. Kara zevkle tükürdü. Adamı iki askerle Karakoçan'a gönderdi. Sekiz askerle birlikte Paş Köyüne doğru yola çıktı.

Hüseyin'le İbrahim Halil, Paş Köyüne şafak öncesi varmışlardı. Hüseyin beklememiş, yanına ekmek peynir alıp Deşt Ormanlarına doğru yola çıkmıştı. İbrahim Halil ise kendi evinde yatağa girip uyumuştu. Deli Bekir O'nu evde kıstırdı. Hafif bir dayak sefasından sonra kelepçeyi vurup Karakoçan'a götürdü. Sevincinden şen şakrak türküler söylüyor, kahkahayı basıyordu.

Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcısı Yaşar Değerli Karakoçan'a geldi derhal. İbrahim Halil'in sorgulamasını bizzat yaptı. Azeroğlu hakkında bir yığın soru sordu. Kaypakkaya'nın bölgede olup olmadığını öğrenmeye çalıştı. İbrahim Halil bombalamayı kabul etti. Ama diğer konularda fazla bilgi vermedi. Asıl sorgu Diyarbakır'da yapılacaktı. Yaşar Değerli, İbrahim Halil'i yanına alarak askeri bir ciple Diyarbakır'a gitti.

* * *

Deşt Ormanlarına öğle vakti geldi Hüseyin. Macerasını İbo'ya, Ali Haydar'a ve Azeroğlu'na ayrıntılarıyla anlattı. Karakoçan eylemi başarıyla sonuçlanmıştı. Yakalanma yoktu. Kömdekiler de dışarı çıktı. Hep beraber odun topladılar. Ekmek almaları için iki kişiyi Deşt köyüne gönderdiler. İbo'yla Azeroğlu karda güreş tuttular. İbo, Azeroğlu'nu güç bela tuşa getirdi.

Azeroğlu, "direnseydim beni yenemezdin" dedi.

İbo güldü. "İyi direndin" dedi. "Beni yenebilmen için birkaç dağ keçisi yemen ve tecrübeni geliştirmen gerekiyor."

"Güreşte Çorum fendi uyguluyorsun. Ben hiç fend bilmiyorum."

"Uyguladığım Çorum fendleri, vezir-i azam Hüsrev Paşa çağının küflenmiş feodal fendleridir. Beni yenebilmen için modern güreşin fendlerini öğrenmen gerekiyor. Köroğlu taktikleri ile modern gerilla savaşının taktikleri arasındaki muazzam farkı biliyorsun."

"Köroğlu taktiklerine şükür" dedi Ali Haydar. "Sen Kiziroğlu Mustafa Bey taktiğini uyguluyorsun."

İbo güldü. "Yanılıyorsun" dedi. "Kiziroğlu'nun taktikleri Köroğlu'nunkinden daha kıvrak, daha cevvaldır. Bir hışmınan gelir geçer, hasmını ortadan biçer. Köroğlu boşuna 'peeh peeeh' dememiş."

Deşt'ten gelenler, kovulmuşlardı. İki eve uğramış, terslyüz edilmekle kalmamış, üstelik galiz küfürler yemişlerdi. Torbaları bomboştu. Kırmızı Tilki ile Ali Yıldız baskılardan dolayı İstanbul'a kaçmışlardı. Kamer köyde yoktu. Musa Söğüt'ü ise tutuklamışlardı. Köyde durum iyi değildi.

"Başka evlere niye gitmediniz?" dedi İbo.

"Herkes birbirinden korktuğu için, onlar da kovabilir-

lerdi."

İbo torbayı aldı. "Birisi benimle gelsin" dedi.

Ali Haydar'la birlikte köye gittiler. Önlerine çıkan ilk eve girdiler. Sert çıkışlar ve tartışmalar oldu. Konuklar gayet yumuşak, kendilerinden emin, güleç sabırlıydılar. Kovuldukları halde çıkmıyorlardı. Derken oturma faslı başladı. Tartışma normal sohbete dönüştü. Ev sahipleri gelenlere ısındılar. Reis ilk kez güldü. Ömründe böylesine efendi, bilgin, güleç, ipek ruhlu insanlarla karşılaşmamış gibiydi. Kaba davranışlarından dolayı özür diledi. Ocağa demlik indirtti. Sofra açıldı. İki saatlik sohbetten sonra konukların torbası, ekmek, çökelek, yağ, çay ve şekerle doldurudu. Uğurlama sırasında ev reisi konuklarını yanaklarından öptü. Bir kez daha kusurlarının affını istedi. Geceleri gelebileceklerini belirtti.

"Bütün mesele, halka nasıl bir yöntemle yaklaşmamız meselesidir" dedi İbo. Kömdekiler dört gözle bekliyorlardı erzakçıları.

"Vallahi getirmişler."

"Ooooo... torba bayağı dolmuş."

"Ben size demedim mi, bunlar getirir diye."

"İsteseniz hepiniz getirirsiniz arkadaşlar" dedi İbo. "Doğru bir yöntemle yaklaşın, sabredin, engin olun yeter ki. Getirmek marifet değil. Marifet, halkın bilincinde ve gönlünde parlak yankılar, izlenimler, imajlar uyandırabilmektir. Kitlelerin bilincine dayanan hiçbir hareket aç kalmaz. Yazın bilinç üretseydik kışın aç kalmazdık. Kışın bilinç üretmezsek yazın bile kesin aç kalırız."

Torba açıldı. Ekmekle çökelek herkese eşit bir şekilde paylaştırıldı. İbo ile Ali Haydar evde yemişlerdi. Yemekten sonra çay koyup yeniden toplandılar. Tartışma sonucunda çoğunluk, kömden hemen ayrılıp Haydaran Dağlarına geçmeye karar verdi. Dağlık bölgedeki Vartinik Mezrası'na yerleşip bir müddet burada kalacaklar, köylere buradan dağılacaklardı. Murat, İstanbul'dan gelen Yılmaz'ı

almak için gruptan ayrılacak, Vartinik'e daha sonra gelecekti. O gece, Istanbul kadrolarından Davut Kurun da gelip gruba katıldı. Kömde sekiz kişi olmuşlardı. Karanlığın çökmesiyle grup, Haydaran'a hareket etti. Kılavuzluğu Kamer yapıyordu. Murat gruptan ayrılmıştı. Yavaş yavaş uçuruma indiler. Karlara bata çıka Hakis köyüne doğru tırmandılar. Herbirinin sırtında bir torba vardı. En arkada Davut yürüyordu. Grubun ağır tankı o idi. Köyün kenarında soluk soluğa konakladılar. İki kişi ekmek ya da un almak için köye gitti. Grup yavaş yavaş hareket etti. Biraz daha tırmanarak araba yoluna çıktı. Yol, dağın göğsünde kıvrılarak uçurumu izliyor, çok ilerde Tunceli, Erzincan karayoluna çıkıyordu. Karları derinlemesine yararak ilerleyen bu yolda yürümek tehlikeliydi. Jandarma müfrezesiyle karşılaşma durumunda kurtuluş yoktu. Erzakçılar koşa koşa gruba yetiştiler. İki eve uğramış, unla yağ almışlardı.

Karın ayak altında ezilirken çıkardığı gıcırtı, koyaklarda mırıldanan rüzgarın titrettiği çalı çırtılarına karışıyordu. İbo'nun lastikleri ayağına bol geldiği için zaman zaman kar giriyordu. Kalın çuhadan gri bir pantolon giymişti. Paltosu kısa ve cepleri delikti. Altında kalın bir ceketle ince bir kazak vardı. Ceketinin sağ cebinde kalın not defteri, sol cebinde ise Emine'nin, İbo için özenerek dokuduğu bir çift nakışlı, beyaz yün patik vardı. Kulaklarını atkıyla sarmış, üzerine kasketini geçirmişti zorlayarak. Sakalı ve bıyığı, teni gibi kavun içi olduğu için uzaktan pek belli etmiyordu. Kaş, bıyık ve sakal, ayazın etkisiyle kırağılanmaya başlamıştı.

Kılavuz Kamer'in sadece ayakları sağlamdı. Kalın giyinmemişti. Ayaza yenilen her şeye yenilir ilkesiyle hareket ediyordu. Battaniyeleri Süleyman Yeşil taşıyordu. Katır soyundan gelen insanlardandı. Yükle yükleyebildiğin kadar. Azeroğlu barbunyayı, Hüseyin ise unu taşıyordu. Kapkacak, kitaplar, çay, şeker torbası İbo'daydı. Ali Haydar kırmayı, dürbünü, bombaları, fişekleri, barut ve gülle

gibi malzemeleri, dinamitleri, fünyeleri taşıyordu. Yedek elbiselerle yağ Davut'taydı. Kamer'de hiçbir şey yoktu. Zaman zaman yorulanlarınkini devralıyordu.

"Erzincan yoluna yaklaşıyoruz arkadaşlar. Buraya yakın bir karakol var. Sessiz ve dikkatli yürüyeceğiz. Ana yolu üçer üçer karşıya geçeceğiz."

"Bir sigara molası ver."

"Burada olmaz. Karşıya geçeceğiz. Dağı aşacağız, sonra..."

Ana yola yaklaştılar. Göz gözü görmüyordu. Onikiyi geçiyordu saat. Üçer üçer, gayet usul adımlarla yolu geçtiler, Haydaran'a ayak basmışlardı. Yürüyüşün en çetin bölümü başlamıştı. Dağı, Roşnik Köyü yönünde tırmanmaya başladılar. İbo'nun ayağı kaydı. Aşağıya doğru yuvarlandı. Kara gömüldü. Kamer İbo'yu kardan çıkardı. Kaybolan lastiğini buldu. Torbasını sırtladı.

"Keçi yolu yok mu Kamer?"

"Kışın keçi yolu olur mu.? Yürüyün işte" dedi Kamer.

"Yolu şaşırmadın inşallah!"

"Ben sizi en kısa yoldan götürüyorum."

"En kısa yol diye bize uçurumları geçirtecek" dedi Azeroğlu.

"Siyasetin uçurumlarını geçmeyi göze alan, Dersim'in uçurumlarını kolay geçer. Kılavuza itiraz yok" diye kesip attı Kamer.

Ali Haydar gülüyordu. "Yaşa Kamer. Yaşa modern Çapayef!"

Davut'un ayağı kaydı, küt diye sırt üstü düştü. Kuyruk sokumu buza çarpmıştı. Of puf etti. Gözleri yaşardı. Süleyman Yeşil gülüyordu.

"Vukuat var arkadaşlar! Dağ, Davut'a çarptı."

Millet gülüyordu. Ciddiyetini koruyan tek insan Kamer'di.

"Düşmeyi göze almayan iyi yürüyemez."

"Düşme sırası sende Kamer."

"Ben düşmem. Boşuna beklemeyin. Zamanında çok düştüm çünkü."

"Büyük lokma ye, büyük konuşma" dedi Ali Haydar.

"Büyük lokma yiyor, büyük konuşuyorum. Düşmem dedim mi düşmem."

Tırmanış bitti. Roşnik Köyüne doğru inişe geçtiler. İniş-te, sırtüstü düşüşler çoğaldı. Kamer'le Süleyman Yeşil'in dışında herkes düştü. Köyün kenarından geçerek tepeye, Mirik Mezrası yönünde tırmandılar. Önlerinde çok büyük bir uçurum vardı. Zirveler ağarmış, sabah aydınlığı uç ver-mişti. Kamer grubu, yaprak indirmek için dağlara çıkan köylülerin ayak izlerine soktu. Aşağı yuvarlanmamak için el ele kenetlenmişlerdi. Kamer en önde, elleri cebinde, düz yolda yürür gibi iniyordu uçurumu. Grubun yavaşlığına canı sıkılıyordu. Uçurum dibinde tek bir ev vardı. Eve var-madan indiler dibe. Gayya kuyusuna inmiş gibiydiler. Du-varımsı, diş diş kayalarla yükselen dağların haşmeti İbo'yu büyülemişti.

"On dakika sigara molası veriyoruz" dedi Kamer.

Uçurumun dibindeki küçük çay, mavis buz dalgaları ve don yosunla örtülmüştü. Kar tepeciklerinden fışkıran kuru dallarda tek tük dağ serçeleri vardı. Yukarda, göğe yakın yüceliklerde, kayalardan yeşil kış dalları sarkmıştı. Eski kartal yuvalarından sızan ya da düşen gübreler, kayaları şahrem şahrem ağartmış, renklendirmişti. Gövdeleri yılan derisini andıran vahşi kuşyemez çalılarından erken tomur-cuklar düşmüştü buzların üzerine. Dağların külahlarında çiğdem renkli şeffaf sabah sisi geziniyordu. Şaşırtıcı bir sessizlik vardı.

"Kuyu dibinde konaklamak tehlikelidir" dedi Kamer.

Hüseyin ağzına bir parça buz attı. "Kazandibi olsa da yesek" dedi.

"Fıstıklı baklava iyi gider."

"Bırakın hayalleri de şu buzu kırın su içelim, yanıyo-ruz" dedi Davut.

"Sırtüstü düşe düşe vücudunda su kalmadı."

"Davut, dağların depremi!"

"Sanki siz benden az düştünüz" diyerek ayağıyla buza vurdu.

Buzu, botuyla Kamer kırdı. Su pırıl pırıl yayıldı kenara. Sırasıyla eğilip içtiler. Azeroğlu, naylon matarasını doldurdu. Lıkır lıkır dikti kafaya. Yürüyüş yeniden başladı. Kamer, Mirik Mezrasına uğramadan grubu Barıkbaşı Mezrası yönünde tırmanışa geçirdi.

"Vay baboooo... düşüp gebereceğiz."

"Dik tırmandırtma Kamer, yılan eğrisi çizdir. Kıçımızdan ter atıyor. Kayalara girme, söyle yan vur" diye uyardı Azeroğlu.

Barıkbaşı Mezrası, dağın tepesinde birkaç evden ibaretti. Kartal yuvasını andırıyordu. Mezranın yanından geçip çıplak ormana daldılar. Bazı yerlerde kar bir metreyi buluyordu. Ormanda yürüyüş, bata-çıka, bata-çıka, yordu herkesi. Ormanın kıyısına vardıklarında Vartinik Kömünü gördüler. Uçurumun kenarında bir ev ve ona bitişik bir davar ağılından ibaretti. Kömün bir yanı dağa gömülmüştü. Evin önü, yarım metre yüksekliğindeki taş duvarla çevrilmişti. Pencereler, uçurumun karşısındaki yüksek dağ silsilelerine bakıyordu.

Torbaları bir köşeye indirdiler. Ev bir kapıyla ağıla açılıyordu. Ağılda kuru odunlar vardı. Zirvelerden inen sis, sabah ayazını dayanılmaz hale getirmişti. Evde ocak yeri yoktu. Tavanı bir yerden deldiler. Ateşi tam deliğin hizasında yaktılar. İçeri yayılan dumanın bir kısmı pencereden ve kapıdan çıkıyordu. Battaniyeleri, ocağı kuşatacak şekilde serdiler. Ayakkabılarını çıkarıp ayaklarını alevlere dayadılar.

"Ayağını sıcak tut, başını serin, uykulara dalsın ela gözlerin" dedi Hüseyin.

"İşin gücün uyku. Başın rüya, gövden uyku tulumu."

"Her uyku, her insana yeniden doğuş zevkini tattırır."

"Her uykudan uyanış de, uyku deme" dedi Azeroğlu.

"Doğru" diye onayladı Hüseyin. "Her şirin uykudan uyanış, yepyeni bir hayatın başlangıcı gibidir. Uyku, hayata tazelik, zindelik doğuran eşsiz bir anadır."

"O zaman gelin taze ve zinde bir hayata başlamak için uyuyalım arkadaşlar" diye güldü Ali Haydar.

"Önce bir Halil İbrahim sofrası açalım. Çay demleyelim" dedi İbo.

Pınar, köme yüz metre uzaklıktaydı. Ali Haydar tenekeleri alıp suya gitti. Süleyman unu leğene boşalttı. İbo, çay bardaklarını, şekeri, yağı, peyniri, soğanı çıkardı. Kısa bir zaman içinde hamur yoğrulup kızgın salın üzerine atıldı, odun akkoruyla kapatıldı. Çay demlendi. Peynir bölündü. Adam başına ikişer şekerle yarım kaşık yağ verildi. Kızgın küllerin altından çıkarılan kızarmış kocaman ekmek bezle silindi, üflendi, seyredildi ve yedi eşit parçaya parelendi. Herkes buğlanan sıcacık ekmeğinin arasını yağ, peynir ve soğanla besledi. Çaylar teneke bardaklara doldduruldu. Kıtlamacı Azeroğlu hariç, herkes iki şekerinden birisini bardağa cump diye atıp karıştırdı.

"Hayatımın en yakışıklı, en leziz sofrasındayım" dedi Süleyman.

"Her fakir sofra doyumsuz ve lezizdir."

"Sofranın herşeyi belirlediği ve kavga odağı haline geldiği bir çağda yaşıyoruz" diye girdi İbo. "Açlık leziz olmayanı da leziz kılıyor. Devrimin ilk amacı, açlığı ve açlığın değer yargılarını kökten silmektir. Açlığı ve açlığın değer yargılarını başında altın bir taç gibi taşıyan sahte refahı yerle bir edip onun yerine masallardaki refahı geçirmektir."

Yemekten sonra yavaş yavaş dışarı çıktılar. Sisin kuşattığı dağlara bakarak kar tınazlarına zevkle işediler. Karşı dağların yamaçları çıplak ormanlarla kaplıydı. Uçurum dibinde, yani Mirik Vadisinde yabani ceviz ağaçları vardı. Yaz ayları dağlardan inen pınar sularının beslediği bir çay

geçiyordu. Çayın içinde kocaman kaya parçaları vardı. Buza kesmişti her taraf. Vartinik Kömünün bulunduğu tarafta, daha ilerde Ermeni harabeleri yer alıyordu. Azeroğlu uçurumlara, dağlara, kör edici beyaz enginliğe baktı. "Kimin aklına gelir bizim bu şahin yuvasında olduğumuz" diye mırıldandı. Nöbet sistemini ayarladı. Nöbetçide iki bomba, bir kırma tüfek, kütüklük ve dürbün olacaktı. İlk nöbet Ali Haydar'ındı. O'nu İbo izliyordu. Nöbetler ikişer saatti. Öğleden sonra, ateşin çevresinde yan yana, ayakları ateşe gelecek şekilde dizilip uyudular.

Ali Haydar, dürbünle kuzeyi taradı. Sonra vadiye, Mirik Mezrasının bulunduğu bölüme baktı. Mirik'ten Vartinik'e bir patika geliyordu. Ama kar patikayı kapatmıştı. Bir patika da Barıkbaşı'ndan geliyordu Vaıtinik'e. Dürbünle bu iki yeri taramak yetiyordu. Uçurum ve Ovacık'a bakan taraf önem taşımıyordu. Evden biraz uzaklaşıp dumana baktı. Dumanı uzaktan görmek mümkün değildi. "Murat Aydın'ın işi zor. Gelip bulabilecek mi acaba?" diye düşündü. Dürbünle uçurumun öte yüzünü, dağların kayalık dik yamaçlarını taradı. Mağaraya benzer karanlıklar gördü. Yarın gidip oraları araştırmayı düşündü. İçi kuru, derin mağaralar bulurlarsa belki yerleşebilirlerdi. Ama o uçurumdan inip çıkmak tek kelimeyle cinayetti. Üstelik çığ tehlikesi vardı.

Hüseyin'in nöbetinde karanlık çökmüştü. Lapa lapa kar yağıyordu. Yanan odun çıtırtılarına değişik türden horultular eşlik ediyordu. Ayak kokusu, keçi gübresi, duman ve tulum peyniri kokuyordu oda. Kamer'in dışında herkes ayakkabısını çıkarmıştı. "Gerilla teçhizatıyla uyur", "uyuyan yalnız gerilla, bir gözünü uykuya yatırır, diğerini nöbete diker" sözlerini sık sık tekrarlardı. Azeroğlu lastik ayakkabılarını yastık yapmıştı. Davut ağzını angut gibi açmış, düzenli ve zorlu bir tarzda horluyordu. Hayatında hiç horlamayan insanın horlayışıydı bu. Süleyman Yeşil, başını bir kütüğe dayamıştı. Paçası tutuşmuş, alevsiz, yavaş

yavaş, eriyorcasına yanıyordu. İbo, yarım ay şeklinde yatıyordu. Ali Haydar, sırtını elbise torbasına dayamıştı. Oturur gibi uyuyordu. Hüseyin içeri girip uyuyanları tek tek süzdü. Saatine baktı. Uyandırma zamanı gelmişti.

"Hadi bakalım cemaat, saat yedi. Uyanın, esneyin, yıkanın, canlanın."

Ali Haydar gözlerini açtı, İbo'ya baktı. İbo gülümsedi.

Hüseyin, "yanıyorsun hemşerim, paçan tutuşmuş" diye dürttü Süleyman'ı.

Süleyman gözlerini yavaşça açtı. Şaka sandı uyarıyı. Yeniden yumdu.

"Yalancıya, 'evin yanıyor' demişler, inanmamış."

Süleyman paçasına baktı. "Ulan gerçekten yanıyor" diyerek fırladı.

Davut gözünü kahkahalara açtı. Sırtını güç bela yerden kaldırdı.

"N'oluyor beyler, bir durum mu var?" dedi.

"Var tabi" diye çıkıştı Kamer. "Paçamız tutuşuyor, haberimiz yok. Tavşan uykusunda olsak her şeyden haberimiz olur."

"Yokuşun dibinden bir tavşan kalktı. Sırtı ala çakır, karnı süt beyaz" diye ayağa kalktı Azeroğlu. "Ahmed Arif'in tavşanı."

"Bizde bu şairlik oldukça daha çok tutuşur paçalarımız" dedi Kamer.

İbo güldü. "Hayat şiirdir" diyerek lastiklerini giydi.

Hep beraber dışarı çıkıp çeşmede yüzlerini yıkadılar. Kar yağışı ve karanlık hoşlarına gitmişti. Gece dupduruydu. İkiyüz metre ötesi kolayca seçiliyordu. Köylülerin deyimiyle kancık tilki havası vardı. Hüseyin'le Kamer güreşe başladılar. Ali Haydar, dürbünle etrafı taradı. Azeroğlu karla alnını oğuşturdu.

"Bu kar nisan sonuna kadar kalkmaz" dedi.

"Kör Zeyno nisanda gelir buralara. Nisan sonuna kalmaz" diye karşı çıktı Süleyman. "Nisanda dağlar yemye-

şildir."

"Gece devriye çıkaralım mı?" dedi Azeroğlu.

Ali Haydar, "bu karda devriye olmaz" diye itiraz etti. "Göbeklerine kadar kara gömülürler. Kolaçan edemezler etrafı."

"Geceleyin, saat oniki ile altı arasında, nöbete iki kişi çıkaralım. Tek kişi yeterli değil. Birisi Mirik, diğeri ise Barıkbaşı tarafını kollasın" dedi İbo.

"Uygundur" diye onayladı Ali Haydar.

Güreşçiler kar içinde, soluk soluğa eve yaklaştılar. Hüseyin gülüyordu.

"Gerilla taktikleri bana sökmez. Çarptım mı ufalarım."

"Sen ayağımın kaydığına şükret" diyen Kamer'in süngüsü düşmüştü.

"Ayağını kaydıran kim? Hiç ona bakmıyorsun."

İçeri girip, iki saatlik bir eğitim toplantısı yaptılar. Tartışma çeşitli teorik sorunlara kaydı. İki kere çay içtiler. Sabah yedide uyandılar. Sis çekilmişti. Ocağa barbunya koydular. Öğle yemeğini ikide yediler. İkindi üzeri, kömden Ovacık'a doğru, ıssız dağlara yürüdüler. Yirmi mermilik atış talimi yapıp geri döndüler. Gece saat dokuzda nöbetçi içeri girdi. Köme doğru karartıların yaklaştığını söyledi. Birer bomba alarak dışarı çıktılar. Ali Haydar, karartıları dürbün sorgusuna aldı. İki kişinin yaklaştığını söyledi. Sırtlarında yükler vardı.

"Murat'la Yılmaz olabilirler" dedi İbo.

Yaklaşanlar, ıslıkla, kuş ötüşünü andıran parolayı verdiler. Ali Haydar aynı şekilde cevaplandırdı. "Bizimkiler" dedi.

"Dağlar mahvetti bizi arkadaş yaauu.." diyerek sırtındaki torbayı Hüseyin'e verdi. "Yolu şaşırdık, şu koca uçuruma girdik. Uçurumdan çıktık başka bir yere girdik. Bu sabahtan beridir ki kolaçan ediyoruz Vartiniği."

Ali Haydar Murat'ın sırtına vurdu. "Hızır İlyas gibi şaşırmazdın yolu sen. Nasıl oldu pirim?" diye güldü.

"Zamanında zemzem suyu içip ziyaret deliğinden beş kere geçseydim bunlar başıma gelmezdi."

Hep birlikte içeri girdiler. Yılmaz, şaşkınlık ve moral çöküntüsü içindeydi. Bu kadar güçlük ve tehlikeyle karşılaşacağını sanmıyordu. Buradan kurtulup geri gitmenin çareleri üzerinde düşünmeye başlamıştı bile. Ruslara benziyordu. Yanakları nar içi gibi kızarmıştı. Bir tek sözcük bile harcamak istemiyordu. Bir kırmanın dışında, kimsede silah yoktu. Dokuz kişide bir kırma. Aman allahım, ne korkunç bir şeydi bu. Mücadeleye isteyerek katılmıştı. Teorik olarak da fena değildi. Laz İsmail'in söylediklerini hatırladı. "Dağda grup halinde, silahsız geziyorlar." Madem silahsızsın, neden grup halinde geziyorsun? Yılmaz derinlere dalmıştı. Kimin ne söylediğini duymuyordu. Dudakların kıpırdadığını görüyordu sadece. Bazan onu da görmüyordu. Bakar-kör olmuştu. Hayret, tabancaları bile yok. Peki bu dürbünü nerden almışlardı. Hareketin liderine bak. Kasketine bak. Sanki hiç gamı kasaveti yokmuş gibi nasıl da gülüyor. Peki basılırsak n'olacak? Bunun hesabını nasıl vereceğiz halka? İşemek için dışarı çıktı. Aaaa nöbet tutuyorlar. Dokuz kişiyi bir kırmayla savunacaklar. Gören, bunların keklik avına çıktığını sanır.

"Duvara işeme kokuyor. Git şuraya işe" dedi nöbetçi.

Aaamaaaan sanki sarayda yaşıyorlar beyefendiler. Kömün içi benim sidiğimden daha kötü kokuyor. Kim bilir kaç aydır yıkanmıyorsunuz. Tekeden beter kokuyorsunuz. Benim sidiğimle uğraşacağına silahlan be adam. Kolundan birisinin tuttuğunu hissetti. Hayaller dağıldı.

"Nasılsın Yılmaz?" dedi İbo. "Buraları nasıl buldun?"

"İyiyim sağ ol. Buraları iyi bulmadım. Hepiniz silahsızsınız."

"Yakında ikişer ikişer köylere dağılacağız."

"Şimdiye kadar neden silahlanmadınız?"

"Aslında silahlanacaktık. Filistin'den gelen silahlarımıza, bildiğin hizip, bizden önce gidip Viranşehir'de el koy-

du. Herbirimizin elinde bir tüfek olacaktı."

"Kendi gücümüze dayanarak neden şimdiye kadar donatmadık kendimizi. Hep kendi gücümüze dayanmaktan söz ediyoruz. Hani nerde bunun pratiği?"

"Hesap sorman güzel bir şey. Ama hesap sormadan önce durumu çok yönlü kavraman gerekiyor. O zaman daha isabetli olursun."

"Arkadaşlar girin içerde tartışın" diye uyardı nöbetçi. "Geceleyin ses yankılanıyor, doğru değil."

İçeri girdiler. Murat hala nasıl şaşırdığını, çığların nerden nerelere düştüğünü, gelirken unu ve yağı hangi köylerden aldığını, köylülerin neler söylediklerini anlatıyordu. Murat'ın safça hoş sohbeti, herkesi sarıp sarmalamıştı yine..

Munzurlardan kopan ayaz poyrazları, Zel, Tujik, Sultan gibi büyük dağların sisiyle birleşerek geceyi ustura gibi keskinleştiriyordu. 'Tükrüğün yere düşmeden donar' deyimi tam da bugünler, bu tip geceler için söylenmişti. Dağ keçilerinin mağaralarda koyun koyuna mürgülediği, tilki postunun ürperdiği, çakalın can havliyle ayı inine girdiği gecelerdi. Sağlıklı gecelerdi. İnsan üşütmez, hastalanmazdı bu gecelerde. İhtiyarların, "donmasam, kar üstünde çırılçıplak gezerim" dediği gecelerdi. Her yarım saatte bir, iki nöbetçiden birisi içeri girip ısınmak zorunda kalıyordu.

Ocak başında köylere dağılma sorunu ele alındı. Yarın iki kişinin Mazgirt'e, iki kişinin de Ovacık'a gönderilmesi kararına varıldı. İki kişi ise Nazımiye ve Karakoçan bölgesine gönderilecekti ama hemen değil, bir hafta sonra. Bölgedeki operasyonların sona ermesi, durumun normalleşmesi gerekiyordu. Haydaran bölgesinde üç kişi, İbo, Azeroğlu ve Ali Haydar kalacaktı. Yönetici komite, Haydaran ve Demenan'ı merkez üssü olarak seçmişti. Tüm kadrolar, onbeş gün sonra Vartinik'te yeniden bir araya gelecek, gezdikleri mıntıka hakkında bilgi ve önerilerini sunacaktı.

Onbeş gün süre, mıntıkalara dağılan grupların ilk planda barınma güçlükleriyle karşılaşma ve mıntıkalarda fazla kalamama ihtimali göz önünde bulundurularak saptandı. Her grup, köme, onbeşinci günün gecesi gelecekti.

Ertesi gün, Davut, Yılmaz, Kamer ve Murat Vartinik'ten ayrıldılar. Güneşsiz ama cam göbeği gibi duru ve durgun bir hava vardı. Azeroğlu, Ali Haydar'la birlikte eski isyancı Demenan bölgesine gittiler. Amaç, yeni mağaralar bulmaktı. Basım işleri, bomba imali ve barınmak için değişik mağaralara gereksinim vardı. Derin vadilere girdiler. Ilık su kaynakları ve iki büyük mağara buldular. Bu mağaralar Vartinik kömüne üç-dört saatlik bir uzaklıktaydı.

"Bu mağara barınmak için birebirdir. Hiç nem yok. Üstelik büyük."

"Gübrelere bak. Dağ keçileri kalıyor. Ama buraya inip çıkmak zor."

"Daha iyi ya. Ateşi şurda yakarız. Duman şu yarıktan çıkar."

"Korkunç bir yarık. Duman burdan çıkarsa dağılır, incelir, kaybolur."

"Bizim için daha iyi. Gündüzleri çekinmeden ateş yakarız."

"Otuzsekiz isyanında halk bu tip mağaralara sığındı."

Denemek için sağdan soldan odun toplayıp ateş yaktılar. Yarık, dumanı soba borusu gibi çekiyordu. Duman pek yayılmıyordu mağaraya.

"Buraya hemen taşınalım" dedi Azeroğlu.

"Evler, köyler buraya çok uzak. Bol yiyecek yığmamız gerekiyor."

"Yazın nasıl da düşünmedik. Aklımız başımıza yeni geliyor."

"Düzgün dağlarında kalacağımızı sanıyorduk. Sığınağımız orada kaldı."

"O zaman onbeş gün sonra, yani arkadaşlarla görüşmemizden sonra buraya yerleşelim" dedi Azeroğlu.

"Güzel fikir. Şubatı ve martı burada geçiririz. Buradan hareketle, Laç Deresinde araştırma yapar, bir yığın mağara buluruz."

"Laç Deresinden yazın geçtim" dedi Azeroğlu. "Vahşiliği artıyor ve daha bir güzelleşiyor. Envai çeşit hayvan var bu derede. Zengin bir dere."

Karanlık çöktüğünde geldiler köme. Hüseyin nöbetteydi. Süleyman barbunya pişiriyor, İbo ise birşeyler yazıyordu defterine.

"Nerelerdesiniz?" dedi İbo.

"Vadileri araştırdık" diyerek İbo'nun yanına oturdu Ali Haydar. "İyi yerler var. Arkadaşlarla görüştükten sonra gidip oralara üslenelim."

Araştırmalarını ayrıntılarıyla anlattılar. İbo sevindi. Aklı fikri, oturup rahatça yazı yazabileceği, sık sık çay içip, içinde gezinebileceği kuru bir mağaradaydı. Sırf komite için, hiç kimsenin bilmediği güzel bir mağaranın ya da suni sığınağın ayarlanmasında ısrarlıydı. Mağaranın bir yanına kitapları dizecekti. Kutular dolusu mumlar, kağıtlar, kalemler bir yanda olacaktı. Çok güçlü bir radyoya ihtiyaç vardı. Uzun süre dayanacak, bozulmayacak erzak stoklanmalıydı.

"Diyarbakır Sıkıyönetiminin duyurusunu dinledik demin" dedi İbo. "Süleyman ile Ali İşçi, Tunceli Polis Karakolunun bombalanması failleri olarak aranıyorlar. Bildiri bayağı genişti."

Süleyman zevkle gülüyordu. Sinema kapıcılığından boyacılığa, boyacılıktan devrimciliğe transfer olmuştu. Paşaların kendisiyle uğraşmasına haylice memnundu. Sıradanlıktan kurtulmuş, haber bültenlerine girmişti. Of anam, hayat nasıl da güzeldi. Koca bir ordu, sırf onun için dağ operasyonlarına girecekti.

"Aslında biz, jandarma karakoluna da iki tane sallayacaktık" dedi Süleyman.

"Olabilirdi" diye güldü Ali Haydar. "Ali İşçi'ye acıyo-

rum. Sıkıyönetim her patlamada O'nun parmağının olduğunu sanıyor. Herif Doğu'da meşhur oldu."

"Nerelerdedir, hiç görünmüyor" diye gülümsedi İbo.

Ali Haydar tütün tabakasını çıkardı. "Tek başına gizleniyor" dedi. "Müthiş inançlı ve kurnaz bir insandır. Köylüler O'nun fare deliklerinde gezindiğini söylüyorlar. Ailesi açtır, kalabalıktır. Şu dağın arkasında, Pardi'de oturuyor. Arada bir karanlıklardan çıkıyor, yarım çuval unu karısına verip, kaşla göz arasında sır oluyor. Gittiği her yerde propaganda yapıyor. Acayip bir insandır."

"Hiç kimse Haydaran'la Demenan bölgesini O'nun kadar bilemez" dedi Süleyman.

"Baharda O'nu bulalım. Köylülerle tanıştırsın bizi."

"Bahara kalmadan bulalım" dedi İbo.

Azeroğlu başını olmaza salladı. "İmkansız, bulamayız."

"Yeryüzünün tüm şeytanlarını seferber etsek yine bulamayız."

"O bizi arayıp bulmadıkça, biz O'nu bulamayız."

"İstese bizi hemen bulur. Bakalım, belli olmaz, bir bakarsın çıkar gelir."

Bir hafta aralıksız kar yağdı. Patlamayı andıran çığlar koptu. Derin derin yankılandı vadilerde. Sis, dalgalar halinde indi doruklardan Vartinik'e. Ermeni harabeleri tümden kar altında kaldı. Barbunyanın dışında tüm yiyecekler tükendi. Azeroğlu, Hüseyin'le birlikte Barıkbaşı Mezrasına gitti. Çoban Ali'yi gördü. Sohbet ettiler. Karınlarını doyurdular. Çoban'ın ağılına girip keçilerine baktılar. Keçiler üzerine başlayan sohbet iki saat sürdü. Çoban Ali, taşağındaki ağrının sebebini sordu. Azeroğlu doktor gibi ayrıntılı açıklamalarda bulundu. İhtimalleri ve çareleri sıraladı. Dersim'in son yirmi yılda hiç böyle kış görmediğini, her belalı kışın, belalı dertlerle geldiğini sözlerine ekledi. Çoban Ali, tüm bu duyarlı ve efendice yaklaşımlardan dolayı, Azeroğlu'nun torbasını ekmek, çökelek ve kuru soğan-

la doldurdu. Azeroğlu, Çoban Ali'ye, mağarada kaldıklarını söyledi.

Ekmek, beş kişiye bir gün ancak dayanabildi. Ertesi gün Azeroğlu, Süleyman'la birlikte Vadideki Mirik Mezrasına indi. Roşnik'ten ve Kutuderesi nahiyesinden gelen patikalar bu mezrada kesişiyordu. İlkin Hüseyin'in evine uğradılar. Dersim'in her köyünde en az on Hüseyin vardı. Azeroğlu geçen bahar Haydar'la birlikte bu evde kalmıştı. Hüseyin, ahırın inşaatını bu iki kişinin yoğun çabası sayesinde, vaktinden önce bitirmişti. Azeroğlu'nu görünce sevindi.

"Hızır İlyas'ın korkudan dışarı çıkamadığı bu kudurmuş kışta ne arıyorsun?"

"Dost muhabbeti gezdiriyor insanı!"

"Dost muhabbeti mi ekmek kokusu mu?" diyecekti sustu.

"Haydar nerelerdedir?"

"Haydar yakalandı. Duymadın mı?"

"Şu Abasane Kore'de yakalanan Haydar mıydı?"

"Haydardı."

"Vay beee! Yiğit adamdı, yazık oldu. Bir reisicumhur kadar bilgisi vardı adamın. Filistin savaşının yaralı gazisiydi. Vallahi üzüldüm."

Sobanın başında oturdular. Hüseyin'in hanımı Gülizar misafirlerine hoş geldin dedi. Azeroğlu'na tatlı tatlı gülümsedi. Hüseyin'in soruları devam ediyordu.

"Nerelerden böyle?"

"Roşnik'e gelmiştik. Sana bir uğrayalım dedik."

"Iyi. Sağ olun, var olun. Ben de sandım ki Kör Zeyno'nun kömünden geliyorsunuz. Sizin o kömde arkadaşlarınız kalıyor mu?"

Azeroğlu'nda şafak attı. Yutkunarak "yok" dedi.

"Köylüler o kömde adamların kaldığını söylüyor. Geçenlerde buraya iki jandarma geldi. Dağ keçisi avına çıktıklarını söylediler. Şimdiye kadar bu Dersim'de jandar-

manın dağ keçisi avına çıktığı görülmüş değil. O kömde kalanlar var. Belki başka yerden gelen kaçak talebelerdir. Gidin haber verin, orayı boşaltsınlar. Vallahi basarlar. Bizim bu Mirik'e güven olmaz."

Azeroğlu ile Yeşil'in içine endişe çıngısı düştü. İyi ki de gelmişlerdi.

"Hangi karakolun jandarmalarıydı bunlar?"

"Kutudere Karakolu'nun."

Bulgur pilavının pişmesini beklediler. Sohbet şevkleri kırılmıştı.

"Orada adam kaldığını nasıl anlamışlar?" diye sordu Yeşil.

"Köylüler ayak izlerini görmüş. Hüseyin Duman, kömün çevresinde adamların gezindiğini, kömden duman çıktığını görmüş."

Pilavı kuru soğanla kısa zamanda yediler. Birer tas ayran içip kalktılar. Hüseyin, torbalarını ekmek çökelekle doldurdu. Kalmaları için fazla ısrar etmedi. Evden çıktılar. Öğretmenle karşılaştılar. Azeroğlu'nu tanıdı öğretmen.

"Oooo... merhaba arkadaşlar merhaba nereye gidiyorsunuz? Gelin bir çayımı için ısınırsınız. Biraz sohbet ederiz."

"Gideceğiz işimiz var."

"Yahu gelin kardeşim, gidersiniz."

"Biraz un da bu heriften alırız" diye düşünen Azeroğlu fazla direnmedi. Öğretmenin sıcacık evine girdiler. Yalnızdı. Hal hatır peşrevinden sonra halkı eleştirdi öğretmen. Devlet güçlüydü ve halka baskı yapıyordu. Bir avuç insanın da devletle baş etmesi zordu. Gönlü devrimcilerden yanaydı ama gelecek umutsuzdu. Bir çıkış yolu da yoktu. En iyisi herşeyi oluruna bırakmaktı. Zamanla halk uyanabilirdi. Kan dökmeye hiç gerek yoktu. Deniz Gezmiş yiğit adamdı. Kendisini harcaması yanlıştı.

Birer bardak çay içip kalktılar. Azeroğlu öğretmenden

unla yağ istedi. İki üç kilo kadar unla bir parça yağ verdi öğretmen. Ellerini sıktı, başarılar diledi. Evden çıkıp Barıkbaşı'na doğru yöneldiler mahsustan. Karanlığa daldılar. Biraz uzaklaştıktan sonra Vartinik'e yöneldiler.

"Ot bir herif" dedi Yeşil. "Adı ne bunun?"

"Celal. Boş bir heriftir. Hem nalına, hem de mıhına vuruyor."

"Neler oluyormuş da haberimiz yok."

"Yaaaaa... İyi oldu gelmemiz. Basılacaktık yoksa. Kömü hemen boşaltmamız gerekiyor. Gidip bir mağaraya yerleşelim. "

Karları yara yara köme doğru tırmandılar. Parola verip içeri girdiler. Azeroğlu durumu anlattıktan sonra, "kalkın hemen boşaltalım" dedi. Ali Haydar, gece vakti bu karda, bu kadar eşya ile mağaraları bulmanın mümkün olmadığını ileri sürerek karşı çıktı. Bu kadar uçurumu, bu kadar vadiyi geçerken çığ altında kalma tehlikesi de vardı. En iyisi sabah erken terketmekti. Hem kar donar, derin iz bırakılmazdı. Kar şimdi yumuşaktı. Bırakılacak olan derin izlerin silinmesi zor olurdu. Çoğunluk Ali Haydar'ı destekledi. İbo mantıklı buldu. Nöbetçilerden dürbünlü olan, kömden yirmi metre uzakta durup Mirik tarafını sürekli tarayacaktı. Diğeri, Barıkbaşı yönüne dikkat edecekti. Nöbet üç saatti.

O gece uçuruma gök gürültüsünü andıran iki çığ düştü. İki kere uyandılar kömdekiler. İlkinde basıldıklarını sanmışlardı. Baskının taarruz bombasıyla başladığı kanısıyla dışarı fırlamışlardı. Dışarda olağanüstü güzellikte bir enginlik vardı. Doruklar nazar boncuğu gibi mavişlenmişti. Göğün doğu bölümünde, bulutların incelen kenarları kedi gözü gibi renk mahşerine girmişti. Bulut yırtıklarından yeryüzünü dikizleyen yıldızların ışıltısı göğün merhametsiz karanlığına romantik bir güzellik üflüyordu. Sonsuz beyazlığın sinesinde sanki tek bir siyah noktacık vardı. Nöbetçi noktacığı. Beyazlığı, karanlığın zilletinden korumaya

çalışan keramet noktacığı. Nöbetçi, kurbağaların bu şerefsiz ayazda ölüp ölmediğini düşündü. Keklikler kesin telef olmuşlardı. Kartallar nerelerdeydi? Göğün enginliğinden doruklara kartal çığlıkları düşmüyordu hiç. Atağa geçen şahinlerin kanat pervazlarını duyardı. Hani şimdi nerede çılgın kanatlı o şahinler. Kış herşeyi teslim almıştı. Suskunluk altınçağını yaşıyordu. Köroğlu mağarasını andıran bu çığlar da olmasaydı hayat çekilmezdi. Nöbetçi ısınmak için lorke oynadı. Yirmi otuz kere çömeldi kalktı. Köyünü ve anasını düşündü. Anası oğlunun üniversitede okuduğunu sanıyordu. Haydaran Dağlarında, ayazın ve karın kucağında, kırmayla dorukları beklediğini duysaydı çıldırır, belki de çocuğunu düşürür, rahat ederdi. Zaten çocuğunu düşürmeye çalışıyordu.

Erkenden, güneş henüz göğün kıyısına varmadan kalktılar. Eşyaları toplayıp torbalara doldurdular. Kahvaltı yapmadan, alaca karanlıkta ayrıldılar kömden. Kar donmuştu. Gerçekten de bazı yerler hariç, batmıyorlardı. Ovacık yönünde, uçurum boyu yürüdüler. Kocaman kayalıkların yanından geçerken Ali Haydar durdu. Kayalıklara baktı.

"Arkadaşlar bu kayalıklarda mağaraya benzer iyi bir yer var. Beğenirseniz burada da kalabiriz. Laç Deresindeki mağaraya üç saatte ancak varırız."

"Burada kalalım birkaç gün" dedi İbo. "Arkadaşlarla buluşmamıza iki üç gün kaldı zaten. İki üç gün için, üç saatlik yolda perişan olmayalım. Buluştuktan sonra gidelim oraya. Ne diyorsunuz?"

İtiraz çıkmadı. Kayalıklara daldılar. Torbalarını bir kayanın dibine koyup kalacakları yeri aramaya koyuldular. Dev kaya kütleleri sırt sırta vermiş, üst üste binmiş, bir yığın boşluk, girinti çıkıntı ve mağaraya benzeyen kovuklar oluşmuştu. Kaya yığınlarının altında köstebekler gibi geziniyorlardı.

"İşte burası arkadaşlar, gelin" dedi Ali Haydar.

Üç dev kayanın oluşturduğu büyükçe bir kovuktu burası. İçindeki taşlarla bir duvar ördüler kovuğun önüne. Derin çatlaklardan diğer kayalar, karanlıklar ve gökyüzü görünüyordu. Bıçak gibi ayaz geliyordu çatlaklardan. Torbaları taşıdılar. İçeri odun yığdılar. Dereden su getirdiler. Ateşi yaktılar.

"Burası çok emin bir yer. Ama çatlaklardan gelen soğuğu nasıl durduracağız? Deve buyduran ayazı gibi ferman dinlemiyor" dedi İbo.

"Çatlakları tıkarsak duman çıkmaz" diye itiraz etti Azeroğlu. "Ateşimiz güçlü olursa ısınırız sorun olmaz. Şu anda buzhane gibi. Ama ılınır sanırım."

Sabah rüzgarı, ayak izlerine, pudra inceliğinde kar üflüyordu. Buzullarda güvercin grisi ince bir duman vardı. Zel dağının şafağa bakan yüzünde körpe bir dağ keçisi duruyordu. Kışa karşı yükselen diriliğin biricik sembolü gibi...

* * *

Topal İsmet, Haydar Koç'la birlikte Mazgirt'ten döndü. Ruhuna çöl sessizliği çökmüştü. İçinde yükselen umutlar, Mazgirt gezisinden sonra yerle bir olmuştu. Her fikrinde bin şeytan barındıran bu usanmaz adam, usanmıştı. Aradığı adamların da tıpkı Ali İşçi gibi köstebek deliklerinde gizlendikleri inancına varmıştı. Haydar Koç'a, artık yorulduğunu, bu işlerle uğraşmayacağını söyledi. Gezisinin sonuçlarını Altınbilek'e bildirmek için karakola uğradı. Altınbilek Topal'ı gayet sakin ve ağırbaşlı bir tarzda dinledi. Kurnazca sırıttı, esnedi.

"Boşuna taban tepmişsin. Onlar Mazgirt'te değil" dedi. "Senin tahmin edemediğin, bu kışta kıyamette oraya gitmezler dediğin yerdeler."

"Haydaran'da mı?.."

"Her nereyse... Öküz gibi gezmekle olmuyor. Kafayı işletmek, zekanın ve kuşkunun gözüyle bakmak gerekiyor çevremize."

Topal, içini anafora veren bir küfür tufanıyla çıktı karakoldan. Hayat denen nesnenin vicdanına tükürdü. Hevesleri mengeneye girdi. Çıkarken ayağı takıldı, kapaklandı yüzükoyun. Bu kadar çabayı öküzlükle mükâfatlandırmak insanlığa sığar mıydı hiç. Ölümü göze al, köyleri fedakârca tara, iğneden ipliğe sor-soruştur, sonra da öküzlükle mükâfatlandırıl. Şehir meydanından, kalabalıkların arasından geçti. Kocaman bir gübre yığınıydı dünya. Karıncanın anüsünden daha küçük milyonlarca gübre bitine ise insanlık alemi deniliyordu. Tuuuuuuuh! Alçaklar! Evine girerken kustu. "Benim gibi yiğit, akıllı, onurlu ve fedakar kaç insan var bu dünyada?" diye mırıldandı. Bir yumrukta çökertti kapının kontraplağını.

"Gebereceksin geberecek... Kaç gündür nerdesin?" diye başına dikildi karısı.

Oooof anam offf... Derdini kime anlatacaksın bu kahpe dünyada kime? Irzına çaktığın, karı değil general sanki. Tuuuuh! İğrenç, şıllık dünya!

"Evini barkını bırakıp insan avına çıkmışsın. Bugün mideni kusuyorsun, yarın kan kusacaksın. Cenazeni kimse kaldırmayacak."

"Perişanım karııı!.. Karı beterim!.."

"Beterin beteri olasın inşallah!"

Olanca gücüyle kalktı, sağ elinin tersiyle kadına şiddetle çarptı. Kadın sarsılarak sendeleyip yere düştü. Üç sağlıklı yumruk daha yedi suratına. Topal, renkli, çeşnili küfürleriyle çekip Dağ Mahallesine, amcasının evine gitti.

Üsteğmen Altınbilek, o gece yanına güvendiği dört asker alıp Kutudere Karakoluna geldi ciple. İhbarcıların Başçavuşa getirdikleri bilgileri tüm ayrıntılarıyla bir kere daha dinledi Başçavuş'un ağzından. Vartinik kömünde en az

yedi kişi vardı. Silahlı olup olmadıkları bilinmiyordu. Bazen kömün çevresinde geziniyorlardı. Bir kişi nöbet tutuyordu. Altınbilek, Mirik Mezrasına giden iki askeri çağırdı. Yeniden dinledi. Askerler, yedi sekiz kişilik bir ayak izinin Mirik'ten Vartinik'e doğru gittiğini anlattılar. Öğretmen Celal'e göre kömde en az sekiz kişi vardı. Ama silah durumlarını kimse bilmiyordu. Kömün bir gün önce terkedildiğini de kimse bilmiyordu. Adamların hala kömde olduklarını sanıyorlardı.

Usteğmen kararını verdi. Yarın karanlık basınca Mirik'e hareket edecek, şafak sökmeden Vartinik kömünü basacaktı. Geceyi kabuslar içinde geçirdi. Sabah saat dokuzda uyandı. Beraberinde getirdiği dört askerle birlikte toplam ondört asker vardı karakolda. Kendisiyle Başçavuş da eklenince onaltı kişi ediyordu. Baskın için ideal bir rakamdı bu. Altınbilek, öğle yemeğinden sonra tüm askerleri Başçavuş'un çalışma odasında topladı. Kalçasını masaya dayadı. Kollarını göğsünde kenetledi. Tavana baktı.

"Beni iyi dinleyin arkadaşlar" dedi. "Bu akşam önemli bir görev için, devletin güvenliği için Mirik Köyüne hareket edeceğiz. Takriben yedi sekiz anarşist, Vartinik denilen metruk bir kömde kalıyor. Şafak sökmeden bu noktayı basacağız. Bunların içinde sıkıyönetimin aradığı çok önemli kişiler var. Onun için bizim başarımızı tüm devlet ve millet sevinçle karşılayacak. Görev anında en küçük bir hatayı, en basit bir ihmalkarlığı affetmiyeceğimi bilin. Kutsal vatani görevle yüz yüze olduğumuzu bir an dahi olsa aklınızdan çıkarmayın."

Duvar dibine çıta gibi dizilen askerlerin benzinde hafif değişmeler oldu. Başçavuş, bakışlardaki eğişmeleri ve uçuklaşan benzin mesajını çözmeye çalışıyordu. Erler, "gece vakti alır silahların cevabıyla karşılaşır da dağlarda telef olursak tezkerenin hali nice olur" der gibiydi.

"Birbirimize güveneceğiz. Ben mehmetçiğe her zaman güvendim. Ve hepinize güveniyorum. Siz de komutanını-

za, yani bana güveneceksiniz. Ben, askerini önden gönderip de arkadan gelen komutanlardan değilim. En önde ben olacağım ve beraber saldıracağız. Zaten devletin kahredici gücünü gören anarşistler, bir tek mermi dahi sıkmadan tavşan gibi kaçıyorlar. Deniz Gezmiş hiç asker öldürebildi mi? Yok! Mahir Çayan hiç asker öldürebildi mi? Yok! Vatana ihanet eden, son Türk devletini ortadan kaldırmaya çalışan insanların yüreğinde cesaret olur mu hiç? Yediği sofraya hançer saplayan insanın yüreği, o müba-
rek sofranın lanetine uğrar."

Arka sıralardan birisi esnedi. Bir diğeri öksürdü. "En önde saldırırsak hapı yuttuk" diye düşündü Başçavuş.

"Herkes saat beşe kadar sırt çantasını hazırlasın. Tayınını, uyku tulumunu, yedek kışlık giyeceklerini vs. alsın. Herbiriniz yanınıza yüzyirmi mermi alacaksınız. Yine herbirinizde, birer savunma, birer de taarruz olmak üzere ikişer bomba olacak. Botları eski olanlar değiştirsin. Ayaklarınızın üşümemesi için kirli çoraplarınızı değiştirin. İçinizde yürüyemiyecek derecede hasta olan var mı?"

Ses seda çıkmadı. Sadece köşede duran askerden zorlama bir öksürük çıktı. "Mahsustan yapıyor pezevenk" diye düşündü Başçavuş.

"Evet, şimdi gidin hazırlıklarınızı görün bakalım. Hareket saatine kadar hiç kimse karakoldan dışarı adımını atmayacak. Tamam mııı?"

"Emredersiniz komutanım!"

Yatakhaneye dolan erler hazırlıklara başladılar. Arı kovanı gibi uğulduyordu yatakhane. Her zekadan bir inci düşüyordu uğultuya.

"Onlar bizi dağda domaltırsa şaşmayın!"

"Onlardan önce ben domaltırım seni merak etme!"

"Lan Şeref! Şerefsiz Şeref, benim kütüklüğümü sen mi aldın? Getirsene ibne!"

"Çevir Alime'm çevir
Gidiyorum baskına

Yaktı beni müzevir
iki pulun aşkına"

"Lan bitirim Ali, bak bak... uyuz danalar gibi titriyor seninki."

"Mına korum bu işin... Kırıkkale mavzeriyle baskın mı olur? Adamların ellerinde makinalı var. Çil yavrusu gibi dağıtırlar vallahi!"

"Belli olmaz. Üsteğmenin ölüsünü taşırız belki."

"Anarşistlerin içinde karı var mı lan?"

"Bu soruyu benim gibi önü kalkan sorsun, arkası kalkan değil..."

"Oğlum bak, kaç sefer söyledim benimle şaka yapma diye, orospuu!"

"Şafak vakti uykuda bastırırsak belki kaçarlar."

"Çembere alırsak nasıl kaçacaklar? Köşeye sıkışan kedi saldırır."

"Lan keltoş, ben senin yerinde olsam firar ederim. Benim gibi tezkerene bir ay mı var?

"Hareket saatine kadar hapisiz burda."

"Firardan korkuyor."

"Firar değil lan! Bilgi sızdırmamızdan korkuyor."

"Onbaşı, tokmağımın kertik başı, gel hele... şu ne suuu..."

"Off anam mala bak... Nenesi güzelim benim."

"Ayaklarımız yeni potinlere hasret kalmıştı."

"Benim üçüncü ayağım kaç yıldır potinsiz dolaşıyor. Potinini veren sevaba girer"

"Şssssst Başçavuş geliyor!" Başçavuş kaşlarını çattı. Erleri azarlarcasına süzdü. Ellerini arkasına attı.

"Dingonun ahırına çevirdiniz burayı. Tertipli çalışın, sessiz olun!"

Saat beşte, peşpeşe, kol düzeninde hareket ettiler. En önde üsteğmen, arkasında Başçavuş yürüyordu. Onbaşıyla bir eri öncü olarak çıkarmışlardı. Üsteğmenden bir kilometre ileride yürüyorlardı. Kutudere nahiyesini Mirik Mez-

rasına bağlayan patika, Kutudere Vadisinin içinden geçiyordu. Duvar gibi yükselen yalçın kayaların, uçurumların arasında yılan gibi kıvrılıyor, buz tutmuş çayı binbir yerinden kesiyordu. Bu patikada yürüyen, gökyüzünü görebilirdi ancak. Kurşuni bir şerit gibi, alçalmış, mahzun-mütevekkil gökyüzünü... Üsteğmenle Başçavuşun omuzunda tomson vardı.

Aralıksız, iki saatlik bir yürüyüşten sonra Mirik Mezrasına vardılar. Mezraya girmediler. Daha önce keşfe gelen askerlerden birisi kılavuz oldu. İki kişilik öncü, takımla birleşti. Kılavuz, takımı doğruca Hüseyin Güngör'ün evine götürdü. Dağın yamacında, kartal yuvası gibi bir evdi bu. Hüseyin Güngör kumandanların elini sıktı, takımı içeri buyur etti. Evle Vartinik Kömü arasında yarım saatlik mesafe vardı. Üsteğmen eve girmeden önce, dürbününü Vartinik yönüne çevirdi. Karanlıktan hiç bir şey görünmüyordu. Ev askerle doldu. Komutanlar, sobayı karşılıklı aralarına aldılar. Çocuklar şaşkındı. Yan odaya geçtiler. Kapıdan askerleri süzdüler.

"Durum ne merkezdedir Hüseyin?"

"Üsteğmenim durumda bir değişiklik yok."

"Kömdeler yani?"

"Kömdeler."

"Bugün gördün mü?"

"Ne yalan söyleyim, bugün görmedim."

"Gitmiş olmasınlar?"

"Onlar bu kışta kıyamette bir yere gidemezler. İki gün evvel iki kişi Celal Öğretmenden un almış. Yiyecek sıkıntısı içindeler."

"Silah durumları nedir?"

"Silahları yok. Hiçbir köylü onlarda silah görmemiş."

"Silahlarını halka göstermeyebilirler" dedi Başçavuş.

Sohbeti pür-dikkat dinleyen erlere baktı Üsteğmen. Bakışlarından ürktü.

"Silahlı olduklarını sanmıyorum. Keklik gibi avlayaca-

ğız hepsini" dedi.

"Valla orasını bilemiyorum. Belli de olmaz kumandan."

Köşedeki erlerden birisi, sezdirmeden önündekinin kıçına parmak attı. Parmaklanan, yanında oturan onbaşının kulağına, "tertip, bu ibneye bir şey de, yoksa dipçiği patlatacam allahıma" diye fısıldadı. Üç tanesi uzun uzun öksürdü. Üsteğmen bir kağıt çıkardı. Yer sofrasının üzerinde, kağıda bir daire çizdi.

"Bu köm. Burası uçurum. Baskını bu taraftan yaparsak, kurtulanlar Ovacık'a doğru, uçurum boyu koşarlar ve tüfek menzilinden kurtulamazlar."

Başçavuş'la Hüseyin Güngör bıkkın, kararsız bir havayla bakıyorlardı kağıda. Kağıttaki çizgileri görmek isteyen erlerin boyunları uzamıştı. Evin hanımı öbür odadan hiç çıkmıyor, sessiz sessiz ağlıyordu. Hüseyin'le hemfikir değildi.

"Saat dörtte hareket edersek dörtbuçukta orda oluruz. Ortalık beşte ağarıyor. Peki Hüseyin bunlar nöbet tutuyorlar mı?"

"Valla üsteğmenim bilmiyorum. Tutmaları lazım. Çünkü bunlar da asker."

Son cümle askerleri korkuttu. Köpek havlayınca Hüseyin dışarı fırladı. Acaba ekmek almaya mı geldiler diye endişelendi. Dışarda dayanılmaz bir karanlık ve ayaz vardı. "Bu kadar askere ne yedirip ne içireceğim" diye mırıldandı. Aman allahım, yaşamak ne kadar zordu. Dağ, tüfek ve kardan ibaretti yaşamak. Tuhhhh!

* * *

O gece uyuyamadılar. Çatlaklardan gelen tazyikli ayaz, kasap bıçağı gibi işliyordu kemiklerine. Arkadan

rüzgar savuruyor, önden ateş kavuruyordu. Kayalar buz gibiydi, ısınmak nedir bilmiyordu. Dağlardan kayalıklara inen buzlu buğular, ıslığı çılgın rüzgarlar, yaşam belirtilerini yokediyordu.

"Ben uyuyamadım, titredim."

"Buz cehennemine düştük. Ben de uyuyamadım."

Şafak sökmeden tek tek kalkıp ateşe yumuldular. Ağzını taşla ördükleri bu buz ininde daha fazla duramazlardı. Bir yerlere sığınmak zorundaydılar. Tartışma başlamıştı bile. Laç deresindeki mağaraya gidebilirlerdi. Ama orası bir hayli uzaktı. Sonra o mağaranın da ısınmama ihtimali vardı. Kim bilir belki de ısınırdı. Öte yandan arkadaşların yarın ya da öbürsü gün köme dönmeleri, buluşmaları söz konusuydu. Köm ise emin değildi, basılabilirdi. Gerçi kömde en fazla iki gün kalacaklardı ama hiçbir şey belli olmazdı. İki jandarmanın keçi avına çıkabilecekleri, Mirik Mezrasına bunun için geldikleri sadece bir ihtimaldi. Hepsi tereddüt içindeydi. Tartışma çıkmaza girmişti.

"Arkadaşlar, köme döneceksek ortalık aydınlanmadan dönelim" dedi Ali Haydar. "Kararsızlık iyi değil bir karar verelim."

Hiç kimse gidelim demediği halde, herkes gitmek için ayağa kalkmıştı. Buzhaneyi bir an önce terketmek istiyorlardı. Planın ve bilincin yerini doğal akış ve içgüdüler almıştı. Baş, bacaklara egemen olamıyordu. Azeroğlu, "Laç Deresine gidelim. Buluşma günü köme iki kişi göndeririz olur biter" diye düşünüyor ama düşüncesini bir türlü söyleyemiyordu. Uykusuzdu. Karlara bata çıka, Laç'a doğru zorlu bir yolculuğu göze alamıyordu. Birgün kömde dinlenip ertesi gün dinç dinç gitmek de vardı. Torbalar doldu. Ateş söndürüldü. Hayret! Ortada karar yoktu. Buzhane terkediliyordu. Bacaklar, kelleleri ve yük torbalarını köme doğru sürüklüyordu. Orada onları, ateş yanınca koyun soluğu gibi ılıyan rüyası romantik bir oda bekliyordu. Karanlığın kardan çekilmeye başladığı, kayaların gülümsedi-

ği bir anda girdiler köme. İlk nöbeti İbo aldı. Hafif bir ateş yaktılar. Ateşin çevresinde hemen uykuya daldılar.

Sabah ayazında titriyordu İbo. Kendisinden başka bir tek canlı kıpırdanış var mıydı acaba bu engin beyazlıkta? Canlılık derinliklerdeydi. Balıklar ışıl ışıl pullarıyla buzların altında, derinlerde, yosunların ve narin su bitkilerinin bağrındaydı. Kurbağalar, yeşil gömlekli su yılanları, milyarlarca yumurta ve tatlı su kurtçukları derin galerilerde, kıştan kıyametten habersiz, rehavet içinde yaşayıp gidiyorlardı..

Toprağın bereketli bağrı, gebe, anacan derinliği, milyarlarca köstebeğin volta sahasıydı. Her kertenkelenin derisinde bin renk vardı. Motif ve sanatsal zenginlik zirvesindeydi. Ve kayalıkların ulaşılamaz derinlikleri, kertenkele ordularının kışlaları haline gelmişti. Yazın ortaya çıkan kaplumbağa sürüleri nerelerdeydi? Tujik, Sultan, Munzur ve Zel dağında, görkemli vadilerde, kıyamet kadar dağ tavşanı barınıyordu. Tavşan deliklerinden keçilerinkini andıran keskin gübre ve tomurcuk kokusu çıkıyordu rüzgara. Kemirme ve geviş uğultusu yayılıyordu toprağın sarıp sarmaladığı köklere. İbo, başını dumana ve bulutlara gömen dağlara baktı. Dağlar uyuyordu. Bu dağların mağaralarında kaç yaban keçisi vardı acaba? Saz bacaklı, üzüm gözlü, incecik burunlu kaç narin yavru vardı acaba? Yavruların meleyişini hiç duymamıştı. Buzulları salkım saçak, dumanlı koyaklarda, bu yavruların, analarını izleyişi nasıldı acaba? Su için uçurumlardan inişleri, dallarda tomurcuk arayışları nasıldı acaba? Ali Haydar'ın, "yazın derelere inmek tehlikelidir. Azılı azman ayıların hışmına uğrayabiliriz" sözünü hatırladı. Her ininde en az iki ayının uyuduğu dağlara, vahşi, hükümran dağlara baktı uzun uzun. Kıl, tırnak, sidik ve çürümüş et kokan bu inlerde yuvalanırdı bereket. Bahar arifesine girmeden, ilk çiğdemleri bu inlerin giriş ağzında, öbek öbek görmek mümkündü. En ekşi ışkınlar, bu inlerin önünden fışkırırdı. Yeryüzüne

ayı bereketi inseydi yaralar sağalır, dertleri aşk ateşi yalayıp yutardı. Kış, yılan ıslığı gibi gelip toprağa çöreklenince kurtların, tilkilerin ve çakalların yaşam kavgası harlanır. Kurtların sürmene bıçağını andıran ağızları kaya kınası gibi kızarır. Ön dişlerin parlaklığı ve hoyratı artar. Dil, açlığın gri çizgileriyle şahrem şahrem çatlar. Nişangah ışıltısı gibi deliren gözlerin görüş gücü artar. Göğüs kemiği bilenir, ön bacakların direnişi üç misline çıkar. Karın, doksanlık çoban avurdu gibi çöker. Fırlayan kaburgaların arasına, ince, beyaz bir şerit halinde toz kar oturur. Bunlar artık, kuyrukları sürüklenen, art ayakları mecalsiz kurtlardır. Kocakarı fırtınalarının, boyunları ve dilleri uzayan, tüyleri savran savran dökülen aç kurtlarıdır. İbo bu kurtları düşündü. Bakışlarını dumanlı zirvelere, taraz taraz, derelere merdiven gibi dökülen koyaklara çevirdi yeniden. Bu kurtları aradı. "Bu kurtlar gibi çıplak, bu kurtlar gibi açız" diye mırıldandı. Tükrüğünün ne kadar bir zamanda donacağını ölçmek için duvardaki taşa tükürdü ve saatine baktı.

Nöbeti öğleye denk gelen Ali Haydar, içeri girip yatanları uyandırdı. Kalkıp teker teker dışarı çıktılar. Çeşmede yüzlerine su çarptılar. Güneşi aradılar, bulamadılar. Eldeki yiyecekleri, yarısı akşama kalacak şekilde ikiye böldüler.

"Kahvaltıyla öğle yemeğini birleştiriyoruz" dedi Yeşil. "Akşama az bir yiyeceğimiz var. Barbunya hariç, herşey tükeniyor. Dün çok ekmek yedik. Un eridi."

"Gece Ali Haydar'la birlikte Roşnik Köyüne gidip yiyecek alın" dedi Azeroğlu. "Yoksa yarın aç kalırız. Osurma hakkını bile kullanamayız."

"Gece Roşnik'e gitmek beladır. Hem iz bırakacağız."

"Mecburuz. Yarın burayı bahara kadar terkedeceğiz zaten."

"Arkadaşlar gelirlerse tabi" diye girdi Hüseyin.

"Gelmezlerse burada bir kişi bırakıp yine terkedece-

ğiz. Bekleyemeyiz."

"Evet haklısın" diye onayladı Azeroğlu'nu İbo.

Kar yağışı başlamıştı. Beyaz kelebekleri andırıyordu, iri, lapa lapa... "Bu kar tüm izleri kapatır" diye düşündü Ali Haydar. Şemsi Hocanın kızı Ayşe'yi düşündü. Karşılıklı bakışların ve gülümseyişlerin dışında sevgiyi kanıtlayacak hiçbir belirti yoktu. Ama kızın bakışlarında ısrar ögesi vardı. Şemsi Hocanın, "sen gelince bu kız güzel yemekler pişiriyor" sözünü hatırladı. Ciddi ve derince gülümsedi. Aç bir insan için bile, en mükellef sofraya bedeldi bu tip gülümseyişlerin hazzı. Evden ayrılış sırasında torbanın yiyecek paketleriyle, mendil, çorap, don ve atletle dolmasının anlamı yok muydu? Bostan'lı Kızılkan'ın kızı da güzeldi. O da gülümseyerek, ısrarlı bakıyordu. Her içeri girişte, sevincinden adeta çıldıracakmış gibi oluyordu. Ama O'nun doldurduğu torba, Ayşe'ninki kadar zengin değildi. İpek gibi dökülen karların altında, hülyalar, seraplar, masallar alemine sürükleniyordu Ali Haydar. Esrarlı ve bal özü gibi tatlı ve şeffaf bir nöbeti ilk kez yakalamış oluyordu. Hangisi güzeldi acaba? Ayşe'nin dinlerken takındığı edada nisan seherlerini andıran bilgece bir tazelik, aydınlık vardı. Kızılkan'ın kızı, yayla koyunları gibi dinliyordu. Ayşe'nin sesindeki egzotik, dayanılmaz dişilik, mantığından dökülen düzgün ve şiirsel cümlelere büyü gücü katıyordu. Kızılkan'ın kızı ise kartal çığlığı kadar yalın, kısa ve yüksüz konuşurdu. Ayşe'de, siyasete, dağa ve uçurum menekşesine karşı ince bir kuşku ve kararsızlık vardı. Kızılkan'ın kızı ise namludan fışkıran taze bir karanfil gibiydi. Ali Haydar, üzerindeki karları silkeledi, duvar taşlarının dibindeki keçi gübrelerine baktı. Kızılkan'ın kızı dağa çıkardı. Ama Ayşe'yi dağa çıkartmak zordu. Saksıdaki çiçek, dağ çiçeğinden güzeldi. Saksı çiçeği, dağ şartlarına dayanamazdı.

"Yarım saat fazla nöbet tuttun beyim. Yükümü hafiflettin. Teşekkür ederim" diyerek nöbeti devraldı Hüseyin.

"Dalmışım. Dalgınlığıma şükret" dedi ve saatine baktı

Ali Haydar.

Ali Haydar, Süleyman'la birlikte gece Roşnik'e hareket etti. Kar yağışı hızını yitirmişti. Mirik yolu çok daha karlı olduğu için Barıkbaşı üzerinden gittiler. Bir ara Hüseyin Güngör'e uğramayı düşündüler ama vazgeçtiler. Nöbet sırası yine Hüseyin'deydi. İbo ile Azeroğlu başbaşa kalmışlardı.

"Seri hareket, yüksek seyyalite kabiliyeti, iz bırakmama, şimşek gibi parlayıp kaybolma, kamuflaj, hazırlık vs. gibi kuralları ihmal ediyoruz. Bu ve benzeri hatalar, silah gibi teper dikkatli olmalıyız" dedi İbo.

Ocağa odun attı Azeroğlu çayını yudumlarken, "çetin bir dönemdeyiz" dedi. "Kitlelerin geriliği ve kış, elimizi kolumuzu bağlıyor."

"Doğru taktik ve hayata geçirmede kararlılık, bir yığın engeli yıkar. Dar bir bölgedeki kararlı mücadele tüm ülkeyi etkiler. Bir zirvedeki ışığı tüm zirveler görür. Önemli olan o ışığı inatla yaşatıp büyütmektir."

"Yarın burayı ne pahasına olursa olsun terketmeliyiz."

"Sabahtan terkedelim" dedi İbo. "Mağaralar soğuk olmaz. Sakaltutan Gediğinde bir mağara vardı, muhtarı cezalandırdığımız mağara... Biraz ıslaktı ama ateş yakınca ısınıyorduk. Mağaralarda ısınabileceğimizi sanıyorum."

Sakalı iyice uzamış, zayıflamıştı. Bakışlarında kudret ve iyimserlik vardı. Hüseyin, ısınmak için içeri girdi. Gülümsüyordu.

"Sohbetiniz şen olsun ağalar!"

"Eyvallah! Dışarda ne var ne yok?"

"Zehir zıkkım bir ayaz var. Gebe karılara çocuk düşürten cinsten..."

Hüseyin bir bardak çay doldurdu. Alıp dışarı çıktı. Sevinçliydi.

"Askerlik hayatını çekilir hale getirmek şarttır" dedi. "Bakın şimdi nöbet yerinde çay içeceğim. Dünyanın hangi ordusunun hangi nizamnamesinde böyle bir kural var?

Askerliğin demir ruhunu çayımın ısısıyla ılıtacağım."

İbo'yla Azeroğlu karşılıklı gülüyordu. Odayı ılıtıp çıkmıştı Hüseyin.

"Ordu nizamnamesini Hüseyin'e hazırlatalım" diye güldü Azeroğlu.

"Nizamnamenin nöbet bölümünü o yazsın."

Ali Haydar'la Süleyman, gece yarısı ya da şafak öncesi gelebilirlerdi ancak. Onun için nöbet saatini ikiden üçe çıkardılar. Hüseyin'in nöbetini Azeroğlu devraldı. Hüseyin içeri girer girmez ocağın kenarında kıvrıldı. Derin, horultulu bir uykuya daldı. İbo, sol böğrünün üzerinde, alev ışığında kitap okuyordu.

Azeroğlu dürbünle Mirik ve Barıkbaşı taraflarını taradı. Ellerini ceplerine soktu. Bir yığın karalanmış şiir pusulası vardı. Yazdığı beşyüz sayfalık iki romanı ve elli şiiri, darbenin ilk aylarında babası sobaya atmıştı. Anası engel olmak istemiş ama başaramamıştı. "Rusya'dan buraya kaçtık, burdan nereye kaçacağız? Bu köpoğlusunun yüzünden bizi hapse atacaklar" diye bağıran baba, anayı bir kenara itmişti. Azeroğlu, babasını affedemiyordu. "Bu şiirleri Hasan İlter'e vereyim de saklasın. Ama O'nu da sık sık gözaltına alıyorlar" diye düşündü. Yazdıklarını yitirmeye mahkumdu. Yirmi seçilmiş öyküsünü de, arkadaşı Ahmet Öztürk yitirmişti. Hiçbir güç O'nun yazdıklarını koruyamazdı. Kendisini buna inandırmıştı. Yirmialtı yaşındaydı ve onsekiz yaşından bu yana yazıyordu. Cebindekiler hariç, yazdığının hiçbirisini koruyamamıştı. Bindokuzyüzaltmışdokuzda, Keşan ve Edirne cezaevinde yazdığı şiirlere ise çıkarken gardiyanlar el koymuştu. "Boşuna yazıyorum" diye mırıldandı.

"Neyi boşuna yazıyorsun?"

"Sen daha yatmadın mı İbo?"

"Kitap okuyorum. Kendi kendine konuşmaya başladın. Hayırdır inşallah!"

"Düşünüyorum da şimdiye kadar yazdıklarımın hiçbiri-

sini koruyamadım."

"Ben koruyabildim mi sanki? Hasanoğlan'da, Çapa'da yazdığım şiirler nerde? Malatya'da, Tunceli'de doldurduğum defterler nerde? Yasaklar, aramalar, tutuklamalar dünyasında yaşıyoruz. Kaderimiz, ne yapalım... Her neyse nöbet yerinde konuşmayalım. Bir saat sonra senden devralacağım" diyerek içeri girdi İbo.

İbo içeri girerken Azeroğlu arkasından, "Hüseyin'in hazırlayacağı nizamnamede, nöbet yerinde çaylı sohbet olacak" dedi.

Munzur dağlarından gelen ve adına nar çatlatan ayazı denilen sis kümeleri, tüm heybetli dağları bir anda sarıp sarmaladı. Toz kar dondu. Dallardaki tomurcuk kertikleri buz bağladı. Ahırlardaki keçiler koyun koyuna girdiler. Geviş getiren öküzler ayağa kalktı. Bebekler öksürdü. Azeroğlu, nöbetinin bitimine on dakika kala içeri girip İbo'yu kaldırdı.

"İbo kalk, dondum İbo."

"Ben de üşüdüm. Uyuyamadım bir türlü."

"Bu gece dayanılmaz bir ayaz var. Süleymangil donarlar."

"Gelmeleri lazımdı."

"Evet, biraz geciktiler. Ama yok, bir iki saatleri var daha." İbo kalktı. Kırmayla dürbünü aldı. Hüseyin'e baktı.

"Hayret ediyorum. Bu soğukta nasıl uyuyabiliyor?" dedi.

"Dersimli'dir, uyur o."

Dağlar görünür gibiydiler. Fazla bir karanlık yoktu. Kar ve ayaz, karanlığı emmişti. Aydınlık da yoktu. İbo, dürbünle iki yüz, üç yüz metre ilerisini görebiliyordu. Ama bu, net bir görüntü değildi. Rahat rahat işedi. Dünyanın en tatlı şeyi, nöbet anında, dayanılmaz ayazda kara işemektir. Karşı uçurumdan düşen çığ, geceyi allak bullak etti. Azeroğlu dışarı çıktı.

"Yine çığ koptu" dedi.

"Bomba gibi patlıyor zıkkım."

"Bu derelere girmek cinayettir" diyerek içeri girdi Azeroğlu.

Çığlar genellikle öğleden sonra kopar. Ama burası Vartinik'ti. Çığın kopması için bir tilkinin kıpırdaması, bir kartalın avazı, zamansız bir kar yağışı vs. yetiyordu. Donan karın üzerine yağan yumuşak kar, fazla direnemiyor, kayarak çığa dönüşüyordu. Çığ dağların öksürüğüydü. "Güçlü çığlar, kökünü derinlere salmayan ağaçları koparır uçuruma atar. Fidanları savurur, kırar. Köklerimizi henüz derinlere daldırmış, dallandırmış değiliz" diye düşündü İbo. Barıkbaşı tarafından dişi bir kurt uluması yükseldi. Bu havalarda kurtlar sürüler halinde gezerlerdi. Süleyman'la Ali Haydar o taraftan geleceklerdi. Silahları yoktu.

İbo, üç saatlik nöbetini hiç içeri girmeden ve her on dakikada araziyi dürbünle tarayarak tamamladı. İçeri girip Hüseyin'i kaldırdı.

"Dışarısı çok soğuk. Sabaha yaklaştıkça dayanılmaz hale geliyor. Paltomu giy. Parkeni bana ver" dedi İbo.

Hüseyin paltoyu giydi, av tüfeğiyle dürbünü alıp dışarı çıktı. İbo, parkeyi giydikten sonra battaniyenin altına girdi.

"Soğuk, derin uykumu tavşan uykusuna dönüştürüyor" dedi Azeroğlu.

"Sen yine tavşan uykusundasın, ben hiç uyuyamıyorum."

"Yarın gece Laç Mağarasında rahat rahat uyuruz. Kapıdan pencereden çok soğuk geliyor. Yüksek yerdeyiz hem. Laç Deresinde rüzgar kırılıyor."

Yarım saat sonra titremeye başladı Hüseyin. "Yarım saat daha dayanayım, içeri girer on dakka ısınırım" diye düşündü. Yarım saat sonra, yani birinci saatin bitiminde içeri girdi. İbo'yla Azeroğlu'na baktı. Battaniyelerini başlarına çekmişlerdi. "Solukla ısınma yöntemini uyguluyorlar" diye düşündü Hüseyin. Ses etmeden, usuldan ocağa sokul-

du, çöktü, elleriyle okşadı alevleri. Yeryüzünün en görkemli nimetiydi ateş. Ateşten türemişti tüm nimetler. Felsefe, bilimlere dağıttığı ateşi, varlığının anlamı ilan etmişti. En tatlı uykular, parlak titreşimli horultular, gökkuşağını kuşanan rüyalar ateşten doğmuştu. Hüseyin'in göz kapakları ağırlaştı. Yağmur yemiş topal serçeler gibi mürgüledi. Oturmuş bir durumda, kellesi göğsüne düştü. Hayat ne kadar da tatlıydı.

Süleyman'la Ali Haydar, Barıkbaşı yolundan inerek köme yaklaştılar. Ali Haydar ıslıkla parola verdi. Ses seda yoktu. Parolayı üç kere tekrarladı.

"Ya kömü terkettiler ya da nöbet tutmuyorlar" diye fısıldadı.

Torbaları yiyeceklerle tıka basa doluydu. Ali Haydar'ın sırtında bir kırma tüfek vardı. Roşnik'teki akrabalarından ödünç almıştı. Kurtlar saldırır endişesiyle hareket eden köylüler, "al götür" demişlerdi. Süleyman eve bir taş attı. Bekledi. İkinci taşı attı. Hüseyin'le İbo, duvara çarpan taşı aynı anda duydular. Hüseyin irkilerek ayağa kalktı.

"Kalkın, arkadaşlar geldi galiba" diyerek dışarı çıktı.

İbo, Azeroğlu'nu dürttü, "kalk kalk, arkadaşlar geldi galiba" dedi. "Nöbetçimiz de bizim gibi uyuyor. Oh ne güzel, ne güzel!"

Ali Haydar'la Süleyman, duvardan atlayıp kömün bahçesine girdiler.

"Ne biçim insanlarsınız anlamıyorum" diye çıkıştı Ali Haydar. "Nöbetsiz uyunur mu hiç! Basıldıktan sonra mı aklınız başınıza gelecek?"

İçeri girdi, torbasını köşeye attı. Sigarasını yakıp oturdu. Tam bu sırada Mirik yönüne bakan Hüseyin, alel-acele Azeroğlu'nu çekti kolundan.

"Şuraya bak şuraya" dedi.

Azeroğlu dona kaldı. "Asker kömü kuşatıyor çabuk arkadaşlar çabuk" diye bağırdı. "Sallanmayın çabuk şurdan aşın!"

Altınbilek'in "teslim ol" direktifini aynı anda yoğun bir yaylım ateşi izledi. Karşı dağlardan, uçuruma gök gürlemesini andıran çığlar düştü. Köme otuz metre kadar sokulan asker bir an durdu, gürültülerin verdiği korkuyla kararsızlığa düştü. Ne oluyordu? Karşı taraf harekete mi geçmişti?

"Kaçırmayın ileri" diye bağırarak köme doğru en önde tırmanmaya başladı Altınbilek. Onu, hilal şeklinde, askerler izledi. Köm tepedeydi ve çevresinde duvar vardı. Onun için kurşun yağmurunun tam isabeti altında değildi. İrkilerek ayağa fırlayan Ali Haydar, eğik bir durumda kömden dışarı fırladı.

"Yaklaşın yaklaşın" diye bağırarak fitilini sigarayla ateşlediği bombayı savurdu. Bomba, askerlerin on metre ilerisine, dev bir kayanın arkasına düşerek patladı. Yüzkırk beygir gücünde ve seksen şarapnele sahip olan bombayı kendisi yapmıştı. Bu, diğerlerinin iki kat gücünde, ağır ve özel bir bombaydı. Patlamanın yarattığı şok derin oldu. Peş peşe çığlar koptu. Tam siper yatan askerin bir bölümü, savrulurcasına geri çekildi. Kısa bir an sonra Altınbilek yeniden gürledi.

"Kaçırmayın! Allah allah ileri!"

Asker "allah! allah!" sedalarıyla yeniden saldırıya geçti. Altınbilek en öndeydi. Ali Haydar, geri çekildi. Kaçmak için duvarı tırmanıp kömün üzerine çıktı. Yoğun kurşun altında yattı. Ovacık istikametine baktı. Kırmayla bir el ateş etti. Diğerleri otuz metre uzaklaşmışlardı ve uçurum boyu koşuyorlardı. Eve girmesinden dolayı en arkada kalmıştı. Çaresiz kalktı, koşmaya başladı. Duvara ulaşan asker hedefini gördü. Kömden on onbeş metre kadar uzaklaşan Ali Haydar, korkunç ve sıcak bir hançer yemiş gibi yüzüstü düştü. Kalkmak istedi, iniltiyle başı kara gömüldü. Kurşun, sol koltuğunun altından girmiş, sağ omuzuna yakın bir yerden çıkmıştı. Altınbilek, Hüseyin Güngör ve Başçavuş önde olmak üzere tüm asker bir anda kömün üzerine

çıktı ve uçurum boyu koşanlara ateş ederek saldırdı. En arkada Hüseyin'le Azeroğlu koşuyorlardı. Kulakları kurşun vızıltısıyla sağırlaşan Azeroğlu, kara gömülüp yüzükoyun kapaklandı. Daha fazla uzaklaşamayacağına inandı ve yuvarlana yuvarlana kendisini uçurumdan attı. Karlara gömüldü, çalılara takıldı. Düştü, gömüldü. Düştü, çarptı, gömüldü. Sonunda uçurumun dibini buldu. Buz kırıldı. Kıç üstü suya oturdu.

Altınbilek, ayağıyla Ali Haydar'ı çevirdi. Yüzüne baktı. "Bu ölmüş, diğerlerini kaçırmayın" diye bağırdı.

Askerin yaklaştığını gören Hüseyin, geri dönüp bir el ateş etti. Uygun bir yere denk geldiği için kendisini uçurumdan aşağı attı. Düşe, kaya, yuvarlana indi dibe. Süleyman, ekmek torbasını attı. Uzun bacaklarının maharetine dayanarak kömden epeyce uzaklaştı. En uygun yerinden, kazasız belasız bir şekilde uçurum dibine, yani Vartinik deresine indi. İbo, koşarken üç kere düştüğü için fazla uzaklaşamadı. Kendisini uçurumdan atmayı da akıl edemedi. Altınbilek'in tomsonundan çıkan kurşun, İbo'nun ensesini sıyırarak geçti. Ensesini eliyle yokladı. Kan içinde kaldı eli. Kara gömüldü çıkmak isterken tökezleyip yan üstü düştü. Yeniden kalkıp uçuruma doğru koştu. Dağ keçileri gibi koşan Hüseyin Güngör, elindeki kırmayı doğrultarak bir el ateş etti İbo'ya. Başının arkasına ve ensesine bir yığın saçma saplandı. Dayanılmaz bir acı ve ılık kan kokusu duydu. Uçurum kıyısına varmadan kara saplandı, yüzükoyun düştü. Başının arkasından ve ensesinden köpüren kan, kara yayıldı. Başucuna ilk dikilen, Hüseyin Güngör oldu. Altınbilek'le onbaşı koşarak soluk soluğa geldiler. Gelir gelmez ayağıyla çevirdi Altınbilek. İbo, ölmüş gibi davrandı. Soluk alış verişlerini aza indirdi, gözlerini kapadı.

"Bu da ölmüş! İbrahim Kaypakkaya'ya benziyor. Kimliğine bak oğlum!"

Altınbilek uçurum boyu koşan askerlere baktı.

"İleri doğru koşun askerler! Şu kayalıklara doğru ilerleyin! Uçuruma inmişlerdir belki. Hiç birisini kaçırmayın! Sen de ileri git Başçavuş!"

Parkenin düğmelerini çözen onbaşı bir şey bulamadı. Ceketi yokladı. Koyun cebinden bir kimlik çıkardı. Üsteğmen kimliğe baktı.

"Bunun adı Haydar Mecit'miş. 1947 doğumlu, Kürecikli" dedi. "Ama bu cüzdan sahte olabilir. Neyse vakit kaybetmeyelim, gelin!..."

Kömün yöresinde hiç asker kalmamıştı. Hepsi ileriye, Ovacık yönüne ya da uçurum kıyısına kaymıştı. İbo, biraz bekledi. Ortalığı dinledi. Sonra usul usul gözlerini açtı. Çok uzaklardan sesler geliyordu. Ortalık aydınlanmıştı. Yüzükoyun döndü. Dört yönü kontrol etti. Acılarına basarak doğruldu. Hızla yürüdü Barıkbaşı'na doğru. İlerde Ali Haydar'ı gördü. Koşarak yaklaştı. Yarım metre çapındaki bir pembe dairenin içinde, upuzun yatıyordu. Gözleri kapalıydı. Eğilip sol yanağına dokundu. "Ali Haydar" diye seslendi üç kere. Ali Haydar duydu. Gözlerini açamadı. İbo, öldüğünü sandı. Korkunç bir moral çöküntüsüyle doğruldu. Başka ölü var mı diye etrafa baktı. Barıkbaşı'na doğru hızla uzaklaştı. Tomson'un takırtısı, bağrışmalar ve bomba gümbürtüleri geliyordu.

"Uçurum dibinde iki kişi var komutanım!"

"Aşağıyı ve yukarıyı tutun! Kaçırmayın!"

Hüseyin'le Azeroğlu uçurumun dibinde buluştular. Her ikisi de bellerine kadar buzlu suyun içindeydi. Kocaman bir kayanın dibindeydiler. Suyun içinde bir yığın kaya vardı. Askerler uçurumdan aşağı inemiyorlardı. Ama uçurumun dibini, tepede olmalarına rağmen, aşağıdan ve yukarıdan kontrol altında tutuyorlardı. İki firari, bu iki kontrol noktası arasında gidip geliyordu. Uçurum dibinde kayalar olmasaydı çoktan vurulmuşlardı. Bir kayadan bir kayaya geçerken ateş ediyorlardı. Hüseyin'in elindeki tüfeği görmüşlerdi. Kırmayı mavzer sanıyorlardı. Kırmanın namlusu

buzla, sulu karla tıka basa dolmuştu. Cebindeki tüm fişekler ıslanmıştı.

"Komutanım birisinde tüfek var. Kaçarken ateş etmişti."

"Öbüründe de tabanca var komutanım."

Üsteğmen, uçurumun dibine peşpeşe üç el bombası attı. Bombalar, iki firariye yakın yerlerde patladı. Kayalar, karlar, girintiler, çıkıntılar ve duvar gibi yükselen uçurumlar vardı. Kolay değildi isabet almak. Uçuruma asker indirmek belaydı. Süleyman kaşla göz arasında uçup gitmişti. Sırlara karışmıştı sanki. İki firari, uçurumun dibinde, Ovacık'a doğru yürümeye başladılar. Mirik yönü tehlikeliydi.

"Yukarı doğru yürüyorlar komutanım!"

"Yoğun ateş altına alın, kaçırmayın!"

Azeroğlu'nun sağ ayak bileği burkulmuş, buzun da etkisiyle bacağı boydan boya şişmişti. Kayadan kayaya geçerken vurulma tehlikesinden dolayı fazla ilerleyemediler. Bazan buzun üzerinde yürüyor, bazan da buz kırılınca suya gömülüyorlardı. Her ikisi de titriyordu. Ortalık tamamen aydınlanmıştı. Dağların doruklarına ilk kez gülümsüyordu sabah güneşi. Baskın sırasında Vartinik uçurumlarından kaçan dağ keçileri, tilkiler, kurt yavruları, doğudaki ormanlarla Zel Dağına sığınmışlardı.

"Fena sıkıştık. İki saattir boğuşuyoruz" dedi Hüseyin "teslim olmazsak bizi burada bomba ve kurşun yağmuru altında öldürecekler."

"Teslim olursak bizi kurşuna dizerler. Mirik'e doğru gidelim. Zaman aleyhimize işliyor. Baksana tepedeki askerlere. Ovacık yönünü tutmuşlar."

Mirik yönüne doğru yürüdüler. Kayadan kayaya sıçrıyorlardı can havliyle. Yarım saat sonra kayaların olmadığı bir kesime geldiler. Tepede üç asker bekliyordu. Burası Mirik yönündeki kontrol noktasıydı. On metrelik açıklıktan sonra kayalar yeniden başlıyordu. Bu noktada vurulma

tehlikesi yüksekti.

"Suyun içinde koşmayalım. Kenara, toz kara çıkalım."

"Tamam" dedi Azeroğlu. "Buzu kırılan su tehlikelidir, avlanırız. Askeri kolla."

Kayanın arkasından ok gibi fırladılar. Koşarak geçtiler açıklığı. Askerler, Ovacık tarafındaki askerlere bakıyordu. Bir anlık dalgınlıklarına gelmişti.

"Kurtulduk" dedi Hüseyin.

"Hiç birimizi yakalayamadılar. Bölgeyi hızla terketmemiz gerekiyor."

Mirik'e doğru yürüdüler. Köye girmeden sağa sapıp dağa tırmandılar. Güneş tüm haşmetiyle parlıyordu. Tırmandıkları tepede, masayı andıran bir kayanın üstünde oturdular. Vartinik'e baktılar. Uzak olduğu için bir şey göremediler. Pantolonlarını, çoraplarını sıktılar. Kuruması için serdiler kayaya. Mutluluklarından geberecek gibiydiler. Hüseyin dürbünü düşürmeseydi ne iyi olurdu.

Üsteğmen, İbo'nun vurulduğu yere geldiğinde beyninden vurulmuşa döndü.

"Kaçmış! Kaçırdık! Kaypakkaya'yı kaçırdık elimizden" diye bağırdı. "Onbaşı, derhal uçuruma in! Yanına bir manga al, in uçuruma. Başçavuş sen de Mirik'le Barıkbaşı'nı iğneden ipliğe ara. Bir manga da sen al yanına. Çabuk! çabuk!"

"Ayak izleriyle kan izlerini takip edelim kumandan" dedi Hüseyin Güngör.

"Bravooo... doğru, doğruu!!"

Ayak izlerini izleyerek Ali Haydar'ın yanına gittiler. Oradan izleyerek Barıkbaşı'na yöneldiler. Ayak izleri, Süleyman'la Ali Haydar'ın geceki ayak izlerine girdi. Tek tük kan damlaları da vardı. Barıkbaşı'na yaklaştıklarında ayak izleri çoğaldı. Ve bir patikada kayboldu. Patika Barıkbaşı'na gidiyordu. Başçavuş, askerlerle birlikte Barıkbaşı'na girdi.

Altınbilek'in yanında bir asker kalmıştı. Birlikte köme

girdiler. Kitaplara, battaniyelere, sönmüş ocağa baktı. Pencerede duran iki fitilli bombadan birisini alıp inceledi. "Bize attıkları bu bombalardan" diye düşündü.

"Bunların bombaları bizimkilerden etkili" dedi.

"Acayip patladı komutanım!"

"İçimize düşseydi birkaçımızı parçalardı."

Kömden çıktılar, Ali Haydar'ın yanına geldiler. Fehmi eğilip av tüfeğini aldı.

"Bununla devlete karşı mücadele ediyorlar aptallar. Şunun üzerini ara bakayım. Cebinde ne var ne yok çıkar suraya."

Uykudaymışcasına rahattı Ali Haydar. Ceplerinden cüzdan, tütün torbası, kibrit, temiz bir mendil, kırma fişekleri, Mao'nun Kızıl Kitabı ve zor anlarda odunları tutuşturmak için kullandığı lastik parçaları çıktı. Cüzdana baktı, şaşırdı.

"Ali Haydar Yıldız'mış bu. Hayret! Herif gerçek kimliğiyle geziyor."

"Lider mi komutanım?"

"Lider sayılır" diye resme ve Ali Haydar'a baktı. "Bunlar ölmeden önce gizli ve değerli şeyleri yutarlar. Şunun ağzının içine bak bakalım."

Er kasaturasını çıkardı. Ali Haydar'ın dişlerinin arasına sokup çenesini kanırırken derin bir inleyiş duydu ve irkilerek geri çekildi.

"Komutanım bu ölmemiş" dedi.

Bu inleyiş, Ali Haydar'ın son hayat belirtisi son nefesiydi.

"Korkma oğlum, o çoktan ölmüş... İyi bak ağzına, gırtlağına doğru bak."

Er, çeneleri sonuna kadar kanırdı. Elini ölünün göğsüne basıp baktı gırtlağına.

"Bir şey yok komutanım. Birşey görünmüyor."

Onbaşı, mangasıyla birlikte öğleye doğru geldi. Vartinik Vadisini bir boydan bir boya taramış, kimseyi bulama-

mıştı. Gerçekte ise uçuruma inen askerler, indikleri yerde beklemiş, tekrar geri çıkmışlardı. Vadiyi taramaya cesaret edememişlerdi. Onbaşı, "insan dünyaya bir kere gelir oğlum. Tarayalım diyen varsa tarayalım" demiş, kimseden de çıt çıkmamıştı. Oturup sigaralarını tellendirmişlerdi. Onlardan bir saat sonra da Başçavuş geldi. Köyü elek velek etmiş, bulamamıştı.

"Ovacık tarafına kaçmış olabilirler" dedi Başçavuş.

"Köylerdeki adamlarımızı uyarmalıyız. Hüseyin nereye gitti?"

"Evine gitti komutanım" dedi bir asker. "Hastadır. Titremeye tutuldu."

"Bana sormadan gitti ha... Çakala bak, biz hasta değiliz sanki."

Kömdeki eşyaları çuvallara doldurdular. Ali Haydar'ı nasıl götürecekleri üzerinde düşündüler. Keçi ağılında uzun bir sırık vardı. Onbaşı sırığı çekip içerden çıkardı. Ali Haydar'ı tırmanma kendiriyle sırığa sıkıca bağladı. Sırığın başını kaldırdı, sürükleyerek kömden aşağı indirdi. Ali Haydar'ın başı göğsüne sarktı. Kol düzeninde, Mirik'e doğru yürüyüşe geçtiler. En arkadaydı sırık. Derin bir arkla karı yararak ilerliyordu. Yorulan başkasına devrediyordu. Yol inişli olduğu için pek yorucu değildi. Mirik'e kadar ayağı kayanlar birkaç kere düşürdüler. Ceset, kara belendi. Açık kalan ağzı karla doldu. Aklı karalı bir çuvalı andırıyordu. Kol, Mirik köyüne girdiğinde tüm köylüler evlerinin önüne çıkmıştı. Kadınlar sezdirmeden ağlıyordu. Gözyaşlarını içlerine akıtarak, gizli ve içli... Altınbilek kısa bir mola verdirdi. Birkaç kişiyle konuştuktan sonra Kutuderesi'ne hareket etti. Karanlık çöktüğünde vardılar Kutuderesi'ne.

Üsteğmen akşam yemeğini karakolda yedi. Telefon başında oyalandı biraz. Albay'la ve Diyarbakır'la konuştu. Ring olmadığı için cenazeyi o gece ciple götürmek zorunda kaldı. Cenaze, Mirik'ten Kutuderesi'ne getirilirken,

buzları kırılmış Kutudere Çayına düşmüştü. Akşam ayazının etkisiyle bir buz kalıbına dönüşmüştü. Cenazeyi cipin içine almak mümkün değildi. Sırığın ayak bölümündeki ucu, yolu çizecek şekilde cipin arkasına bağlandı cenaze. Gövde ile yer arasında üç karış mesafe vardı. Getirdiği dört jandarma ile birlikte cipe binip Tunceli'ye hareket etti. Yolda kendir azıcık gevşedi. Ali Haydar'ın potinli ayakları yerde sürüklenmeye başladı. Pak Köprüsüne varmadan potinlerin ikisi de çıktı. Çoraplar aşındı. Topuklar, pürtüklü yolda sürtünüp durdu. Tunceli Jandarma Karakoluna geldiklerinde Albay'la karşılaştılar. Albay, Üsteğmen'i dinlerken tatlı tatlı geğirdi. Birkaç kez, "teferruata girme evladım" dedi. Cenazeyi görmek için dışarı çıktı. Cip, karakolun önünü aydınlatan elektrik direklerinin altında duruyordu. Albay elleri arkasında yavaş yavaş cipe ilerledi. Sırığa bağlanmış cenazeyi görünce irkildi. Baş sarkarak donmuş, topuklar aşınmış, kendir iyice gevşediği için gövde ile yer arasında bir karış mesafe kalmıştı. Tekerleklerden fırlayan kar ve çamur parçaları, cenazeyi yontulmamış kaba bir heykele dönüştürmüştü.

Üsteğmene dönerek, "bu ne evladım" dedi. Sol gözü seğriyordu.

"Örgüt liderlerinden Ali Haydar Yıldız, komutanım."

"Canım, ne olursa olsun, ölüye böyle davranılmaz."

"Cipin içine sığmazdı komutanım. Dört jandarma bir de ben vardım."

"Önceden bize bildirebilirdin. Ambulans gönderirdik. Acelesi yoktu. Bir asker, ölüye böyle davranamaz. Ölüye en çok saygı göstermesi gerekenler askerlerdir. Bu resmi elbiseler bizim aynı zamanda kefenlerimizdir. Kefeniyle gezen insanlar ölüye saygılı davranmazsa hiç kimse davranmaz. Bu manzarayı halk görse, asker hakkında nasıl düşünür acaba? Yarın bu ölünün otopsisini yapacak olan doktorlar askere hangi küfürleri savurur acaba? Yazık yazık, çok yazık! Acınacak durumlardayız."

Karakolun tüm jandarmaları cipin etrafında sus pus olmuş, suçluluk duygusu içinde dinliyorlardı Albay'larını. Üsteğmen, "Orospu çocuğuna bak! Kendisi karısının koynunda mışıl mışıl uyurken biz canımızı karlı dağlarda kurşuna emanet ediyoruz. Semirmiş kasap kedileri gibi sokaklarda sürtüp, kavrulmuş fıstık yemekten başka ne işe yarıyorsun?" diye haykırmamak için zor zaptediyordu kendisini.

"Cenazeyi sırıktan açın. Temizleyin. Otopsi raporu için yarın sabah hükümet tabipliğine teslim edin. Ailesine de haber vermeyi unutmayın. Gidelim evladım" diyerek şoförüyle birlikte öbür cipe doğru yürüdü. Koltuğuna yerleşti. Üst üste iki kez geğirdikten sonra kavrulmuş bir fıstık atıp yavaş yavaş çiğnedi.

Üsteğmen, cenazeyi cipten açtırttı. Temizlenip hastaneye teslim edilmesini emrettikten sonra cipe atlayıp evine gitti. Erler cenazeyi karakola götürdüler. Nezarethaneye attılar. Kimlerin temizleyeceği tartışmalarından, küfürleşmelerden sonra kasaturaları alıp işe koyuldular. Kendirleri kestiler. Buz ve çamur keseklerini kopardılar. Cesedi sırıktan ayırdılar.

"Lan, bu başını kaldırmış bize bakıyor."

"Başına bas düzelt."

Erlerden birisi cenazenin başına bastı. Yanındakine tutunarak ayağıyla iyice bastırdı.

"Lan demir gibi olmuş düzelmiyor. Aboooo..."

Bir tanesi, göz çukurlarına ve açık kalan ağzına perçinlenmiş buzları kasaturayla çıkarmaya çalışıyordu. Bir diğeri, kolu gövdeye perçinleyen buzlarla uğraşıyordu.

"İşesem çözülür lan."

"Doğru konuş lan, günahtır."

"Albay haklı vallahi. İbnelerin cenazeye bile saygısı yok."

"Yavşağa bak, bilmeyen saygı meleği sanır."

"Doğru diyor lan, biraz saygılı olun. Bu da insandır.

Ana kuzusudur."

"Sen konuşma lan, kaşmer. Kalkar düdüklerim haa... Git sobayı yak."

"Gel seni yakayım. Önümde yarım kilo ateş var."

"Oğlum susun! Şakanın yeri değil!" diye bağırdı onbaşı.

Cenaze sabahleyin hastaneye teslim edildi. Rapor tutuldu. Oradan cami avlusuna alındı. Dağ Mahallesi başta olmak üzere, haber o gün tüm şehre yayılmıştı. Olay kahvelerde, lokantalarda, köşe başlarında, evlerde, okullarda konuşuluyordu. Cenazenin ciple getirilişini gece görenler olmuştu. Küfürün, palavranın, dedikodunun, ipini koparıp her yere daldığı bir gündü. Cami avlusuna girip çıkanların haddi hesabı yoktu. Albay bile o gün sokağa çıkmadı. Topal İsmet, cami avlusuna gece geldi. Cesedi uzun uzun süzdükten sonra, mağaradan bulduğu potin bağını cebinden çıkarıp cesedin üstüne attı. Karısının sözleri çınladı kulaklarında. Hayatında ilk kez hak veriyordu O'na. Avludan çıkarken tükürdü. Ali Haydar'ın enistesinin, birisiyle ortaklaşa çalıştırdığı İstanbul Lokantasına doğru yürüdü.

Cafer Dede, Mizikli Yeter'le birlikte topal bacağını sürükleye sürükleye cami avlusuna girdiğinde cemaat yatsı namazındaydı. Cenazeyi yakından inceledi. Bunu ihbar edenin en az ikiyüzbin lira alacağını düşündü. Acaba kimdi? Bir yığın insana sormuş, hep ters cevap almıştı. İhbar eden de pek önemli değildi. Önemli olan adamın ne kadar aldığıydı. Meraktan çatlıyordu. Korkmasa gidip Üsteğmene soracaktı. İnek operasyonundan sonra O'nun gözüne görünmemeye çalışıyordu.

"Adam en az yarım milyon almıştır karı. Haaa... ne dersin?"

Yeter, cenazeyi gördükten sonra avlu duvarının dibine çökmüş, başını avuçlarının arasına alarak yanık yanık ve sessizce ağlamaya başlamıştı.

"Ama bir ölüye yarım milyon vermezler. İkiye belki. Haaaa... ne dersin?"

Yeter kadın, kalkıp çıktı cami avlusundan. Koşar adım Dağ Mahallesinin yolunu tuttu. Hıçkırarak ağlıyordu şimdi.

* * *

Dağlar güneşin altında pırlanta billuru gibi ışıldıyordu. Sürüler halinde dağ serçesi iniyordu ormana. Güneş, nasıl olmuştu da ocak ayının yirmidördüne böylesine cömertçe gülümsemişti. İbo, iki kayanın arasında, ormanın Barıkbaşı'na bakan tarafında güneşleniyordu. Geniş bir karataşın üzerinde oturmuştu. Karın kör edici beyazlığını kısık bakışlarla izliyordu. Oooff güneş ne güzel ısıtıyordu. Başının arkasına ve boynuna saplanan hançer uçları dayanılmaz acılar olmasa uyuyacaktı. Taşın üzerinde, mışıl mışıl terkedecekti kendisini güneşe. Acaba başka vurulan ya da yakalanan oldu mu? Şapkasını çıkardı. Karla temizlemeye çalıştı yapışan kanları. Lastik ayakkabılarının içini güneşe verdi. Çoraplarını çıkardı, kayaya serdi. Karla yıkadı ayaklarını. Acıkmıştı. Susuzluğunu karla giderdi. Şu kurşun acıları olmasaydı. Tek başına bu dağlarda barınırdı. Ama acılar aman vermiyordu. Ceketinin ceplerini yokladı. Hayret!... Emine'nin dokuduğu yün çorapları buldu. Bunlar paltosunun cebinde değil miydi? Ceketinin cebine nasıl geçmişti? Çorabı kokladı. Nakışlarına baktı. Cebine koydu yeniden. Barıkbaşı'ndan sesler geliyordu. Baktı. Mezraya giren askerleri gördü. Taşın üzerine yüzükoyun uzandı. Dikizlemeye başladı mezrayı. Evleri tek tek arayan askerler, Vartinik'e doğru çekip gittiler. İkiyüz metre ötesinden geçtiler İbo'nun. Askerler gittikten sonra iki günlük planı kafasında hazırladı İbo. Karanlık çökünce kendisine en

yakın eve gidip ekmek, kibrit alacak, geceyi geçirmek için daha önce ağzını ördükleri kayaların arasında, Vartinik Mağarasında kalacaktı. İbo kalkıp oturdu. Ormana konan kargaları seyretti. Bu sabah nasıl kurtulduğuna bir türlü inanamıyordu. Köylülerin uçurum ateşi dedikleri kuşlara baktı. Dallara dizilmişlerdi tesbih taneleri gibi. Kanatlarında inanılmaz bir renk ve ışık anaforu vardı. Göğüslerine çakıllı duru su güzelliği oturmuştu. Gagaları kıpkırmızıydı. Kesik kesik ama ok gibi fırlayarak uçuyorlardı. İnce kurt çığlığını andıran, parlayıp sönen, ilginç bir ötüşleri vardı. Çok seyrek öterlerdi. Onların her ötüşü, yeni doğan bir sevdanın deliliydi. Yuvalarını uçurumların şafağa bakan yüzünde, pençe çiçeklerinin yanında, kaya oyuklarında yapıyorlardı. Kısa meydan okuyan en cesur kuşlardı bunlar.

Güneş batıdaki dağların ardında kaybolur kaybolmaz, nerden indiği belli olmayan sinsi bir ayaz çöktü kara. Karanlık usuldan, yavaş yavaş işgal etti akşamı. İbo kalktı, Sarıkayalar'ın evine doğru yürüdü. Azeroğlu ile Süleyman, daha önce bu evden ekmek almışlardı. Kapıyı Hüseyin Sarıkaya açtı. İrkildi. Kimdi bu kasketli adam?

"Kardeş ben aç kaldım. Üstelik yaralıyım da. Yardımınızı rica ediyorum."

"Jandarmalar daha yeni gitti. Olmaz olmaz. Başka yere.. Başımızı yakarsın."

"Evinizde zaten kalmıyacağım. Bir parça ekmek istiyorum. Hepsi bu..."

Sarıkaya'nın kararlılığı kararsızlığa dönüştü. Arkada duran kadın acıdı.

"Nereden yaralandın?" dedi Hüseyin.

İbo başının arkasını gösterdi. Karanlıkta bir şey görmediler.

"Hele içeri gel."

İbo sevinerek girdi içeri. Lambayı getirip yarasına baktılar. Kadın yüzünü buruşturdu. Sobanın kenarından kal-

kıp gelen bir başka köylü öksürerek İbo'ya yaklaştı, selam verip elini sıktı.

"Şöyle sobanın yanına yaklaş. Üşümüşsün ısın biraz" dedi.

İbo geçip sobanın kenarındaki mindere oturdu.

"Kömden kaçan yaralı sensin herhal?"

"Benim."

"Bugün jandarmalar seni aradı. Evleri darmadağın ettiler."

Olayın nasıl olduğunu sordular. İbo, ayrıntılarıyla ve özenerek anlattı. Amacı bol ekmek almak ve ısınmak için zaman kazanmaktı. Olay anlatımı propagandaya dönüştü. İbo, ülkenin durumunu, hareketin amaçlarını, siyasal mücadelenin vazgeçilmezliğini, sempatik, iknacı bir üslupla tane tane anlattı. Sarıkaya'lar, İbo'ya ısınmışlardı. Lambayı yaklaştırıp yarasını incelediler. Başına bir yığın saçma saplanmıştı. Saçmaların saplandığı yerlere siyah kan oturmuştu.

"Köylü milleti rezil millettir" dedi Hüseyin. "Sana ne baskına katılıp kırmayla ateş etmek. Sen jandarma mısın eşşekoğlu eşşek!"

"Muhbirlik mesleğini şeytana vermişler, kabul etmemiş" dedi diğer köylü. "Ben ateşten yaratıldım, o kadar alçalmam demiş."

Islak bir bezle ensesindeki kanı usul usul temizlemeye başladılar. Yara çok büyüktü. Firari, keskin ter ve kan kokuyordu. Başından ve boynundan sızan kan, ceketini, kazağını, mintanını ve atletini, kuyruk sokumuna kadar kızıla kesmişti. Saçları kana gömülmüş, pıhtı pıhtı kurumuştu.

"Senin bu yaranı doktordan başka kimse iyileştiremez" dedi Hüseyin.

"Doktora gidemem. Bu işten anlayan bir köylü bulmam gerekiyor."

"Ebeler de becerir belki" dedi diğer köylü.

Kadın ağlamaklı bir sesle, "ebeler saçmaları çıkara-

maz" diye konuştu.

"Arkadaşların yok mu bu bölgede?"

"Bu bölgede kalamazlar. Ben onlarla başka yerde bulusacağım."

Kadın çay demledi. Yağda yumurta kızarttı. Yağ çökelek indirdi sofraya. Torbaya iki günlük ekmek, çökelek ve kuru soğan koydu. Yeni bir kibrit verdi. Bunları yaparken acıyla karışık bir zevk, korkunç derecede güzel bir görevi yerine getirmenin yarattığı ilginç bir zevk içindeydi. Kadınlık duygusu güçlenmiş, merhametini ve fedakarlığını on katına çıkarmıştı. Çay, şeker, bardak, teneke kutu ve pekmez koydu. Bir incir çekirdeğinde eğer bir iyilik varsa o incir çürümez. Tüm diğer çekirdeklerde isterse iyilik olmasın. Bir iyilikten bin güneş doğar. Kadın, fena halde bahtiyardı.

"Bir küçük bulut bir koca bölgeyi karartır. Bir muhbirin yüzünden koca Haydaran vebal altına girdi" diye konuştu Hüseyin. "Ab-ı hayat suyuyla yıkasan çıkmaz bu leke. Kıyamette bile başımıza bela olur, tuuhh!.."

İbo karnını iyice doyurdu. Dört bardak çay içti. Saatine baktı.

"Ben artık kalkayım arkadaşlar. Her şey için çok teşekkür ederim" dedi.

"Bu gece kal, yarın sabah erkenden çıkarsın" dedi Hüseyin.

Tam bu sırada kapı vuruldu. Hepsi heyecanla ayağa kalktı. İbo'yu yan odadaki karyolanın altına soktular. Kadın açtı kapıyı.

"Sen misin Hıdır? Ödümüzü çatlattın."

"Niye ki?.. Sen hiç korkmazdın."

"Yaralı bizdedir" diye fısıldadı kadın. "Gitmek üzereydi."

Hıdır merakla odaya baktı. Hüseyin, İbo'yu karyolanın altından çıkarıp getirdi. Hıdır gülümseyerek İbo'nun elini sıktı.

"Hoş geldin. Geçmiş olsun" dedi.

Sobanın etrafında oturdular. Hıdır, tepeden tırnağa süzdü İbo'yu.

"Bu akşam Roşnik'i asker basacakmış" dedi Hıdır. "Yarın da bütün köyleri basacaklarmış. Beş altı gün Haydaran'a rahat yüzü yok."

Herkes İbo'ya baktı. İbo herkese bakamadı. Sobanın üzerindeki demliğe baktı.

"Desteğinizden dolayı sevgilerimi sunarım" diyerek ayağa kalktı.

Hüseyin isteksizce, "bu akşam kalıp yarın erkenden çıksaydın" dedi.

"Hayır sizi tehlikeye sokmak doğru değil" diyerek herkesin elini sıkıp dışarı çıktı. Bu sırada kadın beyaz bir bez getirdi.

"Bunu yarana sar donmasın" dedi.

İbo teşekkür etti. Vartinik'e doğru yürüdü. Hüseyin arkasından, "uzakta bir mağara var. İstersen seni oraya götüreyim. Uç saat sürer" diye bağırdı.

"Çok sağ ol. Ben başımı sokacak bir yer bulurum. Zahmet etme."

Karanlığa daldı. Ormanın içinden geçerek Vartinik'e yöneldi. Birkaç yerde kara battı. Yanlış yerlere saptı. Bir saat içinde ancak bulabildi kayalıkları. Ağzını ördükleri mağarayı aradı. Deliklere çatlaklara girdi çıktı. Sonunda buldu. Delikten yılan gibi süzülerek içeri daldı. Titriyordu. Kibriti çaktı. Odun namına hiçbir şey yoktu. Daha önce ateş yaktıkları yere baktı. Torbasının ağzını iyice bağladı. Çatlağa soktu. Odun bulmak için dışarı çıktı. Hafif bir esinti vardı karda. Barıkbaşı'na doğru yürüdü yeniden. Ormana daldı. Yaşlı ağaçların çıplak, kuru dallarını hırsla kopardı. Üst üste yığdı. Sırtlayıp getirdi mağaraya. Bir sefer daha yaptı. Bir günlük yakacak yığmıştı. Parkesinin iç ceplerini kopardı. Birkaç dalı ince ince kırdı. Güçbela tutuşturdu. Uzaklardan kurt ulumaları geliyordu. Kalkıp taşlarla

kapattı giriş deliğini.

Demenan'dan gelen aç bir kurt sürüsü, Vartinik uçurumlarını tırmanarak köme yöneldi. Kan kokusu, yürüyüşlerinin çılgınlığını on kat artırmış, yutkunma krizine sokmuştu tümünü. İştahları ve hırsları nar gibi çatlayan bu belalı güruh, Ali Haydar'ın düştüğü yerin kanlı karını hırlayarak kemirmeye koyuldu. Ön ayaklarını kanlı kara bastırarak sırtlarını yay gibi geren ve tüylerini dikelten sürü, kanlı kar sofrasında amansız bir boğuşma başlattı. Tüm kurtlar, boğuşma anında bacağı yaralanarak kana belenen ihtiyar bir kurdu oracıkta parçaladılar. Boğuşma uğultu halinde, karşı dağlarda yankılandı. Kırmızı dağın eteğinde oturan bazı tilkiler bu boğuşmayı zevkle izlediler. Sonunda sürü ikiye bölündü. Yarısı İbo'nun bulunduğu kayalıklara yönelirken diğer yarısı da uçuruma indi. İki ihtiyar kurt, kardan ayrılmadı. Bunlar boğuşmaya katılmayan iki kafadardı. Usul usul kemiriyorlardı karları. Rüzgar, parçalanan kurdun tüylerini Mirik Mezrasına doğru sürüklüyordu.

İbo ateşi adeta kucaklamış gibiydi. Kaya çatlaklarından fışkıran ayaz, sırtını ve yaralarını ısırıyordu. Kulağı kurt ulumalarındaydı. Rüzgar şiddetlenmiş, kayalarda berrak ıslıklara dönüşmüştü. Çay ısıtırdı. Ama su almak için dereye inmek gerekiyordu. Uluyuşların ardı arkası gelmiyordu. Tenekeyi aldı, taşları kenara koyup dışarı çıktı. Kurt korkusu, jandarma korkusunu unutturmuştu bile. Etrafını kolladı. Kayaların arasından süzülerek kara doğru ilerledi. Tenekesini karla tıka basa doldurdu. Uzaktan bir çığ gürleyişi yükseldi. Hala tek tük kurt ulumaları geliyordu. Karın üzerinde masalları andıran, iç içe renk ve ışık dalgaları görünüp kayboldu. Ürpererek geri döndü. Taşları yerine yerleştirdi. Tenekeyi ateşin ortasına koydu. Kenarlarını dallarla besledi. "Burada üç gün ancak bekleyebilirim. Soğuk iflahımı keser. Uyuyamam. Yolumu ancak gündüz bulabilirim. Bunun için de ilk kritik günlerin geçme-

si, operasyonların yavaşlaması gerekiyor" diye düşündü. Derin derin öksürdü. Hafif baş ağrısı vardı. Yaraları zonkluyordu.

Vartinik baskınının ertesi günü, yani yirmibeş ocakta, asker ve polisten oluşan karma timler, Haydaran, Nazımiye, Mazgirt ve Karakoçan'da operasyonlara başladı. Mazgirt'te birçok insanla birlikte Memo da tutuklandı. Barıkbaşı'ndan Hüseyin, Hıdır ve Mehmet Sarıkaya'ları tutukladılar. Kutuderesi'nde Hüseyin Duman, dayak altında komalık oldu. Nazımiye ve Karakoçan'da bir yığın öğretmen ve öğrenciyi sorguya çektiler. Tunceli Dağ Mahallesinden on öğrenci tutuklandı. Askeri savcı, Yüzbaşı Yaşar Değerli iki günlüğüne Tunceli'ye gelmişti. Altınbilek'in ünü ve otoritesi artmıştı. Milli İstihbaratın adından en çok söz edilen adamı haline gelmişti. Yaptığı işlerden dolayı Albay'a bilgi vermek zorunda değildi artık. Göğün sınırsız egemenliğinde istediği zaman gürleyebilirdi. Kendisini Dersim göğünün çoban yıldızı gibi görüyordu. Jandarma Merkez Birliği Komutanı olarak bir helikopter talep etmişti Yüzbaşı Yaşar Değerli'den. Olumlu cevap almıştı.

İbo o gece uyuyamadı soğuktan. Boynu katılaştı. Başını sağa sola çeviremiyordu. Her on dakikada bir önünü ya da arkasını ateşe dönüyordu. Sabah da uyuyamadı. Öğleden sonra odunu tükendi. Akşama doğru ormana girdi, iki günlük odun taşıdı mağaraya. Ayak izleri gayet belirgindi "Buradayım gelin beni yakalayın" diye bağırıyordu her ayak izi. Karanlık beraberinde tipiyi getirdi. Gökyüzü çatladı. Buzlu sağanaklar kırbaç gibi indi kayalara. Barıkbaşı'nın tüm kadınları Hüseyin'in evine toplandı. Tutuklanan erkekler için acılı bir ağlaşma başladı. Tipinin ağaçlara çarpan ıslığı, kadınların avazını kırdı dalga dalga. Köpekler kurt korkusundan havlayışlarını yoğunlaştırdılar. Tüm Haydaran köyleri kaçan yaralıyı konuşuyordu. Ocak başında, diz dize, göz göze vermiş köylüler binbir yorum, binbir ihtimal sıralıyordu. Tipinin şiddeti ve

gündüz yapılan operasyonlar, kaçan yaralıyı, köylü sohbetinin biricik konusu haline getirmişti. Her çeneden bin inci dökülüyordu. Kadınlar pür-dikkat kesilmişti. Gün, geveze köylülerin, palavracıların, masalcıların, sohbet kurtlarının günüydü.

"Adam kesin Haydaran'dadır. Binbir tilki deliği var. Hangi deliktedir?"

"Gizlenir. Kolay gizlenir. Kırklara bile karışır. Karıncanın azmine dünyayı yüklemişler yüzbin yıl taşımış. Demişler nasıl taşıdın bu kadar ağırlığı? Demiş zulmü büyük olanın ağırlığı olur mu?"

"Hükümetin kolu uzundur, sonunda bulur."

"Köylü puştluk etmezse, hükümet bulamaz."

"Her köylünün başında bin incilik bir taç var. Her incide de bin kurnazlık var. Tilkiye demişler ki bu kurnazlık sana kimden mirastır? Demiş köylünün kümesinden. Taçtan düşen inciyi tavuk yutmuş. Tavuğu ben..."

"Adamı vurup dereye attılar. Kaçtığı külliyen yalandır..."

"Karı kılığında görmüşler. Rabat'ın orda otobüse binip gitmiş."

"Kaçan yaralı Ali İşçi'ymiş. Ali İşçi'yi allah bile bulamaz."

"Tesbih böceğinin götünden karnına girip gizlenecek tek adam varsa o da Ali'dir."

"Roşnik'te iki karı korkudan çocuk düşürmüş. Çocuklar ölmemiş."

"Kaçan yaralıyı evlerin damında görmüşler. Bacalarda ısınıyormuş."

"İyi adamı Boz Atlı Hızır alır götürür. Sakalının her teli bir ışıklı Munzur'dur."

"Hiç dikkat ettiniz mi, bu yıl odunlar çok çabuk yanıyor. Lanet kurutması gibi."

"Kömdekiler, uçuruma açılan bir tünelden kaçmışlar."

"Baskını acı acı öten bir karga haber vermiş."

"Allah Allah!... Hikmetinden sual olunmaz yarabbim!..."

"Postacı Bertal'a göre çatışmada sekiz jandarma ölmüş."

"Hiçbir hükümet ölüsünü bildirmez. Sekizden fazladır."

"Kömün etrafı kan deryasıymış. Bu kadar kan bir kişiden mi döküldü?"

"Sahibinin gözünden nefret eden nişangah kurşunu hedefe göndermez."

"Hüseyin Güngör zengin olacak. Herkes para peşinde..."

"Alçağın küflü ekmeği, kalleşe taze görünür."

"Başındaki baykuşu talih kuşu sananların vay haline."

"Şaka maka da herif kaşla göz arasında zengin oldu."

"Elimizin eremediği ekmeğe pis diyoruz."

"Elin ersin ermesin pislik pisliktir. Pislikleşenler farkedemezler pisliği."

Kaçışının ikinci gecesinde iki ateş yaktı İbo. İki ateşin arasında uykuya daldı. Uyandığında ateşler sönmüş, boynu iyice katılaşmış, sabah ayazı bıçak gibi işlemişti iliğine. Sesi kısılmıştı. Titriyor ve öksürüyordu. Ocakları yaktı. Emine'nin dokuduğu çorapları giydi. Tenekeyi aldı. Taşları kaldırıp dışarı çıktı. Hüznü artmış, hülyaları ışık ve renk cümbüşünü yitirmiş, ruhunun parlak güneşi, kara kalın bulutların ardına çekilmişti. Kayaya sorul sorul işedi. Kollarını bacaklarını hareket ettirdi. Eğildi kalktı. İnledi. Öksürdü. Seherin alacın tüllerini zirveleriyle yırtan dağların merhametsizliğini seyretti. "Bir dağ keçisi beni yutsa da kurtulsam" diye iç geçirdi. Köylü milleti o korkunç, o miskin ve mutevekkil uykusundaydı. Ocak başında neler konuşmuşlardı acaba? Kaçanlar hangi yöne gitmişti? Ali Haydar'ı götürmüşler miydi? Körde asker var mıydı acaba? Operasyonlar sürüyor muydu? Binbir soru. Binbir merak ve kuşku. Tuuuuuuhhh!... Tenekesini karla doldurdu. "Emine'yi iyi ki getirmedim" diye sevindi. İçeri girdi. Odun-

lar tutuşmak üzereydi. Torbasını yokladı. İki öğün yiyecek vardı. Yiyecek tükenince ya Barıkbaşı'na ya da Mirik'e gidecekti. En yakın mezralar bunlardı. Mıntıka ıssızdı. Diğer köylere gidebilmek için dağları aşmak gerekiyordu. Başındaki sancı ve zonklamalardan dolayı daha fazla bekleyemezdi. Roşnik üzerinden Nazımiye'ye geçmek, oradaki kadrolarla buluşmak zorundaydı. Hemen tüm ebelerle ilişkileri vardı. Yaraları ebeler iyileştirebilirdi. İki öğünlük yiyeceği dörde böldü. İki gün daha dayanma kararına vardı. Askeri fırtınanın dinmesi için şarttı bu. Mağaranın ağzına bir palamut kuşu kondu. Mağaradan çıkan ısının verdiği zevkle ötmeye başladı. Başı bıldırcın yumurtası gibi çil çildi. Kanatlarını iç içe haleler halinde zümrüt, yakut ve elmas ışıltısını andıran renkler bürümüştü. Bacakları vişne sapı gibi narin ve kıpkızıldı. Gözleri, beyaz halkaların içine oturmuş olgun nar danelerini andırıyordu. Gagası kuşburnu dikeninden daha kısaydı. Gırtlağındaki erguvani tüyler, öttükçe tarazlanıyor, renkten renge giriyordu. İbo kuşa baktı. "Bu kar ve fırtına deryasının ortasında bu kuşun ne işi vardı? Yuvasında acıkmış, yolunu mu şaşırmıştı yoksa? Arayıp da yiyecek mi bulamamıştı? Benim burada olduğumu dumandan mı çıkarmıştı?" İbo, boynunu çeviremediği için sola dönüp kuşu rahatça seyre koyuldu. Bir parça ekmek kırdı. İyice ufalttı. Kaçmasından korktuğu için biraz bekledi. Mağaranın ağzına doğru birkaç parça attı. Kuş hiç farkında olmadı bile. Kaynayan suya çay attı. Torbadan iki şeker, yarım el büyüklüğünde ekmek ve azıcık da çökelek çıkardı. "Kuş ne düşünüyor, neyi arzuluyordu acaba. Bir anda kuşun biçimine girsem, uçup Nazımiye'ye, arkadaşların kaldığı yere konsam ve kuş kılığından çıksam ne güzel olur. Anaç bir kuşa benzemiyor. Gençlik çağını yaşıyor. Göçmen değil. Hasretlikten haberi yok." Çayını yudumladı. İçi ısındı. Yaralarının zonklayışını dinledi. Burnunun ucundaki damla, içerken çayına düştü. Ayaklarını lastik ayakkabılarından çıkardı, ocağa uzattı. Alev-

lerde birkaç dağ keçisinin hayalini gördü. Kuş uçup gitti. Kalktı, kuşun konduğu yere ekmek ufaladı. İki ocağın arasına, sol böğrünün üzerine yattı. Baş altına birkaç dal koydu. Şapkasını dalların üzerine yerleştirdi. Kafasını dayadı. Göğsünde ve sırtında duydu ısının şefkatini. Rahatlar gibi oldu biraz.

Öğretmen Celal, o gün tek başına Vartinik kömüne geldi. Elinde çifte, ayağında askeri botlar vardı. Kalın bir palto giymiş, başına tiftik geçirmişti. Kömün çevresindeki kanlı karlara, kemiklere, tüy ve deri parçalarına, insanların ve kurtların sağda solda kapanmamış ayak izlerine baktı. Bu vahşi görünüm karşısında ürperdi. Kayalıklara doğru yürüdü. Dizlerine kadar kara gömülünce geri döndü. "Kaçan anarşistin bu mıntıkada gizlenmesi imkansızdı. Nerede gizlenecekti? Ne yiyip ne içecekti?" Uçurumun kıyısına yaklaştı, derinlere baktı. "Kim bilir belki de buraya düştü. Karlara gömüldü. Çıkamadı öldü." Çığdan korkmasaydı uçuruma inecekti. "Kurtlar parçalamışsa nasıl bulabilirim. Ama parçalanan insan daha kolay bulunur. Acaba insem mi? İnip de bulursam, tayinimi İstanbul'a aldırmam daha da kolaylaşır." Öğretmen Celal, araziden, kandan, izlerden korktu. Daha fazla oyalanmadan Mirik yolunu tuttu. Jandarmanın yaraladığı keklik tilkiye kısmet olur.

Altınbilek karargahını Kutudere Karakoluna kurmuştu. Köylerdeki istihbarat elemanlarının biri girip biri çıkıyordu. Tutuklananlar, şüpheliler hemen oracıkta sorguya çekiliyordu. Haydaran'dan ana yola açılan patikaların tümü kontrol altındaydı. Erzincan otobüslerini Rabat Karakolu, Tunceli'yi ise Kutudere Karakolu arıyordu. Altınbilek tüm ispiyonculara ve tim komutanlarına yaralının çok önemli bir adam olduğunu ve mutlaka yakalanması gerektiğini söylüyordu. Savcı Yaşar Değerli, "Piranaların şahını mutlaka yakalamalısın" demişti giderken. Altınbilek, yaralıyı yakalatana aynı gün ikiyüzbin lira verileceğini vaadediyordu. Yeni yeni ispiyoncular türemişti. Sofradaki çökelek-

lere mor binliklerin hayali düşüyordu. "Ağır bir iş de değildi. Alt üstü bir yaralının ihbarıydı. Bu kadar değerli bir adamın Haydaran'da ne işi vardı. Altının gübreliğe ya da çöpe düşmesine benziyordu bu."

Altın kartalın gagasındaydı. Haydaran para, kuşku ve kan kokuyordu. Nerede bir kurt ulusa, insanlar pırlantanın orada olduğunu söylüyordu. Ayak izlerini izleyenlerin ayak izlerini izliyorlardı. Köpeklerin havlayışlarını yorumluyorlardı. Yumurtlayacak tavuğun bağırtılarından anlamlar çıkarıyorlardı. Kümese giren tilkiyi o adam sanıyorlardı. Yolunu şaşıran keçi, o aç ve yaralı adamın tuzağına düşmüştü. Bu ağaçtan kırılan dallar, o adamın mağarasında yanmıştı. Çeşmenin kenarındaki ekmek kırıntıları o adama aitti. Karşı dağda şavkıyan ışık, o adamın namlusunun bir anlık gülümseyişinden başka bir şey değildi. Tilkiler hiç böyle pavkırmazlardı. Birbirini kesen bu kadar yoğun kurt izini açıklamak mümkün değildi. O adamın yarası hala kanıyordu. O adam yakınlardaydı. Kurtlar o adamı arıyordu. Kurtlar kaç gündür köylere girmiyorlardı. Kan kokusu dağlarda geziniyordu. Ne de güçlü kuvvetli adamdı. Yitirdiği bunca kana karşın dimdik, capcanlı kolaçan ediyordu dağları. Peki niçin çekip gitmiyordu bu adam? Bu haliyle ne arıyordu? Ölen arkadaşının ruhu Vartinik'te kalmıştı. Taze ruhun dağlarda yankılanan avazı, O'nu buralara perçinlemişti. O adamın ayağına arkadaşının kanı bulaşmıştı. Kaçan arkadaşları da çığ altında kalmıştı. Yoksa Ermeni Harabelerindeki cinler mi gizliyordu O'nu. Bir zamanlar o cinler Ovacık'a giden genç bir gelini kaçırmışlardı. Gelin üç ay sonra çıkmıştı ortaya.

Hüseyin Güngör, büyük bir cesaret ve fedakarlık örneği göstererek Vartinik'in karşısındaki dağlara tırmandı. Buradaki iki mağarayı aradı, kovuklara baktı. Zirvelerden, kartal gibi uçurum diplerini süzdü. İki çığ tehlikesi geçirdi. Yılmadı. Uçurumlara indi. Kaçan iki dağ keçisine ateş etti, vuramadı. Aksilik bu ya, İbo'nun gizlendiği kayalıkla-

ra hiç uğramadı. Orada mağara yoktu ki. Oranın ayazına ayı bile dayanamazdı. Açık araziden gelen fırtınalar usturа gibi ilkin bu kayalıklara saldırıyordu. Dünyanın en aptal hayvanı bile bu kayalıklardan kışın uzak duruyordu. Kayalıkları yalayarak yükselen ve dumanı andıran şey ise buz buğusuydu.

Goethe'yi ve Schiller'i okuyan, kendi ülkesinin romandan şiire kadar en önemli ürünlerini özümleyen bu adamın, kayalıklarda gizlendiğini hiç kimse aklının ucundan bile geçirmiyordu. Kayalıklarda, buzlara karşı bir köy enstitüsü ateşi parlattığını o keskin gözlü kurtlar bile görememişti. Zamanımızın bu modern Don Kişot'unu iki ateş arasında oturtan mağrur kayalar bile şaşkınlık içindeydi. Bu adam, Şolohov'un Don Kazaklarından çok şeyler öğrenmişe benziyordu. Acıları Lezgi kaması gibi parlayan engin ruhlu insanların mı soyundandı yoksa. Ona Balzac'ı, Tolstoy'u, Steinbeck, Rivera'yı, Nazım'ı ve Bostanlı Süleyman Nakış'ı bu denli sevdiren neydi acaba? Palamut kuşuna neden haddinden fazla, kendi acılarını unuturcasına acı duydu? Neden unutamadı onu günboyu? Bakışları yeni renkleri kuşanmış gibiydi. Palamut kuşunun kanatlarındaki fantastik renkleri...

Alevin aydınlattığı nakışları seyretti. Emine'nin bu nakışları bir yerlerden kopya edip etmediğini düşündü. "Bu çorabı benim için örmeseydi nakışlamazdı. Sevgi, insanın manevi dünyasının renk ve ışık mahşeri haline gelmesidir. Bu mahşerin kahredici gücü, ürüne dönüşmek zorundadır. Dönüşmezse delilik ve çılgınlık alametleri çığ gibi büyür, ezer sahibini." Tarifsiz acıkmıştı. Kalktı, yarım el büyüklüğündeki ekmeği yedi. Tenekeyi alıp dışarı çıktı. Karanlık, ayazın şanına layık bir ağırlıktaydı. "Kar yağsa hava yumuşar, rahat ederim" diye iç geçirdi. Gökyüzüne baktı. Dağları görebildi belli belirsiz. Tenekeyi karla doldurdu. İçeri girip taşları yerine yerleştirdi. Ayakta güçlükle durabiliyordu. Uzun süredir yetersiz beslenme ve kan kaybın-

dan dolayı zayıflamış, halsiz düşmüştü.

Gece uyuyamadı soğuktan. Ekmek torbası boşalmış, iki şekeri bir tutam çayı kalmıştı. Şafak sökerken bir çay daha demledi. Kıtlama yöntemle üç bardak sıcak suyu midesine indirdi. Gündüz beklemek, akşam üzeri mağarayı terketmek kararına vardı. Mirik üzerinden Roşnik'e, oradan da Nazımiye'ye geçecekti. Boynundaki katılaşma ağırlaşmıştı. Ayağa kalktığında gözleri kararıyor, başı dönüyordu. O gün ikindiye doğru odunlar da tükendi. Hava rüzgarlı ve kapalıydı. Karanlığın çökmesini bekledi. İki saatlik bir titremeden sonra kayalıkları terketti. Uçurum kıyısını izleyerek Vartinik'e doğru yol aldı. Karlara gömüldü. Yekinip çıktı. Lastik ayakkabısına kaçan karları çıkardı. Barıkbaşı'nda kadının verdiği bezi, yapışır korkusuyla bağlamamıştı. Başının arkasını ve boynunu olduğu gibi kaplayan büyük yaranın bazı yerleri kurumuştu. Rüzgar bıçak gibi saplanıyordu. Rüzgarın yaraya vuruşunu engellemek için parkesini çıkarmadan, yakasından yukarı çekip başına geçirdi. Kömü alttan teğetleyip Mirik'e doğru inişe geçti. Sırtüstü düştü. Dereye doğru saptı. Karlara gömüldü. Karanlık iyice bastırmıştı. Halsizlik, açlık, ağrı ve titreme kemiriyordu bedenini. Dere boyu bata çıka yol almak zorundaydı. Çünkü Mirik bu derenin, Kutudere nahiyesinden gelen büyük uçurumlu dereyle kesiştiği noktadaydı. İnanılmaz bir sebatla yürüyordu bata çıka. Bir saat sonra buzlu çayı geçip karşı dağa tırmandı. Dağın eteğinden dereyi izleyerek ilerledi. Ayağı kaydı. Yirmi metre kadar aşağıya yuvarlandı. Kar tınazına saplanmasaydı derin uçurum dibine, kayaların üzerine düşecekti ki bu da kaçınılmaz ölüm demekti. Tırnaklarını ve ayaklarını karlara saplayarak yukarı doğru usul usul tırmandı. Hareket halinde oluşu donmasını engelliyordu. Yürüyebileceği kesime gelince ayağa kalktı. Karşı uçuruma baktı. Eteğinde bulunduğu dağın heybeti karşısında ürperdi. Uçurumları yalayan rüzgar, karanlığın kudretiyle birleşerek müthiş bir uğultu-

ya dönüşüyordu. Uçuruma ya da canavar gırtlağını andıran karanlıklara yuvarlanmamak için gayet hassas ve kaplumbağavari ilerliyordu. Bazı yerlerde emeklemek zorunda kalıyordu. Mirik'e yaklaştığında yürüyemeyecek hale gelmişti. İçinden defalarca kar çıkardığı lastiklerin astarları ıslanmış, yün çorapları su kesilmişti. Mezraya yaklaştı, ayaklarını sürükleyerek evlere yöneldi. Açlık, acı ve donma tehlikesi yönlendiriyordu O'nu artık. Küçük bir köpeğin saldırısına uğradı. Kıpırdamadı hiç. Köpek havlayarak çevresinde döndü.

"Kimsin, ne istiyorsun?"

İbo kapının önüne çıkan köylüye, "Yolcuyum" dedi. "Açım, dışarda kaldım. Yardımınızı rica ediyorum. Üstelik yolumu da şaşırdım."

"Nereye gideceksin?"

"Roşnik'e."

Köylü İbo'ya yaklaştı. Kömden kaçan yaralı bu olabilirdi. Kasketini, biçimini görünce köylü sandı. Yoksul bir köylüyü andırıyordu. Ama sırtındaki, askeri parkeye benziyordu. Üstelik gecenin bu vaktinde, Mirik'te... Olacak iş değildi.

"Hele gel, içeri gel."

"Sağ ol" diyerek kapıdan içeri girdi İbo.

Köylü, İbo'nun kocaman yarasını görünce korktu. Üsteğmenin köyde yaptığı tehdit konuşması çınladı kulaklarında.

"Kaçan anarşisti barındıran kim olursa olsun, yakasını devletin pençesinden kurtaramayacak, zındanlarda çürüyüp gidecek. Kaçan anarşisti ele veren vatandaş ise hem iyi bir iş bulunacak, hem de 200 bin lirayla mükafatlandırılacak."

Köylü, İbo'ya sobanın yanında yer gösterdi.

"Ben sobaya biraz odun getireyim" diyerek bitişik odaya girdi, karısının kulağına birşeyler fısıldadı. Köşeden iki üç odun alıp İbo'nun yanına geldi.

"Vartinik'ten kaçıp kurtulanlardansın herhal?"

"Evet" dedi İbo. "Halk için çalışan devrimcilere yoksul halk elinden gelen yardımı esirgemiyor. Halk kendi davasının neferlerini tanımaya başlıyor."

"Bu yıl kış fena azıttı. Jandarma da azıttı. Haydaran'ı kıskaca aldı."

"Halk birlik olursa, devrimcilerle kenetlenirse bütün fırtınaları alteder, kıskaçları kırar. Mesele, halkın, en başta da işçilerin köylülerin bilinçlenip örgütlenmesi, mücadeleye atılması meselesidir. Halklar dünyanın her tarafında uyanarak dalgalar halinde hışımla ayağa kalkıyor." Yan odadan çıkan kadın İbo'ya "Hoş geldin bra" dedi. Çaydanlığı alıp dışarı çıktı. Yan odadan çocuk sesleri geliyordu.

"Taze pınar suyunun çayı iyi olur. Dağda perişan olmuşsun. Karnını doyur. Bu gece kal, yarın sabah erkenden gidersin. Bir saat sürmez Roşnik. Kal dinlen."

Mutluluk dalga dalga bastı İbo'nun içini. Halkın en küçük bir desteğini büyük takdir duygularıyla karşılıyor, çocuklar gibi seviniyordu. Az sonra kadın içeri girdi. Çaydanlığı sobanın üzerine yerleştirdi. Sobaya bir iki odun daha attı.

"Yağda yumurta kızart karı. Yağ çökelek getir. Ekmekleri ısıt."

Cehennemden cennete düşmüş gibiydi İbo. Adını duyduğu her yiyecek, ışık seline dönüşüyor, içini basıyordu. Halkın kudretine dayanmak ne müthiş bir şeydi. Az sonra öğretmen Celal içeri girdi. Gözlerinin içi gülüyordu.

"Hoş geldin. Geçmiş olsun" diyerek Ibo'nun elini sıktı. "Kaç gündür seni merak ediyordum. Sağ salim kurtulmana sevindim."

İbo şaşkınlık içindeydi. Sevincinden neredeyse çıldıracaktı. Öğretmene sevgiyle baktı. Partinin sıcak soluğuna, bir sempatizana nihayet kavuşabilmişti.

"Sanırım diğer arkadaşları tanıyorsundur?"

"Tanımaz olur muyum canım" diye çıkıştı Celal. "Ben burada öğretmenim. Haydar'la Hıdır (Azeroğlu) baharda yirmi gün kaldılar bu köyde. Haydar Körebasanlar'da yakalandı. Ali Haydar'ı da tanırım. Ölümüne çok üzüldüm. Nasıl oldu da basıldınız? Beni niye haberdar etmediniz? Hayret doğrusu..."

"Nöbetçinin ihmali sonucu oldu" dedi İbo. "Ağır bir kayıp bizim için. Ama sizin gibi insanlar oldukça yaralarımızı çabuk sararız. Tayin edici olan halktır."

Kaç gündür ilk kez ferahlıyor, sevincin engin deryasında buluyordu kendisini. İzbelerde yanan, eridikçe karanlıkları eriten kandiller gibiydi öğretmenler. Kendisi de bir öğretmen adayı olduğu için onların derinliğini çok iyi tanıyordu.

"Şimdi mesele senin yaralarını iyileştirmek, seni gözümüzün bebeği gibi korumak, akbabalara bırakmamaktır. Nerenden yaralandın?"

İbo ışıl ışıl gülümseyerek başını çevirdi. "Acılı ve geniş bir yara" dedi.

"Oooooooo.... gerçekten de ciddi bir yara" diye inledi Celal. "Şükür ki ölümcül değil. Köylülerin şifalı elleri bir haftada iyileştirir. Ama sanırım izi kalır."

"İyileşsin de iz önemli değil" dedi köylü.

"Tabi canım" diye onayladı İbo. "Çalışabilir duruma gelmektir önemli olan."

"Ben seni çok öncelerden, darbenin ilk aylarından tanıyorum. Tabi gıyaben oluyor... Çok görmek istiyordum, burada nasip oldu."

"İnceliğine, sorumluluk duygusuna ve hassasiyetine çok teşekkür ederim hocam. Böylesine çetin ve kritik bir anda beni onurlandırdınız, cesaretime ve direnme gücüme güç kattınız. İnanın çok duygulandım. Tünelin ucunda beliren bir kılavuz ışığının yarattığı duyguları yarattınız bende..."

"Rica ederim, görevimiz" dedi Celal öğretmen.

İbo'nun gözleri yaşarmıştı sevinçten. Açlığını, acılarını, endişelerini, kuşkularını unutmuştu. Kadın sofra bezini açtı. Kızarmış yumurtaları tavayla birlikte İbo'nun önüne koydu. Çayla doldurdu bardakları. Çökeleğin yanına tereyağı ekledi. Isınmış ekmek kokusu, taze çökelek kokusuna karışarak sigara dumanına egemen oldu.

"Buyurun hep beraber yiyelim arkadaşlar."

"Biz yedik sen buyur."

"Biz çay içeceğiz, sen karnını doyur rahat et. Bize bakma..."

İbo, gece saat onbire kadar öğretmen Celal'le sohbet etti. Köylü sohbete kulak misafiri oldu. Baş salladı, her söyleneni onayladı. Saat onbirden sonra öğretmen İbo'nun iznini isteyerek kalktı. Yarın sabahtan gelecek, yaranın iyileştirilmesi üzerinde duracak, gerekirse İbo'yu alıp daha emin bir yere, rahat edebileceği, okuyup yazabileceği bir yere götürecekti. İbo'nun endişelenmesine hiç gerek yoktu. Nazımiye'deki arkadaşlarıyla buluşmasını bile sağlayabilirdi. Kadın, sobanın yanına kalın bir döşek serdi. Yorgan ve yastık tertemizdi. Öğretmen çıkıp gitti. Kadınla kocası yan odaya çekildi. İbo, parkesini çıkarıp yatağa girdi. Yan gelip sırtını sobaya verdi. Kainatın fatihi, güven duygusunun ve iyimserliklerin tanrısı, bahtiyarlığın kendisiydi şimdi. Rüzgar dışarda azgınlaşmıştı. Soba tatlı tatlı, çıtırtılarla yanıyordu. uzaklardan genç bir zağarın, yasak savma kabilinden, cılız havlayışları geliyordu.

Öğretmen Celal, paşaya kelle yetiştirircesine evine koştu. Kırmasını alıp dağı tırmanmaya başladı. Hüseyin Gün-gör'ün kapısını çaldığında soluk soluğa ve kan ter içindeydi. Ahırdaki köpek havlamaya başlamıştı.

"Kim o?"

"Benim Hüseyin, aç! Ben Celal! Celal öğretmen!"

Hüseyin merakla açtı kapıyı. Arkasında, elinde lambayla karısı duruyordu.

"Gecenin bu vaktinde, hayırdır inşallah?.."

"Kömden kaçan yaralı, yani Üsteğmen'in aradığı İbrahim Kaypakkaya benim komşumdadır. Çabuk giyin Kutudere'ye yollan."

"Yapma yahu, başkası olmasın, gördün mü?"

"Üç saattir yanındayım. Kafasının arkası haşat olmuş. Çabuk ol!"

"Silahı milahı var mı?"

"Yok, hiçbir şeyi yok! Fırtınadan kaçıp ahıra sığınan topal serçeler gibi perişandır. Çabuk ol!"

Hüseyin pantolonunu giyerken, "Kapıyı üzerine kilitleseydiniz. Şüphelenir, kaçarsa Üsteğmen hepimizi tutuklar vallahi."

"Sen merak etme. Ben sağlama almışım. O kadar aptal değilim."

"Öyle deme, bunlar teşkilatçıdır babam. Sana bana benzemezler. Tencere tıkırtısından bin anlam çıkartırlar."

"Yahu sen tasalanma kardeşim. O tencere tıkırtısını duyuyorsa, ben de şahin yuvasındaki tüyün titreyişini duyuyorum."

"Peki, günah benden gitti. Ben gider haber veririm. Müfreze gelir de evde bulamazsa cevabını sen verirsin. Kamer Gizli'nin durumuna düşmek istemiyorum."

"Sen bana güven. Kör Kamer değilim ben. İşimi bilirim."

Kadın lambayı yere indirmiş, çökmüş, ağlıyordu.

"Sen bizim ocağımızı söndüreceksin Celal. Bizim bu fukara evimize allahın laneti girecek. Bir illet, bir uğursuzluk gelip bulacak bizi."

"Yahu yenge, allah aşkına ne var bunda ağlayacak sanki? Üç beş çapulcunun yakalanması için devlete yardımcı olmak kötü bir şey mi?"

Kadın ağlaya ağlaya ayağa kalktı. Gözyaşları, diri ve dolgun göğüslerine dökülüyordu. Bakışlarına cazip bir kıvılcım düşmüştü.

"Kışın kaçıp evine sığınan yaralı bir güvercini sen yaka-

layıp aç kedilerin önüne atıyorsun. Allahın laneti üzerinize yağar."

"Neyse bunun tartışmasını yapmıyalım" diyerek dışarı çıktı Celal.

"Zaten bu sondur" diye mırıldanan Hüseyin, yün çoraplarını iple bağladı. Paltosunu giydi. Tiftiğini başına geçirdi. Eldivenle feneri aldı. Kırmasını duvardan indirip omuzuna attı. Ceplerini mermilerle doldurdu. Lakanlarını sırtından sallandırdı.

"Keçiye bak hele, doğurdu mu?" diyerek dışarı fırladı.

Dağdan hızla aşağı indiler. Hüseyin, öğretmenden ayrıldı. Mirik'i Kutudere nahiyesine bağlayan uzun ve vahşi dereye saptı. Yüzlerce anafor vardı derede. Kar tınazları, inişler çıkışlar, kayalar, buz kütleleri, yılankavi uzayan çay ve uçurumlardan sarkan dev kayalar, korkunç bir görünüm veriyordu dereye. Dağ keçileri gibi seke seke ilerliyordu Hüseyin. Hayal dünyasındaydı. Karısının söyledikleri kafasına yatmıyor değildi ama bu dağ hayatından, bu yoksulluktan da kurtulması gerekiyordu. Adamı asmazlar dı ya... Hapishanede daha rahat ederdi. Hapishanede yatmak, ev ev ekmek dilenmekten, silahsız dağlarda gezmekten daha iyiydi. Baskın sırasında ateş etmek zorunda kalmıştı. Ama herkes ateş ediyordu. Üstelik bu adamlar da bomba atmıştı. Bomba herkesi öldürebilirdi. Kim bilir, belki de bombayı bu yaralı adam attı. Kısasa kısas. Kötülük yapana, kötülük yapılır. Hülyalı kellesiyle iki saatte vardı karakola Hüseyin. Haberi ayrıntılarıyla öğrenen Altınbilek, müfrezeye "hazır ol" emri verdi. Bir saat sonra karakoldan ayrıldılar. Altınbilek, Başçavuş ve Hüseyin kol düzeninin en önünde yürüyorlardı. Toplam önüç kişiydiler.

"İbrahim'i yerinde bulamazsam o köyün hepsini tutuklarım Hüseyin, bunu böyle bil. Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanının gözü Haydaran'dadır. Bizlerden her an haber bekliyor, ona göre..."

"Celal Hocanın kafesindedir, sen merak etme kumandan."

Celal Hoca o gece uyumadı. Evin kapısını gözetleyip durdu. Gerçi İbo'ya güven vermişti. Gece kalkıp evden ayrılması için aklını ekmek peynirle yemesi gerekiyordu. Ama yine de her şeyi garanti altına alması gerekiyordu. Kör Kamer'in durumuna düşüp falaka altına yatmak da vardı. Müfreze sabah saat dörde doğru Mirik'e girdi. Hoca karşıladı. Usteğmenle Başçavuşun elini sıktı. Ev derhal kuşatma altına alındı. Köpekler havlamaya başladı. İbo, yorganının altında havlayışları dinledi. Yaraları zonkladığı için uyuyamamıştı. Ayak gıcırtılarını ve fısıltıları duyunca yatağında oturdu. Yüreği, göğüs kafesini parçaladı parçalayacaktı. Kapı vurulunca ayağa fırladı. Yan odadan çıkan köylüye baktı.

"Gecenin bu vaktinde kim bunlar?" dedi.

"Kimse yok, sen yat" diyen köylü, "kim o" demeden açtı kapıyı. Üsteğmen anında girdi içeri. Elindeki tomsonu İbo'ya doğrulttu. Tanımıştı O'nu.

"Kıpırdama!" dedi.

Başçavuş ve jandarmalar doldu içeri. Lamba ışığı altında, topraktan yeni çıkarılmış, tarih öncesine ait bir heykeli andırıyordu İbo. Dimdik ve haşindi.

"İbrahim Kaypakkaya sensin değil mi?"

İbo, iğrenerek baktı Altınbilek'e. "Biliyorsan ne soruyorsun?" dedi.

Üsteğmen'in edasında mağrur bir zafer aydınlığı ve hesaplaşma arzusu vardı.

"Arayın şunu!" direktifini verdi.

Onbaşı İbo'nun üzerini aradı. İkiyüz lira para, kanlı bir mendil, bir kibrit, bir kalem, boş bir kağıt ve kuru odun çıtaları çıktı.

Üsteğmen alaycıl bir gülümseyişle, "Evet Haydar Mecit, kömden nasıl kaçtın?" dedi.

"Senin gibi faşistlerin elinden nasıl kaçılırsa canımı dişi-

me takıp öyle kaçtım."

Başçavuş irkildi. Erler afalladı. Fehmi'nin ensesi buğlandı. Bozuntuya vermedi. Aleyhteki atmosferi kırmak için ev sahibine döndü, "eşyası var mı?" diye sordu.

"Yok kumandan, yanında bir şey getirmedi."

Onbaşı yerdeki parkayı aldı. Aradı. "Al giy" dedi.

İbo'nun giyişini zevkle seyretti Altınbilek. Gözlerine bakmaktan kaçındı.

"Ordu malı. Bunlar hem devlet yıkıcısı hem de devlet hırsızı."

"Devlet yıkıcısı olmak, devlet çakalı olmaktan iyidir."

"Türk devletinin çakalı olmak, Rus çakalı olmaktan iyidir."

"Ben Rus çakalı olsaydım Varşova Paktına girerdim. Elimdeki silahla sırtımdaki üniformada o paktın damgası olurdu. Sen sadece bu devletin değil, aynı zamanda emperyalist Nato'nun da çakalısın."

Hava fena halde elektriklenmişti. Başçavuş'un ve bazı erlerin içinde İbo'ya karşı titrek bir saygı uyanmıştı. Fehmi, inatçı ve korkusuz bir mizaçla yüzyüze olduğunu bu atışmayla daha iyi anlamıştı. Eğilmeyeni kırmak arzusuyla yanıyordu.

"Ellerini arkadan kelepçeleyin. Hemen yola çıkıyoruz" diyerek dışarı çıktı.

Onbaşı, İbo'nun bileklerini arkadan zincirle bağladı. Bağ yerine küçük bir kilit vurdu. Ayakkabılarını giydirip dışarı çıkardı. Dağlara tan aydınlığı vurmuştu. İbo'nun zincirine dışarda bir kendir bağladılar. Kendiri sert tabiatlı bir ere verdiler. Kol düzeninde, üçüncü sırada yer alıyordu İbo. Fehmi ile Başçavuş en öndeydi. İbo'nun iki metre gerisinde kendiri tutan er vardı. Evin önüne beş on köylü toplanmıştı. Celal hoca, durumu köylülerin arkasından izliyordu. Hüseyin Güngör, Üsteğmenle konuştuktan sonra evine gitti. Müfreze fazla beklemeden yola çıktı.

Toz karı yararak buzlu çayın üzerinden geçtiler. Küçük

bir inişte İbo'nun ayağı kaydı, sırtüstü düştü. Kafasının arkası toz kara belendi. Serçe parmağı kırılmış gibi sızladı. Kalkmak için yekinirken arkadaki er kendiri çekti.

"Çabuk kalk lan, debelenme" diye çıkıştı.

"Kendiri çekip engel olma, kalkıyorum."

Fehmi geri dönüp baktı. İbo yekinerek kalktı.

"Bu kadar insanın içinde düşen sadece O. Bu haliyle dağlara çıkıyor."

"Ezilenler düşer. Düşe düşe yürümesini ve düşürmesini öğrenecekler."

"Konuşturma O'nu oğlum. Dili çok uzadı alçağın!"

"Alçak sensin."

Kendirci er, "konuşma lan" diyerek İbo'nun beline güçlü bir tekme vurdu. İbo kaykılarak yana doğru savruldu. Yüzükoyun gömüldü toz kara. Gömülürken burnu, buzlu bir taşla çarpıştı. Başçavuş hiddetle geri döndü.

"Ne yapıyorsun oğlum, yavaş vursana" dedi.

İbo'nun durumunu gören Fehmi'nin, ilk kez yüreğine buzlu su serpildi. Gevşedi, ferahladı. Başçavuşa ters ters baktı. Kara tükürdü. Başçavuş ürperdi, İbo'ya döndü.

"Sen de çabuk kalk ulan. Diline de hakim ol" diyerek durumunu düzeltti.

"Diline hakim olmazsa, bu derede kurşuna dizdireceğim köpeği!"

Dizlerinin üzerinde doğrulan İbo hafif dönerek Üsteğmen'e baktı.

"İkimiz de kahramanlaşırız. Sen sömürücü sınıfların gözünde, ben ise halkın... Ama nerde o yürek sende..."

"Konuşma beeee yeter" diye bağırdı Başçavuş. "Oğlum, sen de ipi çekip düşürme herifi. Böyle gidersek akşama ancak varırız."

Erin çekmesiyle kolu zorlanıp yana devrilen İbo, yeniden yekinerek dizlerinin üzerinde doğruldu ve ayağa kalktı. Burnundan akan kan, ağzına, çenesine, boynuna yayılmıştı. Şapkası hafiften yana kaykılmış, boşluklardan

ayakkabılarına kar dolmuştu. Toz kar, kafa ve boyun yarasını sulandırmıştı. Ayaz, ısırgan gibi dalıyordu yaraya. Yeniden başlayan titremeye engel olamıyordu. Erlerin takdir ve saygı duyguları daha da artmıştı. "Bu adamı çakı gibi dimdik ve ışıltılı kılan neydi acaba? Meydan okuyuş gücünü hangi kaynaktan alıyordu? Deniz Gezmiş'in arkadaşı mıydı? Mahir Çayan'ın nesi oluyordu acaba? Bu adam yoksa Mahir Çayan mıydı? Kuşatmadan kurtulup buralara mı kaçmıştı? Bu adam Haydar Mecit olamazdı. İbrahim Kaypakkaya hiç olamazdı. Bunların hepsi düzmece isimlerdi. Deniz'i asmışlardı. Boyu da uzundu O'nun. Bu adam kesinlikle Mahir Çayan'dı."

Buzların geçerken kırıldığı yere geldiler. Burada suya düşmemek için taşlara basarak, dikkatle yürümek gerekiyordu. Gece gelirken burasını fener ışığında dikkatle geçen müfrezeden birkaç er suya düşmüş ama çoraplarını anında değiştirmişlerdi. Bütün taşları geçen İbo son taşta sendeleyip suya düştü. Su bir karış derinliğindeydi. Lastik ayakkabıları buzlu suyla doldu. Kardan uyuşan, donmaya yüz tutan ayakları ferahlar gibi oldu. İki er daha düşmüştü suya. Müfreze, onların çoraplarını değiştirmeleri için molaya girdi. Hiç kimse korkusundan İbo'ya çorap verilmesi önerisinde bulunmadı. İbo ise çorap istemek bir yana, ayakkabısındaki karın ve suyun boşaltılması için geçici olarak zincirlerin açılmasını bile talep etmedi. Askerler suskun ve hüzünlüydüler. Ölü seyreder gibi seyrediyorlardı İbo'yu. Bileklerini sıkan zincirlerin arasında hâlâ kar vardı. Elleri kızarmış, kesilerek kalçasının üstüne iliştirilmiş gibiydi. Acılar, olanca merhametsizlikleriyle ayaklanmış, halsizlik yeniden uç vermişti.

Yeniden toz karların içine girdiler. Ayakkabılarına dolan toz kar ustura gibi işledi. Ayakların keçeleşmesi ve giderek donması hızlandı. Ayak parmaklarını artık kıpırdatamıyordu. Buz kalıbında donmuş, canlılığını yitirmişti. Topuğa kadar olan kesim ise donma sürecine girmişti. Bir

müddet sonra İbo, ayaklarını sürüklemeye başladı. İniş ve çıkışlarda sık sık kayarak yüzükoyun ya da sırtüstü düşüyordu. Bir ara şapkası düştü. Kendirci er, şapkayı İbo'nun kafasına ters yönde oturttu. Son derece garip ve acıklı bir biçime girmişti. Burnundan akan kan ağız, çene ve boynunda buzlanmıştı. Kafasının arkasındaki ve boynundaki yara ise toz karla önce sulanmış, sonra boydan boya, kalıp halinde buzlanmıştı. Kafaya ters oturan şapka, İbo'nun dik ve ciddi yürüyüşüne komikimsi, hüzünle karışık acayip bir hava veriyordu.

Kutuaere nahiyesine yarım saat kala, nefesi kesilir gibi oldu, gözleri karardı. Korkunç bir sebatla ayakta durmaya çalıştı ama başaramadı, yüzüstü kara düştü. Kendirci er, kendiri çekti, "Kalk lan" diye bağırdı. Müfreze durdu. Fehmi'yle Başçavuş gelip başucuna dikildiler.

"İpi çekme oğlum" dedi Fehmi. "O kendisi kalkar. Düşe düşe kalkmasını öğrenecek. Biz kaldırırsak karşı çıkar."

Yüzü kara gömülmüştü. Yarasını seyrederek bir müddet öyle beklediler.

"Boğulur komutanım çevirelim" dedi Başçavuş.

"Bekleyin kalkar. Bunlar dokuz canlıdır, kolay kolay ölmezler. Parçalandığı halde her parçası bir yöne hareket eden solucanların soyundandırlar."

Acıma duygusu erlerde zirvesine varmıştı. Bir kısmı, buzlanmış kocaman yaraya bakmaktan korkuyordu. Kızaran ve yer yer morlaşan zincirli ellerin görünümü bile ürkütücüydü. İbo kıpırdadı, başını kaldırmak isteyince inledi. Yavaş yavaş sağ böğrünün üzerine döndü. Üstegmen'i hayal meyal görünce irkildi. Kirpikleri, kaşları ve kösemsi sakalı toz kara belenmişti. Benzinde mor, sarımtrak ve kiremit kızılı lekeler oluşmuştu. Suratı çarpılmış gibiydi. Çenesi titriyordu. Alarcık maviş, çakır ışıltılarla büyümüştü bakışları. İnanılmaz bir çabayla dizlerinin üzerinde doğruldu. Dişlerini sıktı. Yekinerek kalktı. Dengesini, gözlerinin kararmasıyla yitirdi ve kıçüstü düştü. Müfrezenin karşısın-

da büyük bir sınav verdiğinin bilincindeydi. Yeniden dizlerinin üzerinde doğruldu. Başını kaldırmadan Üsteğmen'e baktı. Pervasız bir inatla yekinip ayağa kalktı. Gözleri yeniden karardı dizlerinin titreyişini yenemeyip yüzükoyun kapaklandı. Üsteğmen ferahladı.

"Askerden yardım iste kaldırsın seni" dedi.

Bu söz İbo'nun derinliklerinde yankılandı. Yan dönüp, delirmiş gibi baktı..

"Adım Altınbilek olsaydı isterdim" diye fısıldarcasına çıkıştı.

"Kol düzenini bozmayın oğlum" diye bağırdı Üsteğmen. İbo'nun başına toplanan erler çil yavrusu gibi dağıldı.

Yeniden dizlerinin üzerinde doğruldu. Dilini dişlerinin arasına aldı. Tüm acılarını ve direnme güçlerini bir noktada yoğunlaştırarak yekinip ayağa kalktı. Dişleri dilini kesmiş, kanın tuzlu tadı damaklarına yayılmıştı. Altınbilek düşmesini bekledi. Kol düzenine bir göz attıktan sonra yürüdü. Yürüyüş, öncesine nazaran hızlanmıştı. İbo durumun farkındaydı ve akıl almaz bir sebatla direniyordu. Ayak yerine iki buz kalıbını sürüklüyordu. Yılan gibi kıvrılan çayı geçerken kaymamaya, kırılmış kesimlerin içinde çapur çupur yürüyerek buzlu sularla ayaklarını ferahlatmaya çalışıyordu. Direnme ve karşı tarafı altetme bilinciyle hareket edenlerin, kendi direnme potansiyellerini katbekat aşarak mucizeler yaratabileceğine inanan garip bir yaratıkla karşı karşıyaydı müfreze. Üsteğmen ikide bir dönüp hasmına bakıyordu. Bir an önce tökezleyip düşmesini bekliyordu. Yürüyüşü hızlandırması iyi olmamıştı. Nahiyeye iyice yaklaşmışlardı. Erlerin büyük çoğunluğu yürüyüş boyunca kayarak düşmüş, haylice yorulmuşlardı. İki kere de Başçavuş düşmüştü.

Nahiyenin girişinde, İbo'nun ayağı toz kar altındaki bir taşa çarptı. Dengesini yitiren İbo, karların içine balıklamasına daldı. Boynunda derin bir acı duydu. Altınbilek se-

vinçle geri döndü. İbo'nun yeniden kalkmasından korkuyordu.

"Seninle mi uğraşacağız be" diye bağırdı. "İki asker gelsin buraya! Oğlum kollarına yapışıp karakola kadar çekip getirin bunu."

"Karışmayın ben kalkarım" diye bağırıp yan döndü İbo.

"Kalkamaz, çekip getirin! Bu iti mi bekleyeceğiz?"

"Bırakın! Adım Altınbilek değil, ben kalkarım!"

İbo'nun kollarına yapışan erler, O'nu sürüklemeye başladılar. Dizleri ve ayakları, pulluk gibi yarıyordu karı. Boyunlarını uzatan erler, manzarayı merakla seyrediyorlardı. Başçavuş başta olmak üzere çoğunluk Üsteğmen'e küfrediyordu içinden. Karakola yaklaştıklarında erler, yorulan kollarını değiştirmek için İbo'yu yüzükoyun kara bıraktılar.

"Bırakın ben yürürüm" dedi İbo.

Üsteğmen geri döndü. "N'oldu oğlum" diye sordu.

"Komutanım kolumuz yoruldu, değiştirdik."

Sürükleyerek karakol'un önüne getirip bıraktılar. İbo, kalkmak istedi.

"Götürün nezarete atın" dedi Üsteğmen.

Başçavuş, İbo'nun sürüklenerek karakola sokuluşuna baktı, ürperdi.

"Zincirlerini açın oğlum" dedi.

"Hayır açmayın" diye itiraz etti Altınbilek. "Az sonra ringe atıp Tunceli'ye götüreceğim. O'nunla mı uğraşacağız."

İbo'yu karakolun buz gibi daracık nezarethanesine attılar. Küf kokan karanlık nezarethaneye iki koku daha girmişti. Kar ve kan kokusu... Yanağını beton zemine dayamış, dişlerinin takırtısını dinliyordu. Üç saatlik yolculuğun noktalandığı karanlık hücrede, otuziki dişin ritmik senfonisine kaptırmıştı kendisini. Kar ve buz içindeydi. Bir müddet öyle dinlendikten sonra yavaş yavaş kalkıp oturdu. Dört

yönden saldırıya geçen acıların ateşi altındaydı.

Altınbilek telefonun başına geçerek durumu Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığı'na bildirdi. Yüzbaşı savcı Yaşar Değerli, büyük bir sevinç çığlığıyla Altınbilek'i kutladı. İlk ifadesinden sonra, bekletmeden Diyarbakır'a gönderilmesini söyledi. Altınbilek ahizeyi kapatırken gülümsüyordu. Yüklerinden arınmış, ferahlamıştı.

"Köylülerden birisi yemek hazırlamış, gidip karnımızı doyuralım komutanım. Açlıktan geberiyoruz" dedi Başçavuş.

Üsteğmen saatine baktı, "yemek hazırsa gidelim, yoksa hareket edeceğim" dedi.

"Hazır hazır, sofradaymış."

Tam bu sırada onbaşı gelip bir selam çaktı.

"Komutanım tutuklu ayağım dondu diyor. Elinin açılmasını istiyor. Bir kova da su istiyor."

"Suyu ne yapacak" dedi Altınbilek.

"Ayaklarını sokacakmış."

"Peki, açın ellerini. Bir kova da su verin. Şu dış kapıya iki nöbetçi koyun. İki nöbetçi de nezarethanenin önünde beklesin. Kapıları kapatın. Devriye çıkarın."

Onbaşı İbo'nun ellerini açtı. Parmakları kıpırdamıyordu. Keçeleşmişti. Bileğindeki mor zincir izlerine baktı. Askerler, nezarethanenin açık kapısında birikmiş, oturan yaralı adamı merak ve saygıyla izliyorlardı. İbo, lastik ayakkabılarını çıkarmak istedi ama elleri tutmuyordu.

"Senin ellerin de donmuş" dedi onbaşı. "Dur ben çıkarayım."

Lastikleri, çorapları çıkardı. Erler bir sandalye getirdiler. Kollarından tutup kalkmasına yardımcı oldular. Sandalyeye oturan İbo, ayaklarını kovaya daldırdı.

"Üsteğmenim sandalye verin demedi oğlum onbaşı" diye çıkıştı kendirci er. "Gelir görürse hepimizi yamultur vallahi."

"Kes lan! Herşeye burnunu sokma" dedi onbaşı. "Ada-

mın ayakta duracak mecali yok. Nasıl sokacak ayaklarını kovaya?"

İbo, ayak parmaklarını kıpırdatamıyordu. Su hiç bir ferahlama getirmemişti. Çoraplarını suya soktu. Elleri canlanmaya başlamıştı. Suyla oğuşturdu, hareket ettirmeye çalıştı. Fena halde acıkmıştı. Ekmek istemekten vazgeçti. Daha sonra çoraplarını sıktı. Ayaklarını kovadan çıkardı. Ayak parmaklarını elleriyle hareket ettirdi. Duyarlıklarını yitirmişlerdi. Parmaklar ve ayağın bir bölümü donmuştu. Çoraplarını ıslak ıslak giydi. Lastik ayakkabılarının içindeki karları, suları çıkardı. Giydi, ayağa kalktı.

"Sandalyeyi götürün, size laf gelmesin. Yardımlarınız için sağ olun, var olun" dedi.

Kovayı ve sandalyeyi alıp kapıyı kilitlediler üzerine İbo'nun. Bir müddet sonra ellerini yeniden arkadan zincirlediler. Karakolun önünde bekleyen ringe bindirdiler. Yanına ve karşısına askerler oturdu. Üsteğmen geldi. İbo'ya ve askerlere baktı.

"Her şey hazır mı oğlum?" dedi.

"Hazır komutanım!"

"Öyleyse bin gidelim" diyerek Başçavuş'un elini sıktı. Öne bindi.

Yolda derin düşüncelere daldı. Soru işaretlerini çoğaltı. Bu herifi nereye götürecekti. Merkez Jandarma Karakoluna götürüp sorguya çekse nasıl olurdu? Büyük bir ihtimalle bu herif direnir, konuşmazdı. 'Üsteğmen Fehmi Altınbilek, Kaypakkaya'yı konuşturamadı ' diye üst kademelere ve polise yayılırdı. Bu ise ününün altınçağını yaşayan Altınbilek için iyi olmazdı. Asıl sorgulama Diyarbakır'daydı. Bu herifin hakkından Diyarbakır gelecekti. Bir gecelik riske girmenin anlamı yoktu. En iyisi, bunu, ilk sorgusu için Tunceli Polis Karakolu'na teslim etmektir. Ya orda bülbül gibi öterse... Bu polis için kolay kazanılmış bir şeref olmaz mı? Bana ait olan bir şerefin, polis tarafından çalınması, gaspedilmesi anlamına gelmez mi? Ama bu

adam hayatta konuşmaz. La der lo demez. Kesin sır vermez.

Ring, polis karakolunun önünde durdu. Üsteğmen, yorgun argın indi.

"Herifi karakola getirin oğlum" dedi.

Kapıdaki polislerle selamlaşıp içeri girdi. Yan odada oturan polisler ve komiser Altınbilek'i görünce ayağa kalktılar. Selamladı Altınbilek.

"Karakolunuzu ve benim evimi bombalayan örgütün ünlü lideri İbrahim Kaypakkaya'yı gizlendiği buzlu delikten çıkarıp getirdim. Bu gece ilk sorgusu yapılacak. Yarın sabah alıp Diyarbakır'a götüreceğim." Geri döndü. "Oğlum buraya getirin O'nu" diye bağırdı.

İbo'yla jandarmalar kapıda belirdi. Dış kapıdaki polisler de gelmişlerdi.

"Bu muymuş lider? Keçi çobanına benziyor" dedi Komiser.

"Nezaret zebanisine benzemiyorum ya... "

Pişmiş aşa soğuk su dökmüş gibi oldu İbo. Altınbilek suskunluğu gülümseyişle karşıladı. Komiser'in kızaran yanaklarına baktı. Bıçak yarasını andıran gamzeleri titriyordu. Polisler, acaba ne diyecek diye komiserlerine bakıyorlardı merakla.

"Atın bunu nezarete" diye bağırdı komiser. "Yıldızları saymaya başlayınca haddini kaç santim aştığını anlar. Bok herif!"

Polisler İbo'yu kapıp, apar topar nezarete attılar. Altınbilek, karakoldan çıkarken gülümsüyordu. "Haddini kaç santim aştığını siz buna biraz zor kavratırsınız" diye düşünüyordu. İbo'yu Merkez Jandarma Karakoluna götürmediğine memnundu. Bir belayı berzahtan kurtulmuştu. Şimdi gidip rahat rahat uyuyabilirdi.

Nezarethaneye komiserle birlikte altı polis girdi. İbo'nun bileklerindeki zincirleri çözmemişlerdi. İlkin dörtbaşı mamur ve mükemmel bir meydan dayağı çektiler. Polisler-

den çıkan her söze anında cevap ulaştırdığı için atılan dayaklar tahripkār oldu. Alt dudak patladı, iki diş kırıldı, sol alt kaburgalardan bir tanesi çatladı. Tahta sopa darbeleriyle parmaklar yaralandı ve şişti. Baldır kemiklerinde ve sağ diz kapağında ciddi çukur ve ezikler oluştu. Gövdesi travma ve ödemlerle doldu. En sonunda, kaçanların nereye gittiklerini, gerçek kimliklerini ve sempatizan köylülerin adlarını öğrenmek için falakaya yatırdılar. Falaka altındaki adam, falakacılarla hesaplaştı. Meydan okuyarak, ajitasyon ve propaganda atağına geçti. Donmuş ayaklara inen sopalar, bilinçli ve sarsılmaz bir direnmeyle karşılaştı. Komiserin morali bozuldu. Dört saat süren bağrışmalı, kanlı sorgulamaya son verdi. Süngüsü düşmüş, yorulmuş bir halde nezareti terketti.

Albay o gece saat dokuzda, yani kanlı sorgulamadan sonra, teşkilat başkanını görmek için polis karakoluna geldi. Nöbetçi polisler, nezarethanenin kapısını saygıyla açtılar Albay'a. Hançer ucuyla dürtülmüş gibi irkildi Albay. Köşede oturan adam tanınmayacak haldeydi. Kan çanağını andırıyordu suratı. Gözleri ateş gibi parlıyordu. Sırtını ve başını duvara dayamıştı. Küf, kan ve ter kokusunun karışımı, dayanılacak gibi değildi. Adamın ayakları çıplak ve kanlıydı. Ortada, su birikintilerinin yanında, iki lastik ayakkabı duruyordu. Ötede bir yün çorap, soldaki köşede ise yine bir yün çorapla bir ıslak ve kirli parka duruyordu. Adam taşlaşmış gibi hiç kıpırdamıyordu. Gözlerinin ateşli canlılığı olmasa, çoktan öldüğü kanısına kolayca varılabilirdi. Albay, akşam yediği köftenin ve cevizli baklavanın etkisiyle üstüste üç kere geğirdi. Adama soru sormaktan korktu. Hem ne soracaktı?

"Elleri arkasından bağlı mı bunun?" diye sordu yanındaki polise.

"Arkadan zincirli Albayım."

"Siz nezarete alınanların kelepçesini çıkarmıyor musunuz?"

"Çıkarıyoruz."

"O zaman bunun da kelepçesini çözün."

Karakoldan çıkarken ağzına bir fıstık attı. "Kanunsuzluk memleketi kurt gibi kemiriyor" diye mırıldandı. Kazandibi yemek için İstanbul Lokantasına yöneldi. Geğirtileri artmıştı. Üstelik apış sarası fena halde kaşınıyordu.

İbo'yu saat onda savcılık ifadesi için adliyeye götürdüler. Yürümek için olağanüstü bir çaba harcadı. Savcı şaşkınlık, hayret ve acıma duygularıyla karşıladı karşısındaki adamı. Kararlılığını, sebatını ve bilgeliğini bakışlarında toplayan bu adamın ülke çapında harıl harıl arandığını biliyordu. Sıkıyönetim savcısı Yaşar Değerli'nin bu adam hakkında söylediklerini hatırladı. Komiser'in, "İnatla direndi. Sır vermedi. Hatta bizi sorgulamaya kalkıştı" şeklindeki sözlerini hatırladı. Bileklerindeki zincirleri açtırdı. Saygılı bir tavırla oturmasını istedi. Kısa bir sohbetten sonra savcılık ifadesine geçildi.

Gece saat onikide polis, İbo'yu savcılıktan alıp nezarethaneye getirdi yeniden. Savcının direktifi üzerine ekmek, zeytin ve çay verdi. Polis, nezarethanedekinin gücünü çok iyi kavradığı için dayak ve sataşma durumuna girmedi. Komiser İbo'ya, "burada konuşmadın, sıkıyönetimde konuşup da bizi güç duruma düşürme. Orada da diren" demek zorunda kaldı. İbo gülümsedi. Komisere teşekkür etti. Bu direktifin aynı zamanda halkın ve devrimin direktifi olduğunu söyledi. Korkmamalarını, devrimin ve halkın direktifine kesin uyacağını vurguladı. Bunun üzerine ilişkiler yumuşadı. İbo'ya, geceyi uyuyarak geçirmesi için bir battaniye ve bir bardak da çay verdiler. O gece, ağrılar, sızılar ve buz havasından dolayı kıvranıp durdu. Uyuyamadı sabaha kadar. Elleri, ayakları ve yüzü davul gibi şişti, kardı. Sabah saat dokuzda Üsteğmen ringle geldi. İbo'yu ringteki askerler aralarına aldılar. Sağ ayak bileğinden oturağın ayağına zincirlediler. Elleri yine arkadan zincirlenmişti. Altınbilek, İbo'nun dosyasını aldı. Şoförün yanına yerleşti. Ring hareket etti. Dosyayı sabırsızlıkla açtı. Polis ifadesinin olmadığını gördü. Boş bir kağıdın ortasındaki cümleyi okudu.

"Sanık, ifade vermeyi reddettiğinden dolayı ifadesi alınama-

mıştır."

Altınbilek gülümsedi. Kağıdı kaldırdı. İbo'nun savcılık ifadesini merakla okumaya başladı. Savcılıkta çözülmesinden korkuyordu.

"Ben devrimciyim. Biz devrimciler, siyasi konularda hiçbir şeyi prensip olarak gizlemeyiz ve fikirlerimizi açıkça söyleriz. Ancak örgütsel faaliyetlerimizi ve örgüt içerisindeki bize inanan arkadaşlarımızı ve örgüt içerisinde olmayıp da bize yardımcı olan şahıs ve grupları açığa vurmaktan katiyyen kaçınırız ve söyleme-yiz. Bu sebeple örgütsel faaliyetlerim hakkında hiçbir şey açıklayamam."

Altınbilek derin bir nefes aldı. Okumasını sürdürdü. Adam ifade mi veriyordu yoksa savcıya propaganda mı yapıyordu?.. Altınbilek derin derin esnedi, kafasını salladı, "hayret doğrusu" diye mırıldandı. İfadenin sonuna gelmişti.

"Ben örgütteki arkadaşlarımı tanımıyorum ve tanısam da söylemem. Yukarıda söylediğim gibi gayemiz ve hedefimiz tüm üretim araçlarını toplumun malı yapmaktır, dedi. Sorulan bazı suallere cevap vermemekte ısrar etti. Kafasında üstü yırtık ve yamalı kahve renkli bir kasket, sırtında yerli bir askeri parka, altında ceket, kazak ve diğer elbiselerin bulunduğu, paçasında üst üste giyinmiş üç tane pantolunun, ayağında bir çift beyaz yünden yapılmış ve köylerde elle örülen çorap ve onun üzerinde naylon çorap, ayağında bir çift 45 numara çelik marka lastik ayakkabının bulunduğu müşahade edildi. Merkez Jandarma Birlik Komutanı Üsteğmen Fehmi Altınbilek'e maznunun fotoğrafının çekilerek banyosunu müteakip fotoğraf ve filmin memuriyetimize vermesi hususunda talimat verildi. Şimdilik ifadesi okundu imzası alındı.

29.1.1973. Cumhuriyet Savcı Yardımcısı 16381 Mehmet Seyhan.

Maznun
İbrahim Kaypakkaya"

Altınbilek dosyayı kapattı. Bir sigara yaktı. Bakışlarına şeytani bir pırıltı girdi. Sol gözü seğirmeye başladı. "Bu herif Diyarbakır'da da sır vermez" diye iç geçirdi.

***

Köylüler Süleyman Yeşil'i bir odada alıkoydular. Bu firariyi jandarmaya teslim edip etmeme konusunda tartışmaya başladılar. Vartinik'ten sağ salim kaçıp kurtulan Süleyman, ekmek almak için girdiği köyün konuğu olacağına tutsağı olmuştu. Toplantıdaki köylülerin bir bölümü, Vartinik'ten kaçarken pantolunu yırtılan ve kıçı görünen bu drej firarinin, derdest jandarmaya teslim edilmesini istiyordu. Muhtarın da içinde olduğu bir bölüm köylü ise bu adamın lider görünümüne sahip olduğunu, teslim edilmesi halinde soluğu yağlı urganda alabileceğini, bundan dolayı ağır vebal altına girilmemesi gerektiğini savunuyordu. Yan odada karnını doyuran ve tam on bardak çay içen Süleyman'ın kulağı tartışmalardaydı. Pantolonunu dikiyordu. Evin hanımı, "korkma seni teslim etmezler" diye moral veriyordu tutsak konuğuna. İkindiye doğru oylama yapıldı. Çoğunluğun kararı gereğince tutuklu salıverildi.

Akşam güneşinin, dorukları renk ve ışık cennetine soktuğu bir anda girdiler köye. Jandarma müfrezesinin köyden yeni çıktığını bilmiyorlardı. Dağın beri yüzündeydiler. Öte yüzü Vartinik'ti. Köylüler, gelenlerin firari olduklarını hemen anladılar. Bir anda bu kadar köylünün çepeçevre kendilerini kuşatmalarından korktular. Merakçıl bakışların kuşatması homurtu ve konuşmalara dönüştü.

"Jandarma köyümüzden yeni çıktı, sizi bırakamayız."

"Bırakırsak köyümüzü yakarlar. Mahpushanelerde çürürüz."

"Bu köye gelmeyecektiniz. Yazık ettiniz kendinize, kafese girdiniz."

Azeroğlu köylülerle tartışmaya girdi. Yumuşak bir dille alttan aldı. İkna edemedi.

"Bizi jandarmaya teslim ederseniz, dağdaki silahlı arkadaşlarımız köyü basar, suçluları köy meydanında yargılayıp kurşuna dizer" diye tehdit etti.

Köylüler homurdandılar. Tehdite pek aldırmadılar. Jandarmaya haber vermesi için içlerinden birisini görevlendirdiler. Tam

bu sırada kalabalık bir kadın grubu geldi. Koca karılar en öndeydi. Erkeklerle Zazaca şiddetli bir tartışmaya girdiler. Onları kalleşlik ve muhbircilikle suçladılar. Haberi kadınlara bir kocakarı ulaştırmıştı. Ortalık ana baba gününe dönmüştü.

"Otuzsekizde ihbar edilip kurşuna dizilen babalarınızın kemikleri sızlar."

"Muhbir olacağınıza pezevenk olun daha iyi!"

"Toprak başına... Ha muhbir olup para almışsın, ha karını satmışsın!... "

"Durso! Durso! İki elim iki dünyada yakanda olur Dursoo!"

"Siz köyün namusunu pazara çıkarırsınız!"

"İki jandarma görünce donunu sarartana ben erkek demem."

"Kocamış gotur köpekler sizden cesurdur!"

"Teeey tey! Bunlar da biz avratlara erlik edecek. Teeey tey!"

Hüseyin'le Azeroğlu'nun umutları güçlendi. Tartışmaya kadınlardan yana, sertçe daldılar. Erkekler üçe bölündü. Bir kısmı kadınları haklı buldu. Bir kısmı kararsız kaldı. Azınlığa düşenler ise teslim edilmelerini savundu. Sonunda kadınlar niyaz çörekleri ve peynir getirdiler. Mağaraların yoğun olduğu dağları göstererek firarileri uğurladılar. Azeroğlu'nun kadın milletine karşı beslediği minnettarlık duygusu bir kat daha artmıştı. Mücadele yaşamının kritik anlarında hızır gibi yetişen kadınları unutamıyordu bir türlü. Kadın milletini böylesine hassas, fedakar ve aziz kılan neydi acaba? Onların yaratılış hamurlarının, mayalarının bileşiminde nasıl bir zenginlik, bir büyü ve keramet vardı acaba? Yani bunların iç alemini, derinliğini, gizli hazinelerini... yani...

Azeroğlu'nun sağ bacağı olduğu gibi şişmişti. Hüseyin'in yardımıyla geçebiliyordu kritik yerleri. Elinde baston olarak kullandığı kalın bir dal vardı. İki saatlik bir yürüyüşten sonra, geceyi geçirmek için bir kaya kovuğu buldular. Kar yağdığı için gece yumuşacıktı. Ateş yaktılar. Ateşin çevresinde sabaha kadar uyudular. Uyandıklarında kar yağışı durmuştu. Kutudere Nahiyesine yakın bir yerden Nazımiye'ye geçtiler. Oğlunun perişan halini gören baba ve ana şaşırdı.

"Sen İstanbul'da değil miydin oğlum, ne işin var buralarda?" dedi baba.

"Pülümür'de geziyorduk. Tatile çıkmıştık."

"Yalan söyleme bana. Şu haline bak. Sen Vartinik'ten geliyorsun. İki arkadaşınızı orda öldürdüler, siz kaçtınız!"

İkisi de şoke oldu. O ana kadar hiç kimsenin yakalanmadığını sanıyorlardı.

"İki kişinin öldüğünü nerden öğrendiniz amca?" diye sordu Azeroğlu.

"Bu yöreyi aramaya gelen jandarmalar söylemiş."

Hüseyin, artık babasından gizleyecek bir şeyin olmadığını düşündü. Üzgündü.

"Bu çakaralmazla mı çıktınız dağa? Teeeeuuuu kafaya bak kafaya!..."

Babanın eleştirileri, saldırıları, kuşkuları, korkuları başlamıştı. Ana ise ağlıyordu. Baba saatlerce eleştirdi Hüseyin'i. Hüseyin, yarı uyuklar bir durumda, dinler görünüyordu babasını. Azeroğlu'nun ise derinleşen manevi acıları, konuşma şevkini kırmıştı. Kendilerini tutup jandarmaya teslim etmek isteyen köylüler, mavi pantolonlu bir gencin köye uğramadan kaçıp gittiğini, pantolonunun boydan boya yırtıldığını söylemişlerdi. Mavi pantolunlu olan Süleyman'dı. Geriye İbo'yla Ali Haydar kalıyordu. Hüseyin'le Azeroğlu inanamıyorlardı onların öldüğüne. Ama jandarmaların da yalan söylemeleri için herhangi bir nedenleri yoktu. Her ikisi de moral çöküntüsü içindeydi.

Gece yarısı kar yağışı başladı. Baba, Azeroğlu'nun evi terketmesini istedi. Hüseyin nasıl olsa aranmıyordu. Açığa çıkmamıştı. Ama Azeroğlu'nun evde kalması tehlikeliydi. Ana ile Hüseyin, gece yarısı evi terketmenin tehlikeli olduğunu, adamcağızın yolu şaşırıp derelerde donabileceğini, kurda kuşa yem olabileceğini savundular. Sabah erken gidebilirdi. Baba, jandarmanın, evi her an basabileceğini ileri sürerek evden hemen çıkmasını istedi. Tartışma uzadı. Baba inatla diretti. Azeroğlu'nu resmen kovuyordu. Azeroğlu, sabaha kadar ahırda kalmayı önerdi. Gerekçe olarak bölgeyi iyi bilmediğini ve bacağının durumunu ileri sürdü. Baba karşı çıktı, dinlemedi bile. Bunun üzerine Azeroğlu uzandığı kerevetten kalktı. Saatine baktı. İkiye geliyordu.

"Tartışmayı uzatmıyalım. Gidiyorum."

Kadın ağlayarak Zazaca birşeyler mırıldandı kocasına. Çıkına ekmek peynir koydu, Azeroğlu'na verdi. Hüseyin iyi bir değnek buldu Azeroğlu'na. Topallayarak dışarı çıktı. Yoğun kar ya-

ğıyordu ve şanına layık bir karanlık vardı.

"Şu tarafa doğru gidersen köye denk gelirsin" dedi Baba.

Azeroğlu karanlıklara baktı. "Önemli değil, ben bulurum" dedi.

Kadının ellerinden öptü. Hüseyin'i kucakladı. Baba'nın elini sıktı sadece. Topallayarak karanlığa daldı. Sonra durdu. Eve doğru döndü.

"O kırma parti malıdır Hüseyin. İyi koru. Gelip alacağım" dedi.

Evden uzaklaştı. İnişe geçti. Derede karlara gömüldü. Debelendi çıktı. Acıları güce dönüşmüştü. Gömüldü çıktı. Gömüldü çıktı. Gömüldü çıktı. Yüzükoyun kapaklandı. Yana düştü. Sırt üstü düştü. Ekmek çıkınını yitirdi. Aramadı bile. Derelere indi. Tepeleri tırmandı. Gömüldü çıktı. Sürünerek tırmandı. Yekinerek kalktı. Yuvarlandı, kara gömüldü. Müthiş bir hırsla çıktı. Derelere indi. Tepeleri tırmandı. Gece bitmek bilmiyordu. Yön kavramı kaybolmuştu. Gökyüzüne baktı defalarca. Üzerine kara, buzlu, demir bir sac kapatmışlardı. Bu sacın altında debelenip duruyordu.

Karlar ağarmaya başladığında yüksek bir tepenin zirvesine tırmanıp şafağın söküşünü izlemeye koyuldu. Düzgün Dağının deve hörgücünü andıran zirveleri, kurtgözü gibi ışıldıyordu. Şafağın güvercin grisine çalan ılık ateşi, koyakların taraz taraz olmuş billur karında renk herc-ü mercine dönüşüyordu. Göğün kıyısına, bulutlardan milyonlarca ışık mızrağı iniyordu. Azeroğlu, çıplaklığı ve yalnızlığıyla ünlü olan Hamik Dağına baktı. Naciye'yi hatırladı. Durumu biliyor muydu acaba? Sülün dağına baktı. Civarik'e gitmiş ama bu dağa uğramamıştı. Yönünü Mazgirt'e çevirdi. Kitle ilişkilerinin en zengin olduğu bölgeye yani. Horoz ve köpek sesleri geliyordu yakından. Doğudaki bulutlar, şafağın dayanılmaz ışığı karşısında küme küme parçalanarak kuzeye doğru çekiliyordu. Bu engin, kör edici beyazlığın bağrında hüzünlü ve bahtiyardı. Derin derin esnedi. Şişmiş, kararmış ellerine baktı. Mazgirt kollarını açmış, ak saçlı, hamarat bir ana gibi gülümsüyordu ona. Hamik Dağının tepesinde çiğdem buğusunu andıran ince bir tül vardı. Yönünü Hamik Dağına çevirdi. Topallayarak inmeye başladı tepeyi. Topal bir karınca gibi...

1988-1991

SON

ISBN 975-7919-04-7